

नंदी टी०

ओं श्री जिनपार्श्वेशाय नमः । जयति भुवनेकभासुः सर्वताभिहतकेवला लोकः नित्यो ॥ तः स्थिरसापवर्जितो वर्तमानजिनः जयति जगदेकमङ्गल
मपहतनिःशेषदुरितघनतिमिरं रविबिंबमिव यथा स्थितवस्तुविकाशं जिनेश्वरः २ इह सर्वेणैवसंसारमध्यासीनेन जन्तुना नारकतियग्नराभरगति
निवन्धन विविधघारोरमानसानेकदुःखोपनिपातपीडितेन पीडानिर्वेदतः संसारपरिजिहीर्षया जन्मजरामरणरोगशोकाद्य शेषोपद्रवा संस्पृष्टापरमानन्द
रूपनिःश्रेयसपदमधिरोक्तामेन तद्वाप्तये स्वपरसममानसीभूयस्वपरोपकाराय यतितथ्यं तत्रापि महत्यामाशयविशुद्धौ परोपकृतिः कर्त्तुं शक्यते इत्या
शयविशुद्धिप्रकर्षसम्पादनावविशेषतः परोपकारेयत्न आस्थेयः परोपकारश्च द्विधा द्रव्यतो भावतश्च तत्र द्रव्यतोऽविविधान्नपानधनकांचनादि प्रदानजनितः
सत्त्वानैकांतिकः कदाचित्ततो विस्तृचिकादिदोषसम्भवत उपकारासम्भवात् नाप्यात्यन्तिकः कियत्कालमात्रभावित्वात् भावतो जिनप्रणीतधर्मसम्पादन

ओं नमो श्री वीतरागाय जयद् जगज्जीवज्जोषो वियाणश्चो जगगुरु जगाणंदो जगनाहो जगबंधूजयद् जगपियामहो

ओं नमः अथनंदोरिति कः शब्दार्थः उच्यते नंदनं नंदिः प्रमोदो हर्ष इत्यर्थः १ नंदिहेतुत्वात् ज्ञानपंचकाभिधायकं अध्ययनमपिनंदि २ नंदतिप्राणिनेन
अस्मिन् वा इति नंदी ३ नंदिशब्दस्य पुस्त्वं नंदिपुस्तिंगे अपरे तु नंदीति पठंति स्त्रीत्वेपि च तयंतिनंदो स्त्री लिंगेपि नंदीना ४ निखेपानामनंदी १ थाप
गूनंदी २ द्रव्यनंदी ३ भावनंदी ४ तिहां नामनंदी ते जीव अजीवतुं नामनंदी दीधुं ते नामनंदी १ थापनानंदी ते सदभाव असदभावकउडाप्रमुखयाया
जमाहरीनंदी ते थापनानंदी अथवा द्वादशविधः तयं रूपद्रव्यनंदी स्थापनास्थापनानंदी १ २ वाजितथापी मुंक्षातेपि थापनानंदी २ द्रव्यनंदी
१ १ नोआगमथी २ आगमथी १ नोआगमद्वं २ जाणगभवियशरीर ३ ए ३ नोआवश्यकवत्द्रव्यनंदी ३ तद्रव्यतिरिक्तते १ २ वाजितसमकालिवाजे

नंदीवाजिने कहीये तेनंदीते नोआगमयी आनगभवियशरीरयी व्यतिरिक्तद्रव्यनंदी ४ एनाम १ थापना २ द्रव्यनंदी ३ ए३ निखेपापरमार्थद्रव्य
 दीहिधा आगमतो १ नोआगमतश्च २ तत्वागमतोनंदीपदार्थस्य ज्ञाता तत्रचोपयुक्तः उपयोगोभावनिक्षेप इतिवचनात् १ नोआगमः पञ्चप्रकारज्ञानस
 उदायः भावभियपञ्चनाणं इति वचनात् नोशब्देस्यैकदेशवचनात् इति वृत्तौ भावनंदीते आगभीउपयोगस हित नंदीनीसडायते १ नोआगमयी तेपांच
 ज्ञाननी यथातथ्यसुहसुत्वपाठउपयोगयी शुद्धप्ररूपणातेभावनंदी ४ तेअत्र परूपीइच्छिं अथ नंदीसूत्रलिख्यते १ नंदीते आणंदनीदेणहारौ तेआणंदनोहे
 तुभणी नंदीकहीये एतले पांचज्ञान एहनेविषे परूपवाथकी नंदीजाणवी ज० जयवंताप्रवर्त्तो अष्टकर्म्मनाजीपवाथकी तथाजयहोज्यो तेविषयकषायजी
 तीके तेहनो जग० धर्मास्तिकायादिकषट् द्रव्यनाविचारना सवभावभेदनाजाणछे जीव० जीवसर्वत्रसुखदुःखनावि० जाणछे जो० सर्वजीवनीयोनिनाजाणछे
 तथासर्वविवेकछे ते हनावि० जाणछे ज० जगत्तमाहे सूत्रधर्म चारित्रधर्मनापरूपकते तीनजगनागुरुछे ज० सर्वजगतनें सर्वजीवनें आण०
 आनंद नाकरताछे तथाबलीकेहवाछे अनेराई यथावस्थितसकल पदार्थशिथ आगलिकहे तिणिकारणिजगगुरुकहीइं जईइहांजयदेसं
 गीपंचेद्री जीवते भगवंत नोरूपदीठे तथा उपदेसये तेसांभलीनेसंगी पंचेद्रीजीवनें आणंदउपजे तिणिकारणीजगणांइज० सर्वज गतरमांहित
 सथावरराखवाभणी सर्वजीवनाना० नाथछे ज० सर्वजीवनाजगतना रक्षाकूपधर्मकह्यो तेमाटेतीनभुवननावांधवछे तथाबलीकेहवाछे ज०
 जगतमांहि एहवाउत्तम १०८ लक्षणछे तेहनोसदार्द्रजयहो ज० तीनजगतरमापि० पितातेपीहरकारी तथासुहृधर्म चलावणहारछे म० मोटाभ० सातभ
 यतेहना जीपणहारछे तथाभ० भगवंत श्रीमहावीरमोटागुणेकरी सहित १ जगपिया० जगनोपिताधर्मते किमः सर्वसताणं अहिंसालक्षणोपितारजण
 तातजिमपितापुत्रनेराखे तिमधर्मसर्वजीवनी रक्षाकरे तेधर्मभगवंतेप्ररूप्यो तेभणीधर्म्मनो पितामहो० मोटोभगवंत इमसर्वसताणं भगवंपिता भवतिः

नंदी टी०

३

जनितः सचैकांतिकः कदाचिदपि ततो दोषासम्भवात् आत्यन्तिकश्च परम्परया शास्त्रिक मौल्यसौख्यसम्पादकत्वात् जिनगणीतोपि च धर्मो द्विधा अतध-
 र्माश्चारित्रधर्माश्च तत्र अतधर्मस्वाध्याय शारित्रधर्मः श्रान्त्यादिरूपो दशधा अमणधर्म उक्तश्च सुयधर्मो सज्जामो चरित्तधर्मो समणधर्मोय तत्र अतधर्म
 सम्पत्समन्विताः एव प्रायःचारित्रधर्माभ्युपगम यथावत्परिपालनासमर्था भवतीति प्रथमतस्तत्प्रदानमेवेत्यान्यन्ते तत्र परमार्हं त्यमहिमोपशोभित भगवद्दृष्ट
 मानस्वामिनिवेदितमर्थमवधार्यगच्छत्सुधर्मस्वामिनातत्तन्तानवतीं भिक्षान्यैरपि सूत्रप्रदानमकारिणच सूत्रादविज्ञातार्थादभिलषितार्थावाप्तिरूपजायते
 ततः प्रारम्भणीयःप्रवचानुयोगः स च परमपदप्राप्तिहेतुत्वाच्चेयो भूतः श्रेयांसिच बह्विघ्नानि भवन्ति यत उक्तं श्रेयांसि बह्विघ्नानि भवन्ति महतामपि
 अश्रेयसिप्रवृत्तानां कापि यान्ति विनायकाः इति ततोस्य प्रारम्भएव सकलप्रत्युद्गोशमनाय मङ्गलाधिकारेनन्दिर्वक्तव्यःअथ नन्दिरिति कः शब्दार्थः उच्यते
 तुनदि ससृष्टौ इत्यस्य धातो रिदितोनुमितिनुमिविहिते नन्दनं नंदिः प्रमोदो हर्षइत्यर्थः नंदिहेतुत्वात् ज्ञानपञ्चकाभिधायकमध्ययनमपि नंदिः नंदति
 प्राणिनो ने नास्ति न्वेति नंदिः इदमेव प्रस्तुतमध्ययनं आविष्टलिङ्गत्वाच्चाध्ययनेपि वर्त्तमानस्य नंदिशब्दस्य पुंस्त्वं इः सर्वधातुभ्यः इत्योणादिक इप्रत्ययः
 अपरे तु नंदीति पठन्ति ते च इ कष्यादिभ्यः इति सूत्रादिप्रत्ययसं मानीय स्त्रीत्वेपि वर्त्तयन्ति ततश्च इतोक्त्यर्थादिति डीप्रत्ययः स च नंदिश्चतुर्हृतद्यथा
 नामनंदिस्थापनानंदि द्रव्यनंदिः भावनंदिः तत्र नामनंदि यस्य कस्यचित् जीवस्याजीवस्यवा नंदिशब्दार्थरहितस्य नंदिरिति नामकियते सनाम्ना नंदि
 र्नामनंदिः यहानामनामवतोरभेदोपचारात् नामशसौ नंदिश्च नामनंदि नंदिरिति नामवान्निति नंदिः तथा सङ्गावमात्रित्यलेप्यकर्मादिषु असङ्गावं
 चाश्रित्याक्षवराट्कादिषु भावनंदिः मतःसाध्यादेर्यास्थापनानंदिः अथ द्वादशविधद्रव्यरूपद्रव्यनंदि स्थापनास्थापनानंदिः द्रव्यनंदि द्विधा आगमतो नो
 आगमतश्च तत्रागमतो नंदिपदार्थस्य ज्ञातातत्र चानुपयुक्तः अनुपयोगोद्रव्यमिति वचनात्नो आगमतस्तुविधातद्यथाक्षररीरद्रव्यनंदिःभव्यशरीरद्रव्यनंदिः

नंदी टी०

यस्तु बालकोनेदानीं नंदी शब्दार्थमवबुध्यते अथवा वक्ष्यमायत्यां तेनैव शरीरसम्बन्धेण भोत्स्यते सभाविभावनिवन्धत्वाद्द्रव्यशरीरद्रव्यनंदि इह हि यद्
 भूतभावं भाविभावं वा वस्तु तद्यथा क्रमं विवक्षितभूतभावि भावपेक्षया द्रव्यमिति तत्त्ववेदिनां प्रसिद्धिसुपागमत् उक्तं च भूतस्य भाविनो वाभावस्य हि
 कारणं तु यल्लोके तद्द्रव्यं तत्त्वज्ञैः सचेतनाचेतनकथितं ज्ञशरीरभव्यशरीरव्यतिरिक्तस्तु द्रव्यनंदिः कियाविशिष्टो द्वादशविध त्वर्यसमुदायः उक्तं घटवे
 तरसमुद्भूतानि च द्वादशविधत्वर्याणि अस्मिन् भंभासुकुंदमहलकडं बन्धुक्कुरिड्डुककंसाला काहलतमिमावंसा संखोपशुबोधवारसमो भावनंदि द्विधा
 आगमतो नो आगमतश्च तत्वागमतो नंदि पदार्थस्य ज्ञाता तत्र चोपयुक्तः उपयोगो भावनिक्षेपः इतिवचनात् नो आगमतः पंचप्रकारः ज्ञानसमुदायः भावं
 भियपंचनाणां इति वचनात् अथ वा पंचप्रकार ज्ञानस्वरूपमात्रप्रतिपादको ध्ययनविशेषो भावनंदिनो शब्दस्यैकदेशवच
 नात् अस्य चाध्ययनस्य सर्वश्रुतैकदेशत्वात्तथा ह्ययमध्ययनविशेषः सर्वश्रुताभ्यंतरभूतो वर्तते ततः एकदेशः अतः
 एव चायं सर्वश्रुतास्कां धारंभेषु सकलप्रत्युहनिवृत्तये संग्रहार्थमादौ तत्त्ववेदिभिरभिधीयते अस्त्युचं संग्रहस्थानप्रा
 प्तस्य व्याख्या प्रक्रमे पूर्वसूरयो विनेयानां सूत्रार्थगौरवोत्पादनार्थमविच्छेदेन तीर्थकराद्या बलिका आचक्षते ततः आ
 चार्योपि देववाचकनामा ज्ञानपंचकं व्याचिख्यासुः प्रथमतः आबलिका अविधितुष्टरविघ्ने न अध्यापक आ व क पा ठ क
 चिंतका नाम भिलघितार्थसिद्धये नादिमंतस्तीर्थकरा इति ज्ञापनार्थं सामान्यतो भर्तृत्वीर्थकतस्तुतिमभिधातुमाह
 जयइ इत्यादि इहस्तुति द्विधा प्रणामरूपा असाधारणगुणोत्कीर्तनरूपा च तत्र प्रणामरूपा सामर्थ्यगम्या यथा च सामर्थ्यगम्या तथा
 नन्तरमेव वक्ष्यते असाधारणगुणोत्कीर्तनरूपा च द्विधा स्वार्थसम्पदभिधायिनी परार्थसम्पदभिधायिनी च तत्र स्वार्थसम्पदः परार्थप्रतिसमर्थो भवतीति

नंदी टी०

५

प्रथमतः स्वार्थसम्पदमाह जयति इन्द्रियविषयकषायधातिकर्मपरीषदोपसर्गादि शत्रुगणपराजयात् सर्वानप्यतिशेतेष्वयं सर्वातिशायी च भगवान् प्रेक्षावता
भवस्य प्रणामार्हस्ततो जयतीति किमुक्तं भवति तं प्रतिप्रणतोऽस्तीति किं विशिष्टो जयतीत्याह जगज्जीवयोनि विज्ञायकः जगत् धर्माधर्माकासपुङ्गवा
स्तिकायरूपं जगत्त्रेयं चराचरमिति वचनात् जीवा इति जीवन्ति प्राणान् धारयन्तीति जीवाः कः प्राणान् धारयतीति चेत् योमिथ्यात्वादिकलुषिततया
वेदनीयादिकर्मणामभिनिर्वर्त्तक स्तुफलस्य च सुखदुःखादेरुपभोक्ता नारकादि भवेषु च यथा कर्मविपाकोदयं संसर्त्ता सम्यग्दर्शनादिरत्नतयाभ्यास प्रकर्ष
वशाच्चाशेषकर्मांशपगमतः परिनिर्वाता स प्राणान् धारयन्तीति स एव चात्मेत्यभिधीयते उक्तं च यः कर्त्ता कर्मभेदानां भोक्ता कर्मफलस्य च संसर्त्ता परि
निर्वाता स ह्यात्मानान्यलक्षणः । कथमेतत्सिद्धिरिति चेत् उच्यते प्रतिप्राप्यस्वसंवेदनप्रमाणं सिद्धिचेतनान्यद्यानुपपत्तितस्तथाहि न चैतन्यमिदं भूतानां
धर्मस्तद्वर्त्मत्वे सति पृथिव्याः काठिन्यस्येव सर्वत्र सर्वदा चोपलभ्यते न च सर्वत्र सर्वदा चोपलभ्यते लोछादौ कृतावस्थायां चानुपलम्भात् अथ तत्रा
पि चैतन्यमस्ति केवलं शक्तिरूपेण ततो नोपलभ्यते तदयुक्तं विकल्पद्वयानतिक्रमात् तथाहि सा शक्तिश्चैतन्यादिलक्षणा उतचैतन्यमेव यदि विलक्षणा तर्हि
कथमारब्धते शक्तिरूपेण चैतन्यमस्ति न हि पटे विद्यमाने पटरूपेण घटस्तिष्ठतीति वक्तुं शक्यं आह च प्रज्ञाकरगुप्तोपि रूपांतरेण यदि तत्तदेवास्तीति
मारटीः चैतन्यादन्यरूपस्य भावे तद्विद्यते कथं अथ द्वितीयः पक्षस्तर्हि चैतन्यमेव सा कथमनुपलम्भः आहतत्वादनुपलम्भ इति चेततत्वावृत्तिरावरणं तच्चा
वरणं किं विवक्षित परिणामभावः उतपरिणामांतरं आहोच्चिदन्यदेवभूतातिरिक्तं किंचित् तत्र न तावत् विवक्षितपरिणामाभावः एकांतं तुच्छतया
तस्या वारकत्वाऽयोगात् अन्यथा तस्याप्यतुच्छरूपतया भावरूपतापत्तिः भावत्वे च पृथिव्यादीनामन्यतमो भावो भवेत् पृथिव्यादीन्येव भूतानि तत्त्वमिति
वचनात् पृथिव्यादीनि च भूतानि चैतन्यस्य व्यञ्जकानि नावारकाणीति कथमाचारकत्वं तस्योपपत्तिमतः अथ परिणामान्तरं तदप्ययुक्तं परिणामान्त

नंदी टी०

६

रस्यापि भूतस्वभावतया भूतवद्यज्ञकत्वस्यैवोपपत्तेर्नावारकत्वस्य अथान्यदेवभूतातिरिक्तं किञ्चित्तदतीवासमीचीनं भूतातिरिक्ताभ्युपगमे च त्वार्येच पृथि
 व्यादीनि भूतानितन्वमिति तत्त्वसंख्याव्याघातप्रसङ्गात् अपिचेदं चैतन्यं प्रत्येकं वा भूतानां धर्मः समुदायस्य वा न तावत्प्रत्येकमनुपलभ्यात् न हि प्रतिपरि
 माणु संवेदनमुपलभ्यते यदि च प्रतिपरमाणु भवेत्तर्हि पुरुषसहस्रचैतन्यवृन्दमिव परस्परं विभिन्नस्वभावमिति नैकरूपं भवेत् अथ चैकरूपमुपलभ्यते
 अहं पश्यामि अहं करोमीत्येवं सकलशरीराधिष्ठातृकरूपतयानुभवात् अथ समुदायस्य धर्मस्तदप्यसत्प्रत्येकमभावात् प्रत्येकं हि यदि सत्तत्समुदायेपि न
 भवति यथा रेणुषु तैलं स्यादेतन्मद्यांगेषु प्रत्येकं मदशक्तिरदृष्टापि समुदाये भवता दृश्यते तद्वच्चैतन्यमपि भविष्यति को दोषस्तदयुक्तं प्रत्येकमपि मद्यांगेषु
 मदशक्त्यनुयायि माधुर्वाद्विगुणदर्शनात्तथा हि दृश्यते माधुर्यमिच्चुरसे धातुकीपुष्पेषु च मनाकविकलतोत्पादकतेत्यादि नचैवं चैतन्यं सामान्यतोपि भूतेषु
 प्रत्येकमुपलभ्यते ततः कथं समुदाये तद्विवृतुमर्हति मा प्रापत् सर्वस्य सर्वत्र भावप्रसक्त्यातिप्रसङ्गः किञ्चयदि चैतन्यं धर्मत्वेन प्रतिपन्नं ततोऽवश्यमस्यानु-
 रूपो धर्मी प्रतिपत्तव्यः आनुरूप्याभावे जलकाठिन्ययोरिव धर्म धर्मिभावानुपपत्तेः नच भूतान्यनुरूपो धर्मी वैलक्षण्यात्तथा हि चैतन्यं बोधस्वरूपममूर्तं च
 भूतानि च तद्विलक्षणानि तत्कथमेवं परस्परं धर्मधर्मिभावः नापि चैतन्यमिदं भूतानां कार्यमत्यन्तवैलक्षण्यादेव कार्यकारणभावस्याप्ययोगात् उक्तं च
 काठिन्याबोधरूपाणि भूतान्यथ्यक्षसिद्धितः चेतना च न तद्रूपा सा कथं तत्फलं भवेत् अपिच यदि भूतकार्यं चेतना तर्हि किं न सकलमपि जगत्प्राणिमयं
 भवति परिणतविशेषसङ्गावाभावादिति चेन्ननु सोपिपरिणति विशेषसङ्गावः सर्वत्रापि कस्मान्न भवति सोपिहि भूतमात्र निमित्तक एव ततः कथं तस्यापि
 क्वचित्कदाचिद्भावः अन्यच्च स किं रूपः परिणितविशेष इति वाच्यं कठिनत्वादिरूप इति चेत्तथा हि काष्ठादिषु दृश्यन्ते घुणादिजंत वोः जायमाना
 स्ततो यत्र कठिनत्वादि विशेषस्तत्प्राणिमयं न शेष इति तदप्यसत्तत्त्वभिचारदर्शनात्तथा ह्यविशिष्टेपि कठिनत्वादिविशेषे क्वचिद्भवन्ति क्वचिन्न क्वचिच्च

मंदो टी०

७

कठिनत्वादिविशेषमंतरेणापि संस्वेदजा नभसि च संवृर्द्धिमा जायन्ति किं च समानयोनिता अपि विचित्र वर्णसंस्थाना दृश्यन्ते प्राणिनः तथा हि गोमयाद्येकयोनि सम्भविनोपि केचिन्नीलतनवोऽपरे पीतकाया अन्ये विचित्रवर्णाः संस्थानमध्ये तेषां परस्परं विभिन्नमेव तद्यदि भूतमात्रनिमित्तं चैतन्यं तत एकयोनिताः सर्वेप्येकं वर्णसंस्थाना भवेयुर्न च भवन्ति तस्मादात्मान एव तत्तत्कमेवशात् तथोत्पद्यन्त इति प्रतिपत्तव्यं स्यादेतत्तदा गच्छन् गच्छन्वानात्मा पलभ्यते केवलं देहे सति। संवेदनमुपलभ्यते देहाभावे च भस्मावस्थायां न तस्मान्नास्यात्मा किन्तु संवेदनमात्र मेवैकमस्ति तच्च देह कार्यं देहे एव च समाश्रितं कुड्ये चित्तवत् न चित्तं कुड्यविरहितमवतिष्ठति नापि कुड्यांतरं संक्रामति नागतं वा कुड्यांतरात् किं तु कुड्ये एव उत्पन्नं कुड्ये एव च विलीयते एवं संवेदनमपि तदप्यसत् आत्मा हि स्वरूपेणाऽमूर्तः आंतरमपि शरीरमति सूक्ष्मत्वाच्चक्षुर्दिष्यस्तदुक्तं अन्तराभवदेहोपि सूक्ष्मत्वाच्चक्षुर्दिष्यते निःकामन् प्रविशन्नात्मानाभावोनी क्षणादपि तत आंतरशरीरयुक्तोप्यात्मा आगच्छन् गच्छन् वा नोपलभ्यते लिङ्गतसूपलभ्यते एव तथा हि कमेरपि जंतोस्तत्कालोत्पन्नस्याप्यस्ति निजशरीरविषयः प्रतिबन्धः उपधातकमुपभ्य पलायनदर्शनात् यच्च यद्विषयः प्रतिबन्धः सतद्विषयपरिशीलनाभ्यासपूर्वकः तथा दर्शनान्न खल्वत्यन्ता परिज्ञातगुणदोषवस्तुविषये कस्याप्याग्रह उपजायते ततो जन्मादोशरीरा ग्रहः शरीरपरिशीलनाभ्यासजनितसंस्कारनिबन्धन इति सिद्धमात्मनो जन्मान्तरादागमनं उक्तञ्च शरीराग्रहरूपस्य चेतसः संभवो यदा जन्मादौ देहिनां दृष्टः किं न जन्मान्तरागतिः प्रत्यक्षतो नोपलभ्यते ततः कथमनुमानादवसीयते नैष दोषोऽनुमेयविषये प्रत्यक्षदृष्टेरेनभ्युपगमात् परस्परविषयपरिहारेण हि प्रत्यक्षानुमानयोः प्रवर्तनमिष्यते ततः कथं स एव दोषः आह च अनुमेयेति नाभ्यक्षमिति कैवात्र दुष्टता अभ्यक्षस्यानुमानस्य विषये विषयो नहि । अथ तज्जाता येत्यप्रेषितदृष्टिमन्तरेण कथमनुमानमुदयितुमुत्सहते न खलु यस्यासि विषयाप्रत्यक्षदृष्टिर्महानसेपि नासीत्तस्यान्यत्र क्षितिधरादौ धूमाष्टूमध्वजानुमानं तदप्ययुक्त-

नंदी टी.

८

मत्वापि तज्जातीये प्रत्यक्षवृत्तिभावात्तथा ह्याग्रहोन्मत्तपरि शीघ्रनाभ्यासप्रवृत्तः प्रत्यक्षत एवोपलब्धस्तदुपपद्यते नेहायमानं प्रवर्तते उक्तं च आग्रहस्तावद-
 भ्यासत प्रवृत्तउपलब्धते अन्यत्वाऽध्वजतः साक्षात्ततो देहेऽनुमान किं । योषि चित्र दृष्टान्तः प्रागुपन्यस्तः सोपयुक्तो विषम्यात तथाहि चित्रमचेतनं
 गमनस्वभावरहितं च आत्मा च चेतनः कर्मवशाद्गत्यागती च कुरुते ततः कथं दृष्टान्तदार्ष्टान्तिकयोः साम्यं ततो यथा कश्चिदेवदत्तो विवक्षिते ग्रामे कति
 पयदिनानि गृही भूत्वा ग्रामान्तरे गृहान्तरमास्थायवतिष्ठते तद्वदात्मापि विवक्षिते भवे देहं परिहाय भवान्तरे देहान्तरमारच्यवतिष्ठते यच्चोक्तं तच्च
 संवेदनं देहकार्यमिति तत्र चाक्षुषादिकं संवेदनं देहाश्रितमपि कथंचिद्भवतु चक्षुरादीन्द्रियद्वारेण तस्योत्पत्तिसम्भवात् यत्तु मानसं तत्कथं नहि तदे-
 हकार्यं घटते युक्त्ययोगात्तथा हि तन्मानसं ज्ञानं देहादुत्पद्यमानमिन्द्रियरूपाद्वा समुत्पद्येतः अनिन्द्रियरूपाद्वा केशे नखादिलक्षणात् तत्र न तावदाद्यः
 पक्षः इन्द्रियरूपात्तत्पत्ताविन्द्रिवबुद्धिववर्त्तमानार्थ ग्रहणप्रसक्तोः इन्द्रियं हि वार्त्तमानिक एवार्थे व्याप्रियते ततस्तत् सामर्थ्यादुपजायमानं मानसमपि
 ज्ञानमिन्द्रियज्ञानमिव वर्त्तमानार्थ ग्रहणपर्यवसित सत्ताकमेव भवेत् अथ यदा चक्षुरूपविषये व्याप्रियते तदा रूपविज्ञानमुत्पादयति नशेषकालं ततस्तत्
 रूपविज्ञानं वर्त्तमानार्थविषयं वर्त्तमाने एवार्थे चक्षुषो व्यापारात् रूपविषयव्यावृत्त्यभावे च मनोज्ञानं ततो न तत् प्रतिनियतकालविषय एवं शेषेष्वपी
 न्द्रियेषु वाच्यं ततः कथमिव मनो ज्ञानस्य वर्त्तमानार्थग्रहणप्रसक्तिः तदसाधीयोयत इन्द्रियाश्रितं तदुच्यते यदिन्द्रियव्यापारमनुकृत्योपजायते इन्द्रियाणां
 च व्यापारः प्रतिनियते एव वार्त्तमानिके स्वस्वविषये ततो मनोज्ञानमपि यदि इन्द्रियव्यापाराश्रितं तत ऐन्द्रियज्ञानमिव वार्त्तमानिकार्थग्राहकमेव
 भवेदन्यथा इन्द्रियाश्रितमेव तत्र स्यात् उक्तञ्च अक्षरव्यापारमाश्रित्य भवदक्षज मियते तद्व्यापारो न तत्रेति कथमस्य भवं भवेत् अथानिन्द्रियरूपादिति
 पक्षस्तदप्युक्तं तस्याचेतनत्वात् नत्वचेतनत्वादिति कोर्थः यदि इन्द्रियविज्ञानविरहादिति तदिष्यते एव यदि नामेन्द्रियविज्ञानं ततो न भवति मनोज्ञानं

नंदी टी०

८

तु कस्मान्न भवति अथ मनोविज्ञानं नोत्पादयति अचेतनत्वं तदा तदेव विचार्यमाणं इति प्रतिज्ञार्थकदेशासिद्धौ हेतुस्तदर्थसत् अचेतनत्वादिति किमुक्तं भवति स्वनिमित्तविज्ञानैः स्फुरच्चिद्रूपतयानुपलब्धेः स्पर्शादियोहि स्वस्वनिमित्तविज्ञानैः स्फुरच्चिद्रूपा उपलभ्यन्ते ततस्तेभ्यो ज्ञानसुत्पद्यते इति मुक्तं केशनखादयस्तु न मनोज्ञानेन तथा स्फुरच्चिद्रूपा उपलभ्यन्ते ततः कथं तेभ्यो मनोज्ञानं भवतीति प्रतीमः आह च चेतयन्तो न दृश्यन्ते केशस्तु न खादयः ततस्तेभ्यो मनो ज्ञानं भवतीत्यतिसाहसं अपि च यदि केशनखादिप्रतिबन्धमनोज्ञानं ततस्तदुच्छेदे मूलत एव न स्यात् तदुपघाते चोपहतं भवेत् नच भवति तस्मान्नायमपि पक्षः क्षोदक्षमः किञ्च मनोज्ञानस्य सूक्ष्मार्थभेदत्व स्मृतिपाटवादयो विशेषा अन्वयव्यतिरेकाभ्यामभ्यासपूर्वका दृष्टास्तथाहि तदेव शास्त्रमीहा पोद्वादिप्रकारेण यदि पुनः परिभाष्यते ततः सूक्ष्मतरार्थावबोध उल्लसति स्मृतिपाटवंचापर्वमुज्जृम्भते एवं चैकतशास्त्रेऽभ्यासतः सूक्ष्मार्थभेदत्वशक्तौ स्मृतिपाटवशक्तौ चोपजातायामन्येष्वपि शास्त्रान्तरेष्वनायासेनैव सूक्ष्मार्थावबोधः स्मृतिपाटवं चोल्लसति तदेवमभ्यासहेतुकाः सूक्ष्मार्थभेदत्वादयो मनो ज्ञानस्य विशेषो दृष्टः अथ कस्यचिदिह जन्माभ्यासव्यतिरेकेणा दृश्यन्ते ततोऽवश्यं ते पारलौकिकाभ्यासहेतुका इति प्रतिपत्तयं कारणेन सह कार्यस्थान्यथा उपपन्नत्वं प्रतिबन्धतोऽदृष्टतत्कारणस्यापि तत्कार्यत्वविनिश्चितेः ततः सिद्धः परलोकयायी जीवः सिद्धे च तस्मिन् परलोकयायिनि यदि कश्चिद्रूपकारी चाक्षुषादेर्विज्ञानस्य देहो भवेत् भवतु न कश्चिदोषः क्षयोपशमहेतु या देहस्यापि कश्चिद्रूपकारित्वाभ्युपगमात् न चैतावता तन्निवृत्तौ सर्वथा तन्निवृत्तिः न हि वङ्गेरासादितविशेषो घटो वङ्गनिवृत्तौ स्वमूलोच्छेदं निवर्त्तते केवलं विशेष एव कश्चनापि यथा सुवर्णस्य द्रवता एवमिहापि देहनिवृत्तौ ज्ञानविशेषएव कोपि तत्प्रतिबन्धो निवर्त्तनां न पुनः समूलं ज्ञानमपि यदि पुनर्देहमात्रनिमित्तकमेव विज्ञानमिष्यते देहनिवृत्तौ च निवृत्तिमत् तर्हि देहस्य भस्मावस्थायां ना भूत् देहे तु तथाभूते एवावतिष्ठमानेष्टतावस्थायां कस्मान्न भवति प्राणायानयोरपि हेतुत्वान्तदभावान्न भवतीति

नंदी टी०

१०

चेत् न प्राणा पानयोर्ज्ञानहेतुत्वायोगो ज्ञानादेव तयोरपि प्रवृत्तेः तथाहि यदि मंदौ प्राणापानौ निःस्वदुमिष्येते ततो मंदौ भवतः दीर्घौ चेत्तर्हि दीर्घाविति यदि पुनर्देहमात्र निमित्तौ प्राणापानौ प्राणापाननिमित्तं च विज्ञानं तर्हि नेत्यभिच्छावशात् प्राणापान प्रवर्त्तनं भवेत् नहि देहमात्र निमित्तानौ रता श्यामता वा ईच्छावशात् प्रवर्त्तमानादृष्टा प्राणापाननिमित्तं च यदि विज्ञानं ततः प्राणापाननिष्क्रांसातिशयसम्भवे विज्ञानस्यापि निर्हांसातिशयो स्यातामवश्यं हि कारणे परिहीयमाने इतिवर्द्धमानेचकार्यस्यापि हानिरूपचयश्च भवति यथा महति स्रत्पिण्डे मृद्वान् घटोऽल्पे चाल्पीयान न्यथा कारणमेव तत्र स्यात् न च भवतः प्राणापाननिर्हातिशयसंभवे विज्ञानस्यापि निष्क्रांसातिशयो विपर्ययस्यापि भावात् मरणावस्थायां प्राणापानातिशयसंभवेपि विज्ञानस्य क्रांसादशनात् स्यादेतत्तदानीं वातपित्तादिभिर्दोषैर्देहस्य विगुणी कृतत्वात् न प्राणापानातिशयसंभवेपि चैतन्यस्यातिशयसंभवोऽतएव स्रतावस्थायां न चैतन्यं देहस्य विगुणीभूतत्वात्तदसमीनतरमेवं सति स्रतस्यापि पुनरुज्जीवनप्रसक्तेः तथाहि स्रतस्य दोषाः समी भवन्ति समी भवनं च दोषाणामवसीयतेऽप्यरादिविकारादर्शनात्समत्वं चारोग्यं तेषां सयत्नमारोग्यं क्षयवृद्धीविपर्यये इति वचनात् चारोग्यलाभाच्च देहस्य पुनरुज्जीवनं भवेत् अन्यथा देहे कारणमेव न स्याच्चेतसस्तद्विकारभावाभावा ननु विधानात् एवं हि देहकारणता विज्ञानस्य अज्ञेया स्यात् यदि पुनरुज्जीवनं भवेत् स्यादेतदयुक्तमिदं पुनरुज्जीवनप्रसङ्गापादनं यतो यद्यपि दोषा देहस्य वैगुण्यमाधाय निवृत्तास्तथापि न तत् कृतस्य वैगुण्यस्य निवृत्तिर्न विदहन कृतो विकारः काष्ठे दहननिवृत्तौ निवर्त्तमानो दृष्टस्तदयुक्तमिह हि किंचित् क्वचिदनिवृत्त्य विकारारम्भकं यथा वज्रिः काष्ठेन हि श्यामता मात्रमपि वज्रिना कृतं काष्ठे वज्रि निवृत्तौ निवर्त्तते किंचित्पुनः क्वचिन्निवर्त्त्य विकारारम्भकं यथा स एवाग्निः सुवर्णे तथाहि अग्निकृतासुवर्णेद्रवता अग्निनिवृत्तौ निवर्त्तते तथा वाय्वादयो दोषा निवर्त्त्य विकारारम्भकाश्चिकित्सा प्रयोगदर्शनाद्यदि पुनरनिवृत्त्य विकारारम्भका भवेयुस्तर्हि न तद्विकारनिवर्त्तनाय चि-

नंदी टी०

११

कित्वा विधीवते मरणं सहाय्यं न च वाच्यं मरणं प्राग्दोषा निवर्त्य विकारारम्भकामरणकाले त्वनिवर्त्य विकारारम्भका इति एकस्यैकत्वे निवर्त्य
 निवर्त्य विकारारम्भकत्वायोगात् न च कर्म न च निवर्त्य विकारारम्भकमनिवर्त्य विकारारम्भकं च भवितुमर्हति तथा अदर्शनात् न तु द्विविधो हि व्याधिः
 साध्योऽसाध्यश्च तत्र साध्यो निवर्त्यस्वभावस्तमेवोक्त्यचिकित्साफलवर्ती असाध्यनिवर्तनौवः न च साध्यासाध्यभेदेन व्याधिं द्वैविध्यमतप्रतीतं सकललोक
 प्रसिद्धत्वात् व्याधिश्च दोषवैषम्यकृतस्ततः कथं दोषाणां निवर्त्यानिवर्त्य विकारारम्भकत्वननुपपन्नमिति तदप्यसत् भवन्मतेनासाध्यव्याधरेवालुपपत्तेः तथा हि
 असाध्यताव्याधेः क्वचिदायुक्षयात् यतस्तस्मिन्नेव व्याधौ समानौषध वैद्यसम्यक्तेऽपि कश्चिन्म्रियते कश्चित् क्वचित्पुनः प्रतिकूलकर्मादवात् प्रतिकूलकर्मादव
 जनिता हि श्रित्वादिव्याधिरौषधसहस्रैरपि कश्चिदसाध्यो भवति एतच्च द्विविधमप्यसाध्यत्वं व्याधेः पारमेस्वरप्रवचनवेदिनामेवमते संगच्छते न भवतो भूत-
 मातृत्ववादिनः क्वचित्पुनरसाध्यो व्याधिरौषधकृतविकारनिवर्तनसमर्थस्यौषधस्याभावाद्दृश्य वा वैद्यौषधसम्यक्ताभावे हि व्याधिः सर्पेनसकलमप्यायुरप
 कमते ननु वैद्यौषधसम्यक्ताभावादेवास्माकमपि पुनरुज्जीवजं न भविष्यति न हि तदस्ति किञ्चिदौषधं वैद्यौ वा यत्पुनरुज्जीवयति तदप्युक्तं वैद्यौषधेहि
 दोषकृतविकारनिवर्तनार्थमिष्यते न पुनरत्यन्तासतस्यैतन्मस्योत्पादनार्थं तथा नभ्युपगमात् दोषकृताश्च विकारादृतावस्थायां स्वयमेव निवृत्ता ज्वरावरे
 दर्शनात् ततः किं वैद्यौषधान्वेषणेनेति तदवस्थेव पुनरुज्जीवनप्रसङ्गः अपिच कश्चिदोषाणां सुपक्षमेष्टकस्मादेव म्रियते कश्चिज्जातिदोषदुष्टत्वेऽपि जीवति
 तदेतत् भवन्मते कथं व्यवतिष्ठते आह च दोषस्योपशमेष्यस्ति मरणं कस्यचित्पुनः जीवनं दोषदुष्टत्वेऽप्येतन्मस्याद्भवन्मते अस्माकं तु मतेन यावदायुः कर्म
 विजृम्भते तावदोषैरतिपीडितोऽपि जीवति आयुः कर्मक्षये च दोषाणामविकृतावपि म्रियते तन्न देहमात्रं निमित्तं सखेदनं अन्यच्च देहः कारणसंवेदनस्य
 सहकारिभूतं भवेदुपादानभूतं वा यदि सहकारिभूतं तदिष्यत एव देहस्यापि क्षयोपशमहेतुतया कथंचिद्विज्ञानहेतुत्वाभ्युपगमात् अथोपादानभूतं तद

नंदी टी०

१२

युक्तमुपादानं हि तत्तस्य यद्विकारेणैव यस्य विकारो यथा खदघटस्य न च देहविकारेणैव विकारः सखेदनस्य देहविकाराभावेऽपि भयशोकादिना तद्विकारदशनात् तन्न देह उपादानं सखेदनस्य उक्तं च भविकृत्य हि यद्वस्तु यः पदार्थो विकार्यते उपादानं न तत्तस्य युक्तं गो गवयादिवत् । एतेन यदुच्यते मातापितृचैतन्यं सुत चैतन्यस्योपादानमिति तत्रापि प्रतिक्षिप्तमवगन्तव्यं तत्रापि तद्विकारे विकारित्वं तद्विकारे चाविकारत्वमिति नियमादर्शनात् अन्यच्च यत् यस्योपादानं तत्तस्मादभेदेन व्यवस्थितं यथा मृदो घटः मातापितृचैतन्यं चेतुस्तु चैतन्यस्योपादानं ततः सुतचैतन्यं मातापितृचैतन्यादभेदेन व्यवतिष्ठेत न च व्यवतिष्ठते तस्माद्यत्किञ्चिदेतन्न भूतधर्मो भूतकार्यं वा चैतन्यमथ चास्ति प्रतिप्राणिससखेदनप्रमाणसिद्धमतो यस्येदस्योक्तलक्षणो जीवः योनय इति युमिश्रणोद्युवन्ति तैजसकर्मण्यशरीरवन्तः सन्त औदारिकशरीरेण वैक्रियशरीरेण वास्ति योनयो जीवानामेवोपपत्ति स्थानानि ताश्च सचित्तादिभेदभिन्ना अनेकप्रकाराः उक्तं च सचित्तशतसंज्ञतेरभिन्नास्तच्छोभय इति जगच्च जीवाश्च योनयश्च जगज्जीवयोनयः तासां विविधमनेकप्रकारमुत्पाद्यनं तधर्मात्मकतया जानातीति विज्ञायको जगज्जीवयोनिविज्ञायकः अनेन केवलज्ञानप्रतिपादनात् स्वार्थसम्पदमाह तथा जगत्पट्टणाति यथावस्थितं प्रतिपादयति शिष्येभ्य इति जगद्गुरुस्यैवावस्थित सकलपदार्थप्रतिपादक इत्यर्थः एतेन यत्कौचित् शब्दस्य बहिरर्थं प्रतिप्रमाणमपाक्रियते तदपास्तं दृष्टव्यं तथाहि ते एवमाहुः प्रमेयं वस्तुपरिच्छिन्नं प्रापयत्प्रमाणमुच्यते प्रमेयं च विषय प्रमाणस्येति प्रामाण्यं विषयवत्तयाव्याप्तं ततो यद्विशयवन्न भवति तत्प्रमाणं यथा गगनेन्दीवरज्ञानं न भवति च विषयवत् शब्दज्ञानमिति नचायप्रसिद्धो हेतुर्यतो द्विविधो विषयः प्रत्यक्षः परोक्षश्च तत्र न प्रत्यक्षः शब्दज्ञानस्य विषयो यस्य हि ज्ञानस्य प्रतिभासेन कृताभनीलाद्याकाररूपेण योऽर्थोऽमुक्ततान्वयव्यतिरेकः स तस्य प्रत्यक्षस्तस्य च प्रत्यक्षस्वार्थस्यायमेव प्रतिपत्ति प्रकारः सम्भवदशामश्रुतेनोपरः तद्विषयं च तदन्वयव्यतिरेकानुविधायिस्तुट प्रतिभासं ज्ञानं प्रत्यक्षं प्रत्यक्ष ज्ञेयत्वान्न प्रत्यक्षो अर्थोऽनेकप्रकार प्रतिपत्तिविषयो यः

नंदी टी०

१३

शब्दप्रमाणस्यापि विषयो भवेत् नापि परोक्षस्तस्योपि हि निश्चित तदन्वयव्यतिरेकानां तरोयकदर्शनात् प्रतिपत्तिर्यथा धूमदर्शनादहोरेन्यथातिप्रसङ्गात् न च शब्दस्यार्थे न स हि निश्चितान्वयव्यतिरेकता प्रतिबन्धाभावात्तादास्यतदुत्पत्त्यनुपपत्ते तथाहि नवाह्योर्थो रूपं शब्दानां नापि शब्दो रूपमर्थानां तथा प्रतीतेरभावात् तत्कथमेषां तादात्म्यं येन व्यावृत्ति कृतव्यवस्थाभेदेपि नांतरायकता स्यात् कृतकत्वानित्यत्ववत् अपि यदि तादात्म्यमेषां भवेत्ततोऽनला चलक्षुरिकादिशब्दोच्चारण वदनदहनपूरण पाटनादिदोषः प्रसज्येत न चैवमस्ति तन्त्रतादात्म्यं नापि तदुत्पत्तिस्तत्वापि विकल्पहयप्रसक्ते तथा वस्तुनः किं शब्दस्योत्पत्तिरुत शब्दाद्वस्तुनस्तत्र वस्तुनः शब्दोत्पत्तावकृतसंकेतस्यापि पुंसः प्रथमपदमसदर्शने तच्छब्दोच्चारणप्रसङ्गः शब्दाद्वस्तुत्पत्तौ विश्वस्यादरिद्रता प्रसक्तिसतएव कटककुण्डलाद्युत्पत्तेः तदेवं प्रतिबन्धाभावाच्च शब्दस्यार्थे न सहनांतरायकता निश्चयस्तदभावाच्च न शब्दान्निश्चितस्यार्थस्य प्रतिपत्तिरपि त्वनिवर्त्ति तशंकतयाऽस्ति न वेति विकल्पितस्य न च विकल्पितसुभयरूपं वस्त्वस्ति यत्प्राप्यं सद्विषयः स्यात् प्रवर्त्तमानस्य तु पुरुषस्य तस्यार्थस्य पृथिव्या मम जनादवस्यमन्यत् ज्ञानान्तरं प्राप्तिनिमित्तमुपजायते यतः किञ्चिदवाप्यत इति शब्दज्ञानस्य विषयत्वाभावः तदसत् विषयवत्वाभावा सिद्धे परोक्षस्य तद्विषयत्वाभ्युपगमात् यत्पुनरुक्तं न शब्दस्यार्थे न सह निश्चितान्वय व्यतिरेकता प्रतिबंधाभावादिति तदसमीची वाच्यवाचकभावलक्षणेन प्रतिबन्धान्तरेण नांतरायकतानिश्चयान् शब्दो हि वाह्यवस्तुवाचकस्वभावतया तन्नांतरायकस्तत्तन्नांतरायकतायां निश्चितायां शब्दान्निश्चितस्यैवार्थस्य प्रतिपत्तिर्न विकल्पित रूपस्य निश्चितं च प्रापयनविषयशब्दं ज्ञानमिति स्यादेतत् यदि वास्तवसम्बन्धपरिकरितमूर्त्तयः शब्दास्तर्हि समाश्रय तु निरर्थकतामिदानीसंकेतः स खलु सम्बन्धो यतोऽर्थप्रतीति सवद्वा स्ततो निरर्थकः सङ्केत स्ततएवार्थप्रतीतिसिद्धेः तदेतदत्यन्तप्रमाणमार्गानभिज्ञत्वसूचकं यतो न विद्यमानवृत्त्येव सम्बन्धो अर्थप्रतीति निवन्धनं किंतु स्वात्मज्ञानसहकारी यथा प्रदीपस्तथाहि प्रदीपो रूपप्रकाशन भावोपि यदि स्वात्मज्ञानसहकारिकृतसाहायकस्ततो रूपं प्रकश

नंदी टी०

१४

यति नान्यथा ज्ञापकत्वात् न खलु धूमादिकमपि लिङ्गवस्तु वृत्त्यावक्रगादि प्रतिबद्धमपि सत्तामास्त्रयण वक्रगादेर्गमकमुपजायते तदयुक्तमन्यैरपि ज्ञापकत्वादि
 सस्वन्धः स्वात्मज्ञानमपेक्ष्यते तेनासौ विद्यमानोपि नागृहीतः प्रकाशकः । सस्वन्धश्च परिज्ञानं तदावरणकर्माद्यवक्ष्योपशमाभ्यां तौ च सङ्केततपश्च
 रणभावनाद्यनेकसाधनसाध्यो ततस्तपश्चरणभावनासङ्केतादिभ्यः समुत्पन्नतदावरणकर्माद्यवक्ष्योपशमानां शब्दादर्थाच्च केवलादप्यवैपरीत्येन वाच्यवाचक
 भावलक्षणाः सस्वन्धोवगमनप्रयच्छति तथाहि सर्वे एव सर्ववेदिनः सुमेरुजंबूद्वीपादीनर्था न गृहीतसंकेता अपि तच्छब्दाच्चा नैव प्रतिपद्यन्ते तैरेव तथा
 प्ररूपणात् कल्पान्तरवर्त्तिभिरन्यैरेवं प्ररूपिता इति तैरपि तथा प्ररूपिता इति चेत् न तु तेषामपि कल्पान्तरवर्त्तिनां तथा प्ररूपणे को हेतुरिति वाच्यं
 तदन्यैरेवं प्ररूपणादिति चेत् अत्रापि स एव प्रसङ्गः समाधिरपि स एवेति चेत् न तु तर्हि सिद्धः सुमेर्वाद्यर्थानां तदभिधा यीकानां च वास्तवः, सस्वन्धः सर्व
 कल्पवर्त्तिभिरपि सर्ववेदिभिस्तेषां सुमेर्वादिशब्दवाच्यतया प्ररूपणात् अनादित्वात् संसारस्य कदाचित्कैश्चिदन्यथापि सा प्ररूपणाश्रिता भविष्यतीति चेत्ना
 तीन्द्रियत्वेनात्र प्रमाणाभावात् सर्वैरपि तथैव सा प्ररूपणा कृतेत्यत्रापि न प्रमाणमिति चेन्नात्र प्रमाणोपपत्तेः तथा हि शाक्यमुनिना सम्प्रतिसुमेर्वादिको
 अर्थः सुमेर्वादिशब्देन प्ररूपितः स च सुमेर्वादौ सुमेर्वादिशब्दप्रयोगः संकेतद्वारेणाप्यसत्स्वभावतायां तयोर्नोपपद्यते तत्स्वभावत्वाभ्युपगमे च सिद्धं न
 समीहितमनादावपि काले तयोस्तत्स्वभावत्वान्तत्समानपरिणामस्य प्रवाहतो नित्यत्वान्तत्वं सस्वन्धाभ्युपगमात् इत्थं चैतदंगीकर्त्तव्यमन्यथा नादित्वात्
 संसारस्य कदाचिदन्यतोपि धूमादेर्भावो भविष्यन्तीत्येवं व्यभिचारशङ्काधूमधूमध्वजादिषु प्रसरन्ती दुर्निवारित्यलं दुर्मतिविश्वं दितेन प्रयासेन तु यदिपार
 मार्थिकसस्वन्धनिबद्धस्वरूपत्वादिमे शब्दास्तात्त्विकार्थाभिधानप्रभविणवस्तर्हि दर्शनांतरनिवेशि पुरुषपरिकल्पितेषु वाच्येष्वेतेषां प्रवृत्तिर्नोपपद्येत परस्परवि-
 रुद्धत्वेन तेषामर्थानां स्वरूपतोऽभावात् यदपि च विनष्टमनुत्पन्नं वा तदपि स्वरूपेण न समस्तीति तत्रापि वाचो न प्रवर्त्तेरन अपि च यदि वाचां सङ्गता

नंदी टी०

१५

यमन्तरेण न प्रवृत्तिस्तर्हि न स्यात्कश्चिदपि वाचोलीकता भवेत् नचैतत् दृश्यते। तस्मात्पूर्वमपि पूर्वोक्तं मिथ्या तदप्ययुक्तमिह द्विषा शब्दा वृषा भाषा वर्गणोपादानाः सत्यभाषावर्गणोपादानाश्च तत्र ये वृषा भाषा वर्गणोपादानास्तु तीर्थान्तरीयपरिकल्पिताः कुशाक्षसम्पर्कवशसमुत्पन्नानासम्पादितसत्ताकाः प्रधानरूपं जगदोच्छरत्तं विश्वमित्येवमाकारा खेनर्यका एवाभ्युपगम्यन्ते ते हि वन्ध्यादबलाद्भव तदर्थमात्यादिप्रसवविकलाः केवलं तथाविधसंवेदनभोगफलादिति न तैर्यभिचारः अथ तेषां सत्याभिमतशब्दा इव प्रतिभासन्ते तत्कथमयं सत्यविवेको निर्द्धारणीयः ननु प्रत्यक्षाभासमपि प्रत्यक्षमिवाभासते ततस्तत्तापि कथं सत्यासत्यप्रत्यक्षविवेकनिर्द्धारणं स्वरूपविषयपर्यालोचनयेति चेत्तथा हि अभ्यासदशमापन्नाः स्वरूपदर्शनमात्रादेव प्रत्यक्षस्य सत्यासत्यत्वमवधारयन्ति यथा मणिपरीक्ष्यका मणोः अनभ्यासदशमापन्यास्तु विषयपर्यालोचनया यथाकिमयं विषयः सत्यउताहोनेति तथार्थक्रियासंवाददर्शनतस्तद्गतस्वभावलिङ्गदर्शनतो वा सत्यत्वमवगच्छन्त्यन्यथा त्वसत्यत्वमिति तदेतत्स्वरूपविषयपर्यालोचनया सत्यासत्यत्वविवेकनिर्द्धारणमिहापि रुमानं तथाहि दृश्यन्ते एव केचित्प्रज्ञातिशयसमन्विताः शब्दश्रवणमात्रादेव पुरुषाणां मिथ्याभाषित्वमभिमित्वं वा सत्यगवधारयन्तः विषयसत्यासत्यत्वपर्यालोचनायां तु किमेष वक्ता यथावदाप्त उतनेति तत्र यदि यथावदाप्त इति निश्चितं ततो विषयसत्यत्वमिति रथात्वसत्यत्वं आप्तेतरविवेकोपि परिशीलनेन लिङ्गतो वा कुतश्चिद्वसेयो निपुणेन हि प्रतिपन्ना भवितव्यं यदयुक्तं यदपि च विनष्टमनुत्पन्नं वा तदपि न स्वरूपेण समसोत्थादि तत्रापि यदि विनष्टानुत्पन्नयो वार्त्तामानिकविद्यमानरूपाभिधायिकः शब्दः प्रवर्त्तते तर्हि स निरर्थकोभ्युपगम्यते एव ततो न तेन व्यभिचारः यदा तु ते अपि विनष्टानुत्पन्ने विनष्टानुत्पन्नसत्ताभिधत्ते शब्दस्तदा तद्विषयसर्वज्ञज्ञानमिव सद्भूतार्थविषयत्वात् स प्रमाणमित्यं चैतदङ्गीकर्त्तव्यमन्यथातीतकल्पांतरवर्त्ति पाश्चादिसर्वज्ञदेशनाभिव्यक्तं स्वचक्रवर्त्यादिदेशना च सर्वथा नोपपद्येत तद्विषयज्ञाने शब्दस्य वृत्त्यभावात् अथोच्येतानलेऽनलशब्दस्तदभिधानस्वभावतया यमभिधे परिणाममाश्रित्य

नंदी टी०

१६

प्रवर्तते सजले नास्ति जलानलयोरभेदप्रसङ्गात् अथच प्रवर्तते सङ्केतवशाज्जलेप्यनलशब्दसत्कथं शब्दार्थयोर्व्याख्यः सम्बन्धः सदसत् शब्दस्थानैकशक्तिसम
 न्वितत्वेनोक्तदोषानुपपत्तेः तथाहि नानलशब्दस्थानलवस्तुगताभिधेय परिणामोपेक्षीतदभिधानविषय एवैकः स्वभावोपि तु समयाधान तत्करणपूर्वकतयावि
 लंबितादि प्रतीतिनिबन्धनत्वेन जलवस्तुगताभिधेय परिणामोपेक्षीतदभिधानस्वभावोपि तथा तस्यापि प्रतीतिः अन्यथा निर्हेतुकत्वेन तत्प्रत्यक्षभावप्रसङ्गात्
 ननु कथमेते शब्दावस्तुविषयाः प्रतिज्ञायन्ते चक्षुरादीन्द्रियसमुत्पद्युङ्गाविव शब्दे ज्ञाने वस्तु नोऽप्रतिभासनात्ययैव चक्षुरादीन्द्रियवृद्धौ प्रतिभासते ध्यक्तं
 तराननुयायि प्रतिनियतदेशकालं तदेव वस्तुतस्तैवार्थक्रियासमर्थत्वात् नेतरत्परपरिकल्पितं सामान्यं विपर्ययात् न च तदर्थक्रियासमर्थवस्तु शब्दे ज्ञाने प्रति
 भासते तस्माद्वस्तुविषया एते शब्दाः तथाचात्र प्रमाणं योऽर्थशब्दज्ञाने येन शब्देन सह संस्पृष्टो नावभासते न स तस्य शब्दस्य विषयः यथा गोशब्द
 स्तार्थः नावभासते चेन्द्रिगम्योऽर्थः शब्दज्ञाने शब्देन संस्पृष्ट इति यो हि यस्य शब्दस्तार्थः स तेन शब्देन सह संस्पृष्टः शब्दे ज्ञाने प्रतिभासते यथा गो
 शब्देन गोपिण्डः एतावन्मात्र निबन्धनत्वादायत्वस्येति तदेतदसमीचीनमिन्द्रियः गम्यार्थस्य शब्दे ज्ञाने न सहा नव भासासिद्धेः तथा हि कृष्णं महांत
 मखण्डं मष्टणमपूर्वमपवरकात् घटमानयेत्युक्तः कश्चित्ज्ञानावरणक्षयोपशमयुक्तसमर्थतयैव प्रत्यक्षमिव शब्दे ज्ञाने प्रतिपद्यते तदन्यघटमध्ये तदानवना
 यतं प्रतिभेदेन प्रवर्तनात् तथैव च तत्प्राप्तेः अथ तत्प्राप्यस्फुटरूपएव वस्तुनः प्रतिभासोत्पद्यते स्फुटांश्च प्रत्यक्षं तत्कथं प्रत्यक्षगम्यं वस्तुशब्दज्ञानस्य
 विषयः नैषदोषः स्फुटास्फुटरूपप्रतिभासभेदमात्रेण वस्तुभेदायोगात् तदाह्येकस्मिन्नेव नीलवस्तुनि दूरासम्प्रवर्त्तं प्रतिपद्यज्ञाने स्फुटास्फुटप्रतिभासे उप
 लभ्येतेन च तत्र वस्तुभेदाभ्युगमः द्वयोरपि प्रत्यक्षप्रमाणतयाभ्युगमात् तथैहायेकस्मिन्वपि वस्तुनीन्द्रियजशब्दज्ञाने स्फुटास्फुटप्रतिभासे भविष्यतो नच
 तन्नोचरवस्तुभेदः अथ स्वभावपि शब्दज्ञानप्रतिभासा विशेषात्प्रत्यपि वस्तुनि शब्दं ज्ञानं न तदायात्प्रसंस्पर्शितद्वावाभाव योरननुविधानात् यस्य हि

नंदी टी०

१७

ज्ञानस्य प्रतिभासो यस्य भावाभावानुविधत्ते तत्तस्य परिच्छेदकं न च शब्दज्ञानप्रतिभासो वस्तु नो भावाभावानुविधत्ते वस्तुभावेऽपि तद्विशेषात् तत्र वस्तुनः परिच्छेदकं शब्दज्ञानं रसज्ञानमिव गंधस्य प्रमाणं चात्र यत्ज्ञानं यदन्वयः व्यतिरेकानुविधा यिन भवति न तत्तद्विषयं यथा रूपज्ञानं रसविषयं न भवति चेन्द्रियगम्यार्थान्वयव्यतिरेकानुविधायिशब्दं ज्ञानमिति व्यापकानुपलब्धिः प्रतिनियतवस्तुविषयत्वं च हि ज्ञानस्य निमित्तवत्तया व्याप्तं अन्वयव्यतिरेकानुविधानाभावे च निमित्तवत्त्वाभावः स्यात् निमित्तांतरासम्भवात् तेन तद्विषयत्वं च निमित्तवत्त्वाभावाद्विषयाद्याप कानुपलब्ध्या व्यावर्त्तमानमन्वयव्यतिरेकानुविधानेन व्याप्यते इति प्रवन्धसिद्धिः तदयुक्तं प्रत्यक्षज्ञानेऽप्येवमविषयत्वमसक्तेः तथाहि यथा जलवस्तुनि जलो ल्लेखिप्रत्यक्षमुदयपदमसादयति तथा जलाभावेऽपि मरौ मध्याह्नमार्त्तण्डमरीचिका स्वप्नजलप्रतिभा समुदयमानमुपलभ्यते ततो जलाभावेऽपि जलज्ञान प्रतिभासाविशेषात् सत्यपि जले जलप्रत्यक्षप्रादुर्भवन् न तद्व्याख्यासंस्पर्शि तद्भावाभावयोरननुकारादित्यादिसर्वं समानमेव अथ देशकालस्वरूपपर्यालोचनया तत्प्राप्त्यभावादिना च मरुमरीचिकासु जलोल्लेखिनः प्रत्यक्षस्य आंतत्वमवसीयते आन्तं चाप्रमाणं ततो न तेन व्यभिचारः प्रमाणभूतस्य च वस्तु न्वयव्यतिरेकानुविधायित्वादव्यभिचारएव तदेतदन्यत्रापि समानं तथाहि यथार्थदर्शनादिगुणयुक्तः पुरुषश्चाप्रमाणप्रणीतशब्दसमुत्थं च ज्ञानं प्रमाणं न च तस्य वस्तुन्वयव्यतिरेकानुविधायित्वव्यभिचारसम्भवः यत्पुनरनाप्तप्रणीतशब्दसमुत्थं ज्ञानं तदप्रमाणमप्रमाणात्वाच्च न तेन व्यभिचारः यदपि च प्रमाणमुपन्यस्तं तदपि हेतोरसिद्धत्वान्न साध्यसाधनायासं असिद्धता च हेतोरान्न प्रणीतशब्दस्य वस्तुव्यतिरेकेण प्रवृत्त्यसम्भवात् यत्पुनरिदमुच्यते शब्दत्रयमाणा वस्तुभिप्रायविषयं विकल्पप्रतिबिंबं तत्कार्यतया धूमश्च वज्रमनुप्रापयति तत्र स एव वक्ताविशिष्टार्थाभिप्रायशब्दयोराश्रयोऽधर्मी अभिप्रायविशेषः साध्यः शब्दः साधनमिति तदाह वक्तुरभिप्रेतं सूचयेयुरिति स एव तथा प्रतिपद्यमानस्य आश्रयोऽस्त्विति तत्प्राप्तात्मापीयः तथा प्रतीतेरभावात् न खलु कश्चिदिह

नंदी टी०

१८

धूमादिबद्धिं तत्कार्यतया शब्दादभिप्रायविषयं विकल्प प्रतिबिम्बमनुमिमीते अपि तु वाचकत्वेन वाच्यमर्थं प्रत्येतिदेशान्तरे कालान्तरे च तथा प्रवृत्त्यादि दर्शनात् नच देशान्तरादावपि तथा प्रतीतावन्यथा परिकल्पनं श्रुत्यातिप्रसङ्गप्राप्ते नाग्निधूमं जनयति किन्त्वदृष्टः पिशाचादिरत्यस्या अपिकल्पनाया प्रसङ्गात् अपिचार्यक्रियाया प्रेक्षावान् प्रमाणमन्वेषयति नचाभिप्रायविषयं विकल्पप्रतिबिम्बं विवक्षितार्थक्रियासमर्थं किंतु वाच्यमेव वस्तु नच वाच्यमभिप्राय विषय विकल्पप्रतिबिम्बं ज्ञात्वा वाच्ये वस्तुनि प्रवर्त्तय्यते तेनायमदोष इति अन्यस्मिन् ज्ञाने अन्यत्र प्रवृत्त्यनुपपत्तेः न हि घटे परिच्छिन्ने पटे प्रवृत्तिर्युक्ता एतेन विकल्पप्रतिबिम्बकं शब्दवाच्यमिति यत्प्रतिपन्नं तदपि प्रतिक्षिप्तमवसेयं तत्रापि विकल्पप्रतिबिम्बके शब्देन प्रतिपन्ने वस्तुनि प्रवृत्त्यनुपपत्तेः दृश्यविकल्पावर्थावेकीकृत्यवस्तुनि प्रवर्त्तते इति चेत् तथाहि तदेव विकल्पप्रतिबिम्बकं बह्वैरूपतयाध्यवस्यति ततो बहिः प्रवर्त्तते तेनायमदोष इति न तयोरेकाकरणासिद्धेः अत्यन्तवैलक्षण्येन साधर्म्यायोगात् साधर्म्यं चैकाकरणनिमित्तमन्यथातिप्रसंगात् अपिच कथ्येतावेकाकरोतीति वाच्यं सएव विकल्प इति चेन्न तत्र वाच्यस्वलक्षणानवभासात् अन्यथाविकल्पत्वायोगादनवभासिते नचेकीकरणासंभवादतिप्रसङ्गेः अथ विकल्पादन्यएव कश्चिद्विकल्पमेवार्थं दृश्यमित्यध्यवस्यति इततर्हि स्वदर्शनपरित्यागप्रसंगः एवमभ्युपगमेसति बलादात्मासित्वप्रसङ्गेः तथाहि निर्विकल्पकं न विकल्पमर्थं साक्षात्करोति तदगोचरत्वात् ततो न तद्दृश्यमर्थं विकल्पोन सचैकीकर्तुमलं न च देशकालस्वभाव व्यवहितार्थविषयेषु शब्दविकल्पेषु तद्विषयो निर्विकल्पकसंभवस्तत् कथं तत्र तेन दृश्यविकल्पार्थैकीकरणं ततो विकल्पादन्यः सर्वत्रदृश्यविकल्पावर्थावेकी कुर्वन् बलादात्मैवापपद्यते न च सोभ्युपगम्यते तस्माच्छब्दो वाच्य स्वार्थस्य वाचकद्वयकामेनापि प्रतिपत्तव्यं इतश्च प्रतिपत्तव्यमन्यथा संकेतस्यापि कर्तुमशक्यत्वान्तथाहि येन शब्देन इदं तदित्यादिना संकेतोविधेयत्वेन किं संकेति तेन उतासंकेति तेन न तावत् संकेति तेनानवस्थाप्रसंगात् तस्यापि हि येन शब्देन संकेतः कार्यत्वेन किं संकेति तेन उतासंकेति तेनत्यादि

नंदी टी०

१२

तदेवायर्त्तं ते अथासंकेति तेन सिद्धस्तर्हि शब्दार्थयोर्वास्तवः संबंध इति तथा जगदानंदः इह जगच्छब्देन संज्ञि पंचेन्द्रियपरिग्रहस्तेषामेव भगवद्दर्शनदेशना
 दित आनंदसंभवान्ततश्च जगतां संज्ञिपंचेन्द्रियाणां मच्चतस्रंदिस्तिर्द्विर्दर्शनमावतो निःश्रेयसाभ्युदय साधकधर्मेपदेशद्वारेण चानंदहेतुत्वाद्वैदिकानुष्ठीक
 प्रमोदकारणत्वाज्जगदानंदः अनेन परार्थसंपदमाह तथा जगन्नाथः इहजगच्छब्देन सकलचराचरपरिग्रहो नाथशब्देन च योगक्षेमकृदभिधीयते योगक्षेम
 कृतनाथ इति विद्वत् प्रकाशान्ततश्च जगतः सकलचराचररूपस्य यथावस्थितस्वरूपप्रकरणद्वारेण वितथप्ररूपणापादेभ्यः जनाश्वनाथ इवनाथो जगन्नाथः
 अनेनापि परार्थसंपदमाह तथा जगद्वंधुः इहजगच्छब्देन सकलप्राणिगणपरिग्रहः प्राणिन एवाधिकृत्यबंधुत्वोपपत्तेः ततश्च जगतः सकलप्राणिसमुदाय
 रूपस्याध्यापादनोपदेशप्रणयनेन सुखस्यापकत्वात् बंधुरिवबंधुर्जगद्वंधुः सकलजगदध्यापादनोपदेशप्रणयनं च भगवतः सुप्रतीतं तथाचाचारसुखं सख्ये
 पाणासख्येभूया सख्येजीवा सख्येसत्तानहन्तव्या नञ्जावेद्यव्या न परिषेत्तव्या न खवद्देवव्या एसधम्मे सुद्धेधुवेनीए सासए समेच्चलोदं खेयन्नेहिं पवेइए
 इत्यादि एतेन संसारमोचकानां व्यापाद्योपकृतये दुःखितसत्त्वव्यापादनसुपदिशता सकलमार्गप्रवृत्तमावेदितं द्रष्टव्यं यतस्तो एवमाहुः यत्परिणामसुंदरं
 तदापातकटुकमपि परेषामाधेयं यथारोगोपशमनमौषधं परिणामसुंदरं च दुःखितसत्त्वानां व्यापादनमिति तथाहि क्कमिकीटपतङ्गमसकलावकचटककुट्टि
 मच्चादरिद्रांधपंग्वादयो दुःखितजंतवः पापकर्मोदयवशात् संसारसागरमभिल्लवंते ततस्त्वेषं तत्पापक्षयणाय परोपकारकरणैकरसिकमानसेन व्यापादनी
 याः तेषां हि व्यापादनेन मच्चादुःखमतीवोपजायते तीव्रदुःखवेदनाभिभववशाच्च प्राग्वहं पापकर्मोदीर्योदीर्यनुभवन्तः प्रतिक्षिपन्ति स्यादेतत् किमत्र
 माणं यत्ते व्यापाद्यमानास्तीव्रवेदनानुभवतः प्राग्वहं पापकर्मोदीर्योदीर्यपरिक्षिपन्ति न पुनरार्त्तरौद्रध्यानोपगमतः प्रभूततरं पापमावर्जयन्तीति उच्यते
 युष्मत्पिडांतानुगतमेव नारकस्वरूपापदर्शकं वचः तथाहि नारकानिरंतरं परमाधार्मिकसुरैस्ताडनभेदनोत्कर्त्तनमूल्यारोपणाद्यनेक प्रकारमुपहन्यमानाः

नंदी टी०

२०

परमाधार्मिकसुराभावे परस्पररोदीरित तीव्रवेदना रौद्रध्यानोपगता अपि प्राग्वहमेव कर्मक्षययति नापर्वपापमधिकतरमुपार्जयति नारकाबुंधासंभवात् तदसंभवश्चानंतरं भूयस्तत्रैवोत्पादाभावादपि च यतएव रौद्रध्यानोपगता अतएव तेषां प्रभूततरप्राग्वहपापकर्मपरिचयः तीव्रसंक्षेपभावात् न खलु तीव्रसंक्षेपाभावे परमाधार्मिकसुरा अपि तेषां कर्मक्षययितुं शक्तास्ततो रौद्रादिध्यानमुपजनयंतोपि व्यापादका व्यापाद्यानामुपकारकारकद्वयं च व्यापादनतस्तेषामुपकारसंभवे येतद्व्यापादनमुपेक्षंते प्रतिषेधंतिषा तेमहापापकारिणः येषुनः प्राशुपात्तपुण्यकर्मादयः वयतः सुखासिकामनुभवंतोवतिष्ठं तेनतेव्यापादनीयास्तेषां व्यापादने सुखामुभववियोगभावेनोपकारसंभवात् नच परहितनिरताः परोपकृतये संरंभमातन्वंते तदेतदुक्तं परोपकाराहि सएव सुधिया विधेयोय आत्मनउपकारको नच परेषां व्यापादनेनोपकृतिकरणे भवतः कमण्युपकारमात्मानहे तथाहि परेषां व्यापादनेकाभवतः उपकारः किंपुण्यबंधः उत्तकर्मक्षयः तत्वननावत् पुण्यबंधः परेषामन्तरायकरणात्तेहि परे यदिभवतानव्यापाद्वेरं स्ततस्तेपराम् सत्वान् व्यापाद्यपुण्यमुपार्जये दुर्व्यापादिनाश्च परबधे अशक्तापूति व्यापादनं पुण्योपार्जनांतरायकरणं नच पुण्योपार्जनांतरायकत् पुण्यमुपार्जयति विरोधात्तदस्य पुण्यबंधप्रसक्तेश्च एतेन यदुक्तं परिणामसुंदरं दुःखितसत्वानांव्यापादनमिति तदसिद्धं द्रष्टव्यं पुण्योपार्जनांतरायकरणेन परिणामसुंदरत्वायोगात् अथ कर्मक्षयइति पक्षः नतु तत्कर्मकिं सहेतुकमुताहेतुकं सहेतुकमपि किमज्ञानहेतुकमुता हिंसाजन्यमुताहोवधजन्यं तत्र न तावदज्ञानहेतुकमज्ञानहेतुकतायां हिंसातोनिवृत्त्यसंभवात् यो हि यस्मिन्निदोषः अततप्रतिपक्षसेवायां निवर्त्तते यथाहिमज्जनितं शीतमनलासेवनेन आज्ञानस्य हिंसाप्रतिपक्षभूती किंतुसम्यग्ज्ञानं तत्कथमज्ञानहेतुककर्महिंसातोविनिवर्त्तते अथाहिंसाजन्यमिति वदेत् तदपि न युक्तमेवं सतिमुक्तानामपि कर्मबंधप्रसक्तेस्तेषामहिंसकत्वात् अथ हिंसाजन्ययद्वेवं तर्हि कथं हिंसातः एवतस्य निवृत्तिर्नहि्यत एवयस्य प्रादुर्भावस्तएव तस्य निवृत्तिर्भविष्यतिविरोधात् न खल्वजीर्णप्रभवोरोगोमुद्धरजीर्णकरणाहि

नंदी टी०

२१

निवर्त्तते ततः प्राणिर्हिंसोत्पादितकम्पनिवृत्त्यर्थमवश्यमहिंसासेवनीय उक्तं च तन्हाप्राणिवहोवज्जित्यस्य कम्पस्य खवणहेऽऽ उवहविरदे काययासंवररूप
 न्तिनियमेण अयाहेतुकं न तर्हितदस्ति खरविघाणवत् तत्कथं तदपगमाय प्राणिवधोद्यमो भवतः अयाहेतुकमप्यस्ति यथाकाशतर्ह्याकाशस्ये वतस्यापिन
 कथंचन विनाशद्व्यफलत्वान्नकार्यप्राणिवधः यदप्युक्तं ये तु प्रागुपात्तपुण्यकर्मवशतः सुखासिकामनुभवन्तोवतिष्ठन्ते न ते व्यापादनीया इति तदप्युक्तं
 यतः पुण्यपापक्षयान् मुक्तिस्ततो यथापरेषां पापक्षपणाय व्यापादनेभवतः प्रवृत्तिस्तथा पुण्यक्षपणायपि भवतु अथ पापदुःखानुभवफलं ततो व्यापादनेन
 दुःखोत्पादनतः पापं क्षपयितुं शक्यं पुण्यं वासातानुभवफलं ततस्तत्कथं दुःखोत्पादनेन क्षपयितुं शक्यं सातानुभवफलं हि कर्मसातानुभवोत्पादनेनैव क्षप
 यितुं शक्यं नान्यथा तदपि न समीचीनं यतोयत् पुण्यं विशिष्टदेव भववेदनीयं तन्मनुष्यादिभवव्यापादनेन प्रत्यासन्नीकियते प्रत्यासन्नीकृतं च प्रायःस्वल्प
 कालवेद्यं भवति ततएवं पुण्यक्षपणस्यापि संभवात्कथं न व्यापादनेन पुण्यपरिहृत्यः अथ व्यापादनानन्तरं विशिष्टदेव भववेदनीयः पुण्योदयः संदिग्धः
 कस्यचित् पापोदयस्यापि संभवात् ततो न व्यापादनं पुण्यमनुभवतः कर्तुं मुचितं यद्येवमितरत्रकथं निश्चयः इतरत्रापि हि संदेहएव तथाविधदुःखितोपियदि
 भार्यते तर्हिनरकदुःखानुभवभागी भवति अमारितश्च सन् कदाचनपि प्रभूतसत्त्वव्यापादनेन पुण्यमुपाज्य विशिष्टदेवादिभवसुखभागीभवेत् ततो दुःखिता
 नामपि व्यापादनं न भवतोयुक्तमेवं च सति संदिग्धमैकोपि हेतुर्व्यापादनस्य परिणामसुन्दरत्वसंदेहात् यदप्युक्तं बुद्ध्यात्स्निङ्गान्तानुगतं नारकस्वरूपोदशकं
 वचद्व्यादि तदप्यसमीक्षिताभिधानं सस्यगच्छात्स्निङ्गान्तपरिज्ञानात् अस्मात्स्निङ्गान्तेह्येवं नारकस्वरूपव्यावर्णनानारकाणां परमाधार्मिकसुरोदीरितदुःखानां
 परस्सुरोदीरितदुःखानां वावेदनातिशयभावतः संमोहमुपागतानां मातीवपरत्नसंक्रेशो यथात्रैव केषांचित् मानवानां संसृष्टानां तथाहि मानवालकुटा
 दिप्रहारजर्जरौक्षतशिरः प्रभृत्यवयवावेदनातिशयभावतः संसृष्टचेतनानातीव परत्नसंक्रिष्टमाना उपलभ्यन्ते तमानारका अपि सदैव द्रष्टव्याः ततस्तथा

नंदी टी०

२२

विधतीव्रसंक्षेपाभावाच्चारकाणां नाभिनवप्रभूततरपापोषचयः यद्येवं तर्हि समोहोमहोपकारी तथाहि समोहवशान्नपरत्वातीव संक्षेपसौववेदनाभाव
तच्च प्राग्बहुपापकर्मपरिचयः संमोहश्च हिंश्रव्यापारादुपजायते ततोहिंसकामहोपकारीण इति सिद्धमस्मात्समीहितं तदयुक्तं हिंसकानां परपीडोत्पादनतः
क्षिप्तकर्मबंधप्रसक्तोः न खलु पापस्य परपीडामतिरिच्यान्यन्निबंधनमीक्षामहे यदिस्यात्तर्हिमुक्तानामपि पापबन्धप्रसंगस्तेषामहिंसकत्वात्ततः कथमिवसचे
तनो मनसापिपरं व्यापादयितुमुत्सहे इत्यलं पापचेताभिः सहप्रसंगेन तथाजयति जगत्पितामह इति ग्रंथाग्रंथ पृ३७ इहजगच्छब्देन सकलसत्त्वपरिग्रहा
ततश्च जगतां सकलसत्त्वानां नरकादिकुगतिविनिपातभयापायरक्षणात्पिनेव पितासम्यग्दर्शनमूलोत्तरगुणसंहतिस्वरूपो धर्माः स हि दुर्गतौ प्रपततो
जंतून् रक्षतिशुभेच निःश्रेयसादौ स्थाने स्थापयति तथाचोक्तं निरुक्तशास्त्रवेदिभिः दुर्गतिप्रसृतान् जंतून् यस्माद्धारयतेतः धत्तेचैतान् शुभेस्थाने तस्माद्धर्म
इतिस्मृतः ततः सकलस्यापि प्राणिगणस्य पितृतुल्यः तस्यापि च भगवान् अर्थतस्तेन प्रणीतत्वात् ततो भगवान् जगत्पितामहः जयतीति पुनः क्रिया
भिधानंस्वाधिकाराद्दुष्टं उक्तं च सम्प्रायच्छाणतवज्जो सहेसुउवए सधुइपयाणेसु संतगुणकिन्तणेसु धनहेतिपुणरुत्तमोसाउ १ अनेनापि परार्थसंपद
माह भगवानिति भगः समग्रैश्वर्यादिलक्षणाः आहच ऐश्वर्यस्य समग्रस्वरूपस्य यशसः श्रियः धर्मस्यायप्रयत्नस्य पक्षाभगइतौंगनार भगोऽस्यास्तीति भगवान्
अनेन स्वपरार्थसंपदमाह स्वपरोपकारित्वादैश्वर्यादेः स देवमनादिमंतोन्ता स्तीर्यकृत इति ज्ञापनार्थं सामान्यतस्तीर्यकृत्त्वमस्कारमभिधाय सांप्रतं

सूत्र

भयवं १ जयइ सुयाणं पभवो तित्ययराणं अपच्छिमो जयइ जयइ गुरुलोगाणं जयइ महप्पामहावीरो२ भइं जगु

भाषा

ज० जयवंताप्रवर्त्यो जयहो ज्योतेहनीजियो विषयकषायरूप असुचिके तेहनेटालवेकरी सदापवित्तके ज्ञानेकरीप० सोटीप्रभा के जेहनीतथासु० श्रुतसिद्धांत

नंदी टी०

२३

भाषा

सकल सांसारिकदुःखातंकसमुच्छेदा प्रतिष्ठतशक्तिपरमौषध कल्पप्रवचन प्रतिपादकतया सन्नोपकारित्वाहर्त्तमानतीर्थाधिपते भगवद्ब्रह्मान्स्वामि
 नो नमस्कारमभिधित्सुराह जयइत्यादि जयतीति पूर्ववत् श्रुतानां स्वदर्शनपरदर्शनानुगतसकलशास्त्राणां प्रभवन्ति सर्वाणि शास्त्राण्यस्मादिति प्रभवः
 प्रथमं उत्पत्तिकारणं तदुपदिष्टमर्थमुपजीव्य सर्वेषां शास्त्राणां प्रवर्त्तनात् परदर्शनशास्त्रेष्वपि हि यः कश्चित् समीचीनोऽर्थः संसारासारता स्वर्गापवर्गादि
 हेतुः प्राप्यहिंसादिरूपः स भगवत्प्रणीतशास्त्रेभ्य एव समुद्भूतो वेदितव्यो न खल्युत्तौ द्वियार्थपरिज्ञानमन्तरेणात्तौ द्वियः प्रमाणाऽवाधितोऽर्थः पुरुष
 भावेणोपदेष्टुं शक्यते अविषयत्वात् न चात्तौ द्वियार्थपरिज्ञानं परतीर्थकानामस्तीत्येतदग्रे वक्ष्यामः ततस्ते भगवत्प्रणीत शास्त्रेभ्यो मौलं समीचीनमर्थं
 लेशमुपादाय पञ्चादभिनिवेशवशतः स्वस्वमत्यनुसारेण तास्ताः स्वस्वप्रकृत्याः प्रपञ्चितवन्तः उक्तं च स्तुतिकारेण सुनिश्चितं नः परतन्त्रशक्तिषु स्फुरन्ति याः
 कथनसूक्तिसंपदः तथैवताः पूर्वमहार्णवोत्थिता जगुः प्रमाणं जिनशब्दविमुखः १ शाकटयन्नोपियपचापनाय यतिश्रामाग्रणीः स्वोपश्रयज्ञानुशासनवृत्तीवादी
 भगवतः स्तुतिमेवमाह श्रीवीरमहंतं ज्योतिर्नत्वादि सर्ववेदसां अत्र च न्यासकृताव्याख्या सर्ववेदसां सर्वज्ञानानां स्वपरदर्शनसंवाधि सकलशास्त्रानुगत
 परिज्ञानानामादि प्रभवं प्रथममुत्पत्तिकारणमिति अतएव चेहश्रुतानामित्यत्र बह्वचनमन्यथैक वचनमेव प्रयुज्यते प्रायः अतश्च ज्ञेय केवलं द्वादशांगमात्र
 वाचिनः सर्वत्रापि सिद्धान्ते एव वचनात्ततया प्रयोग दर्शनात् सर्वश्रुतकारणत्वेन भगवतः स्तुतिप्रतिपादने इदमप्यावेदितं द्रष्टव्यं सर्वाण्यपि श्रुतानि पौरुषे
 नोप० मोटोत्पत्तिस्थानकत्वे ति० धर्मतिर्थनाथापणहार एहवाउत्तमगुणा करीने पूजितत्वे ते २४ तीर्थकरा मे विषे अ० अमणभगवंत श्रीमहावीरदेवचरमत्वे
 हलोतेहनीजयहोज्यो सर्वदाकालेवली ज० जयहोज्यो गु० लोकतेसाधसाधवी आधकआविकादि कतीनलोकनागु० गुरुते सर्वनाहितभणी धर्म्म नाकहणहा
 रत्वे तेहनोज० जयहोज्यो म० जेकर्मरूपसत्तुनेजीपवे करीतेहनोम० मोटोज्ञानअप्या आत्माकृतयामहा० धोरपरिसहनासहणहार जीपणहारत्वे तेभणीमो

नंदी टी०

२४

याख्ये वन किमप्यपौरुषेयमस्ति असंभवात् तथाहि शास्त्रं वचनात्मकं वचनं च नात्वोष्टपुटपरिच्छादिरूप पुरुषव्यापारात्तया व्यतिरेकानुविधायिततस्तदभावे कथं भवति न खलु पुरुषव्यापारमंतरेण वचनमाकाशेध्वनदुपलभ्यते अपिच तदपौरुषेयं वचनमकारणत्वान्नित्यमभ्युपगम्यते सद्कारणवन्नित्यमिति वचनप्रमाण्यात् ततश्चात्र विकल्पयुगलमवतीर्यते तदपौरुषेयं वचनं किंमुपलभ्यस्व भावमुतानुपलभ्यस्वभाव तत्र यद्यनुपलभ्यस्वभाव तर्हितस्य नित्यत्वेनाभ्युपगमात्कदाचिदपि स्वभावाप्रच्युतेः सर्वदेवोपलंभाभावप्रसंगः अथोपलंभस्वभावं तर्हि सर्वदानुपरमेमोपलभ्येत अन्यथा तत्स्वभावताहानिप्रसंगात् अथोपलभ्य स्वभावमपि सहकारिप्रत्यय मयेज्जोपलंभमुप जनयति तेन न सर्वदोपलंभप्रसंगस्तदयुक्तमेकां नानित्यस्य सहकार्यपेक्षाया अयोगात् ततोविशेष प्रतिलंभलक्षणाहितस्य तत्रोपेक्षायादाह धर्मकीर्त्तिरपेक्षाया विशेष प्रतिलंभ लक्षणात्वादिति नच नित्यस्य विशेषप्रतिलंभोस्ति अनित्यत्वापत्तिः तथाहि सविशेष प्रतिलंभस्तात्वात्मभूतस्ततो विशेष जायमाने सएव पदार्थत्वेन रूपेण जातोभवति प्राक्तनत्वविशिष्टावस्था लक्षणरूप विनिष्टमित्यनित्यत्वापत्तिः अथोच्येत सविशेष प्रतिलंभोनतस्यात्मभूतः किंतुव्यतिरिक्ततत् कथमनित्यत्वापत्तिः यद्येवंतर्हिकथंसतस्य सहकारीनहि तेन सहकारिणा तस्य वचनस्य किमप्युपकिर्यते भिन्नविशेषकरणात् अथभिन्नोपि विशेषस्तस्यसंबंधीतेन तत्संबंध विशेष करणात्तस्यास्युपकारी द्रष्टव्यइति सहकारीव्युपदिश्यते नमुविशेषेणापि सह तस्य वचनस्यकः संबंधोनतावत्तादात्म्यं भिन्नत्वेनाभ्युपगमात् नापि तदूत्पत्तिर्विकल्पद्वयानतिक्रमात्तथाहि किंवचनेन विशेषोजन्यते उतविशेषेण वचनं तत्रन तावदाद्यपेक्षा विशेषस्य सहकारिणोभावात् नापिद्वितीयोवचनस्यनित्यया कर्तुमशक्यत्वात् अथमाभूद्वचन विशेषयोरन्य जनकभाव आधाराधेयभावो नविध्यति तदप्यसमीचीनाधाराधेय भावस्यापि परोपकार्योपकारक भावापेक्षात्वात् तथाहि बदरंपतन धर्मकं सत्कुण्डेनस्थानंतर देशस्यायि तथा परिणामिजन्यते ततस्तयोराधाराधेयभाव उपपद्यते वचनेनतु नविशेषोजन्यते तस्यान्यतोभावात्ततः कथमनयोराधाराधेयभावः अथ तेन विशेषेणवचनस्यो

मंदी टी०

२५

प्रकारः कश्चित्क्रियते ततः सतस्य संबंधीनमुस उपकारस्ततो भिन्नाभिन्नीयेत्यादितदेवावर्त्तते इत्यनवस्था अपिचकुतःप्रमाणाद्वचनस्था पौरुषेयत्वाभ्युपगमः कर्तुरस्मरणमिति चेन्नतस्या सिद्धत्वात्तथाहि स्मरन्ति जिनप्रणीतागम तत्त्ववेदिनो वेदस्यकर्तृनपि प्यत्वादप्रस्तातन् सकर्तृस्मरणवादस्तेषां मिथ्यारूप इतिचेत् कद्दानोमे वंसतिपौरुषेयः सर्वस्याप्यपौरुषेयत्वप्रसक्ते स्याद्वि कालिदासादयोपि कुमार संभवादिष्व्यात्मनमन्यंवा प्रणेतार मुपदिशं त एवं प्रतिक्षेपं गच्छन्ते मिथ्यात्वमात्मन मन्यंवा कुमार संभवादपि प्रणेतार मुपदिशतीति ततः कुमार संभवादयोपि ग्रंथाः सर्वेप्यपौरुषेया भवेयुस्तथाचकः प्रति विशेषो वेदेयेन स एव प्रमाणतयाभ्युपगम्य तेन शेषागमाः अपिच यौष्माकीणेरपि पूर्वमहर्षभिः सकर्तृत्वं वेदस्याभ्युप गतमेव तथाचतद्ग्रंथः ऋगगिराहचक्षुः सामानि सामगिराविति अथ तत्र करोतिः स्मरणे वर्त्ततेन निष्पादने दृष्टश्च करोतिरर्थांतरेपि वर्त्तमानो यथासंस्कारः तथाच ल.केवत्तारः दृष्टमे कुरुपादी मेकुर्विति अत्रहि संस्कारे एव करोति वर्त्ततेना पूर्वनिवर्त्तनं संभवत्य शाक्यक्रियत्वात्ततोऽन्यथा मुपपत्त्यासंस्कारे एव करातिवर्त्तते वेदविषयेतु नान्यथामुपपत्त्यत्वं किमपि निबन्धनमस्ति ततः कथं तत्रस्मरण वर्त्तयितुं शक्यते स्यादेतद्यदि वेदविषये करोति स्मरणेन वर्त्तते तर्हि वेदस्य प्रमाण्यं न स्यादथच प्रमाण्यमभ्युपगम्यते तच्चा पौरुषेयत्वा देवान्यथा सर्वागमानामपि प्रामाण्यप्रसक्तेः ततोऽत्रापि करोति प्रमाण्या न्यथामुपपत्त्या स्मरणेवर्त्ततेइति तदेतदसत् इतरेतराश्रयदोष प्रसंगात् तथाहि प्रमाण्ये सिद्धेसति तदन्यथामुपपत्त्याकरोतेः स्मरणे वर्त्तनं करोते स्मरणे दृत्तौचापौरुषेयत्वसिद्धितः प्रामाण्यमित्येका सिद्धावन्यतरासिद्धिः अनैकांतिकं च कर्तुरस्मरणं षटेवटे वैश्रमण इत्यादि शब्दानां पौरुषेयाणामपि कर्तुरस्युतेः यत्त्वान् तत्कर्तारमुपलभ्यते एवेतिचेत् नावश्यंतदुपलभसंभवानियमा भावात् किंवा पौरुषेयत्वेनाभ्युपगतस्य वेदस्य कर्तानैवास्ति कश्चित्पौरुषेयत्वेनाभ्युपगतस्य षटेवटे वैश्रवण इत्यादिरस्तीति न प्रमाणात्कुतश्चिद्विनिश्चयः किंतु परोपदेशात् संभवतो न प्रमाणं परस्य रागादि परीतत्वेन यथावस्तु

नंदी टी०

२६

तत्पारिज्ञानात् ततः कर्तृभाव संदेह इति संदिग्ध सिद्धोपपत्त्यं हेतुः एतेन यदन्यदपि साधनम वादीङ्गदेवादी वेदाध्ययनं सर्वगुर्वध्ययन पूर्वकं वेदाध्ययन
 त्वाद्धनान वेदाध्ययनवदिति तदपि निरस्तमवश्यं पौरुषेयत्व साधने सर्वस्याप्य पौरुषेयत्व प्रसक्तेस्तथाहि कुमार संभवोध्ययनं सर्वगुर्वध्ययनपूर्वकं
 कुमार संभवाध्ययनत्वादि दानीतन कुमारसंभवाध्ययनवदिति कुमार संभवादी नामध्ययनादिता सिद्धेरपौरुषेयं दुर्निवारं न च तेषाम पौरुषेयत्वं स्वयं
 करणपूर्वकत्वेनापि तदध्ययन स्यभावा देवं वेदाध्ययनमपि किं चित्स्वयं करण पूर्वकमपि भविष्यतीति वेदाध्ययनत्वादिति व्यभिचारी हेतुः स्यादेतद्देवाध्ययनं
 स्वयं करण पूर्वकं न भवति वेदानां स्वयं कर्तुं मशक्तेः तथाचातप्रयोगः पूर्वेषां वेदरचनायामशक्तिः पुरुषत्वादि दनीत न पुरुषवदिति तदप्ययुक्तमत्रापि हेतो
 र्व्यभिचारात् तथाहि भारतादिष्विदानीतन पुरुषानामशक्ता अपि कस्यचित्पुरुषस्य व्यासादेः शक्तिः श्रूयते एवं वेदविषयेऽपि संप्रति पुरुषाणां कर्तुं मशक्ता
 अपि कस्य चित्प्राक्तनस्य पुरुष विशेषस्य शक्तिर्भविष्यतीति अपिच यथाग्नि सामान्यज्वालाप्रभवत्वमरणि निर्मथन प्रभवत्वं च परस्परमबाध्यबाधकत्वात्प्रविरुधते
 कोक्त्यत्र विरोधोऽग्निश्च स्यात्कदाचिदरणि निर्मथनपूर्वकः कदाचित् ज्वालान्तरपूर्वकश्च ततो यथाद्योऽपि पथिकलतोऽग्नि ज्वालान्तरपूर्वको नारणि निर्मथन
 पूर्वकः पथिकाग्नित्वादाद्यान्तराग्निवदित्ययं हेतुर्व्यभिचारी विपक्षे दृष्टिसम्भवात्तथा वेदाध्ययनमपि विपक्षे दृष्टिसम्भवाद्यभिचार्ये च तथाहि वेदाध्ययने
 स्वयं करणपूर्वकत्वमध्ययनान्तर पूर्वकत्वं च परस्परमबाध्यबाधकत्वादविरुद्धं ततश्च वेदाध्ययनमपि स्यात्किञ्चित्स्वयं करणपूर्वकमपीति यदा त्वेवं विशेष्यते
 यस्तु तथाविधः स्वयं कृत्वाध्येतुमसमर्थस्तस्य वेदाध्ययनमध्ययनान्तरपूर्वकमिति तदा न कश्चिदोषः यथा यादृशोऽग्नि ज्वालाप्रभवो दृष्ट सादृशः सर्वोऽपि
 ज्वालाप्रभव इति अस्तु वा सर्वं वेदाध्ययनमध्ययनान्तरपूर्वकं तथाप्येवमनादिता सिद्धेवेदस्य नापौरुषेयत्वं अथातएवानादितामात्रादपौरुषेयत्वसिद्धिरिष्यते
 तर्हि डिम्बकपांशु क्रीडादेरपि पुरुषव्यवहारस्यापौरुषेयत्वापत्तिस्तस्यापि पूर्वपूर्वदर्शनप्रवृत्तित्वेनानादितात् अपिच स्मरपौरुषेयावेदा वदि पुरुषामादिः

नंदी टी०

२७

स्वाहोदाध्ययनं चानादि तदप्याह पुरुषस्याध्ययनान्तरपूर्वकं न सिध्यति अध्यापयितुरभावात् नच पुरुषस्य तात्त्वादिकरणग्रामाध्यापाराभावात् स्वयं शब्दा
 ध्वनन्ति ततो वेदस्य प्रथमोध्येता कर्त्तव्यवेदितव्यः अपि च यद्वस्तु यद्वेतुकमन्यव्यतिरेकाभ्यां प्रसिद्धं तज्जातीयमन्यदप्यदृष्टहेतुकं ततो हेतोर्भवतीति सम्प्र-
 तीयते यथेत्थनादेको विद्धिर्दृष्टतसमानस्वभावोऽपरोप्यदृष्टहेतुकः तत्त्वमानहेतुकः सम्प्रतीयते लौकिकेन च शब्देन समानधर्मा सर्वोपि वेदिकः शब्द
 राशिसतो लौकिकवद्दैदिकोपि शब्दराशिः पौरुषेयः सम्प्रतीयतां स्यादेतद्दैदिके तु शब्देषु यद्यपि न पुरुषो हेतुस्तथापि पौरुषेयाभिमतशब्दसमानाविशिष्ट
 पदवाक्यरचना भविष्यति ततः कथं तत्त्वमानधर्मतामवलोक्य पुरुषहेतुकता तेषामनुमीयते तदेतद्वालिशजल्पितं पदवाक्यरचना हि यदि हेतुमन्तरेणापी
 यते तत आकस्मिकी सा भवेत् ततश्चाकाशादावपि सा सर्वत्र सम्भवेत् अहेतुकस्य देशादिनि यमा योगात् न च सा सर्वत्रापि सम्भवति तस्मात्पुरुषएव
 तस्या हेतुरित्येव वक्ष्यं प्रतिपत्तव्यं अन्यच्च पुरुषस्य रागादिपरीतत्वेन यथावस्तु परिज्ञानाभावात्तत्प्रणीतं वाक्यमयथार्थमपि सम्भाव्यते इति शंशयहेतुः
 पुरुषो कीर्णः स च संशयो पौरुषेयत्वाभ्युपगमेपि वेदवाक्यानांतदवस्थएव तथा हि स्वयं तावत्पुरुषो वेदस्यार्थं नावदुध्यते रागादिपरीतत्वात् नाप्यन्यतः
 पुरुषान्तरात्तस्यापि रागादिपरीतत्वेन यथा तत्त्वमपरिज्ञानादथ जैमिनिखिरतरपूर्वकालभावी पटुप्रज्ञः सम्यक्वेदार्थस्य परिज्ञाना सा ततः परिज्ञानमभ
 दिति नहि सर्वोपि पुरुषाः समान प्रज्ञा मेधादिगुणा इति वक्तुं शक्यं सम्प्रत्यपि प्रतिपुरुषं प्रज्ञादेस्तारतम्यस्य दर्शनात् ननु सज्जैमिनिः पुरुषो वेदस्यार्थं
 यथावस्थितमवगच्छति चेति कुतो निश्चयः प्रमाणेन सम्भावादिति चेत् तत्त्वतीन्द्रियेष्वर्थेषु न प्रमाणस्यावतारो यथाग्निहोद इवनस्य स्वर्गसाधनत्वे बहवश्चा
 तौद्रिया अर्थावेदिव्यावर्णन्ते तत्कथंततः सम्भाद अथ येष्वर्थेष्वस्मादृशां प्रमाणसम्भवस्तद्विषये प्रमाणसंवाददर्शनादतीन्द्रियाखामप्यर्थानां स सम्यक् परिज्ञा
 ताभ्युपगम्यते तद्वस्तु रागादिकलुषिततया तस्यातीन्द्रियार्थपरिज्ञानासम्भवादप्यथा सर्वेषामप्यतीन्द्रियार्थं प्रदर्शित्व प्रसक्तिसातसात्क तातीन्द्रियार्थव्याख्या

नंदी टी०

२८

मिथिष्वपिचागमोऽर्थतः परिज्ञातः सन् प्रेक्षावतामुपयोगविषयो भवति नापरिज्ञातार्थशब्दोपपत्मात्रं ततोऽर्थः प्रधान सचेत्पुरुषप्रणीतः किं शब्दमात्रस्या
 पौरुषेयत्वपरिकल्पनेन निरर्थकत्वात् तत्रान्यतोपि वेदार्थस्य सम्यगवगमः नापिवेदः स्वकीयमर्थमुपदेशमन्तरेण स्वयमेव साक्षादुपदर्शयति ततो वेदस्येदार्थ
 प्रतिपत्तुमायाभावाद्ग्नहोत्रं जुहुयात् स्वर्गकाम इति श्रुतौ यथावेदप्रामाणिकैरयमर्थः परिकल्प्यते दृताद्याहुतिं प्रक्षिपेत् स्वर्गकाम इति तथा यमप्यर्ष
 सौः किं न कल्पते स्वादेत्स्वमांसं स्वर्गकाम इति नियामकाभावाद्दुक्तं च स्वयं रागादिमात्सर्यं वेत्तिवेदस्य नान्यतः न वेदयति वेदोपि वेदार्थस्य कुतो गतिः त
 तोग्निहोत्रं जुहुयात्स्वर्ग काम इति श्रुतौ स्वादेत्स्वमांसमित्येष नार्थ इत्यत्रकाप्रमारचययएवशाब्दो व्यवहारो लोके प्रसिद्धः स एव वेदवाक्यार्थनिश्चय निबन्धन
 च लोकेग्निहोत्र शब्दस्य स्वमांसं वाच्यं नापि जुहुयादित्यस्य भक्षयंतत्कथमयमर्थः परिकल्प्यते तदश्रुतं नानार्था हि लोकशब्दा रूढा यथा गोशब्दः अपि च
 सर्वशब्दाः प्रायः सर्वाधानां वाचकाः देशादिभेदतोद्भूत विलंबितादिभेदे न तथाप्रतीतिदर्शनात्तथा हि द्विविडस्यायं देश सुपगतस्य मारिशब्दात् झटिति वर्ष
 विषयाप्रतीतिरूपभावते विलम्बिताद्योपसर्ग विषयायद्वयं देशोत्पन्नस्य द्विविडदेशे सुपगतस्य शीघ्रसुपसर्ग विषयाप्रतीतिर्विलंबिताचवर्ष विषया एव मनयादिशा
 सर्वदिशा सर्वेषामपि शब्दानां सर्वार्थवाचकत्वं परिभाषणीयं न च वाच्यमेवं सति षट्शब्दमात्रं श्रवणा दक्षिणार्थप्रतीतिं प्रसंगो यथाक्षयोपशममवबोधप्रवृत्तः
 क्षयोपशमश्च संकेताद्यपेक्ष इति तदभावेन भवति ततोऽग्निहोत्रादि शब्दस्य स्वमांसादिवाचकत्वेऽप्यविरोध इति लौकिकशब्दस्य व्यवहारान्तरसंयोगेऽपि न वेदिक
 वाक्यानामभिलिखितनियतार्थप्रतिपत्तिः किंच लौकिक प्रसिद्धे नैवशाब्देन व्यवहारेणैव वेदवाक्यानां प्रतिनियतमर्थं निश्चेतुमुद्यक्ताः लौकिकशब्दस्य व्यवहा
 रानैकधा परिलक्ष्यमानोद्भूतः संकेतवशतः प्रायः सर्वेषामपि शब्दानां सर्वार्थप्रतिपादनशक्ति संभवात् ततो लौकिके नैवशाब्देन व्यवहारेणास्माकमाशङ्कोदयादि
 कोत्तार्थः स्यात्किं दृताद्याहुतिं प्रक्षिपेत् स्वर्गकाम इति उता होतृमांसं स्वादेदिति तत्कथं तत एव निश्चयः कर्तुं बुध्यते न हि यो यत्र संशयहेतुः अ तत्र निश्चयमुत्पाद

नंदी टी०

२६

वितुं शक्त इति अपि च नैकांते न वेदे लौकिकशब्द व्यवहारानुसरणं स्वर्गोर्व्यादि शब्दानामरूढार्थानामपि तत्र व्याख्यानात् यथा स्वर्गः सुखविशेषः उर्वशा
 चरणिरिति तथा शब्दांतरेष्वप्यरूढार्थं कल्पना किं न संभविनी उक्तं च स्वर्गोर्व्यादिशब्दस्य दृष्टोरूढार्थवाचकः शब्दांतरेषु तादृक्षुतादृश्येवास्तु कल्पनास्यादे
 तदग्निहोत्रार्थाव्यस्य स्वर्गसंभक्षणं प्रसंगेन युक्तो वेदेनैवान्यत्र तस्यान्यथा व्याख्यानात्तदयुक्तं तत्रापि व्याख्यार्थस्य निर्णयाभावात् यद्युक्तं प्राक् न हि च प्रसि
 ह्वार्थस्य वाक्यस्य अप्रसिद्धार्थमेव वाक्यांतरं नियतार्थं प्रसाधनाय लंतुल्यदोषत्वात् अथेच्छमाचक्षाथाय तत्रार्थनका चित्रमाणावाधोऽर्थो ग्राह्यो न चाग्निहो
 त्रादिवाक्यस्य दृष्टाज्जतिप्रक्षेपरूपेऽर्थे प्रमाण बाधामुत्पत्त्यामसत्कथं तमर्थं न गृह्णीमः तदेतत्स्वर्गसंभक्षणलक्षणेऽर्थे समानं न हि तत्रापि काचित्प्रमाणा
 वागमीक्षामहे अपि च यदि प्रमाणवत्त्वात् प्रवृत्तिमीहसेतर्हि पौरुषेयमेव वक्षस्वयोपादेयस्य क्लोक प्रतीत्यनुसारितयासं प्रदायतोऽधिगतार्थतया च
 प्रायोयुक्तिविषयत्वान्नपौरुषेयं विपरीततया तत्र युक्तेर संभवात् तथाहि काव्ययुक्तिर्यथास्वर्गसंभक्षणत्वात् स्वर्गप्राप्तिर्वाध्यते न दृष्टाज्जतिप्रक्षेपादिति
 दृष्टाज्जतिप्रक्षेपादीनां स्वर्ग प्रापणादिशक्तेरतींद्रियत्वेन प्रत्यक्षाद्यगोचरत्वात् प्रदायस्य चार्थं नियत्यकारिणोऽसंभवा देतज्ञानंतरमेव वक्ष्यामः अथाग
 मार्थाश्रयायुक्ति स्वर्गसंभक्षणतः स्वर्गप्राप्तेर्वाधिकाभविष्यति तदयुक्तमागमार्थं स्यादाप्यनिश्चयादनश्चतार्थस्य च वाचकत्वायोगात् अथ संप्रदायादर्थं निश्चयो
 भविष्यति तथाहि प्रथमतो वेदे न जैमिनये स्वार्थं उपदर्शितः पश्चात्तेनास्त्रभ्यमुपदिष्ट इति तदप्यसत्त्वेदस्य हि यदि स्वार्थोपदर्शनं शक्तिस्ततोऽस्त्रभ्यमभिस्वार्थं
 किं नोपदर्शयति तस्माज्जैमिनयेऽपि न ते न स्वार्थोपदर्शितः किंतु सर्वसुखेनात्मानमेवार्थं नियमस्वरूपमुपदर्शितवान् यथा कश्चित्केनचित् दृष्टः को मार्गः पाटलिपुत्र
 स्य स प्राह एष स्यात्पुनर्दृश्यमानो वक्ति अयं मार्गः पाटलिपुत्रस्य तत्र न स्यात्ततोर्वचनशक्तिः केवलस्यागुमुखेन स एवात्मानं मार्गोपदेष्टारं कथयति एवं वेद
 स्यापि न स्वार्थोपदर्शनशक्ति स्ततस्तन् मुखेन जैमिनि रात्मानमेवार्थं नियमस्वरूपं उपदर्शितवान् तत्र लौकिकशब्द व्यवहारानुसरणापि युक्तेनापि

मंदी टी०

३०

चसंप्रदायाद्देस्यार्थं निश्चयो नापि तस्यापौरुषेयत्वसाधकं किमपि प्रमाणमित्यसंभवपौरुषेयं उक्तं च बांधेयखरविषाण तुल्यमपौरुषेयमिति ननु
यदि बांधेय खरविषाणतुल्यमपौरुषेयं भवेत्तर्हि न वेदावबोधपौरुषेयतया शिष्टाः प्रतिग्रहीयुरथच सर्वेष्वपि देशेषु शिष्टाः प्रतिगृह्यंतो दृश्यन्तेतस्मात्प्रभव
पौरुषेय तदत्र पृच्छामः केशिष्टाः ननु किमत्र प्रष्टव्यं ये ब्राह्मणीयोनि सम्भविनो वेदोक्त विधिसंस्कृतावेद प्रणीताचार परिपालनैकनिष्पत्तेतस्यो शिष्टा
तदेतदयुक्तं विचाराद्यमत्वात् तथाहि किमिदं नाम ब्राह्मणत्वं यद्योनिसम्भवाच्छिष्टत्वं भवेत् ब्रह्मणाऽपत्यं ब्राह्मण इति व्यपदिशन्ति पूर्वर्धयः न एवं सति
चाण्डालस्यापि ब्राह्मणत्वप्रसक्ते सस्यापि ब्रह्मतनोरुत्पन्नत्वात् उक्तं च ब्रह्मणोपत्यतामात्राद्वाह्यव्यतिप्रसज्यते न कश्चिदब्रह्मतनोरुत्पन्नः कश्चिदिष्यते यद
प्युक्तं वेदोक्तविधिसंस्कृतावेदप्रणीताचारपरिपालनैक निष्पत्तेतस्य इति तदयुक्तमितरेतराश्रयदोष प्रसङ्गात्तथाहि वेदस्य प्रामाण्ये सिद्धे सति तदुक्तविधि
संस्कृतास्तदर्थसमाचरणाच्छिष्टा भवेयुः शिष्टत्वे च तेषां सिद्धे सति तत्परिग्रहोवेदप्रमाणमित्येकाभावे अन्यतरस्याप्यभावः चाह च शिष्टैः परिग्रहीतत्वे
त्वदन्योन्यसमाश्रयः वेदार्थाचरणात्शिष्टास्तदाचाराच्चसप्रमा ? स्यादेतद्भवतोपी तत्त्वतो पौरुषेयं वचनमितमेव तथाहिसर्वोपि सर्वज्ञो वचनपूर्वकएवेष्यते
तप्युज्जियाश्चरिष्या इतिवचन प्रामाण्यात् ततोनादित्वात्सिद्धं वचनस्या पौरुषेयत्वमिति तदयुक्तमनादितायामप्य पौरुषेयत्वायोगात् तथाहि सर्वज्ञ परंपरो
प्येषाऽनादिरिष्यते ततः पूर्वः पूर्वः सर्वज्ञः प्राक्तन सर्वज्ञप्रणीत वचनपूर्वकोभावान्निरुद्धते किंचवचनं द्विधा शब्दरूपमर्थरूपंच तत्र शब्दरूपवचनापेक्षया
नायमस्माकंसंगरोयदुत सर्वोपिसर्वज्ञोवचनपूर्वकइति मरुदेव्यादीनां तदंतरेणापि सर्वज्ञत्वश्रुतेः किंत्वर्थरूपापेक्षयाततः कथंशब्दापौरुषेयत्वाभ्युपगमः नत्वर्थ
परिज्ञानमपि शब्दमंतरेणनोपपद्यते तत्कथं नशब्दरूपापेक्षयापि संगरस्तदसंख्यमंतरेणापि शिष्टव्योपशमादि भावताऽर्थ परिज्ञानस्य संभवात्तथाहि
दृश्यते तथाविधव्योपशम भावतो मार्गानुसारि बुधैर्वचनमंतरेणापि तदर्थं प्रतिपत्तिरिति कृतप्रसंगेन प्रकृतं प्रस्तुतः तत्र सर्वश्रुतप्रभवाश्चप्रभादयोप्या

नंदी टी०

३१

सौरन्वचते संप्रतिशोतुं प्रस्तुताइति तद्यवच्छेदार्थं विशेषणान्तरमाह तीर्थकराणाम् पश्चिमोजयति तत्र जन्म जरा मरणं सलिलं संभृतं मिथ्यादर्शना
 विरतिगंभीरं महाभीम कषायपातालं दुरवगाहं महासोहावर्त्तभीषणं रागद्वेष प्रवणं विक्षोभितं विविधानिष्टेष्ट संयोगवियोग वाचानिचय संकुलं उच्चैः सार
 मनोरथ सहस्रवेला कलितं संसारसागरं तरंति येन तत्तार्थं तच्च सकल जीवाजीवादिपदार्थसार्थप्ररूपकं अत्यंतानवद्यं शेषातीर्थान्तराद्यविज्ञात चरणकरण
 क्रियाधारं सकल त्रैलोक्यांतर्गत विगुहधर्म संपत् समन्वितं महापुरुषाश्च यम विसंवादि प्रवचनं तत्करणाशीलास्तीर्थकराः तेषां तीर्थकराणामस्मिन् भारते
 वर्षेऽधिकृतायामवसर्यिण्यां न विद्यते पश्चिमोऽस्मादित्यपश्चिमः सर्वातिमः पश्चिमदूतिनोक्तमधिच्छेपरूप कत्वात्पश्चिमशब्दस्य ननु सर्वोपि प्रेक्षावान् फलार्थी
 प्रवर्त्तते अन्यथाप्रेक्षा वत्ताक्षिति प्रसंगात्ततोसौ तीर्थं कुर्वन्ववश्यं फलमपेक्षते फलंचापेक्षमाणो अस्मादृशद्वय व्यक्तमवीतरागः तदयुक्तं यतस्तीर्थकरनाम
 कर्मादयसमन्वितो सनहि सर्वेपि भगवंतो वीतरागास्तीर्थं प्रवर्त्तनाय प्रवर्त्तते तीर्थकरनाम कर्मच तीर्थप्रवर्त्तनफलं ततो भगवान् तीर्थकरेऽपि वीतरागो
 पि तीर्थकरनाम कर्मादय तस्तीर्थं प्रवर्त्तनस्वभावः सवितेव प्रकाशमुपकार्योपकारानपेक्ष तीर्थं प्रवर्त्तयतीति न कश्चिदोषः उक्तंच तीर्थप्रवर्त्तनफलं यत्प्रोक्त
 कर्म तीर्थकरनाम तस्योदयात् कृतार्थोऽर्थं तीर्थप्रवर्त्तयति तत् स्वभाव्यादेव प्रकाशयति भास्करो यथा लोकं तीर्थप्रवर्त्तनाय प्रवर्त्तते तीर्थकरणं ननु
 तीर्थप्रवर्त्तननाम प्रवचनार्थं प्रतिपादनं प्रवचनार्थंचेतु भगवान् प्रतिपादयति तर्हि नियमाद् सर्वज्ञः सर्वस्यापि वक्तुरसर्वज्ञतयोपलब्धत्वात् तथाचात्र
 प्रयोगविवक्षितः पुरुषः सर्वज्ञो न भवति चकृत्वाद्वा पुरुषवदिति तदसत् सन्दिग्धव्यतिरेकतया हेतोरनैकांति कत्वात् तथाहि न वचनं सर्वदेदनेन
 सह विरुध्यते दूतीन्द्रियेण सह विरोधा निश्चयात् द्विविधो हि विरोधः परस्परपरिहारलक्षणः सजानवस्थानलक्ष णश्च तत्र परस्पर परिहारलक्षण
 स्नादात्म्य प्रतिषेधे यथा घटपटयो न खलु घटः पटात्मको भवति नापि पटो घटात्मकः न सत्ता सदतरमुपैतीति वचनात् ततो नयोः परस्परपरिहारलक्षणो

नंदी टी०

५२

विरोधः एवं सर्वेषामपि वस्तूनां भावनीयमन्यथा वस्तु साङ्ख्यप्रसङ्गेः यस्तु सञ्ज्ञानवस्थान लक्षणो विरोधः सः परस्परं बाध्यबाधकभावसिद्धौ सिध्यति नान्य
 या यथा वक्रिणीतयोः तथाहि विवक्षिते प्रदेशे मन्दं मंदमभिष्वलितवति वक्रौ शीतस्यापि मंदं मंदं भावं यदा पुनरत्यर्थमभिष्वालाविमुच्यति वक्रिस्तादा
 सर्वथा शीतस्याभावः इति भवत्यनयोर्विरोधः उक्तञ्च अविकलकारणमेकं तदपरभावे यदा भवन्न भवेत् भवति विरोधः सतयोः शीतज्ञताशास्त्रनोर्दृष्टः ।
 नचैवं वचनसंवेदनयोः परस्परं बाध्यबाधकभावो नहि सम्बेदने तारतम्ये नोत्कर्षमासादयति वचस्थितायास्कारतम्ये नापकर्ष उपलभ्यते तत्कथमनयो सञ्ज्ञा
 नवस्थालक्षणो विरोधः अथ सर्ववेदीवक्ता नोपलब्ध इति विरोध उद्योष्यते तदयुक्तमत्यन्तपरोक्षो हि भगवान् ततः कथमनुपलभ्यमात्रेण तस्याभावनिश्चयो
 अदृश्यविषयस्यानुपलम्भस्याभावनिश्चायकत्वायोगात् आह च प्रज्ञाकरगुप्तः बाध्यबाधकभावः कः स्यातां यत् युक्तिं सम्बिदौ तादृशानुपलब्धिरेदुच्यतां सैव
 साधनं । अनिश्चयकरं प्रोक्तमीदृशानुपलम्भनं नशत्यनं परोक्षेषु सदसत्ताविनिश्चयौ अथ वचनं विवक्षाधीनं विवक्षाच्च वक्तुकामता साच रागो रागादिमतश्च
 सर्वज्ञत्वाभावो वीतरागस्य सर्वज्ञत्वाभ्युपगमात् ततः कथमिव वक्तृत्वान्नासर्वज्ञत्वानुमानमिति तदसत् वक्तुकाममायारागत्वायोगादभिष्वङ्गलक्षणो हि
 रागो नच भगवतः काप्यभिष्वङ्गः किमर्थं तर्हि देशेनेति चेत् ननूक्तं तीर्थकरनामकर्मोदयात् अमृदलक्षो हि भगवान् ततो यत्कर्म यथावेद्यं तत्तथैवाभिष्वंगा
 द्यभावेपि वेद्यते तथाचाद्यपि दृश्यन्ते परमौचित्यवेदिनः क्वचित्प्रयोजनेऽवश्यकर्तव्यतामवेत्याभिष्वंगाद्य भावेपि प्रवर्तमानाः तीर्थकरनामकर्मच देशमा
 विधानेन वैद्यं तं च कर्तव्येदं अगिला ए धम्मादेसणाईहिं इति वचनात्ततो न कश्चिदोषः स्यादेतन्माभूत् रागादिकार्यतया वचनादसर्वज्ञतासिद्धिः रागा
 दिसहचरितयानुभविष्यति तथाहि रागादिसहचरितं सदैव वचनमुपलभ्यते ततो वचनाद्वागादिप्रतीतावसर्वज्ञत्वसिद्धिः तदयुक्तं सहदर्शनमात्रस्यागमक
 त्वादभ्यथा क्वचिद्वक्त्रिगौरत्वेन सहवचनमुपलब्धमिति गौरत्वाभावे लक्ष्येवक्त्रिन स्यात् अथ च तत्राप्युपलभ्यते तच्च सहदर्शनमात्रं गमकं ततो विपक्षेऽप्याह

मंदी टी०

३३

निसंदेहाद्वक्तृत्वादिति संदिग्धानैकांतिको हेतुः अथवा विरुद्धोपि विपक्षेण सह प्रतिबन्धनिश्चयात् तथाहि वचनं संवेदनादेवोपजायते अन्वयव्यतिरेकाभ्यां तथा निश्चयात् कथमन्वयव्यतिरेकौ प्रतीताविति चेत् उच्यते इह यथार संवेदनमुत्कर्षमासादयति तथार वचस्थिता अप्युत्कर्षोपलभ्यते संवेदनोत्कर्षाभावेव चस्थिताया अपकर्षोत्कर्षाणां स्थूलभाषिततयोपलभ्यात् ततो यथावृष्टितारतम्येन गिरिनदीपूरस्य तारतम्यदर्शनात् सर्वोत्कृष्टपूरदर्शने सर्वोत्कृष्टनुमानं तथेहापि भगवतः सर्वोत्कृष्टवक्तृत्वदर्शनात् सर्वोत्कृष्टसंवेदनमनुमीयते अपरस्वाह वचनं वितर्कविचारपुरस्सरतयोपलभ्यात् वितर्कविचारौ च विकल्पालकौ विकल्पस्वस्य प्रतिभासस्ततो भगवतोपि देशनां कुर्वतोऽस्य प्रतिभासवैकल्पिकं ज्ञानं प्रसक्तं तच्च भ्रान्तमिति कथमभ्रान्तः सर्ववेदीतदसद्यतो वितर्कविचारावतरेणापि केवलज्ञानेन यथावस्थितं वस्तूपलभ्य भगवान्वचनं परावबोधाय प्रसृजं यथाशब्दव्यवहारनिष्णातः प्रत्यक्षतः स्तंभमुपलभ्य स्तंभशब्दं न च तस्य तदा स्तम्भशब्दं प्रयुज्ज्ञानस्य वितर्कविचारौ नापि तस्यास्य प्रतिभासता तथा तनुभवादेवं भगवतोपि द्रष्टव्यं उक्तं चान्यैरपि न चास्य एव भासित्वादेव शब्दः प्रवर्तते प्रत्यक्षदृष्टे स्तम्भादावपि शब्दप्रवर्तनात् अयं स्तम्भ इति प्राप्तमन्यथा स्यात्प्रवर्तनं न चास्य एव भासित्वमत्र ज्ञानस्य लक्ष्यते तथाऽन्यत्रापि शब्दानां प्रवृत्तिर्न विरुध्यते तदेवं यतो भगवान् सर्वश्रुतानां प्रभवः सर्वतीर्थकृतां चापश्चिमतोर्थंकरस्ततः सकलसत्त्वानां गुरुस्तथा चाह जयति गुरुलोकानामिति लोकानां सत्त्वानां गृह्णाति प्रवचनार्थमिति गुरुः प्रवचनार्थं प्रतिपादक तथा पूज्य इत्यर्थः तथा जयति महात्मा महावीरः महान् अचिन्त्य शत्रुपेत आत्मा स्वभावो यस्य स महात्मा मूरवीरविक्रान्तौ वीरयतिस्तेति वीरो विक्रान्तः महान् कषायोपसर्गापरीषहेन्द्रियादिशत्रुगणक्षयादतिशायी विक्रान्तौ महावीरः अथवा ईरगति प्रेरणयोः विशेषेण ईरयति गम इति स्फोटयति कर्मप्रापयति वा शिवमिति वीरः अथवा ईरि गतौ विशेषेण अपुनर्भावेन ईरति क्षयातिस्त्वशिवमिति वीरः महान्वासौ वीरश्च महावीरः जयतीति पूर्ववद्भूयोऽस्याभिधानंच स्वाधिकागददुष्टं पुनरप्यस्यैव भगवतो महावीरस्या

मंदी टी०

३४

तिशय हारेण स्तुतिमभिविस्तुराह भद्रमित्यादि भद्रकल्याणं भवतु कस्य सर्वजगदुद्योतकस्य सर्वसमस्तं जगत् लोकालोकालोकं उद्योतयति प्रकाशयति केवलं ज्ञानदर्शनाभ्यामिति सर्वं जगदुद्योतकस्तस्य भद्राप्नुष्यन्ते सुखं हितार्थं हितैराशिषीति विकल्पेन चतुर्थी विधानात् षष्ठ्यपि भवति यथा आयुष्यं देव दत्ताय आयुष्यं देवदत्तस्य अनेन ज्ञानातिशयमाह ननु विशेषेण तदुपादीयते यत् भवति संभवेव्यभिचारैश्च विशेषणमिति वचनात् नच सर्वजगदुद्योतकत्वं संभवति प्रमाणेनाग्रहणात् तथाहि सर्वजगदुद्योतकत्वं भगवतः किं प्रत्यक्षेण प्रतीयते उतानुमानेन आहोस्विदागमेन उताहोउपमानत अथवार्थापत्त्या

ज्जोयगस्स भद्दं जिणस्स वीरस्स भद्दं सुवासुरनमंसियस्स भद्दं धूरयस्स ३ गुणभवणगहण सुयरयण भरियदंसणवि

सूत्र

भाषा

टावी० सुरवीरपुरुषसदाचा टीकताकरेभ० भद्रतेकल्याणहोज्योश्रीअनंत ज्ञानीनोस० तेजिणेभगवंदेसर्वजगतमे सर्वलोकालोकनो स्वरूपज्ञानप्रज्ञावकरीउ० प्रकास्योउद्योतकीधोभ० भद्रकल्याणहोज्योतेजि० जिणेजीतीके आठकर्मनी १४ प्रकृतिघातीषघातीकसर्वतेम० मोटीबो० श्रीमहावीरतीर्थकरेजीताके भ० भद्रकल्याणहोज्योजेहनेसुद्ध संयमतपसीलसाचारने आदरिवेकरीनेसु० वैमानिकजोतिषीससु० भवनपतिवाणव्यं तरतेव्वार जातिनादेवता पूजनी कज्जवाके एहवावीरपुरुषने नम० सर्वनमस्कारकरेके जेहनेभ० भद्रकल्याणहो जेहनोभू० आठकीके क० आठकर्मरूपणीर० रजदूरकीधीके जिणेकरी जी वरूपीउवस्सनिर्म्मलकीधीके तिणे३ एहपूर्वे महावीरस्वामीनो वर्णवकह्यो हिवे जेहनो स्थाणो संघज्जवे तेभणी अणंतरसंघवर्णवेके गु० उत्तरगुण अविग्रहादिकभ० भवनते घरके तेघररूप नगरमध्ये ग० तेहना ससुद्धणा कह्या तीर्थकरे सु० वारे अंगरूपर० रत्नकेतिणेकरीने संघरूपनगरवणो भ० भद्यो हं० समकितरूपवि० असारमिथ्यात्वरूपकचरे करीने रजितनिर्मलो अथ हिवे द्वितीयार्थ कहेके म० भद्योके संघरूपनगर जेसमकितरूपते भेदरूपवि०

मंदौ टी०

३५

तत्रन तावत्प्रत्यक्षेण भगवत्क्षिरातीतत्वात् अपिच परविज्ञानं सदैव प्रत्यक्षा विषयोतीन्द्रियत्वान्ततस्तदा विविचि प्रत्यक्षेणग्रहणं नाप्यनुमानेन तच्चि लिंग
 लिंगिसंबंध ग्रहणपुरस्कार मेव प्रवर्तते लिंगलिंगिसंबंध ग्रहणंच किं प्रत्यक्षेण उतानुमानेन तत्रन प्रत्यक्षेण सर्व वेदमस्यात्थंतपरोक्षतया प्रत्यक्षेण तस्मि
 ऋग्वेदीते तेन सहलिंगस्याविभा भाव निश्चया योगात् नचानिश्चिताविनाभावलिंग लिंगिनोसधमतिप्रसंगात् यतः कुतश्चिदस्यतस्त्वा प्रतिपत्तिप्रसक्तेःनाप्य
 नुमाने लिंगलिंगि संबंध ग्रहणम नवस्थाप्रसंगात् तथाहि तदप्यनुमान लिंगलिंगि संबंध ग्रहणतोभवेत् ततस्तत्वापि लिंगलिंगि संबंध ग्रहणमनुमानांतरा
 त्कर्तव्यंतत्वापि चेयमेव वार्त्तेत्यनवस्थानाप्यगमतः सर्ववेदनविनिश्चयः सहिपौरुषेयोवास्यादपौरुषेयोवापौरुषेयोपि सर्वज्ञ क्तोरप्यापुरुष क्तोवाततन ताव
 त्सर्वज्ञकृतः सर्वज्ञासिद्धे सर्वज्ञकृतत्वस्यैवाविनिश्चयात् अपिचैव मभ्युपगमेसती तदेवरात्रय दोषप्रसंगः तथाहि सर्वज्ञ सिद्धोततत्कृतागमसिद्धिः तत् कृतागम
 सिद्धौच सर्वज्ञसिद्धिः अथरप्यापुरुष प्रणीतइतीति पक्षस्तर्हि न सप्रमाणमुन्मत्तक प्रणीतशास्त्रवत् अप्रमाणाच्च तस्मान्न सुनिश्चित सर्वज्ञसिद्धिरप्रमाणात्
 प्रमेयासिद्धेरन्यथा प्रमाणपर्येषणं विधीयते अथापौरुषेयइति पक्षस्तर्हि ऋषभः सर्वज्ञोषड्मानस्वामी सर्वज्ञइत्यादिरर्थावादः प्राप्नोति ऋषभाद्य भावेपि
 भावात् तथाहि सर्वकल्पस्थायी आगम ऋषभादयस्त्वधुनातन कल्पवर्त्तिनस्ततःऋषभाद्य भावेपि पूर्वमप्यस्यागमस्यैव मेव भावात्कथमे तेषां ऋषभादीनामभि
 धानं तत्रपरमार्थ सत्तत्त्वादर्थवादएवमसर्वज्ञ प्रतिपादनमिति अपिच यद्यपौरुषेयागमाभ्युपगमस्तर्हि किमिदानीं सर्वज्ञेन आगमादेवधर्माधर्मादि व्यवस्था
 सिद्धेः तस्मान्नागमगम्यः सर्ववेदीनाप्युपमानगम्यः तस्यप्रत्यक्ष पूर्वकत्वात् तथाहि प्रत्यक्षसिद्ध गोपिंडस्य यथागौ स्तथागवयइत्यागमाहित संस्कारस्था
 व्यां पर्यटतोगवय दर्शनानंतरं तन्नाम प्रतिपत्तिरुपमानं प्रमाणं वर्यतेन चैकोपि सर्वज्ञः प्रत्यक्षसिद्धो येन तस्मादृष्ट्यावष्टंभेनान्यस्य विवक्षितपुरुषस्योप
 मानप्रमाणातः सर्वज्ञ इति प्रतीतिर्भवेत् नाप्यर्थापत्तिगम्यः साहि प्रत्यक्षादिप्रमाणगौचरीकृतार्थान्यथानुपपत्त्या प्रवर्तते नच कोप्यर्थः सब्रह्मन्तरेणोपप

नंदी टी०

३६

इति तत्कथमर्थापत्तिगम्यसादेवं प्रमाणपंचकाटक्षेपभावप्रमाणमेव सर्वज्ञं कोडीकरोति उक्तं च प्रमाणपक्षकं यत्र वस्तुरूपेण ज्ञायते वस्तुसत्तावबोधार्थं तत्राभावप्रमाणात् अपिच सर्ववस्तु जानाति भगवान् केन प्रमाणेन किं प्रत्यक्षेण उत यथासम्भवं सर्वैरेवप्रमाणैः तत्र न तावत्प्रत्यक्षेण देशकालविप्रकृष्टेषु सूक्ष्मेष्वन्तर्गतेषु च तस्याप्रकृष्टेरिन्द्रियाणामगोचरत्वात् यदि पुनस्तत्तापोन्द्रियं व्याप्रीयेत तर्हि सर्वः सर्वज्ञो भवेत् अथेन्द्रियप्रत्यक्षादन्यदतीन्द्रियं प्रत्यक्षान्तस्थासि तेन सर्वजानातीति मन्येयाः तदप्युक्तं तस्यास्तित्वे प्रमाणाभावात्तच्च प्रमाणमन्तरेण प्रमेयसिद्धिः सर्वस्य सर्वेष्टार्थसिद्धिप्रसक्तेः अथवा स्तु तदपि सर्वमेतावदेव जगति वस्तुति न निश्चयो न खल्वतीन्द्रियमध्यवधिज्ञानं सर्ववस्तुविषयं सिद्धं तदपरिच्छिन्नानामपि धर्माधर्मोक्तिकायादीना सम्भवादेवं केवलज्ञानापरिच्छिन्नमपि किमपि वस्तु भविष्यतीत्याशङ्काननिवृत्तेर्न सर्वविषयेकेवलज्ञानं वक्तुं शक्यं तथाच कुतः सर्वज्ञस्यापि स्वयमात्मनः सर्वज्ञविनिश्चयः अथ यथायथं सर्वैरेव प्रमाणैः सर्वं वस्तुजानातीति पक्षः नन्वेवं सति य एवागमे कृतपरिश्रमः स एव सर्वज्ञत्वं प्राप्नोत्यागमस्य प्रायः सर्वार्थविषयत्वात् तथाच कः प्रतिविशेषो वर्द्धमानस्वाभ्यादौ येन स एव प्रमाणमिष्यते तज्जैमिनिरिति अभ्यस्तु यथावस्थितसकलवस्तुवेदी सर्वज्ञ इष्यते ततोऽगुच्यारसाना मपि यथावस्थिततया सम्भेदनादगुच्यादिरसास्वादप्रसङ्गः आह च अगुच्यादिरसास्वाद प्रसङ्गश्चानिवारितः किञ्च काक्षतो नाद्यनन्तः संसारो जगति च सर्वदाविद्यमानान्यपि वस्तून् यमन्मानि ततः संसारवस्तूनि च क्रमेण विदन् कथमनन्तेनापि काले न सर्ववेदी भविष्यति उक्तं च क्रमेण वेदनं कथमिति अत्र प्रतिविधीयते तत्र यत्तावदुक्तं सर्वजगदुद्योतकत्वं भगवतः केन प्रकारेण प्रतीयते इत्यादि तत्रागमप्रमाणादिति ब्रूमः सचागमः किञ्चिन्नित्यः प्रवाहतोनादि त्वात्तथा हि यामेव द्वादशांगीकल्पलताकल्पां भगवान् क्षुब्धभस्मासी पूर्वभवेधीतवान् अधीत्य च पूर्वभवे दृढ भवे च यथावत्पर्युपास्य फलभूतकेवलज्ञानमवाप्नुवान् तामेवोत्पन्नं केवलज्ञानः सन् शिष्येभ्य उपदिशति एवं सर्वतीर्थकरेभ्यपि द्रष्टव्यं ततो सा वागमोर्थरूपापेक्षया नित्याः तथाच वक्ष्यति एसा दुवालसंगौ

नंदी टी०

३७

नकया विनासीनकयाविनखिनकयाविनभविस्वदे धुवानीया सासया अकखया अखया अम्मावाहा अपडियानिच्चा इति अस्मिंशागमे यथा संसारी संसारं पर्यटति यथा कर्मणामभिसमागमो यथाच तपः संयमादिना कर्मणामधगमे केवलाभिव्यक्ति स्यात्सर्वं प्रतिपाद्यते इतिसिद्ध आगमात्सर्वज्ञः यदप्युक्तं सपौ रूपेयोवा पौरुषेयो वा इति तत्त्वार्थतो पौरुषेयः सच न सर्वज्ञप्रकाशितत्वादेव प्रमायं किंतु कथंचित् स्वतोपि निश्चिता विपरीतप्रत्ययोत्पादकत्वान्ततो ने तरेतराश्रयदोषप्रसङ्गः सर्वज्ञप्रणीतत्वावगम्य भावेपि निश्चिता विपरीतप्रत्ययोत्पादकतया तस्यप्रमाणानिश्चयान्नतः सर्वज्ञसिद्धिः अथैवमागमात्सर्वज्ञः सामान्यतः सिद्धति न विशेषनिर्देशेन यथायं सर्वज्ञ इतिहृततः कथं सर्वज्ञकालेपि सर्वज्ञोयमिति व्यवहारः उच्यते पृष्ठचिन्तितसकलपदार्थप्रकाशनात् तथा हि यत् यत् भगवान् पृच्छते यच्च यच्चस्य चेत्तसि प्रष्टाचिन्तयति तत् तत्सर्वं प्रत्ययपूर्वमुपदिशति ततो सौ ज्ञायते यथा सर्वज्ञ इति तेन यदुच्यते भट्टेन सर्वज्ञो साविति ह्येतत् तत्कालपि बुभुक्षुभिः तत् ज्ञानज्ञेयविज्ञानरहितैर्गम्यते कथमिति तदपास्तं दृष्टव्यं पृष्ठचिन्तित सकलपदार्थ प्रकाशनेन तस्य सर्वज्ञत्व निश्चयात् नन्वेवं व्यवहारतो निश्चयो न निश्चयतो निश्चयतो हि तदा सर्ववेदि विदितो भवति यदातत्ज्ञेयं सर्वं विदित्वा सर्वं त्व संवादोऽप्युच्यते न चै तत्कन्तुं शक्यं अथैकत्र संवाद दर्शनादन्यत्रापि स' संवादी द्रष्टव्यः एवं तर्हि मायावी बद्ध जल्पाकः सर्वोपि सर्वज्ञः प्राप्नोति तस्याथैकदेशसंवाद दर्शनादाह च एक देशपरिज्ञानं कस्य नामनविद्यते मत्तोकं नास्ति सत्यार्थं पुरुषे बद्धजल्पिनि तदमुक्तं व्यवहारतोपि निश्चयस्य सम्यग् निश्चयत्वात् वैयाकरणादि निश्चय तत् तथाहि वैयाकरणः कतिपय पृष्ठ शब्दव्याकरणादय सम्यग् वैयाकरण इति निश्चियते एवं पृष्ठचिन्तितार्थ प्रकाशना सर्वज्ञोपि न चैवं मायाविनोपि सर्वज्ञत्व प्रसङ्गः मायाविनिसर्वेषु पृष्ठेपुचार्येषुचिन्तितेषु संवादायोगात् निपुणेनच प्रतिपन्ना भवितव्यं अथ वैयाकरणो न्येन वैयाकरणेन सकल व्याकरण शास्त्रार्थ संवादानिश्चयतोपि ज्ञातुं शक्यते ननु सर्वज्ञोऽप्येन सर्वज्ञेन यथावत् ज्ञातुं शक्यते एवेति समानं अथ

नंदी टी०

३८

तदानीमन्येन सर्वज्ञेन निश्चयतो विज्ञायतामिदानींतु स कथं ज्ञायते उच्यते इदानींतु सम्प्रदायादप्याहत प्रवचनार्थ प्रकाशनाच्च यदप्यवादीत् ऋषभः सर्वज्ञो वर्द्धमानस्वामि सर्वज्ञ इत्यादिरर्थवादः प्राप्नोतीत्यादि तदप्यसारमागमस्येयं कल्पोयोयः सर्वज्ञ उत्पद्यते तेन तत्तत्कल्पवर्तिनां तीर्थक्षतां सर्वेषां मध्यवश्यं चरितानि वक्तव्यानि ततोऽन्यथाभिधानमर्थवादः यदप्यभिहितं मायुपमान प्रमाणगम्य इत्यादि तदप्ययुक्तमेकं सर्वज्ञं यदा व्यवहारतो यथावद्विनिश्चित्यान्यमपि सर्वज्ञं व्यवहारतः परिज्ञाय एषोपि सर्वज्ञ इति व्यवहरति तदा कथंनोपमान प्रमाणविषयः अर्थापत्तिगम्योपि भगवान् अन्यथा गमार्थस्य परिज्ञानासम्भवात् न खल्वतीन्द्रियार्थ दर्शनमन्तरेणागमस्यार्थोतीन्द्रियः पुरुषमात्रेण यथावदवगन्तुशक्यते तत आगमार्थं परिज्ञानान्यथानुपपत्त्यासर्वज्ञोऽवश्यमभ्युपगन्तव्यः एतेन यदुक्तं प्राक्किमिदानीं सर्वज्ञेनागमा देव धर्माधर्म व्यवस्था सिद्धेरिति तत्प्रतिक्षिप्तमवसेयं सर्वज्ञमन्तरेणागमार्थं स्यैव सम्यक् परिज्ञानासम्भवात् यदुक्तं सर्ववस्तु जानाति भगवान् केन प्रमाणेनेत्यादि तत्र प्रत्यक्षेणेति पक्षस्तदपि च प्रत्यक्षमतीन्द्रियमवसेयं ननु तत्राप्युक्तं तस्यास्तित्वे प्रमाणाभावादिति उक्तमिदमयुक्तं तत्तत् तदस्तित्वेऽनुमान प्रमाण सङ्गावात् तज्ज्ञानुमान मिदं यत्तारतस्यवत्तत्पूर्वातिम प्रकर्षभाक् यथा परिमाणं तारतस्यवज्ज्ञेदं ज्ञानमिति नचायम सिद्धोहेतु स्थापहि दृश्यते प्रतिप्राणी प्रज्ञामेधादि गुणपाटव तारतस्यं ज्ञानस्य ततो वक्ष्यमस्य सर्वान्तिम प्रकर्षणं भवितव्यं यथा परिमाणस्याकाशे सर्वान्तिम प्रकर्षणं ज्ञानस्य सकल वस्तुसोम प्रकाशकत्वं अथ यद्विषयस्तरतमभावः सर्वान्तिम प्रकर्षोपि तद्विषयएव युक्तस्तरतम भावश्चेन्द्रियाश्रितस्य ज्ञानस्योपलब्धस्ततः सर्वान्तिम प्रकर्षोपि तस्यैवेति कथमतीन्द्रिय ज्ञानसम्भवः इन्द्रियाश्रितस्यसच ज्ञानस्य प्रकर्ष भावेऽपि न सर्वविषयतातस्य सूक्ष्मादाव प्रवृत्तेः अथोच्यते मनोज्ञानमप्यतीन्द्रिय ज्ञानमुच्यते तस्य च तरतमभावः शास्त्रादौदृष्ट एव तथाहि तदेव शास्त्रं कश्चित् भ्रष्टित्वेव पतति अथ धारयन्ति अपरस्तुमदं बोधतोपि कश्चित् सुकुलितार्थावबोधम परोवशिष्टावबोधमेव मग्यास्यपि ककासुयथा वीर्यं मनोविज्ञानस्य

नंदी टी०

३८

तारतम्यं परिभाष्यते ततस्तस्य सर्वान्तिमः प्रकर्षः सर्वविषयो न भविष्यति तदसत् यतो मनोविज्ञानस्यापि तारतमभावः शास्त्राद्यालम्बन एवोपलब्धसतः प्रकर्षभावोपि तस्य शास्त्राद्यालम्बन एवयुक्त्योपपद्यते न सर्वविषयः न खल्वन्यविषयोऽभ्यासोऽन्यविषयं प्रकर्षभावसुपजनयति तथा अनुपलब्धेः उक्तः शास्त्राद्यभ्यासतः शास्त्रप्रभृत्येवावगच्छत साकल्यवेदिनस्त स्युक्तत एवागमिष्यति अत्रोच्यते इह तावदिंद्रिय ज्ञानाश्रितस्तरस्समी भावो न ग्राह्योऽतीन्द्रिय प्रत्यक्ष साधनायहेतो रूपन्यासात् तथाहि सकल वस्तु विषयमतीन्द्रिय प्रत्यक्षमिदानीं साधयितुमिदं ततस्तरतमभावोपि हेतुत्वेनोपन्यस्तोऽतीन्द्रिय ज्ञानस्येव वेदितव्योन्यथा भिन्नाधिकरणस्य हेतोः पक्षधर्मात्वायोगात् साक्षाज्ज्ञातीन्द्रियग्रहणं न कृतं प्रस्तावादेव लब्धत्वात् अतीन्द्रियंच ज्ञानमिन्द्रियानाश्रितं सामान्येन द्रष्टव्यं तेन मनोज्ञानमपि गृह्यते यदप्युक्तं मनोज्ञानस्यापितरतमभावः शास्त्राद्यालम्बन एवेति प्रकर्षभावोपि तद्विषय एव युक्तइति तदप्यसमीचीनं शास्त्रादि अतिकांतस्यापि तरतमभावस्य सम्भवात् तथाहि योगिनः परमयोगमिच्छन्तः प्रथमतः शास्त्रमभ्यसितुमुद्यतंते यथाशक्तिच शास्त्रानुसारेण सकलमप्यनुष्ठानमनुतिष्ठन्ति माभूत्किमपि क्रियावैशुष्यं प्रमादाद्योगाभ्यासयोग्यता जानिर्वैतिष्ठत्वा ततो निरंतरमेव यथोक्तानुष्ठानपुरस्सरं शास्त्रमभ्यसतां शुद्धचेतसां प्रतिदिवसमभिवर्द्धन्ते प्रज्ञामेधादिगुणाक्षे चाभ्यासादभिवर्द्धमाना अद्यापि स्वसंवेदनप्रमाणेनानुभूयन्ते ततो नासिद्धाः ततः शनैः शनैरभ्यासप्रकर्षे जायमाने शास्त्रसन्दर्शितोपाया वचनगोचरातीताः शेषप्राणिगणसंवेदनागम्याः सिद्धिपदसम्पन्ने तवः सुखा सुखातरार्थविषयामनाकससुल्लसत् स्फुटप्रतिभासाज्ञानविशेषाद्युत्पद्यन्ते ततः किञ्चिदूनात्यन्तप्रकर्षसंभवे मनसोपि निरपेक्षं मत्यादिज्ञानप्रकर्षपर्यन्तोत्तर कालभाविकेवलज्ञानादर्वाक्तं सवितुषदयात्राक् तदालोककल्पमशेषरूपादिवस्तु विषयं प्रातिभं ज्ञानमुदयात् तच्च स्पष्टाभतयेन्द्रियप्रत्यक्षादधिकतरं नचेदप्रसिद्धं सर्वदर्शनेष्यप्यध्यात्मशास्त्रेषु तस्याभिधानात् अथ प्रथमतो मनः सापेक्षमभ्यासमारब्धवान् अभ्यासप्रकर्षतपजायमाने कथं मनोपि नालंबते

नंदी टी०

४०

उच्यते अत्यन्ताभ्यासप्रकर्षवशतो मनो निरपेक्षमपि शक्तात्वात् तथाहि तरणं शिद्धिकामः प्रथमंतरंडमपेक्षते ततोभ्यासप्रकर्षयोगतस्तारणनिष्ठातस्तारंडम
परित्यजति एवं योग्यपिवेदितव्यः ततः सर्वोत्कृष्टप्रकर्षसंभवेऽतीव स्फुट प्रतिभासं सकललोकालोकविषयमनुपममबाधं केवलज्ञानमुदयते ततो यदुक्तं
शास्त्राद्यभासतः शास्त्रप्रभृत्येवावगच्छत इत्यादि तदत्यन्तमध्यात्मशास्त्रयाथाव्यवेदि गुरुसंपर्कवर्हिर्भूतत्वसूचकमेव सेयं स्यादेतत्तारतम्यदर्शनादस्तु ज्ञानस्य
प्रकर्षसंभवानुमानं सतुप्रकर्षः सकल वस्तु विषय इति कथं शब्देयं न खलुलंघनमभ्यास तस्तारतम्यवदप्युपलभ्यमानं सकल लोक विषयमुपलभ्यते तदसत्
दृष्टान्तदाट्टीतिकयोर्वैषम्यात् तथाहि न लंघनमभ्यासादुपजायते किन्तु बलविशेषतः तथाहि समानेपि गरुडच्छाखाखगशावके योरभ्यासेन समानं लङ्घनं
उक्तं च गरुडच्छाखाखगयोर्लङ्घनमभ्याससन्तवे समानेपि समानत्वं लङ्घनस्य न विद्यते अपिच पुच्छयोरपि द्वयोः समानप्रथमयौवनयोरपि समानेप्यभ्यासे
एक प्रभूतं लङ्घयितुं शक्नोति अपरस्तु लोकं तस्माद्वलसापेक्षं लङ्घनं नाभ्यासमात्र हेतुकमभ्यासस्तु केवलं देहे वैगुण्यमात्रमपनयति तच्च बलं बीर्वांतराय
कमंशयोपशमात् क्षयोपशमश्च जातिभेदापेक्षी द्रव्यक्षेत्ताद्यपेक्षी च ततो यस्य यावद्वलं तस्य तावदेवलङ्घनमिति तत्र सकललोकविषयं जीवस्तु शशांकइव
स्वरूपेण सकलजगत्प्रकाशनस्वभावः केवलमाचरणधनपटल तिरस्कृतप्रभावत्वात् न तथा प्रकाशेन उक्तं च स्थितः शीतांशुवजीवः प्रकृत्याभायशुद्धय चन्द्रि
कावच्च विज्ञानं तदावरणमश्रवत् १ ततो यथा प्रचण्डनैर्ऋतपवन प्रहतावनपटलपरमाणवः शनैः शनैर्निस्त्रेहा भूयापगच्छन्ति तदपगमनानुसारेण च
चन्द्रस्य प्रकाशो जगति वितनुते तथा जीवस्यापि रागादिभ्यश्चित्तं विनिवर्त्य कायवाक्चेष्टासु संयतस्य सम्यक् शास्त्रानुसारेण यथावस्थितं वस्तुपरिभाव
यतो ज्ञानादिभावनाप्रभावतो ज्ञानावरणीयादिकर्मपरमाणवः शनैश्शनैर्निस्त्रेहा भूयात्मनः प्रच्यवन्ते कथमेतत्प्रत्येयमिति चेत् उच्यते इहाज्ञानादिनि
मित्तकं ज्ञानावरणीयादिकर्म ततस्तत्प्रतिप्रक्षजानाद्यासेवनेऽवश्यं तदात्मनः प्रच्यवन्ते उक्तं च बंधू जहैव कर्मा अज्ञानादेहिं कलसियमणोऽत तहचेव तत्त्व

89

三

नंदी टी०

४२

प्रमाणव्यभिचार प्रसङ्गात् यच्च यदि केनापि प्रमाणेन न ज्ञादन्ते तर्हि प्रमाणपञ्चकं यत् वस्तुरूपेन ज्ञायते वस्तुसत्ताव बोधार्थं तत्राभावप्रमाणतेति वच
नादभावप्रमाणविषयाः स्वरभावाख्यं च प्रमाणमभावसाधनमिष्यते अथच ते विशेषाः स्वरूपेनैवावतिष्ठन्ते ततोभावप्रमाणव्यभिचार प्रसङ्गस्तस्यादिपक्षे
व्यावकानुप लब्धाविशेषाणां ज्ञेयत्वं प्रत्यक्षविषया तथाव्याप्यतत्प्रतिप्रतिबन्धसिद्धिः स्यादेतत् ज्ञेयत्वादिति हेतुविशेषविरुद्धस्तथाहि घटादि गतारूपादि
विशेषाद् इन्द्रिय प्रत्यक्षेण प्रत्यक्षानुपलब्धत्वात् ज्ञेयत्वमिन्द्रिय प्रत्यक्षविषयतया प्रत्यक्षत्वेन व्याप्तं निश्चितं सत् जलधिजलपलप्रमाणादिष्वपि विशेषेषु प्रत्यक्ष
त्वमिन्द्रिय प्रत्यक्षविषय तया साधयति तज्ज्ञानिष्टमिति तदयुक्तं विरुद्धलक्षणासम्भवात्तथाहि विरुद्धो हेतुस्तदा भवति यदावाधकं नोपजायते विरुद्धोऽसति
वाधकोऽति वचनादत्र च बाधकं विद्यते यदिहि इन्द्रिय प्रत्यक्षविषयतया प्रत्यक्षत्वं भवेत् ततोऽस्मादृशामपि ते प्रत्यक्षाभवेदुर्न च भवन्ति तस्मादस्मादृशैः
प्रत्यक्षत्वेनासंवेदन मेव तेषामिन्द्रिय प्रत्यक्षविषयत्वसाधने बाधकमिति न विशेषविरुद्धः अन्यः प्राह न विशेषविरुद्धता हेतोर्दूषणमन्यथासकलानुमानोच्छेद
प्रसङ्गात् तथाहि यथा धूमोग्निं साधयत्यग्निं प्रतिबहुतया महान स निश्चितत्वात्तथास्मिन् साध्यधर्म्मिण्यन्यभावमपि साधयति तेनापि स ह महान स प्रति
बन्धनिश्चयात् तद्यथा नश्येनाग्निना अग्निमान् पर्वतोधूमवत्त्वान्महान सवत् ततश्चैवं न कश्चिदपि हेतुः स्यात्तस्माच्च विशेष विरुद्धताहेतोर्दोषः आह च
प्रज्ञाकर गुप्तोपि यदि विशेषविरुद्धतया क्षितिर्न पुन हेतुरिहास्ति न दूषितः निखिलहेतु पराक्रम रोधिनीन हिनसा सकलेन विरुद्धतायज्ञोक्तमथवास्तु
यदि तथापि सर्वमेतावदेव जगति वस्त्विति न निश्चयइत्यादि तदप्यसारं यतोऽवधिज्ञानं तदावरण कर्मदेशक्षयोख्यं ततोतीन्द्रियमपि तन्न सकल वस्तुविषयं
केवलज्ञानन्तु निर्मूल सकल ज्ञानावरण कर्मपरमाण्वपगम समुख्यं ततः कथमिव तन्न सकल वस्तुविषयं भवेत् न ह्यतीन्द्रियस्य देशादि विप्रकर्षाः प्रतिष
न्धकाः न च केवल प्रादुर्भावे आवरणदेशस्यापि सम्भवस्ततो यद्वस्तुः तत्सर्वं भगवतः प्रत्यक्षमेवेति भवति सर्वज्ञस्यैवमात्मनो निश्चयः एतावदेव जगति वस्त्विति

नंदी टी०

४३

दयुक्तमशुच्यादि रसास्वाद प्रसङ्ग इति तदपि दुरन्त दीर्घपापोदयविजृम्भितमज्ञानतो भगवत्प्रविक्षेप करणात् योऽपि योऽहंभूतोऽशुच्यादिरसो येषाञ्च प्राणिनां यादृङ् तां प्रीतिमुत्पादयति येषाञ्च विद्वेषन्तस्तत्सर्वं तदवस्थतया भगवान्वेत्ति ततः कथमशुच्यादि रसास्वादप्रसङ्गः अथ यदि तदवस्थतया वेत्ति तर्हि न सम्यक् सम्यक्तेन यथा स्वरूपं वेत्ता तर्हि नियमत्वात्तदास्वादप्रसङ्गिरुक्तश्च तदवस्थत्वेन वेद्यत्वे तत्वेनावेदनं भवेत् तदात्मनस्तु वेद्यत्वेऽशुच्यास्वादः प्रसज्यते तदसत्त्वान्ति सकर्माकरणाधीन ज्ञानस्तो रसं यथावस्थितमवश्यं जिह्वेन्द्रियव्यापार पुरस्सरमास्वाद एव ज्ञानाति भगवांस्तु करणव्यापार निरपेक्षोऽतीन्द्रियज्ञानी ततो जिह्वेन्द्रियव्यापारस्त्वप्याद्यास्वाद मन्तरेणैव रसं यथावस्थितं तदवस्थतया सम्यग् वेत्तीति न कश्चिद्दोषः एतेन पररागादिवेदने रागीत्यादि प्रसङ्गा पादनमपास्तमवसेयं पररागादीनामपि यथावस्थिततया तदवस्थेन स तावेदनात् यदयुक्तं कालतो नाद्यनं तः संसारइत्यादि तदप्यसम्यग्युगपत्सर्ववेदनात् न च युगपत्सर्ववेदमसंभविहृत्त्वात् तथाहि सम्यग्जिनागमाभ्यासप्रवृत्तस्य ब्रह्मणो विचारितधर्माधर्मास्ति कायादिस्वरूपस्य सामान्यतः पञ्चास्तिकायविज्ञानं युगपदपि जायमानमुपलभ्यते एवमशेषविशेषकलितपञ्चास्तिकायविज्ञानमपि अविध्यति तथाचायमर्थोऽन्यैरपि उक्तो यथासकलशास्त्रार्थः स्वभ्यस्तः प्रतिभासते मनस्येकक्षणेनैव तथानन्तादिवेदनं यदप्युच्यते कथमतीतं भाविवावेत्ति विनष्टानुत्पन्नत्वेन तयोरभावादितितदपि न सम्यक् यतो यद्यपीदानीं तनकाला पेक्षया ते असती तथापि तथातीतेकाले अवर्त्तिष्ठ यथावभाविवर्त्तिष्यते तथा ते साक्षात्करोति ततो न कश्चित् दोषः स्यादेतद्यथा भवद्विज्ञानस्य तारतम्य दर्शनात्प्रकर्षसम्भवनुमीयते तथातीर्थान्तरीयैरपि ततो यथा भवत्वस्मत्ततीर्थकरोपदर्शिताः पदार्थराशयः सत्यतामश्नुवन्ते तथातीर्थान्तरीयसम्मततीर्थकरोपदर्शिता अपि सत्यतामश्नुवीरन् विशेषाभावादयथा भवत्वस्मत्ततीर्थकरोपदर्शिता अपि असत्यतामश्नुवीरन् अथ तीर्थान्तरीयसम्मततीर्थकरोपदिष्टाः पदार्थराशयोऽनुमानप्रमाणेन बाध्यते ततो न तेष्वप्याः तदयुक्तमनुमान प्रमाणेनातीन्द्रियज्ञानस्य बाधितमशक्यत्वात् आह च अतीन्द्रियान् संवेद्यान् पश्यन्तर्षेण

नंदी टी०

४४

चक्षुषा ये भावान् वचनं तेषां नातुमानेन बाध्यते अथ सम्भवन्ति जगति प्रज्ञालबोन्धेऽपि दुर्विदग्धाः कुतर्कशास्त्राभ्याससम्पर्कतो वाचालस्तथा विधुक्तेन्द्र
जालकौशलवशेन दर्शितदेवागम नभोवान् चामरादिविभूतयः कीर्त्तिपूजादिलभुकामाः स्वयमसर्वज्ञा अपि सर्वज्ञावयमिति ब्रूयाणस्ततएतावदेव न ज्ञायते
यदुत तेषां सर्वोत्तमप्रकर्षरूपमतीन्द्रियज्ञानमभूत् यदि पुनर्यथोक्तस्वरूपमतीन्द्रियज्ञानमभविष्यत् तर्हि वचनमपि तेषां नाबाधियते अथच दृश्यतेवाधा
ततस्ते कैतवभूमयो न सर्वज्ञा इति प्रतिपत्तयं तदेतदर्थेऽपि समानं न समानमर्हद्वचसि प्रमासम्बाददर्शनात् उक्तंच जैनश्वरे हि वचसि प्रमासम्बाददृश्यते
प्रमाणवाधात्वन्वेषामतो द्रष्टाजिनेश्वरः अथ पुरुषमात्रसमुत्थं प्रमाणमतीन्द्रियविषयेन साधकं नापि बाधकमविषयत्वात्प्रमानकक्षतायां हि बाध्यबाधकभाव
स्तथाचोक्तं समानविषया यस्माद्बाध्यबाधकसंस्थितिः अतीन्द्रियेवसंसारिप्रमाणं न प्रवर्तते ततः कथमुच्यतेर्हं तो वचसि प्रमासंवाददर्शनं प्रमाणबाधात्वन्वे
षामिति तदपि न सम्यक् यतो न भगवान् केवलमतीन्द्रियमस्मादृशाम शक्यपरिच्छेदमेवोपदिशति यदि पुनस्तथाभूतमुपदिशेत्तर्हि न कोपि तद्वचन
तःप्रवर्तते अतीन्द्रियार्थं वचः सर्वेषामेव विद्यते परस्परविरुद्धं च ततः कथं तद्वचनतः प्रेक्षावतां प्रवृत्तिः ततोऽवश्यं परानुपतिपादय यताभगव
तापरैः शक्यपरिच्छेदमणुपदेष्टव्यं शक्यपरिच्छेदेषु चार्थेषु भगवदुक्तेषु यत्तथाप्रमाणेन संवेदनं तत्तद्विषयं साधकं प्रमाणमुच्यते विपरीतं तु बाधकं
अस्ति च भगवदुक्तेषु शक्यपरिच्छेदेष्वर्थेष्वप्रमासंवादः तथाहि घटादयः पदार्थाश्चनेकानात्मका उक्तास्ते चतथैव प्रत्यक्षतोनुमानतो वा निश्चीयन्ते मोक्षोपि च
परमानन्दरूपशास्त्रात्मिकसौख्यात्मक उक्तस्ततः सोपि युक्त्यासंगतिमुपपद्यते यतः संसारप्रतिपक्षभूतो मोक्षः संसारे च जन्मजरामरणादिकुःखहेतवो रागादयस्ते
च निर्मूलमपगतो मोक्षावस्थायामिति न मोक्षेदुःखलेशस्यापि संभवः नच निर्मूलमपगता रागादयोभूयो जायन्ते ततस्तत्त्वोच्यं शास्त्रिकमुपवर्ण्यते मनु
यदि न तत्ररागादयस्तर्हि न तत्र भक्तकामिनोगाढालिङ्गनपीनस्नानापीडनवदनपुष्पन करावातादिप्रभवं रागनिवन्धनं सुखं नापि हेयनिवन्धनं प्रबलवैरि

नंदी टी०

४५

तिरस्कारापादनप्रभवं नापि मोहनविबन्धनमङ्गारसमुत्थमात्मीयविनीत पुत्रभ्रातृप्रभृति बंधुवर्गसङ्घवाससंभवश्च ततः कथमिव समोक्षोजन्मिनामुपादेयो भव
 ति आह च वीतरागस्य न सुखं योषिदालिङ्गनादिजं वीतदेषस्य च कुतः यत्तु सेनाविमर्दजं वीतमोहस्य न सुखमात्मीयाभिनिवेशजंततः किं तादृशातेनकृत्यं
 मोक्षेणजन्मिना अपि चक्षुरादयोपि तत्र सर्वथानिदृशानिदृश्यं ते ततोऽत्यन्तबुभुक्षाक्षामकुर्चेर्यद्विशिष्टाहारभोजनेन यद्वाप्रीप्तादौ पिपासापीडितस्य पाटला
 कुसुमादिषासित सुगन्धिशीतलसज्जिलपाने नोपजायते सुखं तदपि तत्र दूरतोपास्तप्रसरमिति न कार्यं तेन तदेतदतीता समीचीनं यतोयद्यपि रागादयः
 प्रथमतः क्षणमात्रसुखदायि तयारमणीयाः प्रतिभासंते तथापि तेपरिणामपरंपरयाऽनन्तदुःसहनरकादिदुःखसंपातहेतवस्ततः पर्यंतदारुणतया विषान्नभो
 जनसमुत्थमिवन रागादिप्रभवं सुखमुपादेयं प्रेक्षावतां भवति प्रेक्षावन्तोहि बद्धदुःखमपहाय यदेव बद्धसुखं तदेवप्रतिपद्यंते यस्तुसोकसुखनिमित्तं बद्ध
 दुःखमाद्रियते सप्रेक्षावानेव न भवति किंतुकुबुद्धिः रागादिप्रभवमपि च सुखमुक्तनीत्याबद्धदुःखहेतुकमपवर्गसुखं वैकान्तिकआत्यन्तिकपरमानन्दरूपंततस्तदे
 वत त्वेदिनामुपादेय नरागादिप्रभवमिति यदिपुनर्यदपि तदपि सुखमभिलषणीयं भवतस्तर्हि पानशौण्डानां यन्मद्यपानप्रभवं यच्च गर्त्तान्मूकराणां पुरीष
 भक्षणसमुत्थंयच्च रजसां मासुषमांसाभ्यवहारसंभवं यच्च दासस्य सतः स्वामिप्रसादादिहेतुकं यदपि च पारसीकदेशवासिभो मातादिश्रीणीसंगमनिबन्धनं
 तत्सर्वं भवतोद्विजातिभावेसति न संपद्यते इतिपानशौण्डाद्यभिलषणीयं अपिच नरकदुःखमप्राप्तस्वनतद्वियोगसंभवं सुखमुपजायते ततो नरकदुःखमप्य
 भिलषणीयं अथविशिष्टमेव सुखमभिलषणीयं नयत्किञ्चित्तिर्हिविशिष्टमेकांतेन न सुखं मोक्षेणविविद्यतेनरागादौचक्षुरादौ वा तस्मात्तदेवाभिलषणीयंनशेषमि
 ति योपि च सम्यग्दर्शनज्ञानचारित्ररूपो मोक्षमार्गलक्तः सोपि युक्त्याविचार्यमाणः प्रेक्षावतामुपादेयतामश्नुते तथाहिसकलमपि कर्म जालंमिथ्यात्वान्नामप्रा
 णिर्हिंसादिहेतुकं ततः सकलकर्मा निर्वृत्तनाय सम्यग्दर्शनाद्यभासएव घटते नाप्यन्तदेवं भगवदुपदिष्टेषु यथ्यपरिच्छेदेष्वर्थेषु प्रत्यक्षेष्वनुमेयेषु यथाक्रमं

नंदी टी०

४६

प्रत्यक्षासुमानसंवाददर्शनाम्योक्षादिषु च युक्त्योपपद्यमानत्वादभगवानेव सर्वज्ञोनसुगतादिरिति स्थितं तथाभङ्गं जिनस्य वीरस्य महावीरस्य जयतिरागादि
 शतु गणमिति जिनस्योणादिकोनक् प्रत्ययस्तस्य भङ्गं भवतु अनेनापायातिशयमाह अपायोविशेषस्तस्यातिशयः प्रकर्षभावापायातिशयो रागादिभिः सहा
 त्यंति कोविशोगइत्यर्थः ननु रागादिभिः सहात्यंति कोविथोगो संभवीप्रमाणवाधनात्तच्च प्रमाणमिदं यदनादिमन्ततद्दिनाशमाविशतियथाकाशं अनादिम
 न्तश्च रागादयश्च किं विरागादयो धर्मास्ते च धर्माणोभिन्ना अभिन्नावा यदिभिन्नास्तर्हि सर्वेषामविशेषेण वीतरागत्वप्रसंगः रागादिभ्यो भिन्नत्वाद्विष
 क्षित पुरुषवत् अथ भिन्नास्तर्हि तत्तज्जयेधर्मिणोप्यात्मनः ज्ञयः तदभिन्नेत्वात् तत्स्वरूपवत्तथाच कुतस्तस्य वीतरागत्वं तस्यैवा भावादिति अत्रोच्यते इह
 यद्यपि रागादयो दोषाजंतोरनादि मन्तस्तथापि कस्यचित् स्त्रीशरीरादिषु यथावस्थितवस्तु तत्वावगमेन तेषां रागादिनां प्रतिपक्षभावमतः प्रतिपक्षमप
 च योदृश्यते ततः सम्भाव्यते विशिष्टकालादि सामग्रीसङ्गावे भावनाप्रकर्षविशेष भावतो निम्नैकमपि क्षयः अथ यद्यपि प्रतिपक्षभावनातः प्रतिपक्षमपचयो
 दृष्टस्तथापि तेषामात्यंतिकाक्षयः संभवतीति कथमवसेयं उच्यते अत्र तत्तथाविधप्रतिबन्धवद्गणात् तथा हि शीतस्पर्शं सम्पादयारोमकर्षादयः शीतप्रतिपक्षस्य बन्धे
 रंदायां मंदात्तपलब्धा उत्कर्षे च निरत्वय विनाशधर्माणस्ततो न्यत्रापि बाधकस्य मन्दायां बाध्यस्य मन्दा दर्शनाद्बाधकोत्कर्षेऽवश्यं बाध्यस्य निरत्वय विनाशो वे
 दितव्यो न्यथा बाधक मन्दायां मंदापि न स्यात् अथास्ति ज्ञानस्य ज्ञानावरणीयं कर्म बाधकं ज्ञानावरणीयं कर्म मन्दायां च ज्ञानस्यापि मनाक् मन्दाता
 अथच प्रबलज्ञानावरणीय कर्मोदयोत्कर्षेऽपि न ज्ञानस्य निरत्वयो विनाशः एवं प्रतिपक्षभावनोत्कर्षेऽपि न रागादिनामत्यंतो क्लेशो भविष्यतीति तद
 युक्तं द्विविधं हि बाध्यं सङ्गं स्वभावभूतं सहकारि सम्पाद्य स्वभावभूतं तत्र यत्सङ्गं स्वभावभूतं तन्म कदाचिदपि निरत्वयं विनाशमाविशतिज्ञानं चात्मनः
 सङ्गं स्वभावभूतमात्मा च परिणामनित्यस्ततोत्यंत प्रकर्षवत्यपि ज्ञानावरणीय कर्मोदयेन निरत्वयविनाशो ज्ञानस्य रागादयस्तु लोभादिकर्म विपाकोद

नंदी टी०

४७

यसंपादितसत्ताकास्तः कर्मणो निर्मूलमपगमेतेपि निर्मूलमपगच्छन्ति नत्वासतां कर्मसंपादयरागादयः तथापि कर्मनिवृत्तौ ते निवर्त्तन्ते इति नाव
 श्यं नियमो न हि दहननिवृत्तौ तत्कृताकाष्टेऽङ्गारतानिवर्त्तन्ते तदसत् यत इह किञ्चित् क्वचिन्निवर्त्यविकारमोपादयति यथाग्निः सुवर्णे द्रवतां तथाऽग्नि
 निवृत्तौ तत्कृतासुवर्णे द्रवतानिवर्त्तन्ते किञ्चित्पुनः क्वचिदनिवर्त्तं विकारारम्भकं यथा स एवाग्नि काष्ठेन खलुष्यामता मात्वमपि काष्ठे दहनकृतं तन्निवृत्तौ
 निवर्त्तन्ते कर्म चात्मनिवर्त्यविकारारम्भकं यदिपुनरनिवर्त्यविकारारम्भकं भवेत्तर्हि यदपि तदपि कर्मणा कृतं न कर्मनिवृत्तौ निवर्त्तन्ते यथाग्निनाश्यामता मात्वमपि
 काष्ठे कृतमग्निनिवृत्तौ ततश्च यदेकदा कर्मणापादितं मनुष्यममरत्वं कृमिकीटत्वमन्नत्वं शिरोवेदनादि तत्सर्वकालं तथैवाव तिष्ठेत् नचेत्तदृश्यते तस्मान्निवर्त्त
 विकारारम्भकः कर्मततः कर्मनिवृत्तौ रागादीनामपि निवृत्तिः अत्राज्जवाहस्यत्यानैते रागादयो लोभादिकर्म विषाकोदयनिवन्धनाः किन्तु कफादि
 प्रकृतिहेतुकाः तथाहि कफहेतुकोरागः पित्तहेतुको द्वेषो वातहेतुकश्चमोहः कफादयश्च सदैवसन्निहिताः शरीरस्य तदात्मकत्वात्ततो न वीतरागत्वसम्भवः
 तदुक्तं रागादीनां कफादिहेतुकत्वायोगात्तथा हि सङ्घे तुको योयं न व्यभिचरति यथा धूमोऽग्निमन्यथा प्रतिनियत कार्यकारणभाव व्यवस्थानुपपत्तेः न च
 रागादयः कफादीन् व्यभिचरन्ति व्यभिचार दर्शनात्तथाहि वातप्रकृतेरपि दृश्यते रागादौ द्वेषो कफप्रकृतेरपि द्वेषमोहोपि प्रकृतेरपि मोहरागौ ततः कथं
 रागादयः कफादिहेतुकाः अथ मन्यथा एकेकापि प्रकृतिः सर्वेषाणां पृथक् पृथग्जनिका तेनायमदोष इति तदुक्तमेवं सति सर्वेषामपि जंतूनां समरागादि
 दोष प्रसक्तेरवश्यं हि प्राणिना मेकतया कयाचित्प्रकृत्या भवितव्यं साचा विशेषेण रागादि दोषाणामुत्पादिके ति सर्वेषामपि समानरागादिना प्रसक्तिः
 अथास्ति प्रतिप्राणि पृथक् पृथग्वान्तरः कफादीनां परिणतिविशेषत्वेन न सर्वेषां समरागादिता प्रसङ्गाः तदपि न साधीयो विकल्पयुगलानतिक्रमात् तथाहि
 सोप्यवान्तरः कफादीनां परिणति विशेषः सर्वेषामपि रागादीनामुत्पादक चाहोश्चिदेकतमस्यैव कस्यचित्तत्त्वव्यवस्था एकस्यैव यावत्परिणति विशेष

नंदी टी०

४८

स्वावदेव कालं सर्वेषामपि रागादीनामुत्पादप्रसङ्गः नचैक कालमुत्पद्यमानारागादयः सखेद्यन्ते कमेण तेषां वेदनाच्च खलुरागाध्यवसायकालेहेषाध्यवसायो
मोहाध्यवसायोवासंवेद्यतेअथ द्वितीय पक्षस्तत्रापिवावत् स कफादिपरिणतिविशेषस्तावदेक एव कश्चिदोषः प्राप्नोतिअथच तदवस्थ एव कफादिपरिणतिविशेषे
सर्वेपि दोषाःकमेण पराहृत्य पराहृत्योपजायमानानुपलभ्यन्ते अथादृश्यमान एवकेवल कार्यविशेष दर्शनोन्नीयमानसत्ताकस्तदातत्तद्रागादिदोषहेतुः कफादि
परिणति विशेषो जायतेतेन पूर्वोक्त दोषावकाशः ननु यदि स परिणतिविशेषःसर्वथा ननुभूयमानस्वरूपोपिपरिकल्पते तर्हि कर्मैव किं नाभ्युपगम्यते एवं हि
लोक शास्त्रमार्गोप्याराधितो भवति अपिच स कफादि परिणति विशेषः कुतस्तदाऽन्यान्य रूपेणोपजायते इति वक्तव्यं देहादितिचेत् ननु तदवस्थेपि देहे
भवद्भिः कार्य विशेष दर्शनं तस्तस्य स्थान्यथाभवनमपीष्यते तत्कथं तद्देहनि निजं नचि यदि विशेषेपि यद्विक्रियते सविकारस्तद्धेतुक इति वक्तुं शक्यं नाप्यन्यो
हेतुरूपलभ्यते तस्मात्तदध्यन्यथार भवनं कर्म हेतुकतयाद्रष्टव्यं तथाचसतकर्मैवैकाभ्युपगम्यतां किमन्तर्गजनातद्धेतुतया कफादि परिणति विशेषाभ्युपगमेन
किञ्चाभ्यासजनितप्रसराः प्रायोरारागादयस्तथाहि यथायथा रागादयः सेव्यन्ते तथातथाभि वृद्धिरेव तेषामुपजायते न प्रहाणितेन समानेपि कफादि परि
णति विशेष तदवस्थोपि च देहेयस्यैव जन्मानि परतवायस्त्रिन् दोषेभ्यासः स तस्य प्राचुर्येण प्रवर्तते शेषस्तुमन्दतया ततोऽभ्यास संपाद्यकर्मोपपद्यतेतुका
एव रागादयो न कफादिहेतुकाइति प्रतिपत्तव्यं अन्यच्च यदि कफ हेतुकोरागः स्यात्ततः कफवृद्धौरागवृद्धिर्भवेत् पिप्तप्रकर्षं तापप्रकर्षवत् न च भवति
तदुत्कर्षोत्पपोडावाधित तयाह्वैषस्यैव दर्शनात् अथ पक्षांतरं मृच्छीया यदुतन कफहेतुकोरागः किन्तु कफादिदोष साम्यहेतुकस्तथाहि कफादिदोषसाम्ये
विरुद्धव्याध्यभावतो रागोद्भवोदृश्यते इति तदपि न समीचीनं व्यभिचार दर्शनात् न हि यावत्कफादिदोषसाम्यं तावत्सर्वदैवरागोद्भवोभूयते हेषादुद्भवस्या
प्यनुभवात् न च यद्भावेपि यन्न भवति तत्तद्धेतुकं स चेतसावक्तुं शक्यं अपिचैवमभ्युपगमे ये विषमदोषास्तेरागिणो न प्राप्नुवन्ति अथच तेषां रागिणो

नंदी टी०

४६

दृश्यंते स्यादेतदसंचसूर्यातपत्वं निर्वचमिष्टुकोपचयहेतुकोरागोनान्यहेतुकद्वितितदपि न युक्तमेवं ह्यत्यंतस्त्रीसेवापरतयात्सुकचयतः चरत्तजानां रागिता
 न स्यादयचेतेपि तस्यामयवस्थायां नि कामं रागिणोदृश्यंते किञ्चयदिष्टुकस्यरागहेतुतातर्हि तस्य सर्व स्त्रीपुसाधारणत्वान्नैक स्त्रीनियतोरगः कस्यापि
 भवेत् दृश्यते च कस्याप्येक स्त्रीनियतोरगः अथोच्येत रूपस्यापि कारणात्पातिशय लुब्धस्तस्यामेवरूपवत्यामभिरज्जतेन योषिदंतरे उक्तञ्च रूपातिशय
 पाशे न वशीकृतमानसाः स्वांयोषितं परित्यज्जरमंतयोषिदंतरेतदपि न मनोरमंरूपर हितायामपि कापिरागदर्शनात् अथ तत्रोपचार विशेषः समीची
 नो भविष्यति तेन तत्राभिरज्यते उपचारोपिच रागहेतुर्नरूपमेव केवलं तेना यमदोषद्वितितदपि व्यभिचार द्वयेनापि विमुक्तायां कचिद्गददर्शनात्तस्माद
 भ्यास जनितोपचय परिपाकं कर्मैव विचित्रस्वभावतयातदा तदातत्तत्कारणपेक्षंतत्र तत्ररागादिहेतुरिति कर्म हेतुकारणरागादयः एते न यदपि कश्चिदाह
 दृष्टिश्चादि भूतानां धर्म एते रागादयस्तथाहिदृष्टिव्यंभूयस्वे रागस्तेजोबाधुभूयस्वे द्वेषोजलबाधुभूयस्वे मोहद्वितितदपि निराकृतमवसेयं व्यभिचारात्तथाहिय
 स्यामेवावस्थायांरागः सम्यतस्तस्यामेवावस्थायां द्वेषोमोहोपिच दृश्यते ततए तदपियत्किञ्चित् तस्मात्कर्मा हेतुरागादयस्तत् कर्मानिवृत्तौनिवर्त्ततेप्रयोगाश्चात्र
 येसहकारि संपाद्यादुपधानादपकर्षिणस्तत्तदत्यंत दृष्टौनिरन्वयं विनाश धर्माणो यथारोमहर्षादयो वज्रि दृष्टौभावतोपधानादपकर्षिणश्च सहकारिकर्म
 संपाद्यारागादयइति अत्र सहकारि संपाद्य इति विशेषणं सहभू स्वभाव बोधादि व्यवच्छेदार्थं यदपिच प्रागुपन्यस्तं प्रमाणंयदनादि मन्त्रतद्विनाशमा विश
 ति यथाकाशमिति तदप्यप्रमाणं हेतोरनैकान्तिकत्वात् प्रागभावेनव्यभिचारात् तथाहि प्रागभावोऽनादिमानपि विनाशमाविशत्यन्यथाकार्यानुत्पत्तेः
 भावनाधिकारी च सम्यग्दर्शनादि रत्नत्रयसंपत्तन्वितोवेदितव्यः इतरस्य तदनु रूपानुष्ठान प्रवृत्त्यभावेन तस्यमिथ्यारूपत्वात् आहचनाणी तथमि
 निरस्यो चारित्रीभावणाए जोगोत्ति साचरागादि दोषनिदानस्वरूप विषयफलगोचरा यथागममेव भवसेयाजं कुच्छियाणुयोगोपय विशुद्धस्वहोइ

नंदी टी०

५०

जीवस्य एतन्मोनियायं बुद्धानयसुंदरं एवं १ क्वं पिसंकितेसोभिष्यं गापीइ माइबिंगोड परमसुहृदपञ्चणीड एयंपि असोचयंवेव २ विस
 उयभंगुरोख लुगुणरहिओ तहयतहतहा क्वोरं पत्तिनिप्फलोकेवलं तुमुलं अणत्थायं ३ अम्मजरामरणार्हे विचिन्तकवोफलंतु संसारो बुद्धजण
 निव्वेयकरोए सोवितहाविओवेव ४ अपिच सुवानुसारेण ज्ञानादिषु यो नैरंतरेण्णाभ्यासकद्रूपापि भावनावेदितव्या तस्यापिरागादिप्रतिपक्षभूत
 त्वात् नहितत्ववृत्त्या सम्पग् ज्ञानाद्यभ्यासेव्यावृत्त मनस्कस्य स्त्रीशरीररमणीयकादि विषयेषेतः प्रवृत्तिमातनोति तथानुपबन्धात् सोद्धोदनीयाः पुन
 रेवमाहुनैरात्म्यादि भावनारागादि क्लेशप्रजायिहेतुः नैरात्म्यादिभावनयाः सकलरागादि विपक्षभूतत्वान्नाहं नैरात्म्यावगतोनात्माभिनिवेशः आत्म
 नोवगमाभावादात्माभि निवेशाभावाच्च पुनश्चातकलत्वादिष्वात्मीयाभिनिवेशः आत्मनोहित्य उपकारी स आत्मीयोयश्च प्रतिघातकः सहेष्यः यदात्मात्मैव न
 विद्यते किंतु पूर्वापरक्षयतुटितानुसंधानाः पूर्वपूर्वहेतुप्रतिवृद्धा ज्ञानक्षणा एकमथोत्पद्यंते तदाकः कस्योपकर्ता उपघात कोवाक्षयानां क्षण मात्रावस्थायि
 तथापरमार्थत उपकर्तुं मपकर्तुं वा अशक्यत्वात् तन्नतत्ववेदिनः पुत्रादिष्वात्मीयाभि निवेशोनापिवैरिषु द्वेषोयस्तुल्लोकानामात्मीयाद्यभिनिवेशः सो नादिवा
 सनापरिपाकोपानीतो वेदितव्यो तत्त्वसूत्रत्वात् ननुयदिन परमार्थतः कश्चिपुपकार्योपकार स्वभावसार्हि कथमुच्यते भगवान्सुगतः कथययासकल सत्वोपका
 रायदेशनांकृतवानिति क्षणिकत्वमपि च यद्येकांतेन तर्हि तत्त्ववेदीक्षणानंतरं विनष्टः सन् न कदाच नाप्यहंभूयोभविष्यामीति जानानः किमर्थं मोक्षाय
 यत्नमारभते तदयुक्तमभि प्रायापरिज्ञानात् भगवान्हि प्राचीनायामवस्थायामवस्थितः सकलमपि जगत् रागद्वेषादि दुःखसंकुलमभिजानानः कथमिदं
 सकलमपि जगन्मयादुःखादुद्धर्तव्यमिति समुत्पन्नलयाविशेषो नैरात्म्यक्षणकत्वादि कमवगच्छन्पितेषा सुपकार्यसत्त्वानां निःक्लेशक्षयोत्पादनाय प्रजाहे
 तो राजेवस्संततिष्ठद्वौ सकलजगत्साक्षात्करण समर्थ स्वसंततिगत विशदक्षयोत्पत्तये यत्नमारभते सकलजगत्साक्षात् कारमंतरेण सर्वेषामक्षयविधान

41

For Private and Personal Use Only

मंदी टी०

५२

त्यसमुत्पादमात्रं कार्यकारणभावस्ततो यथा विवक्षितघटक्षणानन्तरं घटक्षणस्तथा पटादिक्षणा अपि यथाच घटक्षणात् प्रागनन्तरो विवक्षितो घटक्षणस्तथा पटादिक्षणा अपि ततः कथं प्रतिनियतकार्यकारणभावावगमः किञ्च कारणादुपजायमानं कार्यं सतो वा जायेत असतो वाचदिसतस्तर्हि कार्योत्पत्ति कालेपि कारणं सदिति कार्यकारणयोः समकालता प्रसङ्गः न च समकालयोः कार्यकारणभाव इध्यते भावपत्त्याद्यविशेषात् घटपटादीनामपि परस्परं कार्यकारणभावप्रसङ्गः अथासत् इति पक्षस्तदप्ययुक्तमसतः कार्योत्पादायोगादन्यथा खरविषाणादपि तदुत्पत्तिप्रसङ्गः नचात्यन्ताभावप्रध्वंसाभावयोः कोपि विशेषः उभयत्रापि वस्तुसत्त्वाभावात् प्रध्वंसाभावे वस्त्वासीत्तेन हेतुरिति चेत् तदासीत्तदान हेतुरन्यदानाहेतुरिति साध्वीतलव्यवस्थितिः अन्यच्चतद्भावे भावइत्यवगमे कार्यकारणभावावगमः सच तद्भावे भावः किं प्रत्यक्षेण प्रतीयते उतानुमानेन न तावत्प्रत्यक्षेण पूर्ववस्तुगतेन हि प्रत्यक्षेण पूर्व वस्तुपरिच्छिन्न सुत्तरवस्तुगते ननूत्तरं न चैते परस्परस्वरूपमेव गच्छतो नाप्यन्योन्यसन्धाता कश्चिदेकोभ्युपगम्यते ततएतदनन्तरमेतस्य भाव इति कथमवगमः नाप्यनुमानेन तस्य प्रत्यक्षपूर्वत्वात्तद्विलिङ्गं लिङ्गं संधंघग्रहणपूर्वकं प्रवर्त्ततेलिङ्गलिङ्गिसम्बन्धप्रत्यक्षेण ग्राह्योनानुमानेनानुमानेन ग्रहणानवस्था प्रसङ्गः नच कार्यकारणभावविषये प्रत्यक्षं प्रावर्त्तिष्ट ततः कथं तवानुमानप्रवृत्तिः एवं ज्ञानक्षणयोरपि परस्परं कार्यकारणभावावगमः प्रत्यक्षो वेदितव्यः तत्रापि स्वेन स्वेन स्वसम्बन्धेन न स्वस्वरूपस्वरूपस्य ग्रहणे परस्परस्वरूपा नवधारणादेतदनन्तरमहमुत्पन्नमेतस्य चाहं जनकमित्यनवगते सन्त्रभवन्त्येतेन कार्यकारणभावो नापि तदवगमस्ततो याचितकमंडनमेतदेकसन्तति पतितत्वादेकाधिकरणं बन्धमोक्षादिकमिति एतेन यदुच्यते उपादेयोपादानक्षणाणां परस्परं वास्यवासकभावादुत्तरोत्तरविशिष्टं तरक्षणोत्पत्तेः सुक्ति सम्भव इति तदपि प्रतिक्षिप्तमवसेयं उपादानोपादेयभावस्यैवोक्तनीत्यानुपपद्यमानत्वात् योपि च वास्यवासकभाव उक्तः सोपि युगपद्भाविनामेवोपलभ्यते यथातिलकुसुमानां उक्तं चान्यैरपि अवस्थिता हि वास्यन्ते भावाभावैरवस्थितैः तत्कथमुत्पादे

नंदी टी०

५३

योपादानक्षणयोर्वास्य वासकभावपरस्परमसाहित्यात् उक्तंच वास्य वासकयोश्चैव समाहित्यान्वासना पूर्वक्षणे रनुत्पन्नो वास्य तेनोत्तरक्षणः उत्तरेण विनष्टत्वान्न च पूर्वस्य वासना अपि च वासना वासकाङ्गिन्नावास्यादभिन्ना वा यदिभिन्नातर्हि तथा मून्यत्वान्नै वान्यं वास्यते वस्वन्तरवदथाभिन्नातर्हि न वास्यै वासनायाः संक्रान्तिरेवं वासकस्यापि संक्रांति स्तदभिन्नत्वात् तत्स्वरूपवत् संक्रान्तिश्चेत्तर्हि अन्यप्रसङ्ग इति यत्किञ्चिदेतत् यदप्युक्तं सकलमपि जगत्त्राग द्वेषादि दुःखसंकुलमभिजाना नः कथमिदं सकलमपि जगन्मया दुःखादुद्धर्तव्यमित्यादि तदपि पूर्वापरासम्बद्धं बन्धकीभाषितमिव केवलधार्म्यसूचकं यतो भवन्मतेन क्षणा एव पूर्वापरक्षणवृत्तितानुगमाः परमार्थः सन्तः क्षणानां चावस्थानकालमानमेक परमाणुव्यतिक्रममात्रमतएवोत्पत्ति व्यतिरेकेण नान्या तेषां क्रियासङ्गतिमुपपद्यते भूतिर्येषां क्रियासैवकारकं सैव बोध्यते इति वचनात्ततो ज्ञानक्षणाणां भुत्पत्त्यनन्तरं नमनागप्यवस्थानं नापि पूर्वापरक्षणा भ्यामनुगमः तस्मान्न तेषां परस्परस्वरूपावधारणं नाप्युत्पत्त्यनन्तरं कोपि व्यापारस्ततः कथमर्थोयं मे पुरः साक्षात्प्रतिभासते इत्येवमर्थं निश्चयमात्रम नेकक्षणसम्भवि अनुस्यूतमुपपद्यते तदभावाच्च कुतः सकलजगतो रागद्वेषादिदुःख संकुलतया परिभावनं कुतोवा दीर्घतरकालानुसन्धानेन शास्त्रार्थचि न्तनं यत्प्रभावतः सम्यगुपायमभिज्ञानं यत्कृपाविशेषान्मोक्षाय घटनं भवेदिति ननु सर्वोयं व्यवहारो ज्ञानक्षणसन्तत्यपेक्षयानेकक्षणमधिकृत्यतत् केचमनुप पत्तिरुद्भाष्यते उच्यते सुकुमारप्रज्ञो देवानां प्रियः सदैवसप्तघटिकामध्यमिष्टान्नभोजनमनोज्ञशयनीयशयनाभ्यासेन सुखेधितो नवस्तुतायात्प्रावगमे चित्त परितोषमधिसहसे तेनास्त्राभिरुक्तमपि न सम्यगवधारयसि ननु ज्ञानक्षणसन्ततावपि तदवस्थैवानुपपत्ति स्तथा हि वैकल्पिका एवै कल्पिकावाज्ञान क्षणाः परस्परमनुगमाभावादविदितपरस्परस्वरूपाः नच क्षणादूर्द्धमवतिष्ठन्ते ततः कथमेप पूर्वापरानुसंधानरूपो दीर्घकालिकः सकलजगद्दुःखिताप रिभावनशास्त्रविमर्शादिरूपो व्यवहार उपपद्यते अक्षिणौ निमील्य परिभाष्यतामेतत् यदप्युच्यते स्वग्रन्थेषु निर्विस्पृकमर्थाकारसुत्पन्नं पूर्वदर्शनादि

नंदी टी०

५४

तत्र सना प्रबोधान्नं विकल्पं जनयति येन पूर्वापराशुसन्धानात्मकोऽर्थ निश्चयादि व्यवहारः प्रवर्तते तदप्येतेनापाकृतमवश्यं यतोविकल्पोऽप्यनेकल्लणा
 ऋकस्ततो विकल्पे वि यत्पूर्वक्षणे वृत्तं तदपरक्षणे न वेति यच्चापरक्षणे वृत्तं न तत्पूर्वक्षणे सतः कथमेव दीर्घकालिको अनुस्यूतैकरूपतया प्रतीयमानोऽर्थ
 निश्चयादिव्यवहारो घटते अपिच भवत्यनेन न ज्ञानस्यार्थपरिच्छेदव्यवस्थापिनोपपद्यतेऽर्थाभावे ज्ञानस्योत्पादादर्थकार्दतया तस्याभ्युपगमाच्चाकारणं विषय
 इति वचनात् न च वाच्यं तत उत्पन्नमिति तस्य परिच्छेदकमिन्द्रियस्याप्यर्थवत्परिच्छेदासक्तेः ततोऽप्युत्पादान्तदभावेऽभावात् नापि साकृष्यात् तस्यापि सर्व
 देशविकल्पाभ्यामयोगात्तथाहि न सर्वान्नार्थेन सहसाकृष्यं सर्वान्नार्थेन सहसा कृष्ये ज्ञानस्य जडरूपताप्रसक्तेः अन्यथा सर्वान्नना साकृष्यायोगात्
 नाप्येकदेशेन सर्वस्य सर्वार्थपरिच्छेदकप्रसङ्गात् सर्वस्यापि ज्ञानस्य सर्वैरपि वस्तुभिः सहकेनचिदंशेनान्तः प्रमेयत्वादिना साकृष्यसम्भवात् आह च भवदा
 चार्थोपि कर्मकीर्त्तिर्ज्ञाननयप्रस्थाने सर्वान्नना हि साकृष्ये ज्ञानतां व्रजेत् सास्ये केनचिदंशेन सर्वं सर्वस्य वेदनं । न च साकृष्यादर्थपरिच्छेदव्यवस्थितार्थ
 साक्षात्कारो भवति परमार्थतो अर्थस्य परोक्षत्वात्ततो योयं प्रतिप्राप्तिप्रसिद्धः सकलैरपीन्द्रियैर्यथायोगमर्थं साक्षात्कारोयच्च गुरुपदेशश्रवणं शास्त्रनिरी
 क्षणं वा यद्वशात्तत्त्वं ज्ञात्वा मोक्षाय प्रवृत्तिस्तत्सर्वमेकांतिकक्षणिकपदाभ्युपगमे विरुध्यते स्यादेतत्परमार्थतएतदेव तथाहि न ज्ञानं कस्यचित् परिच्छेदक
 मुक्तनीत्याग्राहकत्वायोगात् नापि तत्कस्यचित्परिच्छेदं तत्तापि ग्राह्यग्राहकत्वायोगात् ततो ग्राह्यग्राहकाकारातिरिक्तं ज्ञानमेव केवलं स्वसम्बुद्धिरूप
 त्वात् स्वयं प्रकाशते तेनाहैतमेव च तत्त्वं यस्तु तथार्थनिश्चयादिको व्यवहारः सोमादिकालसंलीनवासनापरिपाकसम्पादितो द्रष्टव्यः तदप्युक्तं वासनाया
 अपि विचार्यमाणयावद्वटमानत्वात्तथाहि सावासना असती सती वा न तावदसती असतः स्वरविषाणस्यैव सकलोपाख्याविकलया तथातथार्थप्रतिभासहेतुत्वा
 योगादवसती तर्हि सा ज्ञानाद्यत्परिच्छेदो वा व्यत्यरैर्लोक्षेद्वैतज्ञानिर्हयस्याभ्युपगमादपि च सा ज्ञानाद्यतिरिक्तासती एकरूपा स्यादनेकरूपावानतावदेकरूपा

नंदी टी०

५५

एकरूपत्वेतस्यानीलपीताद्यनेकप्रतिभासहेतुत्वायोगात् स्वभावभेदेन विनाभिन्नभिन्नार्थक्रियाकरणविरोधात् अथानेकातर्हि नामान्तरेणार्थेऽपि प्रतिपन्नस्या
 हितावासना ज्ञानस्यतिरिक्ता अनेकरूपाचार्योपेकरूपएवेति अथ व्यतिरिक्तस्यापि च पूर्वविज्ञानजनितविशिष्टज्ञानान्तरोत्पादनसमर्था शक्तिः आह च प्रज्ञा
 करगुप्तः वासनेति हि पूर्वविज्ञानजनितां शक्तिमामनन्ति वासनास्वरूपविदः एवं तर्हि पूर्वपूर्वविज्ञानजनिताः कालभेदेन तत्तद्विशिष्टविशिष्टतरज्ञानोत्पा
 दनसमर्थाः शक्तयोऽनेकाप्रबंधेनानुवर्तमानास्तिष्ठन्ति ततएकस्मिन्निविष्टानस्य अनेका वासनाः संति शक्तीनामेव वासनात्वेनाभ्युपगमात् तासांच
 ज्ञानक्षणादव्यतिरेकादेकस्यः प्रबोधे सर्वासामपि प्रबोधः प्राप्नोत्यन्यथाऽव्यतिरेकायोगात्ततो सुगमदनंतविज्ञानानामुदयप्रसंगः सचायुक्तः प्रत्य
 क्षबाधितत्वात् अन्यच्च ज्ञाने विनश्यति तदव्यतिरेकात्ता अपिनिरन्वयमेव विनष्टास्ततः कथं तस्यामर्थात् कालभेदेन तत्तद्विशिष्टविशिष्टतरज्ञानां
 तरप्रसूतिः स्यादेव तूमेव विज्ञानं पाटवाविष्टितं वासनानतज्जनितशक्तिरुक्तदोषप्रसंगात् तच्च पूर्वविज्ञानं किञ्चिदनन्तरं तथातथाविशिष्टज्ञानं
 जनयति किञ्चित्कालान्तरे यथाजाग्रदवस्थाभाविज्ञानं स्वप्नज्ञानं न च व्यवहितादुपत्तिरसंभाव्यादृष्टत्वात् तथाचाशुभवाच्चिरकालातीतादपि स्मृतिरुदय
 मासादयन्तीदृश्यते तदप्युक्तं तत्राप्युक्तदोषानतिक्रमात् तद्विपूर्वं विज्ञानं निरन्वयमेव विनष्टं न तस्य कोपि धर्मः क्षणांतरेनुगच्छति ततः
 कथं ततोऽनन्तरं कालान्तरे वा विशिष्टं ज्ञानमुदयति एवं हि तन्निर्हेतुकमेव परमार्थतो भवेत् अथ पूर्वं विज्ञानं प्रतीत्यतदुच्यते तत्कथं तन्नि
 र्हेतुकं कोडनगोलादेवानां प्रियोयदेवमेवास्मात् पुनः पुनरावासयसि ननु यदायत्पूर्वं विज्ञानं तदातद्विशिष्टं ज्ञानमुपजायते तदाच तदुपजायतेन
 तदापूर्वविज्ञानस्य लेशोपि तत्कथं तन्निर्हेतुकं यदप्युक्तं किञ्चित्कालान्तरे इति तदपि न्यायवाच्यं चिरविनष्टस्य कार्यकरणा योगादन्यथाचिरविनष्टेपि शि
 क्षिनिकेकारयितं भवेत् ननु चिरविनष्टादप्यनुभवात् स्मृतिरुदयमासादयन्ती दृश्यते न च दृष्टेः उपपन्नतातद्वत् ज्ञानान्तरमपि भविष्यति को दोषः उच्यते

नंदी टी०

५६

दृश्यते चिरविनष्टादप्यनुभवात् सृतिः केवलं सापि भवन्मते नोपपद्यते तत्राप्युक्तदोषप्रसंगात् ततोयमपरो भवतो दोष नचदृष्टमित्येवैयथाकथञ्चित्परि-
 कल्पनामपि सङ्गते किन्तु प्रमाणोपपन्नतत्र यथा भवत्परिकल्पना तथा न किमप्युपपद्यते ततोऽवस्थमपि ज्ञानमभ्युपगंतव्यं तथाचसतिनकश्चिदोषः
 सर्वस्यापि सृत्यादेरुपपद्यमानत्वात् तथाह्यनु भवेन पटीय साविष्णुतिरुपधारणा सङ्गितेनात्मनि वासना परधर्मायः संस्कार आधीयते स च यावदवतिष्ठ-
 तेतावत् तादृशार्थ दर्शनादौ भोगतोवास्तुतिरुदयते संस्काराभावेतुन ततोऽन्य यज्ञानाभ्युपगमे परमार्थतोनु संघातुरेकस्याभ्युपगमात्कार्य कारण भावाव-
 गमो निखिल जगत् दुःखितापरिभावनं शास्त्रपौर्वापरपर्यालोचने न मोक्षोपाय समीचीनता विवेचनमित्यादि सर्वमुपपद्यते तन्ननैराख्यादिभावनारागादि-
 क्लेशप्रवाणिहेतुस्तस्या मिथ्यारूपत्वात् यदपिचोक्तमात्मापि परमार्थतया विद्यमानेन तत्र स्नेहः प्रवर्त्ततइति तत्रार्वाचीनावस्थायामेतदिष्यत एवान्यथामो-
 क्षायापि प्रवृत्त्यनुपपत्तेस्तथाहि यतः एवात्मनि स्नेहस्तत एव प्रेक्षावतामात्मनो दुःखपरिजिहीर्षया सुखमुपादातुं यत्न सत्संसारे सर्वत्रापि दुःखमेव
 केवलं तथाहि नरकगतौ कुंताग्रभेदकरपत्रशिरः पाटनमूलारोपकुंभोपाकासिपत्र वनकृतकर्णना मिकादिच्छेदकदंबवास्तुकापथगमनादिरूपमनेकप्रकारं
 दुःखमेव निरंतरं नाह्निनि मीलनमात्रमपि तत्र सुखं तिर्यक्गतावप्यं कुशकशाभिघातप्राजनकतोदवधबंधरोगक्षुत्पिपासादिप्रभवमनेकं दुःखं मनुष्यगतावपि
 परप्रेषगुप्तिगृहप्रवेशधनबंधुवियोगानिष्टसंप्रयोगरोगादिजनितं विविधमनेकं दुःखं देवगतावपि परगतविशिष्टद्युतिविभवदर्शनात्मात्वर्यमात्मनि तद्विहीने
 विषादः च्युतिसमयेचातिरमणीयविमानवनवापीस्तुपदेवांगना वियोगमनिष्टजन्मसम्पातं वा वेद्यमाणस्य तयोभाजननिक्षिप्त शफरादप्यधिकतरं दुःखं
 यदपि च मनुष्यगतौ देवगतौ वा किमप्यापातरमणीयं कियत्कालभाविविषयोपभोगसुखं तदपि विषसन्निभभोजनसुखमिव पर्यंतदाहणत्वादतीव विदुषाम-
 नुपादेशं तत्र संवृतौ कापि विदुषामास्थोपनिबन्धोक्तः यत्तुनिः श्रेयसपदमधिरूढस्य सुखं तत्परमानंदरूपमर्थवसानं च तच्च प्रायोयुक्तिलेशेनप्रागेवोप-

बंदी टी०

५७

दर्शितमागमता वानुसर्तव्यमागमप्रमाणरत्नादि सकलमपि परलोकादि स्वरूपं यथावदनुगम्यते नान्यतस्तेन यदुच्यते प्रज्ञाकरगुप्तेन दीर्घकालसुखादृष्टा
 विच्छा तत्र कथं भवेदिति तदपास्तमवसेयं आगमतो दीर्घकालसुखस्य दर्शनात् नचागमस्य न प्रामाण्यं तदप्रामाण्ये सकल परलोकानुष्ठान प्रवृत्त्यनुपपत्तेः
 रूपायाताभावात्त आगमवजादुक्तस्वरूपं मोक्षसुखमवेत्यतवागमे सर्वात्मना निषण्णमानसः संसाराद्विरक्तो यत्तु संसारहेतुस्तत् तत्परिजिहीर्षुरर
 क्तादृष्टः सर्वकर्म निर्मूलनाय प्रकर्षेयते तस्य चैवं प्रयतमानस्य कालक्रमेण विशिष्टकालादि सामग्री संप्राप्तौ प्रतनुभूतकर्मणः सकल मोहविकार
 प्रादुर्भाव विनिवृत्तेरणिभाद्यैश्वर्यलब्धावपिनोत्सृज्य सुपजायते अतएव च तस्य मोक्षेपिन सृष्ट्याभिध्वंगा परपर्याया तस्या अपि मोहविकारत्वात्किंवलं संसा
 राद्विरक्तिहेतुः स्वयमपि च परम्परानिरनु बन्धिनीत्यर्वाचीनावस्थायाप्रगम्यतेननु यदि मोक्षेपिनस्य सृष्ट्याकथं तद्विहितदयं प्रवृत्त्युपपत्तिः नलोकेपि सृष्ट्याव्यतिरे
 केणापि तत्कार्यकरणात् प्रवृत्ति दर्शनात् तथाहि दृश्यन्ते केचित् गम्भीराशया अभिध्वङ्गात्मिकां सृष्ट्यामन्तरेणापि यथाकालं भोजनाद्यनु तिष्ठन्ति तथा
 विधोत्सृज्यां पद्याद्यदर्शनात् अपिच यथान मोक्षेसृष्ट्या तथानसंसरेपिसंसारादत्यंतविरक्तत्वात् ततः सकलमपि संसारहेतुमपरित्यजन्तः कथमपिसंसार
 परिवये मातसृष्ट्या व्यतिरेकेणापि न मुक्तिभाजसादेवं सर्वत्र सृष्ट्यारहितस्य सूत्रोक्तनीत्याज्ञानादिषु यतमानस्य भावना प्रकर्षेसत्यशेष रागादि कर्म
 परिवप्रताभवति मुक्तिः एतेन यदुक्तं ततः स्वेवशास्त्रतत्सुखेषु परितर्षवान् भवतीत्यादितदपि निविषयमवगन्तव्य मुक्तनीत्यातत्त्ववेदिनः परितर्षाद्यभावा
 दिति स्थितं साख्याः पुनराहुः प्रकृतिपुरुषांतर परिज्ञानात्मकसिद्धादि शुद्धचेतन्यरूपोऽयं पुरुषोपुरुषः परमार्थतः प्रकृत्यंतरमन्नात्वा मोक्षासंसारमाश्रितस्ततः
 प्रकृतेः सुखादिस्वभावाया यावनविवेकप्रचणं तावन्मुक्तिः केवल ज्ञानादयेतु मुक्तिः तदप्यसत् आत्मास्त्वेकतनित्य सुखादय श्रुत्यादव्यय धर्माणस्ततो
 विरुद्धधर्म संसर्गादात्मनः प्रच्छतेर्भेदः प्रतीतेरप्यकिंनमुक्तिः अथे त देवसंसारी न पर्यालोचयति ततो नमुक्तिः यद्येवं तर्हि सर्वदायमुक्तिरेव प्राप्ता विवेकाध्य

नंदी टी०

५८

वसायस्यासंभवात्तथाहि यावत्संसारो तावन्नाविवेकीपरिभावनमयश्च विवेकपरिभावेनसंसारित्वव्यपगमस्ततो विवेकाध्यवसायासम्भवात्कदाचिदपि संसारा
 द्विप्रसुक्तिः अपिच सृष्टेरपि प्रागात्मा केवलदृश्यते ततस्तस्य कथं संसारः कथंवा सुकृतस्य सतो न भूयोपि अथ सृष्टेः प्रागात्मनो दिहृत्ता ततोदिहृत्तावशात्
 प्रधानेन सत्तैकतामात्मनिपश्यतः संसारः सुक्तिस्तु प्रकृतेर्दृष्टतामवधार्य प्रकृतेर्विरागतो भवति ततो न पुनः प्रकृतिविषयादिहृत्तेति नभूयः संसारः तदप्य
 सुक्तं स्वकृतान्तविरोधात्तथाहि दिहृत्तानामद्रष्टुमभिलाषः सच पूर्वदृष्टेज्ज्येषु तथा स्मरणतो भवति नच प्रकृतिः पूर्वं कदाचनापि दृष्टा तत्कथं तद्विषयो
 स्मरणाभिलाषौ अपिच स्मरणाभिलाषौ प्रकृतिविकारत्वात्प्रकृतेर्भाविनो स्मरणाभिलाषाभ्यां च प्रकृत्यवगमदृश्यमन्याश्रयः आहच अभिलाषस्मरणयोः
 प्रकृतेरेव वृत्तितः अभिलाषाश्चतद्वृत्तिरित्य न्योन्यसमाश्रयः १ अथानादिवासनावशात् प्रकृतिविषयौ स्मरणाभिलाषौ तदप्यसत् वासनाया अपि प्रकृतिवि
 कारतयाप्रकृतेः पूर्वमभावात् अथात्मस्वभावरूपा सा वासना तर्हि तस्याः कदाच नाप्यात्मन इवापगमासंभवात्पूर्वदाप्यसुक्तिरेवेति यत्किञ्चिदेतत् यदा सुक्तं
 रागादयोधर्मास्ते च किं धर्मिणो भिन्ना अभिन्नावा इत्यादि तदप्यसुक्तं भेदाभेदपक्षस्य जात्यन्तरस्याभ्युपगमात्केवलभेदाभेदपक्षे धर्मधर्मिभावस्यानुपपद्यमा
 नत्वात्तथाहि धर्माधर्मिणोदेकां तेन भेदेभ्युपगम्यमाने धर्मिणो निःस्वभावतापत्तिः स्वभावस्य धर्मत्वात्तस्य चततोन्वत्वात् स्वभावः स्वभावस्तस्यैवा
 लोयासत्ताननु तदर्थान्तरं धर्मरूपं ततो न निःस्वभावतापत्तिरिति चेत् न इत्थं स्वरूपसत्ताभ्युपगमे तदपरसत्ता सामान्ययोगकल्पनाया वैयर्थ्यप्रसङ्गात्
 अपिचयद्येकांतेन धर्मधर्मिणो भेदस्ततो धर्मिणो ज्ञेयत्वादिभिर्धर्मैरनुवेधान्तस्यसर्वधानवगमप्रसङ्गो नक्षान्नेयस्वभावं ज्ञातुं शक्यतइति तथाच सतितदभा
 वप्रसङ्गः कदाचिदप्यवगमा भावात्तथापितत्वाभ्युपगमेति प्रसङ्गोऽन्यस्यापि यस्यकस्यचित्कदाचिदप्यनवगतस्य षष्ठभूतादेर्भावापत्तेः एवंच धर्मभावेधर्मा
 यामपि ज्ञेयत्व प्रमेयत्वादीनां निराश्रयत्वादभावापत्तिः न हि कर्माधाररहिताः कापि धर्माः सम्भवन्ति तथानुपलब्धेः अन्यच्च परस्परमपि तेषां धर्मा

नंदी टी०

५८

यामेकान्तेन भेदाभ्युपगमे सत्त्वाद्यननु वेधात् कथं भावाभ्युपगम्यः तदन्यसत्त्वादिधर्माभ्युपगमे च धर्मि त्वप्रसक्तिरनवस्था च तन्त्रैकांतभेदपक्षे धर्मधर्मि
भावः नाप्येकांतभेदपक्षे यतस्तस्मिन्नाभ्युपगम्यमाने धर्ममात्रं वा स्याद्धर्मिमात्रं वा अन्यथैकांतभेदानुपपत्तेः अन्यतराभावे चान्यतरस्याप्यभावापरस्पर
नांतरीयकत्वात् धर्मनांतरीयको हि धर्मी धर्मिनांतरीयकाश्च धर्माः तेन कथमेकाभावे परस्यावस्थानमिति कल्पितो धर्मधर्मिभावस्ततो न दूषणमिति
चेत्तर्हि वस्त्वभावप्रसङ्गः नहि धर्मधर्मिस्वभावरहितं किञ्चिद्वस्त्वस्ति धर्मधर्मिभावश्च कल्पित इति तदभावप्रसङ्गाः धर्मा एव कल्पिता न धर्मि तत्कथमभाव
प्रसङ्गा इति चेत् न धर्माणां कल्पनामात्रत्वाभ्युपगमेन परमार्थतोऽसत्त्वाभ्युपगमात्तदभावे च धर्मिणोऽप्यभावापत्तिः अथ तदेवेकं स्वच्छक्षणं सकलसजातीय
यविजातीयव्यावृत्त्येकं स्वभावं धर्मिव्यावृत्तिनिबन्धनाच्च या व्यावृत्तयोभिन्ना इव विकल्पितानाधर्मास्ततो न कश्चित् दोषस्तदप्ययुक्तं एवं कल्पनायां वस्तुनो
नैकांतात्मकताप्रसक्तेः अन्यथा सकल सजातीयविजातीयव्यावृत्त्ययोगाच्च हि येनैव स्वभावेन घटाद्यावर्त्तते घटस्तो नैव स्तम्भादपि स्तम्भस्य घटरूपता प्रसक्तेः
तथाहि घटाद्यावर्त्तते घटो घटव्यावृत्तिस्वभावतया स्तम्भादपि चेदूषट् व्यावृत्तिस्वभाव तथैव व्यावर्त्तते तर्हि बलात्स्वभास्य घटरूपता प्रसक्तिरन्यथा तत् स्वभा
वतया व्यावृत्तियोगात्तस्माद्यतो यतो व्यावर्त्तते तद्व्यावृत्तिनिमित्तभूताः स्वभावा अवश्यमभ्युपगन्तव्यास्ते च नैकांतेन धर्मिणोऽभिन्नास्तदभावप्रसङ्गात्तथाच
तदवस्थ एव पूर्वोक्तोः दोषः तस्मादभिन्नाभिन्नाश्च भेदाभेदोपि धर्मधर्मिणो कथमिति चेत् उच्यते इह च दृष्टापि तादात्म्यतो धर्मिणो धर्माः सर्वेपि लोलीभावेन
व्याप्तास्तथाप्ययं धर्मी एते धर्मा इति परस्परं भेदोप्यस्ति अन्यथा तद्भावानुपपत्तिः तथाच सति प्रतीतिबाधा मिथोभेदेपि च विशिष्टान्योन्यानुवेधेन सर्वधर्माणां
धर्मिणा व्याप्तात्तदभेदोप्यस्ति अन्यथा तस्य धर्मा इति प्रसङ्गानुपपत्तेः ततश्च न सर्वेषां वीतरागत्वप्रसङ्गः केवलभेदस्याभ्युपगमात् नास्ति दोषश्च यवदात्मनोपि च यः के
बलाभेदस्याप्यनभ्युपगमादिति सर्वं सुस्थं ननु येनैव क्रमेण भगवतोतिशयज्ञातं सो नैव क्रमेण तदभिधानं युक्तिमान् नान्यथा भगवतश्च प्रथमतोपायापगमातिशयश्च

नंदी टी०

६०

लाभः पश्चात् ज्ञानातिशयश्च तत्किमर्थं वक्तुमनिर्देशः उच्यते फलप्रधानाः समारंभा इति स्थापनार्थं तथा भद्रं कल्याणं भवतु सूरैः शक्रादिभिरनुश्रवमरादिभिर्भस्मस्तस्य
 अनेन पूजातिशयमाह नहि विभवानुरूपां भगवतः पूजामत्र वासुरा नमस्कृतक्रियायां प्रवृत्तिमात्रे तु स्यात् कल्पवात् पूजां च ते कृतवन्तोऽष्टमहाप्रतिष्ठापन
 क्षणां तानि च महाप्रतिष्ठार्याण्यश्नन्ति अयं कथं नः सुराण्यष्टदिर्दिव्यध्वनिश्च मरमासं च भामण्डलं दुंदुभिरातपत्वं सत्प्रातिष्ठार्याणि जिज्ञेक्षुराणां पूजा
 तिशयश्चान्यथानुपपत्त्या वागतिशयमाप्तिपति नहि वागतिशयमन्तरेण तथा पूजातिशयो भवति सामान्यकेवलिनामदर्शनात् तदेवं ज्ञानातिशयाद् यश्च चारो
 मूर्जातिशया उक्ताः एते च देवसौगन्ध्यदीनामतिशयानामुपलक्षणमेतेषु शब्देषु तेषामवश्यं भावात् तथा भद्रं कल्याणं भवतु धूतं रजसः धूतं कम्पितं स्केटितं र
 जः वध्यमानं कर्म्म येन स धूतरजास्तस्य अनेन सकलसांसारिकलोभविषमसुक्तावस्थामाह यतो वध्यमानं कर्म्म रजो भण्यते वध्यमानकर्म्माभावश्चायोगिसिद्धा
 वस्थान्तस्य नार्वाचीनावस्थायां यत उक्तं सूत्रे जावणं एसजीवे एयदेव यद्बलद् फंदद् घट्टद् खुब्बद् उदीरद् तंतं भावं परिणमद् तावणं अट्टविह्वंध एवा सत्त
 विह्वंध एवा कृत्विह्वंध एवा एगविह्वंध एवा नोचेऽर्णं अवंध एसिया तत्र मिथ्य दृष्ट्यादयो मिश्रवर्जिता अप्रमत्तांता आयुर्वंधकाले अष्टानामपि कर्म्मां वन्धकाः
 शेषकालं त्वायुर्वर्जितां सप्तानां एते यामेव सप्तकर्म्माणां मिश्रप्रकरणानि वृत्तिबाह्या अपि वन्धकाः सुखसंपराया मोहायुर्वर्जितां यस्यां कर्म्माणां सुपशांत
 मोहक्षीण मोहसयोगि केवलिनः सातवेदनीयस्यैव सस्य तच्च सातावेदनीया तेषां द्विसामाधिकं तृतीयसमयेऽवस्थानाभावाच्चैलेशी प्रतिपत्तेरार
 म्यपुनर्योगाभावादवन्धकाः उक्तं च सप्तविह्वंधगार्होतिपाणिणो आयुर्वज्जगणंतु तच्च सुखसंपराया कृत्विह्वंधाविणिह्रिता मोहायुर्वज्जगणं पयडी
 णं ते उ वंधगाभणिया उवमंतखीणमोहा केवलिनो एगविह्वंधा ते पुण दुसमयठिदैयस्य वंधगानउसंपगायस्य सेलेसीपडिवस्य अवन्धगार्होति विस्तेया
 १ अथ भगवान् संसारातो तवात्मदेव परमकल्याणरूपस्तत्किमेवमुच्यते तस्य भद्रं भवतु नच स्तोत्राभिहितं सर्वमेव तथाभवत्यत्र तथाऽदर्शनात्त दत्तोच्य

नंदी टी०

६१

ते सत्यमेतत्तथाप्येवमभिधानं कर्तुं श्रोतॄणां कुशलमनोवा क्लृप्तप्रवृत्तिकारणमतो न दोषः तदेवं वर्त्तमानतीर्थाधिपति त्वेनासन्नोपकारित्वाद्दृष्टमानस्त्वामिनो नमस्कृत्तमभिधायसंप्रति तीर्थं कृत्वा नन्तरं संघः पूज्यइति परिभाषयन्संघस्य नगररूपकेणसवभाह गुणभरणेयादि गुणादह उत्तर गुणादह्यन्ते खलुगुणानामप्रेचारित शब्देन गृह्यमाणत्वात्तेचोत्तरगुणाः पिण्डविशुद्धादयो यतउक्तं पिण्डश्च जाविंसोही समईचाभावणात वोदुविहो पण्डिमाअभिगहा त्रियउत्तरगुणमोविहाणाहि तएव भवना नितैर्गहनं गुपिलंप्रचुरत्वादुत्तर गुणानां गुणभवन गहनं संवनगरमभिसंबध्यते तस्या मन्त्रणं हे गुणभवनगहन तथा श्रुतएवभूत श्रुतान्येव चारादीनि निरूपम सुखहेतुत्वाद्भूतानि श्रुतरत्नानि तेर्भूतं पूरितं तथा मंत्रणंहे श्रुतरत्नभूत तथा दर्शनविशुद्धरथ्याकदृष्ट दर्शनप्रथम संवेग निर्वेदात्तु तं पास्ति अलिंग गम्यमात्र परिणामरूपं सत्यगदर्शनमभिगृह्यतेतच्चत्तायिकादिभेदात्तिषा तद्यथाऽत्तायिकं च्चायोपशमिक मौपशमिकंच उक्तञ्च संभक्तंप्रियतिविहं खउवसमियं तहोवसमियञ्च खद्वयंचेति तत्र त्रिविधस्यापि दर्शनमोहनीयस्य क्षयेणानिर्मुक्तमपगमेन निवृत्तंत्तायिकं उदयावलि प्रविष्टस्यां शक्षयेण शेषस्य हपशमेन निवृत्तंत्तायौपशमिकं उदयावलिकाप्रविष्टस्यां शक्षयेसति शेषस्य भस्महिन्नाग्रेरिवासुद्रेकाभस्या उप शमस्ते ननिवृत्तमौपशमिकं आहोपशमिकच्चायोपशमिकयोः कः प्रतिविशेषः उच्यते ज्ञायोपशमिके तदाचारकस्य कर्मणः प्रदेशतोऽनुभावोस्ति नत्वौपशमिके इति दर्शनमेव सागमिथ्या त्व दिक्चवररक्षिता विशुद्धरथ्यायस्य तत्तथा तस्यामन्त्रणं हेदर्शनविशुद्धरथ्याकसेर्लोपः संबोधने क्लृप्तोवेतिप्राकृतलक्षणास्त्वैवा शब्दस्य लशानुसारेण दीर्घत्वसूचनात् दीर्घनिर्देशो यथागोयमा इत्यत्रसंघातुर्वर्ण्यः अमशादिसंघातः स नगरमिव संवनगरं व्याघ्रादिभिर्गीर्णैस्तदुक्ताविति समःसो यथाऽपुरुषस्य प्रा तस्यामन्त्रणं हेसंघ नगरभद्रं कल्याणं तेभवतुअखंडचारित्र्यप्राकारचारित्र्यंखलुगुणा अखंडं अविराधितं चारित्र्यमेव प्राकारो यस्य तत्तथाभांसादिषु स्वतिप्राकृतलक्षणात् चारित्र्यशब्दस्यादौ क्लृप्ता तस्यामन्त्रणं हे अखण्डचारित्र्यप्राकारदीर्घत्वं प्रागिवभूयोपि

મંદી ટી.

૬૨

સુત

માધા

સંવસ્યૈવ સંસારોચ્છેદકારિત્વાન્નકરૂપકેણસાવમાજ સંજમેત્યાદિ સંયમા સપ્તદશપ્રકારા યતઽક્તં પશ્ચાન્નવાહિરમણં પંચેન્દ્રિયનિગ્રહા કષાયજયા દંડતથાવિર
તિષ્ઠેતિસંયમા સપ્તદશભેદતપોદ્વિધા બાહ્યમભ્યંતરસ્થ તત્ત્વ બાહ્યષડ્વિધં યતઽક્તં અનશનમ્નનોદરતાદૃત્તેઃ સંચેપણં રસત્યાગઃ કાયઃક્ષોયઃસંલીનતેતિ બાહ્યંતપઃ
પ્રોક્તં અભ્યન્તરમપિષોઢાઃ યતઽક્તં પ્રાયશ્ચિત્તધ્યાનેવેયાદૃત્તવાવિનયાવર્યોત્તર્ગઃસ્વાધ્યાયદૃતિતપઃ ષડ્વિધપ્રકારમાભ્યંતરભવતિસંયમશ્વતપાંસિચસંયમતપાંસિતું વશ
અરકાસ્તુંવારકાસંયમતપાંસ્યેવયથા સંચ્યંતુંવારાયસ્યતત્ત્વાતસ્મૈ સંયમતપસ્તુંવારાયનમઃ સૂત્રે ચ ષઠી પ્રાપ્તત સ્વપ્નાશ્ચતુર્થ્યે વેદિત્યા ઽક્તશ્ચ છદ્વિવિષ્
ત્તીએમશ્ચૈવચત્વી તથાસન્નત્તપારિયક્તશ્ચ સમ્યક્ત્વમેવપારિયક્તં બાહ્યદૃષ્ટસ્ય બાહ્યાભૂમિર્યસ્ય તત્તથાતસ્મૈ નમઃ ગાથાકુંચ્યાત્વાતં તથાનવિદ્યતેપ્રતિ અનુરૂપં

સુદુરચ્છાગો સંઘનગરમહં તે અશ્વંડચરિત્તપાગારાઃ સંજમતવતું વયસ્સ નમો સન્નત્તપારિયક્તશ્ચ અપ્પહિચક્કસજજ્ઞો

નિર્મલનગરી ની ૨૦ સેરડીકે તેસેરડીરથને આવાજાવાનો માર્ગરૂપઘણા ભાવભેદકે સં.૧૬૫ સંઘરૂપન. નગરનો અને તુઠ્ઠારો જેવેહ્ડાનો મ.
મદ્ર તેકલ્યાણહોખ્યો વલીકહેકે અ.અશ્વંડતપારિતરૂપ તથા નિર્મલોપા. સ્વમારૂપગઢકીધોકે તેકર્મારૂપવેરી જીવને પ્રાભવીનસકે ૪ નગરવલી
જથીયાર કહેકે સં.ચારિતરૂપ તુરંગજીવરૂપ અશ્વારકે તે.૧૭ ભેદસંયમરૂપ રથકે ચક્ર ૨ જ.૧૨ ભેદતપચક્રકે અને વાળકે અને પ્રાકમરૂપધનુષકેદુવી
રૂપજીવીકે તિથે કરીને તુ.વિષયકષાયરૂપ વયરીને જણવાને વિષે ૨૦.રક્તકે ન.વલી નમસ્કારહ્ડાઓ જિણે સમક્તિરૂપ ચક્રની પરિધિકીધીકે તથા
વલીસ. સુહસમક્તિરૂપ અચલદ્રુઢરૂપ પારિ. ભીતકે તેસંવરરૂપ ગઢની એકો ગઢકે અ.૧૬૫ વીજો કોઈ ચક્ર નથી તિથે ચ.સંયમરૂપ ચક્રે કરીને
અપ્પ. કિણેહી વયરી પ્રાભવો માજાદુણા ૩૬૩ પાવંડી પ્રાભવીનસકે એકવા સૂરપણામાટે તેમગવંતનો જયહો. હોવેકે સ.સાદાઈ કલ્યાણહોત તેમ્યાં

मंदी टी०

६३

समानं चकं यस्य तदप्रतिचकं चरकादिचकैरसमानमित्यर्थः तस्यजयोभवत् सदा सर्वकालं संघचकमिव संघचकं तस्य संप्रतिसंघस्यैव मार्गगामित्वा रथक
पकेणस्तवमभिधत्तुराह भद्रं सीलेत्यादि भद्रं कल्याणं संघरथस्य भगवतोभवात्विति योगः किंविशिष्टस्य सतः इत्याह, शीलौचित्यपताकस्य शीलमेवाष्टाह
शशीलांगसहस्ररूपमुच्छ्रितापताका यस्य स तथा भार्योढादेराकृतिगणतया तन्मध्यपाठाभ्युपगमा दुच्छ्रितशब्दस्य परनिपातः प्राकृतशैल्या वा नहि प्राकृते
विशेषणपूर्वापरनिपातनियमोस्ति यथा कथञ्चित्पूर्वधिप्रणीतेषु वाक्येषु विशेषणनिपातदर्शनात्तपो नियमतुरंगयुक्तस्य तपः संयमाश्रयुक्तस्य तथास्वाध्यायः
पञ्चविधस्तद्यथा वाचनाप्रच्छनापरावर्तना अनुप्रेक्षाधर्मकथा च स्वाध्याय एव सन् शोभते नोनंदिषोषो द्वादशविधद्वयनिनादो यस्य स तथा सञ्ज्ञायसुने
मिथ्या सञ्ज्ञेति क्वचित्पाठः तत्र स्वाध्यायएव शोभनो नेमिषोषो यस्येति दृष्ट्यं इह शीलौंगस्य निरूपणे सत्यपि तपो नियमरूपेण तयो प्रधानपरलोकांगत्व

सूत्र

होइसयासंघचक्रस्य ५ भद्रं सीलपडागूसियस्य तवनियमतुरथ युक्तस्य संघरथस्य भगवओ सञ्ज्ञायसुनंदिषोसस्य ६

भाषा

नरूपस० चतुरविधरूप च०चक्रनो जयहोई ५ द्विवे संघतमाम चाले तेभणी रथरूप उपमावर्णवेके रथइ अ०भद्रकल्याण होउसी० तेभठारे सञ्ज्ञसीलंग
रथरथनेविषे धीर्यवंतनी सीलनाजसरूपणी ध्वजारूपचिह्नके तेउं धीकीधीके प०ध्वजात०॥१२ भेदतपकरूपनि० नियमरूपते अविग्रहरूपर विच्छेदत०
तुरंग तेजतावलाजुत० जोतस्याळे तेमुक्तिरूपनगरी लेवाने अर्थे सं०संघरूप सामान्यरथना समोहरूपर० रथके तेमध्ये ऐश्वर्यादिक समस्तगुणयोग्यके
तेभणीभग० श्रीभगवंत न्यानवंतने सं०सञ्ज्ञायकरता यद्उठे तेसञ्ज्ञायरूप वारजातिना वाजितके तिथे करीने निरघोषवाजतां संघयावा करी
तेवाजित वाजतायका कर्मरूपीया सर्पवसिष्ठवे ६ क०द्विवे ४विधसंघतुं तीर्थंकररूप कमलवखाणीयेके कर्मरूपकईम अने जसके तेइयकी उत्पत्तिके

नंदी टी०

६३

ख्यापनार्थं अक्षिचायं न्यायोयदुत सामान्योक्तावपि बाधन्यख्यापनार्थं विशेषमिधानं क्रियते यथाब्राह्मणाः आयातावशिष्टोऽप्यायात इति एवमन्यथापि यथा
योगं परिभाषनीयं संघे बलः कमध्यवर्तिनापि लोकधर्मासंघे षतः पद्मरूपकेण सूत्रं प्रतिपिपादयिषुराह कम्मरयेत्यादि कर्मज्ञानावरणाद्यष्टप्रकारं तदेव
जीवस्यगुणनेन मालिन्यपादनाद्भजो भक्ष्यते कर्मरजश्च जन्मकरणवाज्जलौघस्तस्याहिर्निर्गतद्वविनिर्गतकर्मरजोजलौघविनिर्गतस्तस्य दूहपद्मजलौघादि
निर्गतं सुप्रतीतं जलौघस्योपरि तस्य व्यपस्थितचात्संघस्तु कर्मरजोजलौघादिनिर्गतोत्पत्तिः संसारत्वादवसेयस्तथाचाविरतसम्यग्दृष्टेरप्यमार्हपुत्रलपरावर्तमान
एवसंसारः अतएव विनिर्गतद्वेति व्यपस्थितं ननु सच्चाहिर्निर्गतोऽद्यापि संसारित्वात् तथाऽश्रुतरत्नमेव दीर्घो नालो यस्य स तथा तस्य दीर्घनालतयाच
श्रुतरत्नयु रूपं कर्मरजो जलौघस्तद्वज्जाहिर्निर्गतेः तथा पद्ममहाव्रतान्येव प्राण्यतिपातादिविरमणलक्षणानि स्थिरादृक्कार्थिकामध्यमण्डिका यस्य
तत्तथा तस्य तथागुणा उत्तरगुणास्तएव पद्ममहाव्रतरूपकार्थिकापरिकरभूतत्वात् केसरी इव गुणकेसरालेखिद्वन्द्वे यस्य तत्तथा तस्य अत्र मनुवत्तमिमुणि

सूत्र

कम्मरदजलोहविणिग्गयस्स सुयरयणदोहनालस्स पंचमहक्कयथिरकस्सियस्स गुणकेरुरालस्स ७ सावगजणमज्जयर

भाषा

संसारनी तेइयकि अ भगवंतं ज्ञानप्रज्ञाङ्करी संसारनी भयजाण्यो पदम४णि० तेपचखाणनी प्रग्याङ्करीने प्रहृष्टाक्कं संसारणी डरीने निकल्याक्के
सु० प्रावारंगादिक सूवरकर० रत्तक्के तेकमल तेसुगंउ तेउनी एइवी वासनाक्के दी० संघरूप पुं डरीकनी दीर्घनालीक्के पं० पांचम० महाव्रतरूप तेविरत
यको यिअचलक्के थिरक्के क० कार्थिका परिधिक्के तेपांचमहाव्रतरूपणी कार्थिकानी परिधीनी पाखडीक्के गु० उत्तरगुणरूप तेचढता२ प्रणामरूपणी कमल
नीमाहि लीके० केसरी पाखडी सहितक्के स० सुद्धसमकितधारी हलुकर्मा सुद्धआवकज० तेजनलोककूपम० मधुकर तेभमरक्के तेग्यानरूप वैराग्यरूप

नंदी टी०

६५

ज्जह आलं इच्छंमणंतइयइति प्राकृतलक्षणात्मत्वे आलप्रत्ययः तथा ये अभ्युपेतसम्यक्ताः प्रतिपन्नागुत्रता अपि प्रतिदिवसयतिन्यः साधूनामगारिणां
 चोत्तरोत्तरविशिष्टगुणप्रतिपत्ति हेतोः सामाचार्ये ऋणवन्ति ते आवका उक्तं च सम्प्रतदंसणार्द्धं पयदियहंजइ जणासुणेइय सामाचारिं परमं जो खलतं
 सावगंवेति । आवकाश्च तेजनाश्च आवकजनासएव मधुकर्यस्ताभिः परिवृत्तस्य तस्य तथाजिन सूर्यतेजो बुद्धस्य जिन एव सकलजगत्प्रकाशकतया सूर्य
 इव भास्करइवजिनसूर्यस्तस्य तेजो विशिष्टसम्बेदनप्रभवाधर्मदेशना ते बुद्धस्य तथा आस्यंतीति अमणाणांघादिभ्योनइति कर्त्तर्यनप्रत्ययः आस्यंति तपस्यं
 ति किमुक्तं भवति प्रवज्जारम्भ दिवसादारभ्य सकलसावद्यजोगविरता गुरुपदेशादाप्राणोपर माद्यया शक्त्यनयनादितपश्चरंति उक्तश्चयः समः सर्वभूतेषुत

सूत्र

परिवुडस्स जिणसूरतेयबुडस्ससंघपउमस्स भइं समणगणसहस्सपत्तस्सटतवसंजमभियलंछणअकिरियराज्जमुहदुद्धरिसस्स

भाषा

रसलेइने आपणी२ देसविरती आत्माने पुट्ठकरीने प० परिवरेके सूर्यकुण तेकहेके जि० जिणेस्वर देवते तीर्थंकररूपसु० सूर्यके उपदेसरूपकिरणके
 तिणेकरीने उद्योतकरे तेमेजे करीने भव्यजीवना कमलहिरदय विकसाय मानंछवेके बु० तेतीर्थंकररूप सूर्यनाउपदेसरूप तेजघीबुद्धीने संसारनो
 त्याग करे सम्यक्त पामे व्रतादिक आदरे उपद२ दूजो के स० एइवा संघनो प० पदमकमलनो सम० समस्त प्रकारे भ० कल्याण छवो स० बढी साधसाध
 वीनाग० समोहरूपस० सहस्रगमेप० पत्रपानडाके जेइना ट संघसीतलगुणे करीने चन्द्रमासमानके तेमणी संघरूपचन्द्रमा वषाणीयेके पूट त० संघनो
 तीर्थंकररूपचन्द्रमाके तेमध्ये वारभेदे तपरूपतेजके सं० १७ भेदे संयमरूपीओम० जगनोल० लंछणपचष्णारूपणी छोटीमोटी भज्जाके अ० अक्रियावादी
 प्रमुख२६३ पावंडी रूपीयारा०राऊके तवावावीसपरि सहस्रीराऊके सु० तेजिमवचनविध्वं सवाहीडे पिणपराभवो नसके एइवी अतिशयके नि० नि

नंदी टी०

६६

सूत्र

भाषा

सेषस्यावरेषु च तपश्चरति शुद्धात्माश्रमणोसौ प्रकीर्तितः । अश्रमणांगणः अश्रमणगणः स एव सहस्रं पदाणां यस्य तत् अश्रमणगण सहस्रपत्नं तस्य भूयोपि संघस्यैवसोमतया चन्द्ररूपकेणस्तवमभिधितुराह तवसंजमेत्यादि तपश्च संयमश्चतपः संयमं समाहारोदं दः तपः संयममेव खगलांछनं खगरूपं चिह्नं यस्य तस्यामन्त्रणंहेतपः संयमखगलांछन तथा नविद्यन्तेअनभ्युपगमात् परलोकविषयाक्रिया येषां तेअक्रियानास्तिकाः तएवजिनप्रवचनशशांकप्रसन परायणत्वाद्वाहसुखमिवाक्रियाराहसुखं तेन दुःप्रहृष्योऽनभिभवनोय सस्यामन्त्रणं हे अक्रियाराहसुखदुःप्रहृष्यसंघचन्द्र इव संघ चन्द्रसस्यामन्त्रणं हे संघ चन्द्र तथानिर्मलं मिथ्या त्व मलरहितं यस्यस्यक्तं तदेव विशुद्धायोच्चायस्य सतत्तया शेषाहेतिकः प्रत्ययः तस्या मन्त्रणं हे निर्मलं सस्यक्तविशुद्धयो कादीर्घत्वं प्रागिव प्राप्तं लक्षणादवसेयं नित्यं सर्वकालं जय सकल परदर्शन तारकेभ्यो अतिशयवान् भव यद्यपि भगवान् संघचन्द्रः स हैवजयन् वर्त्तते

निघ्नं जयसंघचंद्रनिर्मलसम्पत्तविशुद्धजुग्हागा ६ परतित्थिय गहपहनासगस्स तव ते यदित्तलेसस्स जए भद्दं दमसंघ

त्यसदाई ज०जयहोउ तेहसं० संघनो चन्द्रमा नि०निर्मलहे तेसोस्यदृष्टी करी सर्वउपरिसमता परिणामहे तिमभगवंत पिण सत्तु मित्तउपरि निरमल परिणामहे स०मिथ्यात्वरहित शुद्धसमकितरूप उजली ज्योति तेजरूपकीरणहे तेभणी तेहनेपाण्डी रूपीयाराह आवरी प्राभवीनसके ६ वलीसंघनोसूर्य कहेहे प०अनंतज्ञानरूप तेजकरोने परतीर्थीरूपग्रहनी कांतिने भा०नसाडेहे तथातेहनोमतखोटो करेहे त०ज्ञानरूपसूर्य तेहनोतपते०तेजहे तिणेकरीने दि०दीपती भलीले०लैस्याहे जेहनीते एहवो जेना०ज्ञानरूप सूर्यहे तेसर्वविरति देरुविरतिरूप उपदेसेकरी तिणेभगवंते उपदेसरूप उद्योतकरेहेतिणेकरी मिथ्यात्व अविरतिनो नासकरेहे तेजगनेविषे म०कल्याण होउ द०दमिते इन्द्रियकरी सहितसं०तेसंघरूपसूर्यनो१०हिवेसंघसमुद्रकहेहे भ० कल्याणहोउ

मंदी टी०

१७

तथापीठस्रोतुरभिघातं कुशल मनोवाक्याय प्रहसिकारणमित्यदृष्टं पुनरपि संवस्यैव प्रकाशक तथा सूर्यरूपकेणसुवमाच्च परतिथिएत्यादि पर
तीर्थिकाःकपिलकण भक्षाचपाद् सुगतादिमतावलम्बिनस्त एव ग्राह्यास्तेषां वा प्रभाएकैक दुर्नयाभ्युपगम परिस्फुर्ति लक्षणातामनंतनयं संकुलप्रवचन
समुत्थविशिष्ट ज्ञानस्वभाव प्रभाविताने न नाशयत्यपनयतीति परतीर्थिक ग्रहप्रभानाशकस्तस्य तथा तपस्तेज एव दीप्ताउज्ज्वलालेख्याभास्वरता यस्य
स तपस्तेजो दीप्तलेशस्य तथा ज्ञानमेवोद्योतो वस्तुविषय प्रकाशो यस्य स तथा तस्य ज्ञानोद्योतस्य जगति लोके भद्रं कल्याणं भवत्वितिशेषः
दम उपशमस्तत्प्रधा नसंघः सूर्यद्वय संघ सूर्यस्तस्य दमसंघसूर्यस्य संप्रति संवस्यैवा शोभ्यतया समुद्र रूपकेणसुवस्विकीर्षुराह भद्रंभिवेलेत्यादिसंघ
समुद्रस्तस्य भद्रंभ वत्वितिक्रियाशेषः किं विशिष्टस्य ततइत्याह हतिवेलापरिगतस्य हतिर्मूलोत्तर गुणविषयः प्रतिदिवसमुत्सहमान आत्मपरिणाम
विशेषः सैववेलाजल वृद्धिलक्षणातया परिगतस्य तथास्वाध्याय योग एव कर्म विदारणक्षम शक्तिसमन्वित तथा मकरद्वय वमकरमक

खल

भाषा

सूरस्त १० भद्रंभिवेलापरिगतस्य सज्जायजोगमगरस्त अक्खोहस्तभगवओ संघसमुद्रस्तदं स्त ११ सम्मदंसणव

तेहनोजेधीर्यरूपसंतोषरूपवेलेके तिण्णेकरीसहितके तथापरिसहयकीडोलाये नहीते भगवंतपरि० असरणभावनाइं करीसहितसंयमनेविघे पोहताकेस०
पांचप्रकारसज्जायादिक अनेयोगरूपम० मगरमच्छादिक प्रचुरहेते भगवंतमासमुद्ररूपसंघनेअ०धीर्यादिकगुणेकरीने अक्षोभ्यवंतधीर्यवंतके तेमिथ्यात्वेकरी
अभेद्यकके एहवाभगवंत १ संघकेतेभगवंत देवतादिकना पूजनीकके सदाई एहवास० समुद्रअतिविस्तीर्णते समुद्रनीपरेगंभीरके तेतपसंयमज्ञान
दश्यंनचारितरूपपीयाए रत्नेकरीभस्योके ११ द्विवेसंघनामेरुवखाणेकेस० सम्यगृष्टिवंतव० प्रधानवइ० हीराकेपिणपाणीडलकेनथीतिम श्रीभतवंतपिणजा

नंदी टी०

६८

रो यस्मिन् स तथा तस्य तथा लोभ्यस्य परीषद्योपसर्गं सम्मवेपिनिः प्रकम्पस्य भगवतः समग्रैश्वर्यरूप यशोधर्मं प्रयत्नश्रीसंभारसमन्वितस्य रुन्दस्य विस्तीर्णस्य भूयोपि संघस्यैव सदा स्थायितयामेव रूपकेण स्तवमाह सम्महं सणेत्यादि गाथापटकेण संबंधः सम्यक् अविपरीतं दर्शनं तत्त्वार्थअज्ञानं सम्यक् दर्शनं तदेव प्रथमं मोक्षाङ्गतया सारत्वाद्हरवच्च मिव सम्यक् दर्शनवरवच्च तदेव हृदंनिः प्रकम्पं रूढंचिरं प्ररूढं गाढं निविडमव गाढं निमग्नं पीढं प्रथमं भूमि का यस्य स तथा इह मन्दरगिरिपक्षे वज्रमयं पीढं हृदादि विशेषणं सुप्रतीतं संघमन्दर गिरिपक्षे तु सम्यक् दर्शनवर वज्रमयं पीढं हृदं घट्टादिशु पिर रहिततया परतीर्थिक वासनाजलेनांतः प्रवेशाभावतश्चालयितुमशक्यं रूढं प्रतिसमयं विशुद्धमान तथा प्रशस्ताध्वसायेषु चिरकालं वर्त्तनात् गाढं तीव्रतत्त्वविषय रूपात्मकत्वात् अवगाढं जीवादिषु पदार्थेषु सम्यगवबोधरूपतया प्रविष्टं वन्दे सूत्रे प्राकृतत्वात् द्वितीयार्थे षष्ठी यदाह पाणिनिः स्वप्राकृत

इरदृढ रूढ गाढा वगाढ पीढस्स धम्मवररयण मंडिय चामीयरमेहलागस्स १२ नियमूसिय कणसिलाय लुज्जलजलंत

सूत्र

भाषा

णिवाते इहांमहासमुद्रनोपारनथी तथा तिमसमुद्रमाहिपाणीधणो प्रवेसकरेद० सम्यग्द्रष्टृरूपवीर्यवंतहृदवेच्छेपोहचुनही एहवोरूपमोटोकोटके पाको तेमांछि मिथ्यात्वरूपीयाचोर प्रवेश न करेद० दीर्घलावोगा० अतिहिगाढोगा० गाढोसमर्थपि० एहवीपीठकाळे तथागा० अतितीव्रसमकितने विषे परिणामवगा० जीवस्वरूपजाणवानेविषे आततीव्रवृद्धिपे० पीठप्रथममूमियस्सध० सुत्वधर्मरूपव० प्रधानर० रत्नकरीनेमं० मंडितसोभेके तिमसंघरूपचने श्रीभगवंतमेवस मानेच्छेवा० जिममेवनेसोनानामे० मेखलाळे तिमसंघरूप अनेभगवंतरूपीयामेवनेविषे सुलगुणउत्तरगुणरूपीया वेडपासेमेखलाळे तेनिरंतरअतिचारपणे सोभेके १२ नि० भगवंतने आणंदनी करणहारीपचखाण रूपणीक० सोनानीसि० सिलाळे ते श्रीतीर्थकररूपीया मेरुपर्वतविषे तेजिममेवसिलाये करीने

नंदी टी०

६८

सूत्र

भाषा

संक्षेपे द्वितीयार्थे षष्ठी अथवा सम्बन्धविषयार्थे षष्ठी यथा भाषाणामश्रीयादित्यत्र द्वाइत्यं भूतस्य संवमन्दरगिरेयन्माहात्म्यं तद्वन्दे इति महात्म्यशब्दाध्याह
 रापेक्षया षष्ठी तथा दुर्गतौ प्रपन्नतमाख्यानं धारयतीति धर्माः स एव वररत्नमण्डिताचामीकर मेखलायस्य स धर्मा वररत्नमण्डितचामीकरमेखलाकः शेषा
 द्वे तिक प्रत्ययस्तस्य इह धर्मा द्विविधो मूल गुणरूप उत्तरगुणरूपश्च ततोत्तर गुणरूपो रत्नानिमूलगुणरूपस्तु मेखलानखलु मूलगुणरूप धर्मात्मकचामीकर
 मेखला विशिष्टोत्तर गुणरूप वररत्नविभूषण विकलाशोभते नियमेत्यादि इहोच्छ्रित शब्दस्य व्यवहितप्रयोगः ततश्चायमर्थः नियमा एव इन्द्रियदमरूपाः
 कनक शिलातलानि तेषु उच्छ्रितानि उज्ज्वलंति चित्ताग्रेव कूटानि यस्मिन् स तथा तस्य इह मन्दरगिरे कूटानामुच्छ्रितत्वमुज्ज्वलत्वं भासुरत्वं च सुप्रतीतं
 संवमन्दरगिरिपक्षे तु चित्तरूपाणि कूटान्युच्छ्रितानि अद्भुताभ्यवसाय परित्यागादुज्ज्वलानि प्रतिसमयं कर्ममल विगमात् उज्ज्वलन्ति उत्तरोत्तरसुतार्थस्मरणेन
 भासुरत्वात् तथानंदंति सुरासुरविद्याधरादयो यत्र तत्तन् नन्दनवनमशोकसहकारादि पादपट्टनन्दनं च तद्वनञ्च नन्दनवनं लतावितानगत विविधफलपुष्पप्रवाल
 सङ्कुल तथा मनोहरतीति मनो हरं लिङादिभ्यः इत्यच् प्रत्ययः नन्दनं वनञ्च तन्मनोहरञ्च तस्य सुरभि स्वभावो यो गन्धस्तेन उद्बुमाय आपूर्णः उद्बुमा

चित्तकूडस्त नंदनवनमणहर सुरभिः सौलगंधधमायस्त १३ जौवदयासुंदरकंदडहरियसुणिवरमद्दद्वन्दस्सहेउरुयधातुप

अतिहिंसोभनाकळे तिमतीर्यकररूपमेरुपचषाणरूपी लाळे उ० तेजिममेरुनिर्मलज० अतिहिंदेदीप्यमाननामाप्रकारनाकूटके तिमश्रीभगवंतरूपमेरुनाउज
 लातेनिर्मलचित्तरूपकूटकेदेहदीप्यमानके नं० जिममेरुनंदनेकरीदेवतानेमनोहररूपानंदकर्ताकेगुणवंतके तेदेवतानेचरतिउपजेतिवारिनंदनवनेआवीरतिपा
 मेकेतिमद्दहांभगवंतरूपनंदनवननेविषे भयजीवनासताभागता आवीरवाणीसुणीनेरतिपामेकेसु० भलार आचाररूपजसकीर्तिकेसी० शीलव्रतरूपनंदनवनने

नंदी टी०

७०

शब्द आपूर्णपर्यायं यतः कृतमभिमानचिह्ने न पडिहत्यसुहृमायं अहिरेदयंच जाणआउगो तस्य संघमन्दरगिरि पचेतु नन्दनं धनं सन्तोषस्तथाहि तत्र स्थिताः साधवोनन्दन्ति तच्चविविधमामर्षौषध्यादिलब्धि संकुलतया मनोहरन्तस्य सुरभिः शीलमेव गन्धसेन व्याप्तस्य अथवा मनोहरत्वं सुरभिशील गन्ध विशेषणं द्रष्टव्यं जीवदयेत्यादि जीवदया एव सुन्दराणि स्वपरनिर्दोषाहेतु तया कंदराणि तपस्विना भावासम्भूतत्वात् तथाच लोकेपि प्रतीतमहिंसाव्यवस्थितस्तपस्वीति जीवदयासुन्दर कन्दराणि तेषु यत्प्रवर्त्येन कर्मशुभ्रजयं प्रतिदर्पिता उद्दर्पिता सुनिवरा एव शाक्यादि अगपराजयान् गेन्द्रइव सुनिवरा अगेन्द्रास्तैराकीर्णो व्याप्तस्तस्य तथा मन्दरगिरिगुहा सुनिध्यन्दन्ति चन्द्रकान्तादौ निरत्नानि भवन्ति कनकादि धातवो दीप्ताश्चौषधयः संघमन्दरगिरि पचेतु अन्वयव्यविवेक लक्षणायेहेतवस्तेषां यतानिहेतु यतानितान्येवधातवः कुशुक्तिव्युदासेन तेषां स्वरूपेण भास्वरत्वात्तथाप्रगल्भं निश्चन्दमाना निजायोपशमिक भावस्यंदत्वात् रत्नानि दीप्ता जाणव्यमानाश्चौषधयः आमर्षौषध्यादयोगुहा सुव्याख्यान शालीरूपासुयस्यस तथा तस्य सम्बरे

सूत्र

गलंतरयणदित्तोसहिगुहस्स १४ संवरवरजलपगलियउञ्जरप विरायमाणहारस्स सावगजणपउररवंत मोरनच्चंतकुह

भाषा

विषेप्रह्म वर्यरूपसुगंधशसनाउखेवीके तिहाअनेकभयजीवजार्दने रतिमानेकेजी० तीर्थंकररूपमेवने जीवदयारूपवाणीसु० मनोहरद० गुफाकेक० वाणीरूप मनोहरअण्णणीगुहाअनेखोइके सु० साधुव० आधाररूपप्रधानघणासखरा२ गुणाकरीभस्याम० माकंददृक्षदा० तिणेकरीनेभस्याके हे० हेतुनाकारणनानय नाविभक्तिनास० सयरूपधा० धातुनासुवर्णमेरुसुपीयानीभरणाभरेकेअनेनेगमरूपसाततत्त्वनाइहरे० जिममेरुपर्वतनेविषेअनेकप्रकारनारत्नानोउद्योतसहि तदीपेकेगु० गुफामाहि अनेकप्रकारनीओषधीनो अगारघरके तिमभगवंत रूपमेवने विषेअनचारित्वरूपरत्नने उद्योतेकरीसहितकेगु० दीपाविवारूपजी

मंदी टी०

७१

त्यादि सम्बरः प्राणातिपातादिरूपं पंचाश्रय प्रत्याख्यान तदेव कर्ममलप्रक्षालनात् सांसारि कष्टदुःखनोदकारित्वात्परिणाम सुन्दरत्वाच्चर जलमिवसंवर
जलंतस्य प्रगलितः सातत्येन व्यूढउष्करः प्रवाहः स एव विराजमानोहारो यस्य स तथातस्य आवकजनाएवस्तुतिस्तोत्रस्वाध्याय विधान सुखतया
प्रचुरास्वतोमयूरास्तेष्ट्यतीव कुहराणिजिनमंडपादि रूपाण्यस्य स तथा तस्य विणएत्यादि विणयेननता विनयनताये प्रवरमुनिवरास्तएवस्फुरंत्योवि
द्युताविनयनतप्रवरमुनिवर स्फुरविद्युतस्ताभिर्बलंतिभा समानानिश्चिराण्यस्य स तथातस्य इहशिवरस्थानीयाः प्रावचनिकाविशिष्टा आचार्यादयो

रस्स १५ विणयनयप्रवरमुनिवर फुरंतविजुज्जलंतसिहरस्स विविहगुणकप्पकक्कग फलभरकुसुमाउलवणस्स १६ नाण

सूत्र

भाषा

वदयारूपगुणास्यमेवमो सहजलवधिरूपीश्रीधनीनो आगरत्तेसं० जिममेवनेविषेपाणीना निभरणाभरेत्तेतिमभगवंतरूपीयामेवनेविषेस० संवररूपीउव०
प्रधानज० पाणोकरौने कर्मरूपीयामेल पखालेत्ते अनेसंवरपाणी भरेत्ते उ० जिममेवने विषे नीभरणा नीधाराये करौने विराजमान मनोहरत्ते तिम
भगवंतरूप मेवने विषे सोलवत रूप द्रचना तथा सुभ निरवद्यवाणी रूपीयामनोहररूपीयानी भरणाभरेत्ते सा० जिममेवने विषे देवता विद्याधरादिक
वणारमेत्ते तिम भगवंतरूपी या महामोटो मेवने विषे सा० समणादिकवणासाध आवक पांचप्रकारनी सक्कायादिक रूप उहोषणाने सा० आवक ज०
जनप० वणार० रमेत्ते मो० वली जिममेवने विषे रिषसहित मयूरन० नाचेत्ते तिमइ हां भगवंतरूपमेवने विषे सिद्धांत रूपउदघोषणानाशब्ददयानादान
नासी लना तपना भाव नाना अनेकगुण सांभलीरने आवक रूपीया मोरनाचेत्ते आठकोडिरोमावली उलसेत्ते वि० विमय अने न० सातनयतिथे
करौने प० प्रधानर गुणें करी सहित सु० सुनिश्चर माहिमोटा तपस्वी महाच्छीश्वरमोटा सुनिवर साधुशिरोमणिसाधके फु० वली जिममेवनो सिद्ध

નંદી ટી.

૭૨

સ્તવ

ભાષા

દ્રુષ્ટવ્યાઃ વિનયનતાનાંચ પ્રવરસુનિવરાણાં વિદ્યુતારુપેણ વિનયાદિક્રુપેણ તપસા તેષાંભાસુરત્વાત્તથાવિવિધાગુણાતેષાંતે વિવિધગુણાઃ વિશેષણાન્યથાતુપ
પત્યાસાધયો મૃત્યુતેતણ્વિશિષ્ટકુલોત્પન્નત્વાત્પરમાનંદરૂપ સુખહેતુધર્મઃ ફલદાનાશ્ચ કલ્પદૃષ્ટાદૈવ વિવિધગુણ કલ્પદૃષ્ટકાઃ પ્રાજ્ઞતત્વાત્સ્વાર્થેકપ્રત્યયઃ
સતેષાંયઃ ફલભરોવાનિ ચ કુસુમાનિતૈરા કુલાનિવનાનિ યસ્ય સતથાતસ્ય દ્વિફલભરસ્થાનોયોમ્નલોત્તરગુણરૂપોધર્મઃકુસુમાનિનાનાપ્રકારાઋદ્ધયઃવનાનિ
તુગચ્છાઃ તથાનાણેત્યાદિજ્ઞાનમેવ પરમનિર્દિતિહેતુત્વાદ્દરં રત્નં જ્ઞાનવરરત્નં તદેવદીપ્યમાનાકાંતાવિમલા વૈડૂર્યમયી ચૂડાયસ્યસ તથા મન્દરપદ્મેવૈડૂર્યમ
યોચૂડાકાંતા વિમલાચસુપ્રતીતાસંઘમન્દરપદ્મેતુકાંતા અવ્યજનમનોહારિત્વાદૃવિમલા યથાવસ્યિત જીવાદિપદાર્થસ્વરૂપોપલંભાબ્રકત્વાત્ તસ્યેત્થં ભૂતસ્ય

વરર યણદિપ્પંતકંતવેરુલિય વિમલચૂલસ્રવંદામિવિણયપણો સંઘમહામંદરગિરિસ્સ ૧૭ ગુણરયગુજ્જલકકડયંસીલસુ

રવી જલી નીપરે ચમકે છે તિમ ભગવંત રૂપમેરુને વિષે મોહરૂપ ઘાદલામાંદિ સિંચરભૂત પાણી છે તિહાં સાધુના ધોરવ્રતરૂપ વીજલી છે અને સાધુ
રૂપવાદલા છે વિ. વલી જિમ મેરુકલ્પદૃષ્ટકરીને સહિત છે તિમ ભગવંત રૂપમેરુવિ. અનેકપ્રકારના કલ્પ દૃષ્ટકરી સહિત તે અનેકપ્રકારના સંવરરૂપી
યાફલના દાતા રહે તિણે કરીને અનેક અવ્ય જીવાના કમલવિકસે છે ફ. તિમ તે ભગવંત રૂપી યા મેરુ ને વિષે મોટા વન છે તેવન ગુણસહિત છે ઘણા
ગુણાનો દેણહાર છે તે વન અનેક ફલાદિક કરીને આકુ. આકુલવ. વનકે ૧૬ ના. તે જિમ મેરુ પ્રધાન રત્નાકરીને દીપે છે તિમ ભગવંતરૂપનીજ્ઞાન
વ. પ્રધાન ૨૨. રત્ને કરી સોભાયમાન દિ. દીપે છે ક. ક્રાંતિથી સ્ત્રીભગવંતનીવે. જિમ મેરુનીવૈડૂર્યરત્નની ચુલિકાદીપે છે તિમ ભગવંતરૂપીયા મેરુની
કેવલ જ્ઞાનરૂપીયા વૈડૂર્યરત્ને કરી વિ. નિર્મલક્રાંતિ. દીપે છે ગુણયથરૂપ ચૂ. ચૂલકા તેહને વં. વાંદોફું. વિ. વિનયસહિત કરી ય. પ્રણામ કરુ છું સં.

नंदी टी०

७३

सूत्र

भाषा

संघमहामन्दरगिरेर्यन्माहात्म्यं तद्विनयप्रणतोर्वंदे तदेवं संघस्थानेकधास्तबोभिहितः संप्रत्यावलिकाः प्रतिपादनीयास्ताश्च तिस्रस्तद्यथा तीर्थंकरावलिकाग
णधरावलिका स्यविरावलिका च तत्र प्रथमं तीर्थंकरावलिकामाह वंदेइत्यादि गाथाद्वयं निगदसिद्धं गणधरावलिकातुयायस्यसौर्धकृतः सातस्य प्रथमा

गंधितवमंडिउड्डेसंभुय वाररुंगसिहरं संघमहामंदरवंदे १८ नगररहचक्रपउमे चंदेसूरसमुद्रमेरुंमिजोउवमिज्जइस
ययंतंरुंघगुणायरंवंदे १९ वंदेउसमंअजियं संभवमभिनंदणं सुमइसुप्पभसुपासं ससिपुप्फदंतसौयलं सिज्जंसंवासु

संघनो म० महामोटो भगवंतरूपीयो मं० मंदरभूत गि० गिरीना राजाने १७ बली जिम मेरुने विपे कूटके तिम नवकोटी पचखाण तथा उत्तरगुण
रूप कूटके गु० ज्ञान १ दर्शनर चारित्ररूपर० रतनना उज्जल उज्जला कं०३ तीनकांड के १ सी० सीलरूपी ओमोडके सु० सुगन्धवासनाके त० काल
प्रतिलेखणादिक भलोतपके तिणेकरी मण्डितप्रदेशके जेहना सु० सिद्धांत ते १२ अंग १२ उपांगादिकरूपीओसि० सिखरके संघरूपियापानके सं० ते संघ
माहिम० मोटो मंदरनी परे श्रीभगवंतरूपमेरुने वं० वाडुं कुं १८ न० नगरनी उपमा १२० रथनी उपमा २ च० चकनी उपमा ३ प० पद्मकमलनी उप
मा ४ चं० चन्द्रमानी उपमा ५ सु० सूर्यनी उपमा ६ सं० समुद्रनी उपमा ८ मे० मेरुनी उपमा ८ एह आठ उपमा संघरूपनास्वामी भगवंतने के जो० ते
जिणे उ० उपमा ६ करीवर्णवीडुं सं० निरन्तर ते संघना स्वामीतीर्थकरना कछाके तं० ते संघ रूपगुणनो आगर ते प्रति वाडुं ते संघना स्वामि सर्वती
र्थं करसुप्रकार ते भणी १४ तीर्थंकर वाडुं कुं वाडुं कुं उ० श्रीरघुभदेव नेते ऋषभदेव नामदीधो तेस्वामणी तेस्वपन १४ मांछिला माताये हृषभनो
स्वपनदीठो हृषभदेव हृषभनो आकारउतो १५ अजितनामदीधो तेस्वामणी तेराजासारपासारमतायकाराणी जीतेराजाहारे तेभणी २ सं० श्रीसंभवनाथ

नंदी टी०

०
सूत्र

भाषा

तुयोगतो द्रष्टव्याः भगवद्भुजमानस्वामिनश्चाह पदमे इत्यादि गायत्र्यं एतदपि निगदसिद्धं एतेच गणभृतः सर्वेपि तथाकल्पत्वाद्भगवदुपदिष्टं उच्यन्तेवे

ज्जं च २० विमलमणंतयधम्मं संतिकुंथु अरंचमल्लिंच सुणि सुव्वयनमिनेमिं पारंतहवइमाणंच २१ पढमित्थइंदमूईवी

नामदीधोतेस्याभणी ते जिबारेगर्भमाहि आवीने उपनातिवारे जेधाननासमोहनी पनातेभणी संभवनाथ नामदीधो३ म० अभिनंदननामदीधो तेस्वा भणीइन्द्रवारर प्रसंखोतेभणी अभिनंदननामदीधो४ सु० सुमतिनाथनामदीधो तेस्वा भणीगर्भमाहि माताने सोभनमति उपनी पुत्रजायाते सुमतिनाथ नामदीधो५ सुप्प० पदमप्रभु नामदीधो तेस्वा भणीगर्भमाहि मातानेपद्मकमलसंआच्छाद्योते उपरे सो वानोडोहलोउपनोते देवतादूप्पुखोते भणीतेपदम प्रभूनामः६ सु० सुपार्ख नामदीधो तेस्वा भणीगर्भमाहि मातानेवेहंपासासुकुमालाधोलाहुवा समाते भणी सुपासने नमस्कारहुवो ससिभ० जिनचंद्रप्रभ नेवांडु जिनचंद्रप्रभनामतेस्याभणीदीधो गर्भमाहि मातानेचंद्रपी वानोडोहलो उपनो तथाचंद्रमास रीषोउजलोतेहते चंद्रप्रभु पु० सुविधिनाथनेवीजो नाम पुष्पदंतनेसुविधिनाम तेस्वाभणीगर्भमे आहि मलीबुद्धि उपनितयापुष्पदंतनामतेस्वा भणीपुष्पसरीखा दांतए वीजोनामजाणवो८ सी० सीतलनाथ तेस्वा भणीगर्भमे आह्यातिवारे मातानीछ मासनीगरमीदाहगयोते भणीसीतलनाथनामदीधो९ सि० अयांसनाम तेस्वा भणीगर्भमे आह्यालोकने अय करेतयादेवाधिष्टा इकसया ऊपरिसु इवानोडोहलो उपनोसुती समाधिउपनी ११ वा० वासुपूज्यनाम तेस्वा भणीगर्भमे आह्याइन्द्रवसु रत्ननीट्टिको धीते भणीवासु पूज्यने नमस्कारहुवो १२ वि० विमलनाथनाम तेस्वा भणीगर्भमे आह्योते ज्ञानादिगुणे निर्मलथया तथामातानोशरीर रोगरहितथयो ते भणी विमलनामदीधो२० म० अनन्तनाथ नाम ते स्याभणी गर्भ माहि आह्या अनन्तनाथना सहितनो स्वरूपदीठो तथा अनन्तामाला सहिणे देखी

भाषा

७५

ते भणी अनन्त नाम १४ ध० धर्मनाथ नाम तेस्याभणी गर्भमे आख्यामातापिता धर्मने विषे हृदय्या दुर्गतियकी उधरिते भणी धमे १५ सं० शांतिनाथ नाम तेस्याभणीगर्भमे आख्या तिवारे नगरमाहि मरगीसत्यकादिकनी शांतिहृद ते भणी शांति १६ कु० कुंथुनाम तेस्याभणी गर्भमे आख्या रत्नमे स्तंभदीठो आपणावैरी कुंथवासमानदीठो ते भणी कुंथुनाथ नाम १७ अ० अरनाथनाम तेस्याभणी रागद्वेषरुपीया वैरीजीता तथा सुपनंतरेमाता रत्नमदू आरो दीठो ते भणी १८ म० मल्लिनाथ नाम तेस्याभणी मल्लिनो फूलनी सख्या नो डोहलो ऊपनो तथा सुपनामे रितुकुनाफूलनीशय्यानो डो हलो उपज्योतेदेवता पूखो सु०वांदु मुनिसुव्रतने मुनिसुव्रतनामदीधो तेस्याभणीजेमाताने भलार सुव्रतपचखाणकरवानी मनस्या ऊपनीधर्मकरवानी२० महा मोटी आत्मा महात्माने सुव्रतके ते भणी२० न० नमि नाम तेस्याभणी गर्भमे आख्या सधला वयरी नस्या ते भणी२१ ने० अरिहनेमि नामदीधो तेस्याभणी गर्भमे आख्या मातादू अरिहरत्न मइचकनीधारा आकाशेभल हलतीदीठी तेहभणी अरिहने०पा० पार्श्वनाथ नेवांदुपार्श्वनाथ नाम दीधो ते स्याभणी रात्रिसर्पपासे दीठो तेभणीपार्श्व २३ त० तिमजव वहुमान नाम दीधोतेस्याभणी गर्भमे आख्यायका सिद्धार्थराजानो घर निधानधान्यधनेकरी भराणो तेभणीगुणनिघ्न नाम वहुमान स्वामि प्रति नमस्कारहुवो २४ हिवेईहां गणधरा नीलव्धिनी विधिकहेके पद०तीनपदतीर्थकर देवगणधराने आपे अने गणधराने जे ग्रंथ जोडे २४ चो वीसबोल जाणो तिवारे १४ पूर्वगणधररचे ते केहा उपन्वेवा १ ते एकठा मिजे १ धूवेवार धूवनिश्चलरविग मेवा३ विषरी जाइ ३ हेयवाद छांडवा योग्य ४ ज्ञेयजाणवा योग्य ५ उपादेय आदरिवायोग्य ६ निश्चयवाद केवली गस्यते निश्चयवाद७ विवहारते विवहारपक्ष ते चार देखीतालोक प्रसिद्ध सज्जने समझ पडे ८ विधिवाद ९ जे वीतरागे इम कहियो इम जकरवूण विधिवादलक्षण ९ चरित्तानुवाद१० ते अमुके इम कीधो ते नामलईर ने कह्यो १० यथा स्थिति ११ ते जगमाहि जे पदार्थ जिम के तिमज कहिवा ११ धर्म पक्ष१२ अधर्म पक्ष १३ मिश्र

नंदी टी०

७६

सूत्र

भाषा

त्यादि माहकापदत्रयमधिगम्यसूत्रतः सकलमपि प्रवचनं दृष्टवन्तस्तु प्रवचनं सकलसत्त्वानामुपकारकं विशेषत इदानीं तनजनानामतस्तदेव संप्रत्यभिष्टु व
 न्नाह निवृद्ध इत्यादि निवृत्तेर्भोक्तव्यं पंथाः सम्यग्दर्शनं ज्ञानचारित्र्याणं तथाचाह भगवानुभास्वातिवाचकः सम्यग्दर्शनं ज्ञानचारित्र्याणि मोक्ष
 मार्ग इति निवृत्तिपथः ऋक्पूष्पथयोदिति समासांतोऽप्रत्ययः यद्यपि निवृत्ति पथश्चेन ज्ञानादितय मभिधीयते तथापीह सम्यग्दर्शनचारित्र्ययोरे

ओपुणहोई अग्निभूर्इत्ति तइओयवाउभूर्इतओवियत्तेसुहम्मेय २२ मंडियमोरियपुत्ते अकंपिएचेवअयलभायाय मेअज्जे

पञ्च १४ द्रव्यपञ्च १५ क्षेत्रपञ्च १६ कालपञ्च १७ भावपञ्च १८ उत्तर्ग १९ धोषमार्गः अपवाद ते कारणव्यापीरं उत्तर्ग अपवाद जे वस्तु धोषमार्ग नि
 पेधी ने वली तेहीजथा पीर १ अपवाद २२ थापीने २३ उथापी २३ अपवाद उत्तर्ग २४ कारण थापीने वली धोषमार्ग निपेधी २४ ए २४ वोलोपरि
 सर्वसुत्तरचे जेहनो सासन तेहनागणधरनाम पं० ते इहां पहिलो गणधर ० तेइंद्र भूतिजाणवो १ बी० बीजोगणधर पु० वलीहो ० ऊवा अ० अग्निभूतीना
 मार त० तीजो गणधरवा० वाउभूती ३ त० तिवारपळे चउयो गणधरव्यक्तनाम ४ सु० पांचसो सुधर्मस्वामी ५ मं० मंडित ६ मो० मोर्यपुत्रगणधर ७ अ० अज्ज
 म्पित ८ चे निवृत्त अचलभ्राता ० मे० मेतः स्वामीगणधर १० मो प० प्रभासस्वामी ११ ग० गणधर ऊ० ऊवावी० ओवीरना १३ विधिसुत्र ० दसवैका
 किल आचारांग १ उद्यमसुत्र ० दुमपत्तयपंडुरय २ उभयसूत्र ० पञ्चवणादिक ३ उत्तर्गसूत्र ० महानिशीथ्यात्यादि ४ अपवादसूत्र ० व्यवहारसूत्र भाष्यादिपद ५
 तदुभयसूत्र ६ निशीथ्यादिक सूत्र ७ उवाई उपांग ७ एसातविध्यभेद विचारजाणे ते सूत्रनाविचार जिहां जोईये तिहां भाषे ते शुद्धपरपक अथवा
 पाल कजाणिवा ते भणी गणधरानंदीयादिक सूत्र सूत्रकल्याळे अथे यन्त्र लिख्यते । २ ।

भाषा

७७

आचार्य गणधर गाम, नक्षत्र पिता माता जाति गोत्र गृह कृद्वास्थ केवल सर्वायु पूर्व अंग मोक्ष मोक्ष संलेख संका दत्ता दत्तापरि
नाम१ नाम२ ३ ४ ५ ६ ७ ८ वासः १० ११ १२ १३ १४ गमन नगर शातप नगर वार

वीर इंद्रभू गुप्तर ज्येष्ठा वसुभू पञ्चवि ब्राह्म गोत्र ५०वर्ष ३०वर्ष १२वर्ष ६२वर्ष १४पूर्वअं० १२ महावीर राजगृह १मास जीवनी ५००
१ पक्षे

महा अग्नी गुप्तर कृति वसु पञ्च ब्राह्म गोत्र ४६ १२ १६ ७४ १४ १२ महावीर राजगृह १मास कर्मनी ५००
वीर भूतीर ० भूति वी वर्ष वर्ष वर्ष वर्ष वर्ष ५० अंग पहिलो

महा वायु गुप्तर स्वाति वसु पञ्च ब्राह्म गोत्र ४२वर्ष १०वर्ष १८वर्ष ७०वर्ष १४५ १२ महावीर राजगृह १मास जीव ५००
वीर भूतीर ३ भूति वी अङ्ग पहिलो

महा विगत कोला अश्वण धन्य वारु ब्राह्म भद्रा ५०वर्ष १२वर्ष १८वर्ष ८०वर्ष १४५ १२ महावीर राजगृह १मास भूत ५००
४ गसंनिवेस मित्त शी दूय अंग पहिलो

महा सुधर्म सोधर्मा हस्त धम्मिल भद्रा ब्राह्म अश्व ५० १२वर्ष ८वर्ष १० १४ १२ महावीर राजगृह १मास तादर्थी ३५०
५ रासंति नरा ग्रस वर्ष पूर्व ५० अंग पहिलो

भाषा

७८

महा	मंडिपुत्र मोरी	मघा	धण	विजया	ब्राह्म	बाबी	५०	१४	१६	८३	१४	१२	महावीर राजगृह	१मास	बंध	३५०	
	६ संति०		देव			स	वर्ष	वर्ष	वर्ष	वर्ष	वर्ष	अंग	पहिलो		मोख		
महा	मोरीपुत्र मोरी	रोणी	जयंत	मोरी	ब्राह्म	कासव	६५	२वर्ष	१६वर्ष	८३वर्ष	८३वर्ष	१४वर्ष	महावीर राजगृह	१मास	देव	३००	
	७	संति०					वर्ष						पहिलो		तानी		
महा	अकंपित संकोला	उत्त	देव	नंदा	ब्राह्म	गोतम	४८वर्ष	१२वर्ष	२१वर्ष	७८वर्ष	१४वर्ष	१२अंग	महावी राजगृह	१मास	नेर	३००	
	८	संति०	रषा										रपहिलो		दूया		
महा	अचल	तुंगीया	नम	वसु०	वार	ब्राह्म	हारी	४६वर्ष	१२वर्ष	१२वर्ष	७८वर्ष	१४वर्ष	१२अंग	महा राजगृह	१मास	पुन्य	३००
	भ्राता६	सनिवेस	सर				य						वीर१				
महा	मेतार्य	वक्रभूमी	अश्व	दत्त०	देवी	ब्राह्म	कोडि	३६वर्ष	१०वर्ष	१६वर्ष	६२वर्ष	१४वर्ष	१२अंग	महावी राजगृह	१मास	पर	३००
	१०												रपहिलो		लोक		
महा	प्रभास	राज	पुथ	चल	अतीभ	ब्राह्म	कोडी	१६वर्ष	८वर्ष	१६वर्ष	१४वर्ष	१४वर्ष	१२अंग	महावी राजगृह	१मास	निरवा	३००
	११	गृही											रपहिलो		वासप		
महा	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	

नंदी टी०

७६

वपरिग्रहो ज्ञानस्योत्तरत्वविशेषेणानाभिधानात्निर्द्वैतिपथस्य शासनं शिष्यतेऽनेनेति शासनं प्रतिपादकंनिर्द्वैतिपथशासनं ततः कश्चेतिप्राकृतलक्षणात्स्वार्थकः प्रत्ययः निर्द्वैतिपथशासनकं एवमन्यत्रापि यथायोगं कप्रत्ययभावनाकार्या सदासर्वकालं जयति सर्वाण्यपि प्रवचनानि प्रभावातिशये नातिकस्यातिशयेवर्तते कथंभूतं सदित्याह सर्वभावदेशनकं सर्वे च ते भावाश्च सर्वभावास्तेषां देशनकं प्ररूपकं सर्वभावदेशनं ततः स्वार्थिकः कप्रत्ययः सर्वभावदेशनकमतएव कुसमयमदनाशनकं कुत्सितासमवापरतीर्थिकप्रवचनानि तेषां मदो अवलेपः तस्य नाशनं ततः स्वार्थिकः कप्रत्यये कुसमयमदनाशनकं कुसमयमदनाशना च कुसमयानां यथोक्तसर्वभावदेशकत्वायोगात् इत्यंभूतं जिनेन्द्रवरवीरशासनं जयति रंप्रतिघैरिदमविच्छेदेन स्थविरैः क्रमेणैदंयुगीनजंतूनामुपकारार्थमानीतं तेषामावलिकामभिधित्सुराह सुहृन्ममित्यादि इहस्थविरावलिका सुधर्म्मस्वामिनः प्रवृत्ताशेषमणधराणां सन्तःनप्रवृत्तेरभावात् उक्तं च तित्यं च सुहृन्माद्योनिरवज्ञागणहरासेसा ततस्तमेवादौ कृतवानामभिधत्ते सुधर्म्मं सुधर्म्मस्वामिनं पद्ममणधरं अग्निवेशाणमिति अग्निवेशस्यापत्यं हृष्टं अग्निवेशो गर्गादेर्यजिति यत्प्रत्ययस्तस्याप्यपत्यमाग्निवेशायनः तं अग्निवेशायनं वंदे इति क्रियाभिसंबंधः तथा तस्य शिष्यं जंबूनामानं च ससुचये कश्यपस्यापत्यं काश्यपः विदादेष्टु इत्यत्रयत् प्रत्ययः तं काश्यपगोत्रं वंदेतस्यापिजंबूस्वामिनः शिष्यं प्रभवनामानं कात्यायनं कतस्यापत्यं कात्यःगर्गादे

अपहासेगण हराङ्गंतिवोरस्स२३ निब्वुइपहसासणयंजय इसयासव्वभावदेसणयं जिणिंदवरवीरसासणयं २४ सुधर्म्मं

नि० नित्य सदाइ प० मोक्षप० पंथनासीखामणहारः ज० जयवंताहोवो स० जेसदाई तेमध्ये स० सर्वभावनोदे० उपदेशक के कु० कुशाखनीमतिनो ना० नाश करे तथा कु० कुत्सित्शास्त्रनामदनो ना० नासाडणहार जि० जिनेश्वरनां व० प्रधानवी० तेहने विषे वीरसुभञ्जास० सासणनो नायककेसु० सुधर्म्मस्वा

सुत्र

भाषा

नंदी टी०

८०

सूत्र

भाषा

यजितियत्प्रत्ययः तस्याप्यपत्यं कात्यायनस्तं कात्यायनं कात्यायनगोत्रं वंदेः तच्छिष्यं श्यं भवं वात्यं वत्स्यापत्यं वात्स्योगर्गादेर्यजितियत्प्रत्ययस्तं वंदे
 तथेति समुच्चये जसभद्रमित्यादि श्यं भवशिष्यं यशोभद्रं तुगिकं तुंगिकगणं व्याघ्रापत्यगोत्रं वंदे तस्य च द्वौ प्रधानशिष्यावभूता तद्यथासंभूतविजयोमा
 ढरगोत्रो भद्रवाङ्मय प्राचीनगोत्रस्तौ द्वावपि नमस्कृत्य संभूतं चैवमाढरं भद्रवाङ्मयं च पाद्वन्मिति तत्र संभूतविजयस्य विनेवः स्थूलभद्रगौतम आसीत्
 तमाहस्थूलभद्रं च समुच्चयेगौतमं गोतमस्यापत्यं गौतमः ऋषिष्ठणप्रन्धककुरुभ्य इति अणप्रत्ययः तं वंदे इतिक्रियायोगः स्थूलभद्रस्यापि द्वौ प्रधानशिष्यौ
 बभूवतुस्तद्यथा एलापत्यगोत्रो महागिरिः शिष्टगोत्र सुहृत्स्तौ द्वावपि प्रणिनं सुराह एलावच्चेत्यादि इहयः स्थापत्यसंतानस्य व्यपदेशकारणमापप्रका
 शकुरुषस्तदपत्यं सन्तानो इलापतेरपत्यं ऐलापत्यः पत्युत्तरपदनादित्यादित्यदितेभ्योणपवादेवा स्वेदितिवत्प्रत्ययः एलापत्येनसह गोत्रेणवर्त्तते यः स

अग्निवेशाणं जंबूनामंचकासवंप्रभवंकञ्चायणवंदेवच्छंसिज्जभवंतहा २५ जसभद्रं तुंगियंवंदे संभूतं चैवमाढरं भद्रवाङ्मयं
 चपाद्वन्मयं भद्रं चगौतमं २६ एलावच्चसगोत्रं वंदामिमहागिरिसुहृत्सु च तत्तोकोसियगुत्तं वज्जलस्सबलिस्सहंवंदे

मीना अ० अग्निवेशायनगोत्रके ज० जंबूस्वामी का० काश्यपगोत्रं प० प्रभवस्वामी क० काञ्चायणगोत्रीके तेहने व० वादुकुं व० श्रीसिजंभवस्वामी व० वज्जल गौ
 त्रीके ४० तिमज्ज २५ ज० यशो भद्रस्वामी तु० तुंगीय गोत्री के तेहने वादुकुं स० संभूत स्वामी चे० निच मा० माढरगोत्री के म० भद्रवाङ्मय स्वामीपा०
 प्राचीनगोत्रीके थू० स्थूलभद्रस्वामीनो गो० गोतम गोत्रीके ए० एला वच गौत्री साधुने व० वादुकुं ते कुणने म० महागिरि अने सु० सुहृत्स्वी स्वामी
 ए वेज्जनो एलावच्चगोत्री के तेवादुकुं १० तिवारे पके को० कोसिय गो० गोत्री के व० वज्जलस्वामी तेहने व० ऊ० सि० मस्तके करीने व० वादुकुं ७

नंदी टी०

८१

एलापत्यसगोत्रः तं वंदे महागिरिं सुहस्तिनश्च प्रागुक्तगोत्रं तत्र सुहस्तिन आरभ्यसुस्थित सुप्रतिबद्धादिकमेणावलिकाविनिर्गता सायथादशाश्रुतस्कन्धे
द्रष्टव्यानतयेहाधिकारस्तस्यामावलिकायां प्रस्तुताध्ययनकारकस्य देववाचकस्याभावात् तत इहमहागिर्यावलिकयाधिकारस्तत्र महागिरेर्द्वौ प्रधानशिष्या
वभूतां तद्यथा बज्रलोवलिसहस्र तौ च द्वावपि यमलभ्रातरौ कौशिकगोत्रौच तयोरपि मध्ये बलिस्त्रहः प्रवचनप्रधान आसीत्ततस्तमेवनिनंसुराह ततो
महागिरेरनन्तरं कौशिकगोत्रं बज्रलस्य सहस्रवयसं समानवयसं द्वयोरपि यमलभ्रातृत्वाद्दे नमस्करोमि हारियेत्यादि बलिस्त्रहस्यापि शिष्य हारीत
गोत्रं स्वाति स्वातिं नामानंच समुच्चये वंदे तथा स्वातिशिष्यं हारीतगोत्रं च समुच्चये सच भिन्नक्रमस्थामार्या शब्दानन्तरं द्रष्टव्यः श्यामार्यं च वंदे तथा
श्यामार्यशिष्यं कौशिकगोत्रं शाण्डिल्यं शाण्डिल्यनामानं वंदे किंभूतमित्याह आर्यजीतधरं आरात्सर्वहेयधर्मेभ्योऽर्वाक्यातं आर्यं जीतमिति सूत्रमुच्यते
जीतं स्थितिः कल्पो मर्यादाव्यवस्थेति हि पर्यायाः मर्यादाकारणं च सूत्रमुच्यते तथा धृञ धारणे ध्रियते धारयतीति धरः लिङादिभ्यः इत्यच्प्रत्ययः आर्य
जीतस्य धर आर्यजीतधरस्तं अन्ये तु व्याचक्ष्यते शाण्डिल्यस्यापिशिष्य आर्यगोत्रो जीतधरनामा सूरिरासीत् वंदे इति तिसुमुहृत्यादि शाण्डिल्यशिष्यमार्य
समुद्रनामानं वंदे कथंभूतमित्याह तिसुमुद्रख्यातकीर्तिं पूर्वदक्षिणापर दिग्विभाग व्यवस्थितत्वात् पूर्वापरदक्षिणास्त्वयः समुद्रास्त्रिसमुद्रं उत्तरतस्तु हि

२७ हारिय पुत्तं साद्रव वंदिमोहारियंचसामज्जवंदेकोसियगोत्तंसंडिह्वंअज्जज्जोयधरं २८ तिसुमुहकसायकित्तिदोव

हा०वलीहारिय गोत्री ते सा० साद्रव स्वाभिने वांदुहुं वं० वली ऊं वांदुहुं मो० मोहारिगोत्री सा० श्यामाचार्यने वं० ऊं वांदुहुं को० कासिकगो०
गोत्रीहे सा० सांडिह आचार्य प्रति अ० आर्यस्वामि ते भक्षा जी० आचारन० ध०धारक १३ २८ ति०पूर्वदक्षिणपश्चिमतिण दिक्ती समुद्र लगे उत्तर

मंदी टी०
८२

भवान् वैताढ्यो वा त्रिसमुद्रे ख्याता कीर्तिर्यस्यासौ त्रिसमुद्रख्यातकीर्तिस्तं तथा द्वीपसमुद्रेषु द्विपेषु समुद्रेषु च गृहीतं प्रमाणं येन स गृहीतप्रमाणं स्तं अतिशयेन द्वीपसागरप्रज्ञप्ति विज्ञायकमिति भावः तथा अक्षुभितसमुद्रवत् गम्भीर भणगमित्यादिष्वर्थसमुद्रस्यापिशिष्यमार्थमङ्गु वन्दे किम्भूतमित्याह भणकं कालिकादिसूत्रार्थमनवरतं भणति प्रतिपादयतीति भणः भणएवभणकः कथेति प्राकृतलक्षणसूत्रात् स्वार्थकः प्रत्ययस्तं तथा कारकं कालिकादि सुत्रोक्तमेवोपधि प्रत्युपेक्षणादिरूपं क्रियाकलापं करोति कारयतीति वा कारकस्तं तथा धर्मध्यानं ध्यायतीति ध्याता तं ध्यातारं च यद्यपि सामान्यतः क रकमपि वचनात् ध्यातारमिति विशेषणं गतायं तथापि तस्य विशेषतो भिधानं ध्यानस्य प्रधान परलोकांगताख्यापनार्थं तथायतएवभणकं कारकं ध्याता रं वा अतएव प्रभावकं ज्ञानं दर्शनगुणानां एकग्रहणे तज्जातीयग्रहणमिति न्यायाच्चरण गुणानामपि परिग्रह तथाधिवाराच्चेति इति धीरस्तं तथा श्रुतसागर

सूत्र

समुद्रे सुगहियप्रमाणं वंदे अज्जसमुद्दं अक्खुभियसमुद्दगंभीरं २९ मणगंकरगंज्जरगं पभावगंणाणदंसणगुणाणं
वंदामि अज्जमंगु सुयसागरपारगंभीरं ३० वंदामि अज्जधम्मं तत्तो वंदेयमहगुत्तं च तत्तोय अज्जवद्दरं तव नियमगु

भाषा

दिसावैताढ्यलगेखा कीर्ति विसारी के दी० द्वीपस० समुद्रनामान प्रमाणे म० ग्रन्था के पे० बरिष वं० वांदुं कुं अ० आर्यस० समुद्रने १४ अ० उप सर्गादिक उपने धके अभेद्य अक्षोभ्यके स० समुद्रनी पदे गंभीरके बुद्धिवंतके २२ भ० शास्त्रनामध्याहार के क० क्रियावंतके ते क्रिया कल्पना करणहार के चं० चारितवंत के भीर्यवलप० जिन शासननादीमावक ध्यानवंतणा० ग्यानद० दर्शनचारितना गु० गुणानाधरणहारके व० वांदुं कुं अ० आचार्यमंगु प्रति सु० सुव सिद्धांत रूपसा० समुद्रनामा० पारगामीग० गंभीरसाहसीकके व० वलीवांदुं कुं अ० आर्यध० धर्मनामा आचार्यने १६ वं० ऊ० वांदुं कुं

नंदी टी०

८३

पारंगं नाणंमीत्यादिआर्यमंगोरपिशिष्यं आर्यनंदिलक्षणं प्रसन्नमनसमरक्तद्विष्टांतःकरणं शिरसावंदेअथं भूतमित्याहज्ञानेश्रुतं ज्ञानेदर्शनेसम्यक्त्वेचशब्दा
 चारित्र्येचतथातपसियथायोगमनशनादि रूपे विनये ज्ञानविनयादिरूपेनित्यकालं सर्वकालमुद्युत्तमप्रमादिनं वड्डओइत्यादिपूर्वगतं सुखमन्यच्चविनेयान्वाच
 यंतीति वाचकास्तेषांवंशः कमभावि पुरुषपर्वप्रवाहः स वर्द्धतां वृद्धिसुपयातमाकदाचिदपि तस्य वृद्धिसुपगच्छतोविच्छेदोभ्यादितियाववर्द्धतामित्यत्राशंसायां
 पञ्चमी कथं भूतोवाचकवंशंइत्याह यशोवंसोमूर्त्तो यशसोवंशद्वयं पर्वप्रवाहद्वयं यशोवंशः अनेनायशः प्रधानपुरुष वंशव्यवच्छेदमाह तथात्तययशः प्रधान
 नाम पारसंसारसरित्पति ओतः पतितानां परममुनि जनोप दृतलिङ्ग विडम्बकानामलं सन्तानं परिहृहोति केषां सम्बन्धी वाचकवंशः परिवर्द्धतामित्याह

णेहिंवडूरसमं ३ वंदामिअज्जरक्खिय खमणेरक्खिबचरित्तसव्वस्से रयणकरंउगभूओअणुओगोरक्खिओजेहिं ३३नाणं
 मिदंसणंमियतवविणएणिच्च कालवुज्जुत्तं अज्जनंदिलक्खणंसिरसावंदेपसन्नमणं ३३ वड्डओवायगवंसोयसवंसोअज्जना

सूत्र

भाषा

त० तिवारे पके भ० भद्रगुप्त स्वामिने त० तिवारे पके वांढुं कुं अ० आर्यव० वडूरस्वामी प्रते १८ त० तपादिक नि० नियमने गु० गुणो करी व० वज्ज
 हीरास० समानवज्ज हीरानी परिद्व दृढ के वं० ऊं वांढुं अ० अर्थर० रक्षितने क्षमाने विषे समर्थवंतके १६ ख० क्षमाकरीर० जिणसासणनोराषण
 हारब० चारित्र्यनो राखणहारस० सर्वथा प्रकारे सुलसुलगुणना दोषयकी राषणहारके र० रत्नना करंडियाभू० सरिषो के अ० अर्थग्रहणादिकनी
 रीति प्रवर्तने र० राखीके जे० जेणेइशना० ज्ञान १६० दर्शनर० चारित्र्यने विषे अथवा वली तप१२ भेदे वि० ज्ञानादिकना विनयने विषे नि० रुदाकालइ०
 उद्यमवंतसावधान अ० आर्यम० नंदिलनामा अचार्य ख० क्षमावंत२० सी० मस्तके करीवं वादु ते जेहनो प० प्रसन्नम० मनस्से जेहनो ३३ व० बाधो बढो

नंदी टी०

८४

आर्यनागहस्तिनामार्य नंदिकक्षणपण शिष्याणां कथंभूतानामित्याह व्याकरण करणभंगी कर्मप्रकृति प्रधानानां तत्र व्याकरणं संस्कृतशब्द व्याकरणं प्रा
कृतशब्द व्याकरणञ्च प्रश्न व्याकरणं पिण्डविशुष्यादिकृतञ्च पिण्डविशोहीसभिर्भावाणपडिमायद्दियनिरोहो पडिनेहणगुत्तेओ अमिग्नोचेवकरणंतु
भङ्गीरंभङ्ग वज्जलं श्रुतं कर्मप्रकृतिः प्रतीति एतेषुप्रश्नपद्यामविकृत्य प्रधानानां जञ्जंजणेत्यादि आर्यनागहस्तिनामपि शिष्याणां रेवतिनक्षत्रनाम्नां वाच
कानां वाचकवर्धताः कथं भूतानामित्याह जात्यांजनघातुसम प्रभाणांजात्यश्चासावंजनघातुश्च तेन समास दृशाप्रभादेह कान्तिर्येषां ते तथा तेषां माभ
दत्थंतकात्स्निनि संप्रत्ययइति विशेषणांतरमाह मुद्रिकाकुवलय निलानांपरिपाकागत रसद्राक्षया नीलोत्पलेन च समप्रभाणां अपरेपुनराहुः कुवलयमिति
मणिविशेषसत्ताप्यविरोधः अयलेत्यादि रेवतिनक्षत्र नामक वाचकानां शिष्यान् ब्रह्महीमिक सिंहान् ब्रह्महीमिक शाखोपलक्षितान् सिंहनामकानांचा

सूत्र

गहत्थोणंवागरणकरणभंगिय कस्यपयडोपहाणाणं३४ जञ्जंजणघातुसमप्यहाणमुद्रियगुवलयनिहाणंवडुओवायगवंसोरे
वइनक्खत्तनामाणं३५ अयलपुराणिकव तेकालियसुयआणुओगिणधौरेवंभट्टौवगसीहेवायगपयसुत्तमंपत्ते३६ जेसिइमोअ

भाषा

ना० वचनकोवं० वंसः ज० तेहनो जे जसवंतवं० वंसअ० आर्यना० नागहस्ती नामा आचार्यनो वा० व्याकरण संस्कृतना क० करणहारा तथा प्रश्नना
सत्तरना देणहारापिण्ड विसोही इत्यादिकना क०करणहारा भं० करणसत्तरी चरणसत्तरी सहित दुभंगीचउभंगी प्रमुखना करणहाराः क० कर्मप्रकृति
माभागा करवाने विषे प० प्रधानके ते अत्यन्तजाणके ज० जांच अं० संजन घा० घातु जे सुरमो ते सरीषो प्य० प्रभा कान्ति के तेजेहनो वलो केहवोके
सु० द्रावनावर्णक० ककलसमान तथा रत्त तेह समान वर्ण के जेहनो तेह थको व० वध्योकेवा० वाचकनो वं० वंस रे० रेवतीनक्षत्र एहवीं ना० नाम

नंदी टी०

८५

वाम् अचलपुरात्रिकांतान् अचलपुरेऽहीत दीक्षा च कालिकश्रुतानुयोगिकान् कालिकश्रुतानुयोगे ध्यात्वा नेनियुक्तोः कालिक श्रुतानुयोगिकास्तान्
 अथवा कालिक श्रुतानुयोग एषां विद्यते इति कालिकश्रुतानुयोगिनः ततः स्वार्थिकक प्रत्यय विधानात्कालिक श्रुतानुयोगिकास्तान् धियाराज
 ने इति धीरास्तान्तथा तत्कालापेक्षया उत्तमं प्रधानं वाचक पदं प्राप्तान् जेसिमित्यादि येषामयं अवणप्रत्यक्षत उपलभ्यमानोऽनुयोगऽद्यापि
 र्द्धभरतेवेतादृशादर्वाक् प्रचरतिआप्रियतेतान् स्कन्दिलाचार्यान् सिंहवाचकसूरि शिष्यान् वज्रपु नगरेपुनिर्गतं प्रसृतं यशोयेषां ते वज्रनगर निर्गत
 यशस्तान् वन्देअथयेषामनुयोगोऽर्द्धभरते आप्रियमाणः कथं तेषां स्कन्दिलनाम्नामाचार्याणां संबन्धी उच्यते इहस्कन्दिलाचार्यप्रतिपत्तौ दुःखम
 सुखमाप्रतिपत्तिन्यास्तद्वत्सकलशुभाव ग्रसनैक समारंभायाः दुःखमायाः साहायकमाधातुं परमसुहृदिनद्वादशवार्षिकं दुर्भिक्षमुपपादि तत्रचैवं रूपे
 महतिदुर्भिक्षे भिक्षालाभस्यासंभवादवसी दतां साधूनामपूर्वार्थ ग्रहणापूर्वार्थस्मरण श्रुतपरावर्तननि मूलतएवाद्यजम्बुः श्रुतमपि चातिशयि प्रभूत

सूत्र

गुओगो पयइ अज्जाविअडुभरहंमि वज्जनयरनिगयजसे तंवदेखंदिलायरिए३७ तत्तोहिमवंतमहंत विक्रमेधिइप

भाषा

हेजेहनो२ अ० अचल पुरिजेदूने नि० निकल्यो तिणे चारित्र लीधां हे का०कालिकश्रुतद्वादसांगीना ते वारा१२ चंना चा० अर्थधारी राखा धी०
 धीयवंत वं० ब्रह्म तीपसेहनामा आचार्यने वा० वाचक प० पदे उक्त० उत्तमपद प० पास्याहे जे०जेह यकी आज लगे इ०एहप्रत्यक्ष अ० अर्थदिक प०
 प्रवरत्तेहे अ० आजभी अ० दक्षिणार्द्धभ० भरतमाहे ते खंदिलाचार्य तेणे जे दुर्भिक्ष वारवरसीकालपद्ये प्रवचनराख्युं ब०धये ग० नगरिनि० विस्त
 र्याहे ज० जसजिणे तं० तेहळं वांदुहुं खं० खंदिलनामा आचार्यने ३७ का० कालिकसुत्र तेआचारांगादिक १२ सुत्रसुत्रांना अ० अर्थनाधा० धारणा

नंदी टी०
८६

मनेशत् अंगोपांगादिगतमपि भावतो विप्रनष्टं तत्परवर्त्तना देरभावात्ततो हादशवर्षानन्तरसुत्पन्ने सुभिन्ने मथुरापुरिस्कंदिलाचार्य प्रमुख्यमण संवेनैकत्वमिति वा योयत् स्मरति सतत्कथयतीत्येवं कालिकश्रुतं पूर्वगतंच किञ्चिदनुसंधायघटितं यतश्चैतन्मथुरापुरि संप्रटितमतद्वयं वाचनामायु रीत्यभिधीयते साच कालियुगप्रधानां स्कंदिलाचार्याणां मभिमतातैरेवचार्यतः शिष्यबुद्धिं प्रापितेति तदनुयोगे स्तेषामाचार्याणां संबंधीतिव्यपदिश्यते अपरे पुनरेवमाहुर्न किमपि श्रुतं दुर्भिक्षवशादनेशत किंतुतावदेव तत्काले श्रुतमनुवर्त्ततेषां केवलं मान्ये प्रधानायेनुयोगधरास्ते सर्वेपि दुर्भिक्षका लक्षवलीकृताएकैव स्कंदिलसूरयो विद्यन्तेस्मृत तस्ते दुर्भिक्षापगमे मथुरापुरिपुनरनुयोगः प्रवर्त्तितइतिवाच्यं नामाधुरीव्यपदिश्यते अनुयोगश्च तेषां मःचार्याणामिति ततो इत्यादि ततः स्कंदिलाचार्यानन्तरं तच्छिष्यान् हिमवतो हिमवन्नामकान् हिमवन्महाविक्रमान् हिमवतइव महान् विक्र मो विहारक्रमेण प्रभूतक्षेत्रव्याप्तिरूपो येषां तेतथा तान् धिद्वपरक्रममणंतेइति अनंतइतिपराक्रमान् प्राकृतशैल्याचानन्त शब्दस्यान्यथोपग्राहः सूत्रे अनंतो अपरमितोइतिप्रधानः पराक्रमः कर्मशतून् प्रतियेषांते तथाविधातान् तथा सञ्क्रायमणंतधरेति अत्रापि प्राकृतशैल्यानंत

रक्रमणंते सञ्क्रायमणंतधरेहिमवंतेवंदिमोसिरसा ३८ कालिअसुयश्चणुश्चोगस्स धारएधारण्यपुष्पाणं हिमवंतख

सूत्र

भाषा

हार धार० बलीधारी राख्या छे सुत्र अर्थ करी सहित पु० पूर्वजिण्ये हि० चूलहिमवंत पर्वत समान ख० क्षमा अमण मोटी क्षमानाधणी१ वं० तेहुं वांहुं ना० नागार्जन नामा आ० आचार्यने ३८ त० तिवारपक्षे वली हि० महाहिमवंत समान म० मोटा महंत वि० विक्रम ते चक्रवंत धि० धीर्य वंतप० पराक्रमवंत महं० अप्रमत्त महावलवंत तिणे करीने स० सञ्क्रायवज्जलते घणाना धारणहार ते घणी सञ्क्रायनाकरणहार ते अनंतनो धरणहार

नंदी टी०

८७

शब्दस्य परनिपातोमकारस्वलाक्षणिकः ततएवं तात्त्विको निर्देशोऽनंतस्वाध्यायधरान् तत्रानंतगमपर्यायात्मकत्वादनन्तं सूत्रं तस्य स्वाध्यायं धरन्तीनिधराः अनंतस्वाध्यायस्य धराः अनंतस्वाध्यायधरास्तान् भूयोपि हिमवदाचार्याणां स्तुतिमाह कालियेत्यादि कालिकश्रुतानुयोगस्य धारकान् धारकांश्च पूर्वाणामुपादादीनां धारकान् हिमवतः क्षमाश्रमणान् वंदे ततस्तच्छिष्यान् वंदे नागार्जुनाचार्यान् कथं भूतानित्याह मिउदृत्यादि बहुमार्दवसंपन्नान् बहु कोमलं मनोज्ञं सकलभव्य जनमनः संतोषहेतुत्वात् यन्मार्दवं तेन संपन्नान् मार्दवं चोपलक्षणं तेन क्षान्तिमार्दवार्जवसंतोषसंपन्नानिति द्रष्टव्यं तथा आनुपूर्व्याचार्यपर्याय परिपःव्यावाचकत्वं प्राप्तान् इदंच विशेषणमैदं युगीनसूरीणां सामाचारीप्रदर्शनपरमवशेयं तथाहिअपवादपदमपुष्टमवलंब्यं नैवेदं युगीनसाधनमपि युज्यते कालोचितानुपूर्वमपहाय गणधरपदाद्यारोपणं माप्रापन्महापुरुषधनौतमादीनामाश्रितनामसंगः तेषां आश्रितनास्वल्पीयस्यापि प्रकृष्ट

सूत्र

मासमणेऽंदेणागज्जुणायरिए ३६ मिउमहवसंपन्ने अणुपब्विवायगत्तणंपत्ते उहसुयसमायारे नागज्जुणवायएवंदे
४० गावंदाणंपिनमो अणुओगेविउलधारिणिंदाणंनिच्चंखंतिदुयाणंपखवणेऽल्लभिंदाणं४२ तत्तोयभूयदिन्नंनिच्चंतवसं

भाषा

हि० एहवा हिमवतना समान आचार्यने वं० ऊंवांडुकुं सि० मसूके करीने ३६ मि० बहुसुकुमापणासहितम० अहंकार नहीं अने सरलसभाषणा स० संहिते अ० अनुक्रमे व० वाचक पदनी प्राप्तने विधे प० यथा ह्ये वाचक पणो पास्यो उ० अथवि सु० सुत्रसेवताने जाणीने स० समा सुत्रसेवे बली उपसर्गना सहणहार ना० एहवानागार्जुन नामा वा० वाचक आचार्यने व० ऊंवांडुकुं गो० बली गोविंदनामा आचार्यनेमिण न० नमस्कार ऊच्यो अ० अर्थ वि० अत्यन्त विस्तीर्ण घणा विस्तार सहीतना धा० धारणहार तेहना आणद० सुवार्धनाध्या दातार ते धारकनो उय इंद्रनि० सदा इविभावंत

नंदी टी०

८८

सूत्र

भाषा

दुष्टतरं संसारोपनिपातकारणं यत्तत्तुं बूड्ढोगणत्तररुहोगोयसमादेहिं धीरपुरिसेहिं जोतववदूषयत्ते जाणंतोसो महापावो । ततएतत्परिभाव्यसंसारभी
 कणाकथंचिद्विनतादिना समावर्जितेनापि स्वशिष्ये शुणवत्तिकालोचितवयः पर्यायानुपूर्वोसंपन्ने गणधरपदाध्यारोपः कर्तव्यो न दृष्टकुठचिदिति स्थितं तथा
 ओषश्रुतसमाचारकान् ओषश्रुतमुत्सर्गश्रुतमुच्यते तत्समा चरंतिये ते ओषश्रुतसमाचारकास्तान् नागार्जुनवाचकात् बंदे वरतवियेत्यादि गाथाद्वयं वरं
 प्रधानं सार्द्धं षोडशवर्णिकारूपं तापितं यत्कनकं यत्सुवर्णं यत्सुवर्णं चम्पकं सुवर्णचम्पकपुष्पं तथा यच्च विमुकुलं विकसितं वरं प्रधानं कमलमंभोजंतस्त्रययोगर्भस्त
 त्वदृशवर्णातस्मिन् देवाकांतीन तथा भव्यजनहृदयदयिनान् भव्यजनहृदयवत्तुभान्तथादयागुणविशारदान् सकलजगज्जंतुदवाविधि विधापनयाः तीव्रकुशलान्
 तथा धियाराजंते शोभंते इति धीरास्तान् तथा सार्द्धं भरतप्रधानान् तत्कालापेक्षया सकलार्द्धं भरतमध्ये सुगप्रधानान् तथा सुविज्ञातवत्तुविषयाध्यायप्रधानान्

जमे अनिविस्त्रं पंडित्यजणसामख्यं वंदामी संजमं विहस्यु ४२ वरकणगतवियचंपग विउलवरकमलगभभसरिसवखे भवि
 यजणहियट्ठए दयागुणविसारणधारे ४३ अट्टभरहप्पहाणे षड्विहसज्जायसुमणियपहाणे अणुउगियवरवसमेनाहू

द० दयावंत के प० सर्वपुरुषमाहि सुहृत्तावकनीपरुपणा करणी दु० दोहिली के पालता आनंदकारी तथा बली एहवो पुरुष दु० दोहिलो पामी ते
 माटे ४१ इसरिषो के ४१ त० तिवारिपके भू भूतदिशसाधु नि० नित्यसदाइत० तप१२ भेदसं१७ भेद संयमने विषे ते तपसंजमकरतां अ० थाके नही
 ते साटे पं० पंडितज० लोकने सा० चारित्रिकरीने साता उपजावे वं० ऊंवां दु कुं सं० संयमनी वि० विधिनो भू० जाण के तेहने व० प्रधानक० तपाव्यो
 सुवर्णतेहना सरिषो वर्णके तथाचं० चंपाना फुलसरिषो वर्ण के वि० विकसातपामे ते निर्मलव० प्रधानक० कमल तेपद मनो० गं० गर्भ तेहना स० सरीखो

नंदी टी०

८६

सूत्र

भाषा

बहुविध आचारादिभेदान् स्वाध्यायः ततः सुविज्ञातो बहुविधः स्वाध्यायोयस्तेतथोक्तास्तेषां मध्ये प्राधानानुत्तमान् तथानुयोजिताः प्रवर्जिता यथोचिने
वैयारत्यादौ वरवषभाः सुसाधवायैस्ते तथोक्तास्तान् तथानामेन्द्रकुलवंशस्य नंदिकरान् प्रमोदकरानित्यर्थः यथाभूतचित्तप्रगल्भान् अनेकधासकलसत्त्वहि
तः पदेशदानसमर्थान् भवभयव्यवच्छेदकरान् सवुपदेशादिना संसारभयव्यवच्छेदकराशीलान् नागार्जुनः ऋषीणां नागार्जुनमहर्षिचरणीयां शिष्यान् भूतदि
न्नाचार्यान् भूतदिन्ननामकान् आचार्यान् वंदे सूत्रे च भूतदिन्नशब्दात्प्रकारोऽलक्षणाधिकः सुसुगुण्य इत्यादि सुष्टुयथावस्थिततया सुगुणितं ज्ञानं ज्ञो ज्ञाणमु
णाविति प्राकृतलक्षणाज्जानीते सुगुण आदेशः नित्यानित्यं सामर्थ्याद्विस्त्रितिगम्यते येन ससुज्ञातमित्यादिनित्यत्वं यथाच वस्तुनोनित्यानित्यता तथाध
र्मसंग्रहणटीकायां सविकारमभिहितमिति नेहभूयोभिधीयते माभूत् ग्रन्थगौरवमिति कृत्वा एतेन न्यायवेदितातस्यावेदिता तथासुष्टु अतिशयेन ज्ञातं

लकुलवंसनंदिकरे ४४ भूयहियत्रप्रगभे वंदेहंभूयदिन्नमायरिए भवभयवुच्छेयकरे सौसेनागज्जुगरिसौणं ४५ सुगुणि

व० वर्णके जेहनो भ० भविक ज० ते लोकना हि० हिरेवाने विषे द० हियानो वल्लभके द० दयाने गु० गुणे करीने ते दयाना गुणाने विषे वि० सोभा
सहित घणुडाहाधी०धीर्यवंत के अ० अर्द्धभरत जेवमांदि प्य० दुगप्रधान के व० धणीवध स० सज्जायकरी सहितके सु० भलो जाणके सु० भलोमुनि
श्वरसाधके वि० सुविनीतके तेएतल्लगुणाने विषय प्य० प्रधान के अ० अर्थनागि० कथणहारमांदिहिव० प्रधानवि० वृषभसमानके ना० श्रीज्ञातकुलवं० वंसने
विषे न० आनंदकारीके भू० सर्वभूत जीवनादि० हितने विषे प्रगर्भवलभडाहा के वं० ऊर्वांदुं भू० भूतदिन्न नामा आ० आचार्य प्रते २७ भ० भवना
रकीतिर्यचनां भवांना म० भयना वु० टालणहार सर्वभवना भयना टालणहार के सी० शिष्यना० नागार्जुन नामा रि० ऋषीश्वरना ४५ सु० भली

नंदी टी०
६०

यत्सुखमर्थश्च तस्य धारकं अनेन सदेवाभ्यस्तुत्वार्थता तस्यावेद्यते तथासंतो यथावस्थिता विद्यमानाभावाः सद्भावहेषामुद्भावनाप्रकाशनं सद्भावनातस्यां तथ्यमविसंवादिनं सद्भावोद्भावना तथ्यमेतेन तस्य सस्यक्प्ररूपकत्वमुक्तमित्यंभूतं भूतदिच्चाचार्यशिष्यं लोहित्यनामानमहं वंदे अत्यमहत्थेत्यादि तत्रभाषाभिधेया अर्थविभाषावार्त्तकाभिधेया महार्थास्तेषामर्थमहार्थानांखानिरिव अर्थमहार्थखानिस्तं एतेन भाषावार्त्तकरूपादुद्योगविधीयति पटीयस्वभावेदयति तथासुश्रमणानां विशिष्टमूलोत्तरगुणकलितसंयतानाम् पूर्वशास्त्रार्थव्याख्याने पृष्टार्थकथने च निर्वृत्तिः समाधिर्यस्य सतथातं तथा प्रकृत्यास्वभावेन मधुरवाचं मधुरगिरं न शिष्यगतमनाक् प्रमादादिरूपकोपहेतुसंपत्तावपि कोपोदयवशतो निष्टुरभाषिणं एतेन शिष्यानुवर्त्तनायामतिकौशलमाह तथाहिगुणसंपद्योगात् कथंचित्प्रमादिनोपि दृष्टाधर्मानुगते समधुरवचोभिराचार्यासान्शिष्यवेद्यथा तेषामनःप्रसादमेवविशिष्टगुणप्रतिपत्त्यभिमुखमभ्युते

यनिच्चा निच्चं सुमुणियसुत्तथधारयंनिच्चं वंदेहंलोहिच्चं सभभावुभभावणातच्चं ४६ अत्यमहत्थखाणिंसु समणवक्खाणक
हणनिच्चाणिं पयइएमइरवाणिं पयउपणमामिदूसगणिं४७ तवनियमसच्चसंजम विणयज्जवखंतिमइवरयाणं सीलगुण

परिजःस्थाने नि० सासता असासता पदार्थजिणे ते अत्यंत आचारवंत सु० भलीपरे सु० सुत्र अर्थधा० धारकके नि० सदीवकाले जावजीवलगे वीसा
ख्या नथी व० वली छंवांदुं लो० लोहित्यनामा आचार्यने सु० भलीपरे कृता भा० भावपदार्थना परपणहार नि० सदाकाले कथक४६ अ० अर्थम० मोटो
रइसतथा भोजनो अर्थ ते मोटोके तेहनी खा० खानिके तथा प्रथमतोऽर्थ भाषाइ ते अर्थ अने वार्त्ताइ बोलाइ ते महा अर्थ तेहनी खा० खानि सु०
भला स० श्रमणनोव० व्याख्यान वाणीना क० कथककइणहार नि० नित्यसदेव तथा नि० समाधि रूप प० प्रकृतिने समावे करीम० मीठीवाणीके जेहनी

नंदी टी०

८१

न कोषं प्रतिपन्नगुणभ्रंशकारणमिति उक्तं च धम्ममएहिं अइसुंदरेहिं कारणगुणोवणीएहिं पल्लवार्थतोयमणं सीसंचोएइआवरिणो १ ततइत्वं शिष्यानुव
 र्तनाकौशल्यखण्डनार्थमुक्तं प्रकृत्यामधुरवाचमिति तंदूष्यगणितं प्रयतः प्रयत्नपरः प्रणमामि पुनरपि दूष्यगणितेनैव स्तुतिमाह सुकुमालेत्यादि तेषां दूष्य
 गणितानां प्रावचनिकानां प्रवचने प्रवचनार्थकथनेनियुक्ताः प्रावचनिकास्तेषां तत्कालापेक्षयायुगप्रधानानामित्यर्थः पादान् लक्षणैः संखचकादिभिः प्रशस्तान्
 श्रेष्ठान् तथासुकुमारमकर्कशं कोमलं मनोज्ञं तलं येषां तान्युनः किंभूतानित्याह प्राचीच्छिकशतैः प्रणिपतितान् इहये गच्छांतरवासिनः स्वाचार्यं दृष्ट्वा
 गच्छांतरेनुयोगश्रवणायसमागच्छन्ति अनुयोगाचार्येण च प्रतीव्यन्ते अनुमन्यन्ते ते प्रातीक्षिका उपपन्ते आचार्यामुच्चापुरस्कारमनुयोगाचार्यप्रतोच्छवाचरन्ती
 ति प्रातीच्छिकादिति व्युत्पत्तेः तेषां शतैः प्रणिपतितान्ममस्त्वान् प्रणिपतामि नस्करोमि तदेवभावलिकाक्रमेण महापुरुषाणां स्वमभिधायकप्रतिसामा

सूत्र

गद्विद्याणं अणुश्लोकेजुगप्पहाणाणं ४८ सुकुमालकोमलतले तेसिंपणमानिलक्खणपसत्थे पाएपावयखीणं पाडित्यगस

भाषा

प० प्रयत्नपणे यतन सहितसुप० प्रणमुं वांङ्कुं दू० दू० आचार्यने ४७ त० तपनियमस० सत्यसं० संयमचारित्व वि० विमथ ज० सरलपणाने विषे ख०
 क्षमाने विषे म० निरहंकारीपणे एतलाने विषेर० रक्तराता छेसी० सीलने गु०गुणे करीने ग० गद्वित्या सहित छे अ० १२ अंगना अर्थनेविषे जु० जु
 गपदनाप्य० प्रधाननाधणी४८ सु० अत्यंतसुकुमाल कोमलतला कोमलमनोहर त० हाथ पगनातलछेते० तेहनेप० प्रणमुकुं ल० लक्षणं करीप० प्रशस्तवखाण
 वायोयः पा० पगते प्रवचनसिद्धांतनाजाण तथाप्रवचननापसपक साधुना प० वांछेसं० स्वगच्छमपरगच्छना साधुनासदकडाते प्रावचनीने प० नमस्यकुं
 एतले तेहनापगवणो साधे प्रणस्याछे नमस्कार कक्षा छे तथा प० प्रतिहमते जे अनेरागच्छी सुतार्थलेवा आवे ४८ जे० जे अनेरादृभ० घणाभगवंतधिवर

नंदी टी०

६२

येन श्रुतधरनमस्कारमाह जे अत्रे इत्यादि ये अन्ये अतीताभाविनच भगवन्तः श्रुतरत्ननिकरप्रितत्वात्मसंगै श्रुत्यादिमन्तः कालिकश्रुतानुयोगिमोधीरा
विशिष्टधिया राजमानास्तान् शिरसाउत्तमानेन प्रणम्यज्ञानस्याभिनिबोधिकादेः प्ररूपणां प्ररूपणाकारकं ध्यवर्गं वक्ष्ये वाचमाह उच्यते दूष्यगण
शिष्योदेववाचकः इहज्ञानस्य प्ररूपणां वक्ष्ये इहोक्तं साचप्ररूपणा शिष्यानधि कृत्यकर्त्तव्या शिष्याश्च द्विष्योद्या योष्यश्च तत्रयोष्या नधिकृत्य
कर्त्तव्यमयोष्यानिप्रति प्रथमतो योष्यायोष्यविभागोपदर्शनार्थतावदिदमाह सेलषणेत्यादि अत्रपरमाह ननुवेदेववाचकनामानः सूरयस्ते महापुरुषाः
स देव समभावव्यवस्थिताः कृपालवो अतएव सकल स त्वहित संपादनाय कृतोद्यमास्तत्कथमिदमध्ययनं दातुमुद्यतायेत्यायोष्य विभागनिरीक्षणमारभन्ते
नहि परहितकरण प्रवृत्तमनसो महीयांसो महादानंदातुकामामार्गणक गुणमपेक्ष्यदानक्रियायांप्रवर्त्तते दयालवः किंतुमाहृद्येण जलभृतद्ववाविशेषेण
अतोच्यते यतएव देववाचकसूरयः समभावव्यवस्थिताः सकल सत्वहितसंपादनाय कृतोद्यमामहीयांसः कृपालवन्तातएवशुभतिदमध्ययनंदातु मुद्यतायोष्या

सूत्र

एहिंपणिवहू ४८ जेअन्नेभगवंते कालियसुयश्राणुओगिएधोरे तेपणमिऊणसिरसा नाणस्सपरूपणं बोच्छं पू० थेराव
लियासमत्ता सेलषण कुडग चालणी परिपुणग हंस महिस मेसेय मसग जलूग विरालो जाहग गोभेरि आभीरीसा

भाषा

साधु का० आचारोगादिक कालिकसुदना अथेना भणावणहाराधा० धारक के भलीबुद्धि करी सहिततेहने धीर्यवंत त० तेहने व० वांटीने सि० मस्तके
करीवांटीने ना० ज्ञाननो प० परपवोवो० बोलिस्युं ज्ञान स्वरूपसुशिष्यने कहिवो कुशिष्यने न कहिवोपू० एपचासगाधानो अर्थपूरो ययो हिवे वली
विशेषकहेके हिवे ते ज्ञाननो स्वरूप सुशिष्यने कहिवो ते उपरिकाचा छेडाने हटाने अल्पधारकने कहिवो ते भयी ओताने कहिवो सेलषण० जेसेल

भाषा

६३

तेपत्थरते मगसेलीयो सुंग जेवडो पत्थरधने वणनैमेव एवेऊनो दृष्टांतजाणवो ते किम छे ते इम जे सेलसमानसुरतो अने कट्टणो जे बुद्धि वली मेव
 सभान आचार्य जलसमान ज्ञानजेज्ञान खरूपजलजे कुशियने न कहिवो अने सुशियने कहिवो तेउपरिकाचाघडा ना दृष्टांत ते जिमकाचाघडा मांछि
 पाणी घाल्यां थकां पाणीनांज विणास थाई तिम कुशियने तथा अविनीतकुशियने जेहवो ज्ञानभणावतां ज्ञानगो विणारुथाई अथवाजिमघाटाभाजन
 मांछि दूधनो विणास थाई तिम कुशियने भणाय्या ज्ञानरूपीयो दुधनो विणासथाई ते भणी अल्पमात्र ज्ञानना धारकने सस्यक् ज्ञाननकहिवो तेभणी
 जेओताने जाणने ज्ञान कहिवो सेल० जे मगसेलीयो ते सुंग जेवडो तेजलकरी अभेद्यकछे अने वण० जे मेवते पुस्कलावर्त्त मेवनेपासे नारदकलहप्रिय
 आवीने इम कह्याजे मगसेलीयो कियही मेवेकरीने भेदायेनही तिवारे मेववोल्हो जेऊं वडार पाजाडाने भेदुंतांमो आगलेवापडो मगसेलीयो कुणमा
 वछे इम जे मेवतो शब्द सांभलीने जेनारद जिहां थकी वली मगसे लीया पासे आवीने पुस्कलावर्त्तमेवना गुणघणा गाव्या ते जेमेव इमकहे छे ऊंतो
 वडार भाखराने भेदीने नाखु तो मुक्त आगे वा पडो मगसेलीओ कुणमावछे इमसांभलीने मगसेलीओ कोणो कुणछे रेवापडो पुस्कलावर्त्त तेजे
 रांकमुगमात्रधाराकरीने सातरात्रिलगे वरसे तो हीसुभने किंचित् मावपणि जे भेदि न सके इम सांभली ने नारद वली पुस्कलावर्त्त समीपे गयो ते
 जिम मंगसेलीएकछो हतो तिमजपुस्कलावर्त्तने कह्या तिवारे पुस्कलावर्त्तमेवे अचंकारकीधो तोऊं पुस्कलावर्त्तजनही जो मगसेलीयाने दूरिवाहा
 वंनहीतथा भेदुं नही तो इमचिंतवीने बादलकरीने मध्ये बीजली करीने वरसवालाणो तेसा तरात्रीलगे वरस्योपणिते मगसेलीओ भेदाणो नही
 पछे पुस्कलावर्त्तवरसीने निवर्त्तिओ निवर्त्तिने पुस्कलावर्त्त तथा नारदवेऊं मगसेली याने तीरे आव्यो ते मगसेलीयो न भेदाणो मगसेलीयो अपुठो
 उजलो जलहलाटकरतो उजवो छवो, तिवारे ते वेऊं लाज्या तिणे दृष्टांते कुशियने कुणीइएके आव्ये वणो आव्येपकरीने भणाय्योपणिते सिध्यने एक

ષડમાથે તિવારે તે આચાર્યમાથે કોપે વહી તદા અનેરે આચાર્ય સાંભલ્યો તિવારે અનેરો આચાર્ય અભિમાન કરી વહી આવીને વોલ્યો કિસ્યં જે તિયંચને
 તથા અજીવને કલાસીચાવીયેકે તો એહતો જીવકે મનુષ્યકે એહને હાંડા હો ષતુરભણાવીને કરસું હમ અભિમાન કરીને તેણે મળાવામળી આ
 એપમાંડીયો તેહને નિરંતરભણાવ્યો તો પિણિતે સોચ્યો નહીં મળ્યો નહીં સુધરીયો નહીં રાગદ્વેષ ચકો નિવલ્યો નહીં તિવારે તે પુષ્કલાવર્તનીપરે તે
 આચાર્યનો અભિમાનવસિઓ પણિતે અયોગ્ય શિષ્યનો હીઓ મેદાણો નહીં એહ અવિનીતનો દટાંતકહ્યો હિવે સુશિષ્યને કિયી દટાંતે તે એકવીજો દટાં
 તકહેકે તે જિમ કાલી ભૂમિકાને વિષે મેઘૂટેહો તથા ઘણોમીજે પાંચી રાખી રહે તથા પાણીરાખાચકો મોધુમાદિકની નિધપ્તિ કરે તિમસું
 શિષ્ય ગુરુને ઘણી અમલેદપમાહે નહીં અનેક અર્થાદિકકહે તે ધારે મળે સુહૃવિનયધર્મને વિષે પ્રવર્તે પ્રવર્તારે દુત્યર્થઃ ૧ કુડગ ૦ ઘડાનો દટાંત તે ઓતા
 જિમ ઘડે તિમ હુવે તે એકનવો ૧ વીજોજીર્ણર તેમમ્મે નવોતે તો મલોજજાગવો હિવે જીર્ણના હેમદકહેકે વાસિઓ ૧ અવાસિઓરતેવાસિયાનાવેમદ તે
 એકતો મલે દ્રવ્યે કરી વાસિઓ ૧ વીજોપાહુવે દ્રવ્યેકરીવસીઓ ૦ વહી તેહના વેમદ એકવમિઓ ૧ વીજો અવમિઓ ૦ એક ૬ મેદ યથા ૬ તે હમસિષ્ય
 નાપણિર મેદ એકનવો ૧ વીજો જીર્ણર તે મધ્યે નવો તે તોનવદિવિતતે અજ્ઞાને ૮ વરસનો હુવે તેહને નંદી આદિક સૂત્રમા સૂત્ર અર્થકહિવા મળાવાઅને
 જીર્ણતે એક વચકરીને જીર્ણ ૧ તથા દીર્ઘકાલનો દિવિતર તથા તે મધ્યે દહુતેહના વે પ્રકારવાસિઓ ૧ અવાસિઓ ૨ તે મધ્યે પિણતેવાસ્યાનાવે મેદરએક
 સ્મતિવાસિઓ ૧ વીજો એક કુમતિવાસિઓર તેહના પિણવલીર મેદએકવમિઓ ૧ વીજો અવમિઓર તે મધ્યે એકણે કુમતિને વમી વીજે સુમતિ અવમીતેહ
 નેજે યથાયોગ્ય જાંણીને સૂત્ર અર્થ કહિવો તથા ઘડાના મેદ ૪ એકતો હે ઠે કાણો ૧ એક પાંચતીહ કાંણો ૨ એક ચોખો ૩ એક આંચો ૪ અચારમેદ ૪ હિવે
 હે ઠેકાંણો ઘડોકે જિહાં ભૂમિકાને વિષે યાપીઓ રહે તિહાં લગે તો અવે નહીં અને ડપાહિઓચકો જાંચો કરીયેતિવારે તે તત્કાલસર્વપાણી વહીજા

ભાષા

૨૫

હતિ ઓતા જાયવા તે વ્યાખ્યાન સાંભલતાં સચ્ચન્દ્ર મેલતો જાયો વ્યાખ્યા ન થકી જટે તિવારે તે અર્થ સર્વવીસરીજાયે તે એમાંગોતો અયોગ્ય છે? વીજો એક પાંચતીકાળો તે અર્જુનજલગ્રહે તથા ત્રીજો ભાગપાંચી ગ્રહે દમચોથો પંચમો પ્રસુલગ્રહે તિમ સાંભલતાં મધ્યે અર્જુ તથા અલ્પવિવર્ણાદિક કહી સકે ખારી સકે પિણસર્વઅર્થનધારીસકે રતીજો ચોથોઘડો તે માંહિ થકી પાણી ચોથા ભાગને વીસરે શેસસર્વગ્રહી રાષે તિમ એકેક ઓતા સાંભલ્યામધ્યે ચોથોભાગ વીસરે અને ઘણો સાંભલે? ચોથા આંખોઘડો તે સર્વજલગ્રહે તિવારે ઓતાપિણસાંભલે તે સર્વગ્રહે સંભારે ૪ દૃષ્ટાંત થયો? ચાલણી. ત્રીજો ચાલણીનો દૃષ્ટાંત તેકિમતે દમજિમ ચાલણી માંહિપાંચી ઘાલતા થકાજ તેપાણી તત્ કાલનીકલી જાદુ તિમએકેક ઓતા સાંભલતાં જાય અને ગજલપણે વીસર તો જાય તથા સાંભલ્યા આવે અને નિદ્રા માંહિ જાયતે ધારણાં આશ્રીઅયોગ્યકે? હિવે વીજો જોગ્યદૃષ્ટાંત કહીયેકે જિમતાપસાનાભાજનનીપરે તેજેવસ્તુ ગ્રહે તે મધ્યે વિંદુમાત્ર જાણ નદો તે સર્વસસ્તુ ગ્રહી રાખે તિમ એકેક ઓતા સર્વ અર્થાદિક ગ્રહે? તથા વહી ત્રીજોદૃષ્ટાંત તેજિમ ચાલણી મેવાદિકમહીર વસ્તુનાપીણે અને તુલસટણાદિક ગ્રહી રાખિ તિમ કુલુહી ઓતા ગુણાર ગુરુ મહો વસ્તુ ત્યજીને તુલસમાન અવગુણ રાખે? પરિપૂ. સુગ્રીનામાલાનો દૃષ્ટાંત તે કિમ તે દમ જે સુગ્રીનામાલાસુદતચાકતિ દૃષ્ટાકાકિકાષ્ટગ્રહી રાખેતિમ કુમતીઓતા આચાર્યાદિકના અવગુણરૂપ ક્ષિદ્રક્ષ્ણસ્ત પચાથી ડપસુ જાણીને ક્ષિદ્રગ્રહે અને મહાવ્રતાદિક સમિતિ ગુપ્તિ વ્રહ્મચર્યાદિક પ્રતિલેખણાદિક કરણચરણયુક્તપણે દૃષ્ટાદિકગુણપરિહરેતિકોકુશિષ્ય ૪ દૃષ્ટાંતપ્રતિપદ્ધ તે સ્યં તેકહેકે ૪ હંસ. હંસનો દૃષ્ટાંત તે કિમ તે દમ જે જિમ હંસપંચીને સાગલેદુધ અનેપાણિહંસ આપાંચીમેહો?કરોનેમુકીયે અને હંસઆપણીચાંચતે મધ્યે મુકે તિવારે તે હંસની ચાંચનો સ્વભાવખાટો જીવે તે મળી જે દુગ્ધતે વિચલી કરી પાણી થકી જુદો કરીને પીયે હંસ દુધ પીયેપાની નથી પીયે તિમ સુશિષ્યગુરવાદિકના ગુણાર લેવે પશિક્ષ્ણસ્તપચાથી જલના પામીઅર્થે સુતાદિકમહાવ્રતાદિકને વિષેઅતીચારલાગતા દેખી ન ગ્રહે ગુણજગુણ લેવે ૫

भाषा

६

महिस० भेसानो दृष्टांत ते किम भेसो पाणीपीवा भणी जलने स्थानके जाय तेपाणी पीवाने अर्थे पाणी मांझिपेसे तिहां मस्तके सींगे करी पगे करी पांणी डोहले बली सूत्रतो जाय आपमपीवे अने ज्यने पाणी पीवा न देवे तिम कुश्रोता तथा कुशिय्य व्याख्यान मध्ये विघ्नजलह द्वेषरूप दोहलो करी ने तिम करे जिम आपन समक्षे अने परने पिण समक्षवानदेवे ६ तेहनुं प्रतिपक्षसुशिय्य ते भणी सातसुदृष्टांत कहे के ६ मेसेय० छालिनो दृष्टांत ते किम ते इम जिम छाली पाणी पीवाने जाइ तिहां जाईने पाणी पीवता पग रोपीने आपपगनीतरीयो २ पांणी पीवे अनेज्यपणिनीतरीयो २ पांणी पीवे पिणपाणी डोहलाइ नहि ते सर्व ज्यपांणी पीवीरने संतोष पामे तिमसुश्रोता १ सुशिय्य पणिवेठो सांभले सुत्ररूपीयो पाणी निर्मल आपगपीवे बीजासर्व ज्यने पावे पणिडोहलपण्यो घालेनही अने सुत्रार्थ पीवे ग्रहे संतुष्ट थाइ पुटार्थ पणु पामे ते आप पोते सांभले अने राइ सांभलवा देवे ७ मसग० मसानो दृष्टांत ते किम ते इम जे जिम मसो बधिर पीवे पिण अनेरा कोई किंचित् मात गुणनकरे अपुठीखाज करे तिम कुशिय्य कुश्रोतापिणकाले अकाले गुरुवादिकने संतापीने सूत्र अर्थ ग्रहे धारे अने पळे गुरुवादिकने सेवा मक्त प्रसुखभणी सखार्थे ओनछवे ८ तेहनो प्रतिपक्ष ते काइ एकभलो के तेभणी हिवे नबसुं दृष्टांत कहेके ८ जलोग० ज लोकनो दृष्टांतते किमते इम जे जिम जलोकचटको देयी करी पीडाउपजावे पळे निर्वि कारकपणु करेतिम सुश्रोता सुशिय्यादिक काले अकालेसंतापे पळे गुरुने सखार्थेओ थाइ सुधरूपकथाइ ९ विराली० विलाडीनो दृष्टांतते किम ते इमजे कोई एक विलावडांवत ते जिम विलाडुं कीकासुं दुधनां खोने हाडो भांजे पळे दुध भूमिकाइ नांजे पळे धरती पड़ीओ दुध टणांकारी सहित छवे ते चाटे पणिहाडी भरी मांझि थी पीवे नही तिम पूहां अनेरा अंतादिकनी समीपे सूत्र अर्थ प्रश्न सांभले पणि गुरुवादिकने पासे श्रुत सागरने समीपे विनयकरीने सांभले नही अन्यथा पासे खोटो खरो सांभले १० ते एहनो अयोग्य कस्यो तेहनो प्रतिपक्षः हिवे इग्यारमो दृष्टांतकहे के जाचाग०

भाषा

६७

सेहलानो दृष्टांत ते किम ते इम जे जिम सेहलो तिर्यंच विशेष दुधरूचतो थोडो पीवे ते जीरवी पळे वली पीवा आवे ते जीरवी पळे वली पीवा
 आवे ते जीरव्या पळे वली पीवा भणो आवे वलीर पीवे पणिहांडलि भांजे नही दुग्धपिण्डोले नही तिम सुशिष्य पिणजेतलो अनुयोग अर्थभणो धराइ
 तेतलोहीज सूत्र अर्थप्रमुख भणो धारे पणि अधिको लेईने विसारे नही रूचतो र ज्ञान भणो धारे रुडो परिरत्नसमान राखे ते जे सुशिष्यके ते भलीपरि
 राखे पणिवोसारो नही ११ छिवे १२ सुंगायनो दृष्टांत कहे के गो० ते गायनो दृष्टांत ते किम ते इम जे जिम काई एक सेठ जे ब्राह्मणाने एकगाय
 साधारणपणे भलीज करीने ते दीधी ते पिणकुही भाईने सीरपणे दीधी ते कुहीभाई कुघराने बीचाले ते गायलीधी पळे पछिली तो वडे भाई दुध
 दूहीने एतले एकने चितवे जे आजऊं गाय दुही सौ अने पळे चारोऊं नीरस्युंतो पळे कपासीया देईस्यतो तेहनो दुग्ध अनेरा भाइ दोहीलेसी
 तेहने दुध घणो होसी इम एहवो चिंतवीने ते गायने दूहीने तिणें भूखी तसी ताडी दीधी पळे वापडी गाय कानना तणाचाटीनेरहीपळे सांभ पडीयां
 घरे आवो तिणे जने वोजे भाई दुही तिणें पिण एहवोज चिंतवीने तिणें पिण भूखी तसी राखी पळे सर्व इमज चिंतवीने दोहीरने ताडीदेवे
 पिण कोइ चरावे पावे नही तिवारे पळे ते गाय भूखाई करीने सुकीघणी दुखी थईपणि दुध देवो करी मौहनीने उदय तिवारे लोकामाहि ब्राह्मणानो
 अपजस ऊवो तिवारे बीजासिष्यसिरदार कहिवा लाग जे आज पळे ब्राह्मणाने गाय दीजे नही इम तेहनो अपजस थयू अने गाय पिण दुखीथइ
 तेहनो प्रतिपक्ष तिम कोई एक आचार्य हवे अने ते कहे अनेरा आचार्य तथा कोई एक सामान्य साध अनेरा टोखाना प्राङ्गणा आयासुवार्थ लेवा
 भणी तिवारे ईणे आचार्य घणा हरषसहित निर्जरा जाणीने तीर्थ करनी आज्ञा ज्ञान देवानी कें इम जाणी सरदहीने प्राङ्गणाने सूत्रार्थ देवुं मांडुं
 तिवारे ते आपणा कुशिय इम चोतववा लाग जे अह्मे आचार्यनो विया वचस्युं कीजे एह रुकुतो प्राङ्गणां ने चेतकरीर ने सूत्रार्थ देवे के ते भणी

भाषा

१८

प्राज्ञणा वियावच करिखे अने अन्हें करांते अन्हने स्युं स्वार्थ के अने वली ते जे प्राज्ञणा इम चींतवे के अन्हें तो दिन चारना तथा भासादिकना प्राज्ञणां छां जे अन्हें ने आधोज कियु स्वार्थ के इम चिंतवतां विचालेज थकी आचार्य सीदाइं पिण ज्ञान देतो मनवचन कायाइ करीने गिल्यानता न पामे ते कष्ट पामीने निर्जरा भणी सूत्र अर्थ देवे भणावे तथा छिवे भलो दृष्टांत सुशिक्षितो कहिये के ते जिम कुणी एक सेठे चार ब्राह्मणांने साधारण सीरमे गाय आपीते ब्राह्मणें इम चिंतव्यो जे गाय आजऊं दोहीस्यु अने पळे जेऊं चारो दाणु देईस्यतो ते दुग्ध प्रभाति घणो होखे ते दुध बीजा ब्राह्मणाने कामे आवसी तथा प्रभाति माहरेज कामे आवसीऊं ज दुहीजस्यु तो घणो दुध होखे इमज एहवो सवलेइ भाईयां इम चिंतव्यो ते गायनी खाणनी पीवणनीदांगानी सीतनी धूपनी सर्वथा प्रकारे गायनेसाता उपजेतिमकरेतिमची आचार्यने पोतानाशिक्ष्य वियावचकरे ते इमजाणें जे असणादिक विचरीने आचार्यादिकनी सेवापुजा विया वच कर स्यांतो आचार्यादिकनो सरीर संपुष्ट याइ सीतो जे आचार्यादिकनो सरीर अन्हने प्राज्ञणादिकने अर्थ सूत्रादिकदीजीइके तो वारू वली तिवारे पळे ते प्राज्ञणापणि इम चिंतवे अन्हाने आचार्य घणो उपगार करे के घणो हेत करीने अर्थ सूत्रादिक देवे के तो तेहनो ऊंओसीगलकिमथा इस्यु अने एह सूत्र अर्थदिक फलदायक किमहोसी इम जाणीने आपण विनय वेया वच करे स्वसिध्यादिक पासे करावे १२ छिवे तेरमो भेरीनो दृष्टांत कहेके १२ भेरी० भेरीनो दृष्टांत ते किम ते इम ते जिम एकदा प्रसावे पहिला देव लोकनो धणीदज्ञ गार्हपति शकेन्द्र देवतानो इंद्र देवतानो राजा ३२ लाखविमाननो धणी तेरमे प्रतरे सौधर्मासभा मध्ये शक्रमात्मा सिंघासन उपरिवेठा कथा ८४ सचअसामान्य इंद्र आठ ८ अग्रमहेषी परिवार सहित ४ लोकपाल ३३ त्रायत्रिंशक १२ हजार देवता मांजिली परिषदा १४००० मध्यपरि० १६००० ब्राह्मपरि० ७०० सात सय मांजिली परषदानी देवी ६०० मध्यपरषदानी देवी ५०० बाहिरली परषदानी देवी सात ७ अणी का ३३६०० तीन लाख

સાધા

૨૬

છત્વીસ સહસ્ર આત્મરક્ષક દેવતા અનેરા દેવતા દેવાંગના નીતે અસહ્યાતી કોઢાકોઢી મધ્યે વેઠા થકા મોઢે ૨ શબ્દે કરીને ઓઠણ વાસુદેવની પ્રશંસા તોનવાર કીધો તેજે દ્વારિકાધિપતિ ઓઠણ સુરારીની તિણે દૂમ કહ્યો જે ઓઠણવાસુદેવ સર્વગુણગ્રાહી છે અને નીચ જુઠ્ઠનકરે દૂમ કહ્યાનન્તર સર્વદેવતા દેવાં ગનાયે સકોટ્કનો વચનસરદહ્યો અને એકણે મિથ્યા દુષ્ટી દેવતાદૂર્દર્ષી ભણીસરદહ્યું, મહી તિવારે તે દેવતા અત્યલોકને વિષે આચ્યોતિણ અવસરે ઓઠણ સુરારી ઓનેમિનાથ સ્વામિને વાંદિવાજાયેછે તે તિણે અવસરે ૪૨ લાખ હસી ૪૨ લાખ અશ્વ ૪૨ લાખ સંગ્રામિક રથ ૪૮ કોડિધાય ક ૧૬ સહસ્ર સુકુટબંધ રાજા આપણીર સેન્યા સહિત ૩૨ સહસ્ર અંતપુરપરિવાર ૭૨ સહસ્ર માતા દસદસારણ સાઢી તોન કોડિ કુમર દૂમ સર્વ જાદવાનો પરિવાર ૧૮ કોડિ અંગમર્દનીક ૧૮ કોડિ આભરણધારી ૧૫ લાખ ભોજન સ્થાનીયા અઢી લાખ દીવીટીયા ૪૨ લાખ સંગ્રામિક નીસાણ છે ૬ કોડિ સામાનિક નીસાણ ૫ કોડિ ધ્વજા પતાકા ઘંટા છત્ર ચામરાદિક સહિત ૧૬ કોડિ વત્તીસ વદ્ધ નાટકના કરણદ્વારા દૂત્યાદિક સર્વ સેન્યાસંઘ થઈ દેહીને તિમે પ્રસાદે તે દેવતા તિણી જવાંટે એક કાલો સ્નાનનો સ્વરૂપ કરી સર્વાંક મેસોડે કુહિઓ સહિઓ સહિત વિદ્રુપરૂપકીધો મુખ વિકા સિઓ અને દાંત સમચેળી કરીને પહિઓ એતલે ઓઠણ સુરારી ઓનેમિજીને વાંદવા અર્થે આવતાં પાયક પ્રમુખ સેન્યા આગલિર જાયે છે તે આગલિ થકી તેણે દુર્ગન્થ જાણીને મુખવચ્ચ થી ઠાંકીરને રાજપંથ કોઢીરને અપંથિક ઝઝડેરચાલિ તે સેન્યા જિવારે ઓઠણ સુરારી દીઠી તે દેહીરને બોલ્યા એહ સેન્યા લોક કિમટલ્યા રાજપંથ કોઢીરને તિવારે તે કુંચિકપુરુષે કહિઓ સ્વામિ સ્નાનની દુર્ગન્થ સહી નથી જાતિ તે ભણી સેન્યા લોકમાર્ગ થી ટલ્યા છે તિવારે જે ઓઠણજી સુરારી સદારીક શરીર સદા અસાસતો સહણપહણ વિધ્વંસણ જાણીને ચિંતય્યો એહ શરીર દુર્ગન્થજ છે અનેદુર્ગન્થ કરીને મહ્યો છે તે ભણી ન કલ્પે રાજમાર્ગ કોઢવો તે ઓઠણ સુરારી માર્ગે હીજ ચાલ્યો તે સ્નાન પાંસિ ગયો તિહાં સર્વાંક નિંદણીક જાણીને વિમાસતા થયો

भाषा

१००

सुखिरिष्ट रत्नमे परम्पराय दांत समयेणिमुक्तःफल सरीषा विचारीने वखःख्या सर्व सेन्या मध्ये तिवारे ते देवताइ स्वमेव पासा थकी वचन सांभलीओ
 सांभलीने तिणि देवताइ चिंतयो जे श्रीकृष्णशसुदेव जेहवो गुणग्राही सांभलीओहतो तेहवाजगुणजाणहे श्रीकेसवसमोसरणे पुछंता तिहां एउ सरोर
 असासतो जांणी वैराग्य भावना आणीने सर्वने बंदना करतां थका ४ नारकीना दखवाडा तोछा श्रीनेमिनाथ सुषणीदेर दल वदल कीधीपके ते रूपते
 देवताइ साहारीओ अने श्रीकृष्णसुरारी धर्मकथा सांभलीने घरे आयो तिवारे देवताइ वली देसावरीनो रूप करीने अख रत्न लोक देखतांज अप
 हस्यो तिवारे लोक खडगादिक लेईर सनाह पहिरीरने नीकल्या जाई पछंथा ते सर्व सेन्याने अख उपरि देठोज लोकने जीतीने श्रीकृष्ण चाविवा
 माटे हलुवेर जाई के ते तले श्रीकृष्णजी पछचीने बोल्याओ अहो अख कालेई जाय के छोडी देवो तिवारे ते बोल्या भलाई लई जावुं कुं तुम्हे जुद्धि
 जीपीने कांई नल्यो एतलोकछानन्तर श्रीकृष्णजी भलार जुहुनानांमलीधा गरुडबुहादिकतेन माने तिवारे कृष्णजी कस्यो तो तुंही कह तिवारे तिणे
 कहीओ आपणवेछं जस्यापको कडि पकोकडि पछिर लडस्यो तिवारे श्रीकृष्णजी लाज्यावली कस्यो अखलेई जावो पण्डित्युं नौचडुड नही करुं
 तिवारे तिहां तेदेवता हरयो तेदेवता दिव्यरूपकरीने श्रीकृष्णने तीरे आवी अख सुंपीने सर्वविरतंत कस्यो देवनो दर्शण लोकानेऊओ
 जे देवदर्शनप्रायश्च निष्कलन छवे तिहां देवता तुष्टमानथयो श्रीकृष्णे वरमांगियो तिवारे देवताइ हारिका नगरीमे रोगव्यायो जांणीने चंदणनी
 भेरी आपीते श्रीकृष्णजी एक पुरुसने सुंपीते छडे मासे एक दिन एकवार तेपुष्यज्यावे तिवारे जेसांभलणहारनारोगपाकिलोजाइ आगलो उपसमा
 वेतिवारे पके जेभेरीनो वज्रवणहार पुरुषमहारिज्वंत पणोपछंतोइम करतांर एकदा प्रसावेएक प्रदेशी रोगी आब्या पहिली भेरी बाजीरही तेषि
 प्रदेशी विमास्यो जेमाहरो रोगवाधसी तिवारे छमरी जासुं इम जाणीने तिणे विमास्युं जेभेरी वसी पीजीये तोरोग जाइ तिवारे तिणे तेभेरीनाव

भाषा

१०१

जावणहारने दांमधनदेईनेखंडलीधोनवोसांघो लगाहोइमघणेजणे खंडलीधामेरीवीगडीगइ घणादिनययालोकमांहिकयावार्ताहइइकमासपळेमेरीवजा
 डोतिवारेते भंभाशय्जरे पिथ रोग नगयो तिवारे तेलोक श्रीकृष्णजी समीपे गया वीनव्या तिवारे श्रीकृष्णजी सनासनसुख आवीने तेमेरीवजवावी
 भंभाकरे वली आपण पोतेहिज तेमेरी वजावी तिवारे पणि भंभाकरे तिवारे ते श्रीकृष्णजी कोप्यो कांइरे इमऊइ रोगनजाइ तिवारे मेरीना वजाव
 णहार सत्यवोल्हो तिवारे तेमेरीना वजावणहारने विणासीओ पळे कृष्णे अष्टमभक्तपोषध कीधो देवता आराध्योतिवारे तेदेवता प्रसन्नययो मेरी लेइ
 भलामागसने हाये वजाविवाभणी आपी वली तेहने कहियो पूर्वला पुरुषने जोवजे लोकने मेरीना खंडर करी लोभे करीने खंडदेसी तोपूर्वला
 पुरुषतत् वार्त्तानीपजसी इम कहिनेसुंपी तेणे घणो हरष करी लीधो तेमेरीनी घणी रख्या करी भलीपरे राखी तिवारे तेहनेभली परिजसकिर्त्ती
 वाधो तेषणु सुखप्राप्त ऊवो तिमजे अर्थसांभलोरे नेतेमध्ये विरुद्धपरुषणाकरस्ये आपणूं बंध अपणी सद्धा करसी पूजाना लोभभणी तेहने पूर्वपुरुष
 वत्घोतवाइ उतुकटो अनंतोकाकाल दुःखपामसी अनेयथोक्त रीतेपहपीइ अडा आपणी नकरसी पूजालोभन करसीतिहने पाकिला पुरुषनीपरे
 वेऊलोकमांहि सुखपामसी तेइहां जिम श्रीकृष्णजीनी ओपमाने तो मेरीके तिम श्रीजिनवचन रूपणी मेरीके अनेचष्टकर्मरूपरोगके आर्यखेवरूप
 द्वारकाके भव्यलोक तेसांभलणहारके वजावणहारके वजावणहार तेसाधुके अने मेरीना आपणहारो ततिर्थंकर केवली जाणवा १३ हिवे चउद्मो
 ओताकहेके आहीरी० आहारीना दृष्टांतते किमतेइम जिमआहीरआहीरनीष्टत गाडलामेघालीने वेचवामाटे श्रीपाटणिआव्या अऊंटे गाडलो छो
 डीयोतेष्टतवेचवा भणी उत्तारतां यथां दृष्टनो वडो हायथकीपडीगयो तिवारेतेपुरुष स्त्रीप्रतिवोल्हो तुं अन्यतरूप पुरुषने साहसुजोवतीथी रुडेनग
 हिओ तुहे सुभसाहसुं जिमजोवोकों तिममे जोउइमकरी वेऊ आपसमे भगडीपद्यां एतले सर्वदृष्टगयुं पळे विऊंसोगी यया एतले जेसंवातीऊं

भाषा

१०२

तातेतोचालीगया पळे याकतो हतबुचीने वेच्यो अपजशय्युं सांभपडीवरिं आवतां वाटेभंतराले लूटाणा गाडो वक्तप्रमुख सर्वधनगयुं पळे घणादुःखी
 थया तिम ईहां आचार्ये अर्थदीधा तेथिथ व्याख्यान करतां विपरीत कहियो तिवारे परखदामथे गुरुई कहियो कादरे शिष्यविपरीत अर्थकहेछे
 तिवारे तेथिथपणिकहवालागो जेतुहे हिजकहियोथो अनेहिवे सुभनेकडोछो कारेखोटा अर्थ कस्य तिवारेषणुं वादिनाद मंड्यालडीपद्याके
 लोकेपणिविख्याकस्य धर्मनीहाणिकीधीपळे नगरादिकग्रामथकी वाहिरनीकलीवाजुदापद्या इमपरधदाजेसर्वसीखदेवताळडाईजुदापडीसर्वधनसंजमरु
 मजाइ वळतोक्रमाहि धणुं दुखपामेहि हिवेप्रतिपत्तिवीजो कहेछे तिमजमाहीरणाहारीहतवेचवापाटणेआव्याते हत उतारतां घडोछुटीपथोठामभागुं
 जाणो ततकालहाहाकरि हतवेची साथेसंघाते सर्वधनलेई घरेआव्यासर्वथा सुखीययातिम आचार्ये अर्थदीधातिणे शिष्ये व्याख्यान करवाविपरीत
 पणेखोटा कहियोपळे परधदाउद्यापळे एकांतिऊंवा तिवारेगुरुवोल्या देवाणुपिया व्याख्यान करतां जेतुहे अर्थकहियो तेमे तुम्हानेविस्तृतपणेकहि
 वाणो तथातुहेविपरीत कहवाणोछे आजपळे इमकहज्यो तिवारेसुशिष्यवोल्यानास्वामीजी इम न कहो तुम्हेतो रुडोईजकहियो होस्ये पणिमेविप
 रीतआस्योहोस्ये तिवारेवेळने क्रोध न चडियो लज्यामिणनही अनेजेविपरीतऊतो तेसमुंकीधो धर्मनीअर्थनी ग्रहणादिक सवेनीवृद्धिवंताऊया एस
 गुरुसशिष्यने कस्य इमसगुरुहोइते एकांतसीखदेवेपिणलोक आगलेनकहे अनेलोक आगलेसीखदीधां घणो क्रोधउपजेघणीधर्मनी लघुताहोइअने
 एकांतनीसीखमानी लेवेघणोगुणनीपजे अथवा धर्मनीवृद्धिहोइ १४ एसशिष्यकस्यहिवे ईहांजोम्य अजोम्य पुरुष दोय प्रकारनाकहेछे १४से तेस०

नंदी टी०

१०३

योग्यविनेयजन विभागोपदर्शन मारंभंते माभूदयोग्येभ्यः प्रदाने तेषा मनर्थोपनिपात इति कृत्वा अथैक्यं तेषामेतदध्ययनप्रदाने महानर्थोपनिपातः
 लभ्यते ते हि तथास्वाभाव्या देवाचिंत्य चिंतामणि तुल्यमज्ञानतमः समूह भास्करमनेकभव शत सङ्ख्यपरंपरा संगलित कर्मराशिविच्छेदकमपीदं
 मध्यगतम वाप्यनविधिवद्वासेवंते नापि मनसा वज्रमन्यंते लाघवमपि चास्य यथाशक्ति संपादयंति परेषामपि च यथायोगं बुद्धिर्भेदयति ततोऽविधिसमा
 सेवकाः कल्याणमिवतेमहदकल्याण मासादयंति उक्तं च आमेप्रडेनिहत्तं जहाजलंबडं विणासेद् इयसिद्धं तरङ्गं अप्याहारं विणासेद् । ततोऽ
 योग्येभ्यः प्रकृताध्ययन प्रदाने तेषा मनर्थोपनिपातः स वस्तुतोदाहृत एवेति कृतं प्रसंगेन प्रकृतं प्रस्तुतम् तत्राधिकृतगाथायां प्रथममयोग्यशिष्य
 विषये मुद्गशैलघन दृष्टांत उपात्तः स च काल्पनिकः मुद्गशैल घनयोर्वक्ष्यमाण प्राकारो हंकारादिर्नसंभवति तयोरचेतनत्वात् केवलं शिष्यमतिवि
 तानायतौ तथा कल्पयिष्यादृष्टांतत्वेनोपात्तौ नचैतदनुपपन्नं आर्घ्येपि काल्पनिक दृष्टांतस्याभ्युत्थानाद्यदाह भगवान् भद्रवाङ्मखामी चरीयं च कपियं वा
 आहरणं दुर्विहमेवपन्नत्वं अत्यल्पसाहचर्याद्वा घणमिवचोयणद्वाह १ ततो नानुपपन्नः शैलघन दृष्टांतस्तद्भावनाचेयं बृह कचिदगोष्पदायामरण्यानां मुद्ग
 प्रमाणः क्षितिधरोमुद्गशैलाभिधोवर्त्तते इतश्चजंबूद्वीपप्रमाणः पुष्करावर्त्ताभिधानो महामेघस्तत्र महर्षिर्नारदस्थानीयः कोपिकलहाभिनंदनंतयोः कल
 हमाधातुं प्रथमतो मुद्गशैलस्योपक्रांतमगमत् गत्वाचतमेवमभाषिष्ट भोमुद्गशैलकचिदवसरे महापुरुषसदृशं जलेनभेतुमशक्यो मुद्गशैल इति मया त्वदगुणवर्ण
 नायांक्रियमाणायांनामापि तव पुष्करावर्त्तो न सहतेस्व यथा अलमनेनालीक प्रसंसावचनेनयेहि शिखरसदृश्चाग्रभागोऽस्ति स्थित नभोमंडलतलाः कुलाचला
 दयः शिखिरिणस्तेपि महासारोपनिपातेमभिद्यमानाः शतशोभेदमुपयांति किंपुनः स्वराकोमदेकधारोपनिपातमात्रमपि न सहते तदेव सुत्प्रासितोमुद्ग
 शैलः समुज्ज्वलितकोपानलोहंकारपुरस्सरं तमेवमवादीत् भोनारदमहर्षे किमत्रसंप्रति परोक्षे बद्धजल्पितेन शृणुमेभाषितमेकं यदि तेन दुरात्मनासप्ताहो

नंदी टी०

१०४

रात्रवर्षिणापि मे तिलतुपसहस्रांशमात्रमपि भिद्यते ततोऽहं मुद्गशैलनामापि नोद्वहामिः ततः सपुरुषोऽम्बुनिमुद्गशैलवचांसि चेतस्यवधार्यकलरोत्यानाय
 पुष्करावर्त्तमेघसमीपमुपागमत् मुद्गशैलवचनानि सर्वाण्यपि सोत्कर्षं तस्य पुरुषतोवादीत् सच श्रुत्वा तानि वचनानि कोपमतीवा शिञ्चयत् सपुरुषाणि
 च वचनानि वक्तुं प्रावर्त्तिष्ट यथाहादुःष्टः सवराकोनात्रज्ञोमामध्येवमधिक्षयतीति ततः सर्वादरेण सप्ताहोरात्रान् यावन्निरन्तरं सुसलप्रमाणधारोपनि
 पातेनवर्पितुमयतिष्ट सप्ताहोरात्रनिरन्तरदृष्ट्या च सकलमपि विश्वम्भरामण्डलं जलक्षवितमासीत् ततएकार्णवकल्पं विश्वमालोक्यचिन्तितवान्हतः रुम्भ
 लवातं सवराक इति ततः प्रतिनिवृत्तो वर्षात्क्रमेणचापसृष्टे जलसंघाते सहर्षं पुष्करावर्त्तो नारदमेवमवादीत् भोनारदसवराकः संप्रतिकामवस्थामुपागतोव
 र्त्तते इति सच्चैव निरीक्ष्यतां ततस्तौ सहभूयमुद्गशैलस्य पार्श्वमगमतां सच मुद्गशैलः पूर्वं धूलीधूसराशरीरत्वान्मन्दं मन्दमकाशिटसंप्रतितु तस्यापि धूले
 रपनयादधिकतरमवभासमानो वर्त्तते ततः स चाकचिक्षमादधानोऽहं सन्निवनारदपुष्करावर्त्तो समागच्छंतामेवमभाषिटसमागच्छथ २ स्वागतं युष्माकम्
 होतृकृतकल्याणावयं यदत्किंतोपनीतकांचनदृष्टिरिव युष्मादर्शनमकांडएवमन्मनोमादाधायि संवृत्तमिति ततएवमुक्ते भ्रष्टप्रतिज्ञमात्मानमवबुध्यलज्जानतकं
 घराशिरो नयनः पुष्करावर्त्तो यत्किञ्चिदाभाष्यस्वस्थानं गतः एषदृष्टांतः उपनयस्त्वयं कोपि शिष्यो मुद्गशैलसमानधर्मानिरन्तरं यत्नतः पाठमानोपिपदम
 प्येकं भावतो नावगाहते ततोऽयोग्यमिति कृत्वा स्वाचार्योपेक्षितस्तं च तथोपेक्षितमवबुध्यकोप्यन्य आचार्योभिनवतरुणिमावेगवशो जृंभितमहावलप
 राकमो तएवागणितव्याख्याविधिपरिश्रमो योवजिकमद्वयतो परिभाषितगुणगुणविवेको वक्तुमेवं प्रवृत्तो यथेनमहं पाठविष्णामि पठति च लोकानां पुर
 तसुभाषितं आचार्यस्यैव तज्जाह्यं यच्छिष्यः नावबुध्यते गावो गोपालकेनेव कुतोर्थेनेवतारिताः ततस्तं सर्वादरेणषाठयितुं लग्नः सच मुद्गशैलइव दृढप्रतिज्ञो
 न भावतः पदमथेकं स्वचेतसिपरिणमयति ततः खिन्नशक्तिराचार्यो भ्रष्टप्रतिज्ञमात्मानं जानानोलज्जितो यत्किमप्युत्तरं कृत्वा तत्स्यानादपसृत्यगतः ततः

मंदी टी०

१०५

एवंविधायनेदमध्ययनं दातव्यं यतो न अलुब्ध्यागोः शिरश्चङ्गवदनष्टपुच्छोदरादौ सस्त्रे हं ष्टापि सतीदुग्धप्रदायिनीभवति तथा स्वाभाष्यादेवमेषोपि
 सम्यक्पाठ्यमानोपि पदमप्येकं नावगाहते ततो न तस्य तावदुपकार आस्तां तस्योपकाराभावः प्रत्युत आचार्ये स्तुते चापकीर्तिरूपजायते यथा न सम्यक्
 कौशलमाचार्यस्य व्याख्यायामिदं वाध्ययनं न समीचीनं कथमयमन्यथानावबुध्यते इति अपिच तथाविध कुशिल्यपाठने तस्यावबोधाभावात् उत्तरोत्तरस्तुता
 र्यानवगाहने सूरैः सकलावपि शास्त्रांतरगतौ स्तुतार्थौ अंशमाविशतोऽन्येषामपि च पटुश्रोत्राणामुत्तरोत्तरस्तुतार्थावगाहनहानिप्रसङ्गः उक्तञ्च भाष्यका
 रेण आचरिएषुत्तमियपरिवाचोस्तु अत्यपलिमंथो अन्ने सिंपियहाणी दुद्धावियनदुद्धथावंक्षा १ मुन्नशैलप्रतिपक्षभूतोयाम्य शिष्यविषयोदृष्टांतः लक्ष्णाभूमि
 प्रदेशस्तत्र हि प्रभूतमपि जलं निपतितं तत्रेवांतः परिणमन्ति न पुनः किञ्चिदपि ततो वहिरपगच्छति एवं यो विनेयः सकलस्तुताग्रहणधारणासमर्थः
 सकलभूमिप्रदेशतुल्यः स च योग्यस्ततस्तस्मै दातव्यमिदमध्ययनमिति आह च भाष्यकत् बुद्धे विदोणमेहेनकश्चभोमाभोलोदृष्टदयं महणधरणा समत्येदय
 देयमस्त्वित्तिकारंमि० संप्रति कुट्टदृष्टांतभावना क्रियते कुटास्ते द्विधा नवीना जीर्णाश्च तत्र नवीनाना मयेसंप्रसेव पाकतः समानीताः जीर्णा द्विधाभाविता
 अभाविताश्च तत्रभाविता द्विधा प्रशस्त द्रव्यभाविता अप्रशस्तद्रव्यभाविताश्चतत्रयेकर्पु रागरूचंदनादिभिः प्रशस्तद्रव्यैर्भाविता तेप्रशस्तद्रव्यभाविता येपुनःपलां
 दुल्लसुनसुरातेलादिभिर्भावितास्ते अप्रशस्तद्रव्यभाविताः प्रशस्त द्रव्यभाविता अपिद्विधावास्या अवास्याश्च अभावितानामयेकेनापि द्रव्येण न वासिताः
 एवं शिष्या अपि प्रथमतो द्विधानवीना जीर्णाश्च तत्र प्रथमतो ये बालभावे एवाद्यापि वर्तन्ते अज्ञानिन संप्रत्येव च बोधयितुमारब्धास्ते नवीनाः जीर्णा
 द्विधाभाविता अभाविताश्च तत्रभाविता ये केनापि दर्शनेन न वासिताः भाविता द्विधा कुप्रावचनिक पार्श्वस्थादिभिसंविग्नेश्च कुप्रावचनिकपार्श्वस्थादि
 भिरपिभाविता द्विधा वास्या अवास्याश्च संविग्नैरपि भाविता द्विधा वास्या अवास्याश्च तत्र ये नवीनाये जीर्णा अभाविता ये च कुप्रावचनिकादिभाविता

नंदी टी०

१०६

अपिवास्यावेच संविग्न भाविता अवास्या सो सर्वेपि योग्याः शेषा अयोग्याः अथवान्यथा कुटहटांत भावना इह चत्वारः कुटास्तथा छिद्रकुटः कंठहीनकुटः खंडकुटः संपूर्णकुटश्च तत्र यस्याधो बुध्ने छिद्रं सच्छिद्रकुटः यस्य पुनरोष्ठपरि मण्डलाभावः सकंठहीनकुटः यत्र पुनरेकपार्श्वे खण्डे नहीनः सखण्डकुटः य पुनः संपूर्णव यवः ससंपूर्णकुटः एवं शिथ्या अपि चत्वारो वेदितव्यास्तत्र यो व्याख्या न मण्डल्यामुपविष्टः सर्वमवबुध्यते व्याख्यानादुत्थितस्य न किमपि स्मरति सच्छिद्रकुटः समानो यथा हि छिद्र कुटो यावत्तदवस्थ एव गाढमवनिताल संलग्नोवतिष्ठते तावन्न किमपि जलं ततः अवतिशोक्तं वा किञ्चिदिति एवमेषोपि यावदाचार्यः पूर्वापरानुसंधानेन सूत्रार्थमुपदिशति तावदवबुध्यते उत्थितश्चेद्याख्या न मण्डल्यास्तर्हि स्वयं पूर्वापरानुसंधान शक्तिविकलत्वान्न किमप्यनुस्मरतीति यस्तु व्याख्यानमण्डल्यामप्युप विष्टोर्द्धमात्रं त्रिभागं चतुर्भागं हीनं वा सूत्रार्थमवधारयति यथावधारितंच स्मरति सखण्डकुटसमानः यस्तु किञ्चिदूनं सूत्रार्थमवधारयति पश्चादपि तथैव स्मरन्ति सकण्ठहीनकुटसमान यस्तु सकलमपि सूत्रार्थमाचार्योक्तं यथावदव धारयति पश्चादपि तथैव स्मृति पथमवतारयति ससंपूर्णकुटसमान अत्र छिद्रकुटसमान एकान्ते नायोग्याः शेषास्तु योग्या ययोत्तरं प्रधानाः प्रधान तरा इति सम्प्रति चालनी दृष्टांत भावना चालनी लोकप्रसिद्धा यथा कणिकादिचाल्यते यथा चालन्यामुदकं प्रक्षिप्यमाणं तत्क्षणादेवाधो गच्छति नपुनः कियंतकालमवतिष्ठते तथा यस्य सूत्रार्थः प्रदीवमानो यदेवकर्णविशति तदेषविस्मृतिपथमुपेति सचालनीसमानः तथाच सुदृशैलच्छिद्रकुटचालनीसमा नशिष्यभेदप्रदर्शनार्थमुक्तं भाष्यकृतासेलेच्छिद्रचालणिमिहोक्तहासोऽ उद्दिष्टाणंतुच्छिद्रादतलविष्टो सुसमराभिनेवाणि १ एतेणविसद्वीरण्य नीदृक्शेष चालणीआह धनःतलआह सेलोजंपविमदनीयवातुक्तं ततएषोपि चालनीसमानो न योग्यः चालनीप्रतिपक्षभूतंच वंशदलनिर्मापितं तापसभाजनं ततो द्विविंदुमात्रमपि जलं न अवति उक्तंच तावसखउरकठि यंचालणिपडिचक्कुन सवइदिवंपि ततस्तत्समानो योग्यइति संप्रतिपरिपुण्यकदृष्टांतोभाव्यते परिपू

नंदी टी०

१०७

शक्तिनामद्वयतत्त्वोत्तरागलनकं सुदृष्टाभिधं चटिकाकुलालयोवातेन आभीर्योदृतं गालयंति ततो यथासुपरिपूर्णकः कचवरं धारयंते हतसुश्रुति तथा शिष्योपि
 व्याख्यावाचनादि दोषानभिष्टुङ्गाति गुणस्तु सुश्रुतिसपरि पूजकसमानो अयोग्यः आहवावस्य कचूर्णितत् वक्ष्याणादसु दोसाद्वियर्ग्यः ठवेदगुणजासं
 सो सोसोसो अजोगोयोपरिपुन गसमाणो १ आह सर्वत्रमतेपि दोषाः संभवन्तीत्यश्रद्धेयमेतत् सत्यमुक्तमत्र भाष्य कृतासुख प्यामसादोसाद्धनसंतिजि
 णमएकेवि जंशुगुवउत्तकहणं अपत्तमासुज्जवहवन्ति १ संप्रतिहंसदृष्टांतभावना यथाहंसः क्षीरमुदकमिश्रितमप्युदकमपहायक्षीरमापिबति तथा शिष्योपि
 यो गुरुरनुयोगसम्भवात् दोषानवधूय गुणानेव केवलानादत्ते सहंससमानः सचैकांति न योग्यः ननु हंसः क्षीरमुदकमिश्रितमपि कथं विभक्ती करो
 ति येन क्षीरमेव केवलमापिबति ननुदकमिति उच्यते तत जिह्वाया अक्षत्वेनक्षीरस्य कुर्चिकी भूय पृथग्भावनात् उक्तंच असत्तणेन जीहाए
 श्चिद्याहोक्षीरमुदयमि हंसो मोक्षुणजलं आपियद्वयंतहसुसीसो १ मोक्षुणददं दोसे गुरुणोणवउत्त भासियाद् पि गेषहद्वगुणे उजो सो जोगो
 समयत्यसारस्य २ इदानींमहिष दृष्टांतभावनायथा महिषो नितानस्थानमवाप्तः सन् उदकमध्ये प्रविश्य तदुदकं मुञ्जमुञ्जः शङ्काभ्यां ताडयन्मगाहमानश्च
 सकलमपि क्लृषो करोति ततो न स्वयं पातुं शक्नोति नापि यूथंतद्वत् शिष्योपि यो व्याख्या न प्रवन्नावसरेकांडएव क्षुद्रष्टच्छादिभिः कल
 हविकयादिभिर्वात्मनः परेषां आनुयोगश्रवणविघातमाधत्ते समहिषसमानः सचैकांति नायोग्यः उक्तंच सयमविनपियद्वमहिसो न यदुहं पिबन् लोडियं
 उदयं विम्वहविकहावितहा अथक्पुच्छाद्विय कुसीसो १ मेषोदाहरणभावना यथामेषो वदनस्य तनुत्वात्स्वयंच निभृतात्मागोष्पदमात्र स्थितमपिजलमकु
 लुषी कुर्वन्पिबति तथा शिष्योपि यः पदमात्रमपि विनय पुरस्सरमाचार्य चित्तं प्रसादयन् पृच्छति समेषसमान सचैकांति न योग्यः मसदृष्टांत भावनायः
 शिष्यो मसकद्व जात्यादिदोषानुद्वेयन् गुरोमानसि व्यथामुत्पादवति समसकसमानः सचायोग्यः जलोका दृष्टांतभावना यथा जलोका शरीरमदुत्वती

नंदी टी०

१०८

इधिरमाकर्षति तथा शिष्योपि यो शुद्धमदुत्तमं श्रुतज्ञानं पिबति स जलौकसमानः उक्तं च जलुगाव अदूमितोपियद् सुसीसो विसुयनाणं विडालीहृष्टांत
 भावना यथाविडाली भाजन संस्थं सौरं भूमौ निपात्य पिबति तथा दुष्टस्वभावत्वादेवं शिष्योपि यो विनयकरणादि चीनतया न साक्षाद्गुरुसमीपे गत्वा
 शृणोति किन्तु व्याख्यानद्वितेजः केव्यश्चित्सविडालो समानः सचायम्यस्तथा जः हकस्तिर्यग्विशेषस्तत् हृष्टांतभावना यथा जाहकः सोकंर सौरं
 पीत्वा पार्श्वेण लेदि तथा शिष्योपि यः पूर्वं गृहीतं सूत्रमर्थं वातिपरिचितं कृत्वाऽन्यत पृच्छति सजाहकसमानः सच योग्यः संप्रति गो हृष्टांतभावना
 क्रियते । यथा केनापि कौटुंबिकेन कश्चिंश्चित्पर्वण चतुर्थं चतुर्वेदपारगामिकेभ्यो विप्रेभ्यो गौर्दत्ता ततस्ते परस्परमेवं चिंतयामासुर्यथेयमेका गौश्चतु
 र्धामस्माकं ततः कथं कर्त्तव्या तत्र केनोक्तं परिपाद्यादुत्तममिति तच्च समीचीनं प्रतिभातमिति सर्वे प्रतिपन्नं ततो यस्तु प्रथमदिवसे गौरागता तेन चिं
 न्तितं यथाह मद्यै वधोक्षामि कल्पे पुनरन्यो धोक्षति ततः किं निरर्थिकामस्याचारिं वक्षामि ततो न किञ्चिदपि तस्यै तेन दत्तं एषं शेषैरपि ततः
 साक्षपाककुलनिपतिते च तृणसलिलादिधिरहिता गता सुरभूततः ससुखितक्षेपांघि गृजातीयानामवर्णवादो लोके शेषगोदानादिलाभव्यवच्छेदश्च एवं
 शिष्या अपि ये चिन्तयन्ति न खलु केवला नामस्माकमाचार्यो व्याख्यानयति किन्तु प्रातीष्णिकानामपि ततस्तत्रैव विनयादिकं करिष्यति किमस्माकमिति
 प्रातीष्णिका अप्येवं चिन्तयन्ति निजसिष्याः सर्वं करिष्यन्ति किमस्माकं कियत्कालावस्थादिनामिति ततस्तेषामेवंचिन्तयितामपांतराच्च एवाचार्यो वसी
 दति लोके च तेषामवर्णवादो जायते अथवापि च गच्छांतरे दुर्लभौ तेषां सूत्रार्थो ततस्तत्रैव प्रतिप्राहकचतुर्दि जातयद्वा योग्याद्रष्टव्याः उक्तं च अस्मोद्
 ऋदूकलं निरत्ययं सेवहामिकिं चारिचउवरणगवीञ मया अवसहाणीउवदूयाणं सीसापडिच्छिगाणं भरोत्ति ते वियज्जसीमग भरोत्ति न करोति
 सुत्तहाणी अदत्यविदुल्लङ्घतेसिं । एष एव गो हृष्टांतः प्रतिपक्षेपि योजनीयः तथा कश्चिकौटुम्बिको धर्मअद्भुया चतुर्थं चतुर्वेदपारगामिभ्यो गंदत्तवान् तेपि

नंदी टी०
१०८

च पूर्ववत्परिपाद्यादोषमारब्धास्तत्र वस्तु प्रथमदिवसे सागौरागता सचिन्तितवान् यद्यहमस्याचारिण दास्यामि तत क्षुधाधातुक्षयां दोषा प्राणानपहा
स्यति ततो लोकेषु मे गोहत्यावर्णवादो भविष्यति पुनरपि चास्माभ्यं न कोपि गवादिकं दास्यति अपिच यदि भदीयः चारिचरणेन पुष्टा सती शेषैरपि
ब्राह्मणैर्धोच्यते ततो मेमहानमुग्रहो भविष्यति अहमपि च परिपाद्या पुनरप्येनांधोक्ष्यामि ततोऽवश्यमस्यै दातव्याचारिरिति ददौ चारिं एवं शेषा अपि
ददुः ततः सर्वोपिचिरकालं दुग्धाभ्यवहारभाजिनो जाता लोकेपि समुत्पत्तः साधुवादो लभन्ते च प्रभूतमन्यदपि गवादिकं एवं येपि विनेयोश्चित्तवन्ति
यदि वयमाचार्यस्य न किमपि विनयादिकं विधातारस्तत एषोऽवसीदन्ववश्यमपगता सुभविष्यति लोके च कुशिल्या एते अवर्णवादोविजृम्भियते ततो गच्छां
न्तरेपि न वयमवकाशं लभ्यामहे अपि चास्माकमेष प्रवक्ष्यामि शिष्या व्रतारोपणादिविधानतो महातुपकागीसम्प्रति च जगति दुर्लभं श्रुतरत्नमुपयच्छन् वर्त्तते
ततोऽवश्यमेतस्य विनयादिकमस्माभिः कर्तव्यमन्यच्च यदस्मादीयविनयादिसाहायकवलेन प्रातीच्छिकानामप्याचार्यतत्पकारः किमस्माभिर्नख्यं द्विगुणतर
पुण्यलाभश्चास्माकं भवेत् प्रातीच्छिका अपि ये चिन्तयन्ति अनुपकृतोपकारा भगवानाचार्योऽस्माकं कोनामान्योमहां तमेवं व्याख्याप्रदासमस्मान्निमित्तं विह
धाति ततः किमेतेषां वयं प्रत्युपकर्तुं शक्तास्तथापि यत्कुर्मः सोऽस्माकं महान् लाभइति परनिरपेक्षं विनयादिकमादधते तेषां नावसीदत्याचार्योऽव्यवच्छि
न्नाच्च सूत्रार्थप्रवृत्ति समुच्छलति च सर्वत्रसाधुवादः गच्छांतरे च तेषां सुलभं श्रुतज्ञानं परलोके च सुगत्यादिलाभ इति सम्प्रति भेरी दृष्टांतभावना इह
शकादेशेन वैश्रवण यक्षनिर्मापितायां कांचनमय प्राकारादिपरिकरितायां पुरिहारावत्यां त्रिषण्डभरताङ्गीधिपतित्वमनुभवति केशवे कदाचिदशिवसुपतस्थो
इतश्च द्वात्रिंशद्विमान शत स्रष्टृसंकुले सौधर्मकल्पेसु धर्माभिधसभोपविष्टः सर्वतो दिवोकः पर्युपास्यमानः शक्राभिधानो मधवा पुरुषगुणविचारणाधिका
रे केशवमिहावस्थितमवधिना समधिगम्य सामान्यतस्तत्प्रशंसामकार्षीत् अहो महानुभावा विष्णु षोडशोषवज्जलेपि वस्तुनि स्वभावतो गुणमैव मृच्छन्ति

नंदी टी०

११०

न दोषलेयमपि न च नीचयुद्धेन युध्यन्ति इति इत्थं च मधवता के शव स्तुतिमधीयमानामसहमानः कोपिः दिवोकः परीक्षार्थमिहावतीर्थ येन यथा भगवदरिष्टनेमि नमस्कारकरणाय केशवो यास्यति तस्मिन्पथि अपांतराले क्वचित्प्रदेशे समुच्चासितसकलजनमहा दुरभिगन्धसंकुलमतीव दीप्यमानमहा कालिमकलितं विहृतमुखमुद्गाटितखेतदंतपङ्क्तिं गतप्राणमिव शुनो रूपं विधाय प्रातरवस्थे केशवोपि चोज्ज्वलन्नगिरिं समवष्टत भगवदरिष्टनेमि नमस्त तये तेन पथागन्तुं प्रवृत्ता पुरोयायी च पदात्यादिवर्गः समस्योपि तन्नन्धसमुच्चासितो वस्त्राश्चलपिहितनासिकाश्चरितमितस्ततो गन्तुमारेभे ततः पृष्टं केशवेन किमिति पुरोयायिनः सर्वे पिहितनासिकाः समुच्चा समादधते ततः कोपि विदितवेद्यो विज्ञपयामास देवपुरो महापूतिगन्धिः श्वास्तो वर्त्तते ततस्तन्नन्धमसहमानः सर्वोपि त्वासमगमत् केशवो महोत्तमतया तन्नन्धादनुवस्यन् तेन पथा गन्तुप्रवृत्तोऽपैच्छिष्टतं चतं श्चानं परिभावयामास च सकलमपि तस्य रूपं ततो गुणमप्रशंसामकर्तुं सपक्नुवन् प्रशंसितुमारभते स च हो जात्यमरकतमय भाजनविनिवेशितमुक्तामणिश्चण्डिरिव शोभते अस्य वपुषि कालिमकलिते खेतदन्तपङ्क्तिरिति तांच प्रशंसा श्रुत्वा सविस्मयं सुरसद्यजन्मा चिन्तयामास अहो यथोक्तं मधवता तथैवेति ततो दूरंगते केसवेतद् पसु पसंहृत्यक्रियत्कालंस्थित्वा गृहेकेसवयुद्धपरिचानिमित्तं मंदुरागते मेकमश्वरत्नं सकललोकसमक्षमप हतवान् वावितस मार्गतः सर्वोप्युत्तीर्णखड्गकुन्तादिरङ्गरत्नकादि पदाति वर्गसमुच्छलितश्च महान् कोणाहलो ज्ञातव्यायं व्यतिकरः केशवेन प्रधाविताश्चस कोपं दिशो दिशं सर्वेपि कुमारसुस्रन्ति च यथा शति प्रहारान् परं सुरो दिव्य शक्त्या तान् सर्वानपि लीलया विजित्य मन्त्रं मन्दं गन्तुं प्रवृत्तस्ततः प्राप्तः केशवः पृष्टस्तेनाश्वापहारी भोः किं मदीयमश्वरत्नमपहरसि ततो तेनोक्तं सक्तोऽप्यपहर्तुं यदि पुनरस्ति ते कापि शक्तिस्तर्हि मां युद्धे विनिर्जित्य प्रतिगृह्णाण ततः केशवस्तथौरुपरस्त्रितमनस्कः सङ्घर्षमेवमवादीत् भो महापुरुष येन युद्धेन त्रूषे तेन युद्धेहं ततः सर्वोप्यपि युद्धानि केशवो नाम ग्राहं वक्तुं प्रवृत्तः प्रति

नंदी टी०

१११

प्रेषति च सर्वाण्यसुरसङ्गजन्मा ततो भूयः केशवो वदति कथय तर्हि केन युद्धेन युद्धे इमिति ततः सप्राह न युद्धेन ततः कर्णोपि धाय शिखिपत
 हृदय इव डा शब्दव्याहार पुरस्कारं तं प्रत्येव भवादीत् गच्छगच्छाश्च रत्नमपि गृहीत्वा नाहं नीच युद्धेन युद्धे इति तत एतत् श्रुत्वा
 हर्षवशोजृम्भित पुलकमालोपशोभितं वपरादधानः सविस्मयं सुरसङ्ग जन्मा स्वचेतसि चिन्तयामास अहो महोत्तमता केशवानाम तएव
 शतसहस्र संस्थानमदभरकिरीटकोटि संवर्षमच्छणी कृतपादपीठानां भववता मध्येते प्रशंसार्हास्त एव चिन्तयित्वासानं दमवेत्त्यमाणो वक्तुं
 प्रवृत्तो भोः केशवनाहमश्लाघहारो किंतु त्रदगुणपरीक्षानिमित्तमेवं कृतवान् ततः सकलमपि शक्रप्रशंसादिकं पूर्ववृत्तांतमचकत् ततः स्वगुणप्रशं
 साश्रवणलज्जितो वनतमनात्कन्धरः कुञ्जलितकरसं पुटो जनार्दनस्तनुदंतपर्येते मुत्कलयामास स्वस्थाने सुरोपि च सकलविज्ञासाधारण केशवगुणदर्श
 नतो हृष्टमनास्तं प्रत्येवमवादीत् महापुरुषदेवदर्शनममोषं भनुजजन्मनामिति प्रवादो जगतिप्रसिद्धो माविफलतामापदितिवदकिञ्चिदभीष्टं येन करो
 मीति ततः केशवोऽवगीत् वक्तृते संप्रतिहारावत्यामशिवं ततस्तत् प्रविधानमातिष्ठयेन भूयोपि न भवति ततो गोशीर्षचन्दनमयीमशिवोपशमनीं देवा
 भेरीमदात् कल्पं चास्याः कथयामास यथापणमास पणमासपर्वते निजास्थानमंडपेवाद्यैषा भेरी शब्दाश्चास्याः सर्वतो द्वादशयोजनव्यापी जलभृतमेघध्व
 निरिवगम्भीरो विजृम्भिष्यते यश्च शब्दं श्रोष्यति तस्य प्राक्तनोर्ष्याधि नियमतो प्रयास्यति भावी च भूयः पणमासादर्वाक् न भविष्यति तत एवमुक्त्वा
 देवः स्वस्थानमगमत् वासुदेवोपि तां भेरीं सदेवभेरीता डननियुक्ताय समर्पितवान् शिखां चास्मै ददौ यथा पणमासः पर्वतेममास्थानमंडपेवाद्यै
 षात्ययाभेरी यत्नतश्चावाचनीया ततः सकलस्वलोकसामंतादिवलसमन्वितानिजप्रासादमायासीत् मुत्कलितच प्रतीकारेष सर्वोपि लोकस्ततो द्वितीयदिवसे
 मुकुटोपशोभितानेकपार्थिव सहस्रपर्युपास्यमानो निजास्थानमंडपे विशिष्टसिंहासनेपविष्टः शक्रएव देवैः परितो विराजमानतांभेरीं अताडयत् भेरीय

नंदी टी०
११२

अश्वत्थसमनन्तरमेव च दिनपतिकरनिकर ताडितमन्वकारमिव हारवतीपुरिसकलमपि रोगजालं विध्वंसमुपगमत् ततः प्रसुदितः सर्वोपि पौरलोकः आशासो च सहैवाधिपतित्वेन जनार्दनं ततः एवं व्याधिविकले गच्छति काले कोपि दूरदेशांतरवर्त्तोधिनादरो महारोगाभिभूतो भेरीशब्दमहात्ममाकर्ण्य हारावतीभगमत् सचहैव योगाङ्गे रीताडनदिवसातिक्रमेप्राप्तः ततोऽश्विन्तयन्कथमिदानीमहं भविष्यामियतो भूयो भेरीताडनं घण्टासातिक्रमे षड्भिन्ध मासै रेघप्रवर्द्धमानो व्याधिरसूनपि नियमान्कवलविध्यति ततः किं करोमीति ततः इत्थं कतिपयदिनानि चिन्ताशोकसागरनिमग्नः कथमपि शेषुषी पोतमासाद्योत्पङ्क्तुं शक्नो यथा यदि तस्याः शब्दतोपि रोगो प्रयाति तन्नस्तदेकदेशस्य वर्धित्वा पाने सुतरामपयास्यति प्रभूतं चमेखं ततः प्रलो भयाभिधनेन टाङ्किकं येन तच्छकलमेकमेव समर्पयति ततः प्रलोभितो धनेन टाङ्कि को नीसत्वाच्च दुष्टदारा इव निरन्तरं धनादिभिः सन्मान्यमाना अपि व्यभिचरन्ति निजपतेः ततस्तेन तच्छकलमेकं तस्यै व्यतीरिष्ट ततस्थाने च तस्यामन्यच्छकलं योजितं एवमन्यान्य देशांतरायातरोगि जनेन्योषनलब्धतया खण्डश्च प्रदाने सकलापि भेरी कथं च खण्डसङ्घातात्मिका कृता ततोपगतो दिव्यप्रभावः ततस्तदवस्थमेवाशिवं प्रावर्त्तिष्टसमुत्थितश्चरोगो शिवप्रादुर्भावविषयः पौरजनानां विचित्रश्च महत्तरैर्जनार्दनो देवभूयोपि विजृम्भते वर्षासु कृष्णशर्व्यामंधकारमिव पुरिहारवत्यां महद्दशिवं ततः प्रातरा स्थानमण्डपे सिंहासने समुपविस्थाकारितो भेरी ताडनानिबुक्तः पुमान् दत्तश्चादेशोक्तैः भेरीताडने ततसाङ्किता तेन भेरी साध्यगतदिव्य प्रभावाभंभा कारशब्देनास्थानमण्डपमात्रमपि पूरयति ततो विस्मितो जनार्दनो यथा किशेषाना स्थानमण्डपमपिभंभाकारशब्देन पूरयितुं शक्नवती ततः स्वयंनिभालयामास तां भेरीं दृष्ट्वा च सा महाहरिद्रकंथेव लघुलघुतरसकलसङ्घसंघातात्मिका ततश्चुकोप तस्यै जनार्दनोरेदुष्टाधमकिमिदमकार्षीं स्ततः सप्राण भयात्सकलमपि यथावस्थितमचीकवत्ततो महानर्थकारित्वात् सतत्कालमेव निरोपितो विनाशायततो भूयोपि जनार्दनो जनोमुकंपया पोषधशालामुपग

मंही टी०

११३

स्यादमभक्तविधानतस्तं देवमाराधयामास ततः प्रत्यक्षीवभवदेवः कथितवाञ्छजनाईनः प्रयोजनं ततोभूयोपिदत्तवान् अशिवोप शमनीं भेरींतां चाप्तत्वे
 नसुनिश्चितयत्कृष्णः समर्पयामास एषभेरीदृष्टांतःअयमर्थोपनयःयथाभेरी तथाप्रचनावगतौसूत्रार्थो यथाभेरीशब्दश्रवणतो रोगापगमस्तथासिद्धांतस्य प्रभा
 वश्रवणताजंढनां कर्मविनाशस्ततोयः सूत्रार्थवपांतरालेविष्णुत्वविष्णुत्वान्यतः सूत्रमर्थं वासंयोज्यकंधासमानो करोति सभेरीताडननियुक्तप्रथमपुरुषस
 मानः सचैकांतेनायोम्यः यस्वाचार्यप्रणीतौ सूत्रार्थौ यथावद्वधारयति सभेरी ताडननियुक्त पाश्चात्यपुरुषद्व कल्याणसंपदेयोम्यः संप्रत्याभीरीदृष्टांतभा
 वनाकश्चिदाभीरो निजभार्ययासह विकथायदृष्टगंत्यां गृहीत्वापत्तनभवतीर्णश्चतुष्पथे समागत्यवणिगापथेषु पयायितुं प्रवृत्तोवटितश्चपण्याया सकटस्ततः
 समारब्धे दृष्टमापिगंत्यां अधस्तादवस्थिताभीरी दृष्टंभर्तावारकेण समर्प्यमाणं प्रतीच्छतिततः कथमप्यर्पणे ग्रहणेवानुपयोगतोपांतराले वारकापरपर्यायो
 लघु घृतघटोभूमौनिपत्यखंडशोभनः ततोघृतज्ञानिदूनमनाः पतितपितुं खरपुरुषवाक्यामि प्रावर्तते यथा हापीयसि दुःशीलेकामविडंबितमानसा
 तरुणतरुणिमाभिरमणीयं पुरुषांतरमवलोकसेन सम्यग् दृष्टघटमभि गृह्णासि ततः सा खरपुरुषवाक्य श्रवणतः समुद्रूतकोपावेशोच्छलित कम्पितपीनपयो
 धरास्फुरदधरविम्बोष्ठीदूरोत्पाटि तन्मूर्च्छाधनुरवष्टंभतो नाराच अणिमिव क्लृप्तकटाक्ष संततिमविरतं प्रतिक्षिपंती प्रत्युवाच हाग्रामेयकाधमदृष्टघटम
 प्यवगच्छस्वविदग्धमन्तकामिनीनां सुखारविन्दान्यवलोकसेनचेतावतावतिष्ठते ततः खरपुरुषवाक्ये मामप्यधिक्षिपति ततः स एवं प्रयुक्तोऽतीव ज्वलित कोपा
 नलोपिय त्किं हिदसम्बन्धं भाषितुंलग्नः साध्वे वंततः समभूतयोः केशाकेशिततोविसंखुलपादादिन्यासतः सकलमपि प्रायोगंतीदृष्टंभूमौनिपतितंतच्चकिञ्चि
 च्छेषमपगतमवशेषं चावलीठंश्चभिर्गंती घटमपिशेषीभूतमपहृतं पश्चतोहरैः सार्थिका अपिस्वंस्रष्टं विक्रीयस्वग्रामगमनं प्रपन्नास्ततः प्रभूतदिवसभागाति
 क्रमेणापसृते सुष्ठेस्वास्थे च लब्धयत्किञ्चित्प्रथमतोविक्रयामासतुर्धृतंतद्द्रव्यमादायतयोः स्वग्रामंगच्छतोरपांतरालेद्वंगतोसहस्रभानौसर्वतःप्रसरमभिमृच्छति

नंदी टी०

११४

तमो विताने परास्कांदिनः समागत्य वासांसि द्रव्यं वलीवर्द्धां चापहतवंतस्तत एव तौ महतो दुःखं स्वभाजनमजायतां एषदृष्टान्तो यमर्थोपनयः यो विनेयोऽन्यथा
 प्ररूपयन्वधीयानो वाक्यमपि खरपुरुषवाक्चैराचार्येण शिक्षितो धिक्तेप पुरस्सरं प्रतिवदति यथा त्वयैवेत्यमहं शिक्षितः किमिदानीं निदुषे इत्यादि स न केवल
 मात्मानं संसारे पातयति किंत्वाचार्यमपि खरपुरुषप्रत्युच्चारणादिना तीव्र तीव्रतरकोपानलज्वालनात् भवति च कुविनेया अतोरपि गुरोर्खरपुरुषप्रत्युच्चार
 णादिनाऽकोपप्रकोपकाः यत उक्तमुत्तराध्ययनेषु अणासवाद्युलवयाकुसीलामिच्छं पितृव्यं करेति सीसा इति अपि च गुणगुरवो गुरुवभूतस्ते यदिकथमपि दुष्ट
 शिष्यश्चिन्तापनेन कोपमुपागमत् तथापि तेषां भगवदाज्ञा विलोपतो गुरोर्घातनात तत्कोपचिता शुभगुरुकर्मनियमतो दीर्घतरसंसारभागी किं चैवं संबर्त्तमा
 नो मतिमानपि श्रुतरत्नाद्विर्भवति अन्यथापि तस्य दुर्लभं श्रुतत्वात् कोहिनाम सचेत नो दीर्घतरजोविता भिक्षाधी सर्पमुखे स्वहस्तेन पयोविंदून् प्रक्षिप
 तीति सच एकान्ते नायोम्यः प्रतिपक्षभावनायासपौदमेव कथानकं परिभाषनीयं केवलमिह हतघटे भगवन् सांतद्वावपितौ हृत्पती त्वरितं त्वरितं कर्षयेयथाशक्ति
 हतं गृहीतं यतोऽसौ कमेव विननाशं निन्दति चात्मानमाभीरो यथाहीनमया हतघटसो सम्यक्तमर्पित आभीर्षेपि वदति समर्पितत्वया सम्यक् परं नमया सम्यक्
 गृहीतस्तत एव तयोर्न कोपावेशदुःखं नापि हतहानिर्नापि सकाल एवान्यसार्थिकैः स ह स्वग्राममभिसमर्थ्य नाम पांतराले तस्करावस्कंदः ततस्तौ सुखभाजनं
 जातो एवमिहापि कथंचिदनुपयोगादिमान्यथा रूपव्याख्याने कृतसतिपश्चादमुस्मृत यथावस्थितव्याख्यानेन चरित्याशिष्यं पूर्वमुक्तं व्याख्यानश्चित्तयंतं प्रत्येवं
 वक्तव्यं तत्समेवं व्याख्याः मया तदानामनुपयुक्तेन व्याख्यातं तत एवं व्याख्यादितत् एवमुक्ते सति यो विनेयः कुलीनो विनीता आ स एवं प्रतिवदति यथा भगवन्तः
 किमन्यथा प्ररूपयन्ति केवलमहं मतिदोषवलादन्यथा वगतवानिति स एकान्ते नायोम्यः एवं विधाश्च विनेयाः प्रह्लादितगुरुमनसः श्रुतार्थं व पारगामिनो जायन्ते
 चारित्र्यसम्पदश्च भागिनस्तदेव मेकैकं शिष्यमधिकृत्य योग्यायोग्यत्वविभागोपदर्शनं कृतं सम्यक्सामान्यतः पदोयोग्यायोग्यरूपतया निरूपयति सा समासतोति वि

૧૧૫

हेत्यादि सापेक्षमासतः संक्षेपेण विविधातिप्रकारा प्रज्ञातीर्थकरणधरैरिति गम्यते पर्यदितिकथं लभ्यते इति चेत् उच्यते इह प्रागुक्तं प्रारम्भणीयः प्रवचनानुयोगइति अनुयोगश्च शिष्यमधिकृत्य प्रवर्तते निरालम्बनस्य तस्या भावान्ततः सामर्थ्यात्सेत्युक्ते पर्यदितिलभ्यते तदा येत्युदाहरणोप दर्शयार्थजाणिय त्तिज्ञा अवबोधने जानातीति ज्ञाद्वगुपांत्यप्रोक्ष्मदृक्षः कः इतिकः प्रत्ययः इटि चातोऽलोपइत्याकारलोपः ततो अजाद्यतइति स्त्रियामा पञ्चैवञ्जिकास्वा र्थिकः कः स्वज्ञाजभस्ताधातुप्रत्ययादित्यायः स्थानेष्टकारादेशः कः प्रत्ययाश्च परतः स्त्रियामप् तत् सिद्धं चिकेति चिकानाम परिज्ञानवती किमुक्तं भवतिकुपथ प्रवृत्तपाषंडमतेनादिग्धांतः करणागुणदोष विशेष परिज्ञानकुशलासतामपि दोषानामपरिग्राहिका केवल गुणदोषविसेसस्य अनभिग्राह्यायकुक्षदमए सु एसाजाणगपरिसागुणतित्तिऽह्वा अगुणवज्जा तन्नगुणतत्तिऽत्वेति गुणेषु यत्नवता गुणग्रहणपरायणा इत्यर्थः अगुणवज्जेति अगुणान्दोषान् वर्जयति

૪૦

સમાસઓતિવિહાપસ્યત્તાતંજહાજાણિયા૧ અજાણિયા૨ દુલ્ભિઅઢાજેજાણિયાજહાજોરમિવજહાજંસાજેષુઢુંતિદ્દહગુરુગુ

ભાષા

સંક્ષેપ ધી સામાન્ય પ્રકારે તે પરપદાનો વિચાર: તિ૦ તિણપ્રકારની પ૦ પરૂપી તિર્યકરદેવ તં૦ તેજિમ છે તિમ કહે છે જા૦ સુત્રાદિક ધણી વારસાં બલકે કરી જાણપરખદા તેહ સરીઆત્રાતા ૧ અ૦ અજાણઓતા તે પ્રકૃતિનો બદ્દીકપરખદાતે સમજતાં સોહિલીરદુ૦ દુધવીજવોવતે ડુવેટા વક આવા રીતે કહ્યો ન માને તે ઓતા સમજતાં દોહિલી૩ જા૦ જાણ ઓતાનો નરપદા છે તેજ૦ જિમચી૦ દુધ તે જિમ દુધપાણીસ્થું મિત્ર હવે તે દુધજ૦ જિ મહં૦ હંસ જિ૦ તે દુધ પીવે પાણી તજે તે દૂમલે હંસની જિથ્યા ટાટી હવેછે તે બળીજે તજે આંચવોલે તેતલે દુધ વીતરડી જાદૂ જિવારે વલણ્યા યાદૂ તિવારે તેહંસપાણી કાંડે દુધના વલણ્યાયાદૂ દૂમદુધ પીવે પાણી તજે દૂ૦ તિમદૂહાંપણિ તે ગુલનાવળનરુપ દુધરહે તે પીવે અનેદો૦ જે પાંચીરુપદોષવિ૦

नंदीटी०

११६

सतोपि न गृह्णातीत्यगुण वजातया अश्विकाश्विकाविलक्षणासम्यक् परिज्ञानरहिताकिसुक्तं भवति योताम्बूडकंठीरवकुण्ड पोतवत् प्रकृत्यासुख
 स्वभावा असंस्थापित जात्यरत्नमिवांतर्निहित गुणसम्बद्धासुख प्रज्ञापनीयपर्वत् सा अश्विका चक्रस्य पगडुडु अयागियमिगच्छावगसीह कुकुडगभूया रयण
 मिव असंठविशसुहसणयागुणसमिद्धा इह मिगसावगसीह कुकुडगभूयत्तिसाव शब्दोऽसम्बध्यते ततोऽग सिंह कुकुटयावभूता इत्यर्थः असंठवियत्ति
 असंस्थापिता असंस्कृता इत्यर्थः सुखसंज्ञायासुखेन प्रज्ञापनीया तथादुवियडदन्ति दुर्विदग्धामिध्याहंकारविण्डविता किसुक्तं भवति यातत्तद्गुणज्ञापाशोग
 मनेन कतिपय पदान्युपजीव्य पांडित्याभिमानौ किञ्चिन्मात्रमर्थमहं सारंपक्षव भाववा युत्वाततज्ज्ञेनिज पांडित्यख्यापनायामभिमान तोऽवज्ञापय्यतिकर्तुं
 कथ्यमानंचात्मनो वज्रज्ञातासुचनया वाग्रेत्वरितंपठति सापर्वत् दुर्विदग्धेत्युच्यते चक्रस्य किञ्चिन्मात्रमगाही पक्षवग्गाहीय दुवियडदियाड एसाभणियातिविहाभ
 वे परिसा असूपां चतसृणां पर्वदां मध्ये आद्ये हे पर्व दावनुयोग्ये तृतीया त्वयोग्या यदाह चूर्णिकत् एव जाणिया अजाणियाय अरिहादुवियडटाअण

सू०

खसमिद्धा दोसेयविवज्जंती तं जाणसु जाणियंपरिसं ? अजाणियाजहा जाहोइपगइमज्जरा मियच्छावयसीहकुकुडग

भाषा

कंडिपिणवे छ आपसमे अपवा देवानही जेइ खांके ते जाणसुटपरखदा तं० ते ज्ञानवन्तपरखदाने समभावतां सोहीली के जा० ते सर्वज्जाणे ते भणी
 जाणयोतानी परखदा कहीये ? अ० अचाणयोताते ज० जिमहटांत कहे के कोइ पुरुष एहवा होईके तेह प० सभावेजप्रकृतिना भट्टीक म० स्वभावे
 भोलाते केहवाह मि० जिमहगलानावा० बालवाक सी० सौंघनाजेवालक कु० वलीजेहवोकुकडानो बालक सु० सुबटाना बालकमेयनमाबालकमोरपंखी
 नाबालक तेहने जेहवो सीखाये तेहवो असीखे तिवारे २० रत्ननी परे अ० जे अण समाखो रत्नतेकचरो टाट्या पके दहदीप्यमान थाइ तिम ते० ते

नंदी ठी०

११७

रिहा इति तत् आद्ये एव हे अधिष्ठत्यानुयोगः प्रारंभणी यो नस्तुदुर्विदग्धामाभूदाचार्यस्य निष्कलः परिश्रमस्तस्याश्च दुरन्तसंसारोपनिधातः साहित
 शास्त्राभावात् यत्किमप्यर्थपदं शृणोति तदप्यवज्ञया श्रुत्वा च सारपदमन्यत्र सर्वजानाति शायि निजपाण्डित्याभिमानतो भवतो महीयसोऽवमन्यते तद्व
 ज्ञया च दुरन्तसंसाराभिष्वङ्ग इति स्थितं तदेवमभीष्टदेवता क्वादिसम्पादितसकल सौहित्यो भगवान् दूष्यगणिपादोपसेवी पूर्वान्तर्गतसूत्रार्थधारको देव
 वाचको योग्यविनय परीक्षां कृत्वा सम्प्रत्यधिष्ठत्यताभ्यवन विषयस्य ज्ञानस्य प्ररूपणां विदधाति नाणं पंचविधं पञ्चमिष्यादि ज्ञातिर्ज्ञानं भावे अनग
 प्रत्ययः अथवा ज्ञायते वस्तुपरिच्छिद्यते अनेनेति ज्ञानं करणे अनट् शेषास्तु व्युत्पत्तयो मंदमतीनां संमोहहेतुत्वान्नोपदिश्यन्ते पञ्चेते सङ्ख्यावाचकं विधा
 नं विधा उपसर्गादातड इत्यहड्प्रत्ययः पञ्चविधाः प्रकारा यस्य तत्पञ्चविधं पञ्चमाकारं प्रज्ञप्तं प्ररूपितं तीर्थंकरगणधरैरिति सामर्थ्यादवसीयते अन्यस्य
 स्वयं प्ररूपकत्वेन प्ररूपणा सम्भवात् उक्तञ्च अर्थं भासद् अरहा सुक्तं गुंथंति गणहरानि उणा सासणस्य द्वियद्वाएततोसुक्तं पवत्तई एतेन सूमनीषिका
 श्रुदासमाह अथवा प्रज्ञा बुद्धिस्तया ज्ञातं तीर्थंकरगणधरैरिति गम्यते प्रज्ञप्तं किमुक्तं भवति सर्वं वाक्यं सावधारणं भवतीति न्यायात् अवश्यमिदं वाक्य

भूयारयणमित्रअसंठविया अजाणियासाभवेपरिसाद्दुव्विअड्ढाजहानयकत्थइनिम्माओनयपुच्छइपरिभवस्सदोसेणवत्थि

अजाण भोक्षी परखदा के ते० तेपरखदाने समभावतां सोहि बोभ० होइ पु० ते परखदाने जेहवो सीखावे तेहवोज सीखेते अजाणओतानी परखदा
 समभता सोहीली२ दु० दुविडडा परखदा ते दग्धवीज सरीखी जाणवी ते दग्धवीजे तिम न० कोइ गुहनायाया नथी तेहने कोइ गुह नथी १ नि० नि
 खेविनयकरीने कोइने गुह नथी कीधो न० कोइने धर्म पूछे पणिनही अभिमान भणी खंडरपांडित प० ऊं पंडितहुं इत्यु बको तेअभिमानो मिथ्याती

નંદી ટી०

૧૧૮

મવધારણીયં તતોયમર્થઃ જ્ઞાનં તીર્થકરૈરપિ સકલકાલાવલંબિ સમસ્રવસ્તુ સ્તોમસાન્નાત્કારિ કેવલપ્રજ્ઞયા પશુવિધમેવ પ્રાપ્તં ગણધરૈરપિ તીર્થલ્હરૂપદિશ્ચ માનં નિજપ્રજ્ઞાયા પશુવિધમેવ પ્રાપ્તં નતુ વચ્ચમાણનીત્યાદિભેદમેવેતિ અથવા પ્રાજ્ઞાતીર્થકરાદાપ્તં પ્રાજ્ઞાપ્તં ગણધરૈરિતિ ગમ્યતે અથવા પ્રાજ્ઞૈર્ગણધરૈ

વવાયપુન્નો પ્લુટ્ટેદ્ગામિલ્લયવિયટ્ટો નાણંપંચવિહં પન્નસંતંજહા આભિણિજોહિયનાણં ૧ સુચનાણં ૨ ઓહિનાણં ૩ મનપ

કદા ગ્રહ્યસિષ્ષો હંતો પચ્છિતે રૂપઃ દોઃ દોષ સહિત છે પણ કિરોક છે તે કહે છે ૧૦ તેદીવડીમ સકની પરિજાણવાવા ૦ ધાયરે પુરી સરિષ્ઠાદી સેતેજિમદીવડી ધાયરે કરી મરાણીદીસે તિમ ફ ૦ વાહિર અને માંદિ થામના લોકાના આગે પંડિત સરીષો દિસે મહાનિસારહે દૂ ૦ તિમ કુવિયડટા પુરુષ અસાર પોક વટા કરે તે મોલા લોક તે મધ્યે વેઠો રીમધે જિવારે પંડિત કોદૂ ચાલીને આવે તિવારે નિઃસાર થકો કદાગ્રહનો સરણુગ્રહે તેહપ રહદા ના ઓતા અને અજોગ્ય છે તે ૧ ત્રિણમધ્યે ૧ અજોગ્ય છે તે ૧૬ ત્રીજી પરણદાના તેહ પ્રતે નંદીયાદિક શ્રુતજ્ઞાનાદિકનો સ્વરૂપન કહિવો ૩ હિવે વિહ્વં યોગ્ય પૂર્વજ્ઞા તેહ પ્રતે જ્ઞાનનો સ્વરૂપ કહિવો હિવે જ્ઞાન કહે છે સે ૦ તે અથ હિવે કિ ૦ કુચના ૦ તે જ્ઞાન જોજાણવું અથવા ૦ જિણે કરીને જાણીએ તે જ્ઞાનના પં ૦ પાંચપ્રકારના પ ૦ તીર્થકરે અર્થે કરી ગણધરા સૂત્રે કરી કહ્યા તથા આપણી પ્રમ્યા થકો જિમ જીદૂ અર્થ કહ્યો તિવાર ૧૧ વોલજાણી પ્રમ્યા થી ગણધરે સૂત્ર રચ્યો આ ૦ આપણીદેજ જાણીદૂ નિર્મલોમતિ કરી જાણેદૂ જા ૦ આપણી જયોપસમની વિષયની મર્યાદા સહિત અભિ ૦ અર્થના જાણપણાને સન્મુખ અવિપરીતપણા થકો નિ ૦ નિવત તે નિશ્ચય સંસારહિતપણા થકો વો ૦ જાણવું ના ૦ જ્ઞાન ૧ સુ ૦ શ્રુત કરીને સાંભલ્યા થી રૂપી અરૂપી ભાવસ્ત્રે કરી જાણે ૨ ૭ ૦ રૂપીભાવ પ્રમાણુયાદિક પ્રદાર્ય જાણે દેશે ૩ મ ૦ ગર્ભ જ પંચેન્દ્રીપર્યાપ્તાના પ્રવર્તતામનો ભાવઉપયોગે જાણે દેશે

नं दी टी०
११६

राज्ञं प्राज्ञा मन्तीर्थकरादित्यनुमीयते तद्व्युत्पत्त्युदाहरणोपदर्शनार्थः आभिनिबोधिकज्ञानं श्रुतज्ञानं अवधिज्ञानं मनः पर्यायज्ञानं केवलं ज्ञानं तत्रार्थाभिमुखो नियतः प्रतिनिश्चत्स्वरूपो बोधो बोधविशेषो अभिनिबोध एवाभिनिबोधक अभिनिबोध शब्दस्य विनवादिपाठाभ्युपगमात्तद्विषयादिभ्यः इत्यनेनसार्थे इकणप्रत्ययः १ अतिवर्त्तन्ते स्वार्थप्रत्ययकाः प्रकृतिलिङ्गवचनानिति वचनादत्र नपुंसकता यथा विनयएव वैनयिकमित्यत्र अथवाभिनिबुध्यते अनेनास्मादस्मिन्वेति अभिनिबोधस्तदावरणकर्मस्तयोपशमस्तेन निर्हन्तमाभिनिबोधिकं आभिनिबोधिकं च तत् ज्ञानं च आभिनिबोधिकज्ञानं इन्द्रियमनो निमित्तो योग्यदेशावस्थितवस्तुविषयः स्फुटप्रतिभासो बोधविशेष इत्यर्थः तथा अत्रणं श्रुतं वाच्यवाचकभावपुरस्सरीकरणेण शब्दसंसृष्टार्थग्रहण हेतुरपलब्धिविशेषः एवमाकारवस्तु जलधारणाद्यर्थक्रियासमर्थं घटशब्दवाच्यमित्यादिरूपकाया प्रधानीकृततिकाल साधारणसमानपरिणामः शब्दार्थपर्यालोचना नुसारी इन्द्रियमनो निमित्तोऽवगमविशेष इत्यर्थः श्रुतं च तत् ज्ञानं च श्रुतज्ञानं तथाऽवशब्दोऽधः शब्दार्थः अथ अधोधो विवृतं वस्तु धीयते परिच्छिद्येते नेनेत्यवधिः अथवा अवधिर्मर्यादाः अपिष्वेव द्रव्येषु परिच्छेदकतया प्रवृत्तिरूपा तदुपलक्षितं ज्ञानमप्यवधि यद्वा अवधानमात्मनोर्थ साक्षात्करणव्यापारोऽवधिरवधीत्यासौ ज्ञानं आवधिज्ञानं तथा परिः सर्वतोभावेऽवनं अवः तुदादिभ्यो न क्वावित्यधिकारेऽभिकितौ चेत्यनेनौणादिकोऽकार प्रत्ययः अवन्नं गमनं वेदनमिति पर्यायाः परि अवः पर्यवः मनसि मनसोर्वा पर्यवः मनःपर्यवः सर्वतोमनो द्रव्यपरिच्छेद इत्यर्थः अथवा मनःपर्यय इति पाठःतत्र पर्ययः भावेऽल्प्रत्ययः मनसि मनसो पर्ययो मनःपर्ययः सर्वतस्तत्परिच्छेद इत्यर्थः सचासौ ज्ञानं च मन पर्यायज्ञानं अथवा मनः पर्यायज्ञानमिति पाठःतत्र मनांसि मनो द्रव्याणि पर्यायेति सर्वात्मना परिच्छिन्नन्ति मनःपर्याय कर्मणाणिति अण् प्रत्ययः मनः पर्यायं च तत् ज्ञानं च मनःपर्यायज्ञानं यद्वा मनसः पर्यायाः मनः पर्यायाः पर्यायाः भेदाधर्मा वास्तवत्वालोचना प्रकारा इत्यर्थः तेषु तेषां वासं बन्धिज्ञानंमनः पर्याय ज्ञानं तथा केवलमेकमसहायं मत्यादिज्ञाननिर

नंदी टी०
१२०

पेक्षत्वात् केवलज्ञानप्रादुर्भावे मत्यादीनामसम्भवात् ननु कथमसम्भवो यावतामतिज्ञानादीनि स्वस्वावरणक्षयोपशमेपि प्रादुःपन्ति ततो निर्मूलस्वस्वावरण
विलयेतानि सुतरां भविष्यन्ति चारित्र्य परिणामवत् उक्तञ्च आवरणदेसविगमे जादुं विज्जंति मद् सुयादुंति आवरणसम्भविगमे कहतांद नहोति
सम्भवीवस्म । उच्यते इह यथा जात्यस्य मरकतादिमणेरुपदिग्धस्ययावन्नाद्यापि समूलमलापगमस्तावद्यथा यथा देशतो मलविलयस्तथा तथा देशतोऽ
भिव्यक्तिरुपजायते साच क्वचित् कदाचित्कथंचिद्भवीत्यनेक प्रकारो तथात्मनोपि सकलकाल कलापावलं विनिखिलपदार्थ परिच्छेदकरणैक पारमार्थिक
स्वरूपस्याप्यावरणमलपटलतिरोहित स्वरूपस्य यावन्नाद्यापि निखिलकर्ममलापगमस्तावद्यथा देशतः कर्ममलो छेदस्तथा देशतस्तस्य विज्ञप्तिरुजृंभते सा
च क्वचित्कदाचित्कथंचिदित्यनेकप्रकारा उक्तंचमलविहर्मणिर्यत्किर्यथानेकप्रकारतः कर्मविहात्मविज्ञप्तिस्तथानेकप्रकारतः । साचानेकप्रकारतामतिश्रुतादिभेदे
नावप्रेया ततो यथामरकतादिमणेरशेषमलापगमसंभवे समस्तानेकप्रकारतः साचानेकव्यक्तियवकेदेनपरिष्कूटरूपैकभिव्यक्तिरुपजायते तद्वदात्मनोपिज्ञानद

ज्जवनाणं केवलनाणंप्रुतंसमासओद्विहंपन्नत्तंतंजहापच्चक्खंच । परोक्खंच २ सेकिंतंपच्चक्खंपच्चक्खंदुविहंपन्नत्तंतंजहा

सू०

भाषा

ते मनः पर्यवज्ञान के० प्रातिथा कर्मक्षयकरीने जे ग्यान पांमे तिणे करी सकललोकना द्रव्य जाणे देखे ते इहां ४ ग्याननो प्रयोजन केवलीने नयी
४ ग्यान नो उपयोगी केवली नयी अप्रतिपाति उपयोगके केवलीनो ४ ज्ञान आया जादू केवलग्यान आय्यो नजादू ५ तं० तेवली स० संक्षेप थी ज्ञानना
दु० वेभेद ५० परुण्यो कस्यो तिर्यंकरे त० ते जिम के तिम कहें के ५० जेहवस्तु प्रत्यक्षजाणीये ते जिम मिथी मीठी तेजीभ सुंजाणी तिम जाणे एह
प्रत्यक्ष १ ५० परोक्ष ते अदृष्ट करी जाणे सांभल्यावत् तेभणीज्ञाननावे भेद प्रत्यक्ष १ परोक्ष २ से० ते हिवे कि० कुण ५० प्रत्यक्षज्ञानना हे गीतम प्रत्य

नं दी टी०

१२१

शनचारित्र प्रभावतो निःशेषावरणप्रहणादेशेषदेशज्ञानव्यवच्छेदेनेक रूपा अतिपरिष्कुटा सर्ववस्तुपर्याय साक्षात्कारिणी विज्ञप्तिरुल्लसति तथाचोक्तं
यथा जात्यस्य रत्नस्य निःशेषमलहानितः स्फुटैकरूपाभिव्यक्तिर्विज्ञप्तिरुल्लसदात्मनः १ ततो मत्यादिनिरपेक्षं केवलज्ञानं अथवा शुद्धं केवलं तदावरणमल
कलंकस्य निःशेषतोऽभ्युपगमात् सकलं वा केवलं प्रथमत एवाशेष तदावरणापगमतः संपूर्णोत्पत्तेः असाधारणं वा केवलं अनन्यसदृशत्वात्
अनन्तं वा केवलं ज्ञेयानन्तवात्केवलं च तत् ज्ञानं च केवलज्ञानं मनु सकलमपीदं ज्ञानं ज्ञात्येकस्वभावं ततो ज्ञात्येकस्वभावत्वाविशेषे किं
कृता एष आभिनिबोधकादि भेदो ज्ञेय भेदकत इति चेत् तथाहि वार्त्तमानिकं वस्त्वाभिनिबोधकज्ञानस्य ज्ञेयं त्रिकालसाधारणः सामान्य
परिणामो ध्वनि गोचर श्रुतज्ञानस्य रूपद्रव्याख्यविज्ञानस्य मनोद्रव्याणि मनःपर्याय ज्ञानस्य समस्तपर्यायान्वितं सर्ववस्तु केवलज्ञानस्य तदे
तदसमीचीनमेवं सति केवलज्ञानस्य भेदबाहुल्यं प्रसक्तेः तथाहि ज्ञेयभेदात् ज्ञानस्य भेदः यानि च ज्ञेयानि प्रत्येकमाभिनिबोधकादि ज्ञाना
नामिष्यन्ते तानि सर्वाण्यपि केवलज्ञानेपि विद्यन्ते अन्वया केवलज्ञानेन तेषामग्रहणप्रसङ्गादविषयत्वात्तथा च सति केवलि नोप्यसर्वज्ञत्वप्रस
ङ्गः आभिनिबोधिकादि ज्ञानचतुष्टयविषयज्ञानस्य तेनाग्रहणाय चैतदिष्टमिति अथोच्यते प्रतिपत्तिप्रकारभेदत आभिनिबोधिकादि भेदः तथाहि न
यादृशी प्रतिपत्तिराभिनिबोधिकज्ञानस्य तादृशी श्रुतज्ञानस्य किं त्वन्या दृशीएवमवध्यादिज्ञानानामपि प्रतिपत्तयः ततो भवत्येव प्रतिपत्तिभेदतो
ज्ञानभेदः तदप्ययुक्तमेव सत्येकस्मिन्पि ज्ञानेऽनेकभेदप्रसक्तेः तथाहि तद्देशकालपुरुष स्वरूपभेदेन विविच्यमानमेकेकं ज्ञानं प्रतिपत्तिप्रकारात्यन्तं प्रति
पद्यते तन्मेषोपि पक्षे ज्ञेयान् स्यादेतदस्यावारकं कर्मात्तज्ज्ञानेकप्रकारं तत्तदभेदात् तदाचार्यज्ञानमप्यनेकतां प्रतिपद्यते ज्ञानावारकं च कर्मापक्षे पक्षा
पनादौ तथाभिधानात्ततो ज्ञानमपि पक्षधामरूप्यते तदेतदतीव युक्त्यसङ्गतं यत आचार्यापेक्षयावारकमत आचार्यभेदेच तद्भेदः आचार्यं च चित्तिरूपपे

नंही टी०

१२२

ज्ञया सकलमप्येकरूपं ततः कथमाकारकस्य पञ्चरूपता येन तद्भेदात् ज्ञानस्यापि पञ्चविधो भेदः उद्गीर्णते अथ स्वभावत एवाभिनिबोधकादिको ज्ञानस्य भेदो नच स्वभावः पर्यनुयोगमश्रुते न खलु किमिहदृष्टनो दहति नाकाशिमिति कोमि पर्यनुयोगमावारति अत्रो महती मही यसो भवतः सेसुषी ननु यदि स्वभावत एवाभिनिबोधादिको ज्ञानस्य भेदस्तर्हि भगवतः सर्वज्ञत्व हानिप्रसङ्गस्तथा हि ज्ञानमात्मनो धर्मादस्य चाभिनिबोधादिको भेदः स्वभावत एवाभिनिबोधादिको ज्ञानस्य भगवतः भेदः स्वभावत एव व्यवस्थितः क्षीणावरणस्यापि तद्भावप्रसङ्गः सति च तद्भावे अस्मादृशस्येव भगवतोऽप्यसर्वज्ञत्वमापद्यते केवलज्ञानभावतः समस्तवस्तुपरिच्छेदाभ्यासर्वज्ञत्वमिति चेत् ननु यदा केवलोपयोगसम्प्राप्त्यदादेशतः परिच्छेदसम्भवादस्मादृशस्येव तस्यापि बलादेवासर्वज्ञत्वमापद्यते नच वाच्यं तस्य तदुपयोगएव न भविष्यति आत्मस्वभावत्वेन तस्यापि क्रमेणोपयोगस्य निवारयितुमशक्यत्वात् केवलज्ञानानन्तरं केवलदशनोपयोगवन्ततः केवलज्ञानोपयोगकाले सर्वज्ञत्वं शेषज्ञानोपयोगकाले वा सर्वज्ञत्वमापद्यते तच्च विरुद्धमतोऽनिष्टमिति आह च मत्ते गसहावन्ते आभिनिबोधाद् किंकशोभेदो नय विसेसाच्चोन सव्यविसयंजओच्चरिमं अह पडिवन्तिविसेसानेगंमिथेगभेयभावाओ आवरणधिभेओ विज्ञसभावभेयंविणा न भवे तस्मिंशसइ सव्येसिंखीणावरणस्य पावई भावो तद्वन्मत्ता उव्ययजु न्तिविरोहास चाणिहो अरहावि असव्यजू आभिनिबोहाद् भावओनियमा केवलभावाओचेव सव्यन् ननुविरुद्धमिणं तस्मादिदमेव युक्तियुक्तं पश्यामो यदुतावग्रहज्ञानादरभ्य यावदुत्कर्षप्राप्तपरमावधिज्ञानं तावत्सकलमप्येकं तच्च सकलसंज्ञितमशवस्तुविषयत्वाभावात् अपरंच केवलिनस्तच्च सकलसंज्ञितमिति हावेव भेदो उक्तं च तन्हा अवम्यहाओ आरभाद् हेगमेव नाशित्ति जुत्तंछ उभत्यस्मासगलं दूयरंच केवलिणो अत्र प्रतिविधीयते तत्र यत्तावदुक्तं सकलमपीदं ज्ञानं ज्ञत्येकस्वभावं ततो ज्ञत्येकस्वभावत्वाविशेषकिं कृतएष आभिनिबोधादिको भेदइति तत्रज्ञत्येकस्वभावता किं सामान्यतो भवताभ्युपगम्यते विशेषतो वा तत्र न तावदाद्यः पक्षः चित्तिमाधत्ते सिद्धसाध्यतया तस्य बाधकत्वा

नंदी टी०

१२३

योगात् बोधस्वरूपता रूपसामान्यापेक्षया हि सकलमपि ज्ञानमस्माभिरेकमभ्युपगम्यत एव ततः कोनोक्तानिरिति अथ द्वितीयः पक्षस्तदुक्तमसिद्धत्वात् नहि नामविशेषतोपि ज्ञानमेवोपलभ्यते प्रतिप्राणिस्वसंवेदनप्रत्यक्षेणोत्कर्षापकर्षदर्शनात् अथ यद्युत्कर्षापकर्षमात्रभेददर्शनात् ज्ञानभेदसार्धं तावुत्कर्षापकर्षो प्रतिप्राणिदेशकालाद्यपेक्षया शतसहस्रशो भिद्येते ततः कथं पञ्चरूपतानैषदोषः परिस्थूरनिमित्तभेदतः पञ्चधात्वस्य प्रतिपादनात् तथाहि सकल जातिक्षयो निमित्तं केवलज्ञानस्य मनः पर्यायज्ञानस्य धामर्षो पञ्चादिसंख्यपेतस्य प्रमादलेशेयकलंकितस्य विशिष्टो विशिष्टाध्यवसयासुगतोऽप्रमादः तं सञ्चयस्य सत्त्वप्यमायरहितस्य विविहरिद्धिमतो इति वचनप्रामाण्यात् अवधिज्ञानस्य पुनस्तथाविधानिद्रियं रूपिद्रव्य साक्षादवगमनिबंधनं क्षयोपशम विशेषः मतिश्रुतज्ञानयोस्तु लक्षणभेदादिकं तथाग्रे वक्ष्यते उक्तं च नत्ते गसां भवत्तं उहेण विसेसत्तपुण्य असिद्धं एगं ततस्सहावत्तणत्त कच्छहाणिवुट्ठीओ १ जं अविचलिय सहावे तत्ते एगं ततस्सहावत्तं नयत्तं तहेवलह्वा उक्करिसावगरिसविसेसा २ तस्सापरिपूराओ निमित्तभेदाओ समयसिद्धाओ उववत्तिसंग उच्चिय आभिणिवो हाइओभेओइ वाइक्खओनिमित्तं केवलनाणस्य वत्तिसओसमए मणपप्पवनाणस्यओतहाविहो अप्यमाउत्ति ४ ओहीनाणस्यतहा अणियं दिए सुंपिजोखउवसमो मइसुयनाणाणं पुण्णकक्खण भेयादिउभेउ यदप्युक्तं ओयभेदकृतमित्यादि तदप्यनभ्युपगमतिरस्कृतत्वात् दूरापास्तप्रसरं नहि वयं ओयभेदमात्रतो ज्ञानस्य भेदमिच्छामः एकेमाप्यवग्रहादिना बहुवक्तृविधवस्तु ग्रहणोपलभ्यात् यदपि च प्रत्ययादिप्रतिपत्तिप्रकारभेदकृत इत्यादि तदपि नानाबाधामाधातुमत्त्वं यतस्ते प्रतिपत्ति प्रकारादेशकालादिभेदेनानन्त्यमपि प्रतिपद्यमानोनन्त्यमपि प्रतिपद्यमानान् परिस्थूरनिमित्तभेदेन व्यवस्थापिता नाभि निबोधिकादीन् जातिभेदानतिकामति ततः कथमेकस्मिन्नेकभेदभावप्रसङ्ग उक्तं च नयमिद्वि वत्ति विसे साएगंमियणे नभेयभावे विजंते तथा विस्तिट्ठे न जाइमेए विसंवेद वदप्यवादीदाचार्यापेक्षे ज्ञाधारकमित्यादि तदपि न मनोबाधाये यतः परिस्थूरनिमित्तभेदमधिकृत्य व्यवस्थापितो ज्ञानस्य भेद

मंदी टी०

१२४

सतसदपेक्षमावारकमपि तथा भिद्यमानं न युष्मादृशवर्जं वचनीयतामास्कन्दति एवमुत्तेजितो भूयः सावष्ठभं परं प्रपद्यति ननु परिस्थरनिमित्तभेदव्यवस्थापिता अथमी आभिनवोपिकादयो भेदाज्ञानस्वभावभूता उतानात्मभूताः किंचातः उभयथापि दोषः तथाहि यदात्मभूतास्ततः क्षीणावरणेषु तद्भावप्रसङ्गस्तथा चासर्वज्ञत्वप्राप्त्युक्तनीत्या तस्यापद्यते अथानात्मभूतास्तर्हि न ते पारमार्थिकास्ततः कथमाचर्यापेक्षो वास्तव आवारकभेदः तदपि न मनोरमं सम्यक्वस्तुतयापरिज्ञानात् इह हि सकल घनपटलविनिर्मुक्त शारददिन मण्डिरिव समन्ततः समस्तवस्तुसोमप्रकाशनैकस्वभावो जीवस्तस्य च तथाभूतस्वभावः केवलज्ञानमिति व्यपदिश्यते स च यद्यपि सर्वघाति नाकेवलज्ञानावरणोनाव्रियते तथापि तस्यानन्ततमो भागो नित्योद्घाटित एव अक्षरस्य अर्थातो भागो निश्चिन्नाडियो जड पुण्यसोविधावरिज्जातेण जीवो अजीवत्तत्वं प्राविज्जादित्यादि वक्ष्यमाणप्रवचन प्रामाण्यात् ततस्तस्य केवलज्ञानावरणादुत्तस्य घनपटलाच्छादि तस्यैव सूर्यस्य यो मन्दः प्रकाशः सोऽपान्तरालावस्थित मतिज्ञानाद्यावरणक्षयोपशमभेद सम्पादितं नानात्वं भजते यथा घनपटलादुत्तरस्य मन्दप्रकाशो अपान्तरालावस्थित कटकुश्याद्यावरणविवरप्रदेशभेदतः स च नानात्वंक्षयोपशमानुरूपं तथातथा प्रतिपद्यमानः स्वस्वक्षयोपशमानुसारेणाभिधानभेदमश्नुते यथामतिज्ञानावरणक्षयोपशमजनितः समन्दप्रकाशो मतिज्ञानं श्रुतज्ञानावरणक्षयोपशमजनितः श्रुतज्ञानमित्यादि ततः आत्मस्वभावभूताज्ञानस्याभिनवोपिकादयो भेदास्तै च प्रवचनोपदर्शितपरिस्थूलनिमित्तभेदतः पंचसंख्यास्तदपेक्षमावारकमपि पंचधोपवर्ण्यमानं न विरुध्यते न चैवमात्मस्वभावभूतवेक्षीणावरणस्यापि तद्भावप्रसङ्गो यत एते मतिज्ञानावरणादि क्षयोपशमरूपोपाधिसम्पादित सत्ताका यथा सूर्यस्य घनपटलादुत्तरस्य मन्दप्रकाशभेदाः कटकुश्याद्यवरणविवरभेदोपाधिसम्पादितास्ततः कथंते तथा रूपक्षयोपशमभावे भवितुमर्हन्ति न खलु सकलघनपटलकटकुश्याद्यावरणपगमे सूर्यस्येतथा रूपामन्दप्रकाशस्तदा भवन्ति उक्तं च कडविवरागय किरणागेहंतरियस्य जहदिणोसस्य जहते कडमेहावगमे होति अहतहदूमादपि १ ततो यथा जन्माद

नंदी ठी०

१२५

योभावाजीवस्यात्मभूता अपि कर्मोपाधिसंपादितसत्ताकत्वात्तदभावे न भवन्ति तद्वदाभिनि बोधिकादयोपि भेदाज्ञानस्यात्मभूता अपि मतिज्ञानावरणादि कर्मक्षयोपशमसापेक्षत्वात्तदभावे केवलिनो न भवन्ति ततो ना सर्वज्ञत्वदोषभावः उक्तं च जमिहक उमत्त धम्माद्वानजोतिसिद्धाणं इयजइकेवलीणमाभि णिबोहाभावंमिकोदोसो इतिपर आह प्रपञ्चावयवमुक्तयुक्तितो ज्ञानस्य पञ्चभेदत्वं परमनीषां भेदानामित्यमुपन्यासे किञ्चिदस्ति प्रयोजनमुत यथा कथंचिदेष प्रवृत्तोऽस्तीति ब्रूमः किं तदिति चेत् उच्यते इहमति श्रुते तावदेकत्र वक्तव्ये परस्परमनयोः स्वामिकालकारणविषयपरोक्षत्वसाधर्म्यात् तथाहि यएवमति ज्ञानस्य स्वामी सएव श्रुतज्ञानस्यापि जल्य मइनाणं तल्यसुयनाणं जल्यसुयनाणं तल्यमइनाणमित्यादि वक्ष्यमाणवचनप्राभाण्यात् ततः स्वामिसाधर्म्यं तथा यावानेवमतिज्ञ नस्य स्थिति कालसावानेव श्रुतज्ञानस्यापि तत्र प्रवाहापेक्षयातीतानागतवर्त्तमानरूपः सर्वेष्वकालः अप्रतिपत्तितैकजीवापेक्षया तु षट्षष्टिसागरोपमाणि समधिकानि उक्तं च दोवारे विजयाइ सुगयस्सतिच्च दुप अहवताइ अइरेणं भवियं नाणाजीवाणसवद्धा इति कालसाधर्म्यं यथेद्वियनिमित्तं मतिज्ञानं तथा श्रुतज्ञानमपीति कारणसाधर्म्यं तथा यथामति ज्ञानमादेशतः सर्वद्रव्यादिविषयमेवं श्रुतज्ञानमपीति विषयसाधर्म्यं यथा च मतिज्ञानं परोक्षं तथा श्रुतज्ञानमपि परोक्षता चानयोरग्रे स्वयमेव स्तूलतावक्ष्यत इति परोक्षत्वसाधर्म्यं तत इत्थं स्वाम्यादिसाधर्म्यादेते मति श्रुतेनियमादेकत्र वक्तव्ये ते वावध्यादिज्ञानेभ्यः प्रागेव तद्भावएवावध्यादिज्ञानसङ्गावात् उक्तं च जं सामिकालकारणविषयपरोक्षत्वेत्तयेहिं तुल्लाइ तभावे सेसाणियतेणाइएमइसुयाइं १ नतु भवतामेकत्रमति श्रुते प्रागेव चावध्यादिभ्यः परमेतयोरेवमतिश्रुतयोर्मध्ये पूर्वं मतिपश्चात् श्रुतमित्येतत्कथं उच्यते मतिपूर्वत्वात् श्रुतज्ञानस्य तथाहि सर्वत्रापि पूर्वमवग्राहादिरूपं मतिज्ञानमुदयते पश्चात् श्रुतं तथाचोक्तं चूर्णावपि ते सुवियमइ पुब्बयं सुयंति किञ्चा पुब्बं मइनाणं कयंतस्स पिहओसुयं नत्वेते मति श्रुते सम्यक्त्वोत्पादकाले सुगपदुत्पत्तिमासादयतोऽन्यथा मतिज्ञानभावेपि श्रुता ज्ञानभावप्रसङ्ग सचानिष्टस

नंदी टी०

१२६

यामिथ्यात्वप्रतिपत्तौ युगपदेव वाज्ञानरूपतया परिणमतः ततः कथं मतिपूर्वश्रुतमुद्गीर्यते उक्तं च णाणायासा णाणियसमकालाद् जउमइसुयाद् पुणो न सुयंमइपुणं मइनाणेवासुय अणाणं नैषदोषो यतः सम्यक्त्वोत्पत्तिकाले समकालं मतिश्रुते लब्धिमात्रमेवाङ्गीकृत्य प्रोच्ये तेन ह्यपयोगं उपयागस्य तथा जीवस्याभाव्यतः क्रमेणैव सम्भवात् मतिपूर्वच श्रुतमुच्यते उपयोगापेक्षया न खलु मत्युपयोगे नासस्मिन् श्रुतग्रन्थावुसरि विज्ञानमासादयति जन्तु स्ततो न कश्चिदोषः आह च भाष्यकृत इह लक्षिमइ सुयाद् समकालाद् नह्वउगेसिमइ पुणं सुयमिह पुणंसुयमिह पुणसुउवउगोमइपुणभवो १ तथाका लविपर्ययस्वामित्व लाभसाधर्म्यान्नाति अतानन्तरमवधिज्ञानमुक्तं तत्र प्रवाहापेक्षया अप्रतिपत्तितैकसत्त्वाधारपेक्षयातावा नमतिश्रुतयोः स्थितिकाल स्थावनेवावधिज्ञानस्यापि तथा यथैव मतिश्रुतेज्ञाने मिथ्यादर्शनोदयतो विपर्ययरूपतामासादयतस्तथावधिज्ञानमपि तथाहि मिथ्यादृष्टेः सतस्तान्येवमति श्रुतावधिज्ञानानिमित्तज्ञानतथा श्रुता ज्ञानविभंग ज्ञानानि भवन्ति उक्तं च णाद्यवयमज्ञानमपि भवति मिथ्यात्व संयुक्तमिति तथा य एवमति श्रुतज्ञानयोः स्वामी स एवावधिज्ञानस्यापि तथा विभंगज्ञानिनस्त्रिदशदेः सम्यग्दर्शनावाप्तौ युगपदेवमतिश्रुतावधिज्ञानानां लाभसम्भवस्ततो लाभसाधर्म्यं अवधिज्ञानानन्तरं च कृद्वास्त्य विषयभावप्रत्यक्षत्वसाधर्म्यान्ननः पर्यायज्ञानमुक्तं तथाहि यथावधिज्ञानं कृद्वास्त्यस्य भवति तथा मनः पर्यायज्ञानमपीति कृद्वास्त्यसाधर्म्यं तथा यथावधिज्ञानं रूपिद्रव्यविषयं तथा मनः पर्यायज्ञानमपि तस्य मनः पुनश्चालंबनत्वादिति विषयसाधर्म्यं तथा यथावधिज्ञानं क्षायोपशमिकभावे वर्तते तथा मनः पर्यायज्ञानमपीति प्रत्यक्षत्वसाधर्म्यं उक्तं च कालविवर्ज्यसामित्तलाभसाहस्यउवही तत्तोमा णसमित्तो कउमत्यविसयभावाद् साहस्य १ तथा मनपर्यायज्ञानान्तरं केवलज्ञानस्योपन्यास सर्वोत्तमत्वात् अप्रमत्तयति स्वामिसाधर्म्यात्सर्वावसाने लाभाच्च तथाहि सर्वाण्यपि मतिज्ञानादिदेशत परिच्छेदकानि केवलज्ञानं तु सकलवस्तुसोमपरिच्छेदकं सर्वोत्तमं सर्वोत्तमत्वाज्ञान्ते सर्वशिरशिखरकल्पं

नंदी टी०
१२७

उपन्यस्तं तथा यथा मनपर्यायज्ञानमप्रमत्तयते देवोदयते तथा केवलज्ञानमप्यप्रमादभावमुपगतस्यैव यतेर्भक्तिरान्यस्य ततोऽप्रमत्तयति साधर्म्यं यथावसर्वा
 यपि ज्ञानं नि समासादयितुं योग्यं सनियमात्पूर्वज्ञानावसाने केवलज्ञानमवाप्नोति ततः सर्वान्ते केवलमुक्तं उक्तं च अन्ते केवलमुत्तमं जडसामिश्चावसाख
 लाभाद्योदति तथायथामनःपर्यायज्ञानं न विपर्ययमासादयति तथा केवलज्ञानमपीति विपर्ययाभावसाधर्म्याच्च मनः पर्यायज्ञानानन्तरं केवलज्ञानमुक्तमिति
 कृतं प्रसङ्गेन तं समासउदुविहंपन्नमित्यादि सूत्रं तत्पंचप्रकारमपि ज्ञानं समासतः संक्षेपेण द्विविधं द्विप्रकारं प्रकृतं तद्व्येत्युदाहरणोपन्यासायः प्रत्य
 क्षं परोक्षं च तत्र चक्षुर्व्याप्तौ चक्षुतेजानात्मना सर्वानर्थान् व्याप्नोतीत्यक्षः अथवा अश्रमभोजने अश्रातिसर्वानर्थान् यथा योऽनं उक्तं पालयति चेत्तज्जीव
 उभवाप्यौणादिकसत्प्रत्ययः तं अक्षं जीवंप्रतिसाक्षादुर्त्तते यत्ज्ञानं तत्प्रत्यक्षमिन्द्रियमनो निरपेक्षमात्मनः साक्षात्प्रवृत्तिमत् अवध्यादिकं त्रिप्रकारं उक्तं
 च जीवो अक्खो अत्यथावगण भोग्यगुणान्तिष्ठ जेणतंपइवट्टनानां जंपच्चक्खं तयंतिविहं । चक्षुः स्वगतानेकावध्यादिभेदसूचकः तथा अक्ष्यस्यात्मनोद्रव्येन्द्रि
 याणि द्रव्यमनश्च ण्णलमयत्वात्पराणि वर्त्तते पृथक्वर्त्तते इत्यर्थः तेभ्यो यदक्षस्य ज्ञानमुदयते तत्परोक्षं परोक्षरादय इति रूपसिद्धिः अथवा परैरिन्द्रि
 यादिभिः सह उक्तः संबन्धो विषयविषयिभावलक्षणो यस्मिन् ज्ञानेन तु साक्षादात्मना धूमादग्निज्ञानमिव तत्परोक्षं उभयत्रापि इन्द्रियमनोनिमित्तं
 ज्ञानमभिधेयं साक्ष इन्द्रियमनो निमित्ताधीनं कथं परोक्षं उच्यते पराश्रयत्वात्तथाहि पुण्णलमयत्वात्द्रव्येन्द्रियमनो स्यात्मनः पृथग्भूतानि ततस्तदाश्रयेणोप
 जायमानं ज्ञानमात्मनो न साक्षात् किंतु परंपरयेतीन्द्रियमनो निमित्तं ज्ञानं धूमादग्निज्ञानमिव परोक्षं उक्तं च अक्खं परोक्षगलमयाजं द्वाविन्द्रियमणापरो
 होति तेहिं तोजं नाणंपरोक्खमिहतमणुमाणंच अत्त वैशेषिकादयः प्राहुः नत्वक्षमिन्द्रियं ओतोक्षणीकं करणं स्यात् ततो ज्ञानमिन्द्रियाणां यासाक्षादुपलब्धिः
 सामप्रत्यक्षं अक्षमिन्द्रियं प्रतिवर्त्तते इति प्रत्यक्षव्युत्पत्तेः तथाच सति सकललोके प्रसिद्धं साक्षादिन्द्रियाश्रितं षटादिज्ञानं प्रत्यक्षमिति सिद्धं तदेतदुक्तमि

नंदी टी०

१२८

न्द्रियाणामुपलब्धत्वासंभवात्तदसंभवश्चाचेतनत्वात् तथा चात्रप्रयोगः यदचेतनं तन्नोपलब्धयथाघटो अचेतनानि च द्रव्येन्द्रियाणि न चायमसिद्धो हेतुर्यतोनाम
 द्रव्येन्द्रियाणि निर्दृष्ट्युपकरणरूपाणि निर्दृष्ट्युपकरणे द्रव्येन्द्रियमिति वचनात् निर्दृष्ट्युपकरणे च पुद्गलमयेयथाचानयोः पुद्गलमयतातथाग्रेवक्ष्यति येषुपुद्गलमय
 च सर्वमचेतनं पुद्गलानां काठिन्याबोधरूपतयाचेतन्यं प्रतिधर्मित्वायोगात् धर्मानुरूपोहि सर्वात्रापि धर्मायथाकाठिन्यं प्रतिष्ठयिषी यदिपुनरनुरूपत्वाभावेपि
 धर्मधर्मिभावो भवेत्ततः काठिन्यजलयोरपिसंभवेत् नच भवति तस्मादचेतनाः पुद्गलाः उक्तं च बोद्धव्यमस्मिन्निमित्तं विसयपरिच्छेदयगंच चेयन्नं विवरियसहा
 वणियभूयाणि जगत्प्रसिद्धाणि २ तदधमधमिभावो कश्चमेसिंघट्ट इह भूवगमय अणुरूपत्वाभावे काठिन्यजलाण्यकिन्नभवे २ इतिनापि संदिग्धानैकांतिक
 ताहेतो शंक्नीया अचेतनस्योपलंभकत्वा शक्त्ययोगादुपलंभकत्वं हि चेतनायाधर्म्यं स्ततः सकथं तदभावे भवितुमर्हति आह प्रत्यक्षवाधितेयं प्रतिसाक्षा
 दिन्द्रियाणामुपलंभकत्वेन प्रतीतेः तथाहि चक्षुरूपं गृह्यदुपलभ्यते शब्दं कर्णोनासिकागन्धमित्यादि तदेतन्मोहावष्टब्धान्तःकरणताविलसितं तथाह्यात्मा
 शरीरेन्द्रियैः सहान्योन्यानुबोधेन व्यवस्थितस्ततोयमात्मानुनिर्चेन्द्रियाणीति विवेक्तुमशक्नुवन्तो बालिशजंतवस्तत्रापि सुप्तादृशांकुशास्त्रसंपर्कत कुवासना
 संगमस्ततः साक्षादुपलंभकानौन्द्रियाणीतिमन्यन्ते परमार्थतः पुनरुपलब्धा तत्रात्मैव कथमेतदवसीयत इति चेत् उच्यते तद्विगमेपित दुपलब्धार्थानुस्मर
 णात् तथा हि कोपि पूर्वं चक्षुषाविधत्तितमर्थं गृहीतवान् ततः कालान्तरे देवविनियोग ततश्चक्षुषोपगमेपि सतमर्थं अनुस्मरति तत्र यदिचक्षु
 रेव द्रष्टृ स्यात् ततश्चक्षुषोऽभावेतदुपलब्धार्थानुस्मरणं न भवेत् नह्यात्मनासोर्थोनुभूतः किन्तुचक्षुषा चक्षुष एव साक्षाद् द्रष्टृत्वेनापगमात् नचान्ये
 नानुभूतेऽर्थेऽन्यस्य स्मरणं माप्रापदतिप्रसङ्गः अपिच माभूच्चक्षुषोपगमपिस्तथापि यदिचक्षुरेव द्रष्टृ ततः स्मरणमात्मनो न भवेत् अन्येनानुभूतेऽर्थेऽन्यस्य
 स्मरणायोगात् भवति च स्मरणमात्मनः चक्षुषः स्मृत्यत्वेनाप्रतीतेरभ्युपगमाच्च तस्मादात्मैवोपलब्धानेन्द्रियमिति तथा चात्र प्रयोगो योयेषूपरतेष्वपि

नंदी टी०

१२६

तदुपलब्धानर्थान् स्मरति सततोपलब्धा यथा गवाक्षोपलब्धानामर्थानामनुस्मर्त्तादेवदत्तोऽनुस्मरति च द्रव्येन्द्रियोपलब्धानर्थान् द्रव्येन्द्रियापगमेष्टात्मा इह स्मरणमनुभवपूर्वकतया व्याप्तं व्याप्य व्यापकभावश्चानुभवस्मरणयोः प्रत्येक्षेणैव प्रतिपन्नस्तथाहि योऽनुभूतः स स्मर्यतेन शेषस्तथा स्वसंवेदन प्रत्यक्षेण प्रतीते विपक्षेचाति प्रसंगोबाधकं प्रमाणं अनुभूतेऽपि विषये यदि स्मरणं भवेत्ततो ननुभूतत्वाविशेषात् स्मरविषायादेरपि स्मरणं भवेदित्यति प्रसङ्गः तस्मात् द्रव्येन्द्रियापगमेऽपि तदुपलब्धानर्थानुस्मरणादात्मोपलब्धेरिति स्थितं उक्तं च केसिंचिद्द्विधाद् अक्खाद् तदुपलब्धिपञ्चकं ततो ताद् जमवेयणाद् जायंति नवडवडवलङ्घा तत्पातव्यगमे तदुपलब्धस्मरणात् गोहगवक्खोच्चरमेवितदुपलब्ध्याणुसरिया वा अत्र वा शब्द उपमार्थः अपरेपुनराच्छर्नवयमिन्द्रियाणामुपलब्धत्वं प्रतिजानामाहे किं त्वेतदेव ब्रूमो यदिन्द्रियद्वारेण प्रवर्त्तते ज्ञानमात्मनि तत्प्रत्यक्षं नचेन्द्रिया व्यापारव्यवहितत्वादात्म साक्षात्तोपलब्धेति वक्तव्यं इन्द्रियाणामुपलब्धिं प्रतिकरणतया व्यवधायिकत्वायोगात् न खलु देवदत्तो हस्तेनभुंजानो हस्त व्यापारव्यवहितत्वात्साक्षात् भोक्ष्येति व्यपदेशुं शक्यं तदेतदसमीचीनं सम्यग् वस्तुतत्वापरिज्ञानात् इह हि यदात्मा चक्षुरादिकमपेक्षा वाङ्मयमर्थमवबुध्यते तदावश्यं चक्षुरादेः सदगुण्याद्यपेक्ष्यते तथाहि यदा सदगुणं चक्षुस्तदा वाङ्मयमर्थस्य यथावस्थितं चोपलभते यदा तु तिमिराशुभ्रमणनौ यानपिन्तादिसंचोभदेशदवीय स्ताद्यपादित विभ्रमन्तदा पियरीतं शंसयितुं वा ततोऽवश्यमात्मार्योपलब्धोपराधीनस्तथा च सति यथा राजा निजराजदौ वारिकेणोपदर्शितं परराट्पराजकीवं पुरुषं पश्यन्वपि समीचीनमसमीचीनं वा निजराजदौवारिकवचनत एव प्रत्येति न साक्षात्तददात्मापि चक्षुरादिनोपदर्शितं वाङ्मयमर्थं चक्षुरादिप्रत्ययत एव समीचीनमसमीचीनं वा वेत्ति न साक्षात् तथा हि चक्षुरादिना दर्शितेऽपि वाङ्मये यदि संशयमधिकृढो भवति तर्हि चक्षुरादिसाद्गुण्यमेव प्रतीत्यनिश्चयं विदधाति यथा न मे चक्षुस्तिमिरोपप्लुतं नौ यानाशुभ्रमण्याद्यापादितं विभ्रमततोयमर्थः समीचीन इति ततो यथा राज्ञो नायं मम राजदौवारिकाऽसत्यात्मपौ कदाच

नंदी टी०

१३०

नायस्य व्यभिचारानुष लंभादिति निकटौषारिकस्य सादृश्यमवगम्य परराष्ट्राजकीय पुरुषरुमीचीनतावधारणं परमार्थतः परोक्षतद्वदत्तनोपि चक्षुरा
 दिसादृश्यावधारणतावस्तु यथात्म्यावधारणं परमार्थतः परोक्षं न त्विदमिन्द्रियसादृश्यावधारणतो वस्तु यथात्म्यावधारणमनभ्यास दशामापन्नस्वोपल
 भ्यते नाभ्यासदशामुपगतस्य अभ्यासदशामापन्नो ह्याभ्यासप्रकर्षसामर्थ्यादिन्द्रियसादृश्यमनपेक्षैव साक्षादवबुध्यते ततस्तस्येन्द्रियाश्रितं ज्ञानं कथं प्रत्यक्षं
 न भवति तदयुक्तं अभ्यासदशामापन्नस्यापि साक्षादनवबोधोक्तस्यापीन्द्रियद्वारेणावबोध प्रवृत्तेरवश्यमिन्द्रिय सादृश्यापेक्षणात् केवलमभ्यासप्रक
 र्षवशात्तदिन्द्रियस्यादृगु स्वभूतित्वे वावधारयति पूर्वावृत्तं च भूतित्वेव विचिनोति ततः काकसौक्ष्म्यान्तन्मोपलभ्यते इत्थं चैतदंगीकर्त्तव्यं यतो
 वश्यमवायज्ञानमवगच्छे हा पूर्वं ईहाचविचारणात्मिकाविचारश्चेन्द्रियसादृश्यसङ्गुत वस्तुधर्माश्रितोऽन्यथैकतरविचाराभावेऽवायज्ञानस्य समग्राज्ञानत्वा
 योगात् नखलिन्द्रिये वस्तुनिवासस्यग्विचारे तेऽवायज्ञानं समीचीनं भवति ततोऽभ्यासदशामपन्ने पीन्द्रियसादृश्यावधारणमवगम्येयं यदपि चोक्तं न खलु देव
 दत्तो हस्तेन भुंजानो हस्तव्यापारव्यवहितत्वात्साक्षात्तन्मोक्ष्येति व्यपदेशः शक्यमिति तदव्युक्तं इष्टांतदाङ्गीति कार्यवैषम्याद्भोक्ता हि भुजिक्रियानुभवभागी
 भक्ष्यते भुजिक्रियानुभवश्च देवदत्तस्य न हस्तेन व्यवधीयते किं तु साक्षात्तत्वात् हस्तो हि कवलप्रक्षेपणव्याप्राप्तये न परिच्छेदक्रियायामिन्द्रियमिवाहारकि
 यानुभवेपि येन व्यवधानं भवेत् ततः साक्षात् देवदत्तो भोक्तोति व्यवह्रियते इह तु वस्तूनामुपलब्धिरुक्तनीत्या चक्षुरादीन्द्रियसादृश्यावगमानुसारेणोप
 जायते ततो व्यवधानाच्च साक्षादुपलब्धकः आत्मेति नन्विदं सर्वमप्युक्तं प्ररूपणं सूत्रे ह्यमन्तर मेवेन्द्रियाश्रितं ज्ञानं प्रत्यक्षमुपदेक्ष्यते पञ्चकखं दुविहंप
 न्तं तंजहा इन्द्रियपञ्चकखं नो इन्द्रिय पञ्चकखं चेति सत्यमेतत् किं त्विदं लोकव्यवहारमधिकृत्योक्तं न परमार्थतः तथाहि यदिन्द्रियाश्रितमपरव्यवधान
 रहितं ज्ञानमुदयते तत्तत्तुके प्रत्यक्षमिति व्यवहृतं अपरधूमादिलिङ्गनिरपेक्षतया साक्षादिन्द्रियमधिलक्ष्य प्रवर्त्तनात् यत्पुनरिन्द्रियव्यापारेणपरं धूमादि

नंही टी०

१३१

दिकमपेक्ष्याद्वादिविषयं ज्ञानमुदयते तल्लोके परोक्षं तत्र साक्षादिन्द्रियव्यापारासम्भवात् य पुनरात्मनः इन्द्रियमप्यनपेक्ष्यसाक्षादुपजायते तत्परमार्थतः प्रत्यक्षं तज्ज्ञावध्यादिकं त्रिप्रकारं ततो लोकव्यवहारमधिकृत्येन्द्रियाश्रितं ज्ञानमनन्तरं सूत्रे प्रत्यक्षमुक्तं न परमार्थतः अथोच्येत अनन्तरं सूत्रेन किमपि विशेषं भूचकं पदमीक्षामहे ततः कथमिदमवसीयते संव्यवहारमधिकृत्येन्द्रियाश्रितं ज्ञानं प्रत्यक्षमुक्तं न परमार्थत इति उच्यते उत्तरमूत्रार्थे पर्यालोचनात् प्रत्यक्षभेदाभिधानानन्तरं हि सूत्रमाचार्यो वक्ष्यति परोक्षं दुविहंपञ्चत्तं रंजका आभिनिबोधयनायं सुयनायमित्यादि तत्राभिनिबोधकमवग्रहादिरूपमवग्रहादयश्च श्रोत्रेन्द्रियाद्याश्रिता वर्णयिष्यन्ति तद्यदिश्रोत्रादीरेन्द्रियाश्रितं ज्ञानं परमार्थतः प्रत्यक्षं तत्कथमवग्रहादयः परोक्षज्ञानत्वेनाग्रेभिधीयन्ते तस्यादुत्तरश्रोत्रेन्द्रियाश्रितज्ञानस्य परोक्षत्वेनाभिधानादवसीयते अनन्तरसूत्रेणोच्यमानमिन्द्रियाश्रितं ज्ञानं व्यवहारतः प्रत्यक्षमुक्तं न परमार्थत इति स्थितं आह च एगंतेणंपरोक्षं लिङ्गियमोहादयंच पञ्चकखं इन्द्रियमणोभवंजं संव्यवहारपञ्चकखं अकलहोप्याह द्विविधं प्रत्यक्षज्ञानं सांव्यवहारिकं मुख्यं च तत्र सांव्यवहारिकमिन्द्रियानिन्द्रियप्रत्यक्षं मुख्यमतीन्द्रियज्ञानमिति केवलमनोमात्र निमित्तं श्रुतज्ञानंच लोकेपि परोक्षमिति प्रतीतं नापि सूत्रे कचिदपि प्रत्यक्षमिति व्यवहृतं ततो न तत्र कश्चिद्विवादः तदेवं प्रत्यक्षपरोक्षं चेति भेदद्वयोपन्यासे कृते सति शिष्यो मयवुध्यमानः प्रश्नं विधत्ते से किंतं पञ्चकखं ति रेशब्दो मागधदेशीय प्रतिसिद्धो निपातोऽयं शब्दार्थे वर्तते अथ शब्दश्च प्रतिक्रियाद्वयार्थाभिधायी यत उक्तं अथ प्रक्रियाप्रज्ञानं तथैवमङ्गलोपन्यास प्रतिवचनसमुच्चयेष्विति इह चोपन्यासार्थो वेदितव्यः किमिति परप्रश्ने तत्प्रागुपदिष्टं प्रत्यक्षमिति एवं शिष्येण प्रश्नकृते सति न्यायमार्गोपदर्शमार्थमाचार्यः शिष्येष्टपदा मुवाद्पुरस्कारी करेण प्रतिवचनमभिधातुकाम आह पञ्चकखं दुविहं पञ्चत्तमित्यादि एवमन्यत्रापि यथायोगं प्रश्ननिर्वचन सूत्राणां आपातनिका भावनीया प्रत्यक्षं द्विविधं प्रज्ञप्तं तद्यथा इन्द्रियप्रत्यक्षं नो इन्द्रिय प्रत्यक्षं च तत्र इदुपरमैश्वर्ये उदितोऽनुमितिमुत् तत इदनादिन्द्रः आत्मा सर्वद्रव्योपलब्धिरूपपर

नंदी टी०

१३२

मैश्वर्ययोगात्तस्य लिङ्गं चिह्नमविनाभावि इन्द्रियमिन्द्रियमिति निपातम सूत्राद्रूपनिष्पत्तिः तत्तद्विधाद्रव्येन्द्रियं भावेन्द्रियं च तत्र द्रव्येन्द्रियं द्विधा निर्दृष्टिरूपकरणं च निर्दृष्टिर्नामप्रतिविशिष्टाः संस्थानविशेषाः सापि द्विधा बाह्याभ्यन्तराच तत्र बाह्याकर्णपर्पटकादिरूपासापि विचित्रा ॥ प्रतिनियतरूपतयोपदेष्टुं शक्यते तथाहि मनुष्यस्य श्रोत्रे भ्रूसमे नेत्रयोरुभयपार्श्वतः संस्थिते वाजिनो मस्तकेने त्रयोरपरिष्ठाद्वाविनीतीच्छेद्या यभागे इत्यादि जातिभेदास्त्रानाविधा आभ्यन्तरानुनिर्दृष्टिः सर्वेषामपि जंतूनां समाना तमेवाधिकृत्यामुनिस्त्वानि प्रावर्त्तिष्यत सोद्दिष्टं भंते किं संठाणसंठिए पचत्ते गोयमाकलं यथासंठाणसंठिए पचत्ते चक्खूदिष्टं भंते किं संठाण संठिए पचत्ते गोयमा अद्भुत्तगसंठाणसंठिए पचत्ते जिम्भिदिष्टं भंते किं संठाणसंठिए पचत्ते गोयमा खुरप्पसंठाण संठिए पचत्ते फासिदिष्टं भंते किं संठाण संठिए पचत्ते गोयमा नाणासंठाण संठिए पचत्ते इह स्पर्शनेन्द्रियनिर्दृष्टिः प्रायो न बाह्याभ्यन्तरभेद सूत्रार्थमूलटीकायां तथाभिधानात् उपकरणं खड्गस्थानीया या बाह्यनिर्दृष्टे र्या खड्गधारासमाना खच्चत्तरपुद्गलसमूहात्मिका आभ्यन्तरानिर्दृष्टिस्तस्याः शक्तिविशेषः इदं चोपकरणरूपं द्रव्येन्द्रियमांतरं

इन्द्रियपञ्चखं१ नोइन्द्रियपञ्चखं२ सेकिंतं इन्द्रियपञ्चखं इन्द्रिय पञ्चखं पंचविहंपन्नत्तं तंजहासोइन्द्रियपञ्चखं१

ख त

भागा

जज्ञाननाः इ० दोय भेद व०परुष्या२ त० ते जिम के तिम कहे के२ इ० इन्द्रियां करीने प्रत्यक्षवस्तुने जाणे ते इन्द्रियप्रत्यक्ष१ नो० इन्द्रिया विना जेवस्तु नेजाणे प्रत्यक्षतेना इन्द्रियप्रत्यक्षकहीये से ते अथहिवे किं०किस्युं तं०ते इ०इन्द्रियप०प्रत्यक्षभगवंत उतरकहेके पं०ओतेन्द्रियादिके पांचविधः प०परुष्या कल्याके तं०तेजिमके तिमकहेके सो०ओतेन्द्रियादिककरी सांभलवारूप थकी वस्तुने प्रत्यक्षजाणे च०चनुइन्द्रियादिक करी देखायकी प्रत्यक्षवस्तुनेजाणे

नंदी ठी०

१३३

निर्हते स कथञ्चिदर्थान्तरं शक्तिरमते कथञ्चिद्देह्य सत्यामपि तस्यामांतरनिर्हत्तौ द्रव्यादिनोपकरणस्य विघातसम्भवात् तथाहि सत्यामपि कदम्बपुष्पाद्याकृति रूपायामान्तरनिर्हत्तावति कठोरतरघनगर्जितादिना शक्त्युपघाते सति न परिच्छेत्तुमीयते अंतवः शब्दादिकमिति भावेन्द्रियमपि द्विधालब्धिरूपयोगश्च तत्र लब्धिश्चोत्वे द्विधादिविषयः सर्वात्मप्रदेशानां तदावरणक्षयोपशमः उपयोगः स्वस्वविषये लब्धिरूपेन्द्रियानुसारेणात्मनो व्यापारः इह च द्विविधमपि द्रव्यभावरूपमिन्द्रियं गृह्यते एकं तरस्याप्यभावे इन्द्रियप्रत्यक्षत्वानुपपत्तेः तत्र इन्द्रियस्य प्रत्यक्षं इन्द्रियप्रत्यक्षं नोइन्द्रियप्रत्यक्षं यत् इन्द्रियप्रत्यक्षं नभवति नोशब्दः सर्वनिषेधवाची तेन मनसोपि कथञ्चिदिन्द्रियत्वाभ्युपगमात्तदाश्रितं ज्ञानं प्रत्यक्षं नभवतीतिसिद्धं सेकितमित्यादि अथकिंतं द्विन्द्रियं प्रत्यक्षं इन्द्रियप्रत्यक्षं पञ्चविधं प्रसूतं तद्यथा ओत्वेन्द्रियं प्रत्यक्षमित्यादि तत्र ओत्वेन्द्रियस्य प्रत्यक्षं ओत्वेन्द्रियप्रत्यक्षं ओत्वेन्द्रियनिमित्ती कृत्य यदुत्पन्नज्ञानं तत् ओत्वेन्द्रियप्रत्यक्षमिति भावः एवं शेषेष्वपि भावनीयं एतच्च व्यवहारत उच्यते न परमार्थं तद्वत्यनंतरमेव प्रागुक्तं आह स्पर्शनं रसनं घ्राणचक्षुः ओत्वेन्द्रियाणीति क्रमः अथ मेवच समीचीनः पूर्वपूर्वलाभएवोत्तरोत्तर लाभसम्भवात्ततः किमर्थमुक्तकमोपन्यासः कृत उच्यते अस्तिपूर्वानुपूर्वी क्रमः यदुतः अस्तिपूर्वानुपूर्वीति न्यायप्रदर्शनार्थं अपिच शेषेन्द्रियापेक्षयाओत्वेन्द्रियं तत् ओत्वेन्द्रियस्य यत्प्रत्यक्षं न शेषेन्द्रियं प्रत्यक्षा

चक्षुर्द्विन्द्रियं पञ्चकलं २ घ्राणं द्विन्द्रियं पञ्चकलं ३ जिह्वामिन्द्रियं पञ्चकलं ४ फासिन्द्रियं पञ्चकलं ५ सेतुं इन्द्रियं पञ्चकलं सेकितं

तेदखेवाकृषा० घ्राणइन्द्रोतेनासिकाइं करी प्रत्यक्षवस्तु दुग्धसुगंधरूपवास प्रत्यक्षप्रमाण जाणे २० रसनेन्द्रियादिक करीने स्वादभाव प० प्रत्यक्षप्रमाण जाणे ४ फा० परसइंद्री तेकायाप्रसुखकरी प्रत्यक्ष अंगफुरणादिकरी जाणे से० ते एहवा इ० इंद्रीप्रत्यक्षना ५ भेदकक्षा १ हिवे नोइंद्रीयनी पुष्पासे०

नंदी टी०
१२४

येक्षया स्पष्टसंवेदनं स्पष्टसंवेदनोपवर्णमानविनेयः सुखेनावबुध्यते ततः सुखप्रतिपत्तये श्रोत्रेन्द्रियादिकम उक्तः, सेकितं नो इन्द्रिय पञ्चकडमित्यादि
अथ किं तन्नो इन्द्रिय प्रत्यक्षं नो इन्द्रियप्रत्यक्षं त्रिविधं प्रज्ञप्तं तद्यथा अधिज्ञानस्य प्रत्यक्षमित्यादि अथ किंतदवधि ज्ञान प्रत्यक्षमवधिज्ञानं प्रत्य
क्षं द्विविधप्रज्ञप्तं तद्यथा, भवप्रत्ययं चक्षायोपशमिकं च तत्र भवन्ति कर्मावशवर्त्तिनः प्राणिनोऽपि भवति भवो नारकादिजन्मपुनरास्तीति अधिकरणे
षण्प्रत्ययः भवएव प्रत्ययः कारणं यस्य तद्भवप्रत्ययं प्रत्ययशब्दश्चेहकारणपर्यायः वर्त्तते च प्रत्ययशब्दः कारणत्वे नत उक्तं प्रत्यया शपये ज्ञाने हेतुविश्वासा
निश्चये च शब्दः स्वगतदेवनारकाश्रितः भेदहयसूचकः तौ च द्वौ भेदावनन्तरमेव वक्ष्यति तथा क्षयक्षोपशमस्य क्षयोपशमीताभ्यां निवृत्तं क्षायोपशमिकं

सूत्र

नो इन्द्रियपञ्चकत्वं नो इन्द्रियपञ्चकत्वं त्रिविहंप्रसूतं तं जहा ओहिनाण पञ्चकत्वं १ मणपञ्जवनाय पञ्चकत्वं २ केवलनाण पञ्चकत्वं
३ सेकितं ओहिनाण पञ्चकत्वं ओहिनाण पञ्चकत्वं दुविहं प्रसूतं तं जहा भवपञ्चद्वयं १ साओवसमित्यं च २ सेकितं भवपञ्चद्वयं

भाषा

ते अथ हि वे कि० कुणनो० इन्द्रिना उपयोगविना जाणे प्रत्यक्षप्रमाणे नो इन्द्रिप्रत्यक्षना २ त्रिविहंप्रकारे प० पक्ष्या तं० तेजिमहे तिम कहेके ओ० अव
धिम्यां तेहने उपयोगे करी स्वभावे वस्तु ऊह ते प्रत्यक्षदेखे १ म० मनपर्यवग्यां करीने म० मननापर्याय प० प्रत्यक्षभाषनी विचारणा रूपजाणवा २
के० केवल ग्यां तिणे करीने वस्तुने प्रत्यक्षप्रमाण देखे ३ से० ते अथ हि वे कि० किसुते शिष्य पूछो चहो महात्मा उ० अवधिज्ञान ते
केतला प्रकारनाके तदानंतर गुरुबोल्या अहोवक् अवधिनाण करी प० प्रत्यक्षदेखवो २ तेहनो दु० प्रकार प० कछा ते कुण जे सुझने कहो तं० ते जिमहे
तिम कहेके भ० भवप्रत्यय ऊह तेतो तिणे भवे जातातो ज्ञान आवस्य 'ऊवेजख' क्षयोपशमसकित भावे ऊह तेतो आवरण क्षयकरे अने अण उदयके

नंदी टी०

१३५

चन्द्रः स्वगतानेकभेदसूचकः तत्र यद्येषां भवतितेषामुपदर्शयति दो दोषहमित्यादि द्वयोर्जांश्च समूहयोर्भवप्रत्यय तद्व्यादेवानां च नारकाणां चतस्र द्दीयन्ति निरूपमक्रीडामनुभवतीति देवाः तेषां तथा नारकान् कार्यति शब्दयन्ति योग्यतया अनतिक्रमेणाकारयन्ति जन्तुं स्वस्थानेति नारकास्तेषु भवानारकास्तेषां च शब्द उभयत्रापि स्वगतानेक भेदसूचकः ते च संस्थानचिन्तायामग्रे दर्शयिष्यन्ति अत्रापि परः मन्त्रवचिज्ञानं चायोपशमिके भावे वर्तते नारकादिभवाद्यौदयिके तत्कथं देवादीनामवचिज्ञानं भवप्रत्ययमिति व्यवदिश्यते नैष दोषः यतस्तदपि परमार्थतः चायोपशमिकमेव केवलं सच्चयोपशमो देवनारकभवेष्ववस्थं भावी पक्षिणां गगनगमनलब्धिरिव ततो भवप्रत्ययमिति व्यवदिश्यते उक्तं च चूर्णौ ननु भोजी खात वसमि ए भावेन रगाद्भावोऽत उद्दृष्ट भावे तउ कं भवपञ्चदश भवपञ्च उच्यते सोविष्यतवसमिउ चेव किंतु सोखत वसमो नारगदेव भवेत्तु अवस्थं भवपञ्चोद्दिष्टं तो पक्षीणां आगासगमनं चतस्र भवपञ्चदश भव इति तथा द्वयोः चायोपशमिकं तद्व्या मनुष्याणां च पञ्चेन्द्रियतिर्यग्जातिजानां च अत्रापि च शब्दौ प्रत्येकं स्वगतानेक भेदसूचकौ पञ्चेन्द्रियतिर्यग्

भवपञ्चदशदुर्गहं तंजहा देवाण्य नेरद्व्याण्य सेकिंतं खत्रोवसमियं२ दुर्गहं तंजहा मणूसाण्यपंचिदिय तिरिक्ख

खल

भाषा

ते उपसमावी राखे ते जय उपसम कहीये २ से० ते अथ द्विवे किं० प्रज्ञतं० तेभ्य प्रत्यक्षना २ दु० वेप्रकारे प० परुष्या तं० ते जिमहे तिम कहेके दे० देव ताने दिव्यप्रधानभोगके तेभणी देवनी चोभणी १ ने० सुभवाक्य वचनधी निगैमीनीकल्यामहा आकंदशब्दकरे नारकीने दुखभोगवे तेहज प्रवर्तनारसे० तेएह भवप्रत्यक्षद्विवेक्ष उपसमगीक पुष्ठाकरेके वे० ते अथ द्विवे किं० कुण तेबलीजी बारवार बोले तेशिष्ये पुष्पो अहो माहण भावपुष्प स्व० ज्योपस कितभावस्य कही जेहना केतसायक प्रकारनोके तदानंतर गुरुगोल्या अहो शिष्यजय उपशमीकना २ दु० वेभेद तैकही मं० संगीगर्भज ममुष्यसम्यग्दृष्टीने

नंदी टी०

१३६

मनुष्याणां चावधिज्ञानं नावश्यंभावि ततः समानेपि ज्ञायोपशमिके भवप्रत्ययादिदं भिद्येते परमार्थतः पुनः सकलमप्यवधिज्ञानं ज्ञायोपशमिकं सम्प्रति ज्ञायोपशमिकस्वरूपं प्रतिपादयति कोहेज्ज खउवसमियन्ति को हेतुः किं निमित्तं यदशादवधिज्ञानं ज्ञायोपशमिकमित्युच्यते अतनि र्वचनमभिधातु काम आह खउवसमियमित्यादि ज्ञायोपशमिकं येन कारणेन तदावरणीयानां अवधिज्ञानावरणीयानां कर्माणां मुदीर्णानां क्षयेण अनु दीर्णानामुदयावलिकामप्राप्तानामुपशमेन विपाकोदयविक्षंभणलक्षणेनावधिज्ञानमुत्पद्यते तेन कारणेन ज्ञायोपशमिकमित्युच्यते ज्ञायोपशमश्च देशघातिर रसस्पर्शकानां उदये सति भवति न सर्वघातिरसस्पर्शकानां अथ किमिदं देशघातीनि सर्वघातीनिवारसस्पर्शकानीति उच्यते इह कर्माणां प्रत्येकमनंता तानि रसस्पर्शकानि भवन्ति रसस्पर्शकस्वरूपं च कर्मप्रकृतिटीकायां सप्रपञ्चमुपदर्शितमिति न भयो दृश्यते तत्र केवलज्ञानावरणीयादिरूपाणां सर्वघाति तानां प्रकृतीनां सर्वाण्यपि रसस्पर्शकानि सर्वघातीनि देशघातीनीनां पुनः कानिचिद्वर्षघातीनि कानिचिद्देशघातीनि तत्र यानि चतुःस्थानकानि वि स्थानकानि वा रसस्पर्शकानि तानि निमयतः सर्वघातीनि द्विस्थानकानि पुनः कानिचिद्देशघातीनि कानिचिद्वर्षघातीनि एकस्थानकानि तु सर्वाण्यपि

सूत्र

जोणिआणयकोहेज्ज खाऊवसमियंखाओ वसमियं तथावरणिज्जाणं कम्माणं उदिस्साणं खएणं अणुदिस्साणं उवसमे

भाषा

अने १ पं०पंचेद्री तिर्यंच संगीपर्याप्ता सम्यग्दृष्टीने सुलगुण उत्तरगुणना ज्ञायोपसम करो अवधि उपजे को०किस्ये हे०हेते खा० ज्ञायोपसमिक यी अव धिग्यान उपजे ते०तेहज्जयोपसमी कहीये त०ते अवधिना आवरण जेकर्म एतले ते अवधि ग्याननो आवरण छांदनरूपढांकणोछे तेकर्मामध्ये उ०जेउद यऊवाछे तेहनोतो ख०जयथयोछे तेजयकछाछे अ०अने जेकर्मनो अण उदयछे तेहनो उ०उपसमभावछे एतले जे उदय आब्या तेहना जयथी उदय

मंदी टी०

१३०

देशान्तेष्वेव उक्तं च चउतिठाणरसाण्यि सब्वाइणि जौति फहाणि बुठाणि याणि मीसाणि देशवाइणि सेसाणि अथ किमिदं रसस्य चतुःस्थानक
 त्रिस्थानकत्वादि उच्यते इह शुभप्रकृतीनां रसः क्षीरखण्डादिरसोपमोऽशुभप्रकृतीनां तु नोऽवधोषातव्यादिरसोपमः उक्तं च घोसाद्निंबुवमो असुभाण
 सुभाणक्षीरखण्डवमो क्षीरादिरसश्च स्वाभाविक एकस्थानकः द्वयोस्तु कर्षयोपरावर्त्तने कृते सति योऽवशिष्यते एक कर्षकः स द्विस्थानकः त्रयाणां कर्षणा
 मावर्त्तने कृते सति एकः कर्षोऽवशिष्टः त्रिःस्थानकः चतुर्णां कर्षाणामावर्त्तने कृते सत्युद्भूतिरिति य एकः कर्षः सः चतुःस्थानकः एक स्थाने कोपिच रसोजल
 लविंदुचुलकार्द्धचुलुकप्रसृत्यंजलिकरकरककुंभद्रोणादि प्रक्षेपान्मन्दमन्दतरादि बल्लभेदत्वं प्रतिपद्यते एवं द्विस्थानकादयोपि एवं कर्मणामपि चतुःस्थानकादयो
 रसाभावनीयाः प्रत्येकमनंतभेदभाजश्च कर्षणां चैकस्थानकरसात् द्विस्थानकादयोरसाः यद्योत्तरमनन्तगुणा वेदितव्याः उक्तं च अनन्तगुणियोकमेणियरे
 तत्र अशुभप्रकृतीनां चतुःस्थानकरसम्बन्धः प्रस्तररेखासदृशैरनन्तातुवन्धिभिः क्रोधादिभिः कियते दिनकरातपशोषित तडागभूरेखा सदृशैरप्रत्याख्यान
 संज्ञैः क्रोधादिभिस्त्रिस्थानकरसम्बन्धः सिकताकणसंहति गतरेखासदृशैः प्रत्याख्यानावरणसंज्ञैर्द्विस्थानकरसम्बन्धो जलरेखा सदृशेस्तु संज्वलनसंज्ञैरेक
 स्थानकरसम्बन्धः शुभप्रकृतीनां पुनरेतदेव व्यत्यासेन योजनीयं नवरद्विस्थानकादारभ्य तथाचोक्तं पव्यभूमीवालुयजलरेहा सरिससंपराएसु चउठा
 णाई असुभाणसेसयाणं तु वव्वासो इतिशेषकाणां शुभप्रकृतीनां व्यत्यासो द्रष्टव्यः सच द्विस्थानकादारभ्ययद्योक्तं प्राक् अथ कथमवसीयते यदुतद्विस्थान
 कादारभ्यव्यत्यासोनेक स्थानकादारभ्य उच्यते शुभप्रकृतीनामेकस्थानकरसम्बन्धस्यासम्भवात् असम्भव कथमिति चेत् उच्यते इहात्यन्तविशुद्धो वर्त्तमानः
 शुभप्रकृतीनां चतुःस्थानकमेव रसमावभाति ततो मन्दमन्दतरविशुद्धौ त्रिस्थानकद्विस्थानकं वा संक्षेपाद्वा यांतु वर्त्तमानस्य शुभप्रकृतयोवन्धमेव नाया
 ि न्तकुतस्तस्यामवस्थायां तन्नतरसस्थानकचिन्तायां अपि नरकगतिप्रायोयं बभ्रातीति संक्षिप्तस्यापि वैकियतैजसादिकाः प्रकृतयोवन्धमायान्ति तासामपि

नंदी टी०

१३८

स्वभावतो द्विस्थानकस्यैव रसस्य बन्धो नैकस्थानस्य ततः शुभप्रकृतीनां व्यत्यासोयोजनाद्विस्थानकरसस्वन्वादारभ्य कर्त्तव्या तथाशुभप्रकृतीनामेकस्थान
 कस्यापि रसस्य बन्धो भवतीति कथमवसेयमुच्यते इह द्विधावातिन्योशुभप्रकृतयस्तद्व्या सर्ववातिन्यो देशवातिन्यश्च तत्र याः सर्ववातिन्यस्तासां जघन्य
 पदेपि द्विस्थानकएव रसो बन्धमायाति नैकस्थानकस्तथा स्वाभाव्यात्तथाहि क्षपकश्रेण्यारोहेपि सूक्ष्मसंपरायगुणस्थानकचरमसमयेपि कर्त्तमानस्य केवल
 ज्ञानावरणकेवलदर्शनावरणयो रसस्वन्धो द्विस्थानक एवेति नैकस्थानकः यास्तु देशवातिन्य तासां श्रेण्यारोहा भावै बन्धमागतानां नियमात्सर्ववातिनमेव
 रसं बध्नाति यत उक्तं कर्मप्रकृतौ यमेदिगायबन्धन्ति चो सव्यघादैणि सर्ववाती चरसो जघन्यपदेपि द्विस्थानको दुटाणिवाणि मीसाणि देसघादैणि सेसा
 णीति वचनान्ततो न श्रेण्यारोहाभावेतासामेकस्थानकरसस्वन्धसंभवः श्रेण्यारोहेत्कनिष्ठान्तिवादरसं परायगुणस्थानकादयोः संख्येषु भागेषु गतेषु सत्य
 ततर्जुमेकस्थानकरसस्वन्धसम्भवः तदानोच ज्ञानावरणचतुष्टय दर्शनावरणत्रय पुरुषवेदांतरायपञ्चकसंज्वलन चतुष्टयरूपाः सप्तदशप्रकृतीर्यतिरिच्य शेषा
 बन्धमेव नायाति तद्वंधहेतुव्यवच्छेदात् ततो न तासामेकस्थानरसस्वन्धसम्भवः सप्तदशानां तु प्रकृतीनां तदा बन्धसंभवादेकस्थानको रसबन्धः प्राप्यते उक्तं च
 आवरणसंख्यं पुंसं जलणंतरायपयडीओचउठाणपरिणयाओदुत्ति चउठाणाओसेसाओ अत्र चउठाणपरिणयाओत्ति एकस्थानकपरिणताद्विस्थानकपरि
 णताश्चतुःस्थानकपरिणताश्चेत्यर्थः शेषं सुगमं ततः सप्तदशप्रकृतीनामेकस्थानकरसस्वन्धसम्भवात्तदपेक्षयाऽशुभप्रकृतीनामेकस्थानकरसस्वन्वादारभ्य योज
 नाकृतासर्ववातीनिच रसस्यर्हकानि सकलमपि स्वधात्यं ज्ञानादिगुणमुपपन्नानि तानि च स्वरूपेण तात्वभाजमवत् निष्छिद्राणि हृतमिवातिशयेन स्त्रिधा
 नि द्राक्षेवततु प्रदेशोपचितानि स्फुटिकाच सहकारवच्चातीव निर्मलानि उक्तं च को घाण्डू सविमयं सयलं सोहोद् सव्यघाडूरसो सोनिच्छिड्डो निहोतणु
 ओफलिहभहरविमको यानि च देशवातीनि रसस्यर्हकानि तानि स्वधात्यं ज्ञानादिगुण देशतो प्नन्ति तदुदयेऽवस्थां क्षयोपशमसम्भवात्तानि च स्वरूपेणा

नंदी टी०

१३८

नेकविधविवरसंकुलानि तथाहि कानिचित्कटह् वातिस्त्वं... कानिचित्कखल इव मध्यमविवरयत संकुलानि कानिचित्पुनरति
 सूक्ष्मविवरसंकुलानि यथा वासांसि तथा तानि देशघातीनि रसस्पर्शकानि श्लोकस्नेहानि भवन्ति वैमल्यरहितानि च उक्तं च देशविधादृक्त्वाद्
 यरोकटकंवलंसुसंकासो विविहकङ्कच्छिद्भुरिणो अप्यसिणो अपिमलोय अघातिनीनां तु रसस्पर्शकानि स्वरूपेण सर्वघातीनि नापि देशघातीनि
 केवलं सर्वघातिरस्यर्शकसंघर्षतः सर्वघातिरससदृशानि भवन्ति यथा स्वयमचौरा अपिचौरसम्पर्कतचौरप्रतिभागा उक्तं च जाणनविसृजधादृक्त्वात्मा ताणपि
 सज्जवादूरसो जायदृषाद् सगासेण चोरयावेह चोरणां तदेवमुक्तानि सर्वघातीनि देशघातिनिच रसस्पर्शकानि सम्प्रतियथा लयोपशमो भवति
 तथा भाव्यते तत्र देशघातिनीनां मति ज्ञानावरणीयादिकर्म प्रकृतीनां सर्वघातीनि रसस्पर्शकानि अध्यवसायविशेषतो देशघातीनि कर्तुं शक्यन्ते
 तथा स्वाभाव्यात् कथमेतदवसेयमिति चेत् उच्यते इह यदि बंधनं एव देशघातीनि रसस्पर्शकानि भवेयुर्नाध्यवसायविशेषतस्तथापरिणमनेनापि तर्हि मति
 ज्ञानादीनामभाव एव सर्वयाप्राप्नोति तथाहि मत्यादीनि ज्ञानानि लयोपशमिकानियत उक्तमनुयोगहादेषु खओवसमिया आभिषिषोदियनाणलङ्घी
 खओवसमिया सुयणाणलङ्घी खओवसमिया ओदियनाणलङ्घी इत्यादि लयोपशमश्च विपाकोदयवर्तीनां प्रकृतीनां देशघातिनामेव रसस्पर्शकाना
 मुदयेभवन्ति न सर्वघातिनां देशघातीनि च रसस्पर्शकानि बन्धमधिकृत्यानिर्दन्तिवादरसंधरायाः संख्येयेषु भागेषु गतेषु सत्सु तत ऊर्ध्वं प्राप्यते
 ततस्तस्या अवस्थाया अर्वाक् सर्वयामति ज्ञानादीनि न प्राप्नुवन्ति सर्वघाति रसस्पर्शकविपाको दयभावतस्तेषां लयोपशमा संभवात् अथच
 मतिज्ञानादि बलप्रभावस्तस्या अवस्थायाः संप्राप्तिः तत इतरेतराश्रयदोष वैवर्धत सुखोपनिपातित्वान्न कदाचि दपिमतिज्ञानादिसम्भवः
 अपिच मतिश्रुताज्ञाना चक्षुर्दर्शनाद्यपि लयोपशमिकानि लयोपशमश्च यदि विपाकोदये भवति तर्हि देशघातिरसस्पर्शकानामेव न सर्वघाति रस

मंही टी०

१४०

रसस्पर्शकानां देशघातीनि च रसस्पर्शकानि अनिदृष्टिवादरसंपरायाद्वायां ततस्तेषामपि ततोर्वागर्भावः प्राप्नोति अथचन घातिरसस्य सर्वजीवानामपिता मवस्थामप्राप्तानामसूनिविद्यन्ते ततोऽवच्छमेतदुररीकर्तव्यं भवन्ति देशघातिनीनां प्रकृतीनां सर्वघातीन्यपि रसस्पर्शकान्यध्यवसायविशेषतो देशघातीनीति अथ यथादेशघातिनि रसस्पर्शकानि अध्यवसायविशेषतो देशघातीनि भवन्ति तथा सर्वघातिनोः केवलज्ञानावरण केवलदर्शनावरणयोरपि कस्यान्वोप जायन्ते उच्यते तथा स्वाभाव्यात् तथाहि तद्यारूपाएव तेषुप्रलाः केवलज्ञान केवलदर्शनावरणयोर्बोध्योद्दिष्टानकरसपरिणता अपि न देशघातिनो भवन्ति नापि तेषां विपाकोदयनिरोधसंभवः शेषाणां तु सर्वघातिप्रकृतीनां रसस्पर्शकानि भवन्त्येवाध्यवसायविशेषतो विपाकोदयविष्कम्भभाजि तथा स्वाभा व्यादेतच्चावसीयते तथाकार्यदर्शनान्तथाहि सस्यक्त्यस्यग्मिथ्याच देशविरतिसामायिकच्छेदोपस्थापन परिहारविशुद्धिक सूक्ष्मसंपरायसंदयमाः क्षायोप शमिका उपवर्ण्यते यतउक्तं खउवसमियासम्भदंसण लङ्घी उवसमियासम्भामिच्छदं सणलङ्घी खओवसमिया सामाद्वयलङ्घी खओवसमियाच्छे ओवहावणलङ्घी एवं परिहारविशुद्धीयलङ्घी सुक्ष्मसंपराययलङ्घी खउवसमियाचरित्ताचरित्तलङ्घी इति अन्यत्राप्युक्तं मिच्छत्तजसुद्वन्तं खीणं अमुद्वन्तरखीणं अणुद्वयं च उवसंतं मीसीभावपरिणयं वेपज्जंतं खउवसमं तथा क्षययत्पूषमयतिचा प्रत्याख्यानारुतः कषायां स्तान् स ततो येन भवेत्तस्य विरमणे बुद्धिकल्पाच्छेदोपस्थाप्य वा वृत्तं सामायिकं चरित् वा स ततो लभते प्रत्याख्यानारुतयोपशमात् क्षयोपशमश्च भवति विपाकोदयनिरोधे ततोऽवसीयते भवन्ति मिथ्यात्वाप्रत्याख्यान प्रत्याख्यानारुणादीनां सर्वघातिप्रकृतीनां सर्वघातीनि रसस्पर्शकान्यध्यवसायविशे षतोविपाकोदयभावयुक्तानीति कृतं प्रसंगेन तत्रावधिज्ञानावरणप्रकृतीनां तथाविधविशुद्धाध्यवसाय भावतः सर्वघातिषु रसस्पर्शकेषु देशघातिरूप तथापरिणमितेषु देशघातिरसस्पर्शकेष्वपि चातिस्निग्धेष्वल्परमाकनेष ऋतावलिकामाप्तस्यांशस्य क्षयेऽनुदीर्णस्योपशमे विपाकोदयविष्कम्भरूपे जीव

नंदी ठी०

१४१

स्य व्यादयोगुणाः प्रादुःखंति उक्तं च निहिणसु सध्वघादैरसे सुफट्टे सुदेशघादैर्गं जीवस्स गुणाआर्यति ओहिमणचकलूमार्द्धया अत्रनिहितेष्विति देशघाती
 रसस्पर्द्धकतया व्यवस्थापितेषु शेषं सुगमं सर्वघातीनि च रसस्पर्द्धकानि अवधिज्ञानावरणीयस्य देशघातिरसस्पर्द्धकतया परिणमयति कदाचिद्विशिष्टगु
 णप्रतिपत्तिमंतरेण कदाचित्पुनर्विशिष्टगुणप्रतिपत्त्या विशिष्टगुणप्रतिपत्तिमन्तरेण कथमिति चेत् उच्यते इह यथादिवसकरमण्डलस्य घनपटलच्छादितस्य
 कथञ्चिद्विखसो परिणामेन घनपटलपुद्गलानां निःस्नेहीभूयपरिचयतः समुपजातेन रंभ्रेण तिमिरनिकरोपसंहारहेतवोभानवः स्वावपातदेशास्पदं द्रव्य
 सुद्योतयन्ति तथाप्रकृतिभासुरस्यात्मनो मिथ्यात्वादिहेतुपचयोपजनितावधिज्ञानावरणपटलतिरस्कृतस्वरूपस्य संसारे परिभ्रमतः कथञ्चिदेवमेष तथाविध
 शुभाध्यवसायप्रवृत्तितो वधिज्ञानावरणसम्बन्धिनां सर्वघातिरसस्पर्द्धकानां देशघातिरसस्पर्द्धकतया ज्ञातानामुदयावलिका प्राप्तास्यांशस्य परिचयतोमुदयो
 मुदयावलिकाप्राप्तास्योपशमतः समुद्भूतेन क्षयोपशमरूपेण रंभ्रेण विनिर्गतोवधिज्ञानलोकप्रसाधयति स्वकार्यं कदाचित्पुनर्विशिष्टगुणप्रतिपत्तितः सर्व
 घातीनि रसस्पर्द्धकानि देशघातीनि भवन्ति तथाचोक्तं अहवेत्यादि अहवेति प्रकारांतरोपदर्शने प्रकारान्तरताचगुणप्रतिपत्तिमन्तरेणेत्यपेक्ष्य द्रष्टव्यागु
 णासृल्लोत्तररूपाः तान् प्रतिपन्नो गुणप्रतिपन्नः अथवा गुणैः प्रतिपन्नः पात्रमिति कृत्वा गुणैराश्रितो गुणः प्रतिपन्नः अनेन पात्रतायां सत्यां स्वयमेव
 गुणाभवन्तीति प्रतिपादयति उक्तं च नोदत्वा मर्थितामेति नचाभोभिर्न पूर्यते आत्मातुपात्रतां नेयः पात्रमायांति सम्पदः अगारं गृहं न विद्यते अगारं

सूत्र

भाषा

गांओहिनाणं समुप्यज्जई अहवागुणं पडिवसस्स अणगारस्सओहिणाणंसमुप्यज्जइतं समाओक्ख्विहं पसुत्तंतंजहा

आव्यानथी तेहना उपसमवा यकी उ० अवधि ग्यानस० उपजे अ० अथवा बली कुणने गु० जे गु० णवंत अथमाहीने तिणे अप्रमाहीयादिक गुणप० पडिव

नंदी टी०
१४२

यस्या सावनगारः परित्यक्तद्रव्यभावगृह्यत्यर्थः तस्य प्रशस्योषधवसायेषु वर्तमानस्य सर्वधातिरसस्पर्शकेषु देशधातिरसस्पर्शकेषु देशधातिरसस्पर्शकतथा जातेषु पूर्वोक्तक्रमेण क्षयोपशमभावतो वधिज्ञानमुपजायते मनः पर्यायज्ञानावरणीयस्य तु विशिष्टसंयमाप्रमादादिप्रतिपत्तावेव सर्वधातीनि रसस्पर्शकानि देशधातीनि भवन्ति तथा स्वाभाव्यात्तच्च तथा स्वाभाव्यं बन्धकाले तथा रूपाणामेव तेषां बन्धनात् ततो मनः पर्यवज्ञानं विशिष्टगुणप्रतिपन्नस्यैव वेदितव्यं मतिश्रुतावरणाच्चक्षुर्दर्शनावरणांतराय प्रकृतीनां पुनः सर्वधातीनि रसस्पर्शकानि येन तेन बाध्यवसायेनाध्यवसायाशु रूपं देशधातीनि रसस्पर्शकानि भवन्ति तेषां तथा स्वाभाव्यात्ततो मत्यावरणादीनां सदैव देशधातिनामेव रसस्पर्शकानामुदयः सदैव चक्षयोपशमः उक्तं च पञ्चसंग्रहसूत्रटीकायां मतिश्रुता वरणचक्षुर्दर्शनावरणांतराय प्रकृतीनां च सदैव देशधातिरसस्पर्शकानामेवोदयः ततस्तस्मात् सदैवौदविक [क्षयोपशमिकौ] भावाविति कृतं प्रसङ्गेन तं समासश्चो इत्यादि तदवधिज्ञानं समासतः संक्षेपेण षड्विधं षट् प्रकारं प्रश्नं तद्यथा आनुगामिकमित्यादि, तत् नञ्चन्तं पुष्पमासमंतादनुगच्छत्येवं शीलमानुगामिआनुगाम्येवानुगामिकं स्यादर्थकः प्रत्ययः अथवाअनुगमः प्रयोजनं यस्यतत् आनुगामिकं यश्चेन्नवनत् नञ्चन्तमनुगच्छति तदवधिज्ञानमा

सूत्र

आनुगामियं१ अणानुगामियं२ बहुमाणयं३ ह्यौयमाणयं४ पडिबार्इअं५ अपडिबार्इयं६ सेकिंतं आनुगामियंओहिनाणं

भाषा

ज्याहे अ०एहवा अणगार साधु तेहना व्रतामेकाइ आगाररहित साधुने उ०अवधि ग्याम स०उपजे तं०तेहना वली स०समुच्चय संखेपे सामान्यथी क० छप्रकारे प०प्रख्या तं०तेकहेहे तिमहे आ०आणुं ग्रामिकते जिहां जाइ तिहां साधे आवे तिमजजाणे देखे तेभूमि सकतो आवे तिहां नदेखे अ०जिणेखेत्त आवे ज्ञान उपनो तिहांज आवतो वली जाणे देखे अने अन्यखेत्तसाधेन आवे व०दिन२ प्रतेग्यांनमा पर्यायवृद्ध्याइ ते अवधसाय रूपकारीने हा०

नंदी टी०

१४३

नुगामिकमिति भावः तथा न आनुगामिकं अनानुगामिकं ज्वलाप्रतिबद्धप्रदीपद्वयगच्छतमनुगच्छति तदवधिज्ञानमनानुगामिकं उक्तं अथानुगामिणो
 गुगच्छद् गच्छतं लोयगं जहा पुरिसं द्युरोचनागुगच्छद्दृष्टिपदैवोव्य गच्छतं तथा वर्द्धत इति वर्द्धमानं ततः संज्ञायां कन् प्रत्ययः बद्धवद्धतर
 घनप्रक्षेपादिभिर्वर्द्धमानदहन ज्वालाकलापद्वयपूर्वावस्थाबो यथायोगं प्रशस्तर तरध्यवसायभावतोभि वर्द्धमानमवधिज्ञानं वर्द्धमानकं बद्धासक्तत् विशिष्टगुण
 विशुद्धिसापेक्षत्वात् तथा हीयते तथाविध सामग्र्यभावतो हानिमुपगच्छति हीयमानं कमेकर्तृ विवक्षायामानश्रुत्ययः हीयमानमेव हीयमानकं कुत्सिता
 ल्पाज्ञाते इति कः प्रत्ययः पूर्वावस्थातोयदधो धो ह्रासमुपगच्छत्यवधिज्ञानं ततः हीयमानकमिति भावः उक्तं च हीयमाणं पृष्ठावस्थाभो अहोहो ह्यसमागं
 इति तथा प्रतिपतनशीलं प्रतिपातीति यत् उत्पन्नं सत् ज्योपशमानुरूपं कित्कालं स्थित्वा प्रदीप इव सामस्येन विध्वंसमुपयाति तत् प्रतिपातीत्यर्थः
 हीयमानकप्रतिपातिनोः कः प्रतिविशेष इति चेदुच्यते हीयमानकं पूर्वावस्थातो धो धो ह्रासमुपच्छदभिधीयते यत्पुनः प्रदीपद्वय निर्मूलमेककालमपगच्छ
 ति तत्प्रति पातितथानप्रतिपाति यत् केवलज्ञानादर्वाक् अंशमुपयाति तदप्रतिपातीत्यर्थः आह आनुगामिकानानुगामिकरूपभेदद्वये एव शेषभेदावर्द्धमान
 कादयोऽंतर्भावयितुं शक्यं ते तत्किमर्थं तेषामुपादानं उच्यते यद्यप्यंतर्भावयितुं शक्यं ते तथाप्यानुगामिकमनानुगामिकं चेत्तु क्तेन वर्द्धमानकादयो विशेषा
 अवगन्तुं शक्यं ते ते विशेषावगमकारणाय च महतां शास्त्रारम्भप्रयास स्ततो विशेषं ज्ञापनार्थं विशेषभेदोपन्यासकरणं सेकितमित्यादि अथ
 किं तत् आनुगामिकमवधिज्ञानं आनुगामिकमवधिज्ञानं द्विविधं प्रज्ञप्तं तथा अंतगतं च मध्यगतं च इहांतशब्दः पर्यंतवाची यथावतां ते
 इत्यत्र ततश्च अन्तेपर्यन्ते गतं व्यवस्थितं अंतगतं इहार्थावयवव्याख्या अन्तेगतमात्मप्रदेशानां पर्यन्तेस्थितं अंतगतं द्युमलभावना वृद्धावधिरूपद्वयमानः को
 पितृहृत्करूपतयोत्पद्यते स्पष्टं कं च नामावधिज्ञानप्रभाया गवाक्षज्वालादिद्वारविनिर्गतप्रदीपप्रभाया इव प्रतिनियतो विच्छेदविशेषः तथाचाह जिनभट्ट

नंदी टी०

१४४

गणिच्छमाश्रमणः स्वोपश्रभाष्यटीकायां स्पष्टकमवधिच्छेदविशेष इति तानिचैकजीवस्य संख्येयान्यसंख्येयानि भवन्ति यतउक्तं खलावश्यक प्रथमपीठिकायां फट्टाय असंखेज्जासंखेज्जेयाविण्णजीवभ्येति तानि च विचित्ररूपाणि तथाहि कानिचित्पर्यंतवर्त्तिश्चात्मप्रदेशेषूपपद्यते तत्रापि कानिचित् पुरतः कानिचित् पृष्ठतः कानिचिद्धोभागे कानिचिदुपरितनभागे तथा कानिचिन्मध्यवर्त्तिष्वात्मप्रदेशेष्ववधिज्ञानमुपजायते तदात्मनोति पर्यतेस्थितमिति कृत्वा अंतगतमित्युच्यते तेरेवपर्यंतवर्त्तिभिरात्मप्रदेशैः साक्षादवधिरूपेण ज्ञानेन ज्ञानान्नामेधैरिति अथवा औदारिकशरीरस्यांते गतं स्थितं अंतगतंकयाचिदेकदिशोपलभ्यात् इदमपि स्पष्टकरूपमवधिज्ञानं अथवा सर्वेषामप्यात्मप्रदेशानां क्षयोपशमभावेपि औदारिकशरीरांतेनैकयादिशायद्वशादुपलभ्यते तदप्यन्तगतं आह यदि सर्वात्मप्रदेशानां क्षयोपशमस्ततः सर्वतः किंनपश्यन्ति उच्यते एकदिशेच क्षयोपशमसंभवात् विचितोचि क्षयोपशमस्ततः सर्वेषामप्यात्मप्रदेशानामित्यंभूत एव स्वसामग्रीवशात्क्षयोपशमः संवृत्तोयदौदारिकशरीरमपेक्ष्यकयाचिद्विचिंतयैकयादिशामपश्यतीति उक्तं च घूर्णौ ओरालियसरीरंतेठियंगयं

सूत्र

आणुगामियंओहिनाणंदुविहंपसुत्तंतंजहा अंतगयंच मञ्जगयंच१सेकितंअंतगयंचअंतगयंतिविहंपसुत्तंपुरओअंतगयं

भाषा

दिन २ प्रते हाणि पासे हीण अव्यवसाय करीने ४ प० उपनापके केतलुं एककाल रहे पके ततकाल पडे अव्यवसायकरी ५ प० ते उपनोयकोन जाइ केवल ग्यान उपजावे पके ६ तेजीव यकी जाइ से० तेजिहां जाइ तिहां साथे आवेते आ० अवधि ग्यानगुरु उतरकहेके हे गोतम आ० साथे आवेते अणुगामिकउ० अवधिग्यानना दु०वे प्रकार प०पर्याकह्या तं०तेजिमके तिम कहेके अं०जीवप्रदेसा अंतिजाणे देखेते १ म० जीवना प्रदेशमध्ययी जाणे देखे से०ते अथहिवे कि०कुण अंतगतनोभेद स्वामी उतरकहेके अं०अंतगतना ति०तिणप्रकार प०पर्या तं०तेजिमके तिमकहेके

नंदी टी०

१४५

स्व

भाषा

ति एगद्वं तंचायप्यएसकट्टगावहि एगदिसोवलंभाउय अंतगयसोहिनायंभन्नइ अहवा सव्वायप्यएसेसुविसुद्धि सुवि ओरालियसरीरंगं तेणएगदिसिपासणा गयंति अंतगयंभन्नइ तृतीयोर्ध्व एकदिग्भाविना तेनावधिज्ञानेन यदुद्योति तंचेत्यं तस्यांतेवर्त्तते तदवधिज्ञानमवधिज्ञानवतस्तदंते वर्त्तमानत्वात् ततोऽंते एकदिग् रूपस्यावधिज्ञानविषयस्य पर्यंते व्यवस्थितमंतगतं चशब्दोदेशकालाद्यपेक्षया स्वगतानेकभेदसूचकः तथामध्यगतं चेति इहमध्यं प्रसिद्धं दण्डादिमध्यवत् ततो मध्येगतं मध्यगतं इदमपि विधाध्याख्येयं आत्मप्रदेशानां मध्ये मध्यवर्त्तिष्वात्मप्रदेशेषु गतं स्थितं मध्यगतं इदंच सार्द्धं करूपमवधिज्ञानं सर्वदिगुपलम्भकारणं मध्यवर्त्तिनामात्मप्रदेशानामवसेयं अथवा सर्वेषामप्यात्म प्रदेशानां ज्ञयोपयमभावेप्यौदारिकशरीरमध्यभागेनोपलब्धिसन्मध्यगतं उक्तं चूर्णौ उरालियसरीरमज्ज्मेफट्टगविसुद्धीओ सव्वादपएसयिसुद्धीउवासज्जदिसोवलंभत्तण ओमज्जगउन्तिभन्नति अथवा तेनावधिज्ञानेन यदुद्योतितंचेत्यं सर्वं सुदिद्धं तस्य मध्ये मध्यभागे गतं स्थितं मध्यगतमवधिज्ञानिनस्तदुद्योति तं चेत्यं सर्वासुदिद्धुतस्य मध्ये मध्यभागेगतंमध्यवर्त्तित्वात् आह च चूर्णिकृत् अहवा उवलद्धिखेत्तस्य अवहिपुरिसोमज्जगउन्ति अतोवामज्जगओओहीभन्नइति च शब्दः स्वगतानेकभेदसूचकः सेकिंतमित्यादि अथकिंतत् अंतगतं अन्तगतंति विधत्तिप्रकारं प्रक्षप्तं तद्यथा पुरओ अंतगतमित्यादि तत्र पुरतोऽवधिज्ञानिनः स्वयंपेक्षया अग्रभागे अंतगतंपुरतोऽंतगतं तथामार्गतःष्ठतोऽंतगतं तथापार्श्वतोर्द्वयोः पार्श्वयोरैकतरपार्श्वतोवांतगतं पार्श्वतोंतगतं अथ किंतत् पुरतोंतगतं सेजहेत्यादि सविवक्षितो यथानामकः कश्चित्पुरुषः

मग्गओअंतगयं२ पासओ अंतगयं ३ सेकिंतं पुरओअंतगयं पुरओ अंतगयं सेजहानामए केइपुरिसेउक्कंवाचुडलि

पु०आगला अंतगतनो प्रदेशांकरी तेजागवा म०पाछिला तेपाछलापासाना अं०अंतगतना प्रदेशांकरीने जाणे २ पा०विज्ज पासाना अंतगतनाजीव

संज्ञा टी०

१४६

सूत्र

भाषा

अत्र सर्वेष्वपि पदेषु कारांतत्त्वमेवमतः सौपुंतीति मागधिक भाषा लक्षणात् सर्वमपि हि प्रयचनमर्ह मागधिक भाषा लक्षकमर्ह मागधिक भाषयतीर्हतां देशना प्रवृत्तेः ततः प्रायः सर्वत्रापि मागधिक भाषा लक्षणमनुसरणीयं उल्कां चेति उल्का दीपिका वा शब्दः सर्वोपि विकल्पार्थः चटुली वा चटुलोपयंत स्वस्ति तृणपुलिका अक्षातं वा अक्षातसमुक्तं अग्रभागे स्वलत्काष्ठमित्यर्थः मणिर्वामणिः प्रतीतः अतिर्वीर्योतिः शरावाद्या धारोन्मलचग्निः आहव च्छिद्योत्तुजो इक्षि मल्लगादं ठिउ अगणीजलंतो इति प्रदीपं वा प्रदीपः प्रतीतः पुरतोऽग्रतो हस्ते दण्डादौ वा कृत्वा पणोक्तेमाप्नोति प्रणुदन् इत्युत्थितं दण्डा ग्रा स्थितं वा कमेण स्वात्यनुसारतः प्रेरयन् गच्छेत् यायात् एव दृष्टांतः उपनयस्तु स्वयमेव भावनीयः तत उपसंहरति सेतं पुरश्चो अंतगतं से शब्दः

यंत्रा अलायंवा मणिंवा पर्द्वंवा जोद्वंवा पुरश्चोकाउपशुक्लेमाणे २ गच्छिज्जा सेतंपुरश्चो अंतगतं सेकिंतं मग्गश्चो अंतगतं मग्गश्चो अंतगतं सेजहानामए कीद्वुरिसे उक्कंवा चुडलियंवा अलायंवा मणिंवा पर्द्वंवा जोद्वंवा मग्गश्चो

नाप्रदेशां करीने जाणे से० ते अथ हि वे किं० कुणकेहो पु० आगलि यकी अंतगतं गुरुतर कहे के पु० आगला अंतप्रदेशां घी जाणे से० तेज० यथा दृष्टान्ते ना० नाम इति संभावनाइ के० कोइ एक पु० पुढर उ० दीवाचराक पु० प्लोके हडेवलतो हाये ग्रहे तथा डांडे अ० उबडो वा० अथवा प० दीवोवा० अथवा ग० मणोरत्नविशेषवा० अथवा जो० सरावला मध्ये यक्षती अग्निग्रही पु० आगलिकरीने पण्ये ठेलतो बको उठेलतो यकी २ ग० जाइचाले ते आगलीज वस्तु देखे पणि अनेरीने न देखे तिम वचकप्रदेशां यकी आगली जीवना प्रदेशां घी देखे से० ते आगली अंतगत अवधिग्यान कह्यो से० अथ हि वे किं० कहो म० पाइला जोवना प्रदेशां यकी अ० अंतगत देखे ते म० जीवना पाइला अंतगत प्रदेश यकी देखे ते अवधिग्यान

મંદી ટી.

૧૪૭

પ્રતિવચનોપસંહારદર્શને તદેતત્ પુરતોઽંતગતં દ્યુમત્ત ભાવના યથા સ પુરુષ સ્ત્રીકાદિભિઃ પુગતૈર્વ પશ્યતિનાન્યત્ત તદવધિજ્ઞાનં પુરતોઽંતગતમભિધીયતે
 एवं भार्ग ता अंतगतं पार्श्वतोऽंतगतसूत्रं भावनीयं न वरं अणुहृत् माणे अणुहृत् माणेति हस्तगतं दण्डाग्रादिस्थितं वा अनुपस्थात्क
 र्षन् अनुत्कर्षन् दृष्टतः पश्चात् कृत्वा समाकर्षन् इत्यर्थः यथा पासस्यो परिकट्टे माणेर्न पार्श्वतो दक्षिणपार्श्वतोऽथवा वामपार्श्वतो यदा हयोरपि पार्श्व
 योरुल्कादिकं हस्तस्थितं दण्डाग्रादिस्थितं वा परिकर्षन्पार्श्वभागे कृत्वा समाकर्षन् इत्यर्थः सेकिं तं मञ्जगतमित्यादिनिगदसिद्धं नवरं मरुके

કાઝં અણકટ્ટેમાણે ૨ ગચ્છિજ્ઞા સેતંમગ્ગસ્યો અંતગયં સેકિંતંપાસસ્યો અંતગયં પાસસ્યો અંતગયં સેજજાનામરુકેહ
 પુરિસેઝકંવા ચુહલિયંવા અલાયંવા મણિંવા પદ્મંવા જોહંવા પાસસ્યો કાઝંપરિકટ્ટેમાણે ૨ ગચ્છિજ્ઞા સેતંપાસસ્યો

સુત

ભાષા

સે. તે યથા હટાંતે ના. નામ દૂતિ સંભાવનાદ્ કે. કોઈ એક પુરુષજાત સ. દીવી ચીરાક ચુ. ઘલતો પૂલો છેહડો ગ્રહને અ. ડવાડો વા. અથવા પ.
 દીવો અથવા મ. મણિરત્નવિશેષ જો. સરાવલા માંહિવલતી અગ્નિ મ. પાછલા કરીને પાછપાછી અ. ઠેલતા ઠેલતો પાચ ભોગ. જાદૂતે જિમકે પાછલા
 થી વસ્તુદેહે પણિ અનેરીદિશને ન દેહે તિમ પાછલા જીવના પ્રદેશ થી દેહે સે. તેજનો પાછલો અંતગત અવધિમ્યાંન કરીને સે. તે અથ હિવે કિ.
 કુણકેહવો પા. પાંચતીને અંતગત અવધિ સે. તે યથા હટાંતે ના. નામ દૂતિ સંભાવનાદ્ કે. કોઈ એક પુ. પુરુષસ. દીવા. અથવાચૂ. પૂલો છેહડે ઘલતો
 હાથ માંહિગ્રહીને અ. ડવાડો વા. અથવા પ. દીવો વા. અથવા મ. મણિરત્ન વિશેષ અથવા જો. સરાવલામાંહિવલતી અગ્નિ પા. પાંચતી કા. કરીને
 તે વેજ પાસે કરી પ. ઠેલતો ઠેલતો વેજ પાસે લેહને ગ. જાદૂતે વેજ પાસે જાણે દેહે તિમ વેજપસવાડાંની જીવના પ્રદેશ થકી દેહેજાણે સે. તેજ

नंदी टी०

१४८

शिरसि कृत्वा गच्छेत्तदेतन्मध्यगतं द्रव्यमत्र भावना यथा तेन मस्तकस्थेन सर्वासु दिक्षु पश्यति एवं येनावधिज्ञानेन सर्वासु दिक्षु पश्यति तन्मध्यगतमिति द्रव्यं भूतां च व्याख्यां सस्यगनवबुध्यमानः शिष्यः प्रश्नं करोति अंतगयस्य मज्जगयस्येत्यादि अंतगतस्य मध्यगतस्यच परस्परं क प्रतिविशेषः प्रतिनियतो विशेषः सूरिराह पुरश्चो इत्यादि पुरतोऽंतगतेनाऽवधिज्ञानेन पुरतएवाग्रत एवसंख्येयानि एकादीनि शीर्षप्रहेलिकापर्यंतानि असंख्येयानिवा योजनानि एतावत्सु योजनेष्ववगाढं द्रव्यमित्यर्थः जानाति पश्यति ज्ञानं विशेष ग्रहणात्मकं दर्शनं सामान्यग्रहणात्मकं तदेवं पुरतोऽंतगतस्य शेषावधिज्ञानेभ्यो भेदः

अंतगयं सेतं अंतगयं सेकिंतं मज्जगयं मज्जगयं सेजहानाम एकेदूपुरिसे उक्कं वा चुडलियं वा अलायं वा मणिं वा पर्देवं जोइं वा मत्थ एकाउं ससुव्वहमाणे गच्छिज्जा सेतं मज्जगयं अंतगयस्य मज्जगयस्य कोपइविसे सो पुरश्चो अंतगणं ओहिना गेणं पुरश्चो चेव संखिज्जाणि वा असंखिज्जाणि वा जोयणाइं जाणइपासइपासश्चो अंतगणं ओहिना गेणं पासश्चो

वापाखतीनो अंतगत अवधि ग्यान कच्छो १ से० ते अथ हि वे कि० केहवो म० मध्यगत जीवना प्रदेशा यकी अवधि ग्यान उपजे से० तेज० यथां हटांते ना० नाम इति संभावनाइ के० कोइएक पुं० पुरुष उ० हीवी चीराग अथवा चु० पूलो छेहडे बलतो हाथमाहि अ० उवाडो अथवा प० हीवी वा अथवा म० मणिनामारत्नविशेष जो० सरावला माहि बलती अग्नि म० दीवा आदिकमाहिला काईक जोति मस्तक उपरि स० चढावे चढावीने ग० जाइ से० तिम एहमध्यगत अवधिग्यान करी जाणे अं० अंतर्गत ते पाखतीना जीवना प्रदेशा यकी अवधि ग्यान उपजे म० मध्यगतनाजीवना प्रदेशां यकी अवधि ग्यान उपजे ते वेज्जमर्थे को० दीवादीकनो केहवो उ० विशेष फेर कुणगो० हे मोतम पुं० छे आगलियी उपजे अं० अंतगत उ० अवधि ग्याननो धणी अव

सूत्र

भाषा

नंदी टी०

१४६

एवं शेषाणामपि परस्परं भावनीयः न वरं सव्यञ्चोऽसंमताति सर्वतः। सर्वासु दिग्बिदिक्षु समन्तात् सर्वैरेवात्मप्रदेशैः सर्वैर्वा विमुक्तस्पर्धकै उक्तं च चूर्णैः सव्यञ्चति सव्यासु दिशि विदिक्षासु समन्ता इति सव्यायप्यएसेसु सव्येषु वा विसुद्धिं प्रदुर्गेषु इति अत्र सव्यायप्य एसेसु इत्यादि तृतीयार्थे सप्तमी भवति च तृतीयार्थे सप्तमी यदाह पाणिनिः स्वप्राक्ततलक्षणाव्यत्ययोप्यासामित्यत्र सूत्रे तृतीयार्थे यथाति सुतेसु अलंकिया पुहवी इति अथवा समन्ता इत्यत्र स इत्यवधिज्ञानीपरावृष्ट्यते समन्ता इति ज्ञानाशेषं तथैव अथ किमवधिज्ञानं केषामसुमतां भवतीति चेत् उच्यते देवनारकी तीर्थकृतामवश्यं मध्यगतं तिरश्चास्तगतं मनुष्याणां तु यथा क्षयोपशममुभयं तथाचोक्तं प्रज्ञापनायां नेरद्वयाणं भन्ते किं देसोही सव्यो

चेत्र संखिज्जाणिवा असंखिज्जाणिवा जोयणाइं जाणइ पासइ मग्गओ अंतगएणं ओहिनाणेणं रुग्गओ खेवसंखिज्जा
णिवा असंखिज्जाणिवा जोयणाइं जाणइ पासइ मज्झगएणं ओहिनाणेणं सव्यओ समन्ता संखिज्जाणिवा असंखि

सूत्र

भाषा

धियाने करीने पु० आगलेज चे० निश्चयकरी सं० उत्कृष्टा संख्याता लगे० अ० असंख्याता १ जो० जोजनालगे जा० जाणे ग्यान करी पा० देखे दर्शनकरी
ते जिहां ज्ञानऊइ तिहां दर्शननिश्चय ऊइ न० पाकला अंतगत उ० अवधग्यान नो धणी म० अवधि ज्ञान करीने पाकला ज वस्तु चे० निश्चय संख्याता
वा० अथवा अ० असंख्याता १ जो० जोजनालगे जा० जाणे पा० देखे पा० वेळुपाखतीना अ० अंतगत उ० अवधि ग्याननो धणी ते अवधि ग्यानकरीने
पा० वेळुपासजनिशे सं० सङ्ख्याता वा अथवा अ० असङ्ख्याता २ जो० जोजना लगे जा० जाणे पा० देखे म० मध्यगत कतिओके उ० ते अवधि ज्ञाननो धणी
अवधज्ञाने करीने स० सर्वदिशि विदसी लगे सं० सङ्ख्याता अथवा अ० असंख्याता जो० जोजनालगे जा० जाणे पा० देखे से० तेएह अ० अनुगामिकः

नंदी ठी०

१५०

हो गोयमानो देसोही सखोही एवं जावथणिय कुमारणं पञ्चेदिय तिरिक्खजोणियाणं पुच्छागोयमादेसोही नसखोही मणुस्साणं पुच्छागो
 यमा देसोहीविसखोहीवि वाणमंतरजोइ सिववेमाणियाणं अहानेरइयाणं वस्यति च नेरइयदेवतियकरायउहिस्स वाहिराहोति पासंति सखओइल्लु
 सेसादेसेण पासंति देवनारकाणां च मध्यगतमवधिक्खपञ्चानमा भववर्त्ति भवप्रत्यवत्थानस्य तीर्थहतांत्वाकेवल ज्ञानं केवलज्ञानोत्पत्तौ तस्य व्यवच्छेदात्
 ननु संखे धन्यसंखे यानि वा योजनानि पश्यन्तीत्युक्तं तत्र के जीवाः कतियोजनानि पश्यन्तीति उच्यते पूह तिर्धम्ममुद्धा अनियतपरिमाणावधयस्यथा
 हि केचिदङ्गुलासंखे य भागं केचिदङ्गुलं केचिद्वितस्सिं यावत्केचित्स्सुद्धो यानि योजनानि केचिदस्सुद्धो यानि मनुष्यास्तु केचित्परिपूर्णं लोकं केचिद्लोके
 पिलोकमात्राणि खण्डानि ये तु देवनारकास्ते प्रतिनियतावधिपरिमाणास्तस्तेषां प्रतिनियतं क्षेत्रपरिमाणमुच्यते तत्र रत्नप्रभा नारका जघन्यतोऽर्द्धं
 चतुर्थानि गव्यूतानि क्षेममवधिज्ञानतः पश्यन्ति उत्कर्षतश्च शरि गव्यूतानि शर्कराप्रभा नारका जघन्यत स्त्रीणि गव्यूतानि उत्कर्षतोऽर्द्धं चतुर्थानि
 बालुकप्रभानारकाजघन्यतोऽर्द्धं तृतीयानि गव्यूतानि उत्कर्षतस्त्रीणि गव्यूतानि मंकप्रभानारका जघन्यतोऽर्द्धं द्वेगव्यूते उत्कर्षतोऽर्द्धं तृतीयानि धूमप्रभानारकाज
 घन्यतोऽर्द्धाधिकं गव्यूतमुत्कर्षतोऽर्द्धं गव्यूतेतमः प्रभानारकाजघन्येनैकं गव्यूतमुत्कर्षतः सार्द्धं गव्यूतं तमस्तमः प्रभानारकाजघन्यतोऽर्द्धं गव्यूतमुत्कर्षतोऽर्द्धं
 गव्यूतं तथाचोक्तं प्रज्ञापनायां रथणप्पभापुढविनेरइयाणंभंते केवइयंखेतं उडिणाजाणंति पासंति गोयमा जहन्नेणं अङ्गुठाइं गाउयाइं जाणंति पासंति
 उक्कोसेणं चत्तारिगाउयाइं जाणंति पासंति सक्करप्पभा पुढविनेरयाणं पुच्छागोयमा जहन्नेणंतिन्निगाउयाइं उक्कोसेणं अङ्गुठाइं गाउयाइं जाणंति
 पासंति धूमप्पभापुढविनेरइयाणं पुच्छागोयमा जहन्नेणंदिबड्डं गाउयंउक्कोसेणं दोगाउयाइं जाणंति पासंतित मापुढविनेरइयाणं पुच्छागोयमाजहन्ने
 णंगाउयंउक्कोसेणं दिबड्डं गाउयं जाणंतिपासं ति अहसक्तमाए पुच्छागोयमा जहन्नेणं अङ्गुगाउयंउक्कोसेणं गाउयं जाणंति पासंति असुरकुमाराः

मंदी टी०

१५१

पुनरवधिज्ञानि जघन्यतः क्षेत्रं पंचविंशतियोजनानि पश्यन्ति उत्कर्षतोऽप्यसंख्येयान् द्वीपसमुद्रान् नागकुमारादयः पुनः सर्वपिप्पलित कुमारपर्यं ताजघन्यतः पञ्चविंशतियोजनानि पश्यन्ति उत्कर्षतः संख्येयान् द्वीपसमुद्रान् एवं व्यन्तरा अपि तथाचोक्तं असुरकुमाराख्यं भन्ते ओहिणा केवद्वयं क्षेत्रं जायन्ति पासन्ति गोयमा जहन्नेणं पणवीसंजोयणाद् उद्धो सेणं असंख्येज्जदीव समुद्दे ओहिणा जायन्ति पासन्ति एवं जावथणिय कुमारवाण मंतराजहा नागकुमारा इह पंचविंशतियोजनानि भवमपतियोव्यन्तरा जघन्यतस्ते पश्यन्ति येषामाद्युर्दशवर्षं सृष्ट्वा प्रमाथं न शेयाः आह च भाष्यकृतपण वीमजोयणा इदस्य ससहस्रशठिर्दे जेसिमितिज्योतिष्का पुनर्देवाजघन्यतोपि संख्येयान् द्वीपसमुद्रानवधिज्ञानतः पश्यन्ति उत्कर्षतोपि संख्येयान् द्वीपसमुद्रानवधिज्ञानतः पश्यन्ति केवलमधिकतरान् यदाह जोहसियाणं भन्ते केवद्वयं विस्तं ओहिणा जायन्ति पासन्ति गोयमा जहन्नेणं विसंख्येज्जदीव समुद्दे उद्धो सेण विसंख्येज्जदीव समुद्दे सौधर्मा कल्पवासिनो देवाः पुनरवधिज्ञानतो जघन्ये नागुलासंख्येयभागमात्रं पश्यन्ति उत्कर्षतोऽधस्ताद्रूपभायाः दृष्टव्याः सर्वान्तिममधस्तं भागं यावत् तिर्यक्षु अपसंख्येयान् द्वीपसमुद्रान् ऊर्द्धं तु स्वकल्पविमलसूपध्वजादिकं एव मीयान देवा अपि अत्राचनन्वंगुला संख्येयभागमात्रक्षेत्रपरिमितावधिः सर्वजघन्यो भवति सर्वजघन्यत्वावधितिर्यग् मनुष्येष्वेव न शेषेषु दत्तयाह भाष्यकृत स्व कृतभाष्यटीकायां उत्कृष्टो मनुष्येष्वेव नान्येषु मनुष्यतिर्यग्योनिष्वेव जघन्यो नान्येषु शेषाणां मध्यमएवेति तत्कथमिह सर्वजघन्योक्तः उच्यते सौधर्मादिदेवानां परभविज्ञोप्युपपातकालेवधिः संभवति सच सर्वजघन्योपि कदाचिदवाप्यते उपपातानांतरं तु तद्भवजः ततो न कश्चिदोषः आह च दुःखसाधकारनिमग्नजि नप्रवचनप्रदीपो जिनमद्रगणितमाश्रमणः वेमाणि याणमंगुलभागमसंख्यं जहन्नेणोहं इव सववा एपरभविष्ठतभवजोहोदृतोपच्छा एवं सनत्कुमारादिदेवानाम पिद्रष्टव्यं नवरमधोभागदर्शन विशेषस्ततः समदर्श्यते सनत्कुमारमाहेन्द्र देवा अधस्तान् शर्करप्रभायाः सर्वांतिममधस्तनं भागं यावत् पश्यन्ति ब्रह्मलोका

नंदी टी०
१५२

लांतकदेवास्तृतीय षष्ठिव्याः महाशुकसहस्रारकल्पदेवाश्चतुर्थष्टयिव्याः आनतप्राणतारणाच्युतदेवाः षष्ठमष्टयिव्याः अधस्तनमध्यमग्रैवेयकदेवाः षष्ठष्टयिव्याः ओपरितनग्रैवेयकदेवाः सप्तमष्टयिव्याः अनुत्तरोपपातिनः संपूर्णलोकनालिं चतुर्दशरज्ज्वात्मिकांमिति उक्तं च प्रज्ञापनायां सोऽहम्भगदेवाणं भंते केवद्वयं खेत्तं ओहिणा जाणंति पासंति गोयमाजहन्नेणं अंगुलस्य असंखेज्जभागं उक्कोसेणं जावदमीसेरयणपभाए पुढवीए हे ठिक्खे चरिमंते तिरियं जाव असंखेज्जदीवसमुद्दे उड्डं जावसगाइं विमाणाइं ओहिणा जाणंति पासंति एवं देसाणगदेवा वेसमण कुमारदेवा एवं चैव न वरंअहे जावदोच्चाए सक्क रयपभाए पुढवीए चरिमंते एवमाहिं ददे वाविबंभलोगलंतगदेवातच्चाए पुढवी हे ठिक्खे चरिमंते महासुकसहस्रारे देवा चउत्थीए पंकपभाए हे ठिक्खे पुढवीए हे ठिक्खे चरिमंते २ आणयपाण आरण अच्चुय देवा अहेपंचमाए धूमपभाए पुढवीए हि ठिक्खे चरिमंते हि ठिममज्जिमगे वेज्जगदेवा अहे जावकट्टी एतमाए पुढवीए हि ठिक्खे चरिमंते उवरिमगे वेज्जगदेवाणंभंते केवद्वयं खेत्तं ओहिणा जाणंति पासंति गोयमाजहन्नेणं अंगुलस्य असंखेज्जभागं उक्कोसेणं अहे सत्तमाए पुढवीए हे ठिक्खे चरिमंते तिरियं जाव असंखेज्जदीवसमुद्दे उड्डं जावसगाइं विमाणाइं ओहिणा जाणंति पासंति अणुत्तरो ववाइं याणं देवाणं भंते केवद्वयं खेत्तं ओहिणा जाणंति पासंति गोयमासं भिच्चं लोगनालिं जाणंति पासंति सम्मति नारकादीना मेवा वधेः संस्थानंचित्त्यतेतत्त नारकाणामवधिस्तत्प्राकारस्ततो नामकाष्ठसमुदायविशेषोयोमदी प्रवाहेणसाव्यमानोदूरादानीयते स चायतस्स्यअश्वभवति तदाकारोवधिर्नारकाणां भवनपतीनां सर्वेषामपि पल्लकसंस्थानसंस्थितः पल्लको नामलाटदेशे धान्याधारविशेषः सचोद्धीयत उपरिचकिच्चित् संचिप्तः व्यंत राणां पटहसंस्थानसंस्थितः पटह आतोद्य विशेषः सच किच्चिदायतः उपर्यधश्च समप्रमाणः ज्योतिष्कदेवानां अल्लरी संस्थानसंस्थितः अल्लरीचर्मावनहवि स्तीर्णवलयकारा आतोद्यविशेषरूपा देशविशेषे प्रसिद्धाः सौधर्मदेवादीनामप्युत देवपर्यन्तानां सदङ्गसंस्थानसंस्थितः सदङ्गो वाद्यविशेषः सचाधस्ताहि

जंही टी०

१५३

स्त्रीर्णोपरिच तनुकः सुप्रतीतः श्रेयैकदेवानां ग्रथितपुष्पसशिष्वाक भूतचंगेरीसंस्थानसंस्थितः अनुत्तरोपपातिक देवानां कन्या चोलका परपर्यायजवनालक
संस्थानसंस्थितः उक्तचनेरयाणं भंते ओही किं संठाणसंठिए पसन्ते गोयमा तप्पागारसंठाणसंठिए पसन्ते असुरकुमाराणं पुच्छा गोयमा पल्लगसंठाण
संठिए पसन्ते एवंजावयणिय कुमाराणं वाणमंतराणं पुच्छा गोयमा पडहसंठाणसंठिए पसन्ते जोइसियाणं पुच्छा गोयमा उल्लरिसंठाणसंठिए पसन्ते
सोहम्मादेवाणं पुच्छागो मुइंगसंठाणसंठिए पसन्ते एवं जाव असुयदेवाणं गेवेज्जगदेवाणं पुच्छागोयमा पुप्फचंगेरीसंठाणसंठिए पसन्ते अनुत्तरोववाइयदेवा
णं पुच्छा गोयमा जवनालगसंठाणसंठिए पसन्ते त प्राकारादीनां च व्याख्यानमिदं भाष्यकदाच तथेण समागारो ओही तेउसवाययत्तं सो उट्टाययोउपल्लो
उवरिंच सकिंचि सखिन्तो नञ्जाय उसमो वियपडहो हेठो वरिंपई एसो चम्मावणइ विच्छिन्नवलयरूवाय उल्लरिया उट्टाइ उसुइंगो हेठारुं हातहो वरिं
तणुओ पुप्फसिहावलिरइ याचंगेरी पुप्फचंगेरी जवनालउत्तिभन्नइ उओसरकं पुप्फवुउकुमारीए इतितिर्यग्मनुष्याणां चावधिर्नानासंस्थानसंस्थितो यथास्वयं
भूरमणो दधौमत्स्याः अपिच तत्र मत्स्यानां वलयाकारं संस्थानं निषिद्धं तिर्यग्मनुष्यावधितु तदपि भवति उक्तं च नाणागारो तिरियमणुएसुमच्छासयं भु
रमणोव्व तत्थवलंयं निषिद्धं तच्छ पुणतयं पि होज्जाहि तथाहि भवनपतिथ्यन्तराणां मर्द्धं प्रभूतवधिर्भवति वैमानिकानामधः ज्योतिष्कनारकाणां तिर्यग्
विचित्रो नरतिरश्चा आहच भवणवइवंतराणं उड्डं वड्डगो अहोवसेसाणं नारण जोइसियाणं तिरियं उरालिउचित्तो तदेव सुत्तमानुगामिकमवधिज्ञानं तथा

ज्जाणिवा जोयणाइं जाणइ प्रासइ सेतं अणुगामियं ओहिनाणं सेकिं तं अणुगामियं ओहिनाणं अणुगामि

उ० अवधम्यानकहीये १ से० ते अय हिवे किं० कुण अ० अणुगामिक उ० अवध म्यानः अ० अ० अवधम्यान ते जेअनानुगामिक उ० अवधि म्यान

मंदी टी.

१५४

सूत्र

भाषा

चाह सेनं आणुगामियं सम्प्रत्यनामुगामिकं शिष्यः पृच्छन्नाह से किंतमित्यादि अथ किं तत् अनामुगामिकमवधिज्ञानं स्वरिराह अनामुगामिकमवधि
ज्ञानं सबिवर्धितो यथा नामकः कश्चित्पुरुषः पूर्णः सुखदुःखानामिति पुरुषः पुरिशवनाद्वा पुरुष एकमहज्जोति स्थानमग्निस्थानं कुर्यात् कश्चिंश्चित्
स्थाने अनेकज्वालाशतसंकुलमग्निं प्रदीपं वा स्थूलवर्त्तिष्वाखानुरूपमुत्पादयेदित्यर्थः ततस्तत् कृत्वा तस्यैव ज्योतिः स्थानस्य परिपर्यन्तेषु परितः सर्वासु
दिक्षु पर्यन्तेषु परिपूर्णान् परिभ्रमन् इत्यर्थः तदेव ज्योतिः स्थानं ज्योतिः स्थानं प्रकाशितं क्षेत्रं पश्यति अन्यत्र गतो न पश्यति एष हटान्तः उपनयमाह
एवमेव अनेनैव प्रकारेणानामुगामिकमवधिज्ञानं यत्तैव क्षेत्रे व्यवस्थितस्य सतः समुत्पद्यते तत्तैव व्यवस्थितः सन् संज्ञो यानि असंख्ये यानि वा योजनानि स्वावगाढ

मियं ओहिनाणं सेजहानामए केइ पुरिसे एगं महंतं जोउट्ठाणं काउतस्सेव जोइट्ठाणस्स परिपेरंतेहिं परिघोले
माणे परिघोलेमाणे तमेवजोइट्ठाणंपासइ अस्सत्थगए न पासइ एवामेवअणाणुगामियं ओहिनाणं जत्थेकसमुप्प
ज्जइतत्थेव संखिज्जाणिवाअसंखिज्जाणिवा संबद्धाणिवाअसंबद्धाणिवा जोयणाइं जाणइपासइ अस्सत्थगएनपासइसेतंअ

से० ते यथा हटान्ते करीने के० कोई एक पुरुष ए० एक म० मोटो जो० बलतो अग्निनो हा० स्थानक अंगीटो का० करीने त० तेहीज जो० अग्निना
स्थानक ते अंगीटानी प० पाखती पाखती २ प० फिरतो फिरतो रहे तिवारे ते पुरुष २ त० तेहीज जो० जोतिसहित ते अग्निनो डामछे तेहने जा०
तिहां जे जाने देखे अ० अनेरे डामि जाइ तिवारे ण० न जाणो न० न देखे ए० पूण हटान्ते अ० आर्यः अ० अनामुगामिक उ० अवधि ग्याननो धणीपि
णः ज० जिहां अवधि उपनो छे तिहां आवे तिवारे देखे जिहां उपजे तिहां जेणे खेल रहित छे ते क्षेत्रं अवगाहीने सं० तिहां संख्याता अ० असंख्या

नंदी टी०

१५५

सूत

भाषा

चेत्त्रेण सह सम्बन्धानि असम्बद्धानि वा अवधिऋद्धि कोपि जायमानः स्वावगाढदेशादारभ्यनिरंतरं प्रकाशयतिकोपि पुनरपांतराले अन्तरं कृत्वा परतः प्रकाशयति ततः उच्यते संबद्धान्य संबद्धानि वेति जानाति विशेषाकारेण परिखिनत्ति पश्यति सामान्वाकारेणावबुध्यते अन्यत्र देशान्तरे गतो नैव पश्यति अवधि ज्ञानावरणक्षयोपशमस्य तत् क्षेत्रसापेक्षत्वात् तदेवमुक्तमनामुगामिकं सम्प्रतिवर्द्धमानकमनवबुध्यमानः शिष्यः प्रश्नं करोति सेकिंतमित्यादि अथ किं तत् वर्द्धमानकमवधिज्ञानं स्मुरिराह वर्द्धमानकमवधिज्ञानं प्रशस्तोष्वध्यवसायस्थानेषु वर्द्धमानस्य इह सामान्यतो द्रव्यलेशो परं जितं चित्तमध्यवसायस्थानमुच्यते तज्ज्ञानवस्थितं तल्लेश्याद्रव्यसाचिद्ये विशेषसंभवान्ततो वज्रवचनमुक्तं प्रशस्तोष्वित्यनेन वा प्रशस्तलक्षणादिद्रव्यलेशोपरं कित्तमध्यवस्सेदमाह प्रशस्तोष्वध्यवसायेषु वर्द्धमानस्येति किमुक्तं भवति प्रशस्ताध्यवसायस्थानकलितस्य सर्वतः समं तादवधिपरिवर्द्धते इति सम्यन्तः अनेनाविरतसस्यगृहटिरपि परिवर्द्धमानको वधिर्भवतीत्याख्यायते तथावर्द्धमानचरितस्य प्रशस्तोष्वध्यवसायस्थानेषु वर्द्धमान चारितस्य एतेन देशविरतसर्वविरतयोर्वर्द्धमानकमवधिमभिधत्ते

णाणुगामियंओहिनाणं २ सेकिंतंवडुमाणयंओहिनाणंवडुमाणयं ओहिनाणंपसत्येहिं अज्जवसाणुणाणेहिं वडुमाणच

सायोजना लगे सं० संलग्न बलदेखे ते संबंधकहीइ अ० अनेकोइ एकने अवधि म्याम उपजतो विचाले आतरो कहीने आगलि देखे ते असंबंध कहीइ तेणे कारणि संबंध असंबंध कहीइ जो० एतला योजनालगे जा० जाणे पा० देखे दर्शन करी अ० अनेरे ठामे अनेरी जायगा ग० जाइ तिधारे न० न जाणे न० न देखे २ से० ते अणाणुगामिकः उ० अवधिग्यान कहीये २ से० ते कुणकैहवो व० दृष्टिपामतो जाय वर्द्धमान उ० अवधि ज्ञान दर्शन प० अ तिही निर्मला भला अ० अध्यवसाय ठा० ते मनना परिणाम नास्थानक व० दृष्टवता ते वधता यका व० निर्मला कलुषभाव रहित वधतार वर्द्धमान च०

नंदी टी०

१५६

वर्त्तमानकथावधिकृतोत्तरां विभुद्धिमासादयतो भवति नान्यथा तत आह विभुद्धिमानस्य तदावरणमकलं कविगमतउत्तमोच्चविभुद्धिमासादयतः अनेना
विरतसम्यग्दृष्टेर्वर्द्धमानका वधेः शुद्धिजघन्यत्वमाह तथाविभुद्धिमानचारित्र्यस्य च इदं च विशेषणं देशविरत सर्वविरतयोर्वेदितव्यं सर्वतः सर्वासु दिक्षुः
समन्तादवधिः परिवर्द्धते सच कस्यापि जन्तो सर्वजघन्यादारभ्य प्रवर्द्धते ततः प्रथमतः सर्वजघन्यमयधिं प्रतिपादयतिजावद्व्या इत्यादि त्रिसमया चारकस्य
आहारं गृह्णातीत्याहारकः त्रयः समयाः समाहृता स्त्रिसमया त्रिसमयमाहारक स्त्रिसमयाहारक नाम नाम्नेकार्थे समासो बहुलमिति समासः तस्यत्रि
समयाहारकस्य सूक्ष्मनामकर्मोदयवर्त्तिनः पनकजीवस्य पनकस्यासौ जीवश्च पनकजीवो वनस्पतिविशेषस्तस्य यावती यावत्परिमाणा अवहाहं ते क्षेत्वं
यस्यां स्थिताजन्तवः सावमाह नातनुरित्यर्थः जघन्या त्रिसमयाहारकशेषसूक्ष्मपनक जीवापेक्षया सर्वलोका एतावत्परिमाणमवधेर्जघन्यं क्षेत्वं तु शब्दएव
कारार्थः सचावधारणे तस्य चैवं प्रयोगः जघन्यमवधिक्षेत्तमेतावदेवेति अत्र चायं सम्प्रदायः यः किल योजनसहस्रपरिमाणा यामो मत्स्यः स्वशरीरवाह्यै क
देशएवोत्पद्यमानः प्रथमसमये सकलनिजशरीरसंबद्धमात्रप्रदेशानामायामं संहृत्यांगुलासंख्येयभागवाहल्यं स्वदेहविव्कंभायामविस्तारं प्रतरं करोति

सूत्र

रित्तस्य विमुञ्क्तमाणस्य विमुञ्क्तमाणचरित्तस्य मन्वचोसमंताच्चोहीवड्डूजावद्व्याति समयाहारगस्यसुद्धमस्य पणगजी

भाषा

चारित्र्यना परिणाम वि० चोष्ठा निर्मला वर्त्तता कलुषभावरूपदोष रहित परिणाम वि० चोष्ठाईजनिर्मलाज ते विमुद्ध परिणाम च० चारित्र्यना धणीने
स०सर्वदिसिर्षविदिसिदेखे तेणेथकी उ० अवधि म्यान वधतोजाइ दृष्ट्यामे हिवे एहनी गाथा करी विशेष कहेछे जा० ते जेसखी अवगाहना ति०त्रिण
समयना उपनानी आ०ते आहार लेइने सु० सूक्ष्म प०पणगते फुलिणना जी० जीवने जेवडी ऊइ जेठ० अवगाहना जेतलोखे ज० जघन्य उ० अवधि

नंदी टी०

१५७

तमपि द्वितीयसमये संहृत्यांगुलासंख्येय भागवाञ्छत्यविष्कंभं मत्स्यदेशे विष्कंभायामात्र प्रदेशानां सूचीं विरचयति ततस्तृतीयसमये तामपि संहृत्यांगुलासंख्येयभागमात्र एवस्वशरीरवह्निःप्रदेशे सूक्ष्मपरिणामपनकरूपतयोत्पद्यते तस्योपपातसमयादारभ्यतृतीये समये वर्त्तमानस्य आवत्प्रमाणं शरीरं भवति तावत्परिमाणं जघन्यमवधेः क्षेत्रमालंबनवस्तुभाजनमवसेयं उक्तं च योजनसहस्रमात्रं मत्स्योत्सवास्वकायदेशेयः उत्पद्यते हि पनकः सूक्ष्मत्वे नेह सग्राह्यः १ संहृत्यचाद्यसमये संहृताया मं करोति च प्रतरं संख्यातीताख्यांगुलविभागवाञ्छत्यमानंतु २ स्तनुष्टयुत्वमात्रं दीर्घत्वेनापि जीवसामर्थ्या तमपि द्वितीया समये संहृत्य करोत्यसौ सूचिं ३ संहृतातीताख्यांगुलविभागविष्कंभमाननिर्दिष्टां निजतनुष्टयुत्वदीर्घां तृतीयसमये तु संहृत्य ४ उत्पद्यते च पनकः स्वदेशे संहृत्यपरिणामः समयत्रयेण तस्यां वगाहना यावती भवति ४ तावज्जघन्यमवधेरालंबनवस्तुभाजनं क्षेत्रं दृढमित्यमेव सुनिगणसुसम्प्र दायात्म्यमवसेयं ६ आह किमिति योजनसहस्रायामो मत्स्यः किंवा तस्य तृतीयसमये स्वदेशे सूक्ष्मपनकत्वेनोत्पादः किंवा तिसमयाहारकत्वं परि गृह्यते उच्यते इह योजनसहस्रायामो मत्स्यः सकिलत्विभिः समयैरात्मानं संक्षिपति महतः प्रयत्नविशेषात् महाप्रयत्नविशेषारूढस्योत्पत्ति देशेवगाह नामा रभमाणोतीव सूक्ष्ममारभते ततो महामत्स्यस्य ग्रहणं सूक्ष्मपनकश्चान्यजीवापेक्षया सूक्ष्मतमावगाहनो भवति ततः सूक्ष्मपनकग्रहणं तथा उत्पत्तिसमयेहि तीयसमये चातिसूक्ष्मो भवति चतुर्थादिषु च समयेष्वति स्थूरः तिसमयाहारकस्तुयोग्यस्ततस्त्रिसमयाहारकग्रहणं उक्तं च मच्छोमहल्लकाशोरां विजितो जोड तीहिं समएहिं सकिरपयत्तविसेसेण सण्हमोगाहणं कुणइ १ सण्हवरासण्हवरो सुद्धमोपणयो जहन्नदेहोय सुवद्धसुविसेसविदिहोसण्हवरो सव्यदेहेसु २ पढमवीएतिसण्हो जायमूलो चउत्थयाईसु तईयसमयमिजोगो गहिउतोतिसमयाहारो ३ अन्येतु व्याचक्ष्यते तिसमया हारकस्येति आयामप्रतरसंहरण समयद्वयं तृतीयश्च समयः सूची संहरणोत्पत्तिदेशागमविषयः एवं तयः समयाविग्रहगत्यभावाच्चै तेषु त्रिष्वपि समयेष्वाहारकस्तु उत्पादसमयएव

नंदी टी०

१५८

तिसमयाहारकः सूक्ष्मपनकजीवो जघन्यावगाहनश्च ततस्तच्छरीरमानं जघन्यमवधिः क्षेत्रं तच्चायुक्तं यतस्त्रिसमयाहारकस्येति विशेषणं पनकस्य नच मत्स्यायामप्रतरसम्प्रहरणसमयो पनकभवस्य सम्बन्धिनो किंतु मत्स्यभवस्य तत उत्पादसमयादारभ्य तिसमयाहारकस्येति द्रष्टव्यं नान्यथा एतावत्प्रमाणा जघन्य क्षेत्रस्यावधिक्षैजसभाषा प्रायोग्यवर्गणापान्तरालवर्ति द्रव्यमालम्बते तथाभासादव्याप्यमंतराण्यलहद्वयं पटमउद्गति वचनात्तदपि चालम्ब्यमानं द्रव्यं द्विधा गुरुलघु अगुरुलघुच तत्र तैजसप्रत्यासन्नं गुरुलघुभाषा प्रत्यासन्नं चागुरुलघु तद्गतांश्च पर्यायान् चतुसङ्ख्यानेव वर्णारसगन्धस्पर्शलक्षणान् पश्यति न शेषान् यत आह दब्बाद् अंगुलावलिसंखे ज्ञातीतभाग विसयाद् पेच्छद्दचउगुणाद् अहन्चोमुत्तिमंताद् अत्रजघन्यद्वितिजघन्यावधिज्ञानीतदेवं

सुत्र

वस्तु आगाहणाजहणाओहीखित्तंजहणं तु सव्ववज्जअगणिजौवानिरंतरंजत्तियंभरिज्जं सुखित्तं सव्वदिसागंपरसोही

भाषा

ग्याननी धणी जाणे एतले किस्तुं ते जेतली अवगाहना । त्रिण समयना उपनानी सूक्ष्मपणग जीवनी होइ एतलो क्षेत्र जघन्य अवधि ज्ञाननी धणी देखे ते किम तेइम जेते मच्छरीने आपणा शरीरनीने थाने थामे सूक्ष्म जे पणग फुल्लणके तेमध्ये ते हीजमक उपजे फूल तिवारे जे प्रथम समय आहारले तिवारे जेशरीरना प्रदेश एकसहस्र जोजन ऊंता तेमांकि थकीआपणा प्रदेश तेसंकेलबांर तीजे समे शरीर बांधे तिणे समे तेहनो अवगाहना सूक्ष्मऊवेके ते भणी तीजे समय शरीरबांधता अवगाहना सूक्ष्म ऊवेके एतलो क्षेत्र आंगुलनुं असंख्यात भाग ऊवेते अवधि ज्ञाननी जघन्य एतलो क्षेत्र जाणे देखे । एहवा जघन्य अवधि ज्ञानीनो देखवो कच्छो दिवे उत्कृष्टो अवधि ज्ञानना धणी क्षेत्र देखे तेकहेके तेवली इहां अवधिज्ञाने नारकी तीको घणुं देखे भवनपती वाणव्यंतर उंचो देखे ज्योतिषी तीको घणो देखे विमानिक नीचो घणुं देखे ते अवधिना देखवानो आकारसर्व

नंदी टी०

१५६

जघन्यमवधेः क्षेत्रमभिधायसाम्प्रतमुत्कृष्टमवधिमभिधातुकाम आहसर्ववह्नि यत्तज्जन्मन्य एकोपि जीवो न कदाच नापि प्राप्यते सर्ववह्वः सर्ववह्वश्च ते अग्निजीवाश्च सूक्ष्मवाटरूपाः सर्ववह्निज्जिजीवाः कदा सर्ववह्निज्जिजीवा इति चेत् उच्यते यदा सर्वासु कर्मभूमिषु निर्व्याघातमग्निकायसमारम्भकाः सर्ववह्वो मनुष्यो सौ च प्रायोजितस्वामितीर्थकरकाले प्राप्यन्ते यदा चोत्कृष्टपदवर्तिनः सूक्ष्मानलजीवास्तदा सर्ववह्निज्जिजीवाः उक्तं च अज्वावाए सखासु कर्मभूमिषु जया तदारंभा सव्ववह्वो मनुष्याहोति जियजिणिंदकालंमि उक्कोसियाय सुद्धमाजया तथा सव्व वद्ध अगणिजीवाइति निरंतरमिति किया विशेषणं यावत्परिमाणं क्षेत्रं भूतवन्तः यत्तदुक्तं भवति नैरन्तर्येण विशिष्टसुरवोचन या यावद्भूतवन्तः भूतवन्त इति च भूतकालनिर्देशः अजितस्वामिका एव प्रायः सर्ववह्वोनलजीवा अस्यामवसरिण्यां सम्भवन्तिस्मिंति स्थापनार्थः इदं वानन्तरोदितं क्षेत्रमेकदिक्कमपि भवति तत आह सर्वदिक्कं अनेन सूचीभ्रमणप्रमितत्वं क्षेत्रस्य सूचयति परमश्चासावधिसुं परमावधिः एतावदनन्तरोदितं सर्ववह्वनलजीवसूचीपरिक्षेप प्रमितं क्षेत्रमङ्गीकृत्य निर्दिष्टः प्रति पादितो गणधरादिभिः क्षेत्रमिर्दिष्टः एतावन् क्षेत्रं परमावधेर्भवतीति अर्थः किमुक्तं भवति सर्ववह्वनलजीवानिरंतरं यावत् क्षेत्रं सूचीभ्रमणेन सर्वदिक्कं भूतवन्त एतावति क्षेत्रे यान्यवस्थितानि द्रव्याणि तत्परिच्छेदसामर्थ्यवुक्तः परमावधिः क्षेत्रमधिकृत्य निर्दिष्टो गणधरादिभिः अयमिह सम्प्रदायः सर्ववह्वनलजीवाः प्रायोऽजित स्वामितीर्थकरकाले प्राप्यन्ते तदारम्भक्रमनुष्यवाङ्मत्य सम्भवात्सूक्ष्माद्योत्कृष्टपदवर्तिनस्तैवविवक्षन्तेततश्च सर्ववह्वो नलजीवा भवन्ति तेषां स्वबुद्ध्या षोढावस्थानं परिकल्पते एकैकक्षेत्रप्रदेशे एकैकजीवावगाहनया सर्वतश्चतुरस्रो घन इति प्रथमं स एव घनो जीवैः स्वावगाहनादि भिरिति द्वितीय एवं प्रतरोपि द्विभेदः अणिरपि द्विधा तथाद्याः पञ्चप्रकारा अनादेशास्तेषु क्षेत्रस्याल्पीयस्तया प्राप्यमाणत्वात् षष्ठस्तु प्रकारः सूत्रादेशः उक्तं च एक्कोकागास पएसजीवरयणाइ सावगाहेयचउरंस घणं पयरं सेढीबह्वोसुयादेसो ततश्चासौ अणिः स्वावगाहना संस्थापित सकलानलजी

नंदी टी०
१६०

वावलीरूपावधिज्ञानिनः सर्वासु दिक्षु शरीरपर्यन्तेन भ्राम्यते साच भ्राम्यमाणा असंख्ये यान् लोकमात्रान् क्षेत्रविभागेनालोक व्याप्नोति एतावत् क्षेत्रमव
धेत्तुं कष्टमिति उक्तं च निययावगाहणागणिजौवसरीरावलीसमन्तेण भामिज्जद्व्योहिजाणि देहपज्जतउसायइयगंतुणमलोगे लोगागासप्पमाणमेत्ताइ
ताइं असंखेज्जाइं इदमोहि खेतमुक्कोसं इदं च सामर्थ्यमात्रमुपवर्ण्यते एतावति क्षेत्रे यदि द्रष्टव्यं भवति तर्हि पश्यति यावतातन्न विद्येते अलोकैरूपि
द्रव्याणामसम्भवात् रूपिद्रव्यविषयश्चावधिः केवलमयं विशेषो यावदद्यापि परिपूर्णमपि लोकं पश्यति तावदिह स्कन्धानेव पश्यति यदा पुनरलोके प्रतरमव
धिरधिरोहति तदा यथार भिद्विमासादयति तथार लोके सूक्ष्मान् सूक्ष्मतरान् स्कन्धान् पश्यति यावदन्ते परमाणुमपि उक्तं च सामर्थ्यमेतत्सुतं दृष्ट्वं
जइहवेज्जपेक्के इनउतं तत्थस्सिजउसो रुविनि बंधणोभणिओवड्ढं तोपुणवाहिंलोगच्छं चेवपासदेद्वं सुद्धमयरंसुद्धमपरंपरमोहीजीवपरमाणु परमावधिक
लितश्च नियमादन्तर्मुद्धतमात्रेण केवलालोकलक्ष्मीमालिङ्गति उक्तं च परमोहिन्वाणठिओकेवलमंतो सुद्धतमेत्तेणं एवं तावत् जघन्यमुत्कटं चावधि क्षेत्र
मुक्तं सम्प्रति मध्यमं प्रति पिपादयिषुरेतावत् क्षेत्रोपलम्भे एतावत्कालोपलम्भः एतावत्कालोपलम्भे वै तावत् क्षेत्रोपलम्भमद्वयस्यार्थस्य प्रकटनार्थं गाथाचक्र
दयमाह अङ्गुलेत्यादि अंगुलमिह क्षेत्राधिकारात्प्रमाणांगुलमभिगृह्यते अन्ये त्वाङ्गरवध्यधिकारादुच्छेधांगुलमिति आवलिका असंख्येय समयात्मिका

सूत्र

खेत्तनिहिद्वो २ अंगुलमावलियाणं भागमसंखिज्जदोसु संखिज्जा अंगुलमावलियंतो आवलिया अंगुलपुज्जत्तं ३

भाषा

प्रकारेक्के तेवली माक्खलो संसारमाहि यल्लयाकारे न ऊइ वाकी सर्व आकारे ऊइं अने अवधि आननुदेखवो वलीया आकारे पणिकुवे वली विशेष आ
गले कहीसि स०जे अग्निकायना जीवते सूक्ष्म अनेवादर सवलईव० वणां जीवः अग्निना ते अजितनायने वारे होइ तिहां ममुय्य वणा ऊवे तिहां

नंदी टी०

१६१

अंगुलं चावलिका चांगुलावलिके तयोरंगुलावलिकयोर्भागमसंख्येयं पश्यत्यवधिज्ञानी इदमुक्तं भवति क्षेप्तोऽंगुलासंख्येय भागमात्रं पश्यन्कालत
 आवलिकाया असंख्येयमेव भागमतीतमनागतं च पश्यति उक्तं च खेत्तमसंखेज्जंगुलभगं पासंतमेव कालेण आवलियाए भागंतीयमाणायां च जाणाई
 आवलिकायाज्ञासंख्येयभागं पश्यन् क्षेप्तोऽंगुलासंख्येय भागं पश्यति एवं सर्वत्रापि क्षेप्तकालयोः परस्परं योजनाकर्तव्या क्षेप्तकालदर्शनं चोपचारेण
 द्रष्टव्यं न साक्षात् नखलु क्षेप्तं कालं वासाक्षादवधिज्ञानी पश्यति तयोरसंख्येयत्वात् रूपि द्रव्यविषयश्चावधिः ततएतदुक्तं भवति क्षेप्ते काले च यानि द्रव्या
 णि तेषां च द्रव्याणां ये पर्यायास्तान् पश्यतीति उक्तं च तत्वेवयजदव्याते सिंघियजहवन्ति पज्जाया इय खेप्ते कालं मिय जोपज्जादव्वपज्जाए एवं सर्वत्रापि
 भावनीयं क्रिया च गाथा चतुष्टये स्वयमेव योजनाया तथा हयो रंगुलावलिकयो संख्ये यो भागौ पश्यन्ति अंगुलस्य संख्येयं भागं पश्यन् आवलिकाया
 अपि संख्येयमेव भागं पश्यतीत्यर्थं तथा अंगुलं अंगुलमात्रं क्षेप्तं पश्यन् आवलिकांतः किञ्चिद्दूनामावलिकां पश्यति आवलिकां चेत् कालतः पश्यति तर्हि
 क्षेप्तोऽंगुलपृथक् अंगुलपृथक् अंगुलपृथक्त्वपरिमाणं क्षेप्तं पश्यति उक्तं च संखे ज्जंगुलभाग आवलियाए विमुणइतइभागं अंगुलमिह पेकुतो आवलियं
 तो मुणइकालं आवलियं मुणमाणो सम्पन्नं खेत्तमंगुलमुज्जत्तमिति पृथक् त्वं द्विष्टतिरानवभ्य इति तथा हस्ते हस्तमात्रे क्षेप्ते ज्ञायमाने कालतो मुज्ज
 त्तान्ति पश्यन्ति अन्तर्मुज्जत्तप्रमाणं कालं पश्यतीत्यर्थः तथा कालतो दिवसान्तः किञ्चिद्दूनां दिवसं पश्यन् क्षेप्तो गच्छते गच्छूत विषयो द्रष्टव्यः तथा योजन

हृत्थमिमुज्जत्ततो दिवसंतोगाउ यंमिवोधखो जोयणदिवसपुहत्तं पक्खंतोपणवीसाओ ४ भरहंमिअइमासो जंबु

अग्निपणि ऊइं ते समस्त वज्जजीव कहीये नि० ते अग्निकायना जीवानां प्रदेशके ते एकेक आकाश प्रदेशने विषे असंख्यातर जीवाना प्रदेशव्यापी

मंदी भा०

१६२

रह्याके ते केतलाकहे तेकहेछे जे समय एकप्रदेश एक आकाश प्रदेशमाहि थी कादतांतो असंख्याती उत्पत्ती काललागे एतला अग्निकादना जीवाना प्रदेश एकेक आकाशमध्येछे एकेक जीव अग्निनो मूकतां१ एकलोक भराइ तिसा असंख्याता लोकभराइ तेभणी लोकप्रमाणे असंख्याता खंडवा बली कनादेखे तेमाटे सु०भली परे खे०खेव स०सर्वदिशि विदिशिने विषे प०उत्कृष्टो अवधि ग्यानसु धणी उत्कृष्टो अवधि ग्याने करीने उत्कृष्टो एतलो खेव जाणे देखे तेकेहवो देखे तेभणी हिचे काल यकी अने खेवयकी देखवानो विचार कहेछे अ०जे खेवयकी आंगुलाने असंख्यातमो भागमात्र जाणेदेखे मा० तेकाल यकी आवलीना असंख्यातमा भावना कालनी आगली पाछली वात भली भुंडी सुभ असुभ ते सर्व कहे१ भा०वली जे खेव यकी आंगुलानो सं०संख्यातमो भागमात्र खेव जाणे देखे ते काल यकी आवलीकाना संख्यातमा भागना कालनी आगली पाछलीवात कहेछे २ अ० वली जे खेव यकी एक अंगुल मात्र खेव जाणे देखे मा०ते काल यकी आवलीना काल यकी अंतो० कांड एकछेरी आगली पाछली वात कहेछे ३ भा०वली जे खेव यकी पृथक आंगुल मात्र खेव जाणे देखे भा० तेकाल यकी आवलीकाना संपूर्ण कालना स्वरूपनी सर्व आगली पाछली वात कहेछे ४०वली जे खेवदेखे तेसु०काल यकी मुज्जत्त माहिली २ आगली पाछली वात कहे तथा वली क्षेत्रयकी पृथक हाथ क्षेत्रदेखे तेकाल यकी पुरा मुज्जत्तनी कालनी आगली पाछली वात कहेछे दि०गा०वली क्षेत्र यकी एकमात्र क्षेत्र देखे तेकाल यकीदि० एक दिन माहिली१ वातकहे० तथावली जेक्षेत्र यकी पृथकगाउ क्षेत्रदेखे तेकाल यकीदि० संपूर्ण एक दिननी आगलीपाछली सर्ववात कहेछे वो० सर्वजानवाबोवली जो० जेक्षेत्रयकी एक योजनमात्र क्षेत्रदेखेदि० तेकालयकी पृथक दिवसनी आगलीपाछली वातकहे प० वली जेक्षेत्रयकीप० २५ पक्षीसजोजन क्षेत्रदेखे प० तेकालयकी पक्ष माहिली१ आगलीपाछली वातकहे १० दूमवधत २ भ० वली क्षेत्रयकी पांचसे जोजन छवीस जोजनछकलानो सर्वभरत क्षेत्रदेखे तेकालयकी अर्धमास पूरापक्षनी

नंदी टी०

१६३

योजनमात्रं क्षेत्रं पश्यन् कालतो दिवसपृथक्त्वं पश्यति दिवसपृथक्त्वमानं कालं पश्यतीत्यर्थः तथा पक्षान्तः किञ्चिद्गूनं पक्षं पश्यन् क्षेत्रतः पञ्चविंशति योजनानि पश्यति भरहमित्यादि भरते सकलभरतप्रमाणे क्षेत्रावधौ कालतोऽर्द्धम उक्तः भरतप्रमाणं क्षेत्रं पश्यन् कालतोऽतीतमनागतं चार्द्धमासं पश्यतीत्यर्थः एवं जंबूद्वीपविषयेऽवधौ साधिको मासः कालतो विषयत्वेन बोद्धव्यः तथा मनुष्यलोके मनुष्यलोकप्रमाणक्षेत्रविषयावधौ वर्षं संवत्सरमतीतमनागतं च पश्यति तथा रुचकाख्यां वाह्यद्वीपप्रमाणक्षेत्रविषयेऽवधौ वर्षं पृथक्त्वं पश्यन्ति तथा संख्येज्जेत्यादि सङ्ख्यायत इति संख्येयः स च वर्षमाशेऽपि भवति ततस्तु शब्दाविशेषणार्थं किं विशिनष्टि संख्येय कालो वर्षसहस्रात्परोवेदितव्यः तस्मिन् संख्येयेकाले अवधि गोचरे सति क्षेत्रतः सास्यैवावधेर्गोचर तथा द्वीपाश्च समुद्रास्तौ अपि संख्येया भवति अपि शब्दाभ्याहानेऽपि महतएकदेशोऽपि किमुक्तं भवति संख्येयेकाले अवधिना परिक्रियमाने क्षेत्रमप्यत्र प्रज्ञापकापेक्षया संख्येय द्वीपसमुद्रपरिमाणं परिच्छेद्य भवति ततो यदिनामात्तस्यावधिरुत्पद्यते तर्हि जंबूद्वीपादारभ्य सङ्ख्येयाद्वीपसमुद्रास्तस्य परिच्छेद्या अथवा बाह्ये द्वीपे समुद्रे वा सङ्ख्येय योजना विसृते कस्यापि तिरश्च संख्येयकालविषयोऽवधिरुत्पद्यते तदा स यथोक्तक्षेत्रपरिमाणं तमेकेक द्वीपं समुद्रं वा पश्यति यदि पुनरसङ्ख्येय योजना विसृते स्वयंभूरमणादिके द्वीपि समुद्रे वा सङ्ख्येयकाखविषयोऽवधिः कस्याप्युत्पद्यते तदानौसप्रागुक्तपरिमाणं

द्वौषमिसाहित्रोमासो वासंचमणुयलोए वासपुहत्तंचरुयगंमि ५ संखिज्जमिउकाले दौवसमुद्दाविज्जंति संखि

वातकहे ११ जं० वली जेक्षेत्रयकी प्रमाण अणुक्त लाखजो जननोसर्व जंबूद्वीपनो क्षेत्रजाणे देखे तेकालयकी सा० भाभेरा एक मासनो आगली पाकली सर्ववात कहेछे १२ वा० वली जेक्षेत्रयकी ४५ लाख जोजननो सर्वमनुष्य क्षेत्रदेखेतेवे समुद्र अढीद्वीप सर्वदेखे तेकालयकी वा० वरस एकनी सर्ववात

नंदी टी०

१६४

सूत्र

भाषा

तस्य द्वीपसमुद्रस्य वा एकदेशं पश्यति इत्तमनुष्यवाच्यावधिरिव कश्चित् तथा काले असंख्येयपल्योपमादिलक्षणे अवधिविषये सति तस्यैव संख्येयकालपरिच्छेदकस्या
वधेः क्षेत्रतया परिच्छेद्या द्वीपसमुद्रभावाविकल्पनीया भवन्ति कस्यचिदसंख्येयकस्यचित् संख्येयकस्यचिदेकदेश इत्यर्थः यदा इत्तमनुष्यस्यासंख्येयकालविषयो व
धिरुत्पद्यते तदानामसंख्येय द्वीपसमुद्रास्तस्य विषयः यदा पुनर्बहिर्द्वीपे समुद्रे वा वर्तमानस्य कस्यचित्तिरश्चोऽसंख्येयकालविषयो वधिरुत्पद्यते तर्हि तस्य
संख्येय द्वीपसमुद्राः अथवा यस्य मनुष्यस्यासंख्येयकालविषयो जायते तदानौ तस्य स्वयं भूरमणद्वीपस्य समुद्रस्य एकादशो विषयः स्वयं भूरमणविषयम
नुष्यवाच्यावधे र्वा तदेकदेशो विषयः क्षेत्रपरिमाणं पुन ये जिनापेक्षया सर्वत्रापि जंबूद्वीपादारभ्यासंख्येय द्वीपसमुद्रपरिमाणमवसेयं तदेवं यथा क्षेत्र

ज्जाकालंमि असंखिज्जे दीवसमुदायभइयव्वा ६ काले चउखवुड्ढी कालोभइयव्वुखित्तवुड्ढीए वुड्ढीए द्वयप

कहे १३ वा० वली जे क्षेत्रयकी रुचक द्वीपलगे क्षेत्रजाणे देखे ते कालयकी वा० पृथक्वरसनी आगली पाऊली वातकहे १४ पृ० दी० ते क्षेत्रयकी सं०
संख्याता द्वीप संख्याता समुद्रदेखे १५ तथा संख्याता द्वीप देखे ते संख्याता कालनी वातजाणे कहे दी० एक समुद्र संख्याता योजन नुदेखे तथा द्वीप मध्ये उपनृतदा
संख्याता समुद्र संख्याता योजनलगे देखवो कहे ते जिहां अवधियानं के तिहां अवधि दर्शन निश्चय के अने अवधि दर्शन ऊंचे तिहां अवधियाननी भजना के ते माटे
अवधि ग्यानसाथे अवधि दर्शन लेवो दी० वली जे क्षेत्रयकी असंख्याता संख्याता द्वीपसमुद्रालगे देखे ते इहां संख्याता द्वीपसमुद्रदेखे ते इना जोजन असंख्याता
जऊवे ते भणी भ० भजना कही के ते कालयकी पणि असंख्याता कालनी आगली पाऊली वातकहे के पणि धर्मास्तिकायादिक १० बोल केवल ज्ञान विना ज्ञानेन ही
का० एक कालनी दृष्टि ऊंचीयकी द्रव्य १ क्षेत्र २ काल ३ पर्याय ४ एह च० आराई वस्तु आराई वस्तु आनी वु० दृष्टि याद तथा वली जे क्षेत्रनी दृष्टि ऊंचे ति वारे का० का

८० दी टी०

१६५

वृद्धौ कालवृद्धिः कालवृद्धौ च यथा चेतवृद्धिस्तथा प्रतिपादितं सम्प्रतिद्रव्यचेतकालभावानां मध्ये यद्ब्रह्मादौ यस्य वृद्धिरुपजायते यस्य च न तदभिधित्सु
रात्र काले इत्यादि कालावधिगोचरे वर्द्धमाने वर्द्धमानेव तुष्णं द्रव्यचेत कालभावानां वृद्धिर्भवति तथा चेतस्य वृद्धिः चेतवृद्धिस्तस्यां सत्यां कालोभज
नीयो विकल्पनीयः कदाचिद्वर्द्धते कदाचिन्नचेतं ह्यत्यन्तं सूक्ष्मं कालस्तु तदपेक्षया परिस्थूरस्ततो यदि प्रभृता चेतवृद्धिस्ततो वर्द्धते शेषकालेनेति द्रव्य
पर्यायो तु नियमतो वर्द्धते आह च भाष्यकृतकाले पवट्माण्ये सव्ये द्वाद्वाधोपवट्ति खेत्ते काले भट्टयो वट्टति उदव्यपज्जाया १ तथा द्रव्यं च पर्यायश्च द्रव्य
पर्यायो तयोर्वृद्धौ सत्यां सूत्रे विभक्तिलोपः प्राकृत शैल्यभजनीयावेव चेतो कालौ तु शब्दएव कारार्थः सचभिन्नकमस्तथैव योजितः विकल्पश्चायं कदाचि
त्तय वृद्धिर्भवति कदाचिन्न यतो द्रव्यं चेतोदपि सूक्ष्मं एकस्मिन्नपि नभःप्रदेशेऽनन्तस्त्वंधावगाहनात् द्रव्यादपि सूक्ष्मपर्यायः एकस्मिन्नपि द्रव्ये नन्तपर्याय

ज्जव भट्टयव्वा खेत्तकालाओ ७ सुद्धमोयहोइ कालो तत्तो सुहमयरयं हवइ खित्तं अंगुलसेटीमित्ते उसप्पिणिओ

लनीभजनाज्जवे एतलेजे चेतनी वृद्धाहोताकालनीभजनाज्जवे तेवाधे अथवा न वाधेअनेद्रव्य १ खेत्त २ पर्याय ३ तीनानी निश्चय वृद्धायाइ ४ ० जेद्रव्यअने प०
पर्यायवृद्धिज्जतायकते परमाणुआदिक वधतायकाद्रव्य अनेपर्यायवेद्धवधे; खि० चेतनी अनेका० कालनी भजनाजाणवोवाधे तथान वाधेतेभणीभा०
भजनाकहीळे पुभ० भजनाजाण वीखि० खेत्तनीका० कालनीपणि एतलेद्रव्ययकी परमाणुआदिक भावतेवणादिक पर्यायवधतां चेतनुजाणवुवधे तथानवधे
पणिइभजकालनुजाणवुवधे तथान पणिवधेएतलामाटेजे अनंतप्रदेशीओखंध एक आकाश माहिसमाइ अनेएक परमाणुमाहि अनंतगुणकालादिकवर्ण
नापर्यायज्जवे ७हिवेवलो इहाएहजनो सुद्धपणुविशेष देखाडेखे सु० सूद्धप्रथमतोहो० ज्जवेका० समयादिकाल १ त० तेहयकीसु० सुद्धह० ज्जवेखि०

नंदी टी०

१६६

संभवात् ततो द्रव्यपर्यायवृद्धौ चेतकालौ भजनीयावेव भवः द्रव्ये च वर्द्धमाने पर्यायानि यमतो वर्द्धन्ते प्रतिद्रव्यं सङ्ख्येयानामसङ्ख्येयां बाधनापरिच्छेद
सम्भवात् पर्याये तु वर्द्धमाने द्रव्यं भाज्यं एकस्मिन्नपि द्रव्ये पर्यायविषयावधि वृद्धिसम्भवात् आह च भाव्यकृत भयणाए खेत्तकालाए परिवर्द्धन्ते सुदृश्य
भावेसु द्रव्ये वृद्धि भावा भावे द्रव्यतु भयणिज्जं सत्ताच ननु जघन्यमध्यमोत् कटभेदभिन्नयोरवधि ज्ञानसम्बन्धिनोः चेतकालयोरंगुलावल्लिका असंख्येय
भागादिरूपयोः परस्परं समयप्रदेशसंख्यया किं तुल्यत्वमुत्तरीनाधिकत्वं उच्यते चीनाधिकत्वं तथाहि आवल्लिकाया असंख्येय भागे जघन्यावधिविषये यान
न्तः समयास्तदपेक्षया अंगुलस्यासंख्येय भागे जघन्यावधिविषयएव ये नभः प्रदेशास्तौ असंख्येयगुणाः एवं सर्वत्राप्यवधिविषयात्कालादसंख्येय गुणत्वमव
धिविषयस्य चेतस्यावगन्तव्यं उक्तं च स्वमसंख्येज्जगुणं कालास्योखेत्तमोहि विसृतं अवरोप्यरसंबद्धं समयप्यएसप्यमाणेणं अथचेतस्येत्यं कालादसंख्येय
गुणाता कथमवसीयते उच्यते तत्र प्रामाण्यात् तदेव सूत्रमुपदर्शयति सुहृदमोय इत्यादि सूक्ष्मः कृच्छ्रो भवति कालः च शब्दो वाक्यभेदकमोपदर्शनार्थो यथा
सूक्ष्मास्तावत्कालो भवति यथा उत्पलपत्रगतभेदे प्रतिपत्रमसंख्येयाः समयाः प्रतिपादन्ते ततः सूक्ष्मः कालस्तस्मादपि कालात् सूक्ष्मतरं चेतनं भवति यस्मादं
गुलमात्रे चेतप्रमाणांगुलकमात्रे अणिरूपे नभः खंडं प्रतिप्रदेशं समयगणनया असंख्येया अवसर्पिण्य स्तीर्थकर्तृद्वाराख्याताः इदमुक्तं भवति प्रमाणां

सूत्र

भाषा

असंखिज्जा ८ सेतं वड्डमाणयं ओहिनाणं ३ सेकिंतं होयमाणयं ओहिनाणं होयमाणयं ओहिनाणं अप्परुत्थेहिं च

चेततेचेतसूक्ष्मकिमज्जवेकालयकीतेभणीदिखाडेकेच० अंगुलमात्रएकआकाशनीस० सेणिहाइतेअेयनाआकाशप्रदेशके तेसमयअपहरतां २ उ० अवसर्प
णीच० असंख्याती लागे तेभणीकालयकी तेचेतसूक्ष्मते एकेर आकाशप्रदेशी प्रमुख संख्याताअसंख्याता अनंतप्रदेशीखंध अनंताके तेभणीद्रव्यसूक्ष्म

नंदी टी०

१६७

सूत्र

भाषा

गुलैकमात्रे एकैकदेशश्रेणिरूपे नभः खण्डे यावन्तोऽसंख्येया स्ववसर्पिणीषु समवासावत्प्रमाणाः प्रदेशवर्तन्ते ततः सर्वत्रापि काष्ठादसंख्येयगुणं ज्ञेयं
 ज्ञेयादपिचानन्तगुणद्रव्यं द्रव्यादपि चावविविधवाः पर्यायाः संख्येयगुणा असंख्येयगुणावा उक्तं च खेत्तपिसेसिंहितोद्वमणांतगुणितं पण्येहिं दवे हिंतो
 भ.गो संखगुणो असंखगुणिओवाः १ सेतमित्यादि तदेतद्वर्द्धमानकमवधिज्ञानं सेकिंतमित्यादि अथ किं तत् हीयमानकमवधिज्ञानं सूरिराह हीयमानक
 मवधिज्ञानं कथंचिद्वत्तं सत् अप्रशस्तेष्वध्यवसायस्थानेषु वर्तमानस्याविरतसम्यग्दृष्टेर्वर्तमान चारित्रस्य देशविरतादेः संक्लिष्टमानचारित्रस्य देशविर
 तादेः सर्वतः समंतादवधिः परिहीयते पूर्वावस्थातो हानिसुपगच्छति तदेतत् हीयमानकमवधिज्ञानं से किंतमित्यादि अथ किं तत् प्रतिपाति अवधिज्ञानं

वृत्तसाण्ड्राणेहिं वडुमाणस्स वडुमाणचरित्तस्स संक्किलिस्स माणस्स संकिलिस्स माणचरित्तस्स सव्वओ समंता ओही
 परिहोयदू सेतं होयमाणयं ओहिनाणं ४ सेकिंतं पडिवाइ ओहिनाणं पडिवाइ ओहिनाणं जस्सं जहस्येणं अंगुलस्स

तेहयकी पर्यायसुच्छते किमतेइम जेपरमाणुवादिक मांहिवर्णादिक पदवा अनंताहे तेभणीद्रव्यपर्यायसुच्छ ४८ से० तेएहवावर्द्धमान उ० अवधिग्यानना
 भेदकह्मा ३ से० तेकि० कुणकेहवोही० हीयमानउ० अवधिग्यानहृद्वियकी विपरीतजाणवो १ अ० अप्रशस्तमनना पाड्यापरिणाम करीनेअ० अध्यवसाय
 भूडांएहवा परिणामाकरीनेउ० जेअवधिग्यानी परिणामनाडा० स्थानकच० दृष्टतथा तेपरिणामे अनेव० वर्द्धमानेजहेच० चारित्रना परिणामवर्तताथ
 कामाठाहीणा अध्यवसायथायवे ह्वा तिवारपहे सं० चोखाचित्तनहिते मेलअध्यवसायवधतां जावअवधिज्ञानना सं० चोखामहीवर्त्तचा० चारित्रनाअध्य
 वसायतिथेकरीने तेमइला परिणामाकरी चारित्रपालतायकास० सर्वदिसिसर्वविदिसानेविघेउ० अवधिग्यानः प० हानिपामेहीयोपडे से० तेही०

नंदी टी०

१६८

सूरिराह प्रतिपात्यवधिज्ञानं यत अवधि ज्ञानं जघन्यतः सर्वस्तोक्तया अंगुलस्या संख्येयभागमात्रं संख्येयभागमात्रं वा वालाग्रपृथक्त्वं वालिजां वा वा
लाग्राटकप्रकरमाणां लिजापृथक्त्वं वायकां वालिजाटकमानां यका पृथक्त्वं वायूकाटकमानं यवपृथक्त्वं चांगुलं वा अंगुलपृथक्त्वं वा एवं वा
वदुत्कर्षेण सर्वप्रचुरतयालोकं दृष्ट्वा उपलभ्यप्रतिपतेत प्रदीप इव नाशमुपयायात् तस्य तयावधिक्षयोपशमजघन्यत्वात् तदेतत् प्रतिपात्यवधिज्ञानं शेषसंगमं

स्व

असंखिज्जयभागं वा संखिज्जयभागं गालगं वा वालगपुङ्क्तं वा लिक्खं वा लिक्खपुङ्क्तं वा जूयं वा जूयपुङ्क्तं वा जवं वा
जवपुङ्क्तं वा अंगुलं वा अंगुलपुङ्क्तं वा पाउवा पाउपुङ्क्तं वा विहत्थिं वा विहत्थिपुङ्क्तं वा रयणिं वा रयणिपुङ्क्तं
वा कुत्थिं वा कुत्थिपुङ्क्तं वा धणं वा धणपुङ्क्तं वा गाउयं वा गाउयपुङ्क्तं वा जोयणं वा जोयणपुङ्क्तं वा जोयणसयं वा

भाषा

हीयमानः ३० अवधिज्ञान ४ से० तेअथहिक्खेकुणप० पाळोपडे तेउ० अवधिज्ञानकहीयेहेगोतमः जेअवधिग्यामजघन्यआंगुलनु असंख्यातमोभागदेखेउतकटो
आखोलाकदेखोनेत्तणमात्र मांहिदीवानी परिउल्लाह जायते इमज० जेहभणी इहोज० जघन्यतोअ० अंगुलनो असंख्यातमोभाग मात्रदेखेवा० अथवा
इहवाअड्सर्जायगा आगलापदनी उहभणीजाणवो सं० संख्याता अंगुलनोभाग मात्रखेतदेखे वा० अथवाः वा० वालाग्रप्रमाणखेतदेखे २ वा० अथवा
पृथक् वालाग्रप्रमाणजेतलोखेत देखे ४ वा० अथवा लीखप्रमाणखेत देखे ५ वा० अथवा लिखपृथक् लीखप्रमाणखेत देखे वा० अथवा जू० जूप्रमाणखेत
देखे ७ वा० अथ वाः जू पृथक् जू प्रमाणे खेत देखे वा० अथवा ए० इमज० जवप्रमाणखेत देखे ८ वा० अथवा ज० पृथक् जवमात्र देखे १ अथवा १०
अ० आंगुलमात्र देखे ११ अथवा अ० पृथक् आंगुल प्रमाणखेत देखे १२ वि० १२ आंगुलनी विहथप्रमाणखेत देखे वि० पृथक् विहथ प्रमाणखेत

ટીકાનાસ્ત્રી

નંદી સૂત્ર

૧૬૮

ભાષા

જોયણસયપુઝત્તંવા જોયણસહસ્રંવા જોયણસહસ્રપુઝત્તંવા જોયણલક્ષંવા જોયણલક્ષપુઝત્તંવા જોયણકોઢિંવા જો
યણકોઢિપુઝત્તંવા જોયણકોઢાકોઢિંવા જોયણકોઢાકોઢિપુઝત્તંવા ઉક્કોસેણં લોગં વા પાસિત્તાણં પઢિવણ્જા સેતં

દેખે ૧૪ ર૦ ૨૪ આંગુલની એકહાથ પ્રમાણે છેત ૧૫ ર૦ ઇથક હાથ પ્રમાણે ૨ હાથ થી લેઈને ૬ હાથ પ્રમાણે છેત દેખે ૧૬ વા૦ અથવાકુ૦
વેહાથ પ્રમાણકુત્તિ એતલો છેત દેખે ૧૭ અથવા કુ૦ તથા ઇથક કુત્તિપ્રમાણ છેત દેખે ૧૮ વા૦ અથવાધ૦ ધનુષ્યતે ૪ હાથપ્રમાણ છેત દેખે ૧૯ વા૦ અથ
વા ધ૦ ઇથક ધનુષ્યપ્રમાણે તેર ધનુષ્ય થીલેઈ ૪૫ ધનુષ્ય તાઈ છેત દેખે ૨૦ ગા૦ ઇથકગાઉ પ્રમાણ છેત દેખે ૨૧ અથવા ૨૨ જો૦ એક જોજનપ્રમાણ
છેત દેખે ૨૩ અથવા ૨૩ જો૦ ઇથક જોજનપ્રમાણે છેત દેખે વા૦ અથવા ૨૪ જો૦ એકસો જોજન પ્રમાણે છેત દેખે અથવા જો૦ ઇથક સો જોજન
તેક્રે ૨ સો થી લેઈ ૬ સો જોજનપ્રમાણે છેત દેખે અથવા ૨૬ જો૦ એકહજાર જોજન પ્રમાણે છેત દેખે વા૦ અથવા ૨૭ જો૦ ઇથક હજાર જોજન
પ્રમાણ છેત દેખે વા૦ અથવા ૨૮ જો૦ લાખ જોજન પ્રમાણે છેત દેખે ૨૯ જો૦ ઇથક લાખ જોજન પ્રમાણે છેત દેખે ૨૯ અથવા ૩૦ જો૦
કોઢિ જોજન પ્રમાણે છેત દેખે વા૦ અથવા ૩૧ જો૦ ઇથક કોઢી જોજન પ્રમાણે છેત દેખે અથવા ૩૨ જો૦ કોઢા કોઢીજોજનપ્રમાણ
છેત દેખે વા૦ અથવા ૩૩ જો૦ ઇથક કોઢાકોઢી જોજનપ્રમાણે છેત દેખે અથવા ૩૪ જો૦ સંખ્યાતા કોઢાકોઢિ જોજનપ્રમાણે છેત દેખે વા૦
અથવા ૩૫ જો૦ અસંખ્યાતા જોજનની કોઢાકોઢી પ્રમાણે છેત દેખે ૩૬ અથવા: ૩૭ ઉત્કટોલો લોકસર્વ ૧૪ રાજ પ્રમાણે આખાલોકને વા૦
દેખે દેખીનેપદ્મે સ્વર્ણમાત્રમાહિ ૫૦ દીવાનીપરિ ઉલ્હાઠીજાયેપાછો પઢિજાઈ ૩૭ સે૦ તેપદ્મ૦ પાઢિવાઈ ૩૦ અવધિમ્માનકહ્યો ૫૦ સે૦ તેઅથહિવે કિં૦

नंदी टी०

१७०

सूत्र

भाषा

नवरं कुचिद्विहस्तप्रमाणाधनुश्चतुर्हस्तप्रमाणं पृथक्त्वं सर्वत्रापि हि प्रभृतिरानवभ्य इति सैद्धान्तिक्यापरिभाषया द्रष्टव्यं ये किं तमित्यादि अथ किं तदप्रति
 पात्यवधिज्ञानं सूरिराह अप्रतिपात्यवधिज्ञानं येनावधिज्ञानेन अलोकस्य सखन्धिनमेकमप्याकाशप्रदेशं आस्तां वज्रना काशप्रदेशानित्यपि शाब्दार्थं
 पश्येत् एतच्च सामर्थ्यमात्रमुपवर्ण्य ते नत्वलोके किंचिदप्यवधिज्ञानस्य द्रष्टव्यमस्ति एतच्च प्रागेवोक्तं तत आरभ्याप्रतिप्रात्या केवलप्राप्तेरवधिज्ञानं अयमत
 भावार्थः एतावति क्षयोपशमे संप्राप्ते सत्यात्माविनिहतप्रधानप्रतिपक्षयो धनपतिरिव न भूयः कर्मशत्रुणा परिभूयते किन्तु समासादिति तावदालोकजयोऽ
 प्रतिनिवृत्तः शेषमपि कर्मशत्रु सङ्घातं विनिर्जित्य प्राप्नोति केवलराज्यत्रियमिति तदेतदप्रतिपात्यवधिज्ञानं तदेव मुक्ताः षडप्यवधिज्ञानस्य भेदासम्प्रति
 द्रव्याद्यपेक्षया अवधिज्ञानस्य भेदान् चिन्तयति तं समासश्चो इत्यादि तत् अवधिज्ञानं समासतः संक्षेपेण चतुर्विधं चतुःप्रकारं प्रज्ञप्तं तद्यथा द्रव्यतः

पडिवाद् ओहिनाणं ५ सेकिंतं अपडिवाद् ओहिनाणं अपडिवाद् ओहिनाणं जेणं अलोगस एगमवि आगासपएसं
 जाणद् पासद् तेणपरं अपडिवाद् ओहिनाणं सेतं अपडिवाद् ओहिनाणं ६ तं समासश्चो चउव्विहं पन्नत्तं तंजहा द

कुणःअ० ते अपडिवाद् तेपाळोपडेनहीर उ० अवधिग्यानकिसुं कहीयेर जे० जिणेअवधिग्याने करीनेअ० सर्वलोक देखीनेपळे अलोकए० एकजआ०
 आकाश प्रदेशनेजाणे पा० देखे ते० ते उपराति अ० अपडिवाद् करीदेखेएतलेतेग्यांन आब्यो यकोनजाद् तेजिमप्रभातीप्रकाशहोताहोतासुर्यउगीजाइति
 मद्रहापिण अवधग्यानकरीने अलोकनो आकाशखेत्तदेखे देखता केवल ग्यानरूपसुख्य उगी आवेतेअपडिवाद् अवधग्यानजा० जाने सं० ते अवधग्यान
 नासं० संखेपयीं समुचयः अ० आरभेदतेहना प० प्रख्यातं० ते जिमहेतिमकहेहे द्रव्ययकीखे० खेतयकीका० कालयकी भा० भावयकी त० तिहांद०

नंदी टी०

१७१

क्षेत्रतः कालतोभावतश्च तत्तद्व्यतो यमितिवाक्यालङ्कारे अवधिज्ञानीजघन्येनापि भावप्रधानोर्थनिर्देशः सर्वजघन्यतयापि अनन्तानिरूपिद्रव्याणि जानाति पश्य
 तितानि च तैजसभाषा प्रायोम्यवर्गणामपान्तरालेवर्त्तीनि द्रव्याणि उत्कर्षतः पुनः सर्वाणिरूपिद्रव्याणि वादरसूक्ष्माणि जानाति पश्यति तत्तत्ज्ञानं विशेषग्रहणा
 त्कंदर्शनं सामान्यपरिच्छेदात्मकं आह च चूर्णिकृतजाणदूत्तिणां तत्तज्जंविसेसगृहणं सागारमित्यर्थः पासद्विदं सगंजं सामान्यगृहणं तदंसगारमित्यर्थः आ
 हादौ दर्शनं ततो ज्ञानमिति चक्रमः ततएनं कमंपरित्यज्य किमर्थं प्रथमं जानातीत्युक्तं उच्यते इह सर्वालब्धयः साकारोपयोगोपयुक्तस्योत्पद्यन्ते अवधिरपिलब्धिरुप
 वर्ण्यते ततः प्रथममुत्पद्यमानो ज्ञानरूप एवोत्पद्यते न दर्शनरूपस्तत्र क्रमेणोपयोगप्रवृत्तेर्ज्ञानोपयोगानन्तरं दर्शनरूपोपीति प्रथमतो ज्ञानमुक्तं पश्चादर्थनं अथ
 वाद्वाध्ययने सम्यग्ज्ञानं प्ररूपयितुमुपक्रांतं यतो नुयोगप्रारम्भेऽवश्यं मङ्गलाय ज्ञानपञ्चकरूपो भावनंदि वक्तव्य इति तत्प्ररूपणार्थमिदमध्ययनमारब्धं ततः स
 म्यग्ज्ञानमिह प्रधानं न मिथ्या ज्ञानं तस्य मांलव्यहेतुत्वायोगादर्थनं त्ववधिज्ञानविभङ्गसाधारणमिति तदप्रधानं प्रधानानुयायी च लोकि कको लोकोत्तरश्च
 मार्गस्ततः प्रधानत्वात् प्रथमं ज्ञानमुक्तं पश्चादर्थनमिति तथा क्षेत्रतोऽवधिज्ञानी जघन्येनांगुलासङ्ख्येयभागमुत्कर्षतोऽसङ्ख्येयानि अलोके लोकप्रमाणानि

खत

अधो १ क्षेत्रो २ कालो ३ भावो ४ तत्तद्व्यतोऽर्थो हिनाणी जहन्नेणं अणं तादृं हविद्व्यादं जाणदू पासदू उ
 कोसेणं सव्यादं हविद्व्यादं जाणदू पासदू क्षेत्रोऽर्थो हिनाणी जहन्नेणं अंगुलस्य असंखिज्जादं भागं जाण

भाषा

द्रव्यकी तो अवधिभ्याननोधणी उ० अवध्याने करीने ज० जघन्यः अ० अंगुलनो अ० असंख्यातो भागः जा० जाणे पा० देखे उ० उत्कृष्ट स० सर्वरूपी
 द० द्रव्याने जा० जाणे पा० देखे खे० क्षेत्रकी उ० अवधगानी अवधिकरी ज० जघन्यः अ० अंगुलनो अ० असंख्यातो भागः जा० जाणे पा० देखे उ०

નંદી ટીં

૧૭૨

ચતુર્દેશરજ્જ્વાલિકાનિ ચ્વણ્ડાનિ જાનાતિ પચ્છતિ કાલતોઽવધિજ્ઞાની જઘન્યે નાવલિકાયા અસંખ્યેયભાગમુત્કર્તો અસંખ્યેયા ઉત્સર્પિણ્યસર્પિણી અસંખ્યે
યોવસર્પિણી પ્રમાણમતીતમનાગતં ચ કાલં જાનાતિ પચ્છતિ ભાવતોઽવધિજ્ઞાની જઘન્યે નાંતાન્ભાવાન્ પર્યાવાન્ આધારદ્રવ્યાનંતવાત્ નતુ પ્રતિ દ્રવ્યં સંખ્યે
યામસંખ્યેયાનાં વા પર્યાયાણાં દર્શનાત્ ઉક્તંચ એગં દ્વં પેત્ત્વં ચંધમણું વાસપજ્જવેતસ્ય ઉક્કોસમસંખ્યેજ્જે પેચ્છદ્દે કોદ્દે ઉત્કર્ષતોપ્યનન્તાન્ ભાવાન્ જાના
તિપચ્છતિ કેવલં જઘન્યપદાદુત્કટપદમનન્તગુણં આદ્ધચ ચુર્ણિત્ત જહન્નપયાચ્ચો ઉક્કોસપયમણંતગુણમિતિ સર્વભાવાણમણંત ભાગં જાણદ્દ પાસદ્દત્તિ તા

સૂત્ર

દ્દપાસદ્દ ઉક્કોસેણં અસંખિજ્ઞાદ્દ અલોગે લોગપ્રમાણમિત્તાદ્દ ચંડાદ્દ જાણદ્દ પાસદ્દ કાલચ્ચોગં ઓહિનાણી જહન્નેણં
આવલિ આપ અસંખિજ્ઞાદ્દ ભાગં જાણદ્દ પાસદ્દ ઉક્કોસેણં અસંખિજ્ઞાચ્ચો ઉસપ્પિણીચ્ચો અવસપ્પિણીચ્ચો અદ્દમણાગયં
ચ કાલં જાણદ્દ પાસદ્દ ભાવચ્ચોગં ઓહિનાણી જહન્નેણં અણંતે ભાવે જાણદ્દ પાસદ્દ ઉક્કોસેણવિ અણંતે ભાવે જાણદ્દ

ભાષા

ઉત્કટતો અ. અસંખપ્રાતા અ. જેઅલોકમધ્યે અલોકના લો. લોકપ્રમાણે તે એકલોકએહવા અલોકના આકાશનાજેત્વના ચ. ચંડાને જા. જાણેપા.
દેખે ૨ કા. કાલચક્રી ઉ. અવધિગ્યાની અવધગ્યાનકરી જ. જઘન્યતો આ. આવલીકાના અ. અસંખપ્રાતમાભાગના આગલી પાછલીવાત સર્વજાણે
અ. પા. દેખે અવધદર્શનેકરી દેખે ઉ. ઉત્કટોતો અવધગ્યાન અવધદર્શનકરી અ. અસંખપ્રાતી ઉ. ઉત્સર્પણીલોગે અ. અસંખપ્રાતી અવસર્પિણીનાકાલ
ની; અ. અતીતકાલની તેપાછલી; અ. અગામીયાકા. કાલનીતે જા. વેલ્લકાલની વાતને જાણે પા. દેખે ૩ ભા. ભાવચક્રી ઉ. અવધિગ્યાનનોધણી
અવધિકરીને જ. જઘન્ય; અ. વર્ણાદિક અનંતાભાવ જા. જાણે પા. દેખે ઉ. ઉત્કટોતે પિણઓહિનાણી અ. અનંતાભાવ વર્ણાદિક જા. જાણે પા.

नंदी टी०

१७३

नपिचोत्कृष्टपदवर्त्तिनो सर्वभावानां सर्वपर्यायाणामनन्त भागकल्पान् जानाति पश्यति तदेवमवधिज्ञानं द्रव्यादिभेदतोष्यभिधाय साम्प्रतं संग्रहगाथा
माह ओही इत्यादि एषोऽनन्तरोऽवधिर्भवप्रत्ययतो गुणप्रत्ययतश्च वर्णितो व्याख्यातः पाठान्तरं वधि ओदुविहोति वर्णितो हि प्रकारतस्य च भवगुणप्रत्य
यतो द्विविधस्यापि बहवो विकल्पा भेदास्तद्यथा द्रव्ये द्रव्यविषयाः कस्यापि कियत्द्रव्यं विषयइति द्रव्यभेदाद्भेदस्तथा क्षेत्र क्षेत्रविषया अंगुलासंख्येयभा
गादिक्षेत्रभेदात् काले कालविषया आवलिकासंख्येय भागादिकालभेदाच्च शब्दाङ्गावविषयाश्च कस्यापि कियन्तः पर्यायाविषय इतिभावभेदो भेदः तत्र
जघन्य पदेप्रति द्रव्यंचत्वारोवर्णं गंधरस स्पर्शलक्षणा पर्यायादौ पञ्जवेदुगुणिए सव्वजहन्वेणपेच्छएतेउ वन्वई आचउरोइति वचनप्रमाण्यात्
मध्यमतोऽनेक संख्येभेदभिन्ना उत्कर्षतः प्रतिद्रव्यमसंखेयान् नतु कदाच नाप्यनन्तान् यत आह भाष्यकृत नाणंतेपेच्छइ कइयाइ तदेवमवधि

पासइ सव्वभावाणं अणंत भागं जाणइ पासइ ओहिभवपच्चइओ गुणपच्चइओय वणिओ दुविहो तस्सयवज्जविगप्पा
दव्वे खेत्तेयकालेय भावेय १ नेरइ अदेवतित्थं कराय ओहिस्सबाहिरा ऊंति पासंति सव्वओखलु सेसादेसेण पासं

देखे स० सर्वभावते जेकेवल्लग्याने करीने देखे ते सर्वभाव अ० तेहनो अनंतमोभागमात्र जा० जाणे पा० देखे हिवेवलीएहज सर्वपा क्खलासमां
नीवेगायाकहेके उ० अवधग्याननावेर प्रकारकह्याते कुणर तेकहेके भ० एकतोभव प्रत्यय अवधिज्ञान उपजेते कहियो गु० बीजोगुण प्रत्ययअवधग्यानते
भलोअध्यवसायरूपजेतेकहीओदु० तेनारकी देवतार नेभवप्रत्ययकुइतिथंच मनुष्यनेत० भला गुणाकरीने उपजेइमदोयर भेदकरीनेतेहनेदेखवानापिण
णव० घणाभेदकह्याके तेसर्वभावभेदजाणवावली द्रव्ययकीखि० खेत्यकीर का० कालयकीरभावयकी३ए४ भेदकह्याके१ एहवागायानोअर्थकेने० नारकी

सूत्र

भाषा

नंदी भाषा

१७४

नोअनेदे० देवतानोआव्योति० तिर्थकरऊवे तेहनेअवधिग्यानहो इतेहनेनार कीतिर्थकर३ देवता उ० अवधम्यानऊवे तेहनेवा० वाहिरपणिऊवे पास इतेसर्वदेखे तेभणीऊवे सव्य० सर्वथकीदेखे खे० खेतखे० निचयजाणवोते इहांगर्भयकीनी कल्यानेतीर्थ करादिकतेकारणे अवधिग्यानऊवे तेमध्येतीर्थ करअवधि ग्यानकरीसव्य० सर्वदिशिपा० देखे अनेवलीसे० शेषबीजा सर्वजीव अवधनाधणीदे० देसथकी पा० देखे २ गायार्थःतीर्थकर अवधिग्यानेकरी सर्ववाहिरला प्रदेशथी सर्वात्माना प्रदेशथीजाणि देखे शेषदेशयकी देखेसे० तेउ० अवधिपानकह्यो १ हिवेइहांवलीसुलभ जाणवाभणीविशेषेलिखीयेके नारकीने १ दे० देवताने २ ति० तिर्थकरने ३ अवधिज्ञानहो इतेसर्वथकीहो इतेसर्वयकी देखे गभ० गर्भजमनुष्यनरगगतिने कारणेजीवके तेमध्येतीर्थ करअवधिज्ञानकरीने सर्वदिसि इदेखेअनेबीजा देशथीपिणदेखे वलीएक जीवनेअवधिज्ञानरहे तोउत्कृष्टो६६ आसट्टि सागरोपमताई रहैएअवधिज्ञान नाममात्र कारणमात्र कह्योवाकी उदारिकआश्रीदेसथकी पिणदेखे तेकेतला खेतलगे तेमांडियेके प्रथमजीवतीर्थकरनो तेहना अवधिज्ञाननोग्रमाणतो चारगतिनो प्रमाणकहेके तेप्रथमनारकीनु अवधिज्ञानके तेहनीविधिलिखीयेके रत्नप्रभानारकीनो अवधिज्ञानजघन्य३ गाऊ उत्कृष्टो४ गाऊ सक्करप्रभा मेजघन्य ३ तीनगाऊ उत्कृष्टो ३ साढाविणगाऊ वालुप्रभामांदि जघन्य२ गाऊ उत्कृष्टो३ गाऊ पंकप्रभामेजघन्य० गाऊ उत्कृष्टो२ अहीगाऊ धूमप्रभा मेजघन्य१ डेढगाऊ उत्कृष्टो२ गाऊदेखे तमप्रभामेजघन्य१ गाऊ उत्कृष्टो१ हवदगाऊ खेतदेखे तमतमाप्रभानारकी जघन्यअर्द्ध गाऊ उत्कृष्टो१ गाऊ खेतदेखे ७ एहनारकी आश्रीकह्योहिवेद सभवनपतिआश्रीकहेके तेमध्येअसुर कुमारनीजाति देवता१० सहजारवर्धना आऊखानाधणीके तेजघन्यतो २५ पंचवीसयोजनखेतदेखे अनेउत्कृष्टोसंख्याता योजनसंख्यातादीप समुद्रदेखे अनेसागरना आऊखानाधणी उत्कृष्टोअसंख्याता योजनअसंख्यातादीप समुद्रदेखे नागकुमारआदि नवनीकायनीजातिना जघन्य२५ योजनलगे खेतदेषे उत्कृष्टोसंख्याता योजनसंख्याता दीपसमुद्रलगे खेतदेखेवांणअंतर

નંદી ભાષા

૧૭૫

દેવતાજઘન્ય ૨૫ યોજન ઉત્કૃષ્ટા સંખ્યાતા દીપસમુદ્ર લગે દેખે જોતિષી જઘન્યપણિ સંખ્યાતા દીપ સમુદ્ર દેખે ઉત્કૃષ્ટોપણિ સંખ્યાતા દીપસમુદ્ર દેખે
 સોહમ્મ રૂસાળ દેવલોકના દેવતા જઘન્ય આંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગદેખે તે પાછિલો સીયો આવે છે એતલા માટે તેજે પાછિલા ભવનો અવધિજ્ઞાન
 અપર્યાપતીવેલાદૂં હોદૂં તે માટેપછે ભવપ્રત્યયહોદૂં ઉત્કૃષ્ટો દેખેતો ત્રીજોતોઅસંખ્યાતાદીપ સમુદ્રાલગે દેખેતેદ્રમજેઝંચોદેખે તોધ્વજાલગેદેખે નીચો દેખેતો
 રત્નપ્રભાપ્તવીનો જેઠીલાચરમાંત લગે દેખે ત્રીજો જઘન્ય સંખ્યાતાદીપસમુદ્ર દેખે ઉત્કૃષ્ટાઅસંખ્યાતા દીપસમુદ્રદેખે ત્રીજા ચતુથા દેવલોકના દેવતા
 ડાંચાં આપણી ધ્વજા લગે દેખે નીચો દેખે તો વીજી નરકના જેઠલા ચર્માંત લગે દેખે ત્રીજા અસંખ્યાતા દીપસમુદ્ર દેખે પાંચમા છટ્ટા દેવલોકના
 દેવતા ડાંચો આપણી ધ્વજા લગે દેખે નીચો ત્રીજી નરકના તલાલગે દેખે ત્રીજા અસંખ્યાતા સાતમા આઠમાદેવલોકના દેવતા ડાંચો આપણી ધ્વજા લગે
 નીચો ચતુથી નરકના ચર્માંત તલા લગે દેખે ઉપરલા ચારિ દેવલોકના દેવતા ડાંચો આપણી ધ્વજા લગે નીચો પાંચમી નરકાવાસાનાતલા લગે દેખે
 જેઠલા ૬ ગ્રેવેયકના દેવતા ડાંચો ધ્વજા લગે નીચો છટ્ટી નરકના તલા લગે દેખે ઉપરિલા ત્રિણ ગ્રેવેયકના દેવતા ડાંચો ધ્વજા લગે નીચો સાતમી નર
 ગના જેઠલા તલા લગે દેખે પાંચ અતુત્તર વિમાનના દેવતા ડાંચો ધ્વજા લગે દેખે નીચે કિંચિત્ માત્ર જણો લોકનાલ દેખે ત્રીજા સર્વદેવલોકના
 દેવતા અસંખ્યાતા દીપસમુદ્ર દેખે એજ અવધિજ્ઞાન દેવતા નારકીને દેખે વા આશ્રી કહ્યો હિવે અવધિજ્ઞાનના આકાર લિખીયે છે નારકીને અવધિ
 ય્યાન ત્રાપાને આકારે ૧ અસુર કુમાર ને ભવન પતીને અવધિય્યાન પાલને આકારે છે ૨ અંતરનો અવધિય્યાન પડદા નો આકાર છે ૩ જોતિ
 ષી યાને આકારે ૪ કલ્પવિમાનિકને ૧૨ દેવલોક સ્વદંડ આકારે છે એક પાસે સાંકડો ૫ ગ્રેવેયકનો અવધિ પુષ્પચંદ્રીને આકારે છે ૬ પાંચ
 અતુત્તર વિમાનના કિમ દેખે તે જિમ તરુણી સ્ત્રીના કાંચુંકને આકારે છે ૭ મનુષ્ય તિર્યંચનો અવધિજ્ઞાનના પ્રકાર સંદાણ છે તે જે સર્વસંસાર માંહિ

नंदी टी०

१७६

ज्ञानमभिधायसां प्रतं ये बाह्यावधयो ये चा बाह्यावधयस्तामुपदर्शयति नेरइए इत्यादि नैरयिकाश्च देवाश्च तीर्थंकराश्च नैरयिकादेवतीर्थंकरान् तीर्थंकरा इत्यत्र तीर्थाच्चैके इति वचनात् खप्रत्यये तीर्थशब्दान्मम च शब्दोवधारणे तस्य च व्यवहितः प्रयोगस्तं च दर्शयिष्यामि नैरयिकदेवतीर्थंकरा अवधिज्ञानस्याबाह्या एव भवन्ति बाह्या न कदाच नापि भवन्तीति भावः सर्वतो अवभासकावध्युपलब्ध चेतमध्यवर्त्तिनः सदैव भवन्तीत्यर्थः तथा पश्यन्ति सर्वतः सर्वासु दिक्षु विदिक्षु च खलु शब्दोवधारणार्थः सर्वास्तेव दिग् विदिक्ष्विति आह अवधेरबाह्या भवन्तीत्यस्मादेव सर्वत इत्यस्यार्थस्य लब्धत्वात् सर्वतः शब्दग्रहणमिति रिच्यते नातिरिच्यते अभ्यन्तरत्वाभिधानेपि सर्वतो दर्शनाप्रतीति र्खलु सर्वाभ्यन्तरावधिः सर्वतः पश्यति कस्यचित् दिगन्तराला दर्शनात् विचित्रत्वादवधेस्ततः सर्वतो दर्शनस्यापनार्थं पासन्ति सज्जो खलु इत्युक्तं आह च भाष्यकृत् अस्मिन्तरन्तिमणिए भन्नइयसन्ति सज्जो कीसद्याउदयजमसन्ततदिसो यन्तोविठिउन सज्जो ? शेषास्तिर्यङ् नरादेशेनैकदेशेन पश्यन्ति सर्वं बाह्यं सावधारणमिष्टित्वावधारणविधिस्तत एवमधारणीयं शेषा एव देशतः पश्यन्ति नतु शेषादेशत एवेति अथवान्यथा व्याख्यायते तदेवमवधि ज्ञानमभिधाय साम्प्रतं ये नियतावधयो ये चानियतावधयस्तान् प्रतिपादयति नेर इत्यादि नैरयिकदेवतीर्थंकरा एवावधेरबाह्या भवन्ति किमुक्तं भवति नियतावधयो भवन्ति नियमेनैषामवधिर्भवतीत्यर्थः एवंचाभिहिते सति संशयः किं ते देशेन पश्यन्ति उत सर्वतस्तत संशयोपनोदार्थमाह पासन्तीत्यादि सर्वतः सर्वत एव तेना वधिनातेनैरयिकादयः पश्यन्ति नतु देशतः अत्रपर आह नतु पश्यन्ति सर्वतः खल्वित्ये तावदेवास्तामवधिर बाह्या भवन्तीत्येतन्नयुक्तं यतो नियतावधित्वं प्रतिपादनार्थमिदमुच्यते तच्चनियतावधिं देवनारकाणां दोण्हं भवपञ्चइयंतंजहा देवाणंनेरइयाणंचेति वचनसामर्थ्यात्पिङ्गं तीर्थं कृतातुपारमविकावधि समन्वितागमस्याति प्रसिद्धत्वादिति अत्रोच्यते इहयद्यपिदोण्हं भवपञ्चइयमित्यादि वचनतो नैरयिकादिनां नियता वधित्वं लब्धं तथापिसर्वकालं तेषां नियतोवधिरिति न लभ्यते ततः सर्व

नंदी टी०

१७७

कालं नियतावधिचख्यापनार्थमवधेरवाह्यं भवन्तीत्युक्तं आह यद्येवं तीर्थं कृतमवधेः सर्वकालावस्थायित्वं विरुध्यते न ह्यस्य कालस्यैव तेषां विवक्षितत्वात्
 शेषं प्राग्वत् सेतं उहिना र्णाति तदे तदवधि ज्ञानं सेकिंतमित्यादि अथ किं तत् मनः पर्याय ज्ञानं एवं शिष्येण प्रश्ने कृते सतिये गौतम प्रश्न भगवन्निर्वचन
 रूपमनः पर्याय ज्ञानोत्पत्ति विषय स्वामिमार्गणाद्वारेण पूर्वसूत्रालाप का तथाग्रूपणा शंकायुदासाय प्रवचन बल्ल मानि विनेय जन अह्वाभि वृहये
 च तदवस्थाने च देववाचकः पठति जावइयातिसमयाहार गच्छेत्यादि निर्युक्ति गाथासूत्रमिव मण पज्जवनाणेणं भंते इत्यादि मनः पर्यायज्ञानं प्राग्नि
 रूपितशब्दार्थं णमिति वाक्यालंकारे भंतेन्ति गुर्णमन्त्रणे किमिति पञ्चे मनुष्याणामुत्पद्यते इति प्रकटार्थं अमनुष्याणामुत्पद्यते इति अमनुष्यादेवादयसो
 षामुत्पद्यते एवं भगवता गौतमेन प्रश्ने कृते सति परमाहृत्यमहिम्ना विराजमानस्त्रिलोकीपतिर्भगवान् वर्द्धमानस्वामी निर्वचनमभिधत्ते गोयमामणुस्साण
 मित्यादि हे गौतमसूत्रे दीर्घत्वं सेलीपः संबोधने ऋसोवेति प्राकृतलक्षणसूत्रे वा शब्दस्य लक्षानुसारेण दीर्घत्वसूचनादवसेयं यथाभोवयस्मा इत्यादौ मनु
 ष्याणामुत्पद्यतेनामनुष्याणां तेषां विशिष्टचारित्र्यप्रतिपत्त्यभावात् अत्राह ननु गौतमोपि चतुर्दशपूर्वधरः सर्वाक्षरसन्निपाती संभिन्नश्रोताः सकलप्रज्ञापनी

तिर सेतं ओहिनाणपच्चक्खं सेकिंतं मणपज्जवनाणं मणपज्जवनाणेणं भंते किं मणुस्साणं उपज्जइ अमणुस्साणं गोयमा

पदार्थानो आकार छे ते सर्व आकारे देखे ते माहि तीर्थंकर अवधि ज्ञान सर्वदिसी विदिसि देखे बीजा देसे अने सर्वदेखे एकजीवने अवधिरहे तो
 वासट्ठि सागरोपम खगे रहे इति अवधिज्ञान त्रिवे मनःपर्यवग्यान कहिये छे से० ते अथ हिवे किं० केहवो म० मनपर्यवग्यान किंस उपजे भ० हे भगवा
 न पूज्यः किं० किंसु म० मनुष्याने उ० उपजे किंवा अ० मनुष्य टाळीने बीजा सर्वपंचिंद्रीयाने मनःपर्यवग्यान उपजे भगवंत उत्तर कहे छे हे गौतमः म०

નંદી ટી.

૧૭૮

યભાવ પરિજ્ઞાનકુશલઃ પ્રવચનસ્ય પ્રણેતા સર્વજ્ઞદેશીયર્થ ઉક્તં ચ સંઘાતીતેવિભવેસાદૃજંવા પરોહપુચ્છેજ્ઞા નયથાં અણાયસેસીધિયાણૈર્દૈરુકકુડમત્યો તતઃ
 કિમર્થં ઇચ્છતિ ઉચ્યતે શિષ્યસંપ્રત્યયાર્થં તથાહિતમર્થં સ્વશિષ્યેભ્યઃ પ્રકુપ્યતેષાં સંપ્રત્યયાર્થં તત્સમક્ષં ભૂયોપિ ભગવન્તં ઇચ્છતિ અથવા દૃત્યમેવ સૂત્રરચના
 કલ્પસ્તતો ન કસ્વિહોષ ઇતિ પુનરપિ ગૌતમ આહ યદિ મનુષ્યાણામુત્પદ્યતે તર્હિ કિં સન્મૂર્ક્ષિમમનુષ્યાણામુત્પદ્યતે કિંવા ગર્ભવ્યૂત્ક્રાંતિકમનુષ્યાણામુત્પદ્યતે
 તત્ત્વ સ્વર્ક્ષામોહસસુચ્છયયોઃ સંસ્કર્કનં સંસ્કર્કાભાવે ઘટપ્રત્યયઃ તેન નિર્વૃત્તાઃ સન્મૂર્ક્ષિમાસો ચ વાંતાદિસસુઙ્ગવાસથા ચોક્તં પ્રજ્ઞાપનાયાં કથણં મંતે સંસુ
 ચ્છિમમણુસ્થા સંસુચ્છતિ ગોયમા અંતોમણુસ્થાચેત્તે પળાયાલીસાણ જોયણસયસહચ્છે સુ અહ્દાહજ્ઞે સુદીવસમુદ્દે સુપન્નરસસુ કમ્મભૂમીસુ તીસાણ અકમ્મભૂમી
 સુક્કપ્પણાણ અંતરદીવેસુગભવક્કંતિય મણુસ્થાણંચેવ ઉચ્ચારેસુવા પાસણેસુવા છેલેસુવા સિંધાણેસુવા વંતેસુવા પિત્તેસુવા સુક્કેસુવા સોણિણેસુવા સોક્કપોગ્ગલ
 પરિસાહેસુવા વિગયક્કલેવરેસુવા થીપુરિસસંજોણસુવા નગરનિહ્મણેસુવા સક્કેસુચેવ અસુદ્ધાણેસુણત્થયં સંસુચ્છિમમણુસ્થાસંસુચ્છતિ અંગુલસ્થ અસંચેજ્ઞ
 ઇમાગમેજ્ઞાણ અગાહણાણ અસન્નીમિચ્છાદિદ્વી અણાણીસવ્વાહિં પજ્જતીંહિ અપજ્જત્તગા અંતમુજ્જત્તાયાચેવ કાલં કરંતિ દ્વિતિ તથા ગર્ભવ્યૂત્ક્રાંતિસ્ત્વ
 ત્તિર્યેષાં તેગર્ભવ્યૂત્ક્રાંતિકા અથવા ગર્ભાત્વ્યૂત્ક્રાંતિવ્યૂત્ક્રમણં યેષાં તેગર્ભવ્યૂત્ક્રાંતિકાઃ ઉભયત્રાપિ ગર્ભજા દૈત્યર્થઃ ભગવાનાહ નોસન્મૂર્ક્ષિમમનુષ્યાણામુ

સૂત્ર

મણુસ્થાણં નો અમણુસ્થાણં જદ્મણુસ્થાણં કિં સમુચ્છિમમણુસ્થાણં ગમ્ભવક્કંતિય મણુસ્થાણં ગોયમા નો સમુચ્છિમ મ

ભાષા

મનુષ્યને હ. ઉપજે નો. પણિમનુષ્યવિના વીજાને ઉપજે નહીં. જા. જો ભગવાન મ. મનુષ્યને ઉપજે તો કિં. કિસુ સ. સમુર્ક્ષિમ મ. મનુષ્ય તે સાદીતોન
 પર્યાપ્તા સાદીસાત પ્રાણના ધર્મી ૧૪ સ્થાનકના જીવને હ. ઉપજે કિંવા ગ. ગર્ભજ મ. મનુષ્યને હ. ઉપજે ભગવાન ઉત્તર કહે છે ગો. જે ગોતમ ગ. ગર્ભ

મંદી ભાષા

૧૭૮

તપ્યુતે તેષાં વિશિષ્ટચારિત્રપ્રતિપત્યસંભવાત્ કિંતુગર્ભચ્યુત્ક્રાંતિકમનુષ્યાણાં એવં સર્વેષામપિ પ્રશ્નનિર્વચનસૂત્રાણાં ભાવનીયઃ નવરં કૃષિવાણિજ્યતપઃ
સંયમાનુષ્ઠાનાદિકર્મપ્રધાના ભૂમયઃ કર્મભૂમયો ભરતપશ્ચકૈરાવતપશ્ચકમહાવિદેચક ષક્ષલક્ષણાઃ પશ્ચદશતાસુ જાતાઃ કર્મભૂમિજાઃ કૃષ્યાદિકર્મરહિતાઃ
કલ્પપાદપલ્લોપભોગપ્રધાના ભૂમયો હૈમવત પશ્ચકહરિવર્ષપશ્ચકદેવકુરુપશ્ચકોત્તર કુરુપશ્ચક રમ્યપશ્ચકૈરાગ્યવત પશ્ચકરૂપાશ્ચિંશત્ અકર્મભૂમયઃ
તાસુજાતા અકર્મભૂમિજાઃ તથા અંતરે લવણસસુદ્રસ્ય મધ્યે દ્વીપાઃ અંતરદ્વીપાઃ એકોરુચકાદયઃ ષટ્પદ્માશત્ તેષુ જાતા અન્તરદ્વીપજા અથ
લવણસસુદ્રસ્ય મધ્યે યે ષટ્પદ્માશદન્તરદ્વીપા વર્તન્તે કિં પ્રમાણા વા તે કિં સ્વરૂપા વા તત્ત્વ મનુષ્યા इति उच्यते इह जम्बूद्वीपे भरतस्य हैमवतस्य च
क्षેત્રસ्य સીમાકારીભૂમિનિમગ્નપંચવિંશતિ યોજન શતોક્ષાય પ્રમાણો ભરતક્ષેત્રાપેક્ષયા દિગુણવિષ્કંભો હૈમમયચ્ચીન પટ્ટવર્ણોત્તાનાવર્ણો વિશિષ્ટદ્યુતિ

સૂત્ર

ણુસ્સાણં ગમ્ભવક્કંતિ અમણુસ્સાણં જદ્દ ગમ્ભવક્કંતિય મણુસ્સાણં કિં કમ્મભૂમિય ગમ્ભવક્કંતિય મણુસ્સાણં અકમ્મભૂમિયગ
મ્ભવક્કંતિય મણુસ્સાણં અંતરદ્વીવગગમ્ભવક્કંતિય મણુસ્સાણં ગોવમાકમ્મભૂમિય ગમ્ભવક્કંતિય મણુસ્સાણં નો અકમ્મ ભૂ

ભાષા

જ મઃ મનુષ્યને મનઃ પર્યવગ્યાન ૩૦ ૩૫ જે ગોતમઃ ૩૦ ૩૫ જે નોં સમુર્ધ્વિમ મઃ મનુષ્યજે સાઢીતીન પર્યાપ્તા સાઢીસાત પ્રાણના ધણી મનુષ્યને મન
પર્યવગ્યાન ૩૫ જે જ૦ વલી યદ્યપિ જો હે ભગવાન ગ૦ ગર્ભજમ૦ મનુષ્યને ૩૦ ૩૫ જે કિં કિસ્ય ક૦ કર્મભૂમિકતે જિહાં અસીમ સીકસી કહે તથા
જિહાં તપસંયમજંત મંત્રાદિક હૃદે તે કર્મ ભૂમના ગ૦ ગર્ભ જ૦ મનુષ્યને ૩૫ જે અ૦ કિંવા અકર્મભૂમિ તેહને કહીયેં જે જિહાં કરસણ કર્મનહી છે તે
દેવ કુરાદિક ગ૦ ગર્ભ મ૦ મનુષ્યને ૩૫ જે કિંવા અ૦ અંતરદ્વીપાન્તર વર્તતા પ્રવર્તે છે અંતર દ્વીપના યુગલીયાને ગર્ભજ૦ મનુષ્યને ૩૦ મનપર્યવગ્યાન ૩૫

मंही टी०

१८०

मणिनिकरपरिमंडितपार्श्वः सर्वत्र तुल्य विस्तारो गगनमंडलोत्क्षिप्त रत्नमयैकादश कूटोपशोभितस्तपनीयमयतलविविधमणिकनकमंडित तटदशयोजना
वगाढपूर्वपश्चिमयोजन सहस्रायामदक्षिणोत्तरयोजन पंचशतविक्षृतपदमङ्गदोपशोभित शिरोमध्यभागः कल्पपादपञ्चेणि रमणीयः पूर्वापरपर्यंताभ्यां लवणा
सर्वजलसंस्पर्शी हिमवन्नाम पर्वतस्य लवणार्णवजलसंस्पर्शादारभ्य पूर्वस्यां पश्चिमायां च दिशि प्रत्येकं द्वे द्वे गजदंताकारे दंष्ट्रे विनिर्गते तत्तद्देशान्यां दिशि यावि
निर्गता दंष्ट्रा तस्या हिमवतः पर्वतादारभ्य त्रीण्योजन शतानि लवण समुद्रमवगाह्य अंतान्तरे योजन शतत्रयायामविष्कंभः किञ्चिन्मू नैकोन पंचाशदधिकनव
योजनशत परिरय एकोरुचकनामा द्वीपो वर्तते अयं च पंचधनुः शतप्रमाणविष्कंभायामगव्यूतद्वयोच्छ्रितया पद्मवरवेदिका यावनखंडे न च सर्वतः परिमंडितः
एवं तस्यैव हिमवतः पर्वतस्य पर्यंतादारभ्य दक्षिणपूर्वस्यां दिशि त्रीणि योजनशतानि लवणसमुद्रमवगाह्य द्वितीयदंष्ट्रायां सुपरि एकोरुका द्वीपप्रमाण आभासि
कनामा द्वीपो वर्तते तथा तस्यैव हिमवतः पश्चिमायां दिशि पर्यंतादारभ्य दक्षिणपश्चिमायां नैऋतकोणानुसारेण इत्यर्थः त्रीण्योजनशतानि लवणसमुद्रे दंष्ट्रा
मतिक्रम्यात्वांतरे यथोक्त प्रमाणो विषाणिकनामा द्वीपो वर्तते तथा तस्यैव हिमवतः पश्चिमायामेव दिशि पर्यंतादारभ्य पश्चिमोत्तरस्यां दिशि वायव्य
कोणानुसारेण इत्यर्थः त्रीणि शतानि योजनानां लवणसमुद्रमध्ये चतुर्थी दंष्ट्रामतिक्रम्यात्वांतरे पूर्वोक्तप्रमाणो नंगोलिक नामा द्वीपो वर्तते एवमेते
चत्वारो द्वीपा हिमवतः चतसृष्वपि विदिक्षुः तुल्यप्रमाणो अवतिष्ठते उक्तं च चुल्लहिमवंत पुष्पावरेण विदिसासु सागरं तिस्रण्यत्रांतरदीपातिन्नि
स एहोति विद्विन्वा १ अउणापन्नवसए किंचूणेपरिहिएसिमेनामा एगोरुयआभासियवेसाणी चवनंगूलो ततएतेषामेकोरुकादीनां चतुर्णां द्वीपानां परतो
यथाक्रमं पूर्वोत्तरादिविदिक्षुः प्रत्येकं चत्वारि योजनशतान्यतिक्रम्य चतुर्थीयोजनशतायामविष्कंभाः किञ्चित् न्यूनपंचषष्ट्यधिक हादशयोजनशतपरिच्छेपायथोक्त
पद्मवरवेदिकावन खंडमंडित परिसराः हयकर्णगजकर्ण गोकर्णशङ्ख लोकर्णनामानश्चत्वारो द्वीपास्तद्यथा एकोरुकास्य परतो हयकर्णः आभासिकस्य परतो गज

नंदी टी०

१८१

कर्णः वैसाणिकस्य परतोगोर्कर्णो नंगोलिकस्य परतः शष्कुलीकर्ण इति ततः एतेषामपि इयकर्णादीनां चतुर्णां द्वीपानां परतः पुनरपि यथाक्रमं पूर्वोत्तरादि विदिक्षु प्रत्येकं पंचयोजनशतानि व्यतिक्रम्य पंचयोजनशतायामविष्कंभा एकाशीत्यधिकपंचदशयोजनशतपरिच्छेपाः पूर्वोक्त प्रमाणपद्मवरवेदिकावनखंडमंडितवाह्य प्रदेशाद्यादर्शमुखमेत मुखोऽयमुखगोमुखनामानश्चत्वारो द्वीपास्तद्वया इयकर्णस्य परतः आदर्शमुखोगजकर्णस्य परतोमेतमुखोगोर्कर्णस्य परतोऽयमुखशष्कुलीकर्णस्य परतोगोमुख इति एवमग्रे पि भाननाकार्या तत एतेषामप्यादर्शमुखादीनां चतुर्णां द्वीपानां परतो भूयोपियथाक्रमं पूर्वोत्तरादिविदिक्षु प्रत्येकं षट् योजनशतान्यति क्रम्य षट् योजनशतायामविष्कंभाः सप्तनवत्यधिकाष्टदशयोजनशतपरिच्छेपा यथोक्त प्रमाणपद्मवरवेदिकावनखंडमंडितपरिसरा अष्टमुख दक्षिमुख सिंहमुख व्याघ्रमुख नामानश्चत्वारो द्वीपाः ततः एतेषामप्यष्टमुखोऽदीनां परतो यथाक्रमं पूर्वोत्तरादि विदिक्षु प्रत्येकं षट् योजनशतान्यतिक्रम्य षट् योजनशतायामविष्कंभा एकोनविंशदधिक पंचविंशति योजनशत परिच्छेपा यथोक्त प्रमाणपद्मवरवेदिका वनखंडमंडित परिसरास्तकमुखामेधमुखविदुन्मुजदंताभिधानाश्चत्वारो द्वीपास्ततोऽमीषामपि सूकमुखोऽदीनां चतुर्णां द्वीपानां परतो यथाक्रमं पूर्वोत्तरादि विदिक्षु प्रत्येकं नवनवयोजनशतान्यतिक्रम्य नवर योजनशतायामविष्कंभाः पंचचत्वारिंशदधिकाष्टाविंशति योजनशतपरिच्छेपा यथोक्त प्रमाणपद्मवरवेदिकावनखंडसमवगूढाः समदंतलष्टदंतगूढ दंतसुहृदंतनामानश्चत्वारो द्वीपाः पंचमेतेहिमवतिपर्वते चतसृषु विदिक्षु व्यवस्थिताः सर्वसंख्येया अष्टाविंशति संख्या द्वीपाः एवं हिमवतः तुल्यवर्णप्रमाणायामविष्कंभावगाहपुण्डरीक क्लदोपशोभिते शिखरिण्यपि पर्वते लपगार्णव जलसंस्पर्शादारभ्य चतसृषु विदिक्षु व्यवस्थिताः एको रूकादिनामानोऽक्षूणापांतरालायाम विष्कंभा अष्टाविंशति संख्या द्वीपावक्तव्याः ततः सर्वसंख्येया षट् पंचाशदंतरद्वीपाः एतेषु च वर्त्तमानाभ्युपगम्य अपि एव नामानो भवन्ति भवति च निवासयोगतस्तथा व्यपदेशो यथा पंचालजनपदनिवासिनः पुरुषा पंचाला इति तेषां चांतरद्वीपवासिनो मनुष्यावज्जर्षभ

नंदी टी०

१८२

नाराचसंहनिनः समचतुरस्र संस्थानसंस्थिताः समग्रशुभलक्षण तिलकमधुपरिकलिता देवलोकानुकारिरूप लावण्यासंकारशोभितविग्रहाः अष्टधनु
 शतप्रमाणशरीरोच्छायाः स्त्रीणां त्वदमेव किंचित् न्यूनं द्रष्टव्यं तथापत्योपमा संख्येयभाग प्रमाण्यायुषः स्त्रीपुरुषयुगल व्यवस्थिताः दशविधकल्पपादप
 संपाद्योपभोगसंपदः प्रज्ञत्यैव शुभचेतसो विनीताः व्रतनुकोपमानमायालोभा संतोषिणो निरौत्सुक्याः कामचारिणो अपुलोमवासुदेगाः
 सत्यपि मनोहारिणि मणिकनक मौक्तिकादि के मम त्वकारिणि मम त्वाभिनिवेशरहिताः सर्वथापगत वैरागुबंधाः परस्परप्रेम्यादिर्भावविनिर्मुक्ता
 अतएवाहमिंद्राहस्यशुकरभगोमहिष्यादीनां सद्भावेपि तत्परिभोग पराङ्मुखाः पादविहारचारिणो रोगी, वेदनादिविकला वर्त्तते चतुर्थाचारमेते
 गृह्णन्ति चतुःषष्टिश्च षट्करंडका तेषां धनसाविशेषायुषश्चामी स्त्रीपुरुषयुगलं प्रसवते एकोनाशीति दिनानि च तत्परिपालयन्ति स्त्रोकस्तेह
 कषायतया च स्वत्वादेवलोक सुपसर्पन्ति उक्तंच अंतरदीवे सुनराधनुसय अट्टसियासयासुदेया पालन्ति मिच्छाधम्मं पक्षस्य असंखभागा उ चउसही
 पिठ्ठकरंडयाण मणुयाणतेसिमाहारोभनस्य चतुत्यस्य अणुसोतिदिणाणिपालण । इत्यादि त्रिविधोपि च तत्र व्याघ्रसिंहसर्पादयो रौद्रमाव
 रहिततया न परस्परं हिंस्य हिंसकभाववर्त्तते ततएवतेपि देवलोक गामिनो भवन्ति तेषु च द्वीपेषु शाल्यादीनि धान्यानि विस्त्रसातएव समुत्पद्यन्ते परं न ते

उक्त

मिय गवभवक्कंतिय मणुस्साणं जइसंखिज्जवासाउय कम्मभूमिय गवभवक्कंतिय मणुस्साणं किं पज्जत्तग संखिज्जवासाउ

भाषा

जे भगवंत उत्तर कहे हे गो० हे गोतम क० कम्मभूमिना ग० गर्भज म० मनुष्यने मन पर्यवग्यानः उ० उपजे नो० अकर्मभूमिना ग० गर्भजः म० मनुष्य
 ने न उपजे नो अंतरद्वीप पूरं ते जंबू धातकी अंतराल लवणसमुद्र मध्ये ३०० जोयण श्री प्रारंभीये प्रथमद्वीपमो चउक तिहां श्री प्रारंभी ४०० चारसय

मंदी टी०

१८३

सूत्र

भाषा

मनुष्यादीनां परिभोगोपगच्छते यतो भूमि रत्तिका कल्पपादपानां पुष्पादि फलानि च शर्करातोष्यतीव माधुर्यादि गुणोपेतानि ततस्मान्न
न्येव मनुष्यादीनां परिभोगायनकल्पन्ते तेषु च द्वीपेषु दंशमशकयूकामत्कुणादयः शरीरोपद्रवकारिणो निष्टसूचकाश्च चंद्रसूर्योपरागादयो न भवंति भू-
मिरपितवरेणुपंककंटादि रहिता सकलदोषपरित्यक्ता सर्वत्र समतलारमणीया च वर्त्तन्त इति तथा संखेज्जवासा उच्यति संखेयवर्षायुषः पूर्वकोट्यादिजीविनोऽसं-
खेयवर्षायुषोपमादि जीविनस्तथापज्जतगतिपर्याप्तिराहारादिपुद्गलग्रहणपरिणामन हेतुरात्मनः शक्तिविशेषः सचपुद्गलोपचयात् किमुक्तं भवति उत्पत्तिदेश

य कर्मभूमियगम्भवकृतिय मणुस्साणं अपज्जत्तग संखिज्ज वासा उ यकम्म भूमिय गम्भवकृतिय मणुस्साणं गोयमा

जोजनवीजो चउक के तिहां थी पांच सय योजन तीजो द्वीपके छयसय योजन चउथो दीप के सातसय योजन पांचमो दीपके आठ सय योजन छट्ठो दीप
के नव सय योजन सातमो दीप के दस ए सात चउक अट्ठावीस दीपा चुल्लहेमवन्ते २८ सिखरीइ तिहांना मनुष्यते सर्वना आठसयधनुषशरीरनो मान
के अने पत्थोपमनो असंख्यातमो भाग आउखो के वलो आऊखा माहिऊ मास थाकता ऊइ तिवारे एक जोडलुं जन्मे तेहनी ७६ दिन लगे प्रत्यपाल
ना करे मिथ्या दृष्टीचउथ भक्ते आचार लेवे तिमज तिर्यंचने पणिऊवे देवगति पामे मंदिरमहिज शाल्यादिक सर्वने सर्वऊइ पणि मनुष्याने भोगन
आवे आस्वादवा भणी भोग न आवे माहो माहिवावादि न खावे कुड नही लोभ नही क्रोध नही द्रुस्था ऊइ तो पणि तेहने मनपर्यवग्यान न उपजे
वली ते निर्लोभीऊइ तो पणिते मनःपर्यवग्याननपामे ज० जो भगवान पूज्य क० कर्मभूमिना ग० गर्भज म० मनुष्यने मनःपर्यवग्यान उ० उपजे किं०
किं० संख्यातावरसना ते पूर्वकोडिना वा० वरसनो आउखाना धणीने क० कर्मभूमिना ग० गर्भज १ म० मनुष्यने मनपर्यवग्यान उ० उपजे किंवा १

नंदी टी०

१८४

मागतेनयेष्टहीता आहारादिपुद्गलालेषां तथान्येषांचप्रति समयं गृह्यमाणानां तत्पक्षं तत्सद्रूपतया जातानामुपष्टंभेनयः शक्तिविशेषोजीवस्य आहारादिपुद्गलानां खलुरसादिरूपतयापरिणमनहेतुर्यथोदरांतर्गतानां पुद्गलविशेषानामवष्टंभेनाहारपुद्गलखलुरसरूपतयापादनहेतुः शक्तिः विशेषः सापर्याप्ति साचषोढातद्यथा अहारपर्याप्तिः शरीरपर्याप्तिः इन्द्रियपर्याप्तिः प्राणापानपर्याप्ति भाषापर्याप्ति मनः पर्याप्तिश्चेति तत्र यथा वाक्छमाहारमादायखलुरसरूपतयापरिणमयतिसा आहारपर्याप्तिर्यथा रसभूतमाहारं रसाहंभांशमेदोस्थिमज्जाशुक्लक्षणां सप्तधातुरूपतयापरिणमयति साशरीरपर्याप्तिः यथाधातुरूपतयापरिणमितमाहारमिन्द्रियरूपतयापरिणमयति साइन्द्रियपर्याप्तिर्यथा पुनरुत्श्वासप्रायोग्यवर्गणादलिकमादाय उत्श्वासरूपतयापरिणमय्यालंब्यचमुंचति सा उत्श्वासपर्याप्तिः यथातु भाषा प्रायोग्यवर्गणादलिकमादाय भाषात्वेन परिणमय्यालंब्यचमुंचति साभाषापर्याप्तिः यथापुनर्मनोयोग्यवर्गणादलिकमादाय मनस्त्वेन परिणमय्यालंब्यचमुंचति सा मनः पर्याप्ति एताश्चयथाक्रममेकेन्द्रियाणां संज्ञिवर्गानां द्रियादीनां संज्ञिनां च चतुर्ष्वष्टसंख्या भवन्ति उत्पत्तिप्रथमसमय एव चैता यथायथं सर्वा अपि युगपन्निष्पादयितुमारभ्यन्ते कमेणच निष्ठासुपयाति तद्यथा प्रथममहारपर्याप्तिः ततः शरीरपर्याप्ति तत इन्द्रियपर्याप्तिरित्यादि आहारपर्याप्तिश्च प्रथमसमय एव निष्पद्यते शेषास्तु प्रत्येकमंतर्मुञ्चते न कालेन अथाहारपर्याप्तिः प्रथमसमय एव निष्प

स्वत

पञ्चतग संखिज्जवासाउय कम्मभूमिय गम्भवक्कं तिय मणुस्साणं नो अपञ्चतग संखिज्जवासाउ अकम्मभूमिअगम्भव

भाषा

अ० असंख्यातावरसना आउखाना धणीयाने क० कम्मभूमिना ग० गर्भज म० मनुष्याने मनःपर्यवग्यानः उ० उपजे मनःपर्यवग्यान गो० हे गोतमः सं० संख्यातावरसना एतावता पूर्वकोडिना आउखाना धणी कम्मभूमिनाः ग० गर्भज म० मनुष्याने मनःपर्यवग्यान उ० उपजे जो० असंख्यातावरसना एतावता

नंदी टी०

१८५

दृते इति कथमवसीयते उच्यते इह भगवता आर्य श्यामेन प्रज्ञापनायामाहार पदेद्वितीयोद्देशके सूत्रमिदमपाठि आहार पञ्चत्तीए अपञ्जएणंभंते किं
आहारए अणाहारए गोयमानोआहारए अणाहारएत्ति तत आहार पर्याया अपर्याप्तो विग्रह गतावेवोपपद्यते नोपपात ज्ञेयमागतोपि उपपात
ज्ञेयमागतस्य प्रथमसमयएवाहारकत्वात् ततः एकसामयिका आहारपर्याप्तिनिर्हृत्तिः यदि पुनरुपपातज्ञेयमागतोपि आहारपर्याया अपर्याप्तः स्यात्ततः
एवं सति व्याकरणसूत्रमित्यं पठेत् सिध आहारए सिध अणाहारए यथा शरीरादिपर्याप्तिषु सर्वासामपि च पर्याप्तीनां परिसमाप्ति कालोऽत
सुऽर्त्तप्रमाणपर्याप्त यो विद्यन्ते येषां ते पर्याप्ता अभ्यादिभ्य इति मत्वर्थी योऽयमत्ययः ये पुन स्वयोग्यपर्याप्ति परिसमाप्ति विकलास्ते अपर्याप्ताः
ते च द्विधा लब्ध्या करणैश्च तत्र ये अपर्याप्त का एव सन्तो न्वियन्ते न पुनः स्वयोग्यपर्याप्तिः सर्वा अपि समर्थयन्ते ते लब्धपर्याप्तका तेपि
नियमादाहारशरीरेन्द्रियपर्याप्ति परिसमाप्तावेव न्वियन्ते नार्वाक् यस्यादागानि भवायुर्वधा न्वियन्ते सर्वएव देहिनस्तच्चाहार शरीरेन्द्रिय पर्याप्ति

सूत्र

क्वंतिय मणुस्साणं जइ पज्जत्तग संखिज्जवासाउय कम्मभूमिय गम्भवक्वंतिय मणुस्साणं किं सम्मदिट्ठिपज्जत्तग संखिज्ज

भाषा

पूर्वकोडी परांतिना आज्ञाना धणीने क० कम्मभूमिना ग० गर्भज म० मनुष्याने नो० न उपजे ज० जो भगवान सं० संख्यातावरसना आउखानाधणी
ने क० कम्मभूमिना ग० गर्भज म० मनुष्याने मनः पर्याय ज्ञान उ० उपजे वली भगवान उपजे किं० किंस्यु प० पर्याप्ताने सं० संख्याता व० वरसना आउ
खाना धणीने क० कम्मभूमिना ग० गर्भज म० मनुष्याने मनपर्यवज्ञानः उ० उपजे किंवा अ० अपर्याप्ता सं० संख्याता वा० वरसना आउखाना धणी क०
कम्मभूमिना ग० गर्भज म० मनुष्याने मनपर्यवग्यान उ० उपजे गो० हे गोतमः प० कही पर्याये करी पर्याप्ता हे सं० संख्याता वा० वरसना आउखाना

નંદી ટી.

૧૮૬

સૂત્ર

ભાષા

પર્યાપ્તાનામેવ વધ્યત્ત્વમ્મિતિ એ પુનઃ કરણાનિ શરીરેન્દ્રિયાદીનિ ન તાવન્નિ વર્ત્તયન્તિ અથવાવશ્યં નિર્વર્ત્તયિષ્યન્તિ તે કરણપર્યાપ્તકા દુહોભયેષામપ્યપર્યાપ્તાનાં પ્રતિષેધઃ; ઉભયેષામપિ વિશિષ્ટચારિત્ર પ્રતિપત્યસન્નિવાત્તથા સન્નિદિદિત્તિ સમ્યક્ અવિપરીતા દૃષ્ટિર્જિન પ્રણીતવસ્તુ પ્રતિપત્તિર્યેષાં તે સમ્યગ્ દૃષ્ટયઃ મિથ્યાવિપરીતા દૃષ્ટિર્યેષાં તે મિથ્યાદૃષ્ટયઃ સમ્યક્ ચ મિથ્યાચ દૃષ્ટે યેષાં તે સમ્યગ્ મિથ્યા દૃષ્ટયઃ; યેષામેકસ્મિન્નપિ વસ્તુનિ પર્યાયે વા મતિર્હોર્વલ્યાદિ ના એકાન્તેન સમ્યક્ પરિજ્ઞાનમિથ્યાજ્ઞાનાભાવતો ન સમ્યક્ અજ્ઞાનં નાર્થકાન્તતો વિપ્રતિપત્તિસો સમ્યગ્ મિથ્યાદૃષ્ટયઃ; ઉક્તંચ શતકટ્કત્ત્વચૂર્ણૌ જજ્ઞાના લિકેરદીવવાસિસ્ત્રસ્તુ હાદ્યસ્ત્રવિણ્ય સમાગયસ્ત્વ યથાદૃષ્ટ અણેગવિદેહોદૃષ્ટસ્ત્વ આચારસ્ત્વ ઉવરિં નરુદે નયનિંદાજઉત્તેણ સોડણાદૈશ્વો આચારો નક

વાસાઉય કમ્મભૂમિય ગમ્મવક્કંતિય મણુસ્સાણં મિચ્છદિદ્ધિયપ્પજ્જન્તગ સંખિજ્જવાસાઉય કમ્મભૂમિય ગમ્મવક્કંતિય મણુ
સ્સાણં સમ્મામિચ્છદિદ્ધિપ્પજ્જન્તગ સંખિજ્જવાસાઉયકમ્મભૂમિય ગમ્મવક્કંતિય મણુસ્સાણં ગોયમા સમ્માદિદ્ધિ પ્પજ્જન્તગ

ધર્મીને ક. કર્મભૂમિના ગ. ગર્ભજ મ. મનુષ્યાને મનઃપર્યવચ્છાનઃ; ઉ. ઉપજે તે દ્રહાં આચારાદિક કહી પર્યાયે કરી પર્યાપ્તાના તે એક સમયાને ઉપ
રાંતિને તે અંતર્મુક્તનો પ્રત્યેક કાલકે તે અપર્યાપ્તોમરેત્વિણ પર્યાપ્ત મધ્યે તો ન મરે એતાવતા સાદી ત્રીન પર્યાપ્તીકરે તે પર્યાપ્તામરે હમ પાંચ
પર્યાપ્તાને પણિ મનઃ પર્યવચ્છાન ન ઉપજે પણિ કહી પર્યાયે કરી પૂરી પર્યાપ્તા ને મનપર્યાયજ્ઞાન ઉપજે નો. અપર્યાપ્તાને તે કપર્યાપ્તી કીધી વિના સં.
સંખ્યાતા વ. વરસના આજ્ઞાધર્મી ક. કર્મભૂમિના ગ. ગર્ભજ મ. મનુષ્યાને મનપર્યવચ્છાનઃ; ઉ. ઉપજે પૂ. જ. યદ્યપિ પ. પર્યાપ્તા સં. સંખ્યાતા
વરસના આજ્ઞાના ધર્મી ક. કર્મભૂમિના ગ. ગર્ભજ મ. મનુષ્યાને મનપર્યવચ્છાન જ. ઉપજે કિ. કિસ્યં સ. જિન વચ્ચન સાચામદ્દે તેસમ્યગ્દૃષ્ટી

नंदी टी०

१८७

सूत्र

भाषा

यादृदिदो नाविस्तुत एवं सम्मामिच्छद्दिद्विस्वविजीवाप्रयत्नाणं उवरिनयर्द्धे नाविनिन्दति तथा संजयति यमउपरमेसंयच्छतिस्व सर्वसावद्ययोगेभ्यस्त्वस्यगुप
रमंतेस्तेति संयताः गत्यर्थकर्मण्याधारे चेति कर्मरिक्तः प्रत्ययः संयतास्त्रकलचारित्तिणः असंयता अविरतसम्यग् दृष्टयः संयतासंयतादेशविरितिमन्ताः

संखिज्जवासाउय कम्मभूमिकय गम्भवक्कंतिय मणुस्साणं नो मिच्छद्दिद्वि पज्जत्तग संखिज्जवासाउय कम्मभूमिय गम्भव
वक्कंतिय मणुस्साणं नो सम्मामिच्छद्दिद्वि पज्जत्तग संखिज्जवासाउय कम्मभूमिय गम्भवक्कंतिय मणुस्साणं जइसम्मदि
द्विपज्जत्तग संखिज्जवासाउय कम्मभूमिय गम्भवक्कंतिय मणुस्साणं किं संजय सम्मदिद्विपज्जत्तग संखिज्जवासाउय क
म्मभूमिय गम्भवक्कंतिय मणुस्साणं असंजयसम्मद्दिद्विपज्जत्तग संखिज्जवासाउय कम्मभूमिय गम्भवक्कंतिय मणुस्साणं

प० पर्याप्ता सं० संख्यातावरसना आउखानाधणी एतावता पूर्वकोडीनाः क० कर्मभूमिना ग० गर्भज म० मनुष्यने उ० उपजे किंवा मि० मिथ्यादृष्टी
पर्याप्ता सं० संख्याता वा० वरसना आउखानाधणी क० कर्मभूमिना ग० गर्भज म० मनुष्यने उ० उपजे एतले मिथ्यात्वीने मनपर्यवग्यान उपजे
स० किंवा समामिथ्यादृष्टीप० पर्याप्ता सं० संख्याता वा० वरसना आउखानाधणी क० कर्मभूमिना ग० गर्भज म० मनुष्यने उपजे एतले समामिथ्या
त्वीनेमम पर्यवग्यान उपजे गो० भगवंत कहेके मोतम स० सम्यग्दृष्टीने प० पर्याप्ताने संख्याता वरसना आउखानाधणीने क० कर्मभूमिने ग० गर्भजने
म० मनुष्यने उपजे सम्यग्दृष्टीने मनपर्यवः नो० मिथ्यादृष्टीने नही उपजे मनपर्यवः सं० संख्यातावरसना आउखानाधणी क० कर्मभूमिने ग० गर्भजने म० मनु
ष्यने उ० उपजे नही मिथ्यादृष्टीने नो० नही स० समामिथ्या दृष्टीने पिण प० पर्याप्ताने सं० संख्यातावरसना आउखाना धणीने क० कर्मभूमिने ग० गर्भज

नंदी टी०

१८८

सूत्र

भाषा

तथापमत्तत्ति प्रमाद्यंतिस्त्र मोहनौयादि कर्मोदयप्रभावतः संखलनकषायनिद्राद्यन्यतमप्रमाद्योगतः संयनयोगेषु सीदंतिस्त्रेति प्रमत्ताः पूर्ववत् कर्त्तरि क प्रत्ययः ते च प्रायो गच्छवासिनः तेषां क्वचिदनुपयोगसम्भवात् तद्दीपरीता अप्रमत्तास्त्रे च प्रायोजिनकल्पिकपरिहारविशुद्धिक यथाखंदकल्पिकप्रतिमाप्रति

संजया संजय सम्मदिद्विपज्जत्तग संखिज्जवासाउय कम्मभूमिय गम्भवक्कंतिय मणुस्साणं गोयमा संजयरुद्धदिद्विपज्जत्त
गसंखिज्जवासाउय कम्मभूमिय गम्भवक्कंतिय मणुस्साणंनो असंजयसम्मदिद्विपज्जत्तगसंखिज्जवासाउयकम्मभूमियगम्भव
क्कंतिय मणुस्साणं नो संजयासंजयसम्मदिद्वि पज्जत्तग संखिज्जवासाउय कम्मभूमिय गम्भवक्कंतिय मणुस्साणं जइसंजय
सम्मदिद्वि पज्जत्तग संखिज्जवासाउय कम्मभूमिय गम्भवक्कंतिय मणुस्साणं किंपमत्त संजय सम्मदिद्विपज्जत्तग संखि

१ म०मनुष्यने उ०उपजे मनपर्यव ग्यान ज०जोभं० हेभगवान पूज्य स०सम्यगहृष्टी प०पर्याप्तो सं०संख्यातावरसना धणी क०कर्मभूमि ग०गर्भज म०मनु
ष्यने उ०उपजेतो किं०किंस्थुं स०संजती साधुस० सम्यगहृष्टीने प०पर्याप्ताने सं०संख्यातावर्सना आउखाना धणीने क०कर्मभूमिने ग०गर्भजने म०मनुष्यने
उ०उपजे अ० असंजती साधुने गुणनधी एतले ४ चौथा गुणठाणाना प०पर्याप्ता सं०संख्याता वरसना आउखाना धणी क०कर्मभूमिने ग०गर्भज म०
मनुष्यने उपजे सं०संजाता संजतीते आवक ५ गुणठाणाना धणी स०सम्यगहृष्टीने प०पर्याप्ता सं० संख्याता वरसना आउखाना धणीने क०कर्मभूमिने
ग०गर्भज म०मनुष्यने उ०उपजे गो०हे गोतम सं०संजती साधु स०सम्यगहृष्टीने पर्याप्ता सं०संख्याता वर्सना आउखाना धणीने क०कर्मभूमिने ग० गर्भ
जने म०मनुष्यने उ०उपजे मनपर्यव ग्यान संजती साधुने नो०नही अ०असंजती सम्यगहृष्टी प०पर्याप्तो सं०संख्याता वर्सना आउखानाधणी क०कर्मभूमि

नंदी टी०

१८६

पद्मासोपां सततोपयोगसम्भवात् इह तु ये गच्छन्वांसि नस्तन्निर्गतावा प्रमादरहितास्ते अप्रमत्ता इष्टव्याः तथा दूड्दपत्तस्तेत्यादि ऋद्धीरामर्षोपध्यादिलक्षणाः प्राप्ता ऋद्धिप्राप्तास्तद्विपरीता अद्विप्राप्ताः ऋद्धीश्च प्राप्नुवन्ति विशिष्टसुत्तरोत्तरमेपूर्वापूर्वार्थप्रतिपादकं श्रुतमवगाहमानाः श्रुतसामर्थ्यतस्तीक्षां तीव्रतरां शुभभावनाभधिरोहन्तोऽप्रमत्तयतयस्तथाचोक्तं अवगाहते च सश्रुतजलधिप्राप्नोति वावधिज्ञानं मानसपर्यायं वा ज्ञानं कोट्यादिवृद्धीर्वाचारणैकियसर्वोपधाद्या वा लक्ष्यस्तस्य प्रादुर्भवन्ति गुणतो बलानि वा मानसादीनि अत्र स इति अप्रमत्तवृत्तिर्मानसपर्यायमिति मानसाः मनःसम्बन्धिनः पर्यायाविषयो यस्य तन्मानसपर्यायं मनःपर्यायज्ञानमित्यर्थः कोट्यादिवृद्धिवेति अत्रादिशब्दात्पदानुसारिवीजपरिग्रहः तिस्रो हि बुद्धयः परमातिशयरूपाः प्रवचने प्रति

उत्र

ज्जवासाउय कम्मभूमिय गम्भवक्कंतिय मणुस्साणं अप्रमत्त संजय सम्महिट्ठि पज्जत्तग संखिज्जवासाउय कम्मभूमिय गम्भवक्कंतिय मणुस्साणं गोयमा अप्रमत्त संजय सम्महिट्ठि पज्जत्तग संखिज्जवासाउय कम्मभूमिय गम्भवक्कंतिय

भाषा

ग०गर्भज म०मनुष्यने उ०उपजे नही । नो०नही सं०संजता संजतीने स०सम्यगदृष्टी प०पर्याप्तो सं०संख्याता वरसना आउखाना धणी क० कम्मभूमि ग०गर्भज म०मनुष्यने उ०उपजे ज०जोभं हे भगवानपूज्य स०सम्यगदृष्टी साधु प०पर्याप्ताने सं०संख्याता वर्सना आउखाना धणीने क० कम्मभूमि ग०गर्भजने म०मनुष्यने उ०उपजे किं०किंस्तुं प०प्रमादी स०साधु स०सम्यगदृष्टीने एतलेहे गुणठाणे वोले प०पर्याप्ता सं० संख्याता वर्सना आउखाना धणी क०कम्मभूमि ग०गर्भज म०मनुष्यने उ०उपजे अ०अप्रमादि सं०संजती साधु सं० सम्यगदृष्टीने प० पर्याप्ताने सं० संख्याता वरसना आउखाना धणीने क०कम्मभूमिने ग०गर्भजने म०मनुष्यने उ०उपजे एतले अप्रमादीने मनपर्जेवग्यां गो०हे गोतम अ०अप्रमादी सं०साधु स०सम्यगदृष्टी प० पर्याप्तो सं०

भाषा

For Private and Personal Use Only

नंदी टी०

१६१

त्यादादिपदत्रयमवधार्यसकलमपि द्वादशांगाल्लोकं प्रवचनमभिसूत्रयन्ति तथा चारणश्च वैक्रियं च सर्वौषधश्चारणवैक्रियाः सर्वौषधास्तद्भावः चारणवैक्रियासर्वौषधता तत्रचरणं गमनं तद्विद्यते येषांते चारणान्योत्सृष्टादिभ्योऽङ्ग इति मत्वर्थोऽङ्ग प्रत्ययः तत्र गमनमन्य षामपि सुनीनां विद्यते ततोविशेषणान्यथान्य पपत्याचरणमिह विशिष्टं गमनमभिसृष्ट्यते अतएवातिशायिने मत्वर्थोऽङ्ग यथारूपवती कन्येत्यत्र ततोयमर्थः अतिशयचरणसमर्थश्चारणातथाचाहभाष्यकृत् स्वभाष्यटीकायां अतिशयचरणश्चारणा अतिशयगमनादित्यर्थः ते च द्विधा जंघाचारणविद्याचारणाश्च तत्रये चारितव्यतो विशेषप्रभावतः समुद्भूतगमनविषयलब्धिविशेषास्ते जंघाचारणाः ये पुनर्विद्यावशतः समुत्पन्नगमनागमनलब्धातिशयास्ते विद्याचारणाः जंघाचारणास्तु रुचकवरद्वीपं यावत्गन्तुं सामर्थाः विद्याचारणानन्दीश्वरं तत्र जंघाचारणा यत्र कुत्रापि गन्तुमिच्छवस्तत्र रविकरानपितिस्वीकृत्य गच्छन्ति विद्याचारणास्ते वसेव जंघाचारणाश्च रुचकवरद्वीपं गच्छन्नेकेनैवोत्पातेन गच्छति प्रतिनिवर्त्तमानस्त्वेकेनोत्पातेन नन्दीश्वरमायाति द्वितीयेन स्वस्थानं यदिपुनर्मेरुशिखरं जिगमिषुस्तर्हि प्रथमेनैवोत्पातेन पण्डकवनमधिरोहति प्रतिनिवर्त्तमानस्तु प्रथमेनोत्पातेन नन्दनवनमागच्छति द्वितीयेन स्वस्थानमिति जंघाचारणाहि चारित्वातिशयप्रभावतो भवति ततो लक्ष्मणजीवने औत्सुकाभावतः प्रमादसम्भवाच्चारित्वातिशयनिबन्धना लब्धिरपचीयते ततः प्रतिनिवर्त्तमानो हाभ्यामुत्पाताभ्यां स्वस्थानमायाति विद्याचरणः पुनः प्रथमेनोत्पातेन मानुषोत्तरं पर्वतं गच्छति द्वितीयेन तु नन्दीश्वरं प्रतिनिवर्त्तमानस्त्वेकेनैवोत्पातेन स्वस्थानमायाति तथा मेरुं गच्छन् प्रथमेनोत्पातेन नन्दनवनं गच्छति द्वितीयेन पण्डकवनं प्रतिनिवर्त्तमानस्त्वेकेनैवोत्पातेन स्वस्थानमायाति विद्याचारणो विद्यावशाद्भवति विद्याच परिशील्यमाना स्फुटतरोपजायन्ते ततः प्रतिनिवर्त्तमानस्य शक्त्यतिशयसम्भवादेकेनोत्पातेन स्वस्थानगमनमिति उक्तं च चद्रस्यचरणसमत्याजङ्घाविज्जाहि चारणामणुषो जंघाहिं जाडपटमोनीसंकाउ रविकारेविष्णुप्याण्णण्डस्यगवरंमियतओ पडिनिनयतो विदूषणं नंदिस्वरमिहं तओएदूतदूषण २ पटमेण

मंदी टी०

१८२

पंडगवणंविईउप्पाएण नंदणं एइतईउप्पाएणतउइहजंघाचारणोएइ३ पढमेणमाणुसोत्तरनगंसणंदिस्सरंतुविइएण एइतउतइएणकयचेइय वंदणोइहयं ४
 पढमेणुणंदणवणे विइउप्पाएण पंडगवणंमि एइइहंतइएणं जोविज्जाचारणा होइ५ तथासर्वं विट्,सूत्रादिकमौपधं यस्य सर्वौषधं किमुक्तंभवति यस्य सूत्रं
 विट्, तेषाशरीरमलोवारोगोपशमसमर्थो भवति स सर्वौषधः आद्यशब्दादामर्षोषध्यादिलब्धिपरिग्रहः तथामर्षौषध्यादीनामन्यतमाष्टद्विमवधृष्टिं वा प्रा
 प्तस्य मनः पर्यायज्ञानमुत्पद्यते नाष्टद्वि प्राप्तस्य अन्येत्ववधृष्टि प्राप्तस्यैवेति नियममाचक्षते तदयुक्तं सिद्धप्राभृतादाववधिमंतरेणापि मनःपर्यायज्ञानस्यानेक
 शाभिधानात् अत्राह मनुष्याणामुत्पद्यते इत्युक्ते सामर्थ्यादमनुष्याणां नीत्यद्यते इत्यनुमीयते ततः कथमुच्यते नो अमणुस्साणं उप्पज्जइ इत्यादिनिरर्थक

सूत्र

हिट्ठिपज्जत्तग संखिज्जवासाउय कम्मभूमिय गम्भ वक्कंतिय मणुस्साणं अणिट्ठीपत्त अप्पमत्त संजयसम्महिट्ठिपज्ज

भाषा

धिनो एतलुं महात्म्यजे अवधिग्यान उपजे ७ मनपर्यवग्याननी लब्धिवे प्रकार ऋज्मती विपुलमती ८ चारण लब्धिनार भेदजंघाचारण १ विद्याचारण २ ए
 १० आसीविषलब्धिते निग्रहअनुग्रह समर्थ ११ केवललब्धि १२ गणधरनीपदवी १३ चउदपूर्व १४ अरिहंतनी १५ चक्रवर्त्तिनी १६ बलदेवनी १७ वासुदेवनी १८
 दुध थी मधुसरीखी वाणी मीठी १९ दूतसरीखीमीठी सप्पियासवा २० कोष्टकबुधि ते जिम कोठा मांछिधान घाल्युं निश्चल ऊई तिम सूत्र भणी नि
 श्चल ऊई २० पदानुसारणी लब्धिते एक पदभणे सघलु सूत्रआवे २१ वीजबुद्धिते थोडु सूत्र भण्यो ऊइ पक्के बुद्धिवधे २२ आहारकलब्धि २३ ते जोले
 लेख्यानी २४ पुलाकनी २५ वैक्रियनीलब्धि २७ अक्खीण महाणसीते आहार थोडु ऊइ तो अंगुठे घाले घणो ऊइ अक्खीण महाण सीमांहालेइ २८
 ऋद्धिवंतकहीये १।२। अग्रे अर्थलिख्यंते सं० संख्यातावरसना आउखाना धणी क० कर्मभूमिने ग० गर्भजः म० मनुष्यने उ० उपजे अ० ऋद्धिकरी

नंदी टी०

१६३

सूत्र

भाषा

त्वात् उच्यते इह त्रिधा विनेयास्तद्यथा उदघटितज्ञानमध्यमबुद्धयः प्रपंचितज्ञाश्च तत्र ये उदघटितज्ञामध्यमबुद्धयो वा ते यथोक्तं सामर्थ्यमवबुध्यन्ते ये पुनर
द्यायन्त्युत्पन्नत्वाच्च यथोक्तं सामर्थ्यावगमकुशलास्ते प्रपञ्चितमेवावगन्तुमीशते ततस्तेषामनुग्रहाय प्रवर्तन्ते सामर्थ्यालक्षस्यापि विपक्षनिषेधस्याभिधानं
महोपासो हि परमकृपापरीतत्वादविशेषेण सर्वेषामनुग्रहाय प्रवर्तन्ते ततो न कश्चिदोषः तत्र मनःपर्यायज्ञानवृद्धिप्राप्तानामप्रमत्तसंयतानामुत्पद्यमानं
द्विधोत्पद्यते तद्यथाः ऋजुमतिश्च विपुलमतिश्च तत्र मननं मतिः संवेदनमित्यर्थः ऋज्वी सामान्यग्राहिणीमतिः ऋजुमतिघटोनेन चिन्तित इत्यादि सामान्य

त्तग संखिज्जवासाउयकम्मभूमिय गम्भवक्कंतिय मणुस्साणं गोयमा इड्डीपत्त अप्पमत्त संजयसम्मदिट्ठिपज्जत्तगसंखि
ज्जवासाउय कम्मभूमिय गम्भवक्कंतिय मणुस्साणं नो अणिड्डीपत्त अप्पमत्त संजय सम्मदिट्ठि पज्जत्तग संखिज्जवासाउय
कम्मभूमिय गम्भवक्कंतिय मणुस्साणं मणपज्जवनाणं समुप्पज्जइ तंचदुविहं उप्पज्जइ तंजहा उज्जुमईय विउलमईय तं

रहित २८ लब्धिरहितने अ० अप्रमादी स० साधु सम्यगदृष्टीने प० पर्याप्ताने स० संख्यातावरसना आउखानाधणी क० कम्मभूमिने ग० गर्भज
म० मनुष्यने उपजे २८ लब्धिविना अप्रमादी साधुने मनपर्यवज्ञान उपजे गो० हे गोतमः इ० ऋहिवंत प्राप्तने ऊईतेदृहांखेलोसहीलब्धि तथाकोटक
बुद्धिजे करीयेजिम कोठाहिधान्य धान्यविष रेहीन तिमज सुत्र अर्थवीसरे नहीवीज बुधि क० एक अर्थ सां भल्या अनेराअणसां भल्या अर्थ अनेकवणा
आवे२ पदाणु • एक पदधीवणापद आवे इत्यादिकलवधिऊइ तेहने मनपर्यवग्यान उपजेपणि सर्वलब्धिऊइ तेहने अवधयान विनामनपर्यवग्यानन उपजे
तेहोइचारि आदिमध्येलवधिऊइ ते उपजे एतावता सर्वसमासते मनुष्यने गर्भजने कम्मभूमिने संख्यातावरसना आउखानाधणीने सम्यगदृष्टीने मनपर्यव

मंही टी०

१६४

सूत्र

भाषा

काराध्यवसायनिबन्धमभूताकतिप्रयपर्यायविशिष्टमनोद्रव्यपरिच्छित्तिरित्यर्थः उक्तं च भाष्यकृताऋजुसामन् तन्मन्तगाहिणी ऋजुमई मणोणाणं पायंविसे सविमुहं घटमिन्तं चिन्तियं सुणइ चूर्णिकदयाह उज्जुणाविसेसविमुहं उवलहई नईववडविसेसविसीहं अत्तं उवलमइति भणियं होइ घडोणेण चिन्तिउत्ति जाणइत्ति च शब्दः स्वगतानेकद्रव्यत्वेतादिभेदसूचकः तथा विपुला विशेषगाहिणी मतिविपुलमति घटोनेन चिन्तितः स च सौवर्णः पाटलिपुत्रद्युतनो महान अपवरक स्थितः फलपिहितइत्याद्यध्यवसायहेतुभूता प्रभूताप्रभूतविशेषविशिष्टमनोद्रव्यपरिच्छित्तिरित्यर्थः आह च भाष्य कृत् विपुलं विच्छे विसेसणनाणंतगाहिणी मईविपुलाचिन्तियमणुसरइ घडंपसंगउपज्जवसएहिं चूर्णिकदयाह विपुलमईविपुलमई वडविसेसगाहिणि ति भणियं होउदिहंतो जहाणेण घडोचिन्तिउतं च देसकालाइ अणेगपज्जायविसेसविसिहं जाणइत्ति च शब्दः पूर्ववत् अस्यां च व्युत्पत्तौ स्वतन्त्र

समासओचउव्विहं पस्सत्तंतजहादव्वओ खित्तओ कालओभावओ तत्थदव्वओणं उज्जुमईणं अणंतं अणंतपएसिएसंधे

ज्ञानउपजे तेवलीसुवयी कहेछे सं० संजती सं० सम्यगदृष्टि प० पर्याप्तो सं० संख्याता वरसना आउघानाधणीने क० कर्मभूमिने ग० गर्भजने म० मनुष्यने उ० उपजे नो० नही अ० अद्विकारी रक्षितने अ० अप्रमादी सं० संजती सं० समदृष्टी प० पर्याप्ताने सं० संख्याता वरसना आउखाना धणीने क० कर्मभूमि ग० गर्भज म० मनुष्यने म० मनपर्यवना० ग्यांन सं० उपजे नही १ तं० तेमनपर्यव ग्यानराहु० दोयभेद तेदोयप्रकादे उपजे तं० तेकहेछे उ० रिजूमती तेसामा न्यस्वरूप तेसमुचे घटादिकवस्तुने जाणे तेजे एघडोछे इमदेखे वि० विस्तार सहित जाणे तेएणी पुरुषमनमांहि घडो चींतव्यो नगरमांहि मंदिर रक्षाके तथा विशेषयी जाणे तेकिम द्रव्ययकी घडो इणि मनमांही चींतव्यो खेत्यकी नगरादिकनो नीपायो कालयकी सीतल उष्णकालनो भाव यकी सुवर्णा दिकनो घडोछे तथा जलादिके भस्योछे इत्यादिक विस्तार सहित जाणे तेविपुलमती २५ तेसं० संखेपयी च० चारप्रकार प० प्रकृष्याते कहेछे ६० द्रव्य

नंदी टी०

१८५

मेव ज्ञानमभिधेयं यदा पुनस्तद्ज्ञानमभिधेयो विवक्ष्यते तदैवं व्युत्पत्तिश्चक्षुषीसामान्यग्राहिणी मतिरस्य स ऋजुमतिः तथा विपुलाविशेषग्राहिणी मतिरस्य स विपुलमति तं समासचो इत्यादि तन्मनःपर्यायज्ञानं द्विविधमपि समासतः संक्षेपेण चतुर्विधं प्रज्ञप्तं तद्यथाद्रव्यतः क्षेत्रतः कालतो भावतश्च तत्र द्रव्य तोणमिति वाक्यालंकारे ऋजुमतिरनंतान् अनंतप्रादेशिकाम् अनंतपरमा श्वात्मकान् स्वस्थान् विशिष्टैकपरिणतान् अर्द्धतृतीयद्वीपसमुद्रांतर्वर्त्तिपर्याप्तं संक्षिपञ्चेन्द्रियैर्मनस्त्वेन परिणामितान् पुद्गलसमूहा नित्यर्थः जानाति साक्षात्कारेण वगच्छति प्राप्तवृत्ति इहमनस्त्वपरिणतिः स्वस्थैरालोचितं वाच्यमर्थं षटादिलक्षणं साक्षादध्यक्षतो मनःपर्यायज्ञानी न जानाति किन्तु मनोद्रव्याणामेव तथारूपपरिणामान्यथानुपपत्तितोनुमानतः आह च भाष्यकृत् जाणद्वय ऋणुमाणेण इत्यं चैतदंगीकर्त्तव्यं यतो मूर्त्तद्रव्यालम्बनमेवेदं मनः पर्यायज्ञानमिध्य ते मंतरस्त्वमूर्त्तमपि धर्मास्तिकायादिकं मन्यन्ते अतोऽनुमानत एव चिन्तितमर्थमवबुध्यंते नान्यथेति प्रतिपत्तयं ततस्तमधिकृत्य पश्यतीत्युच्यते तत्र मनोनिमित्तस्याचक्षुर्दर्शनस्य सम्भवात् आह च चूर्णिकृतमुणियमव्यं पुणपञ्चकवउमपेकवइ जेणमणोदव्यालंबणं सुत्तमसुत्तं वा सोयकवउमव्योतं अणूमाणउपेकवइ अतोपासण्या भणियाइति अथवा सामान्यतएकरूपेपि

जाणदूपासइते चैवविउलमई अंभहियतराए विउलतराए विउलतराए वितिमिरतराए जाणदूपासइ खेत्तओणउउजु

सुत्र

भाषा

थी १ खे०क्षेत्रथी २ का०कालथी ३ भा०भावथी त० तिहां द०द्रव्यथी तो स०ऋजुमती म्याननुं षणी अनंतरा अ०अनंतप्रादेशीया खंधपणे परिणम्याके सेपुद्गलाने समुचे जाणेदेखे तं०तिमज चे०निश्चय वि०विपुलमती अ०अदी अंगुलप्रमाणे अधिकदिसि विदिसी चकाकारे देखे वि०वस्तुना विस्तार सहितदेखे वि०रिजुमती अपेक्षया आत्री निर्मल देखे वि०विशेषथी तिमरपणारहित देखे तेजिम एकचंद्रमानावेचंद्रमा देखे तेतिमरपणा रहित

नंदी टी०

१८६

ज्ञाने क्षयोपशमस्य तत्तद्रव्याद्यपेक्षवैचित्त्यसम्भवादनैकविध उपयोगः सम्भवति यथात्रैव ऋजुमतिविपुलमतिरूपः ततो विशिष्टतरमनोद्रव्याकारपरिच्छेदापेक्षया जानातीत्युच्यते सामान्यमनोरूपद्रव्याकारपरिच्छेदापेक्षया तु पश्यतीति तथाचाह चूर्णितत् अहवा छुत्तमत्यस्य एगविह खलवसमलंभे विविविहो वउ गसम्भवो भवद्जहाएत्येव ऋजुमद् विपुलमर्दणं उवउगोचउविसेससामन्त्रत्य सुउवज्जुज्जद् जाणद् पासद्गति भणियं नदोसो इति अत्र एगविहखलवसमलंभेवेति सामान्यतएकरूपेपि क्षयोपशमलंभेऽपांतराले द्रव्याद्यपेक्षया क्षयोपशमस्य विषमसम्भवाद्विविधोपयोगसम्भवो भवतीति तदेवं विशिष्टतरमनोद्रव्याकारपरिच्छेदापेक्षया सामान्यरूपमनोद्रव्याकारपरिच्छेदो व्यवहारतो दर्शनरूप उक्तः परमार्थतः पुनः सोपि ज्ञानमेव यतः सामान्यरूपमपि मनोद्रव्याकारं प्रतिनियतमेव पश्यति प्रतिनियतविशेषग्रहणात्मकं च ज्ञानं न दर्शनमतएवस्यत्वेपि दर्शनं चतुर्विधमेवोक्तं न पञ्चविधमपि मनःपर्यायदर्शनस्य परमार्थतोऽसम्भवादिति तथातानेव मनस्त्वेन परिणमितान् स्कन्धान् विपुलमति अभ्यधिकतरान् अर्द्धतृतीयांशुलप्रमाणभूमिचेदवर्त्तिभिः स्कन्धैरधिकतरान् साचाधिकतरतादेशतोपि भवति ततः सर्वासु दिक्षु अधिकतरता प्रतिपादनार्थमाह विपुलतरकान् प्रभूततरकान् तथा विशुद्धतरान् निर्मलतरान् ऋजुमत्यपेक्षयातीव स्फुटतरप्रकाशानित्यर्थः स च स्फुटः प्रतिभासो भ्रांतोपि सम्भवति यथा द्विचन्द्रप्रतिभासतो भ्रांतताशङ्का व्युदासाय विशेषणांतरमाह वितिमिरतरकान् विगतं तिमिरं तिमिरसंपाद्यो ज्ञमो येषु ते वितिमिरास्ततो हयोः प्रकृष्टतरपितितरपप्रत्ययः ततः प्राकृतलक्षणास्वार्थैः कप्रत्ययः एवं सर्वेष्वपि पदेषु यथायोगं व्युत्पत्तिर्द्रष्टव्या वितिमिरकान् सर्वथाभ्रमरक्षितान् अथवा अभ्यधिकतरकान् विपुलतरकानितिहावपि शब्दवेकार्थोविशुद्धतरकान् वितिमिरकानेतावप्येकार्थो नानादेशजाहि विनेया भवन्ति ततः कोपि कस्यापि प्रसिद्धा भवतीति तेषामनुग्रहार्थमेकार्थिकपदोपन्यासः तथा क्षेतोणमिति वाक्यालङ्कारे ऋजुमतिरधो यावदस्यारत्नप्रभायाः दृष्टव्या उपरिनाधस्तनान् क्षुल्लकप्रतरकान् अथ किमिदं क्षुल्लकप्रतर इति उच्यते इह लोका

મંદી ટી.

૧૮૭

કાશપ્રદેશા ઉપરિતનાધસ્તનપ્રદેશરહિતતયા વિવક્ષિતામણ્ડકાકારતયા વ્યવસ્થિતાઃ પ્રતરમિત્યુચ્યન્તે તત્ર તિર્યગ્લોકસ્થોર્ધ્વાધોષેષ્યાષ્ટાદશયોજનશત પ્રમાણસ્ય મધ્યભાગે દ્વૌ સર્વે લઘુલુલ્લકપ્રતરો તયોર્મધ્યભાગે જંબૂદ્વીપે રત્નપ્રમાયા વજ્રસમે ભૂમિભાગે મેરુમધ્યે અષ્ટપ્રાદેશિકો રુચકસત્ત્વ ગોસ્થનાકારાશ્ચત્વારિ ઉપરિતના પ્રદેશાશ્ચત્વારશ્ચાધસ્થના ઇષ એવરુચકઃ સર્વાસાં દિશાં વિદિશાં વા પ્રવર્ત્તકઃ એતદેવ સકલતિર્યગ્લોકમધ્યં તૌચ દ્વૌસર્વલઘુપ્રતર ચાંગુલાસંખ્યેય ભાગવાહુલ્યાવલોકસંવર્ત્તિતૌ રજ્જુપ્રમાણૌ તત એતયોરુપર્યુન્યેન્યેપ્રતરાસ્તિર્યગ્ અંગુલાસંખ્યેયભાગદ્વ્યા વર્જમાનાસ્તાવદ્દૃષ્ટ્યા યાવદૂર્ઘલોકમધ્યં તત્ર પશ્ચરજ્જુ પ્રમાણપ્રતરસત્ત્વ ઉપર્યન્યેન્યે પ્રતરાસ્તિર્યક્ અંગુલા સંખ્યેયભાગહીન્યા હીયમાનાસ્તાવદ્વસેચા યાવલ્લોકાંતરજ્જુ પ્રમાણપ્રતરઃ ૬૪ ઇર્દુલોકમધ્યવર્ત્તિનં સર્વો ત્લષ્ટં પશ્ચરજ્જુ પ્રમાણં પ્રતરમવધીક્ષ્યાન્યે ઉપરિતના અધસ્થનાશ્ચ કમેણ હીયમાનાઃ સર્વેપિ લુલ્લકપ્રતરા ઇતિ વ્યવક્ષિયન્તે યાવલ્લોકાંતે તિર્યગ્ લોકે ચ

૪૪

મર્દુઅ જહન્નેણં અંગુલસ અસંખેજ્જયભાગં ઉક્કોસેણં અહે જાવદ્દમીસે રયણપ્પમાણ પુટ્ઠવોણ ઉપરિમહેદિલ્લે ચુલ્લુગપ

ભાષા

જા.જાણે પા.દેહે છે.છેત થકી ઉ.ઋજુમતી અહે.નીચો જા. જાવતજાંલો મી. એહીજ પ્રત્યક્ષ ર. રત્નપ્રમા ઇથવીને વિષે જેસાતમૌ નરકની અપે જાઈ. ઉવ.ઉપરલો પ્રતરતેહથી હિ.હેઠલો જેણું. હુડ્ડાગલહુ પ.પ્રતરલો દેહે તેહ્યાં નીચારત્નપ્રમા સમભૂમતલાને વિષે મેરુમધ્યે આઠરુચકપ્રદેશકે તેવેપ્રદેશની પુહલી ચારિ દીસી મંડાળી તેથી વેપ્રતરથયા એકઉપરિ એકહેઠે તિહાં એકપ્રદેશની આઠ દિસી નીકલીકે તેએહુડાગપ્રતરવોલીહ તેહથી ઉચલાપ્રતરથી આંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગવધતાર બ્રહ્માલોકનો દેવલોકને વિષે પાંચરાજનો વિસ્તારકે તિહાંથી ઉપરિ વલ્લી આંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગઘટાવતાં લોકાંતે એકરાજનો વિસ્તારકે અનેવલી જેપાંચમાથી ઉતારતાં ૧ જેરુચકપ્રદેશનાવે પ્રતર એકર રાજના વિસ્તારકે તેહથી

मंडी टी०

१६८

रज्जुप्रमाणप्रतर इति तथा तिर्यग्लोकमध्यवर्त्ति सर्वलघुक्षुद्रकप्रतरस्याधस्तिर्यग् अंगुलासंख्येयभागवद्वा वर्द्धमाना प्रतरास्तावद्वक्तव्या यावदधोलोकांते सर्वोत्कृष्टप्रतरज्जुप्रमाणं प्रतरमपेक्ष्यान्य उपरितनाः सर्वेपि क्रमेण क्षीयमानाः क्षुद्रकप्रतरा अभिधीयन्ते यावत्तिर्यग् लोकमध्यवर्त्ति सर्वलघुक्षुद्रकप्रतर प्ररूपणा तत्र तिर्यग् लोकमध्यवर्त्तिनः सर्वलघुरज्जुप्रमाणान् क्षुद्रकप्रतरादारभ्य यावदधो नवयोजनशतानि तावदस्यां रत्नप्रभावां पृथिव्यां ये प्रतरास्तो उपरितन क्षुद्रकप्रतराभन्यन्ते तेषामपि चाधस्ताद्ये प्रतरा यावदधोलौकिकग्रामेषु सर्वान्तिमप्रतरास्तान् यावदधः क्षेवतः ऋजुमतिः पश्यति अथवा अधोलोकस्य उपरितनभागवर्त्तिनः क्षुद्रकप्रतरा उपरितना उच्यन्ते चाधोलौकिकग्रामवर्त्ति प्रतरादारभ्य तावदवसेया यावत्तिर्यग् लोकस्यांतिमो धस्तन प्रतरः तथा तिर्यग् लोकस्य मध्यभागादारभ्याधोभागवर्त्तिनः क्षुद्रकप्रतरा अधस्तना उच्यन्ते ततः उपरितनाश्चाधस्तनाश्च उपरितनाधस्तनास्तान् उप

सूत्र

यरे उड्डं जावज्जोदसस्स उवरिमतलेतिरियंजाव अंतोमणुस्स खित्ते अट्टाद्वजेसुदोवसमुद्देसु पणरससुकम्भमूसुती

भाषा

बलीनीचो अंगुलमो असंख्यातमो भागवधावतांर तमतमाने चरमांते सातराजपङ्कलालांवांके प्रतरानी अपेक्षाद उत्तरतांर इचकप्रतरतेखुड्डागप्रतर होत्रे तेइथी६ नवसय जोयणमध्य प्रतरके तेइथी १०० एक सो जोजन हेठिलो खुड्डागप्रतरके एतले समभूतलायी १०००० जोजन नीचो देखेते अधोग्रा मने जेहने मनपर्याय स्यान उपजेके तेमाटे अने हजार जोजन यो नीचो न देखे उ०उ०चो देखे तोजाव० यावतजो० ज्योतिष्क चक्रनुं उ० उपरलो त० तलोदेखे तेइहां जोज०चो देखे तो १६०० जोयण ऊं०चो देखे तेइहां जोतिसचक्रतांईवे प्रतरके तेमध्ये हेठिला प्रतरतांई तेदेखे तेबली इमज इहां मनु थलोकमे मध्ये उपजे तेनीचो एकसहस्र योजन जाणे देखे अनेऊं०चो तो नवसय जोजन जाणे देखे तिम विपुलमति अदी अंगुल अधिको देखे अष्टदि

नंदी टी०

१८८

रितनाधस्तनान् यावत् ऋजूमतिः पश्यति अन्येत्वाङ्गरधोलोकस्योपरिवर्त्तिनः उपरितनास्ते च सर्वतिर्यग् लोकवर्त्तिनो यदिवा तिर्यग् लोकस्याधो भव
 योजनशतवर्त्तिनो द्रष्टव्यास्ततस्तेषामेवोपरितनानां क्षुब्धकप्रतराणां सखन्विनोये सर्वान्तिमाधस्तनाः क्षुब्धकप्रतरास्तान् यावत्पश्यति अस्मिंश्चव्याख्याने
 तिर्यग्लोकं यावत्पश्यतीत्यापद्यते तच्च न युक्तमधो लौकिकग्रामवर्त्ति संज्ञिपक्षेन्द्रियमनोद्रव्यापरिच्छेदप्रसङ्गात् अथवाधोलोकिकग्रामेष्वपि संज्ञिमनोद्रव्या
 णि परिच्छिन्नन्ति यतउक्तं इहाधोलौकिकग्रामान् तिर्यग्लोकवर्त्तिनः भगो गतास्वसौ भावान् वेत्ति तद्वर्त्तिनामपि । तथा उद्धटं जावेत्यादि उद्धं
 यावत्ज्योतिश्चकस्योपरितलस्तिर्यग्यावदनो मनुष्यक्षेत्रे मनुष्यलोकपर्यंत इत्यर्थः एतदेव व्याचष्टे अर्द्धतृतीयेषु द्वीपसमुद्रेषु पञ्चदशसु कर्मभूमिषु त्रिंशति वा
 कर्मभूमिषु षट्पञ्चाशत् संख्येषु चांतरद्वीपेषु संज्ञिमान्ते चापांतरालगतवपि तदायुष्कसंवेदनादभिधीयन्ते न च तैरिहाधिकारस्ततो विशेषणमाह पक्षे
 न्द्रियाणां पक्षे न्द्रियाद्योपपातभागता इन्द्रिय पर्याप्तिपरिसमाप्तौ मनः पर्याप्ता अपर्याप्ता अपि भवन्ति नच तैः प्रयोजनमतो विशेषणान्तरमाह पर्याप्तानां

सूत्र

साए अकर्मभूमीसु कृष्णस्य अंतरदीवगेसु सखीणं पंचिंदियाणं पञ्चत्तयाणं मणोगण भावे जाणइ पासइ तंचेव विउ

भाषा

शिचकाकारदेखे तेवली आगलेकहसी तिंतरको देखे तो आयावत मंमनुष्य खिंक्षेत्रमाहि अ० अदीहीप दी० दोय समुद्रलगेदेखे प० पनर कर्मभूमि
 तेपांच भरथ खेल पांच ऐरवत पांच महाविदेह खेल देखे एवं १५ कर्मभूमि कह्ये तथा किसरणादिकना विणज जिहां करता होइ तेभूमी कह्ये ते
 हनेपिषे ती० तीस अकर्मभूमि तेह० तेगुगलीयाना खेलते जिहां करसणादिक विणजरहित कृष्ण अंतरदीपाने विषे तथा सर्वक्षेत्रमिली ४५ लाख
 जोजनलगे देखेपणि एतलो विशेष कह्येके स० संगी पंचेद्री तेमातादिकना गभयी संज्ञा उपजे सर्वने संज्ञीकह्ये प० तेपणिपर्याप्ता होइ तेहना मंम

मंदी टी०

२००

सूत्र

भाषा

अथवा संज्ञिनो हेतुवादोपदेशेन विकलेन्द्रिय अपि भवन्ति ततस्तद्व्यवच्छेदार्थं पञ्चेन्द्रियग्रहणं तेचापर्याप्तका अपि भवन्ति ततस्तद्व्यवच्छेदार्थं पर्याप्तग्रहणं तेषामनो गतान् भावान् जानाति पश्यति तदेव मनोस्त्विसमन्वितजीवाधारक्षेत्रं विपुलमतिरहं तृतीयं येष तान्यहं तृतीयानि अंगुष्ठानि तानि च ज्ञानाधिकारादुच्छ्रयांगुष्ठानि द्रष्टव्यानि यतउक्तं चूर्णिकृता अढाद्व्यंगुलमगृहणमुक्ते अंगुलमाणस्यो जाणविसयत्तिणचयनदोसोति तैरहं तृतीयैरंगुलैरभ्यधिकतरं तच्चैकदेशमपि भवति तत आह विपुलतरं विस्तीर्णतरं अथवा आयामविष्कंभ्यामभ्यधिकतरं बाह्यमाश्रित्य विपुलतरं तथा विपुलतरं वितिमिरतरमिति प्राग्वत् जानाति पश्यति तात्स्थ्याक्तद्वयपदेशवृत्ति तावत् क्षेत्रगतानि मनो द्रव्याणि जानाति पश्यतीत्यर्थः कालउणमित्यादि सुगमं यावदुक्तस्वरूपमनः पर्यायज्ञानप्रतिपादिका गाथा तस्या व्याख्यामनपर्यायज्ञानं प्राग्निरूपितशब्दार्थं पुनः शब्दोविशेषणार्थः सचरूपिविषयत्वज्ञावोपशमिकत्वप्रत्यक्षत्वादिसा

लमद् अष्टाद्वजेहिं अंगुलेहिं अभ्यधिकतरं विपुलतरं विपुलतरं वितिमिरतरं खेत्तं जाणद्पासद् कालश्रोणं उच्छ्रुमद् जहस्येणं पलिश्रोवमस्स असंखिज्जद्भागं उक्कोसेणविपलिश्रोवमस्स असंखिज्जद्भागं अतीयमणागयंवा कालं

ननाभावने प्रणामरूपने जा०जाणे विशेषणी पा०देखे । सामान्यथी तंतिमज खे०निश्चय वि०विपुलमती० ज्ञामनो धणी ऋजुमती यकी अ० अढाद्विस्था चकाकारे ऋजुमती आंगुल ओहो देखे अने विपुलमती अढी अंगुल अ०चकाकारे अधिकुं देखे वि०अटदिशा चकाकारे अढी आंगुलविस्तीर्ण देखे वि० ऋजुमतीनी अपेक्षया विपुलमती निर्मल देखे वि०डाडू आवलता जिम एकचंद्रमाना दोयचंद्रमा देखे तिम नही निर्मलपणे जाणे देखे का०कालयकी उ०ऋजुमती ज०जघन्यतो प०पल्योपमनो असंख्यातमो भागनाकालनी आगली पावली वातना मनद्रव्यनी वात्ताजाणे उ० उत्कृष्टी तेपणि प०पल्योपमनो

नंदी टी०

२०१

सूत्र

भाषा

स्येष्वधिष्ठानादिदं मनः पर्यायज्ञानं स्वास्यादिभेदाद्विभक्तिमिति विशेषयति तथा स्यादधिष्ठानमविरतसम्यग् दृष्टेरपि भवति द्रव्यतो शेषरूपिद्रव्यविषयं
 चेतनलोकविषयं कतिपयलोकप्रमाणचेत्तापेक्षया अलोकविषयं च कालतोतीता नागतासंख्येयोत्पत्तिव्यवसर्पिणी विषयं भावतोऽप्येषु रूपिद्रव्येषु प्रतिद्रव्य
 मसंख्येयपर्यायविषयं मनः पर्यायज्ञानं पुनः संयतस्याप्रमत्तस्यामर्षोषध्याद्यन्यतमर्हि प्राप्तस्य द्रव्यतः संक्षिप्तमनोद्रव्यविषयं चेतनो मनुष्यचेतनगोचरं कालतो
 तीतानागतपत्योपमासंख्येयभागविषयं भावतोमनो द्रव्यगतानांतपर्यायालंबनं ततोऽवधिष्ठानाद्विभक्तं एतदेव लेशतः सूत्रकदाच जनमनः परिचिन्तितार्थ

वा जाणूपासद् तंचेव विजलमद् अभिहितरागं विजलतरागं विमुद्धतरागं वितिमरतरागं जाणूपासद् भावओणं
 ऋजुमद् अणंतेभावेजाणूपासद् सव्वभावाणं अणंतभागं जाणूपासद् तंचेव विजलमद् अणं अभिहितरागं विजलतरागं

अ० अ० संख्यातमो भागमन द्रव्यजाणे तथा असंख्यातमा भागनाकालनी अ० अतीतकाल जेगयोकाल तेहनी वर्त्तमान काल जे णिवडावत्ते तेहने वर्त्तमान
 काल कहीये म० आगलोकालते आगले आवस्ये ते तीन कालनी बातसर्व जा० जाणे प० देखे १ तं० ते ऋजुमतीयी चे० निश्चय चि० ऋजुमतीमी अपेक्षया
 विपुलमति अ० अधिको देखे अटो अंगुलखेवना कालनो बात देखे वि० अष्टदिशि चक्रादारेदेखे विस्मारसहित वि० ऋजुमती आश्रीविपुलमती
 निर्मलो देखे वि० डांडुआवलीतेतिम एक चन्द्रना दोयचन्द्रमादेखेतिम नहीते निर्मल देखे जा० जाणे पा० देखे २ भा० भावयकी उ० ऋजुमतीके
 तलाएक भावनाने देखे अ० अनंतद्रव्यना वर्णादिक अनंतपर्यायनेजा० जाणे पा० देखे ३ सर्वभावजे जाणेते केवलग्यान तेहने सर्वकही अ० तेहयकी
 अनंतमो भाग जा० जाणेपा० देखे २ तं० तेचे० निश्चय करीने वि० ऋजुमती देखीता विपुलमतीनाधणी अ० अटो अंगुलखेवना अधिकानाभाव वि०

नंदी टी०

२०२

प्रकटनं जायन्ते इति जनास्तेषां मनांसि जनमनांसि तैः परिचिन्तितश्चासावर्षश्च जनमनः परिचिन्तार्थस्तं प्रकटयति प्रकाशयति जनमनः परिचिन्ति तार्थप्रकटनं तथा मानुषक्षेत्रनिबद्धं न तद्विषयं बस्थितप्राणि द्रव्यमनोविषयमित्यर्थः तथा गुणाः क्षांत्यादयस्ते प्रत्ययः कारणं यस्य तद्गुणप्रत्ययं चारितवतो अप्रमत्तसंयतस्य सेतं मणपञ्चवनाणं तदेतन्मनः पर्यायज्ञानं सेकिंतमित्यादि अथ किं तत् केवलज्ञानं स्वरिराह केवलज्ञानं द्विविधं प्रपञ्चं तद्यथा भवस्य केवलज्ञानं सिद्धकेवलज्ञानं च भवन्ति कर्मवशवर्त्तिनः प्राणिनोस्त्रिभूति भवो नारकादिजन्मतत्वे च भवो मनुष्यभवएव ग्राह्योऽन्यत्र केवलतोत्पादाभावात् भवेतिष्ठतीति भवस्यः स्यादिभ्यः कइति कः प्रत्ययः तस्य केवलज्ञानं भवस्य केवलज्ञानंच शब्दः स्वगतानेकभेदसूचकः तथाविधूसंराघौ सिद्ध्यति

विमुद्वतरागं वितिमिरतरागं जाणइपासइ मणपञ्चवनाणं पुणजणमणपरिचिन्तिअत्थ पागडणं मानुसखित्तनिबद्धं गुणपञ्चइयंचरित्तवओसेत्तं मणपञ्चवनाणं ४ सेकिंतं केवलनाणं केवलनाणं दुविहं पणत्तं तंजहा भवन्त्येकेवलनाणंच सिद्ध

भाषा

अष्टदिशि चक्राकारे विस्तीर्णभाव जाणेदेखे वि० ऋजुमती आश्रीविपुलमती निर्मलोदेखे वि० डाडुमावल तेजिमएक चंद्रमानादोयचंद्रमादेखे तिमनही निर्मलदेखेतेमाटे जा० जाणे पा० देखे म० जेमनपर्याय एतलामाटेते मनपर्यवग्यानकरी पु० वली ज० जेसस्त्रीलोकनाम० मननीप० चिंतवतामनपर्यवग्यानने जाणवु अनेदेखवुवेळं प्रकारकह्या अनेदेखवुतो चक्षुर्दर्शनादिशि विनानज्झइ तेमाटेमनः पर्ववग्यानने देखवुजेकह्योते अनुमानदेखवुं कहियोजेधूमखेतो अग्निछे इमजेलोकसन्धी पंचेन्द्रीपर्याया कोइमन मांछिवीनवेजेए अ० मनोगत भावना अर्थने पा० प्रगटकरे मा० ४५ लाखमनुष्य खेततांईनि० निबंध पणेगु० क्षांत्यादिक गुणप्रत्ययिकते गुणवंत साधुनेज्झइ जे अप्रमत्तसंयतीव० चारितवंत ४ से० तेएमनः पर्यायज्ञान कह्यो तेमनः पर्यवग्यानना भेदसमाप्ता

नंदी टी०

२०२

सूत्र

भाषा

सासिद्धः यो येन गुणेन परिनिष्ठितो न दुः साधनीयः ससिद्धउच्यते यथा सिद्ध ओदन सच कर्मसिद्धादिभेदादनेकविधः उक्तं च कर्मो सिध्येयविज्ञाएवं तेजोगेय आगमे अत्यजता अभिष्या एतवेकम् एवम् अतः कर्मसिद्धेनाधिकारो न्यस्य केवलज्ञानासम्भवात् अथवा सितं बद्धं ध्मातं भस्मीकृतमष्टप्रकारं कर्ममेव ससिद्धः दृषोदरादय इति रूपसिद्धिः सकलकर्म विनिर्मुक्तो मुक्तावस्थामुपागत इत्यर्थः तस्य केवलज्ञानं सिद्धकेवलज्ञानं अस्यापि च शब्दः स्वगता

केवलनाणं च सेकितं भवत्येव लनाणं भवत्येव लनाणं दुविहं पश्यत्तं तं जहा सजोगि भवत्येव लनाणं च अजोगि भवत्येव लनाणं च सेकितं सजोगि भवत्येव लनाणं सजोगि भवत्येव लनाणं दुविहं पश्यत्तं तं जहा प्रथमसमयसजोगि भवत्येव ल

से० ते अथ हि वे कि० किसुतं० ते के० केवलज्ञानः के० अहोगोतम केवलम्यां ते इना दु० दोयप्रकार प० कक्षा तं० ते जिमहेति मकहेछे भ० भावतो मनुष्यहेति मतिगोत्रे केवलज्ञानपास्योक्ते ते मनुष्यने ग्राह्या निर्मलथयाहे ते भणीतया कुरादिक सीनो ते वली२ उगेन हो वली२ रंधायेन हीति मकर्म लयकरे सि० तिमसिद्धकेवली तपादिक करीने सिद्धयावो नही तेमाटे तथा सकल कर्म सीभी मस्य कीघाते भणी सिद्धकेवली२ से० ते अथ हि वे कि० कुण भ० जेमनुष्यने भवे जग्राह्याजे निरमलथ याते भणी तया कुरादिक सीनो ते वली२ रंधायेन ही ते केवलीना दु० दोयभेदप० प्रख्यातं० ते जिम हे तिम कहेछे सं० योगमादिक ते पुदलगहीने मनकाया प्रवर्त्तावे ते हने केवलम्यान कहीये १३ गुणहाणे अ० चउदमे गुणहाणे जेमनादिकना जोगरहितहे तथा लेखादिक रहित होये ते अयोगी२ से० ते हि वे कि० कुण सं० मनादिकना जोग सहित भ० मनुष्यना भवमां हि केवलज्ञान करी सहित हे ते इनाः २ दु० वे प्रकारप० प्रख्यातं० ते कहेछे प० प्रथमसमय केवलज्ञान उपनाहवे के प० प्रथमसमयना जोग सहित पणे जेवर्त्ते के० केवलज्ञानः अ० धीयादिक समयाहवा हे केवलज्ञानपास्याते अपठमसमयना सं० संजोगपणासहि

नंदी टी०

२०४

नेकभेदसूचकः सेकिंतमित्यादि अथ किं तत् भवस्य केवलज्ञानं भवस्य केवलज्ञानं द्विविधं प्रज्ञप्तं तद्यथा सयोगिभवस्य केवलज्ञानं च अयोगिभवस्य केवलज्ञानं च तत्तयोजनंयोगोव्यापारः उक्तं च काय वाङ्मनः कर्मयोगः इह औदारिकादि शरीरयुक्तस्यात्मनो वीर्यपरिणतिविशेषः काययोगः औदारिकवैकियाहारकशरीरव्यापाराद्धतवाग् द्रव्यसम्बन्ध साचिध्यात् जीवव्यापारो वाग्योगः उक्तं च अहवा तणुजोगाहि यवयद्वय सम्बन्धजीववावारो सोपयजोगो भन्द्वा वा यानिसिरिज्जएतेणं तथा औदारिक वैकियाहारक शरीरव्यापाराद्धतमनोद्रव्य साचिध्याजीव व्यापारो मनोयोगः उक्तं च तद्धतणु वा वाराहियमणद्वय सम्बन्धजीववावारो सोमयजोगी भन्द्वा भन्द्वा नियंजओ तेण १ ततः सद्योगेन वर्त्तन्ते ये ते सयोगामनो वाक्कायास्ते यथा सम्भवमस्य विद्यन्ते इति स योगी सयोगी चासौ भवस्यस्य सयोगिभवस्यस्य केवलज्ञानं सयोगिभवस्य केवलज्ञानं तथा योगोऽस्य विद्यते इति योगी न योगी अयोगी चासौ भवस्यस्य अयोगिभवस्यः शैलेश्वरस्यामुपागत इत्यर्थः तस्य केवल ज्ञानमयोगिभवस्यकेवलज्ञानं अथ किं तत् सयोगि भवस्य केवलज्ञानं

सूत्र

नाणं अप्रटमसमयसजोगि भवत्यकेवलनाणं च अहवाचरमसमय सजोगिभवत्य केवलनाणं च अचरमसमयसजोगिभ

भाषा

तवर्त्ते म० मनुष्यनाभवसहित केवलज्ञानी२ अ० अथवाप्रकारांतरे अ० सजोगीपणानोक्ते हलोसमयवर्त्ते के एतलेतेरसागुणठाणाधी एकसमापके अजोगी यास्ये ते सजोगीपणानोचरम समयभवस्य केवली अ० सजोगीपणाना सेषवीयादिकषणा समयावर्त्ते आके के तेसयोगी मनुष्यभवस्य केवलज्ञानी२ से० तेएसं० सजोगीमनुष्यभषवस्य केवलज्ञानीमा भेदकत्वा से० तेअथद्विवैकुण२ अ० मनादिकना जोगरहित ते १४ मगुणट्टाणे मनुष्यने भवेवर्त्तताकेवल ग्यानीते अजोगीभवस्य केवलज्ञानीना२ भेद प० पहिलोसमयोवर्त्ते के अ० अजोगीपणुपास्याते अजोगीमनुष्यभवस्य केवलज्ञानी२ अ० वेप्रमुख जेधणा

नंदी टी०

२०५

सयोगिभवस्य केवल ज्ञानं द्विविधं प्रज्ञप्तं तद्यथा प्रथम समय स योगि भवस्य केवल ज्ञानं अप्रथमसमयसयोगि भवस्य केवल ज्ञानं च तत्रैव प्रथम समयः केवलज्ञानोत्पत्तिसमयः अप्रथमसमयः केवलोत्पत्तिसमयादूर्ध्वं द्वितीयादिकः सर्वेऽपि समयो यावत् सयोगित्वचरमसमयः अथवेति प्रकारान्तरे एष एवार्थः समयविकल्पनेनान्यथा प्रतिपाद्यते इत्यर्थः चरमसमयेत्यादि तत्र चरमसमयः सयोग्यवस्थांतिमसमयः न चरमसमयः अचरमसमयः सयोग्यवस्था चरमसमयादूर्वाक् ततः सर्वेऽप्याकेवलप्राप्तेः सेतमित्यादि निगमनं सुगमं सेकिंतमित्यादि अथकिं तत् सयोगिभवस्य केवलज्ञानं सयोगिभवस्य केवलज्ञानं द्विविधं प्रज्ञप्तं तद्यथा प्रथमसमयायोगिभवस्य केवलज्ञानमप्रथमसमयायोगिभवस्य केवलज्ञानं च अत्र प्रथमसमयोऽयोगित्वोत्पत्तिसमयो वेदितव्यः शैलेष्णवस्थाप्रतिपत्ति प्रथमसमय इत्यर्थः प्रथमसमयादन्यः सर्वेऽप्यप्रथमसमयो यावच्छैलेष्णवस्था चरमसमयः अथवेति प्रकारान्तरे चरमसमयेत्यादि ब्रूहचरमसमयः शैलेष्णवस्थांतिम

सूत्र

वत्य केवलनाणं च सेतं सजोगिभवस्य केवलनाणं सेकिंतं अजोगिभवस्य केवलनाणं अजोगिभवस्य केवलनाणं
दुविहं प्रज्ञप्तं तंजहा पथमसमय अजोगिभवस्य केवलनाणं च अप्रथमसमय अजोगिभवस्य केवलनाणं च अ
हवाचरम समय अजोगिभवस्य केवलनाणं च अचरमसमय अजोगिभवस्य केवलनाणं च सेतं अजोगिभवस्य

भाषा

समय यथाह अजोगीपणुपास्याते अप्रथमसमय अजोगीमनुष्य भवस्य केवलीकहीये२ अ० अथवा प्रकारान्तरे च० अजोगीपणानो १४ चोदसमांगुणठाणा
नोकेहलोसमोवर्त्तं केयाकेहे ते अजोगीजोगरहित मनुष्यभवस्य केवलग्यानी१ अ० घणासमाथाकेहे ते अचरमसमय कहीये ते अजोगीम० मनुष्यभवस्य
केवलग्यानीकहीये से० तेभवस्य केवलज्ञानीमा भेदकह्याः से० ते अथवाहिवेकुण२ सि० सकलकर्मनादलनहाराते सिद्धानावे भेदप० परुषातं० तेजिस

मंदी टी०

२०६

समयः चरमसमयादन्यः सर्वोपचरमसमयोवावच्छेलेष्ववस्था प्रथमसमयः सेतं अयोगिभवस्थकेवलनाणं तदेतदयोगिभवस्थकेवलज्ञानं सेकिंतमित्यादि अथ किं तत् सिद्धकेवलज्ञानं सिद्धकेवलज्ञानं द्विविधं प्रपन्नं तद्यथा अनन्तरसिद्धकेवलज्ञानं च परम्परसिद्धकेवलज्ञानं च तत्र न विद्यते अन्तरं समयेन व्यवधानं यस्य सोनन्तरः सचासौ सिद्धज्ञानान्तरसिद्धः सिद्धत्वप्रथमसमये वर्तमान इत्यर्थः तस्य केवलज्ञानमनन्तरसिद्धकेवलज्ञानं च शब्दस्वगतानेकभेद सूचकः तथा विवक्षिते प्रथमसमये यः सिद्धस्तस्य यो द्वितीयसमयसिद्धः सपरस्तस्यापि तृतीयसमयः सिद्धः सपरः एवमन्येपि वाच्याः परे च परेष्वेति बोध्यायां षष्ठोदरादय इति परंपरशब्दनिष्पत्तिः परम्परेचते सिद्धाश्च परंपरसिद्धाः विवक्षितसिद्धत्वप्रथमसमयात्प्राक् द्वितीयादिषु समवेध्वनन्ता अती ताङ्गां वावहर्त्तमाना इत्यर्थः तेषां केवलज्ञानं परम्परसिद्धकेवलज्ञानं अत्रापि च शब्दः स्वगतानेकभेदसूचक इहानन्तरसिद्धाः सत्पदं ३५०० प्ररूपणा द्रव्यप्रमाणक्षेत्रस्पर्शनाकालांतरभावाल्पवज्जत्वरूपैरटभिरतुयोगहारैः परम्परसिद्धाः सत्पदप्ररूपणा द्रव्यप्रमाणक्षेत्र स्पर्शनाकालांतरभावाल्पवज्जत्वसम्बिक

सूत्र

केवलनाणं सेकिंतं सिद्ध केवलनाणं सिद्ध केवलनाणं द्विविहं प्रपन्नं तज्जहा अणंतर सिद्ध केवलनाणं च परंपर सिद्ध केवलनाणं च सेकिंतं अणंतर सिद्ध केवलनाणं अणंतरसिद्ध केवलनाणं पन्तरसविहं प्रपन्नं तं जहातित्यसिद्धाः

भाषा

के तिम कहे के अ० प्रथम समय ययो के सिद्ध यथाने प० विधादि अनंता समय यथा के सिद्ध यवाने से० तेकेहवोके कितंसिद्ध० सिद्धजेजिणे आपणो अर्थसाध्योअथवाधातिक कर्मजिणेखपाव्या अथवासकल कर्मनादाहकतेहिवे सिद्धांनो स्वरूपआठेबार कहेके कृतापदनीकृती वस्तुनीपरपणानोदारकहीसे नतु आकासकुसमवत् जीवद्रव्यनो प्रमाण ते एक समय केतला सीके ते द्रव्यहारर तीजो सिद्धकिणे क्षेत्रे रहे के ते क्षेत्रहारर सिद्धकेतलो क्षेत्रफरसे

નંદી भा०

૨૦૭

તે ચતુરો પરસના દ્વાર ૪ કેતલા કાલતાઈ નિરંતરસીખે તે કાલદ્વાર ૫ સિદ્ધાંતો આંતરોપકે તે અંતરદ્વાર ૬ ભાવ ૦ છે તે ઉદ્દેશ ૧ ઉપસમીપેર સ્વર્ગ ૨ સ્વર્ગોવ સમીપ ૪ પરિણામી ૫ સન્નિવાર્દ ૬ કહી ભાવમાંદિ સિદ્ધકુળો ભાવે ૭ જાતે ૮ ભાવદ્વાર ૭ સિદ્ધસિદ્ધાંતુ અલ્પવજ્જત્વ તે કિર્ત્તિ ૨ કુળ ૨ યોડા ધણા છે તે અલ્પવજ્જત્વદ્વાર ૮ ૯ પૂર્વોક્ત આઠ દ્વાર મધ્યે સિદ્ધાંતનાવે ભેદજાણવાજે અણંત ઉપના તે પ્રથમ એક જસમયનાસિદ્ધિવિચારિયા અથવા તે એક જવારે દસ વીસ પ્રમુખ ઉપનાપકે આંતર પડિઓ ૧ અનેક તેડુસમય આરંભી અનંત સમયના સિદ્ધા તેહને ઉપનાવણો કાલ યયો છે અથવા જપરાજ પરિ આંતરા રહિત સિદ્ધ અથા તે પરંપરસિદ્ધ તેહના ૧૫ દ્વાર કહે છે ક્ષેત્ર તે ઝર્જ ૧ અધો ૨ તિરકો લોક ૩ તે ક્ષેત્રદ્વાર ૧ સુસમાદિક આરા તે કાલદ્વાર ૨ નરકાદિક ૪ ગતિ તે ગતિદ્વાર ૩ સ્ત્રીયાદિ ૩ વેદતેવેદ દ્વાર ૪ તીર્થદ્વાર ૫ સલિંગિયાદિ ૩ તે લિંગદ્વાર ૬ સામાડકાદિક તે ચારિત્ર દ્વાર ૭ પ્રત્યેકબુદ્ધિ યાદિ ૩ તેવુદ્ધદ્વાર ૮ મતિ જ્ઞાનાદિ ૫ જ્ઞાનતે જ્ઞાનદ્વાર ૯ અવગાહના દ્વાર ૧૦ અનંતા કાલના પડ્યાદિ તે ઉત્કણોદ્ધાર ૧૧ વિરહકાલ તે અંતરદ્વાર ૧૨ નિરંતર સિદ્ધિતે અમુ સમય દ્વાર ૧૨ એકે સમય સિદ્ધાની સંખ્યા તે ગણદ્વાર ૧૪ અલ્પવજ્જત્વદ્વાર ૧૫ ૧૫ દ્વાર કહ્યા ઇશો પનરે દ્વારે કરી અનંતર સિદ્ધકહીયે હિવે ક્રતા પદનીપરુપણાનો પ્રથમમુલદ્વાર છે તે ઉપરિચ્છેત્રાદિક ૧૫ દ્વાર ઉતારવા મળી કહે છે તે પ્રથમ ક્ષેત્રદ્વાર કહે છે તે ક્ષેત્ર થકી અઢાઈ હોપે અપહરવા થી ૩ લોકે સીખે તે સમુદ્રાદિક સવલે શેષપિણદીસિદ્ધ અધો દિસિ ઝર્જ તે ઝંચી તિરછી તે દૂઝાં પંડગ વનતે ઝર્જ દિસિ મીચી દિસિ ભવનાદિક માંદિ પિણ ઝડૂ પિણ તિહાં અન્ય કેવલીજ ઝડૂ પિણ તીર્થકરન ઝડૂ અણ અપહરિવા થી ચિદ સમુદ્રાદિક સગલી દિસે નહી કાલ તેઉત્સર્પિણીને ઉતરતે ત્રીજે આરે તે ત્રીજે ૩ ચતુરે પાંચમે ૬ ત્રિહં અરિજન્મ મોક્ષ ઝડૂ તે કિમતે દૂમજે કૃષ્ણભદેવ સ્વામી ત્રીજા આરાના ત્રિણવરસ સાઢા આઠ માસ થાકતા મોક્ષ ગયા અને ચોથા આરાના ત્રિણ વરસ સાઢા આઠ માસ થાકતા જ્ઞાંતા તિવારે થી વર્હ માસસ્વામી મોક્ષ ગયા તેજે તીર્થ

નંદી માં

૨૦૮

કર જે તલા ઝડૂ તેતલા ત્રીજે ચોથે આરે મોત્ત પિણ જાડૂ અને જન્મ પિણ ઝડૂ વીજા કેવલી ૩ ત્રીજે ચઉથે ૫ પાંચમે આરે પિણ મોત્ત જાડૂ તેતિજે આરે મોત્ત જાડૂ તે ત્રીજે આરેજે શ્રીઋષભદેવ સ્વામીને વારિતે વીસ તીર્થંકરને વારેપાંચમેઆરે પ્રત્યેકબુદ્ધી જંબૂસ્વામી ગયા એડત્સર્પિણીને ત્રિપે મોત્તસંપૂર્ણદે હિવે આગલી ઉત્સર્પિણીકાલને વિષે કેવલીયાસી તેજના જન્મ દુષ્કમદુષ્કમકાલેવીજેઆરેહોસી અને મોત્તત્રિજે આરેજાસીચોથે આરેજા સ્યે હિવે તીર્થંકરનો જન્મતો ત્રીજા આરા સાત વરસ પાંચ માસ દિન ત્રિણગયે થકે જન્મ હોસી મોત્ત પિણ ત્રીજે આરેજાસી તે તેવીસ તીર્થંકરનો જન્મપિણ મોત્તપિણ ત્રીજે આરે ઝડૂ અને ચોથે આરે એક ચરમ તીર્થંકર ઝડૂએ એતાવતા તીર્થંકરનો સદાદે ત્રીજે ચોથે આરે જન્મ પિણ ઝડૂ મોત્તપિણ જાડૂં દ્વિતિ કાલદ્વાર ૨ ગતિદ્વાર ૩ જે મનુષ્યની ગતિપણાં થકી સીઠ્ઠેદ્વ અન્યગતિ માંહિ સીઠ્ઠ વોનયીપિણ કિદ્વાર નો આવ્યો સીઠ્ઠે તે કહે છે ચોથી નરક ભગે તે નરગ ગતિ થી ૧ ઇથિની પાળી વનસ્પતીના સંજ્ઞી તિયંચ પચેન્દ્રી થી આવ્યાએ તિયંચના ભેદર સ્ત્રી અને પુરુષ થી તથા કૃત નપુંસક સીઠ્ઠે એમનુષ્યનીગતિ ૩ દેવતા ૪ નીકાયના સર્વદેવ થી એ દેવગતિ ૪ એહનાનીકલ્યા અનંતર મનુષ્ય મધ્યે આવી સીઠ્ઠે તીર્થંકર તે નરગ ગતિના તથા દેવગતિ આવીને સીઠ્ઠે તે નરગત્રિણના તથા દેવતા વિમાણીક થી આવે અને તેહવાયુમાંહિના પંચેન્દ્રી સંગી તિયંચ માંહિ આવી કોદેક ધર્મ સાંભલે તે પશ્ચિન સદહેવે દ્વંદ્રીચઉરેદ્રીસમુર્ક્ષિમના આવ્યાએ ચારિચ્છાન પામે વલીતીયંચ મનુષ્ય અસુરકુમાર વ્યંતર જોતિષી એહના આવ્યા તીર્થંકરન થાડ મનુષ્યે મોત્ત જાડૂએ દેવગતિ ૪ દ્વિતિ ગતિદ્વાર ૩ વેદદ્વારે વર્તમાન કાલની અપેક્ષયા યે અપગત વેદની સીઠ્ઠે અનુભવ્યા આવ્યી ત્રિહ્નં વેદિ સીઠ્ઠે તીર્થંકર સ્ત્રીવેદ પુરુષ વેદઅનુભવ્યા ઝડૂં નપુંસક વેદનઝડૂં દ્વિતિવેદદ્વાર ૪ તીર્થંકરતીર્થંકરો વેદરૂપે સીઠ્ઠે ૫ દ્વિતિ તીર્થંદ્વાર ૫ લિંગદ્વારે લિંગે અન્તલિંગે ત હેવયસલિ ક્કે સવેહિં દ્વલિંગે ભાવેણ સલિંગસય ૧ તે દ્રવ્ય થકી સ્વલિંગી અન્ય લિંગી મૃદસ્ય લિંગી સીઠ્ઠે અને ભાવલિંગે એક સ્વલિંગીજ સીઠ્ઠે ૬ દ્વિતિલિંગદ્વાર

નંદી માં

૨૦૮

૬ ચારિત્રદ્વારે વર્તમાનતો એક યથાચ્છાત ચારિત્રે વર્તતો સીમ્ને તે પશ્ચિ સામાર્દકાદિકપૂર્વે અનુભવ્યા આશીષે કેહનિ સમીપે સામાર્દક ૧ સૂક્ષ્મસંપ્રાય
 ૨ યથા ચ્છાત ૩ એતિન ચારિત્રના મોક્ષ જાદું ૧ તથા સામાર્દક ૧ ક્ષેદોપસ્થાપનીય ૨ સૂક્ષ્મ સમ્પ્રાય ૩ યથાચ્છાત ૪ એ ૪ નાસીમ્ને ૨ તથા સામાર્દક ૧
 પરિહાર વિસુદ્ધિ ૨ સૂક્ષ્મસંપ્રાય ૩ યથાચ્છાત ૪ નાસીમ્ને તથા સામાર્દક ૧ ક્ષેદોપસ્થાપનિ ૨ પરિહારવિસુદ્ધિ ૩ સૂક્ષ્મસંપ્રાય ૪ યથાચ્છાત ૫ ના સીમ્ને ૫ તીર્થ
 કરતો સામાર્દક ૧ સૂક્ષ્મસંપ્રાય ૨ યથાચ્છાત ૩ ત્રીન ચારિત્રના સીમ્ને ૬ ચારિત્રદ્વાર ૭ બુદ્ધિદ્વારે પ્રત્યેક બુદ્ધ્યાદિક ૩ સીમ્ને ૬ ચારિત્રદ્વાર ૮ ધ્યાન
 દ્વારે પૂર્વે અનુભવ્યા આશી કોઈને મતિજ્ઞાન ૧ અતજ્ઞાન ૨ હ્રવે મતિજ્ઞાન ૧ અત ૨ અવધિ ૩ અથવા મતિ ૧ અત ૨ મનપર્યવ ૩ મતિ ૧ અત ૨ અવધિ ૩
 મનપર્યવજ્ઞાન વર્તમાન કાલે કેવલજ્ઞાન પામિસીમ્ને તીર્થંકર ૪ જ્ઞાનસહિતહોઈ ૬ ચારિત્રદ્વાર ૫ અવગાહનાદ્વારે જઘન્ય વેદાધ્યના સીમ્ને ઉત્કટી ૫૦૦
 ધનુષ્યની અવગાહના સીમ્ને ૬ શબ્દ થી મરુદેવોની પરિદ્ ૫૨૫ ધનુષ્યના સીમ્ને અને તીર્થંકરની અવગાહના જઘન્ય સાત હાથ ૭ ઉત્કટી ૫૦૦ ધનુષ્ય
 ની શેષસર્વમધ્યમ અવગાહના જાણવી ૬ ચારિત્રદ્વાર ૧૦ ઉત્કટ દ્વારે કોઈ એક સમકિત થી પડ્યા અનંતો કાલ અર્ધપુદગલ દેસુણો સંસાર મમે
 તો ઉત્કટો પદ્મે સમકિત્યાદિરત્વ પામી સીમ્ને કેતલા ક અસંખ્યાતા કાલના પડ્યા કેતલા એક સંખ્યાતા કાલના પડ્યા કોઈ એક અણપડ્યા પિણસીમ્ને
 એ ઉત્કટદ્વાર ૧૧ અંતરદ્વારે મોક્ષનો વિરહજઘન્ય એક સમય ઉત્કટો ૬ માસ લગે આંતર પડે ૬ ચારિત્રદ્વાર ૧૨ અણ સમય દ્વારે જઘન્ય વેસમય
 નિરંતર સીમ્ને ઉત્કટા આઠ માસ લગે સીમ્ને ૬ ચારિત્રદ્વાર ૧૩ ગણદ્વારે જઘન્ય એક સમય એક સીમ્ને ઉત્કટા ૧૦૮ સીમ્ને તે સંખ્યા કિમતે ૬ મ
 જે શ્રીઋષભ દેવને વારે ૧૦૮ સીદ્ધાંતે જિમ ઋષભ દેવ ૧૬ પોતા સંધાતે સીદ્ધાંતે અપેક્ષા ૬ વલી શ્રીઋષભદેવ દસ સહસ્ર સાથે સંયારો કીધો તિહાં
 ૧૦૮ સહસ્ર એક અભિચ નક્ષત્ર માંહિ સીદ્ધાંતે અપેક્ષા ૬ ચારિત્રદ્વાર ૧૪ અત્પવજ્ઞત દ્વારે એકલવાર વે ત્રિણ આદિ સિદ્ધાંતે સિદ્ધ થોડા તે થકી

નંદી માં

૨૧૦

જે એકેકા સિદ્ધા તે સંખ્યાતગુણા દૂમ સર્વ કહિવા ૧૫ એ છતાપદનીપ રૂપણા ઉપરિ ૧૫ દાર કહ્યાએપરુપણાનો પ્રથમ મૂલદાર કહ્યો ૧ હિવે વીજો દ્રવ્ય પ્રમાણમૂલ દાર છેત્રાદિક ૧૫ દાર ઉતારવા મળી કહે છે તે પ્રથમ છેત્ર દાર કહે છે તે છેત્ર થકી ચાર સીએ સઘલાઈ ઉર્ધ્વ દિશિ સમય સીએ તે ઝર્ધ્વલોકે મેરુ આદિકે ૪ સીએ નંદનવને ૪ સીએ સામાન્ય ધીનદીયાદિ માંહિ ત્રીન સીએ સમુદ્ર માંહિ વે સીએ પ્રથમ વીસ અધો લોકે સીએ તે વીસ થી ઊગણ ત્રીસતાંઈ સીએ એકેકી વિજયમાંહિ વીસ ૨૦ સીએ ઉત્કૃષ્ટા એક સો આઠ સીએ પ્રત્યેક ૨ પનરે કર્મભૂમને વિષે તિરહાલોકમધ્યે ૧૦૮ સીએ પંડગવનમાંહિવે સીએ ત્રીસ અકર્મભૂમિમાંહિ પ્રત્યેક ૨ દસર સીએ તે દેવતાદિકના સાદૃશ્યા સીએ દ્રુતિ છેત્રદારં ૧ કાલદારે તે હાય માંન કાલને અને વર્ધ્વ માંન કાલને ત્રીજે અને ચોથે આરે એક સમય ઉત્કૃષ્ટા જુદાર એક સો આઠર સીએ હાય માંન કાલે પાંચ મે આરે ૨૦ સીએ શેષ ૭ આરાં દસર સીએ તે દૂમ જે હાયમાંન કાલને પહિલે આરિ ૧૦ કટ્ટે ૧૦ વર્ધ્વ માંન કાલને પહિલે આરે ૧૦ પાંચમે ૧૦ દૂમ ૧૨ વારે એક સમય સીએ દ્રુતિ કાલદારં ૨ ગતિદારે નરગગતિનાતેરત્તપ્રમા ૧ સક્કરપ્રમા ૨ વાલુપ્રમા ૩ એતિશ્ચનરકના આવ્યા દસ ૧૦ સીએ ચઉથી નરકના આવ્યા ૪ સીએ સમુચય તિર્યંચનીગતિના ૧૦ સીએ સંગી તિર્યંચ પુરુષના આવ્યા ૧૦ સીએ તિર્યંચણીના આવ્યા ૧૦ સીએ અસંઘ્રી પંચિન્દ્રીના ચોરિન્દ્રી તેરેન્દ્રીના આવ્યા ૪ જ્ઞાન પ્રાંમે સીએ નહી પ્રથવીના પાંણીના આવ્યા ચાર ૨ સીએ વનસ્પતિના આવ્યા ૬ સીએ મનુષ્યગતિના આવ્યા ૧૦ સ્ત્રીના આવ્યા ૨૦ દેવગતિના આવ્યા ૧૦૮ ભવનપતિના ૧૦ અસુરકુમાર ૧૦ નાગ કુમાર ૧૦ દસદેવીના ૫ વ્યંતરના ૧૦ વ્યંતરની દેવી ૫ જોતધીના ૧૦ જોતધીનો દેવીના ૨૦ વિમાનિકના ૧૦ વિમાનીકની દેવીના ૨૦ સીએ ૪ દ્રુતિ ગતિદારં ૩ હિવે વેદ દાર કહે છે સ્ત્રી વેદના ૨૦ પુરુષવેદના ૧૦૮ નપુંસકવેદના ૧૦ સીએ તથા પુરુષ મરીને પુરુષશાદું તો ૧૦૮ સીએ શેષ આઠ ભાંગા દસર સીએ દ્રુતિ વેદદારં ૪ મૂલદારં ૪ તીર્થંકરદારે તિર્થંકર એકસમય ચાર ૪ સીએ

નંદી ભા०

૨૧૧

તીર્થંકરી એક સમય ૧ સીંખે બુદ્ધિદારે ૫ પ્રત્યેક બુદ્ધિ ૧૦ સીંખે સ્વયંબુદ્ધી ૪ સીંખે બુદ્ધિવોહી ૧૦૮ સીંખે અતીર્થંકર ૧૦૮ સીંખે હિવે લિંગદ્વાર કહે છે
 સ્ત્રીલિંગી ૪ અન્યલિંગી ૧૦ સ્વયં લિંગી એકસો આઠ ૧૦૮ સીંખે ચારિત્રદાર ૭ સુ' કહે છે તેહના જે ભાંગા છે તે મધ્યે જે જે ભાંગો પરિહાર વિસુદ્ધિ
 રિતરહિત હોઈ તિયે ૨ ભાંગે ૧૦૮ સીંખે તે ભાંગા કિમ સામાદકસૂત્ર સંપરાય યથાચ્ચાત ૧૦૮ સીંખે ૧ સામાદકકેદોપસ્થાપનીક સૂત્રસંપરાય
 યથા ચ્ચાત ચારિત્રના ૧૦૮ સીંખેજેસામાયક પરિહાર વિસુદ્ધ સૂત્ર સંપરાય યથાચ્ચાત ચારિત્રના ૧૦ સીંખે તથા સામાદક કેદોપસ્થાપનીક પરિહાર
 વિસુદ્ધ સૂત્ર સંપરાય યથા ચ્ચાત એણે ભાંગે ૧૦ સીંખે હિવે બુદ્ધિદારે આચાર્યાદિકના પ્રતિવોધિ સ્ત્રી ૧૦ સીંખે પુરુષ ૧૦૮ સીંખે નપુંસક ૧૦ સીંખે
 બુદ્ધિવોહિ ૧૦૮ મોટી સાધ્વીના પ્રતિવોધ્યાપુરુષ ૧૦ નપુંસક ૧૦ સીંખે જ્ઞાનદારે પૂર્વ ભવની અપેક્ષાદમતિ જ્ઞાનશ્રુતજ્ઞાનના ૪ સીંખે ઉત્કૃષ્ટોમતિ શ્રુત
 મનપર્યવજ્ઞાનના ઉત્કૃષ્ટ ૧૦ સીંખે સેષવેભાંગાતે મતિ શ્રુત અવિધિ જ્ઞાનના કેવલ પામીને ૨૦૮ સીંખે મતિ ૧ શ્રુતર અવધિ ૩ મનઃ પર્યવજ્ઞાની ૪ કેવલ
 પામીને ૧૦૮ સીં ૧ અવગાહના દ્વારે જઘન્ય અવગાહનાનાધણી ૪ સીં ૨ ઉત્કૃષ્ટીના ૨ સીં ૨ મધ્યમના ૧૦૮ સીં ૩ જઘન્ય મધ્યમ અવગાહનાના
 કુવડાદિક એક સમય આઠ સીં ૩ ઉત્કૃષ્ટદારે અનન્તાકાલ ના સમકિતથકી પડ્યાતે જીવ એકસમે ૧૦૮ સીં અસંખ્યાતા કાલના પડ્યા ૧૦ સીં સમ્યક્
 પામીને સંખ્યાતા કાલના પડ્યા ૧૦ સીં અનન્તર દ્વારે એકોવાસાન્તરસિષ્ક્રાંતિ સેતં અનુ સમયદ્વારે જઘન્ય એક સમય ૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ આઠ સમાલંગે
 નિરન્તર સીં તો આઠ સમાંતાંદે સીં પહિલા જઘન્ય એકવે ૩ ૪ ઉત્કૃષ્ટ ૩૨ સીં તે આઠ સમાં લગે નિરન્તર સીં નવમે સમે નિયમાન સીં આંત
 રપડે ૧ પહે ૩ થી અડતાલીસ તાંદે સીં તો સાતસમા લગે સીં પ્રિણ આઠમે સમય નિયમાન સીં આંતરપડે ૨ પહે ઉગુણ પંચાસથી ૬૦ લગે સીં
 તોહસમા લગે સીં પ્રિણ સાતમે સમય નિયમાન સીં આંતર પડે ૩ પહે ૬૧ થી પ્રારંભીને વિજ્ઞતર ૭૨ લગે સીં પાંચ સમાં લગે સીં પ્રિણ કહે સમ

નંદી માં

૨૧૨

યનિયમાન સીં ૪ વિહતરે થી ચરસી તાંદે સીં તો ૪ ચારિ સમાં તાંદે સીં પાંચમે સમય નિયમાન સીં આંતરપડે ૫ પંચાસી થી લેફકતાઈ સીંભેતો ત્રીન સમાંલગે સીં ચૌથે સમય નિયમાનસીં ૬ પછે વલી સતાણુથી લેફ એકસોવેલગે સીં તેવેસમાલગે સીં ત્રીજે સમય નિયમાનસીં ૭ પછે વલી એકસો ત્રીનથી લેફે ૧૦૮ લગે તો એક સમય સીં નિયમાનિચય વીજે સમય ન સીં આંતર પડે ગાથાવત્તીસા અડયા લાસઠી વાયત્તરીય વોધવા તુલસીયકચ્છડૂ દૂરજિત અટૂતર સયંચ ૧ અત આઠ સમાંથી પ્રારંભીને નિરંતર ૨ સમાતાઈ પ્રભુજતાં જ્ઞાનપુર્વગતિ યાઈ સંખ્યાએ જંહસેળાં એકો સમયસં અટસયંસિદ્ધાણેગથોવાએન સિદ્ધાંઓ સંખ્યાતગુણા ૧ હવે છેલ્લેદાર કહેછે તે ૧૫ કર્મભૂમ ૩૦ અકર્મભૂમિપૂર્વ અંતરદ્વીપા સર્વ ૪૫ લાખ જોજન મધ્યે મોલ્લે છેલ્લેદાર સુલદાર ત્રીજો કહિઓ ૩ હિવે સ્પર્શના દાર કહીયેછે ૪ જે અનંતા આગે સિદ્ધ છે તેસર્વ પ્રદેશાંકરી જીવ સંસ્પર્શાયતે યથાહ ફૂસડે અણંતે સિદ્ધે સવ્વપણેહિં નિયમસો સિદ્ધો તેવિનયમસો સિદ્ધો તેવિનય અસંખેજ્જ ગુણાદેસપણેહિં જેપુઠા ૧ દિતિહિવે કાલ દાર પાંચમો કહેછે જેહિ અટસયંસિદ્ધાઈ અટો સમયાનિરંતરતલ્લવીસ દસગેસૂચડુરોસેસે જવમજ્જાચત્તારિ ૧ જંજિહાં ૨ એકસો આઠ ૧૦૮ એકસમય સીં તિથેર ઠામિ આઠ સમાલગે નિરંતરસીં થીંજેળે છેલ્લે ૨૦ સીંભે તિથે છેલ્લે ચાર સમાલગે નિરંતર સીંભે ૬૦ જેળે છેલ્લે ૧૦ સીંભે તિહાં ચાર સમાલગે નિરંતર સીંભે દુસે જિહાં જિહાંવે ત્રિણ ચારિ પ્રમુખ સીંભે તિહાં વેસમાં લગે નિરંતર સીંભે જંજવ મધ્યના ચાર સમાં તાંદે નિરંતર સીંભે એસંલેપ માત્ર ગાથાર્ય કહિઓ હિવે વિશેષે પન્નરે દારે કરી વિસ્તાર કહીદૂં છેલ્લેદારે પન્નરે કર્મભૂમિ ૧૦૮ સીંભે ઉત્કટા તિહાં આઠ સમાં લગે નિરંતર સીંભે હરિવાસાદિક અધોલોક છેલ્લે ચાર સમાંતાંદે નિરંતર સીંભે વાસાદિ જહ્લોલોકે ચાર સમાંતાંદે નિરંતર સીંભે નંદન વન પંડકવન લવણસસુદ્રેવેસમાં લગે નિરંતર સીંભે ૧ કાલદારે સર્પિણીને જાયમાનકાલે સુસમસુસમે ચાર સમાલગે નિરંતર સીંભે સુસમે ચાર સમા

નંદી માં

૨૧૨

લગે નિરંતર સીંઝે સુસમ દુસમે આઠ સમાં લગે સીંઝે સુસમ દુસમે આઠ સમાં લગે સીંઝે દુસમ આરે આઠ સમાં લગે નિરંતર સીંઝે અને દુસમે ચાર સમાં લગે નિરંતર સીંઝે ૧ ઉત્કૃષ્ટસર્પિણીને વર્જમાનકાલે દુસમદુસમે અને ચાર સમાં લગે સીંઝે દુસમસુસમે આઠ સમાં તાંદે નિરંતર સીંઝે સુસમદુસમે ૮ સમાં તાંદે ૪ પાંચમે ૫ કુદ્ધે ચાર સમાં લગે નિરંતર સીંઝે ગતિદ્વારે દેવગતિના આઠ સમાં લગે નિરંતર સીંઝે શેષવીજી ત્રિણગતિના આઠ પ્રત્યેક પ્રત્યેક ચાર ચાર સમાં લગે નિરંતર સીંઝે વેદદ્વારે પશ્ચાતકૃતવેદી પુરુષદસમાં તાંદે નિરંતર સીંઝે સ્ત્રીનપુંસકવેદી પશ્ચાતકૃત પ્રત્યેક ૨ ચાર સમાં લગે નિરંતર સીંઝે પુરુષમરી પુરુષયાદુ તો ૮ સમાં લગે નિરંતર સીંઝે વાકી સ્ત્રીયાદિક ૮ ભાંગે ૪ સમાં લગે નિરંતર સીંઝે તીર્થદ્વારે તીર્થ કરને તીર્થે ૧ અથવા તીર્થકરીને તીર્થે આઠ સમાં લગે સીંઝે તીર્થકર તીર્થકરીવે સમાં લગે નિરંતર સીંઝે ૫ લિંગદ્વારે સ્ત્રિલિંગી ૮ સમાં તાંદે અન્ય લિંગી ૪ સમાં તાંદે મૃદ્ધલિંગીવે સમાં લગે નિરંતર સીંઝે ૬ ચારિત્રદ્વારે ૭ જિણે ભાંગે પૂર્વે પરિહાર વિસુદ્ધી ચારિત્ર અનુભવ્યા આવે તેણે ભાંગે ચાર સમાં લગે સીંઝે અને જિણે ભાંગેનાવે તિણે ભાંગે આઠ સમાં લગે સીંઝે નિરંતર ૭ બુદ્ધદ્વારે ૮ આચાર્યાદિકના પ્રતિવોધ્યા આઠ સમાં લગે સીંઝે પ્રત્યેક બુદ્ધ સાધવોના પ્રતિવોધ્યા સ્ત્રીપુરુષ નપુંસક પ્રત્યેક ૨ ચાર સમાં લગે સીંઝે સ્ત્રી બુદ્ધ સમાં લગે નિરંતર સીંઝે ૮ જ્ઞાનદ્વારે ૯ મતિજ્ઞાન શ્રુતજ્ઞાનનાવે સમાં લગે નિરંતર સીંઝે મતિશ્રુતિ મનઃપર્યવના ૪ સમાં તાંદે સીંઝે મતિ ૧ શ્રુત ૨ અવધિના આઠ સમાં લગે સીંઝે વૃલી મતિશ્રુત ૨ અવધિ ૩ મનપર્યવ જ્ઞાનના ૪ પિણ ૧૦૮ સીંઝે કે તે માટે આઠ સમાં લગે નિરંતર સીંઝે ૯ અવગાહનાદ્વારે ૧૦ ઉત્કૃષ્ટી અવગાહનામાવે સમાં લગે સીંઝે મધ્યમ અવગાહ નાના ૮ સમાં લગે જવન્ય અવગાહનામાવે સમાં લગે સીંઝે જવમધ્યના ૪ સમાં લગે નિરંતર સીંઝે ૧૦ ઉત્કૃષ્ટદ્વારે ૧૧ સમકિત થી અણપડ્યાવે સમાં લગે નિરંતર સીંઝે સંખ્યાતા કાલનાપડ્યા ચાર સમાં લગે સીંઝે અસંખ્યાતા કાલના પડ્યા ૪ સમાં લગે સીંઝે અનંતા કાલનાપડ્યા આઠ સમાં લગે નિરં

मंदी भा०

२१४

तर सी० ११ इतिवली आंतरादिक चार द्वारे इहां संभवे नहीं। एकालद्वार पांचमो कछो। हिवे सिद्धगमननो छटो अंतरद्वारे समुचय अही द्वीप
 आशी विरहकाल जघन्य १ समानो उत्कृष्टो ६ क्मासमुचय जंबूद्वीपे धातकी खंडे जंबूद्वीपने महाविदेहे धातकी खंडते महाविदेहसिद्धगति जावानो
 उत्कृष्टो विरहते पृथक्वरसनो आंतरपडे पुष्करार्द्ध द्वीपे समुचय अने महाविदेह एविद्ध। भांगवरस १ भाभेरानो आंतरं छड् १ पंच भरतपू ऐर
 धतजन आशी १८ कोडाकोडि सागरकाडूकडणा तेहायमानकालेतोतीजा आराने आंतरे जन्म छड् १ अने वर्द्धमान काले चोथा आराने आदि
 जन्मछड् एतलो कालजणां जाणवो साहरण आशीतो जघन्य एकसमय उत्कृष्टो संख्याता सहश्रवरसानो आतरं जाणवो २ गतिद्वारे नरकगतिना
 आव्या उपदेस पांमीने सीभवानो उत्कृष्टो आंतरो पृथक् सहश्रवरसानो आंतरोपडे तिर्यचना आव्यानो पृथक् सोवरसनो आंतरो पडे जघन्य १ एक
 समयनो तिर्यचनी स्त्रीनो सुधर्म ईशानना देवलोकना देवतावर्जिने शेषते देवता वर्जिने शेषते देवताना आव्यानो ममुथ पुरुषनो ममुथ्यणी स्त्रीनोदे
 वीना एतलाना आव्या प्रत्येकर उपदेस सांभलीने मुक्तिपांमवानो जघन्य १ समय उत्कृष्टो वरस भाभेरानो आंतरं पडे स्वयं बुद्धीसुं उपदेसे करी
 बुद्धिया तेहनो आंतरो संख्याता वरसना सहश्र उत्कृष्टो विरहपडे वली पृथक् पांणी वनस्पति सुधर्म ईशानना देवताना पहिली वेरनारकीना एत
 लाना आव्यानो सीभवानो आंतरं जघन्य १ समुं उत्कृष्टो संख्याता वरसना सहश्रनो जाणवो जघन्य १ समय सगले लेवो ३ वेदद्वारे ४ पुरुषमरी पुरु
 षछड् ते प्रथमभागे उत्कृष्टो आंतरं एकवरसनो भाभेरो आंतरो पडे शेष स्त्रीपुरुष नपुंसकना तीनवेदना आठ भांगानो सीभवो आंतरो जघन्य १
 समुं उत्कृष्टो आंतरो संख्याता वरसना सहश्रनो पडे वली प्रत्येक बुद्धीनो पिण आंतरो इमज संख्याता वरसना सहश्रनो पडे तथावली पुरुषवेदनो
 उत्कृष्टो वरसनो भाभेरो आंतरो पडे स्त्रीवेद नपुंसकवेदनो प्रत्येक २ जघन्य १ समुं उत्कृष्टो संख्याता वरसना सहश्रनो आंतरो पडे ४ तीर्थद्वारे

નંદી માં

૨૧૫

તીર્થંકરનો આંતરો ઉત્કૃષ્ટો યથક્ ૧૦૦૦ પૂર્વના સહસ્ર વરસનો આંતરો પડે તીર્થંકરીનો આંતરો પડે શેષ અતીર્થંકરનો સમુચય સર્વપુરુષાનો આંતરો ઉત્કૃષ્ટો વરસભાભે રાનો પડે આજ્ઞા પુષ્પ સહસ્ર પદ્મતં તિથ્યંગરાશ્ચ અનંતકાલો તિથ્યગરીનો તિથ્યગરા વાસાહિં ગત્સસે સુખસમા ૧ લિંગદ્વારે સ્વલિંગીનો આંતરો જઘન્ય ૧ સમયનો ઉત્કૃષ્ટો વરસનો ભાભે રૂં આંતરૂં પડે અન્ય લિંગીનો પિણ આંતરો મૃદલિંગીનો સંખ્યાતા વરસના સહસ્રનો આંતરો પડે ચારિત્રદ્વારે ૦ પૂર્વે અનુભવ્યા આશ્રીતિન ચારિત્ર તેસામાદૃક ૧ સૂક્ષ્મ સંપરાય ૨ યથાચ્ચાતના ૩નો ભાભેરા વરસનું આંતરૂં સેચ્ચારિત્ર તેસામાદૃક ૧ ક્ષેદોપસ્થાપનીક ૨ પરિહાર વિસુદ્ધ ૩ યથાચ્ચાત ૧ તથાસામાયક ૧ ક્ષેદોપસ્થાપનીક ૨ સૂક્ષ્મ સંપરાય ૩ યથાચ્ચાત ૪ તથા સામાદૃક ૧ ક્ષેદોપસ્થાપનીક ૨ પરિહાર વિસુદ્ધ ૩ સૂક્ષ્મસંપરાય ૪ યથાચ્ચાત ૫ એતીન ભાંગા ઘુગલીયાંનો કાલકાર્દ કઝગા ૧૮ કોડાકોડિ સાગરોપમ આંતરો જઘન્ય ૧ સમયજેભણી એવેચારિત્ર ભરતે પિણ પહિલે અને પાહિલા તીર્થંકરને તીર્થે હોદ્દ તેમાટે એતલો આંતરૂં પડે વુદ્ધદ્વારે ૮ વુદ્ધ ૦ આચાર્યાદિકના પ્રતિવોધ્યા પુરુષનું આંતરૂં વરસ એકનો ભાભેરો શેષ પ્રત્યેક વુદ્ધિયાદિકના પ્રતિવોધ્યા મોટી સાધવીતે સ્ત્રીના સમભાયાનો સંખ્યાતાવરસના સહસ્રનું આંતરૂં પડે ૧૦૦૦ તથા સ્વયં વુદ્ધનો યથક સહસ્રપૂર્વનો આંતરૂં પડે જઘન્ય ૧ સમય ૮ જ્ઞાનદ્વારે ૧ મતિ જ્ઞાનિ ૧ શ્રુતજ્ઞાની કેવલપાંમી સી ૦ તેહનો આંતરો ઉત્કૃષ્ટોપલ્લોપનો અસંખ્યાતગો ભાગપ્રમાણકે ૧ ભંગોમતિ ૧ શ્રુત ૨ અવધિજ્ઞાની કેવલપાંમી સી ૦ તેહનો આંતરૂં એકવરસનો ભાભેરો પડે રૂપમતિજ્ઞાનિ ૧ શ્રુતજ્ઞાની ૨ મનઃપર્યવજ્ઞાનિ ૩ કેવલ પાંમી ૧ તથામતિ ૧ શ્રુત ૨ અવધિ ૩ મનપર્યવજ્ઞાની કેવલપાંમી સી ૦ તેએજ્ઞં ભાંગાનો સંખ્યાતવર્ષનો સહસ્ર ૧૦૦૦ નો આંતરૂં પડે અવગાહનાદ્વારે ૧૦ ઉત્કૃષ્ટી ૧ જઘન્ય ૨ જવમધ્ય ૩ એતીન અવગાહના નો ઉત્કૃષ્ટો આંતરૂં જે ચતુદરાજલોકને વુદ્ધિષનકીજેતે ધનકરતાં સાતરાજયાદું તેમાહેથી એક પ્રદેશની ઔણિસાત રાજનીલાંબીતે ઔણિને સંખ્યાતમે ભાગિ જેતલા આકાશ પ્રદેશયાદું

નંદી માં

૨૧૬

તેજને સમય ૨ અપહરતાં ૧ જેત લોકાલ લાગે તેતલોકાલ અતિજ્ઞનો આંતર પડે મધ્યમ અવગાહનાનો વરસ ૧ આખરો આંતર પડે ૧૦ ઉત્કૃષ્ટ દ્વારે ૧૧ સમકિતથી અણપદ્યાનો આંતર ઉત્કૃષ્ટો સાગરનો અસંખ્યાતમો ભાગ શેષ સંખ્યાતા કાલનાપદ્યા અસંખ્યાતા કાલ નાપણિબેજનો આંતર સંખ્યાતા વરસાના ૧૦૦૦ સહસ્રનો આંતર અનંતા કાલ પદ્યાનો સીમ્ભવાનો આંતર વરસ ૧ નો આખરો આંતરો પડે ૧૧ અંતર દ્વારે ૧૧ જે આંતર ઘાતી સીદ્ધ ૧૨ ચણુસમય દ્વારે ૧૩ વે સમાં આદિ આઠ સમાં લગે જે નિરંતર સીદ્ધા ૧૩ ગણ દ્વારે ૧૪ એકાકી સીદ્ધા ૧૪ અલ્પ વજ્ર દ્વારે ૧૫ અણે ૦ ઘણા ૨ જે સીદ્ધા એતલાનો ઉત્કૃષ્ટો આંતર સંખ્યાતા વરસના સહસ્રનો પડે જવન્ય ૧ સમય લે જાણવો ૧૫ એ કહ્યો અંતર કહિઓ ૬ દિવે સાતમો ભાવ દ્વાર કહે છે સધલે ૧૫ દ્વારે સર્વ સ્ત્રેત્રે જાર્દક ભાવથી સીદ્ધા ૭ ૧૫ એ ૭ સાતમો ભાવ દ્વાર કહિઓ દિવે અલ્પ વજ્ર દ્વાર કહે છે જર્જ લોકાદિકે ચાર સીં ૬૨ હરિવાસાદિક સાહસ્યા સીં ૬૩ હરિવાસાદિકે સાહસ્યા સીં તે અન્યો અન્ય તુલ્ય સમકે જે ભણી તે એકે સમયે વરાવર સીં ૬૪ વીસાં તે ૬૫ થી જે વીસ સીં તે સ્ત્રીયાદિક થોડા જે ભણી સમકાલે તે એક વાર જ એક સમાસ માદિ સીં પરં સ્ત્રીને સાહરણન હોઈ યદુક્ત સમણી ૧ મવગયવેયં પરિ હાર ૩ પુલાય ૪ મપ્પમત્તં ૫ ચત્તદસ પુલ્લિં ૬ જિણ ૭ આહારમં ૮ નો કોઈ સાહરંતિ ૧ દિતિ વીસ ઇયક જે અધો લોકે સીં અથવા મોટી સ્ત્રીના પ્રતિ બોધ્યા સ્ત્રીપુરુષ નપુંસકાદિક સિદ્ધા તેજ થકી અસુકમે એક સો ૧૦૮ આઠ સીદ્ધા તે સંખ્યાત ગુણા તે દમ ૪૨૦ તુલ્ય આપસ મે સર્વસ્તોક વીસ અને ઇયક વીસમતુલ્ય છે અને સંખ્યા ગુણા જે ભણી જોતનો કાલ થોડું છે તે માટે કદાચિત સીમ્ભ તે થકી એકસો આઠ સીમ્ભ તે સંખ્યાત ગુણા જે પુર્વે કહ્યા તે અનન્તર સિદ્ધકહ્યા દિવે પરમ્પર સિદ્ધાનો સ્વરૂપ કહિયે છે તે પરમ્પર સિદ્ધનીપ રૂપણા માદિ ૧૫ કર્મ ભૂમિથી સિદ્ધાં ૧ દ્રવ્ય પ્રમાણની ચિન્તાયે સધલે ૧૫ દ્વારે સર્વ સ્ત્રેત્રના અનન્તા કહિવાપિણ એહનો અંતરન કહિવો તે કાલ પળે છે તે સર્વ જોતો દિવે વિશેષતર

नंदी टी०

२१७

अल्प बद्धत आठमो कहियेछ क्षेत्र हारेते सर्वथोडा समुद्रना सिद्धा १ ते थकी द्वीपना सी० संख्यात गुणा २ तथा सर्व थोडा जलना सि० १ ते थकी स्थलना सि० संख्यात गुणा १ तथा सर्वथोडासि० ऊर्ध्वलोके १ ते थकी अधोलोकना सि० संख्यात गुणा १ ते थकी तिर्गलोकना सि० संख्यात गुणा ३ के ३ तथा सर्वथोडा लवण समुद्रना सिद्ध २ ते थकी कालोदधिना सिद्ध संख्यात गुणा २ के ४ तथा सर्वथोडा जंबुद्वीपना सिद्ध २ ते थकी धातकि खंडना सिद्ध संख्यात गुणा १ के तेह थकी पुष्करार्द्धना सिद्ध संख्यात गुणा ३ के ५ तथा जंबुद्वीपने हेमवन्ते सीखरीपर्वते सर्वथी सिद्धथोडा क्षेत्र नाना गहवणां माटे साहरण आयी १ ते थकी हेमवत क्षेत्रना सिद्ध परस्परें तुल्य संख्यात गुणा ४ ते थकी महाहिमवत रूपी पर्वतना सिद्ध संख्यात गुणा ६ ते थकी देवकुल उत्तर कुरुना सिद्ध संख्यात ८ ते थकी हरिवास रम्यवास क्षेत्रना सिद्ध संख्यात गुणा १० ते थकी निषध नीलवन्त ना सि० संख्यात गुणा १२ ते थकी भरत क्षेत्रे घणा सीमवना क्षेत्र माटे संख्यात गुणा आपसमे सवले सरोखा तुल्य जाणवा १४ ते थकी महा विदेह क्षेत्रे काल चने क्षेत्रना मोटपणा माटे संख्यात गुणा १५ हिचे धातकी खंडना क्षेत्रना विभागनो अल्पबद्धत उच्यते आतकी खंडे साहरण आयी हेमवन्त शिखरीना सिद्ध थोडार ते थकी महा हेमवन्त रूपी पर्वतना सिद्ध संख्यात गुणा ४ ते थकी निषध नीलवन्तना सिद्ध संख्यात गुणा ६ ते थकी हेमवन्त ईरणावयना सिद्ध विशेषाधिक ८ ते थकी देवकुल उत्तर कुरुना सिद्ध संख्यात गुणा १० तेह थकी हरिवास रम्यक वासना सिद्ध विशेषाधिक १२ ते थकी भरत क्षेत्रना सिद्ध संख्यात गुणा १४ ते थकी महाविदेहना सिद्ध संख्यात गुणा १५ तथा पुष्करार्द्ध द्वीपे द्रुम हेमवन्त शिखरीना सिद्ध सर्व थकी थोडार ते थकी महा हेमवन्तरूपीना सिद्ध संख्यात गुणा ४ ते थकी निषध नीलवन्तना संख्यात गुणा ६ ते थकी हेमवन्त ईरणावय संख्यात गुणा ८ ते थकी देवकुल उत्तर कुरु ना संख्यात गुणा १० ते थकी हरिवर्ष रम्यक वर्धना सिद्ध विशेषाधिक १२ ते थकी भरतै रवरतना संख्यात गुणा १४ ते थकी महाविदेहना सिद्ध

નંદી ટી.

૨૧૮

સંખ્યાતગુણા ૧૫ એ આઠ સ્થાનક મધ્યે ભરત ૧ વિદેહ ૨ વર્જીને ૬ છે સ્થાનક સાહરણ આઝી સીકે જિવે ત્રિણ છેલ્લાના સમુચય સર્વજ્ઞને અને પર્વત
 એકઠા કરીને અલ્પ વહત કહે છે સર્વસ્થોક્તો જંબૂ દ્વીપ હેમવંત સિંચરીના સિદ્ધ ૧ તે થકી હેમવંત જ્ઞેવ દેરણવયએ જ્ઞેવ સંખ્યાત ગુણા ૨ તે થકી
 મહા હેમવંત રૂપીના સંખ્યાત ગુણા ૩ તે થકી દેવકુરુત્તર કુરુના સંખ્યાત ગુણા ૪ તે થકી હરિવાસ રમ્યક વાસના સંખ્યાત ગુણા ૫ તે થકી નિષદ
 નિલવંતના સંખ્યાત ગુણા ૬ તે થકી વીજા ધાતકો ખંડને ચુલહેમવંત સિંચરીના વિશેષાધિક છે સર્વસ્થાનક પરસ્પરે ૭ તેજ થકી ખંડને મહા હેમવંત
 રૂપીના સંખ્યાતગુણા ૮ તે થકી ત્રીજા પુષ્કરાર્જ્જ્વીપના હેમવંત સિંચરીના સંખ્યાતગુણા ૯ તે થકી વીજા ધાતકો ખંડનાનીલવંતના સિદ્ધ સંખ્યા
 તગુણા ૧૦ તે થકી ત્રીજા પુષ્કરાર્જ્જ્વીપના મહા હેમવંતના રૂપીના સિદ્ધ સંખ્યાત ગુણા ૧૨ તે થકી વીજા ધાતકો ખંડના હેમવયદેરણવયજ્ઞેવના સિદ્ધ
 વિશેષાધિક સર્વસ્થાનકે પરસ્પર તુલ્યા ૧૨ તે થકી ત્રીજા પુષ્કરાર્જ્જ્વીપના નિષદનીલવંત પર્વતના સિદ્ધ સંખ્યાત ગુણા ૧૩ તે થકી વીજા ધાતકો ખંડના
 દેવકુરુ ઉત્તરકુરુના સંખ્યાતગુણા ૧૪ તે થકી વીજા ધાતકો ખંડના હરિવર્ષ રમ્યક વાસનાજ્ઞેવના સિદ્ધ વિશેષાધિક છે ૧૫ તે થકી ત્રીજા પુષ્કરાર્જ્જ્વીપના
 હેમવયદેરણવયના સંખ્યાત ગુણા ૧૬ તે થકી ત્રીજા પુષ્કરાર્જ્જ્વીપના દેવકુરુ ઉત્તરકુરુજ્ઞેવના સંખ્યાતગુણા ૧૭ તે થકી ત્રીજા પુષ્કરાર્જ્જ્વીપના હરિવાસ
 રમ્યકવાસ જ્ઞેવના વિશેષાધિક ૧૮ તે થકી જંબૂદ્વીપના ભરતદેરવ રતના સિં. સંખ્યાતગુણા ૧૯ તે થકી ધાતકો ખંડના ભરતદેરવર્તના સિં. સંખ્યાત
 ગુણા ૧૦ તે થકી પુષ્કરાર્જ્જ્વીપના ભરતદેરવર્તના સિં. સંખ્યાતગુણા ૧૨ તે થકી જંબૂદ્વીપના વિદેહના સિં. સંખ્યાતગુણા ૧૨ તે થકી ધાતકો ખંડના વિદેહ
 ના સિં. સંખ્યાતગુણા ૧૩ તે થકી પુષ્કરાર્જ્જ્વીપના મહાવિદેહના સિં. સંખ્યાતગુણા ૧૪ વલી સામાન્ય જ્ઞેવ અને સામાન્ય પર્વત આપણા ૨ વાસ અને આપણા
 વાસધરપર્વત બરાવરિસરીયા સીકે એ જ્ઞેવદ્વાર કાઢી જિવે કાલદ્વાર કહે છે અર્પિણીને સાહરણ આઝીદુઃખમદુઃખમ ૬ આરે નાસિં. સર્વ થકી

મંદી ટી.

૨૧૮

થોડા હ્રદં સરવકાલે ૧ તે થકી દુઃખમતે ૫ આરાનાસિં સંખ્યાત ગુણા ૨ તે થકી સુખમદુઃખમ ૩ ત્રીજા આરાના સિં અસંખ્યાતગુણાકાલ અસંખ્યા
 તો છે તે માટે ૩ તે થકી સુખમ આરાના સિં વિશેષાધિક ૪ તે થકી સુખમ દુઃખમ આરાના સિં વિશેષાધિક ૫ તે થકી દુઃખમસુખમ ચોથા આરાના
 સિં સંખ્યાતગુણા ૬ તથા અત્થર્પિણીને દુઃખમદુઃખમના સ્તોક ૧ દુઃખમના સંખ્યાતગુણા ૨ સુખમના અસંખ્યાતગુણા ૩ સુખમના વિશેષાધિક ૪ સુખમસુખમના
 વિશેષાધિક ૫ દુઃખમના સંખ્યાતગુણા ૬ ૦ ૧ વર્ત્તમાન કાલના જાણવા હિવે અત્થર્પિણીનો અભયમિલીને મિશ્ર કહે છે જે દુઃખમવેહ આરાનામાહો માંહિ
 વરાવરિ છે પિણ સર્વ થકી થોડા ૧ તે થકી વર્ધમાન કાલે વીજા આરાના દુઃખમના સિં વિશેષાધિક ૨ તે થકી હાયમાન કાલનો અત્થર્પિણી પાંચ
 માદુઃખમ આરાના સિં સંખ્યાત ગુણા ૨ તે થકી વેહસુખમદુઃખમ તે વેહં ત્રીજા આરાના સિં પરસ્પરે તુલ્યતુલ્ય થકી અને પૂર્વલા થી અસંખ્યાતગુણા ૪
 ઝે મળી કાલમોટો ૪ તે થકી વેહં સુખમ આરાના સિં વિશેષાધિક ૫ તે થકી સુખમતે વેહ આરાના સિં વિશેષાધિક ૬ તે થકી દુઃખમસુખમના
 અથા ત્રીજા વેહં આરાના સિં સંખ્યાતગુણા ૭ તે થકી અવસર્પિણીના વર્ધમાનકાલના સિં સંખ્યાતગુણા ૮ તે આરામાંહિ મોક્ષનો માર્ગચાલેત તે થકો
 અવસર્પિણોના હાયમાન કાલના સિં સંખ્યાતગુણા તેજના ત્રીજા આરા લગે ઘણા સિં છે ૧૨ એકાલદાર કહિઓ હિવે ગતિદમ્પ કહીયે છે મસુચ્ચી
 થકી નીકલીને સિં હુવા તે સિં સર્વ થોડા ૧ તે થકી મસુચ્ચીના નીકલ્યા પુરુષ નપુંસક થી સિં હુવા તે સંખ્યાત ગુણા ૨ તે થકી નારકીના આવ્યા
 સિં હુવા તે સંખ્યાતગુણા ૩ તે થકી તિર્યંચળીના આવ્યાસિં સંખ્યાતગુણા ૪ તે થકી તિર્યંચ પુરુષનપુંસકના આવ્યા સંખ્યાતગુણા ૫ તે થકી સમુચ્ચ
 દેવીના આવ્યા સંખ્યાતગુણા ૬ તે થકી દેવતાના આવ્યા સંખ્યાતગુણા ૭ છે એકેન્દ્રીના નીકલ્યા સિં થોડા ૧ તે થકી પંચેન્દ્રીના નીકલ્યા સિં સંખ્યાત
 ગુણા ૩ તે થકી પાંચીના નીકલ્યા સિં સંખ્યાતગુણા ૩ તે થકી તસના નીકલ્યા સિં સંખ્યાતગુણા ૪ અચારગતિના આવ્યા સીં તે સંલેખમાત્રકચ્છા

મંદી ટી.

૨૨૦

દિવે તેજનોજ વિસ્તારપણુ અને માણે માંજિ મેલીને કહે છે સ્વચ્છી નરગના મીકલ્યા સીં તે થોડા ૧ તે થકી ત્રીજી નરગના મીકલ્યા સંખ્યાતગુણ ૨
 તે થકી ચીજી નરગના આવ્યા સંખ્યાતગુણ ૩ તે થકી પર્યાપ્તા વાદર પ્રત્યેક વનસ્પતિના સંખ્યાતગુણ ૪ તે થકી પર્યાપ્તા વાદરપ્રયત્નના આવ્યા સંખ્યા
 તગુણ ૫ તે થકી પર્યાપ્તા વાદરપાંચીના સંખ્યાત ગુણ ૬ તે થકી ભવનપતી દેવીના આવ્યા સંખ્યાતગુણ ૭ તે થકી ભવનપતી દેવતાના આવ્યા સંખ્યાતગુણ ૮
 તે થકી વ્યંતરદેવીના આવ્યા સં ૧ તે થકી વ્યંતરાના આવ્યા સં ૧૦ તે થકી જ્યોતિષીના આવ્યા સં ૧૧ તે થકી જ્યોતિષી દેવતાના આવ્યા સં ૧૨
 તે થકી મનુષ્યણી સ્ત્રીના આવ્યા સં ૧૩ તે થકી મનુષ્ય નપુંસકના આવ્યા સં ૧૪ તે થકી રત્નપ્રભા પ્રથમનારકીના આવ્યા સં ૧૫ તે થકી તિર્યંચણી
 ના આવ્યા સં ૧૬ તે થકી તિર્યંચ પુરુષના આવ્યા સં ૧૭ તે થકી અનુત્તરવિમાનના દેવતાના આવ્યા સં ૧૮ તે થકી નવગ્રિવેયગના દેવતા સંખ્યાત ગુણ
 ૧૯ તે થકી પંચાનુત્તરના આવ્યા સંખ્યાતગુણ ૨૦ તે થકી આરણના સંખ્યાત ગુ ૨૧ તે થકી પાણ્યના સં ૨૨ તે થકી આણ્યના સંખ્યાતગુ ૨૩ તે થકી
 સજ્જારના આવ્યા સં ૨૪ તે થકી મહાશુકના સં ૨૫ તે થકી લાંતકના સં ૨૬ તે થકી બ્રહ્મલોકના સં ૨૭ તે થકી માંજેદ્રના સં ૨૮ તે થકી સનતકુમારના
 દેવતા આવ્યા સં ૨૯ તે થકી દુશાનની દેવીના આવ્યા સિં સંખ્યાત ગુ ૩૦ તે થકી રૂસાનના દેવતાના સં ૩૧ તે થકી સુધર્મની દેવી ના સં ૩૨
 તે થકી સુધર્મના દેવતા આવ્યા સિં સં ૩૩ દિવે વેદદ્વાર કહીયે છે સર્વ થોડા નપુંસકના સિં ૧ તે થકી સ્ત્રીના સિં સં ૨ તે થકી પુરુષ
 સિં સંખ્યાત ૩ છે લિંગદ્વારે મટહલિંગી સિં તે સર્વ થોડા ૧ તે થકી અન્ય લિંગીના સિં તે સંખ્યાતગુણ ૨ તે થકી સ્વલિંગીના સિં સંખ્યા ૩
 તીર્થદ્વારે સર્વથોડા તીર્થંકરી સીં છે ૧ તે થકી તેજને તીર્થે પ્રત્યેક શુદ્ધિ સિં તે સંખ્યાત ગુણ ૨ તે થકી તીર્થંકરીના તીર્થમધ્યે સમણી સિં તે
 સિં સંખ્યાત ગુ ૪ તે થકી તે તીર્થંકરીના સાધુથકી તીર્થંકર સિં તે સિં અનન્તગુણ ૭ તે થકી તીર્થંકરના તીર્થમધ્યે સાધસિં તે સિં સંખ્યાતગુણ ૮

નંદી ટી.

૨૨૧

ચારિત્રદ્વારે ક્ષેત્રોપસ્થાપની ૧ પરિહારવિસુદ્ધ સૂચ્યસંપરાય ૩ યથાચ્ચાત ૪ એ ચાર ચારત્રની કર્ણચારા સિદ્ધા તેસો કષ્ણારિત્રવન્તને કુદ્ ૨ તે થકી
 સામાયિક ચારિત્ર ૨ પરિહાર વિસુદ્ધી ૨ સૂચ્યસંપરાય ૩ યથાચ્ચાત ૪ સંખ્યાતગુણા ૨ સામાયિક ૧ ક્ષેત્રોપસ્થાપની ૨ પરિહાર વિસુદ્ધી ૩ સૂચ્ય સંપરાય ૪
 યથાચ્ચાત ૫ ના સિદ્ધસંખ્યાતગુણા ૩ તે થકી ક્ષેત્રોપસ્થાપનીક ૧ સૂચ્યસંપરાય ૨ યથાચ્ચાત ૩ સંખ્યાતગુણા ૪ તે થકી સામાયિક ૧
 ક્ષેત્રોપસ્થાપનીક ૨ સૂચ્ય સંપરાય ૩ યથાચ્ચાત ૪ ના સંખ્યાતગુણા ૫ સામાયિક ૧ સૂચ્ય સંપરાય ૨ યથાચ્ચાત ૩ સંખ્યાતગુણા ૬ ધુલ્લદારે સ્વયં ધુલ્લ
 ના સિં ઘોડા ૧ તે થકી પ્રત્યેક ધુલ્લી સંખ્યાત ગુણા ૨ સાધવીના પ્રતિબોધ્યા સંખ્યાતગુણા ૩ તે થકી સાધના પ્રતિબોધ્યા સંખ્યાતગુણા ૪ જ્ઞાનદારે
 મતિ ૧ અત્ ૨ મનપર્યાયના સિં ૩ સર્વ ઘોડા ૧ મતિ અત્ ૨ ના સિં સંખ્યા ૦ તે થકી મતિ અત્ ૨ અવધિમનપર્યાયના અસંખ્યાત ગુણા ૩ તે થકી મતિ
 અત્ ૨ અવધિમનપર્યાયના સિં સંખ્યાતગુણા ૪ અનુસમય દ્વારે આઠ સમા લગે નિરંતરસીં તે સિં ઘોડા ૧ તે થકી સાત સમાના સિં સંખ્યાત
 ગુ ૨ ધૂમકસમાના ૩ પાંચ સમા ૪ ચાર સમા ૫ ત્રિણ સમા ૬ વે સમાના ૭ એક સમાના ૮ સર્વસંખ્યાત ગુણા ચત્કટ દ્વારે જે સમક્ષિતથી અગ્રપડ્યા
 સિં તે ઘોડા ૧ તે થકી સંખ્યાત કાલના પડ્યા સિં તે અસંખ્યાત ગુ ૨ અસંખ્યાત કાલના પડ્યા તે સંખ્યાતગુણા ૩ તે થી અનંતા કાલમાપડ્યા
 સિં તે અસંખ્યાત ગ ૪ અંતરદ્વારે સર્વઘોડા ક માસનું આંતરું ધાલી સિં તે સિં ૧ તે થકી એક સમયનું આંતરું ધાલી સીદ્ધા તે સંખ્યાત ગુણા ૨
 તે થી બેસમાનું આંતરું ધાલી સિં તે સંખ્યા ૩ તે મધ્યભાગ આવેતાં લગે સંખ્યાતગુણાવધારિયે પહે વળી સંખ્યાતગુણા હીણાકરતાં જરૂરે તેજાં
 ગેહ માસ એક સમય જગો આંતરું ધાલી સીં તે સંખ્યાત ગુણા અસ્થાપના અવગાહના દ્વારે જઘન્ય વેજાથની અવગાહનાના સર્વઘોડા તે થકી મોટી
 ૫૦૦ ધનુષ્યની અવગાહનાના સંખ્યાતગુણા ૨ તે થકી મધ્યમ અવગાહનાના સિં સં ૩ વિશેષ થી સાત જાથના ઘોડા ૧ પાંચ સે ધનુષ્યના વિશેષાચિ

નંદી ટી.

૨૨૨

કર તે થકી ૫૦૦ ધમુષ્માંહિ લાવેદાંથ હપરિલા સંખ્યાત ગુણ ૨૩ ગણદારે સર્વથોડા એક સમય ૧૦૮ સિં. તે ૧ તે થી ૧૦૭ સિં. તે અનન્તગુણ ૨
અનંતગુ ૩ તે થી ૧૦૫ ના સિદ્ધા અનંતગુણ ૪ દમ ૧૦૪ ૧૦૩ જાવત ૫૧ તાર્કે અનંતગુણાધિક તે થકી ૫૦ સિદ્ધા તે અનંતગુણ તે થકી ૪૯ ડમણ
પંચાસ સિદ્ધા તે અસંખ્યાત ગુણ તે થી ૪૮ તેથી ૪૭ તેથી ૪૬ જાવત ૨૬ તાર્કે અસંખ્યાતગુણ તે થી ૨૫ સિદ્ધા તે અસંખ્યાતગુણ તે થી ૨૪ સિદ્ધા
તે અસંખ્યાત ગુણ તે થકી ૧૩ તે થી ૨૨ દમ એકેકહીણો કરતાં ૨ જાવત એ સિદ્ધા તે સં. તે થકી એકેક સિદ્ધા સંખ્યાત ગુણ વલી એહનોજ વિશે
ષ કહીયે છે તે કેળે વેરોદ્. જાંધે સુંચે પગડ'ચાવલી ગાડીયા સિદ્ધા તે પ્રદેગનીકલતાં સમાયદે નીકલે તે વિગ્રહગતિના સિદ્ધા અથવા અધો સુલેકા
હસમે રહ્યા સિદ્ધા તે થોડા તે થકી જકડુ આસણના સંખ્યાતગુણ ૨ તે થી બીરાસણના સંખ્યાત ગુણ તે થકી અધોસુલે પાલઠી આસણે ચઢાવીની ચી
હટે સિદ્ધા તે સિદ્ધ સંખ્યાતગુણ ૪ તે થી જર્ધમુલ્લ કીધા કાલસગના સિદ્ધા સં. ૫ તે થી પાસાભરી સુતા સિદ્ધા સં. ૬ તે થી હતાસણના સિદ્ધા સં. ૭ એ
અલ્પ વહ્તવ દાર કહ્યો હિવે સપલાંદારાનું અલ્પવહ્તવ કહે છે તે જિણે ૨ ઠામિ ૧૦૦ લગે સિદ્ધા તે ડહાં દમ જે એકેક સિદ્ધા તે સવલા થી ઘણા તે થી
વેર સિદ્ધા તે સંખ્યાત ગુણાહીણાદમ થાવત્ પંચવીસર સિદ્ધા તે સંખ્યાત ગુણ પંચવીસ આગલે પંચાસતાંદે અસંખ્યાતગુણ કહિવા પછે પંચાસ થી
આગલે ૧૦૮ લગે અનંતગુણ હીણા કરવા તથા જિણેઠાંમિ વીસ સીં. તિહાં ૨ દમ કહિવો એકેક સમયે એકેક સમયે એકર સીદ્ધા તે સર્વ થી ઘણા તે
થી વે વે સિદ્ધા તે સંખ્યાતગુણાહીણા દમ પાંચ લગે સંખ્યાતગુણ હીણા પછે છ સીદ્ધા અસંખ્યાત ગુણ જાવત ૬ સિદ્ધા અસંખ્યાત ગુણ તે થી ૧૧
સિદ્ધા તે અનંતગુણ હીણા જાવત તે થકી વીસ સીદ્ધા તે અનંત ગુણા દમ અધોલોકાદિકના પિણ કહિવા તિહાં પિણ વીસ સીં. તે સર્વજાયગા પ્રથમ
ચલથે ભાંગે સંખ્યાત ગુણા હીણા બીજે ચોથે ભાંગે અસંખ્યાતગુણા હીણા બીજે ચોથે ભાંગે અનંતગુણા હીણા કહિવા જિહાં ૨ દસ ૨ સીદ્ધા તિહાં ૨ તે

નંદી ટી.

૨૨૩

એકેક સીદ્ધા તે ઘણાવે યે સિદ્ધા તે સંખ્યાત ગુણ હીણા તે થી ૩ સિદ્ધા સંખ્યાતગુણહીણા તે ૩ સિદ્ધા સંખ્યાત ગુણહીણા તે થી ૪ સંખ્યા. તે થી ૫ અસંખ્યા. તે થી ૬ અનંત ગુણ હીણા જાવત ૧૦ જાગે અનંત ગુણહીણા ઝડ્ઝલોકે ૪ સી. તે એકર સીદ્ધા તે સર્વઘણા તે થી ૨ સીદ્ધા અસંખ્યાત ગુણા તે થી ૨ સીદ્ધા તે અનંતગુણા તે થી ૪ અનંતગુણહીણા ફેહાં સંખ્યાત ગુણહીણા ન કંહિવા સમુદ્રમે ૨ સી. તે ૧ સીદ્ધા ઘણા તે થી ૨ સિદ્ધા તે અનંતગુણહીણા છે આઠ સિદ્ધા તિહાં ૨ દૂમ કહિવો જે એકેક સિદ્ધા તે સિદ્ધ સઘલા યકી ૧ તે યકી ૨ સિદ્ધા તે સિદ્ધસંખ્યાતગુણહીણા ૨ તે યકી ચાર સિદ્ધા તે સિદ્ધસંખ્યાતગુણા ૨ તે યકી ૩ તિન સિદ્ધસંખ્યાતગુણા ૩ તે યકી ચાર ૨ સિદ્ધા તે સિદ્ધસંખ્યાતગુણા ૪ તે યકી પાંચ ૨ સિદ્ધા તે સંખ્યાતગુણાહીણા ૫ યકી ૬ સિદ્ધા તે સંખ્યાતગુણહીણા ૭ તે યકી સાત ૨ સિદ્ધા તે સંખ્યાત ગુણા હીણા ૭ જાવત તે યકી ૨૨ વાવીસ સીદ્ધા તે સંખ્યાતગુણા હીણાર ૨ તે યકી તે વીસ ૨૩ સિદ્ધા તે સંખ્યાત ગુણા હીણા ૨૩ તે યકી ચત્તવીસ ૨૪ સિદ્ધા તે સંખ્યાત ગુણા ૨૪ તે યકી પંચવીસ ૨૫ સિદ્ધા તે સંખ્યાતગુણા ૨૫ તે યકી પંચવીસ થી આગલે છવીસ ૨ સિદ્ધા તે અસંખ્યાતગુણા ૨૬ દૂમ જાવત પંચાસ સિદ્ધા તે અસંખ્યાતગુણાહીણા ૫૦ પછે પંચાસ થી આગલિ પંચાસ થી ૫૧ ફેહાવન સીદ્ધા તે અનંત ગુણહીણા ૫૧ તે યકી ૫૨ સિદ્ધા તે અનંતગુણા હીણા ૫૨ દૂમ અનુક્રમે જાવત તે યકી એકસો ૧૦૦ સાત સિદ્ધા તે અનંતગુણા હીણા ૧૦૦ તે યકી એક સો આઠ સિદ્ધા તે સિદ્ધ અનંત ગુણહીણા ૧૦૮ તે પંચાસ થી આગલે અનંતગુણા કરવા છ તથા જિસે ૨ ઠામિ વીસ ૨ સી. તિહાં ૨ દૂમ કહિવો જે એકેક સમે એકર સિદ્ધા તે સર્વ થી ઘણા ૧ તે યકી યેવે સિદ્ધા તે સંખ્યાતગુણા ૨ તે યકી ૩૪ પાંચ ૨ સીદ્ધા તે સંખ્યાત ગુણાહીણા ૫ તે યકીવે સીદ્ધા તે અસંખ્યા. ૬ જાવત દસ સિદ્ધા તે અસંખ્યાતગુ. ૧૦ તે યકી ૧૧ દુગ્યારા સિદ્ધા તે અનંત ગુણા ૧૧ જાવત તે યકી વીસ ૨ સીદ્ધા તે અનંત ગુણાહીણા ૨૦ દૂમ અધો લોકાદિક માણિય કહિવા તિહાં પિણ વીસ સી. તે સર્વજાયગા પ્રથમ સોથે ભાગે સંખ્યાત

नंदी टी०

२२४

गुणा हीणा बीजे चोथे भागे असंख्यातगुणाहीणा तीजे चोथे भागे अनंत गुणा हीणा कहिवा बली जिहां २ दसर सिद्धा तिहां २ जे एकेक सीद्धा ते
 घणां १ ते थकी बेवे सीद्धा ते संख्यातगुणाहीणा २ ते थकी तिनर सिद्धा ते संख्यातगुणा ३ तेथकी चारर सिद्धा ते असंख्या० ४ ते थकी पांचर सिद्धा
 ते असंख्यात० ५ ते थकी छ ६ सिद्धा ते अनंतगुणा ६ जावत् दसर तिहां २ सिद्धा ते अनंतगुणाहीणा तथा चर्धलोके ४ सी० ते एकर सिद्धा ते रुय घी
 घणा ते थकी बेवे सीद्धा ते असंख्यातगुणा ते थकी तीनर सिद्धा ते अनंतगुणाहीणा तेथकी चारर सिद्धा ते अनन्तगुणाहीणा इहां संख्यात गुण
 हानीं नकही समुद्रमे रसी० तेमध्ये एकेक २ सिद्धा तेघणा ते थकी वेवेसिद्धा तेअनन्तगुणाहीणा बली जिहां २ जवमध्यना १०८ सि० तिहां २ दूम करि
 वो जेएकेकर सिद्धा तेघणा तेथकीवे वेसिद्धा तेसंख्यात गुणाहीणा तेथकी तीनर सिद्धा तेसंख्यातगुणाहीणा तेथकी चारर सिद्धा ते असंख्यातगुणा
 तेथकी पांच पांच सिद्धा तेअनन्तगुणाहीणा तेथकी छ ६ सिद्धा तेअनन्तगुणा ते थकी सातर सि० ते अनन्तगुणा तेथकी आठर सि० तेअनन्तगुणा
 हीणा तेथकी नवर मिर ते अनन्तगुणाहीणा तेथकी दसर सि० ते अनन्तगुणाहीणा एहसि० जेसुक्तिपङ्गता तेहनो स्वरूपकद्वियो विस्तारबली
 सि० तेसेगिमा थकी जाणवो एअधिकारसमाप्तः १ प० पनराभेदे प० पख्यातं ते जिम छे तिम कहे छे ति० एणे करीने ते भणी तीर्थकहीये ते
 द्रव्य १ भाव २ भेदे ते इहां नदियादिकनो आख्यो तेद्रव्य तीर्थ अथवा जे यात्रा मा करवाना तीर्थ ते सर्वद्रव्य अथवा पंच भूतिक आदिनो शासन ते
 सर्वद्रव्यतीर्थपणे करी संसारन तौराहं अने सावद्य कर्त्तव्य तीर्थकरौ तीरवो नथी १ जे भाव तीर्थ ते चतुर्विध संवज ज्ञानादिके करी सहित अज्ञान न
 थो ते माटे जे भव थकी तारे ते भाव तीर्थ अथवा कोकाग्निहाहनो उपसमाडिबुं १ लोभ ते लुपानो टालनो २ कर्ममलबुं फेडवो ३ ए तिणने बिघे
 रहिवो अथवा ज्ञान दर्शनचारित ३ ए बिघे रहे तिणणे भावतीर्थ कहीये ते तीर्थरुता जे सी० तीर्थ प्रवर्त्तापछे सी० कहीये ते आदिनाथ मो प्रथम

मंदी टी०

२२५

पुरुषैर्नवभिरनुयोगद्वारैः क्षेत्रादिषु पञ्चदशसु द्वारेषु सिद्धिप्राप्तये चिन्तितास्तत्तदनुसारेण ययमपि विनियजनानुग्रहार्थं लेख्यतश्चितयामः क्षेत्रादीनि च
 पञ्चदशद्वाराण्यभ्रानि क्षेत्रे कालेगद्वेय तित्थलिङ्गे चरित्तबुद्धेय नाष्टागाञ्जस्ये अंतरमणुसमयगणण अप्यवज्ज्ञः तथा प्रथमतएषु द्वारेषु सत्पदप्ररूपणया
 मन्तरसिद्धाश्चिन्त्यन्ते क्षेत्रद्वारे त्रिविधेषु लोके सिद्धाः प्राप्यन्ते तद्यथा उर्ध्वलोके अधोलोके तिर्यग्लोके च तत्तत्तर्ध्वलोके पण्डकवनादौ अधोलोके अधो
 लौकिकेषु तिर्यग्लोकेमनुष्यक्षेत्रे तत्रापि निर्व्याघातेन पञ्चदशसु कर्मभूमिषु व्याघातेन समुद्रनदीवर्धधरपर्वतादावपि व्याघातो नामसंहरणं उक्तं च द्वीपससु
 हे सङ्घट्टाई एस्वाघायक्षेत्रे चो सिद्धा निर्व्याघाएणपुण्योपनगरससुकम्भभूमीसु तीर्थकृतः पुनरधोलोके तिर्यग्लोके वा तत्राधोलोके अधोलौकिकेषु ग्रामेषु
 तिर्यक् लोके पञ्चदशसु कर्मभूमिषु न शेषेषु हि स्थानेषु संहरणतः सम्भवति नचभगवतां संहरणसम्भवः स तथा काले कालद्वारे अवसर्पिण्यां
 जन्मचरमशरीरिणां नियमतस्मृतीयचतुर्थारकयोः सिद्धिगमनं तु केषाश्चित्पञ्चमेष्वरके यथा जंबूस्वामिनः उत्सर्पिण्यां जन्मचरमशरीरिणां दुःखमा
 दिषु द्वितीयतृतीयचतुर्थारकेषु सिद्धिगमनं तु तृतीयचतुर्थारकयोरेव उक्तं च दोसु विसमासु जायासिष्कं तोस्यपिष्णीएकाक्षतिगेतीसुयजायाओसपिष्णीएसिष्कं
 तिकालद्वारे मचाविदेहेषु पुनः कालः सर्वदैवसुखमदुःखमाप्रतिरूपस्तत्तदनुसारेण मणनेनैव तत्र वक्तव्यताभणिता द्रष्टव्यासंहरणमधिकृत्य पुनरुत्सर्पिण्या
 भवसर्पिण्यां च षट्स्थण्डारकेषु सिष्कं तो द्रष्टव्याः तीर्थकृता पुनरवसर्पिण्यासुत्सर्पिण्यां च जन्मसिद्धिगमनं च सुखमदुःखमादुःखमसुखमारूपयोरेवारकयोर्वे
 दितव्यं न शेषेष्वरकेषु तथा हि भगवान् जन्मभस्वामीसुखदुःखमारकपर्यन्ते समुत्पेदे एकोननवतिपक्षेषु शेषेषु सिद्धिगमनं वर्द्धमानस्वामीतु भगवान् दुःख
 मसुखमारकपर्यन्तेषु एकोननवतिपक्षेषु शेषेषु मुक्तिबोधमध्याक्षे तथाचोक्तं समस्ये भगवं महावीरेतीसंवासाद् अगारवासमञ्जवसित्ता सादरेगाद् दुवाक्षस
 संवच्छराद् कृतमत्यपरियागं पाठणित्ता वायालोसंवासाद् सामन्त्रपरियागं पाठणित्तावावत्तरिं वासाणि सव्याउयंपालइत्ता श्रीणेवेयणिज्जे आउयना

मंदी डी०

२२६

मगोएदूसमसूचमाए बज्जविइकं ताएतिहिं वासेहिं अज्जनवमेच्चियमासेहिं सेसेहिं वावाए मज्झमाए जावसव्वदुक्खप्यहीणे उत्सर्पिण्यामपि च प्रथमतीर्थकरो
दुःखमसुखमायामेकोननवतिपक्षेषु व्यतिक्रान्तेषु जायते यतो भगवहर्हमानस्वामिसिद्धिगमनस्य भविष्यन्नाहापद्मतीर्थकरोत्पादस्य वांतरं चतुरसीति वर्षसह
स्राणि सप्तवर्षाणि पञ्चमासाः पश्यन्ते तथाचोक्तं बुलसीइवाससहस्रावासासत्तेव पञ्चमासायवीरमहापठमाणं अंतरमेयं जिणूहिइ १ तत उत्सर्पिण्यामपि
प्रथमतीर्थकरो यथोक्तकालमानएव जायते तथा उत्सर्पिण्यां चतुर्विंशतितमसूचमासोऽर्थकरः सुखमदुःखमायामेकोननवतिपक्षेषु व्यतिक्रान्तेषु जन्मासादयति
एकोननवतिपक्षाधिकचतुरसीति पूर्वलक्षातिकमेव सिध्यति ततः उत्सर्पिण्यामवसर्पिण्यां वा दुःखमसुखमासुखमदुःखमयोरेव तीर्थकृतां जन्मनिर्वाणं चेति
गतिद्वारेप्रत्युत्पन्नयमधिकृत्यमनुष्यगतावेवसिद्ध्यन्तः प्राप्यन्तेनशेषासुगतिपुपात्तात्यमनन्तरंभवमधिकृत्य पुनसामान्यतस्तत्तदभ्योपिगतिभ्यन्तागताःसिद्ध्यति
विशेषचिन्तायां पुनस्तत्तदभ्यो नरकपृथिवीभ्यो न शेषाभ्यः तिर्यग्गतेः पृथिव्यं बुधनस्यतिपक्षेन्द्रियेभ्यो नशेषेभ्यःमनुष्यगते स्त्रीभ्यः पुरुषेभ्योवादेवगतेचतुर्थ्यो
देवनिकायेभ्यः स्थाया चाह भगवानार्थश्यामः नेरइयाणं भंते अणंतरागया अंतकिरियं करेति परंपरागया अंतकिरियं करेति गोयमा अणंतरागयावि
अंतकिरियं करेति परंपरागयाविअंतकिरियं करेति एवंरयण्यभापुढविनेरइयाविजावपंकप्यभापुढविनेरइयाणं पुच्छा गोयमानो अणंतरागया अंतकि
रियं करेतिपरंपरागयाविअंतकिरियंकरेतिएवंजाव अहेसत्तमपुढविनेरइयाअसुरकुमारानावयणियकुमारपुढविआउवणसइकाइयावि अंतकिरियंकरेति
परंपरागयावि अंतकिरियं करेति ते उवाउवेइं दियतेइं दिय चउरिंदिया नो अणंतरागया अंतकिरियं करेति परंपरागया अंतकिरियं करेति सेसा
अणंतरागयावि अंतकिरियं करेति परंपरागयावि तीर्थकृतः पुनर्देवगतेनरकगतेर्वांतरागता सिद्ध्यन्ति न शेषगतेः तत्रापि नरकगतेस्तिष्ठन्तो नरक
पृथिव्योनेशेषाभ्यो देवगतेर्मानिकदेवनिकायेभ्यो न शेषनिकायेभ्यः तथाच भगवानार्थश्याम आह रयण्यहापुढविनेरइयाणं भंते रयण्यहा पुढविनेरइ

नंदी टी०

२२७

एहिंतो अणंतरं उल्लङ्घिता तित्थयरत्तं लभेज्जा गोयमा अत्थे गर्देए लभेज्जा अत्थे गर्देए नो लभेज्जा सेकेणहेणं भंते एवं वुञ्चइं अत्थे गर्देए लभेज्जा अत्थे गर्देए
 एनो लभेज्जा गोयमा अस्सरयणप्पभापुढविनेरइयस्स तित्थयरनाम गोत्ताइं कम्माइं निवहाइ पुढाइ कडाइ निवहाइ अभिनिवहाइ अभिसमन्नागयाइ
 उयन्नाइ नोउवसंताइं भवंति सेणं रयणप्पभा पुढविनेरइ ए रयणप्पभापुढविनेरइए हिंतो उल्लङ्घिता तित्थयरत्तं लभेज्जा अस्सणं रयणप्पभापुढविने
 इयस्स तित्थयरनाम गोत्ताइं कम्माइं नो वहाइं जावनो उवसंताइं भवंति सेणं रयणप्पभा पुढविनेरइए रयणप्पभापुढविनेरइए हिंतो उल्लङ्घिता तित्थयर
 त्तं नो लभेज्जा सेए एणं गोयमा एवं वुञ्चइं अत्थे गर्देए लभेज्जा अत्थे गर्देए नो लभेज्जा एवं जाव वालुयप्पभापुढविने रइए हिंतो तित्थयरत्तं लभेज्जा
 पंकप्पहाने रइयाणं भंते पंकप्पभापुढविने रइए हिंतो अणंतरं उल्लङ्घिता तित्थयरत्तं लभेज्जा गोयमा णोइणहे समहे अंतकिरियं पुण करेज्जा धूमप्पभा
 पुढविनेरइएणं पुच्छा गोयमा णोइणहे समहे विरइ पुण लभेज्जा तमा पुढविपुच्छा गोयमा नोइणहे समहे विरया विरइ लभेज्जा अहे सत्तमा ए
 पुच्छा गोयमानो इणहे समहे समत्तं पुण लभेज्जा असुरकुमाराणं पुच्छा गोयमा नोइणहे समहे अंतकिरियं पुण करेज्जा एवं नितरंतरं जाव
 आउक्काइया ते उक्काइएणं भंते ते उक्काइ ए हिंतो अणंतरं उल्लङ्घिता तित्थयरत्तं लभेज्जा गोयमा नोइणहे समहे केवलि पम्भत्तं धम्मं लभेज्जा सब
 णयाए एवं वा उक्काइ ए विवणप्फइकाइएणं पुच्छा गोयमा नोइणहे समहे अंतकिरियं पुण करेज्जा वे इंदियते इंदियउरिंदियाणं पुच्छा गोयमाणोइणहे
 समहे मणपज्जवनाणं पणउप्पाडेज्जा पंचिंदियति रिक्खजोणियमणुसवाणमंतरजोइ सिए सुपुच्छा गोयमा नोइणहे समहे अंतकिरियं पुण करेज्जा सो
 हम्मगदेवेणं भंते अणंतरं उल्लङ्घिता तित्थयरत्तं लभेज्जा गोयमा अत्थे गर्देए लभेज्जा अत्थे गर्देए नो लभेज्जा एवं अस्सरयणप्पभा पुढविनेरइयस्स एवं जाव
 उल्लङ्घिता वेदेहारे प्रत्युत्पन्ननयमधिकत्वा पगत वेदएवसिद्धति तद्भवानुभूत पूर्ववेदापेक्षया तु सर्वेष्वपि वेदेषु उक्तं च अवगमये उचितं च पशुपशु

नंदी टी०

२२८

नयंपड्ज्ञात सञ्जेहिंविषेएहिंसिष्काइ समईयनयवाया । तीर्थकृतः पुनः स्त्रीवेदे पुरुष वेदेवा न नपुंसक वेदे तथा तिर्थहारे तिर्थकरतीर्थे तीर्थकरीतीर्थे च
अतीर्थे च सिद्ध्यन्ति लिङ्गहारे अन्यलिङ्गे गृहलिङ्गे स्त्रिलिङ्गे वा एतच्च सर्वद्रव्यलिङ्गापेक्षया द्रष्टव्यं संवमरूपभावलिङ्गापेक्षया तु स्त्रिलिङ्गएव
उक्तं च लिङ्गेष्वन्यलिङ्गे गिहत्वलिङ्गे तद्देवयसलिङ्गे सञ्जेहिं द्रव्यलिङ्गे भावेण सलिंगसंज्ञमउ । चारित्रहारे प्रत्युत्पन्ननयपेक्षया यथाख्यात चारित्रे
तद्भवानुभूतपूर्वचरणपेक्षया तु केचित्त्सामायिक सूक्ष्मसंपराय यथाख्यात चारित्रिणः केचित् सामायिक च्छेदोपस्थापनसूक्ष्मसंपराय यथाख्यातचारित्रि
णः केचित् सामायिक परिहारविशुद्धिक सूक्ष्मसंपराय यथाख्यात चारित्रिणः केचित् सामायिक च्छेदोपस्थापनपरिहारविशुद्धिक सूक्ष्मसंपराय यथाख्या
तचारित्रिणः उक्तं च चरणमिषडक्षणाए पञ्चुत्पन्नेष्वसिष्काइनएयां सञ्जायांतरचरणेति चउद्भगपंचगगमेयां । तीर्थकृतः पुनः सामायिकसूक्ष्मसंपराय यथा
ख्यात चारित्रिणएव बुद्धहारे प्रत्येकबुद्धाः स्वयं बुद्धाबुद्ध बोधिता वा सिद्ध्यन्ति ज्ञान हारे प्रत्युत्पन्ननयमपेक्ष्य केवलज्ञाने तद्भवानुभूतपूर्वा
ज्ञानापेक्षयानुकेचिन्मतिश्रुतज्ञानिनः केचिन्मतिश्रुतावधिज्ञानिनः केचिन्मतिश्रुतमनः पर्यायज्ञानिनः केचिन्मतिश्रुतावधिमनः पर्यायज्ञानिनस्तीर्थ
कृतस्तुमतिश्रुतावधिमनः पर्यायज्ञानिन एवअवगाहना हारे जघन्यायामपि अवगाहनायां सिद्ध्यन्ति उत्कृष्टायां मध्यमायां च तत्र द्विहस्तप्रमाणजघन्यापंच
विंशत्यधिकपंचधनुः शतप्रमाणा उत्कृष्टा सा च मरुदेवी कालवर्तिनामवसेया मरुदेव्याप्यादेशांतरेण नाभिकुलकरतुल्या तदुक्तं सिद्धप्राभृतटीकायां
मरुविदेवी आएसंतरेण नाभितुहति ततः आदिषांतरापेक्षया मरुदेव्यामपि यथोक्तप्रमाणावगाहना द्रष्टव्याः उक्तं च उगाहणाजह
आरयणिदुसं अहपुणाउ उद्धोसा पंचेवधणुसयाद् पणुहपुक्ततेण अहियाइ । अत्र पृथक् शब्दो बद्धत्ववाची बद्धत्वं चेह पंचविंशतिरूपं द्रष्टव्यं
सिद्धप्राभृतटीकायां तथा व्याख्यानात् तेन पंचविंशत्यधिकानामवसेयं शेषात्वजघन्योत्कृष्टावगाहना तीर्थकृतां तु जघन्यावगाहना सप्तहस्तप्रमाणा उत्

नंदी टी०

२२६

कृष्टी पंचधतुः शतमाना शेषात्वजघन्योत्कृष्टा उत्कृष्ट द्वारे सम्यक् त्वपरिभ्रष्टा उत्कर्षतः कियता कालेन सिध्यन्ति उच्यते देशोना पार्श्वपुङ्गवपरावर्तसंसा
 रातिक्रमे अनुत्कर्षतस्तु केचित्संख्येयकालातिक्रमे केचिदसंख्येयकालातिक्रमे किञ्चिदनन्तेन कालेन अनंतर द्वारे जघन्यत एक समयो अंतरं उत्कर्षतः
 षण्मासाः निरंतरद्वारे जघन्यतो द्वौ समयो निरंतरं सिध्यन्तः प्राप्यन्ते उत्कर्षतोऽष्टौ समयान् गणनाद्वारे जघन्य एकस्मिन् समये एकः सिध्यति उत्कर्ष
 तोऽष्टाधिकं शतं तथा चास्मिन् भरतक्षेत्रे ऽस्यामवसर्पिण्यां भगवतः श्रीनाभेयस्य निर्वाणसमये श्रूयतेऽष्टोत्तरं शतमेकसमयेन सिद्धं तयाचोक्तं संवदा
 सगणिना वसुदेव चरिते भयवंच उभसभसामी जय गुरु पुण्यसयसहस्रं वाससहस्रं गिर्यविहरिकणं केवली अट्टावयपण्य सहस्रसहस्रसमयसहस्रे हिं परि
 निष्वाणसुवगचो चोदसमेणं भक्तेशां भाषवकुले पक्खे तेरसीए अभीदूणा नक्खत्तेणं ए गण सत्तसएणं अट्टहियन त् एहिं सहएगसमएणं निव्वुओ वे
 साणविषणगाराणं दससहस्राणि अट्टसयऊणागाणि सिद्धाणि तंमिचे वरिक्खे समयंतरे सुवज्ज सुदति अल्पवज्जव द्वारे युगपत् द्वित्यादिकाः सिद्धाः
 स्तोकाः एककाः सिद्धाः संखेयगुणाः उक्तं च संख्याए जहन्नेणं एको उक्को सएण अट्टसयं सिद्धाणे गायोवा एगग सिद्धाउसंखगुणाः तदेवं कृता पंच
 दशास्वपि द्वारेषु सत्पदप्ररूपणां सम्प्रति द्रव्यप्रमाणमभिधीयते तत्र क्षेत्रद्वारे ऊर्ध्वलोके युगपदेकसमयेनचत्वारः सिद्धांति द्वौ समुद्रे चत्वारः सामान्यतो
 जलमध्ये तिर्यगलोके अष्टशतं विंशति पृथक् त्वमधो लोके उक्तं च चत्तारिउड्डलोए जले चउक्खं दुवेसमुहंमि अट्टसयंतिरीलोए वीसपज्जत्तं अहोलोए १
 तथा नंदनवने चत्वारः नंदने चत्वारोति वचनात् एक स्मिंस्तुविजये विंशतिः उक्तं च सिद्ध प्राभत टीकायां वीसाएगवरे विजये तथा सर्वास्वयकर्मभूमिषु
 प्रत्येकं संहरणतादश दश पंडक वने द्वौ पंच दशस्वपि कर्मभूमिषु प्रत्येकमष्टशतं उक्तं च संकामणा एदसगन्दोचेवहवन्ति पंडगवणंमि समए णयअट्टसयं
 पणरससुकन्धभूमीसु १ कालद्वारे उत्पार्पिण्यांअवसर्पिण्यां च प्रत्येकं तृतीये चतुर्थके चारके अष्टशतं अवर्पिण्यां पंचमारके विंशतिः शेषेष्वरकेषु प्रत्येकमुत्स

भंदी टी०

२३०

पिण्यां च संहरणतो दशदश तथाचोक्तं सिद्धप्राभृतटीकायां सेसेसु अरएसु दससिगभंति दोसु विउत्तपिणीसु संहरणतो सिद्धप्राभृतसु त्वेप्युक्तं असपि
 णितत्तपिणीहवद्वचउत्तयसमासु अट्टसयं पंचमिया एवीसंदसगंदसगं च सेसेसु १ गतिहारे देवते रागतानामट्टगतं शेषगतिभ्यः आगताः प्रत्येकं दशदश
 उक्तं च सिद्धप्राभृते सेसाणगईएदसदसगं भगवांस्त्वायंस्थामः पुनरेवमाह नरकगते रागता दश तत्रापि विशेषचिन्तायां रत्नप्रभाष्टयिष्याः शर्कराप्रभाया
 बालु कप्रभायाश्च ष्टयिष्या आगताः प्रत्येकं दशदशपंकप्रभायाः ष्टयिष्या आगतास्तत्त्वारः तथा तिर्यग्गतेरागताः सामान्यतो दशविशेष चिन्तायां पुनः ष्टयि
 वीकायेभ्योऽपकायेभ्यश्चागताः प्रत्येकं चत्वारो वनस्पति कायेभ्य आगताः षट्पंचेन्द्रिवास्त्यक् योनि पुरुषेभ्य आगता दशपञ्चेन्द्रियतिर्यग् योनिस्त्री
 भ्योऽप्यपगता दश तथा सामान्यतो मनुष्यगते रागता विंशति विशेषचिन्तायां मनुष्य पुरुषेभ्य आगता दशमनुष्यस्त्रीभ्य आगता विंशतिः तथा सामान्य
 तो देवगते रागता अष्टगतं विशेष चिन्ताया मसुरकुमारेभ्यो यावत्क्षिति कुमारेभ्यः प्रत्येकमागताः दशदश असुरकुमारीभ्यः प्रत्येकमागता पंचपंचव्यन्तर
 देवेभ्य आगताः दशव्यंतरीभ्यः आगताः पञ्चव्योतिष्कदेवेभ्य आगता दस व्योतिष्कदेवीभ्य आगताविंशतिर्वैमानिक देवेभ्य आगता अष्टगतं वैमानिक
 देवीभ्य आगता विंशति तथाच प्रज्ञापनाग्रन्यः अणन्तरागवाणं भंते नेरद्वया एगसमयेणं केवद्वया अंतकिरियंपकरेन्ति गोयमाजहन्नेणं एकोवादोवाति
 त्तिवा उक्कोसेणं दसरयण प्यभापुढविनेरद्वया एवं खेव जाववालयप्यभा पुढविनेरद्वया अणन्तरागवाणं भंते पक्कप्यभापुढविनेरद्वया एग समयेणं केवद्वया
 अंतकिरियं प करेन्ति गोयमा जहन्नेणं एकोवादोवाति त्तिवा उक्कोसेणं चत्तारि अणन्तरागवाणं भंते असुर कुमारा एग सम एणं केवद्वया अंतकिरि
 यं प करेन्ति गोयमा जहन्नेणं एकोवादोवाति त्तिवा उक्कोसेणं दस अणन्तरागवाणं भन्ते असुर कुमारी अएगसमएणं केवद्वया अंतकिरियंपकरेन्ति गोयमा
 जहन्नेणं एकोवादो वाति त्तिवा उक्कोसेणं पंच एवं जज्ञा असुरकुमारासदेवीया जज्ञा जावयणिय कुमारासदेवीया अणन्तरागवाणं

નંદી ટી૦

૨૩૧

મંત્રે પુઢવિકાદયા એમ સમણાં કેવદયા અંતકિરિયંપકરેંતિગોયમા જહ્જ્જેણં દુક્કોવાદોવા તિન્નિવાસક્કોસેણં વપ્પારિણં આસકાદયાવિવણ્ણપ્પદુકાદયાઠ્ઠ
 પચ્ચેન્દિયતિરિક્કહ ઓણિયાદસપચ્ચેન્દિયતિરિક્કહ ઓણીસવિ દસમણ્ણસા દસમણ્ણસીસવીસંવાણમંતરા દસવાણ મંતરી ઉપચ્ચજોડસિયા દસજોડસિયી
 સવીસંવેમાણિયા અદ્દ સયં વેમાણિયીસ વીસમિતિ તત્ત્વંપુન કેવલિ નો વચ્ચશ્ચુતાવાવિદંતિ વેદહારે પુરુષાણામદશતં સ્ત્રીણાં વિંશતિર્દશન પુંસકા
 ઉક્તશ્ચ અદ્દસયં પુરિસાણં વીસદસીણદસન પુંસાણં તથા દુદ્ધ પુરુષેભ્ય ઉદ્દુતાજીવાઃ કેચિત્પુરુષાણં જાયંતે કેચિત્ સ્ત્રિયઃ કેચિન્નપંસકાઃ એવં સ્ત્રી
 ઓદ્દતાનાં મંગતયં એવંપુંસકેભ્યોપિ સર્વસંખ્યા મંગાનવ તત્ત્વે પુરુષેભ્ય ઉદ્દુતાઃ પુરુષાણં જાયંતે તેષામદશતં શેષેષુ આદ્ય મંગેષુ દશદશ તથા
 ચોક્ત સિદ્ધપ્રાપ્તે સેસાઠ અદ્દ મંગાદસગંદસગંતુહોદ્દ એકેકં તીર્થહારે તીર્થક્રતોભુગપદેક સમયેન ઉત્તરપતચત્ત્વારઃ સિધ્ધન્તિ દશપ્રત્યેક બુદ્ધાચત્ત્વારઃ
 સ્વયં વદ્ધા અદ્દશતમતીર્થક્રતાં વિંશતિ સ્ત્રીણાં દ્વેતીર્થકર્યો લિંગહારે મ્હલિંગે ચત્ત્વારઃ અન્યલિંગે દશસ્વલિંગે અદ્દશતં ઉક્તશ્ચ ચત્તરોદસ અદ્દસયં
 ગિહન્ન લિંગે સલિંગેય ચારિત્તહારે સામાયિક સૂચ્છ સંપરાય યથાચ્ચાત ચારિત્તિણાં સામાયિક ક્ષેદોપચ્ચાપન સૂચ્છસંપરાય યથાચ્ચાત ચારિ
 ત્તિણાણ્ણ પ્રત્યેકમદશતં સામાયિક પરિહાર વિસુદ્ધિક સૂચ્છ સંપરાય યથાચ્ચાત ચારિત્તિણાં સામાયિક ક્ષેદોપચ્ચાપન પરિહાર વિસુદ્ધિક સૂચ્છ
 સંપરાય યથાચ્ચાત ચારિત્તિણાં દશકં દશકં ઉક્તશ્ચ પચ્ચાકડં ચરિત્તંતિગંચલક્કશ્ચ તેસિમદ્દસયં પરિહારિણંસિદ્ધિદસગંદસગંચ પંચગહે બુદ્ધ
 હારે પ્રત્યેક બુદ્ધાનાં દસકં બુદ્ધવોધિતાનાં પુરુષાણામદશતં બુદ્ધ વોધિતાનાં સ્ત્રીણાં વિંશતિઃ નપુંસકાનાં દશકં/બુદ્ધીભિર્વોધિતાનાં સ્ત્રીણાં વિંશતિઃ
 બુદ્ધીભિર્વોધિતાનામેવ સામાન્યતઃ પુરુષાદીનાં વિંશતિ ઇથક્ ત્વં ઉક્તશ્ચ સિદ્ધ પ્રાપ્ત ટીકાયાં બુદ્ધીદિ ચેવવોધિવાણં પુરિસાર્દણં સામક્કેણવીસ પદ્ધત્તં
 સિદ્ધન્તેત્તિ બુદ્ધીચ મલ્લિસ્થામિની પ્રમ્પતિકા તીર્થ કરી સામાન્ય સાધ્યાદિકા યા વેદિતથ્યાઃ યત સિદ્ધ પ્રાપ્ત ટીકાયા મેવોક્તં બુદ્ધિચવિમલ્લી ષતુજાઠ

मंदी टी०

२३२

अत्राच स सामान्यसाङ्गणीपमुहाच साङ्गिति ज्ञानद्वारे पूर्व भावमपेक्ष्य मतिं श्रुति ज्ञानिनो युगपदेक समये नोत्कर्ष तत्त्वत्वारः सिद्धान्ति मति श्रुत मनः पर्यायः ज्ञानिनां वा अष्टशतं अवगाहना द्वारे जघन्यायामवगाहनायाः युगपदेक समये नोत्कर्षतत्त्वत्वारः सिद्धान्ति उत्कृष्टायां द्वौजघन्योत्कृष्टायामष्ट सतं यवमध्ये अष्टौ उक्तञ्च उक्तोसगाहणाए दोसिद्धाहोति एगसमएणं चत्तारिजहन्वाए अट्टसयं मञ्जिमाए अत्र टीका कारेण व्याख्या कृता गाथा पर्यन्त वर्त्तिनस्तु श्रद्धास्याधिकार्य संसूचनात् जवमज्जे अट्ट इति उत्कृष्टद्वारे येषां सम्यक्त्वपरिभ्रष्टत्वाभनन्तः कालोगमत् तेषामष्टशतं संख्यातकालपतिनामसंख्यात कालपतितानाञ्च दशकं दशकं अप्रतिपतित सम्यक्त्वानां चतुष्टयं उक्तञ्च जेसिं अणंतकालोपडिवा उते सिद्धोइ अट्ट सयं अप्पडिवडिए चत्तरोदसगं दसगंसेसाणं १ अन्तरद्वारे एकोवासांतरः सिद्धान्ति वड्यो वा तत्र वड्यो यावदष्टशतं अनुसमयद्वारे प्रति समयमेको वा सिद्धान्ति च वड्योवा तत्रवड्यणां सिद्धान्ताभियं प्ररूपणाः एकादयोद्वाविंशत्पर्यंतानिरन्तरमुत्कर्षतोऽष्टौ समयान् यावत्प्राप्यन्ते इयमत्र भावनाः प्रथम समये जघन्यत एकोद्वौ वा उत्कर्षतोद्वाविंशत् सिद्धान्तः प्राप्यंते द्वितीय समयेऽपि जघन्यत एकोद्वौवा उत्कर्षतोद्वाविंशदेवं तृतीयसमयेऽपि एवं चतुर्थ सम येऽपि एवं यावदष्टमेऽपि समये जघन्यत एकोद्वौवा उत्कर्षतोद्वाविंशत् ततः परमवश्यमन्तरं तथा त्रयस्त्रिंशदादयोष्ट चत्वारिंशत्पर्यंतानिरन्तरं सिद्धान्तः सप्तसम यान् यावत्प्राप्यन्ते भावना प्राग्वत् परतोऽनियमादंतरं तथा एकोमपञ्चाशदादयः षष्टिपर्यंतानिरन्तरसिद्धान्त उत्कर्षतः षट्समयान् यावदवाप्यन्ते परतोवश्य मन्तः तथा एक षट्प्रादयो द्विसप्तति पर्यन्ता निरन्तरं सिद्धान्तः उत्कर्षतः पञ्चसमयान् यावत् प्राप्यंते ततः परमंतरं तथा त्रिसप्तत्यादयः चतुरसीतिपर्यंतानिरन्तरं सिद्धान्तः उत्कर्षतश्चतुरः समयान् यावत्प्राप्यंते तत ऊर्ध्वमंतरं तथा पंचाशीत्यादयः षण्णवति पर्यंतानिरन्तरं सिद्धान्तः उत्कर्षतः स्त्रीन् समयान् यावदवाप्यंते परतोऽवश्यमंतरं तथा सप्तनवत्यादयोऽष्टोत्तरशत पर्यंतानिरन्तरं सिद्धान्तः उत्कर्षतो द्वौ समयौ यवदवाप्यंते परतोऽनियमादंतरं तथात्युत्तर

नंदी टी०

२३३

शतादयोऽष्टोत्तरशतपर्यन्ताः सिद्धान्तो नियमादेकमेव समयं यावदवाप्यन्ते नद्वित्यादिसमयानिति एतदर्थसंग्राहिकाचेयं गाथा वत्तीसा अष्टयालासहीभावत्त
 रीयबोधव्या चुलसीई कन्नउई दुरहियसयमदृत्तरसयं च । अत्र अष्टसामायिकेभ्य चारभ्य द्विसामायिकपर्यन्ता निरंतरं सिद्धाः एकैकस्मिंश्च विकल्पे उक्त
 र्धतः शतं पृथक्त्वं संख्यापरिमाणं गणना द्वारमल्पबहुत्वद्वारं च प्रागिव द्रष्टव्यं तथाच सिद्धप्राभतेपि द्रव्यप्रमाणचिन्तायामेतयो द्वार यो सत्पदप्ररूपबो
 क्तौ च गाथा भूयोपि सत्पदप्ररूपणापरावर्तिता संख्याए जइन्नेयं एको उक्कोसएण अट्टसयं सिद्धाणे गाथोवा एक्कगसिद्धाउ संखगुणा । तदेवमुक्तं द्रव्यप्रमा
 णं सम्प्रति क्षेत्रप्ररूपणा कर्तव्या तत्र पूर्वभावमपेक्ष्य सप्तदशप्ररूपणायामेव कृता सम्प्रति पक्षुत्पन्ननयमतेन कियते तत्र पञ्चदशरूप्ययुगोपद्वारेषु पञ्चा
 दृह सकल कर्मक्षयं कृत्वा कुत गतो भगवान् सिध्यति उच्यते अरुगत्याममुख्यक्षेत्र प्रमाणे सिद्धिक्षेत्रे गतः सिध्यति यत उक्तं इहंवीदि चइत्ताणं तत्थगंत्तण
 सिक्कई गतं क्षेत्रद्वारं सम्प्रति स्पर्शनाद्वारं स्पर्शना च क्षेत्रावगाहादिति रिक्ता यथा परमाणोस्तथा हि परमाणोरेकस्मिन् प्रदेशेऽवगाढः सप्त
 प्रादेशिकी च स्पर्शना उक्तं च एगएसोगाढं सत्तपएसायसे फुसणा सिद्धानां तु स्पर्शना एवमवगन्तव्या फुसइअणंते सिद्धे सव्वपएसेहिं नियमसोसिद्धो
 ते उ अंसंखेज्ज गुणादेस पएसेहिं जे पुट्ठा । गतं स्पर्शनाद्वारं सम्प्रतिकालद्वारं तत्र चेयं परिभाषा सर्वेष्वपि द्वारेषु यत्र यत्र स्थाने अष्टशतमेकसमयेन
 सिद्ध उक्तं तत्र तत्ताटौ समयानि रंतरं कालो वक्तव्यं यत्र यत्र पुनर्विंशति दैशवा तत्र तत्र चत्वारः समयाः शेषेषु स्थानेषु द्वौ समयौ उक्तं च जहिं अट्टसयं
 सिक्कई अट्टउसमया निरंतरं कालो बीस दसएसु चउरोसेसासिज्झंति दोसमए । संप्रति एतदेवमन्दविनेयजनानुग्रहाय विभाष्यंते तत्र क्षेत्रद्वारे
 जंबुद्वीपे धातकी खण्डे पुष्करवरद्वीपे च प्रत्येकं भरतैरावतमहाविदेहेषूत्कर्षतोष्टौ समयान् यावन्निरंतरं सिद्धान्तः प्राप्यन्ते हरिबर्षादिष्वधोलोके च
 चतुरश्चतुरः समयान् मंदनवने पण्डकवने लवणसमुद्रे च द्वौ द्वौ समयौ कालद्वारे उत्सर्पिण्यामवसर्पिण्यां च प्रत्येकं तृतीयचतुर्थारकयोरष्टावष्टौ सम

नंदी टी०

२६४

यान् शेषेषुचारकेषु चतुरश्चतुरस्त्रमयान् गतिहारे देवगते रागता उत्कर्षतोष्टौ समयान् शेषगतिभ्यः आगताश्चतुरश्चतुरस्त्रमयानिति वेदहारे पश्चात् कृतपुरुषवेदा अष्टौ समयान् पश्चात् कृतस्त्रीवेद नपुंसकवेदाः प्रत्येकं चतुरश्चतुरस्त्रमयानिति पुरुषवेदेभ्य उद्धृत्यपुरुषा एवसन्तः सिद्धां तोष्टौ समयान् शेषेषु चाष्टसु भंगेषु चतुरश्चतुरस्त्रमयानिति तीर्थहारे तीर्थंकरतीर्थं तीर्थकरी तीर्थेवाऽतीर्थकर सिद्धा उत्कर्षतो अष्टौ समयान् यावत् तीर्थकरास्तीर्थकर्यश्च द्वौ द्वौ समयौ लिंगहारे स्त्रिलिंगे अष्टौ समयान् अन्यलिंगे चतुरः समयान् गृहलिंगे द्वौ समयौ चारित्रहारे अनुभूतपरिहारविशुद्धिकचारित्राश्चतुरः समयान् शेषा अष्टावष्टौ समयान् बुद्धहारे स्वयं बुद्धा द्वौ समयौ बुद्धबोधिता अष्टौ समयान् प्रत्येक बुद्धाबुद्धी बोधिताः स्त्रियो बुद्धी बोधिता एक सामान्यतः पुरुषादयो वा प्रत्येकं चतुरश्चतुरः समयान् ज्ञानहारे मतिश्रुतज्ञानिनौ द्वौ समयौ मतिश्रुतमनः पर्याय ज्ञानिनौ वा अष्टावष्टौ समयान् अवगाहनाहारे उत्कृष्टायां जघन्यायांवायगाहनायां द्वौ द्वौ समयौ यव मध्ये चतुरः समयान् उक्तं च सिद्धप्राप्ततटीकायां यवमज्जाए चत्वारि समया इति अजघन्योत्कृष्टायां पुनरवगाहनायां अष्टौ समयान् उत्कृष्टहारे अप्रतिपतितसम्यक्त्वा द्वौ समयौ सङ्ख्येयकालप्रतिपति ताश्च चतुरश्चतुरः समयान् अनंतकालप्रतिपतिता अष्टौ समयान् यावत् अंतरादीनि चत्वारि द्वाराणि नेहावतरंति गतं मोक्षं पंचमं काल द्वारं सम्प्रतिपष्ठमंतरद्वारं अंतरं नामसिद्धिगमन विरहकालः सच सकलममुष्यक्षेत्रापेक्षया सत्प्रदप्रपण्यायामेवोक्तं यथा जघन्यत एकसमय उत्कर्षतः षण्मासा इति ततः इह क्षेत्र विभागतः सामान्यतो विशेषतश्चोच्यते तत्र जंबूद्वीपे धातकीखण्डे च प्रत्येकं सामान्यतो वर्षष्टयक्त्वमन्तरं जघन्यतः एकः समयः विशेषचिन्तायां जंबूद्वीपविदेहे धातकीखण्ड विदेहयोश्चोत्कर्षतः प्रत्येकं वर्षष्टयक्त्व मन्तरं जघन्यतः एकसमयः तथा सामान्यतः पुष्करवरद्वीपे विशेषचिन्ता यां तत्तयोद्धे योरपि विदेहयोः प्रत्येकमुत्कर्षतः साधिकवर्षमन्तरं जघन्यत एक समय उक्तञ्च जंबूद्वीपे धायर्दे उहविभागेयतिसु विदेहेसु वासपुच्छं अंतरपुच्छ

नंदी टी०

२३५

रमुभयपि वासद्वयं । कालद्वारे भरतैरावतेषु च जन्मसत्कृतमन्तरं किञ्चिदूना अष्टादशसागरोपमकोटीकोऽयः संहरणतः संख्येयानि वर्षसहस्राणि
जघन्यतः उभयात्राप्येकः समयः गतिद्वारे निरयगते रागत्योपदेशेन सिद्धतामुत्कृतमन्तरं वर्षसहस्रं हेतुमाश्रित्य प्रतिबोधसंभवेन सिध्यतां संख्येयानि
वर्षसहस्राणि जघन्यतः पुनरुभयत्राप्येकः समयः तिर्यग्योनिकेभ्य आगत्योपदेशतः सिध्यतां वर्षशतद्वयं हेतुमाश्रित्य प्रतिबोधतः सिध्यतां संख्येयानि
वर्षसहस्राणि जघन्यतः पुनरुभयत्राप्येकः समयः तिर्यग्योनिकः स्त्रीभ्यो मनुष्येभ्यो मनुष्य स्त्रीभ्यः सौधर्मे शानवर्जदेवेभ्यो देवीभ्यश्च दृथक् समागत्योप
देशतः सिद्धतां प्रत्येकमुत्कर्षतोऽंतरं सातिरेकं वर्षं हेतुमाश्रित्य प्रतिबोधतः सिध्यतां संख्येयानि वर्षसहस्राणि जघन्यतः पुनरुभयत्राप्येकः समयः तथादृथि
ध्यपवनस्पतिभ्यो गर्भयुक्तांतेभ्यः प्रथमद्वितीयनरक दृथिवीभ्यामीशानदेवेभ्यः सौधर्मे देवेभ्यश्च समागत्योपदेशेन हेतुना च सिध्यतां प्रत्येकमुत्कृतमन्त
रं संख्येयानि वर्षसहस्राणि जघन्यतः एकः समयः वेदद्वारे पुरुषवेदानामुत्कर्षतोऽंतरं साधिकं वर्षं स्त्रीनपुंसकवेदानां प्रत्येकं संख्येयानि वर्षसहस्राणि
पुरुषेभ्यः उहृत्यपुरुषस्त्वेन सिध्यतां साधिकं वर्षं शेषेषु चाष्टसु भङ्गकेषु प्रत्येकं संख्येयानि वर्षसहस्राणि जघन्यतः सर्वत्राप्येकः समयः तीर्थद्वारे तीर्थकृता
पूर्वसहस्रदृथक्त्वमुत्कर्षतोऽंतरं तीर्थकरीणामनन्तः कालः अतीर्थकराणां साधिकं वर्षं नोतीर्थसिद्धानां संख्येयानि वर्षसहस्राणि नो तीर्थसिद्धाः प्रत्ये
कबुद्धाः जघन्यतः सर्वत्रापि समयः उक्तं च पुण्यसहस्रपुङ्गव तित्यकरानंतकालतित्यगरीनो तित्यकरावासाहि गन्तुसेसेसु संख्यसमाः एषमिच जहन्मं सम
ञ्जत्तसंख्यसमन्ति संख्येयानि वर्षसहस्राणि लिंगद्वारे स्वलिङ्गादिषु सर्वेष्वपि जघन्यत एकः समयांतरमुत्कर्षतोऽन्यलिङ्गेऽहलिङ्गे च प्रत्येकं संख्येयानि
वर्षसहस्राणि स्वलिङ्गे साधिकं वर्षं चारित्र्यद्वारे पूर्वभावमपेक्ष्य सामायिकं सूक्ष्मसम्पराय यथा ख्यातचारित्रिणां मुत्कृतमन्तरं साधिकं वर्षं सामायिकक्रेदो
पस्थापनसूक्ष्मसम्पराय यथाख्यात चारित्रिणां सामायिकपरिहारविशुद्धिकसूक्ष्मसम्पराय यथाख्यात चारित्रिणां सामायिकक्रेदोपस्थापनपरिहारविशु

८६ टी०

२२६

द्विकसूत्रसंपराय यथाख्यात चारित्रिणां सामायिक क्लेदोपस्थापनपरिहार विशुद्धिकसूत्रसंपराय यथाख्यात चारित्रिणां च किञ्चिदूनाष्टादशसागरोप
मकोटीकोट्यः जघन्यतः सर्वत्राप्येकः समयः बुद्धद्वारे बुद्धबोधितानामुत्कर्षतोऽन्तरं साति रेकं वर्षबुद्धबोधितानां स्त्रीणां प्रत्येकं बुद्धानां च संख्येयानि वर्ष
सहस्राणि स्वयंबुद्धानां पूर्वसहस्रं पृथक् जघन्यतः पुनः सर्वत्रापि समयः उक्तं च बुद्धेहिं बाहियणां वा सहियं सेसयाणसंखसमापुव्वसहस्रं पुञ्जत्तं होदस
यं बुद्धिसमयं १ समय्यरमिन्ति इतरत् जघन्यमन्तरं समयः ज्ञानद्वारे मतिश्रुतज्ञानिनामुत्कृष्टमन्तरं पल्लोपमासङ्ख्येयभागः मतिश्रुतावधिज्ञानिनां सा
धिकं वर्षं मतिश्रुतमनः पर्यायज्ञानिनां मतिश्रुतावधिमनः पर्यायज्ञानिनां च सङ्ख्येयानि वर्षं सहस्राणि जघन्यतः सर्वत्रापि समयः अवगाहनाद्वारे जघन्य
यामुत्कृष्टायां चावगाहनायां यवमध्ये चोत्कृष्टमन्तरं सङ्ख्येयभागः अजघनोत्कृष्टायां साधिकं वर्षं जघन्यतः पुनः सर्वत्रापि समयः उत्कृष्टद्वारे च
प्रतिपतितसम्यक्त्वानां सागरोपमासङ्ख्येयभागः सङ्ख्येयकालप्रतिपतिनामसङ्ख्येयकालप्रतिपतितानां च संख्येयानि वर्षं सहस्राणि अनन्तकालप्रति
पतितानां साधिकं वर्षं जघन्यतः सर्वत्रापि समयः उक्तञ्च उयडिअसंखो भागो अप्पडियपडियाणसेस संखसमाया समहितं मणंते समउयजहन्वउहोइ
अन्तरद्वारे सांतरं सिद्धतामनुसमयद्वारे निरन्तरं सिध्यतां गणनाद्वारे एककानामनेकेषां च सिद्धतामुत्कृष्टमसंख्येयानि वर्षं सहस्राणि जघन्यतः पुनः
सर्वत्रापि समयः गतमन्तरद्वारं संप्रतिभावद्वारं तत्र सर्वेष्वपि ज्ञेयादिषु द्वारेषु पृच्छाकतरस्मिन् भावे वर्त्तमानाः सिद्धान्तीति उत्तरं ज्ञापिके भावे उक्तञ्च
खेत्ताइएसुपुच्छां वागरणं सव्वहिस्सइए गतभावद्वारं संप्रत्यल्पवज्जत्वद्वारं तत्र ये तीर्थंकराः ये च जलेज्जलोकादौ च चतुष्काः सिद्धान्ति ये च हरिवर्षा
दिषु सुखमसुखमादिषु च संहरणतोदसदससिद्धान्ति ते परस्परं सुल्यासुथैवोत्कर्षतो युगपदेकसमयेन प्राप्यमानत्वात् तेभ्योपि विंशति सिद्धाः सो
कास्तेषां स्त्रीषु दुःखमायामेकतमस्मिन् विजये प्रमाणत्वात् तथाचोक्तं बीसगसिद्धाइत्थी अहलोगे गविजयादिसु अउचउदसमेहिं तोथोवातेतुल्याविंश

नंदी टी०

२३७

तिष्ठयक् सिद्धा यतस्ते सर्वाधोलोकिकग्रामेषु बुद्धीबोधितस्त्रयादिषु वा लभ्यन्ते ततो विंशतिसिद्धे स्तुत्याः तदुक्तं वीसपुञ्जसिद्धा सव्याहोलोगबुद्धीबोधि
याद् अउवीसगेहिं तुल्लाक्षेत्रकालयो स्तुत्यत्वात्कादाचित्कत्वेन च सम्भवादिति तेभ्योऽष्टयसिद्धाः संख्येयगुणा उक्तं च चउदसगातद्वीसा वासपुञ्जताय अट्ट
सथा तुल्लाथोवा तुल्लासंखेज्जगुणाभवेसेसा । गतमल्पबहुत्वद्वारं कृतानन्तरसिद्धप्ररूपणा संप्रतिपरम्परसिद्ध प्ररूपणाक्रियते तत्र सत्यदप्ररूपणापञ्च
दशस्यपि क्षेत्रादिष्वनन्तरसिद्ध वदविशेषेण द्रष्टव्या द्रव्यप्रमाणचिन्तायां सर्वेष्वपि द्वारेषु सर्वत्रैवानन्तावक्तव्याः क्षेत्रस्पर्शने प्रागिवकालः पुनः सर्वत्राप्य
नादिरूपो नन्तो वक्तव्यः अतएवांरभसम्भवाच्च वक्तव्यं तदुक्तं द्रव्यप्रमाणं कालमन्तराधिकृत्य सिद्ध प्राभ्यते परिमाणेन अनन्ताकालोणाई अणान्तयो
तेसिंनखिय अन्तरकालोत्ति भावहारमपि प्रागिवसंप्रत्यल्पबहुत्वं सिद्ध प्राभ्यतक्रमेणोच्यते समुद्रसिद्धा स्तोकातेभ्यो द्वीपसिद्धाः संख्येयगुणाः तथाजलसि
द्धाः स्तोकाः तेभ्यस्यलसिद्धाः संख्येयगुणाः तथा ऊर्ध्वलोके सिद्धाः स्तोकास्तेभ्योधोलोक सिद्धाः संख्येयगुणाः तेभ्योपि तिर्यग्लोक सिद्धा संख्येयगुणाः
उक्तञ्च सामुद्रदीव जलथलदुग्धं दुग्धं तुघोवसंखगुणाउड्ड अहतिरियलोएथोवासंखगुणासंखा । तथालवणसमुद्रसिद्धाः सर्वस्तोकास्तेभ्यः कालोदधिसमुद्र
सिद्धाः संख्येयगु० स्तेभ्योपि जंबूद्वीपसि० संख्येयगु० तेभ्योधातकीखंडसि० संख्येयगु० स्तेभ्योपि पुष्करवरद्वीपार्द्धसि० संख्येयगु० उक्तञ्च लवणकालोएवा जंबु
द्वीवेयथायर्दसंडे पुष्करवरद्वीवे कमसोथोवायसंखगुणा । तथा जंबूद्वीपे संहरणतो हिमवच्छिखरसि० सर्वस्तोकास्तेभ्यो हेमवतएरणवतसि० संख्येयगु० ते
भ्योमहाहिमवद्रूपिसि० संख्येयगुणा तेभ्यो देवकुलउत्तरकुरुसि० संख्येयगुणाः तेभ्योहरिवर्धरम्यकसि० संख्येयगु० क्षेत्रबाहुल्यात्तेभ्योपि निषधनीलवत्सि०
संख्येयगुणास्तेभ्योपि भरतैरावतसि० संख्येयगुणा स्वस्थानत्वात् तेभ्यो महाविदेहसि० संख्येयगुणासदाभावात् संप्रतिधातकी खंडक्षेत्रविभागे नोच्यते
धातकीखंडे संहरणतो हिमवच्छिखरसि० सर्वस्तोकाः तेभ्योपि हिमवद्रूपिसि० संख्येयगुणा तेभ्योपि निषधनीलवत्सि० सह्येयगुणा तेभ्योपि हेमवतै

मंदी टी०

२३८

रण्यवत्सि० विशेषाधिकास्तेभ्यो देवकुरुत्तरकुरुसि० सङ्ख्येयगुणास्तेभ्योपि हरिवर्षरम्यकसि० विशेषाधिकास्तेभ्योपि भरतैरावतसि० सङ्ख्येयगुणाः ते
 भ्योपि महाविदेहसि० सङ्ख्येयगुणा तथापुष्करवरहीपाह्वं हिमवच्छिखरिसि० सर्वस्तोकाः तेभ्योपि महाहिमवद्रूपिसि० सङ्ख्येयगुणा तेभ्योपि निषधनीलव
 त्सि० सङ्ख्येयगुणा ३ तेभ्योपि हैमवतैरण्यवतसि० सङ्ख्येयगुणा ४ तेभ्योपि देवकुरुत्तरकुरुसि० संख्येयगुणाः तेभ्योपि हरिवर्षरम्यकसि० विशेषाधिकाः
 तेभ्योपि भरतैरावतसि० सङ्ख्येयगुणाः ७ स्वस्थानमिति ज्ञत्वा तेभ्योपि महाविदेहसि० संख्येयगुणा ज्ञेयवाञ्छत्यात् स्वस्थानत्वाच्च संप्रतिवयाणामपि
 समवायेनाल्पवज्जत्वमुच्यते सर्वस्तोका जंबूद्वीपे हिमवच्छिखरिसि० तेभ्यो हिमवतैरण्यवतसिद्धाः संख्येयगुणाः तेभ्योपि महाहिमवद्रूपि सिद्धाः संख्येयगुणाः
 तेभ्योपि देवकुरुत्तरकुरुसि० संख्येयगुणाः ४ तेभ्योपि हरिवर्षरम्यकसि० संख्येयगुणा ५ तेभ्योपि निषधनीलवत्सि० संख्येयगुणा ५ तेभ्यो धातकीखंडे
 हिमवतशिखरिसि० विशेषाधिकाः स्वस्थाने तु परस्परंतुल्या ततो धातकी खंड महाहिमवद्रूपि पुष्कराहीपाह्वं हिमवच्छिखरिसि० संख्येयगुणा
 स्वस्थानेपि चत्वारोपि परस्परंतुल्या ततो धातकी खंड हैमवतैरण्यवत्सि० विशेषाधिका १० तेभ्योपि पुष्करवरहीपाह्वं निषधनीलवत्सि०
 संख्येयगुणा १० ततो धातकीखंडे देवकुरुत्तरकुरुसि० संख्येयगुणा १२ तेभ्योपि धातकीखंड एव हरिवर्षरम्यकसि० विशेषाधिका ततः
 पुष्करवरहीपाह्वं हिमवतैरण्यवतसिद्धासङ्ख्येयगु० १३ तेभ्योपि पुष्करवरहीपाह्वं एव देव कुरुत्तर कुरुसिद्धासंख्येयगु० १५ तेभ्योपि तत्रैव हरिवर्ष रम्यकसिद्धा
 विशेषाधिका १६ तेभ्योपि जंबूद्वीपे भरतैरावतसिद्धासंख्येयगु० १७ तेभ्योपि धातकीखण्डशक्त भरतैवतसिद्धा १८ संख्येयगु० तेभ्योपि पुष्करवरहीपाह्वं भरतैरा
 वतसिद्धाः संख्येयगु० १९ तेभ्योपि जंबूद्वीपे विदेहसिद्धाः संख्येयगु० २० ततो धातकीखण्डविदेहसिद्धा संख्येयगु० २१ ततोपि पुष्करवरहीपाह्वं विदेहसिद्धा सं० २२
 इदं च ज्ञेय विभागेनाल्पवज्जत्वं सिद्धप्राप्तटीकातो लिखितं गतं ज्ञेयद्वारमधुमा कालद्वारं तत्रावसर्पिण्यां संहरणतः एकांत दुःखमासिद्धासर्वस्तोकाः

नंदी टी०

२३६

इतो दुःखमासिद्धाः सङ्ख्ये० तेभ्य सुखमदुःखमासिद्धा असंख्येयगुणाः कालस्थसंख्येयगुणत्वान्नत सुखमासिद्धाः विशेषाधिकाः तेभ्योपि दुःखमसुखमासिद्धा संख्येयगुणा उक्तं च अद्दु समाद् योवासंखे दुवेविसेसिद्ध्या दुस्समसुसमा असङ्ख्य गुणा उउसप्पिणी सिद्धा १ एवमुत्तर्पिण्यामपि द्रष्टव्यं तथा चोक्तं अद्दुसमाएथो वासंख असंखाउ दुन्नियविसेसादुस्समसुसमससंखगुणाउउसप्पिणी सिद्धा १ संपत्त्युत्तर्पिण्यो समुदायेनाल्पवज्जवमुच्यतेतत्र द्वयो रप्युत्तर्पिण्योरेकांतदुःखमासिद्धाः सर्वस्तोकाः तत उत्तर्पिण्यवसर्पिण्यां दुःखमासिद्धा विसेषाधिकाः ततोवसर्पिण्यां दुःखमासिद्धाः संख्येयगुणा ततोद्वयोरपि सुखमदुःखमासिद्धाः असंख्येयगुणाः तेभ्योपि द्वयोरपि सुखमासिद्धा विशेषाधिकाः तेभ्योपि द्वयोरपि दुःखमासिद्धा विशेषाधिकाः तेभ्योपि द्वयोरपि सुखमासिद्धा विशेषाधिकाः तेभ्योपि द्वयोरपि दुःखमसुखमासिद्धाः असंख्येयगुणा ततोवसर्पिण्यां सर्वसिद्धा असंख्येयगुणा तेभ्योप्युत्तर्पिण्यां सर्वसिद्धाविसेषाधिकागतकालहारसम्प्रति गतिहारं तत्रमानुषीभ्यो अन्तरागताः सिद्धासर्वस्तोकाः ततोमानुषेभ्योऽनन्तरागतासिद्धाः सङ्ख्येयः गुणः तेभ्योपि जैरविकेभ्योऽनन्तरागताः सिद्धाः संख्येयगुणाः तेभ्योपि तिर्यग्योनि स्त्रीभ्योऽनन्तरागता सिद्धा संख्येयगुणा तेभ्योपि तिर्यग्योनिकेभ्योऽनन्तरागताः सिद्धाः संख्येयगुणा उक्तं च मण्डूमणुयानारयतिरिक्खीणा तच्च तिरिक्खदेवी देवाय जहा कमसो संखेज्ज गुणासुणेय्वा १ तथा एकेन्द्रियेभ्योऽनन्तरागताः सिद्धा सर्वस्तोकाः ततः पंचेन्द्रियेभ्योऽनन्तरागताः सिद्धाः संख्येयगुणा तथा वनस्पतिकायेभ्योऽनन्तरागता सिद्धा सर्वस्तोकाः ततः पृथ्वीकायेभ्योऽनन्तरागता सिद्धा संख्येयगुणा ततोप्यपकायेभ्योऽनन्तरागता सिद्धासंख्येयगुणाः तेभ्योपि त्वसकायेभ्योऽनन्तरागताः सिद्धाः संख्येयगुणा उक्तं च एगिंदिएहिंथोवा सिद्धा पंचेदिएहिं संखगुणा तरुपुदपिद्या उतसकाइएहिं संखा गुणाकमसो १ तथा चतुर्थनरक पृथिवीतोऽनन्तरागता सिद्धाः सर्वस्तोकाः तेभ्य स्मृतीषपृथिवीतोऽनन्तरागता सिद्धाः संख्येयगुणा तेभ्योपि पर्याप्तवादरपृथिवीकायोभ्योऽनन्तरागताः सिद्धा संख्येयगुणाः तेभ्योपि पर्याप्तवादरापकायेभ्योऽनन्तरागताः सिद्धा सं

नंदी टी०

२४०

स्थेयगुणा तेभ्योपि भवन प्रतिदेवीभ्योऽनंतरागताः सिद्धाः संख्येयगुणा तेभ्योपि भवनपतिदेवेभ्योऽनंतरागताः सिद्धाः संख्येयगुणाः ततोपि व्यंतरिभ्योऽनंत
 रागताः सिद्धाः संख्येयगुणाः तेभ्योपि व्यंतरदेवेभ्योऽनंतरागताः सीद्धाः संख्येयगुणा तेभ्योपि ज्योतीष्कदेवीभ्योऽनंतरागताः सिद्धाः संख्येयगुणा स्तेभ्योपि
 ज्योतीष्कदेवेभ्योऽनंतरागताः सिद्धाः संख्येयगुणा तेभ्योपि मनुष्य स्त्रीभ्योऽनंतरागताः सिद्धाः संख्येयगुणाः तेभ्योपि मनुष्येभ्योऽनंतरागताः सिद्धाः संख्येय
 गुणा तेभ्योपि प्रथमनरकस्थिवीतोऽनंतरागताः सिद्धाः संख्येयगुणाः तेभ्योपि तिर्यग्योनिस्त्रिभ्योऽनंतरागताः सिद्धाः संख्येयगुणा तेभ्योपि तिर्यग्योनि
 केभ्योऽनंतरागताः सिद्धाः संख्येयगुणाः तेभ्योप्यनुत्तरोपपातिदेवेभ्योऽनंतरागताः सिद्धाः संख्येयगुणा तेभ्योपि ग्रेवेयकेभ्योऽनंतरागताः सिद्धाः संख्येयगुणा
 तेभ्योप्यथ त देवलोकांनंतरागताः सिद्धाः संख्येयगुणा तेभ्योपि आरण्यदेवलोकांनंतरागताः सिद्धाः संख्येयगुणा एवमभ्योमुखंतावन्नेयं यावत्सन्तकुमारा
 नंतरागताः सिद्धाः संख्येयगुणा तत ईसानदेवीभ्योऽनंतरागताः सिद्धाः संख्येयगुणाः ततोपि सौधर्मदेवीभ्योऽनंतरागताः सिद्धाः संख्येयगुणा तेभ्योपि शा
 नदेवेभ्योऽनंतरागताः सिद्धाः संख्येयगुणाः तेभ्योपि सौधर्मदेवेभ्योऽनंतरागताः सिद्धाः संख्येयगुणाः उक्तं च नरगच्छत्यी पुढवीतच्चादोतरूपुदविभ्राज
 भवणवद्देविदेवा एवं वणजोद्दसाणं १ मणुईमणुस्सनारय षडमातृतिरिक्खेतिरियावदेवाणुत्तराई सव्वेविसणं कुमारंता १ इसाणदेविसोहम्मदेवि
 ईसाणदेवसोहम्म सव्वेविज्जा कम्मसो अणंतरा आउसंखगुणा १ गतंगतिहारं सम्मतिवेदहारं तत्त सर्वस्लोका नपुंसकसिद्धाः तेभ्य स्त्रीसिद्धाः संख्येय
 गुणा ततोपि पुरुषसिद्धाः संख्येयगुणा उक्तं च योत्रा नपुंसद्वत्यी संखासंखगुणातयो पुरिसा तीर्थहारे सर्वस्लोकास्तीर्थकरीसिद्धा ततः तीर्थकरीतीर्थेप्रत्येक
 बुद्धसिद्धाः संख्येयगुणाः तेभ्योपि तीर्थकरीतीर्थे अतीर्थकरासिद्धाः संख्येयगु० तेभ्योपि तीर्थकरतीर्थे एवातीर्थकरसिद्धाः संख्येयगुणा तेभ्योपि तीर्थकरसिद्धः
 अनंतगुणा तेभ्योपि तीर्थकरतीर्थे प्रत्येकबुद्धसिद्धाः संख्येयगुणा तेभ्योपि तीर्थकरतीर्थे एव सांख्यीसिद्धाः संख्येयगुणाः तेभ्योपि तीर्थकरतीर्थे एवातीर्थकर

नंदी टी०

२४१

सिद्धाः संख्येयगुणाः लिंगद्वारे गृहलिंगसिद्धाः सर्वस्तोकाः तेभ्योऽप्यन्यलिङ्गसिद्धाः असंख्येयगुणाः तेभ्योऽपि स्वलिङ्गसिद्धाः असंख्येयगुणा उक्तं च
 गिहि अन्नसलिङ्गे हिंसिद्धा यो वा दुवे असंख्यगुणा चारित्रद्वारे सर्वस्तोकाः च्छेदोपस्थापनपरिहारविशुद्धिक सूक्ष्मसंपराय यथाख्यातचारित्रसिद्धाः
 तेभ्योऽसामायिक च्छेदोपस्थानपरिहारविशुद्धिक सूक्ष्मसंपराय यथाख्यात चारित्र सिद्धाः असंख्येयगुणाः तेभ्योऽपि च्छेदोपस्थापन सूक्ष्मसंपराय
 यथाख्यात चारित्रसिद्धाः तेभ्योऽपि सामायिकच्छेदोपस्थापन सूक्ष्म संपरा यथाख्यात चारित्रसिद्धाः संख्येयगुणाः तेभ्योऽपि सामायिक सूक्ष्म
 संपराययथाख्यात चारित्रसिद्धाः संख्येयगुणा उक्तं च योवा परिहारचरुपंचगसिद्धा असंखसंख्या यतिगल्येय चउक्तं संखसामावृत्तिगं च संखगुणं बुद्ध
 द्वारे सर्वस्तोकाः स्वयं बुद्धसिद्धाः तेभ्यः प्रत्येकबुद्धसिद्धाः संख्येयगुणाः तेभ्योऽपि बुद्धबोधितसिद्धाः संख्येयगुणाः तेभ्योऽपि बुद्धबोधितसिद्धाः
 संख्येयगुणाः ज्ञानद्वारे मतिश्रुतमनः पर्यायज्ञानिनः सिद्धाः सर्वस्तोकास्तेभ्यो मतिश्रुतज्ञान सीद्धाः संख्येयगुणाः तेभ्योऽपि मतिश्रुता वधिभनः
 पर्यवज्ञानिसिद्धाः असंख्येय गुणाः तेभ्यो मतिश्रुतावधिज्ञानि सिद्धाः संख्येयगुणाः उक्तं च मणपज्जवनाण्तिगेदुगे चउक्ते मणस्सनाणस्सयोवा
 संख असंखाउहि तिगेड्ढंति संखेज्जा १ अवगाहनाद्वारे सर्वस्तोकाः द्विहसप्रमाणावगनाहनासिद्धस्तेभ्यो धनुष्टयक्ताभ्यधिकपंचधनुः शतप्रमाणात्कृष्टा
 वगाहनासिद्धाः असंख्येयगुणा ततोमध्यमावगाहना सिद्धा असंख्येयगुणा उक्तं च उगाहणा जहन्नाथो वा उक्कोसिया असंखगुणा ततोविअसंखगुणाना
 यव्वामञ्जिमा एवि १ अत्रैव सिद्धप्राभ्यतटीकाकारोपदर्शितो विशेषो दर्श्यते सर्वस्तोकाः सप्तहसावगाहना सिद्धाः तेभ्यः पंचधनुः शतप्रमाणावगाहना
 सिद्धाः विशेषाधिकाः पञ्चधनुः शतोन्मूततप्रमाणावगाहना सिद्धाः संख्येयगुणास्तेभ्योऽपि सातिरेकसप्तहसप्रमाणावगाहनासिद्धाः विशेषाधिका उत्कृष्टद्वारे
 सर्वस्तोकाः अप्रतिपतित सिद्धास्तेभ्यः संख्येयकालप्रतिपतितसिद्धाः असंख्येयगुणाः तेभ्योऽप्यसंख्येयकालप्रतिपतितसिद्धाः संख्येयगुणाः तेभ्योऽप्यनन्तकाल

नदी टी०

२४२

प्रतिपतितसिद्धाः असंख्येयगुणाः उक्तं च अष्टादिवर्द्ध्यासिद्धा संख्याऽसंख्या अणंतकालायथोव असंख्येयगुणा संख्येयगुणा असंख्यगुणा । अंतरद्वारे सर्वस्तो
काः षण्मासांतरसिद्धास्ततएक समयंतरसिद्धासंख्येयगुणाः ततो द्विसमयांतरसिद्धासंख्येयगुणाः ततोपि तिसमयांतरसिद्धा संख्येयगुणाः एवतावद्वाच्यं या
वत् यवमध्यं ततः संख्येयगुणाहीनास्तावद्वक्तव्याः यावदेकसमयहीनः षण्मासांतरसि० संख्येयगुणाहीनाः अनुसमयद्वारे सर्वस्तोका अष्टसमयसिद्धास्ततः सप्तसम
यसिद्धासंख्येयगुणाः तेभ्यष्टसमयसिद्धाऽसंख्येयगु० एवं समयरहान्यातावद्वाच्यं यावत् द्विसमयसिद्धासंख्येयगु० उक्तं च अष्टसमयमियोवा संख्येयगु० उक्तसम
याचो एवं पडिहायंते जावपुणोदोन्निसमयात् । अतः अष्टसमयं मीत्यादो द्विगुसमाहारत्वादेकवचनं गणनाद्वारे सर्वस्तोका अष्टशतसि० ततः सप्ताधिकशत
सिद्धाः अनंतगुणातेभ्योपि षडधिकशतसिद्धा अनंतगुणा तेभ्योपि पञ्चाधिकशतसिद्धा अनंतगुणा एवमेकैकहान्या अनंतगुणास्तावद्वाच्यं यावदेकपंचाश
त्विद्धेभ्य पंचाशत्विद्धा अनंतगुणाः ततस्तेभ्येकोनपंचाशत्विद्धाऽसंख्येयगु० तेभ्योप्यष्टत्वारिंसिद्धाः असंख्येयगु० तेभ्योपि त्रयोविंशतिसिद्धाः संख्येयगुणाः
एवमेकैकपरिहान्यायावद्वाच्यं यावत् षड्विंशतिसिद्धेभ्यो पंचविंशतिसिद्धा असंख्येयगु० ततस्तेभ्यश्चतुर्विंशतिसिद्धाः संख्येयगुणा एवमेकैकहान्या संख्येयगुणा
स्तावद्वाच्यं यावत् द्विसिद्धेभ्य एकैकसिद्धाः संख्येयगुणाः उक्तं च अष्टसमयसिद्ध यो वा सत्तद्विषयसया अणंतगुणियसया एवं परिहायंते सयामाजजावपन्नासं ।
ततोपन्नासाचो असंख्यगुणियाजजावपणवीसं पणवीसा आरंभा संख्यगुणा होति एगंता । सम्यक्सिद्धेवात्म बलत्वद्वारे योविशेषः सिद्धा प्राप्तते दर्शितः
सविनेय जनानुग्रहाय दर्शते तत्र सर्वस्तोका अधोमुखसिद्धाः ते च पूर्ववैरिभि पादेनोत्पाद्यनीयमाना अधो मुखकायोत्सर्गस्थिता वेदितव्या तेभ्यः ऊर्ध्व
स्थितकार्योत्सर्ग सिद्धाः संख्येयगुणाः तेभ्यो उत्कटिका सनसिद्धाः संख्येयगुणास्तेभ्योवीरा सनसिद्धा संख्येयगुणाः तेभ्योपिन्युजासनसिद्धा संख्येयगुणाः
न्युजउपविष्ट एवाधोमुखो द्रष्टव्यः तेभ्योपि पार्श्वस्थितसिद्धाः संख्येयगुणा स्तेभ्योप्युत्तानस्थितसिद्धाः संख्येयगुणाः यथा चैतदेव पञ्चानुपर्व्याभि

नंदी टी०

२४३

हितं उत्तानगपातिज्ञगनिउज्ज्वीरासणेय उक्कडिए उद्धट्टियउमंधिय संखिज्जगुणा हीणाओ १ तदेवमुक्तमल्पवज्जत्वद्वारं सम्मति सर्वद्वारगताल्प
 वज्जवविशेषोपदर्शनाय सन्निकर्षद्वारमुच्यते सन्निकर्षो नामसंयोगः ॥ स दीर्घयोरिव विवक्षितं किंचित् प्रतीत्य विवक्षतस्याल्प तथा वज्जत्वेन वाग्वस्थान
 रूपसम्बन्धः उक्तंच संयोगसन्निगासो पडुच्च सम्बन्ध एगट्ठा तत्रेयं व्याप्तिर्यत्र यत्तादृशतमुपलभ्यते तत्र तत्रोपरितनमष्टकरूपमंकमपनीय सेषस्य शतस्य चतु-
 र्भिभागो ज्ञियते कृते च भागे लब्धा पंचविंसति तत्र पंचविंशति संख्येय प्रथमचतुर्थभागे क्रमेण संख्येयगुणहानिर्वक्तव्या तद्यथा सर्ववज्जव एकैकसि० ततो
 द्विकद्विकसिद्धा संख्येयगुणहीनास्तेभ्योपित्तिकर सिद्धा संख्येयगुणहीनाः एवतावद्वाच्यं यावत्पञ्चविंशतिसिद्धा संख्येयगुणहीना तदुक्तं षट्मोचउत्थभागे
 पणवीसातत्वं संख्येयगुणहीणा दृष्टवन्ति द्वितीये पुनश्चतुर्थभागे क्रमेण संख्येयगुणहानिर्वक्तव्यातद्यथा पंचविंशतिशिद्धेभ्यः षट् विंशतिसिद्धा असंख्येय
 गुणहीना एवमेकैकद्विद्धा असंख्येयगुणहानिस्तावद्वक्तव्या यावत्पञ्चाशत्तदुक्तं विद्मे चउभागे असंख्यगुणहानि जावपन्नासन्ति तृतीयस्माच्चतुर्थभागादारभ्य
 सर्वत्राप्यनंतगुणहानिर्वक्तव्या तद्यथा पञ्चाशत् सिद्धेभ्यः एकपंचाशदेकपंचाशत्सिद्धा अनंतगुणहीना तेभ्योपि द्विपंचाशत्सिद्धा अनंतगुणहीना एव
 मेकैकद्विद्धा अनंतगुणहानि स्तावद्वक्तव्या यावदष्टाधिकशतसिद्धा अनंतगुणहीना उक्तंच तद्व्यपयं आदृकाउत्थवज्जत्वपयं जाव अष्टसयं जाव अणंतगुणहीणा
 एगवन्नाउ आरंभदृष्टव्या सिद्धप्राभृतस्त्वेष्युक्तं षट्मे भागे संखाविद्मे असंख्यचणंत तदेयाए तथा यत्तर विंशतिसिद्धा स्तत्रतत्रापि व्याप्तिरियमनुसर्त्तव्या
 प्रथमे चउर्थभागे संख्येयगुणहानिर्द्वितीये असंख्येय गुणहानि स्त्रीतीये चतुर्थे चानन्तगुणहानिस्तत् यथा एकैकसिद्धाः सर्ववज्जवसेभ्योपि द्विकद्विकसिद्धा
 संख्येयः गुणहीनाः एवं तावद्वाच्यं यावत्पञ्चततः षडादिसिद्धा असंख्येयगुणहीणा यावद्दश ततएकादशादयः चतुर्थभागे असंख्येयः ततोचतुर्थभागादारभ्य
 पुनः सर्वत्राप्यनन्तगुणहानि येषु तु हरिवर्षादिषु स्थानेषु उत्कर्षतोदससिद्धान्ति तत्रैवं व्याप्तिश्चिकं यावत्संख्येयगुणहानिः ततश्चतुष्के पंचकेवा सं० गुण

नंदी टी०

२४४

ज्ञानिः ततः षट्कादारभ्य सर्वत्रायनंतगुणज्ञानिस्तद्यथा एकैकसिद्धा सर्ववच्चः ततो द्विकरसिद्धा संखेयगुणाः तेभ्योपि त्रिकरसिद्धा सं० तेभ्योपि चतुश्चतुःसिद्धा
 असं० तेभ्योपि पंचरसिद्धा असं० ततः षडादयः सर्वेऽनंतगुणहीना यत्र पुनरवगाहनाय वमध्यादावुत्कर्षतोऽपि सिद्धान्तः प्राप्यन्ते तत्रैवं व्याप्तिश्चतुष्कं या
 वत्सं० ततः परमनंतगुणज्ञानिस्तद्यथा एकैकसिद्धा सर्ववच्चभेभ्योपि द्विकरसिद्धा सं० तेभ्योपि त्रिकरसिद्धा सं० तेभ्योपि चतुश्चतुःसिद्धा सं० गुणहीना
 ततः परं पञ्चादयो नंतगुणहीनाः अत्रासंख्यगुणज्ञानि न विद्यते यत्र पुनरुद्धलोकादावुत्कर्षतश्चत्वारसिद्धान्तप्राप्यन्ते तत्रैवं व्याप्तिः एकैकसिद्धाः सर्ववच्च
 तेभ्यो द्विकरसिद्धा असं० गुणहीना तेभ्योपि त्रिकरसिद्धा अनंतगुणहीना तेभ्योपि चतुश्चतुःसिद्धा अनंतगुणहीनाः अत्रासंख्यगुणज्ञानि न विद्यते तदुक्तं जल
 चत्वारि सिद्धादिहातत्संख्येज्जगुणज्ञानी नित्यसंख्येज्जिविज्जियस्योक्ते इति वचनात् इति यत्र पुनर्लवणादौ द्वौदावुत्कर्षतः सिद्धान्तौ दृष्टौ तत्रैवं व्याप्ति
 रेकैकसिद्धां सर्ववच्चः ततो द्विकरसिद्धा अनंतगुणहीनाः तदुक्तं स्ववणादौ दोसिद्धादिहातत्संख्येज्जगुणज्ञानी नित्यसंख्येज्जिविज्जियस्योक्ते इति वचनात् इति यत्र पुनर्लवणादौ द्वौदावुत्कर्षतः सिद्धान्तौ दृष्टौ तत्रैवं व्याप्ति
 कर्षोद्भवप्रमाणे सप्रपञ्चं चिन्तितः शेषेषु द्वारेषु सिद्धप्राप्त्यतीकातो भावनीयः इह तु ग्रंथगौरवभयान्नोच्यते सिद्धप्राप्त्यतीकातो तदुक्तिं चोपजीव्यमस्य
 गिरिसिद्धस्वरूपमेतन्निरवोच्यते सिद्धसंप्रतिविशेषांतरविज्ञासुरनन्तरं सिद्धस्वरूपं शिष्यप्रश्रयवाहसे किंतमित्यादि अत्र किं तदनंतरसिद्ध
 केवलज्ञानं स्वरिराह अनंतरसिद्धकेवलज्ञानं पञ्चदशविधं प्रज्ञप्तं पञ्चदशविधतां तस्यानन्तरसिद्धानामनन्तरप्राप्त्यभवूपोपाधिभेदापेक्षया पञ्चदश
 विधत्वातो नन्तरं सिद्धानामेवानन्तरभवोपाधिभेदतः पञ्चदशविधतां मुच्यते आह तद्यत्वेत्युपप्रदर्शने तित्यसिद्धा इत्यादि तीर्थे ते संसारसागरोन्नेनेति
 तीर्थं यथावस्थितसकलजीवा जीवादि पदार्थप्ररूपकं परमगुरुप्रणीतं प्रवचनं तच्च निराधारं न भवतीति कृत्वा सङ्गः प्रथमगणधरो वा वेदितव्यः उक्तं च
 तित्यं भन्ते तित्यं तित्यं करेतित्यं गोयमा अरहातावतित्यं करेतित्यं पुण्यचालवसो समणसंघोपदमगणधरो वा तस्मिन् उत्पन्ने ये सिद्धा ते तीर्थसिद्धाः

नंदी टी०

२४५

तथा तीर्थस्थाभावो तीर्थ तीर्थस्थाभावश्चावुत्पादो अपांतराले व्यवच्छेदो वा तस्मिन् ये सिद्धास्ते तीर्थसिद्धाः तत्र तीर्थस्यानुत्पादे सिद्धा मरुदेवी प्रभृतयः न हि मरुदेव्यादि सिद्धगमनकाले तीर्थमुत्पन्नमासीत् तथा तीर्थस्य व्यवच्छेदश्चन्द्रप्रभस्त्वानिसुनिधिस्त्वाम्यपांतराले तत्र ये जातिस्मरणादिनाऽप वर्गमवाप्य सिद्धास्ते तीर्थः व्यवच्छेदसिद्धास्तथा तीर्थकरासन्तो ये सिद्धास्ते तीर्थकरसिद्धाः अतीर्थकरसिद्धा अन्ये सामान्यकेवलिनः तथा स्वयं बुद्धा संतो ये सिद्धास्ते स्वयं बुद्धसिद्धाः प्रत्येकबुद्धाः संतो ये सिद्धास्ते प्रत्येकबुद्धसिद्धाः अथ स्वयं बुद्धः प्रत्येकबुद्धानां कः प्रतिविशेषः उच्यते बोध्यपश्चिन्नतल्लिङ्गस्तो विशेषः तथा हि स्वयं बुद्धा बाह्यप्रत्ययमन्तरेणैव बुध्यन्ते स्वयमेव बाह्यप्रत्ययमन्तरेणैव निजजातिस्मरणादिना बुद्धाः स्वयं बुद्धा इति व्युत्पत्तेः ते च द्विषा तीर्थकरातीर्थकरव्यतिरिक्ताश्च इह तीर्थकर व्यतिरिक्तरधिकारः आह च चूर्णिकृत् ते इविहातित्ययरवद्विरिक्तावा इह यद्विरिक्ते हिं अहिणारो इति प्रत्येक बुद्धास्तु बाह्यप्रत्ययमपेक्ष्य बुध्यन्ते प्रत्येकं बाह्यं दृषभादिकं कारणमभिसमीक्ष्य बुद्धा प्रत्येकबुद्धाः इति व्युत्पत्ते तथा च श्रूयते बाह्यदृषभादिप्रत्ययसापेक्ष्य करकंड्वादीनां वोहिः वहिः प्रत्ययमपेक्ष्य च बुद्धाः संतो नियमतः प्रत्येकमेव विहरन्ति नगच्छवासिन इव संज्ञताः आह च चूर्णिकृत् पत्तेयं बाह्यं दृषभादिकारणमभिसमीक्ष्य बुद्धाः प्रत्येकबुद्धा वहिप्रत्ययप्रति बुद्धानां च पत्तेयं नियमाविहारो जंहाय तंहायते पत्तेयबुद्धा इति तथा स्वयंबुद्धा

सुत्र

अतित्यसिद्धा १ तित्ययर सिद्धा ३ अतित्ययरसिद्धा ४ सयंबुद्धसिद्धा ५ पत्तेयबुद्धसिद्धा ६ बुद्धवोहियसिद्धा ७ इत्यलिंग

भाषा

नगधरऋषभसेन गौतम स्वामी आदि प्रभूत सीद्ध सिद्धपण्य पास्या सर्वकार्यसिद्ध ऊचा ते तीर्थ सिद्ध १ अति० तीर्थकरने आंतरे साधुनाविरहने विषे विरह आठ मानव मासिद्धने वारे तिहां जाति स्मरणादिके करी सिद्धा तथा तीर्थ प्रवर्त्या विना सिद्धा ते अतीर्थसिद्धा मरुदेव्यावत् ति० जे पूर्वोक्तस्य

मंदी भा०

२४६

तीर्थनाकरणहार स्थापणहार ते तीर्थकरसिद्धा ते ऋषभादिकवत सर्वजाणवा ३ अति० जे सामान्य केवली कृता गौतमादिकनी परिसिद्धा ते तीर्थकर
 सिद्धा स० स्वयमेव ते पोतेज जातिस्मरणादिक ज्ञानकारीने तत्वना जाण घयाते स्वयं बुद्धसिद्धा कहिये इहां स्वयंबुद्ध अने प्रत्येकबुद्धगुं फेर कहेछे बोधि
 १ उपधि २ श्रुत ३ लिंग ४ एहवो विशेष ऊइ ते स्वयं बुद्धनावे भेदतीर्थकर १ अतीर्थकर २ जे अतीर्थकर स्वयं बुद्ध ते वाच्याना निमित्त देखे ते बैराग्यनो
 विद्यादीष्टे बुक्ते १ प्रत्येकबुद्धकरकंडू आदिकनी परिवाहिरली वस्तु दीष्टे बुक्ते ते स्वयं बुद्धने उपधिना १२ उपगरण राखिवा पत्तं १ पत्तावंभो २ पायठ
 वणंच ३ पायकेसरिया ४ पडलाइ यस्वत्ताया ६ गोच्छ ७ पायनिज्जोगो ८ तिणो वपकाग १० रयहरण ११ चैव होति सुहपती १२ उपगरणराखीवा १ ते
 प्रत्येक बुद्धिने एकलोज विचरवुं ऊइ ते प्रत्येक बुद्धिना उपधिना भेद जघन्य उत्तलटा २ ते जघन्य २ उपगरण ते रजो हरणो १ सुहपती २ उत्तलटा
 उपगरणतेजे ३ तीचादि ३ वर्जीने विशेष ६ उपगरण लेवा ते सातपात्ताना ७ रजो हरणो १ सुहपती २ सर्वउपगरण ६ स्वयं बुद्धना कछा ते १२ ऊवे
 स्वयं बुद्धने पूर्वे सूत्रभणवानो निश्चयनहीजे श्रुतभणौयो ऊइ तथा न ऊइ १ प्रत्येकबुद्धि पूर्वे निश्चय श्रुतमख्योइ ऊइ ते जघन्य ११ अंग उत्तलटा किंचि
 त्कणां १० पूर्वभण्यां सांभरे लिंग० स्वयं बुद्धने देवता पणि लिंगदेवे तथा आचार्यनी समीपे पणिलिंगपडिवजे अने जे सूत्र भण्यु ऊइं समर्चाइ ऊवे
 तो एकाकी विचरे अने जे सूत्रनी सरादिकनी समर्था इन ऊवे तो गच्छमाडिसे गुरा कच्छे रहे प्रत्येक बुद्धिने तो निश्चय देवता इज भेष आपे एकाकी
 रहे अग्रे सूत्र लिख्यते १२ प० जे एक काइं एक ऋषभादिक वस्तु देखीने अनित्यभावनादिक कारण तेचवे प्रतीती बुझ्या तेइने प्रत्येक बुद्धिसिद्धाक
 हीये ३ व० जे आचार्यादिके प्रतिबोधिया कृता जे सिद्धा ते बुद्धबोधितसिद्धा ७ इ० स्त्रीपणा स्त्रीनो चिह्न ऊइ ते स्त्रीवेदन सींभे भावस्त्रीने सींभे
 द्रव्य अवेदी सींभे तथा पुरुषे स्त्रीनो वेस कोधो ऊइ जे स्त्रीलिंग सिद्धा ८ पु० भावपुरुष सींभे ९ न० नपुंसक जखतो सींभे वही पुरुषकृत नपुंसक

नंदी टी०

२४७

नामुपधिर्द्वादशविध एव पात्रादिकः प्रत्येकबुद्धानां तु द्विधा जघन्यत उत्कर्षतश्च तत्र जघन्यतो द्विविध उत्कर्षतो नवविधः प्रावरणवर्णः आह च चूर्णिकृत पत्तेयबुद्ध्याणं जघन्येणं बुद्धिहोष्ठकोसेणं नवविहो नियमा प्रावरणं वज्जो भवे तथा स्वयं बुद्धानां पूर्वाधीतं श्रुतं भवतिवानवायदि भवति ततो लिंगं देवता वा प्रयच्छति गुरुसन्निधौ वा गत्वा प्रतिपद्यते यदि चैकाकी विहरण समर्थः इच्छाचतस्य तथा रूपा जायते तत एकाकी विहरत्यन्यथा गच्छवासे अवतिष्ठते अथ पूर्वाधीतं श्रुतं न भवति तर्हि नियमाद्गुरुसन्निधौ गत्वा लिंगं प्रतिपद्यते गच्छं वावश्यं न सुश्रुति उक्तं च चूर्णिकृता पुष्पाधीतं से सुथं भवद् वा नवा जङ्घसेनत्वितो लिंगं नियमागुरुसन्निधि पण्डितवज्जङ्घ गच्छेय विहरद्विज्जि अथवा पुष्पाधीतसुयसम्भवो अत्यितो सेलिंगं देवयाएयच्छद्गुरुसन्निधौ वा पण्डितवज्जङ्घ जयद् एगविहार विहरण जोगो इच्छावासेतो एकोवि विरहद् अन्वहागच्छे विहरद्विज्जि प्रत्येकबुद्धानां तु पूर्वाधीतं श्रुतं नियमतो भवतितच्च जघन्यत एकादशांगानि उत्कर्षतः किञ्चिन्मूनानि दशपूर्वाणि तथास्त्रिंशं तस्मै देवता प्रयच्छति लिंगरहिता वा कदाचित्भवति तथा आह चूर्णिकृत पत्तेय बुद्ध्याणं पुष्पाधीतं सुयं नियमा भवद् जघन्येणं एकारस अंगउकोसेणं भिन्नदसपुष्पालिंगं च से देवया यच्छद् लिंगवज्जिउवा भवति यतो भणियं कप्यं पत्तेयबुद्धा इति तथा बुद्धा आचार्या स्त्रीर्बोधिताः संतोये सिद्धा स्त्री बुद्धबोधित सिद्धाः एतेच सर्वेपि केचित् स्त्रीलिंगसिद्धाः स्त्रिया लिंगं स्त्रीलिङ्गं स्त्रीत्व स्त्रीपक्षक्षणास्मिति अर्थः तच्च त्रिधा तद्यथा वेदशरीर निर्द्विर्त्तिर्नेपथ्यं च तत्रेह शरीर निवृत्त्या प्रयोजननवेदने पथ्याभ्यां वेदेसति सिद्धत्वाभावात्नेपथ्य सचा प्रमाणत्वात् आह च चूर्णिकृत इत्येए लिंगइत्यलिंगं इत्येए अवलक्षणांति वृत्तं भवति तं वति बिहंवेष्ठ सरीरनिवृत्तानेवत्यंवा इह सरीर निवृत्ताए अहिगारो नवेयनेवत्येहिंति तस्मिन् स्त्रीलिङ्गे वर्त्तमानाः संतोये सिद्धास्त्री स्त्रीलिंगसिद्धा एतेन यदा ऊगायां बरा न स्त्रीणां निर्वाणमिति तदपास्त द्रष्टव्यं स्त्रीनिर्वाणस्य साक्षादनेन सूत्रेणाभिधानात् तत्प्रतिषेधस्य सुक्यनुपपन्नत्वात्तथा हि मुक्तिपथो ज्ञानदर्शन चारित्वाणिसम्यग्दर्शनज्ञानचारित्वाणि

नंदी टी०

२४८

भोजमाणं इति वचनात् सम्यग्दर्शनादीनि च पुरुषाणामपि स्त्रीणामपि अविकलानि तत्राह दृष्टन्ते स्त्रियोपि सकलमपि प्रवचनार्थमभिरोचयमाना
 जानते च षडावश्यककाशिकोत्काशिकादि भेदभिन्नं श्रुतं परिपालयन्ति च सप्तदशविधमकलंभं संयमंधारयन्ति च देवा सुराणामपि दुर्द्धरं ब्रह्मचर्यं
 तथ्यन्ते च तपांसि मासक्षपाणादीनि ततः कथमिवतासां नमो क्षसंभवः स्यादेतदस्ति स्त्रीणां सम्यग्दर्शनं ज्ञानं च न पुनश्चारितं संयमाभावात्तथा हि स्त्री
 णामवश्यं वस्त्रपरिभोगेन भवितव्यमन्यथा विटतायस्तास्तिर्यग्दूष पुर्षाणामभिभवति वा भवेयुः लोकेच गर्होपजायते ततोवश्यं ताभिर्वस्त्रपरिभोक्तव्यं वस्त्र
 परिभोगे च सपरिग्रहता सपरिग्रहत्वे च संयमाभाव इति तदसमीचीनं सम्यक् सिद्धांता परिज्ञानात्परिग्रहादि परमार्थतो मूर्च्छाभिधीयते मुच्छापारि
 ग्रहो वृत्तो इति वचनप्रमाण्यात् तथा हि मूर्च्छारहितो भरतचक्रवर्ती सांतः पुरोषादर्शकमृच्छैवतिष्ठमानोनिः परिग्रहो गीयते अन्यथा केवकोत्पादा
 सम्भवात् अपिच यदि मूर्च्छाया अभावेपि वस्त्रसंसर्गमात्रं परिग्रहो भवेत् ततो जिनकल्पप्रतिपन्नस्य कस्यचित् साधोस्तुषारकणानुषक्ते पतति शीते केना
 प्यविषह्योपनिपातमद्युशीतमिति विभाव्यधर्माधिना शिरसि वस्त्रे तस्य स परिग्रहता भवेत्सम्भवात् संसर्गमात्रं परिग्रहः किन्तु मूर्च्छासा च स्त्रीणां वस्त्रा
 दिषु न विद्यते धर्मोपकरणमात्रं तथा तस्योपादानात् न खलुतावद्वस्त्रमन्तरेणात्मानं रक्षितुमीसतेनापि शीतकालादिष्वर्वान्दशावां स्वाध्यायादिकं कर्तुं
 ततोदीर्घतरसंयमपरिपालनाययतनथावस्त्रं परिभुञ्जानानताः परिग्रहवत्यः अथोच्येतसंभवति नामस्त्रीणामपि सम्यग्दर्शनादिकं रत्नत्रयं परं न तत् संभव
 मात्रेण मुक्तिपदप्रापकं भवति किंतु प्रकर्षप्राप्तमन्यथादीक्षानन्तरमेव सर्वेषामप्यविशेषेण मुक्तिपदप्राप्तिप्रसक्तेः सम्यग्दर्शनादिरत्नत्रयप्रकर्षश्च स्त्रीणाम
 संभवीततो न निर्वाणमिति तदप्ययुक्तं स्त्रीषु रत्नत्रयप्रकर्षासम्भवः शाक्यस्यप्रमाणस्याभावात् नखलुसकलदेशेकालस्याप्तस्त्रीषु रत्नत्रयप्रकर्षा सम्भवप्राप्तकं
 प्रत्यक्षमनुमानं वा प्रमाणं विजृम्भते देशकालविप्रकृष्टतया तत्र प्रत्यक्षस्याप्रवृत्तेस्तदप्रमाणवृत्तौ चानुमानस्याप्यसंभवात् नापितासु रत्नत्रयप्रकर्षासंभव

नंदी टी०

२४६

प्रतिपादकः कोप्यागमो विद्यते प्रत्यु तसंभवप्रतिपादकः स्थाने२ स्थानेस्ति यथा इदमेव प्रस्तुतं सूत्रं ततो न तासां रत्नत्रयप्रकर्षा सम्भवोऽवमन्यथा स्वभाव
 तएवातपेनेवच्छायाविरुध्यते स्त्रीत्वेरत्नत्रयप्रकर्षस्तत्त्वादसंभवोऽनुमीयते तदयुक्तं युक्तिविरोधात् तथाहि रत्नत्रयप्रकर्षः स उच्यते यतो नन्तरं सुक्तिपदप्राप्तिः
 सचायोम्यवस्थाचरमसमये अयोम्यवस्थाचास्मादृशामप्रत्यक्षतः कथं विरोध गतिः नहि अदृष्टेन सह विरोधः प्रतिपत्तुं शक्यते माप्रापत्पुरुषेष्वप्यप्रसङ्गः
 ननु जगति सर्वोत्कृष्टपदप्राप्तिः सर्वोत्कृष्टेनाध्यवसायेनाऽवाप्यते नान्यथा एतच्चोभयोरप्यावयोरगमप्रामाण्यवत्ततः सिद्धं सर्वोत्कृष्टे च द्वे पदे सर्वोत्कृष्टं
 दुःखस्थानं सर्वोत्कृष्टं सुखस्थानं च तत्र सर्वोत्कृष्टदुःखस्थानं सप्तमनरकष्टविधीयतः परंपरमदुःखस्थानस्याभावात्सर्वोत्कृष्टसुखस्थाने तु निश्चेयसं ततः
 परमन्यस्य सुखस्थानस्यासम्भवात्ततः स्त्रीणां सप्तमनरकष्टविधी गमनमागमेनिषिद्धं निषेधस्य च कारणं तद्वमनयोम्यतया विधिसर्वोत्कृष्टमनोवीर्यपरिणत्य
 भावः ततः सप्तमष्टविधीगमननिषेधादवसीयते नास्ति स्त्रीणां निर्वाणं निर्वाणं हेतोस्तथा रूपसर्वोत्कृष्टमनोवीर्यपरिणामस्या सम्भवात् तथाचात्र प्रयोगः
 असंभवननिर्वाणं स्त्रियः सप्तमष्टविधीगमनवत्त्वाभावात् सन्सृष्टिर्मादिवत् तदेतदयुक्तं ततो यदि नाम स्त्रीणां सप्तमनरकष्टविधीगमनं प्रतिसर्वोत्कृष्टमनो
 वीर्यपरिणत्यभावस्तत एतावता कथमवसीयते निःशेषसमपि प्रति तासां सर्वोत्कृष्टमनोवीर्यपरिणत्य भावो नहि यो भूमिकर्षणादिकं कर्मकर्तुं न शक्नोति
 स शास्त्राणामप्यवगाढं न शक्नोतीति प्रत्ये तु शक्यं प्रत्यक्षविरोधात् अथसन्सृष्टिर्मादिषू अयमपि प्रति सर्वोत्कृष्टमनोवीर्य परिणत्यभावो दृष्टस्ततोवा
 प्यवसीयते ननु यदि तत्र दृष्टस्तर्हि कथमत्रावसीयते न खलु वह्निर्याप्तिमात्रेण हेतुर्गमको भवति किं त्वं तर्थात्या अंतरव्याप्तिश्चप्रतिबन्धवत्तेन सिध्यति न
 चात्र प्रतिबन्धो विद्यतेनखलु सप्तमष्टविधीगमनं निर्वाणगमनस्य कारणं नाप्येवमत्राविभावप्रतिबन्धतः सप्तमष्टविधीगमनाभाविनिर्वाणगमनचरमशरीराणां
 सप्तमष्टविधीगमनमंतरैरेव निर्वाणगमनाभावात् नच प्रतिबन्धमन्तरेण एकास्त्राभावेन्यथाभावो माप्रापद्यस्यकस्य वा कस्यचिदेकस्याभावे सर्वस्याभाव

नंदी टी०

२५०

प्रसङ्गः यद्येवं तर्हि कथं सम्बर्च्छिमादिषु निर्वाणगमनाभाव इति उच्यते यथा भवस्वभाव्यान्तथाहि ते सम्बर्च्छिमादयो भवस्वभावात् एवमस्यग् दर्शनादिकं तथावत् प्रतिपत्तुं शक्नुवन्ति ततः तेषां निर्वाणासम्भवः स्त्रियस्तु प्रागुक्तप्रकारेण यथावत्स्यग् दर्शनादेरतत्त्वयं सम्पद्योग्यास्ततस्तासां न निर्वाणाभावः अपिच भुजपरिसर्पाद्वितीयामेव पृथिवी यावत् गच्छति परतः परपृथिवीगमनहेतु तथा रूपमनोवीर्यपरिणत्यभावात् तृतीयां यावत् पक्षिगणस्य चतुर्थीं चतुपादाः पंचमी मुरगाः अथच सर्वेषूर्द्ध्वमुत्कर्षतः सहस्रारं यावद्गच्छन्ति तत्राधोगति विषये मनोवीर्यपरिणति वैषम्यदर्शनादूर्ध्वगता वपितद्वैषम्यन्तथा च सतिसिद्धं स्त्रीपुंससामभौ गतिवैषम्येपि निर्वाणं सममिति कृतं प्रसङ्गेन तथा पुंलिंगे सरीरनिर्वृत्तिरूपे व्यवस्थिताः सन्तोये सिद्धाः ते पुल्लिंगसिद्धाः एवं नपुंसकलिंगसिद्धाः तथा स्त्रिलिङ्गे रजोहरणादिरूपे व्यवस्थिताः सन्तोये सिद्धास्ते स्त्रिलिङ्गसिद्धाः तथा अन्यलिंगे परिव्राजकादिसंखन्धिने बल्कलिकापायादि वस्त्रादिरूपेद्रव्यलिङ्गे व्यवस्थिताः सन्तो जे सिद्धास्ते अन्यलिङ्गसिद्धाः गृहलिंगे सिद्धा गृहलिङ्गसिद्धाः मरुदेवी प्रभृतयः तथा एक सिद्धा इति एकस्मिन् समये एक का संतोये सिद्धास्ते एकसिद्धाः अणोरे सिद्धा इति एकस्मिन् समये अनेकसिद्धाः अनेकसिद्धा अनेके

सूत्र

सिद्धा ८ पुरिसलिंगसिद्धा ९ नपुंसयलिंगसिद्धा १० सलिंगसिद्धा ११ अस्मलिंगसिद्धा १२ गिहिलिंगसिद्धा १३ एगसिद्धा १४ अणोगसिद्धा १५ सेतं अणंतरसिद्ध केवलनाणं सेकिंतं परंपरसिद्ध केवलनाणं परंपरसिद्ध केवलनाणं अणोग

भाषा

सीक्ते ते नपुंसकलिंगसिद्धा स० रजोहरणादिकना वेस सहित सिद्धा ते स्त्रिलिंगसिद्धा कक्षीये ११ अ० अनेरा लिंगनो जे वा कुलिया वस्त्रनो वेसे के दीखप्रालेवा रूपभावना चारितीया के पणि परिव्राजादिकना लिंगमे सीद्धा ते अन्य १२ गि० गृहसुनालिंग० लिंगमाहि सिद्धा ते मरुदेव्या वत् १३

नंदी टी०

२५१

सूत्र

भाषा

चैकस्मिन् समये सिद्धान्त उत्कर्षतोऽष्टोत्तरशत संख्यावेदितव्याः आह ननुतीर्थसिद्ध अतीर्थसिद्ध रूपभेदद्वये एवाशेषाभेदा अंतरभवति तत्किमर्थं शेषभेदोपादानं मुच्यते सत्यमंतरभवति परं न तीर्थसिद्ध तीर्थसिद्ध भेदद्वयोपादानमात्रात् शेषभेद परिज्ञानं भवति विशेषपरिज्ञानार्थं चैषयास्त्वारंभप्रयासः इति शेषभेदोपादानं सेतमित्यादि सेतितं परंपरइत्यादि प्रथमसमयसिद्धा अप्रथमसमयसिद्धपरंपरसिद्धविशेषं प्रथमसमयवर्तिनः सिद्धत्वसमयात् द्वितीय समयवर्तिन इत्यर्थः आदिषु तु द्वितीयसमयसिद्ध इत्युक्तं तत एतदेव विशेषेण व्याचष्टे द्विसमयसिद्ध

विहंपंशुत्तंतंजहा अपढमसमयसिद्धादुसमयसिद्धा तिसमयसिद्धाचउसमयसिद्धाजावदसमयसिद्धा संखिज्जसमयसिद्धा असंखिज्जसमयसिद्धाअणंतसमयसिद्धा सेतंपरंपरसिद्धकेवलनाणंसेतंसिद्ध केवलनाणंतं समासओचउविहं पशुत्तंतंजहा

ए० एक समयादिक एकर मोक्ष जाये ते एक सिद्धा कह्ये १४ अ० एक समय वेर आदि १०८ लगे सिद्धा ते अनेक सिद्धा कह्ये १५ से ते ए अ० अनेक अनंतरसि० सि० सिद्ध केवलज्ञानना भेद से० ते एकि० कुण ते केहवो प० एक प्रथम समयना विना ऊइ ते परंपरा समयना सिद्ध केवलनाणी कह्यो अ० तेहना अनेक प्रकार प० पश्या कल्या तं० ते जिम के तिम केहे के अ० प्रथम समयना सिद्ध व जीने विशेषे सर्वते अपढमसमयनासिद्ध कह्ये एतले मुक्ति गये वीजो समय जाय के जेहने ते अपढमसमयना सिद्ध दु० दोयसमयसिद्धऊवाययाके ति० तिमसमया सिद्ध ऊवा यया के च० चार चार समासिद्धा ऊवा यया के दूम पांच के ६ सात आठ नवसमयसिद्ध ऊवा यया के जा० यावत दस समया सिद्ध ऊवा यया के सं० संख्याता समयसिद्ध ऊवा यया सिद्ध के अ० असंख्यातसमया सिद्धा ऊवा यया के अ० अनंता समयासि० सिद्ध हुवा यया के से० ते परंपरसिद्ध केवलज्ञानीना

मंदी टी०

२५२

सूत्र

भाषा

त्रिसमयसिद्धादित्यादिसेत्तमित्यादि निगमनंतं समासतो इत्यादितदिहं सामान्येन केवलज्ञानमभिगृह्यते समासतः संक्षेपेण चतुर्विधं प्रज्ञप्तं तद्यथा द्रव्यतः चेतनः कालतो भावतश्च तत्र द्रव्यतोऽयमिति वाक्यालङ्कारे केवलज्ञानी सर्वद्रव्याणि धर्मास्ति काबादीनि साक्षाज्जानाति पश्यति चेतनः केवलज्ञानी सर्वचेतनलोका लोकभेदभिन्नं जानाति पश्यति इह यद्यपि सर्वद्रव्यग्रहणेनाकाशास्तिकायोऽपि गृह्यते तथापि तस्य चेतत्वेन रूढत्वाद्देहोपन्यासः काकतः केवलज्ञानी सर्वकालमतीतानागत वर्तमानभेदभिन्नं जानाति पश्यति भावतः केवलज्ञानी सर्वान् जीवगतान् भावान् गतिकषायागुरुबहुप्रभतीन् जानाति पश्यति इह केवलज्ञानकेवलदर्शनोपयोगचिन्तायां क्रमोपयोगादि विषयासूरीणां अनेकधावि प्रतिपत्ति सा च चूर्णितताम्बलटीका कृता च दर्शिता ततोऽवयवमपि संक्षेपतो

द्व्यत्रोखेत्तत्रो कालत्रोभावत्रोतत्तद्व्यत्रोणं केवलनाणीसब्बद्व्याद् जाणदपासद् खेत्तत्रोणं केवलनाणीसब्बं खेत्तं जाणद्
पासद् कालत्रोणं केवलनाणीसब्बकालं जाणदपासद् भावत्रोणं केवलनाणीसब्बे भावे जाणदपासद् अहसब्बद्व्यपरिणामभाव

भेदकक्षा से० ते एक सिद्ध केवल ग्यानी कक्षा २ तं० ते स० समुचय च० चार प्रकार प० कक्षा तं ते कहे छे द० द्रव्य यकी १ खे० चेतन यकी २ काल यकी ३ भा० भाव यकी त० तिहां द० द्रव्ययकी के० केवल ज्ञानी स० जे संसार मांछि रूपी द्रव्य छे ते सर्व द्रव्यजा० जाणे देखे १ ख० चेतन यकी के० केवल ज्ञानी सर्व चेतन जाणे देखे काल यकी केवल ज्ञानी सर्व काल जाणे देखे भाव यकी केवल ज्ञानी स० वर्णगंध रस स्पर्श सादृश सब भावना भेद अनंता जा० जाणे पा० देखे ४ गा० गार्थ कहे छे ४ अ० अथ हिंवे स० सर्वषट् द्रव्यनो विचार प० तेहनी गति यादि कना स्वभावनो विचार भा० स्वभाव ते वर्णादिकना जाणम० उत्पत्ति आदि अनंताभेदना जाण सा० साखतो छे म० पडे नही ते केवल ग्यान आब्यो

नंदी टी०

२५३

विनियजनागुग्रहायता प्रदर्शयामः केदेभ्योति जुगवं जाणइ पासइय केवली नियमा अन्नेएगंतरियं इच्छंति सुउवएसेणं । अन्नेनचेववीसुदंसणमिच्छंति जिणवरिंदस्सजंतियकेवल्लनाणं तंचिवसेदंसंविंति । व्याख्या केचमसिद्धसेनाचार्यादयो भयंतिब्रुवते किमित्याह युगपत् एकस्मिन् काले केवलीकेवलज्ञान वान् नत्वान्यः कस्यस्योजानाति पश्यतिनियमान्वियमेन अन्ये पुनराचार्याजिनभद्रगणिक्कमाश्रमणप्रभृतयइच्छंन्तिमन्यते किमीत्याहएकातरितंकेवलीजानाती पश्यति चेतिएकस्मिन् समयेजानातिएकस्मिन् समयेपश्यतीत्यर्थः कथमेतदिच्छंतीत्यत आहश्रुतोपदेशेनभागमानुसारेणेत्यर्थः अन्नेइत्यादि अन्येकेचिहृद्वा चार्थनचेवज्ञानदर्शनंविष्वग्पृथगिच्छन्ति जिनपरेन्द्रस्यजिनोत्पशांतरागादिदोषसम्बद्धास्तेषांवरान्प्रधानानिर्मूलत एव क्षीणसकलरागादि दोषोद्भवनिवन्धन मोहनीयकर्माणाः क्षीणमोहाइत्यर्थः तेषामिन्द्रोभगवान् उत्पन्नकेवलज्ञानस्तस्य नत्वन्यस्यकिन्तुयदेवकेवलज्ञानं तदेवसेतस्य केवलिनोदर्शनंब्रुवतेक्षीणसक लावरणस्य देशज्ञानाभावात् केवलदर्शनस्याप्यभावात् तस्यापिबन्धैकदेशभूतमात्रग्राहितया देशज्ञानकल्पत्वादिति भावनातवययोद्देशंनिर्दिश्यइतिन्यायात् प्रथमंयुगपदुपयोगवादिमतं प्रदर्श्यतेजंकेवलाइंसाइं अपज्जवसिदाइदोविभणिजाइंतो धितिकेइज्जुगवंजाणइपा सदयसव्वन्नुयत् यस्मात् कारणात् हेअपि केवलज्ञानकेवलदर्शनेसमये सिद्धांते साद्यपर्यवसिते भणितेततोब्रुवते केचनसेद्धसेनाचार्यादयः किमित्याह युगपदेकस्मिन्काले जानाति पश्यति चसर्वं ज्ञा इति विपक्षे बाधामाह इह राईनिइणितुंमिच्छावरण क्खओत्ति वजिणस्स इयरेयरावरणया अहवा निक्कारणावरणं । इतरथायुगपत् केवलज्ञान दर्शनभावाना भ्युपगमे आदिनिबंधनत्वंसादि निबंधनत्वंसादिस पर्यवसितत्वं केवलज्ञानदर्शनयोःप्राप्नोति तथा क्षुत्पत्ति समयभावि केवलज्ञानोपयोगां तरमेव केवल दर्शनोपयोगसमये केवलज्ञानाभावः पुनस्तदनन्तरं केवलज्ञानोपयोगसमयेः केवलदर्शनाभाव इति हे अपि केवलज्ञान केवलदर्शनेसादि सपर्यवसिते तथा मिथ्यालीक आवरणक्षयः केवलज्ञानावरण केवलदर्शनावरण क्षयोजिनस्य इति प्राप्नोतिनक्षपनीतावरणौ द्वौ प्रदीपौ क्रमेण प्रकाशं

नंदी टी०

२५४

प्रकाशयतः तद्वदिहापि केवलज्ञान दर्शने युगपत् निर्मलतोपनीतस्वस्वावरणे ततः कथं ते क्रमेण स्वप्रकाशं प्रकाशयतः क्रमेणेति चेदभ्युपगमस्तर्हि मिथ्या तदावरणक्षय इति तथा इतरैतरावरणता प्राप्नोति तथाहि यदि स्वावरणे निःशेषतः क्षीणेऽपि अन्यतर भावे अन्यतर भावो नेष्यते तर्हि ते एव परस्पर मावरणे जाते तथा च सति सिद्धांतं पथक्षतिरिति अथ वानिष्कारणावरणं यदि हिसा कल्पेन स्वावरणापगमेऽप्यन्यतरोपयोगकाले अन्यतरस्य भावो नेक्ष्यते तर्हि तस्यान्यतरस्यावरणमकारणमेव जातं कारणस्य कर्मात्वक्षणस्य प्रागेव सर्वथापगमात् तथा च सति सदैव भावाभावप्रसङ्गः तथाचोक्तं नित्यं सत्त्वं समत्वं वा हेतोरन्यानपेक्षणादिति तद्वय असवभुक्तं असव्यदरिसत्तणं पसंगोय एगंतरो वयोगेजिणस्सदो सावज्ज विहया १ तथाचेति समुच्चये यदि क्रमेणोपयोगदृश्यते तर्हि भगवतोऽसर्वज्ञत्वमसर्वदर्शित्वप्रसङ्गश्च प्राप्नोति तथाहि यदि क्रमेण केवलज्ञानकेवलदर्शनोपयोगाभ्युपगमस्तर्हि न कदाचिदपि भगवान् सामान्य विशेषावेककालं जानाति पश्यति वा ततो सर्वज्ञत्वासर्वदर्शित्वाप्रसङ्गः पाल्किं वा सर्वज्ञत्वं सर्वदर्शित्वं च प्रसज्यते तथाहि यदा सर्वज्ञो न तदा सर्वदर्शनोपयोगाभावात् यदा तु सर्वदर्शी तदा न सर्वज्ञो ज्ञानोपयोगाभावादिति एवमेकांतरोपयोगेऽभ्युपगम्यमाने सति जिनस्य दोषा वज्जविधाः प्राप्नुवन्ति एवं परेषोक्ते सति आगमवादी जिनभद्रगणितमाश्रमण आहभन्नुभिन्नमुज्जतो वज्जकाले वितोतिनाणस्स मित्याच्छावट्ठीसागरो वमाइखलवसमा १ यदुक्तं मितरथा आदिनिधनत्वं प्राप्नोति तदसमचीनं उपयोगमनपेक्षलब्धिसमाप्तोपेक्षया केवलज्ञानकेवलदर्शनयोः साद्यपर्यवसितत्वस्याभिधानात् मत्यादिषु षट्षष्ठिसागरोपमाणांमिव यदप्युक्तं मिथ्यावरणक्षय इति तत्रापि भण्यते यदि साद्यपर्यवसितं कालमुपयोगो भावतः आवरणक्षयस्य मिथ्यात्वमापद्यते ततोऽस्ति ततस्त्रिज्ञानिनो मतिश्रुतावधिज्ञानवतो भिन्नमुज्जत्तं लक्षणोपयोगकालेऽपि योनाम मत्यादीनां षट्षष्ठिसागरोपमाणि यावत् क्षयोपशमसूत्रेभिहितः समिथ्या प्राप्नोति तावतं कालं मत्यादीनां उपयोगासम्भवात् युगपद्भावासम्भवात् यापि इतरैतरावरणता पूर्वमासं जिना

नंदी टी०

२५५

साप्यसमीचीना यतो जीवस्वाभाव्यादेवमत्यादीनामिव केवलज्ञानकेवलदर्शनयो युगपदुपयोगासम्भवः ततः सा कथमुपपद्यते सा प्रापदन्यथा मत्यादीना
मपि परस्परमावरणत्वप्रसङ्गः योपि निष्कारणावरणदोष उद्भाविताः सोपि जीवस्वभाव्यादेवतथोपयोगप्रवृत्तेरपास्तोद्भवः अन्यथामत्यादीनामपि प्रसज्येत
तेषामप्युत्कर्षितः षट्षष्टिसागरोपमाणि यावत् क्षयोपशमस्याभिधानात् तावत्कालं चोपयोगाभावादिति वादिमतमाशङ्क्य दूषयति अहनवि एवं तोसुण
जहेवखीणंतराईउ अरिहासंतेवि अंतरायखयंमि पंचप्यारंमि १ सययं न देइलह इवभुंजउवभुंजइय सव्वन्नूकज्जंमिदेइलहइवभुंजइवतहेवइहयंपिर
अपरिवधारणे अथ नैवएवमुक्तेन प्रकारेण मन्यसे ज्ञायोपशमिकक्षायकयोर्दृष्टान्तदार्ष्टान्तिका सम्भवात् असंभवश्च परस्परवैलक्षणात्ततः शृणु यथा क्षयकार्य
मपि ज्ञानं दर्शनं वावश्यमनवरतं न प्रवर्तते इति यथैव खलु क्षीणान्तराय कोऽहेत् सत्यप्यन्तराय क्षये पञ्चप्रकारे दृष्टान्तरायकर्मणोऽनन्तरायादिभेदेनपञ्च
प्रकारत्वात् तत् क्षयोपि पञ्चप्रकार उक्तः सततं न ददाति लभते वा भुंक्ते वा सर्वज्ञः किन्तु कौंथे समुत्पन्ने सति ददाति लभते वा भुंक्ते वा उपलक्षण
मेतदुपभुंक्ते वा तथैव इहापि केवलज्ञानदर्शनविषये सत्यपि तदावरणक्षयेन युगपत्तदुपयोगासम्भवस्तथा जीवस्वाभाव्यादिति स्यात् एतत् यदि पञ्चविधां
तराय क्षयेपि भगवान्सततं दानादिक्रियासु प्रवर्तते ततः किं तत् क्षयस्य फलमित्यत आह दितंस्त्रलभंतस्त्रय भुंजतस्त्रवजिणस्त्र एसगुवणो खीणान्तराय
पत्तेजंसे विग्घं न सम्भवइ १ जिनस्य क्षीणसकलघाति कर्मणः क्षीणान्तरायत्वे सत्येष्वगुणो जायते यदुतसेतस्य जिनस्य ददतो लभमानस्य वा भुंजानस्य
च कारस्यानुक्तसमुच्चयार्थत्वादुपभुंजानस्य चयद्विघ्नो न भवति प्रालतत्वाच्च विघ्नशब्दस्य नपुंसकनिर्देशः अमुमेव गुणं प्रकृतेपि योजयन्नाह उवउत्तस्त्रमेव
यनाणमिव दंसणमिव जिणस्त्र खीणावरणगुणोयं जंकसिणं सुणइ पासइवा १ एवमेव दानादिक्रियासु प्रवृत्तस्येव ज्ञाने दर्शनेचोपयुक्तस्य जिनस्य केव
लिनः यं क्षीणावरणत्वे सति गुणः यत् कृत्स्नं लोकालोकात्मकं जगत् जानाति पश्यति वा नतु जानतः पश्यतो वा विघ्नः सम्भवतीति वाद्याह पासंतो

नंदी टी०

२५६

विनजाणइ जाणंच न पासई जइ जिणिंदो एवं न कया वेसो सव्वदरिसीय । यदि पश्यन्नपि भगवान्न जानाति दर्शनकाले ज्ञानोपयोगानभ्युपगमात्
 जानन्नपियदि न पश्यति ज्ञानोपयोगकाले दर्शनोपयोगा नभ्युपगमात् तत एवं सति न कदाचिदप्यसौ सर्वज्ञः सर्वदर्शी च प्राप्नोतीति सिद्धांतवाद्याह
 जुगवमयाणंतो विद्धचउच्चि विनाणे हिंजह चउनाणी भन्नइ तदेव अरिहासव्वदरिसीयः । यथा मत्त्यादिभिः मनः पर्यवतैश्चतुर्भिश्चानैर्युगपदज्ञानमपि
 जीवस्वाभाव्यादेव युगपदुपयोगाभावात् लब्धपेक्षया चतुर्ज्ञानी भण्यते तथैवार्हन्मपि स्वाभाव्यादेव युगपत्केवलज्ञान दर्शनोपयोगाभावेपि निःशेषतदावरण
 क्षयात् शक्त्यापेक्षया सर्वज्ञः सर्वदर्शी चोच्यते इतत इत्यतदोषः पुनरप्यत्र वाद्याह तुल्ये उभयावरणक्षयंमि पुष्पं समुभवो कस्य दुर्विद्धवयोगाभावेजिणस्स
 जुगवंति चोएइ । तुल्ये समाने एककालमित्यर्थः उभयावरणक्षये केवलज्ञानकेवलदर्शनावरणक्षये पूर्वप्रथमं समुद्भव उत्पादः कस्य भवेत् किं ज्ञानस्य उत
 दर्शनस्य यदि ज्ञानस्य स किं निबन्धन इति वाच्यं तदावरणक्षयनिबन्धन इति चेत् ननु सदर्थनेपि तुल्य इति तस्या प्युद्भव प्रसङ्गः एवं दर्शनपक्षेपि वाच्यं
 अतः प्रथमसमये स्वावरणक्षयेपि अन्यतरस्याभावे अन्यतरस्याप्यभाव एव विपर्ययो वा प्राप्नोतीति युगपत्द्विधोपयोगाभावाभ्युपगमे जिनस्य वादी चोदय
 तीति अत्र सिद्धांत वाद्याह भन्नइ नएसनियमो जुगवुप्पन्नेण जुगवमेवैह होयव्वं उवयोगेण एत्थसुणतावदिट्ठंतं । भण्यते अत्रोत्तरदीयते न एष
 नियमो य इतशक्त्यपेक्षयायुगपदुत्पन्नेनापि ज्ञानेन युगपदेवैह उपयोगेन उपयोगरूपतयापि भवितव्यमिति कुत इति चेत् तथा दर्शनात् आहच एत्थसुण
 तावदिट्ठंतं अत्र अस्मिन् विचारप्रक्रमे शृणुतावत् दृष्टान्तं तमेव दर्शयति जहजुगुवुप्पत्तीएविसुत्तेसम्मत्तमइ सुधाईणं नत्थि जुगवोवउको सव्वेसुहेव
 केवलिणो । यथा सम्यक्त्वमिति अतादीनामादिशब्दादवधिज्ञानपरिग्रहः युगपदुत्पन्नमपि स्वल्पे आगमेभिहितयां न सर्वेष्वेव मत्त्यादिषु युगपदुपयोगो
 भवति अगुवंदो नत्थिउवगाइति वचन प्रमाण्यात्तथैव केवलिनोपि शक्त्यपेक्षया युगपत्केवलज्ञानकेवल दर्शनोत्पत्तावपि न द्वयोरपि युगपदुपयोगो भवति

नंदी टी०

२५७

अमुमेवार्थं सूत्रेण सखादयन्नाह भणीयं विषयपणत्तीपन्नं वणादसुजहजिणो समयं जंजाणनविपासद्वतं अणुरयणप्यभाईणं । भणितं चैतत् अनंतरोदितं प्रज्ञप्तौ प्रज्ञापनादिषु च यथायं समयं केवली जानाति अण्वादिकं रत्नाप्रभादिकंच न तमेव समयं पश्यतीति अणुरवणप्यभाईणं इत्यत्र प्राकृतद्वितीयार्थे पक्षी ततः क्रमेण केवलज्ञान केवलदर्शनयोरुपयोगो न युगपदिति स्थितं सांप्रतं ये केवलज्ञानकेवलदर्शनाभेदवादिन स्वस्वतमुपन्यस्यन्नाह जहाकिरखीणावरणे देसज्ञानानां सम्भवो न जिणे उभयावरणातीतो तद्वेवलदंसणस्खावि यथा किलेत्यप्राक्तौ क्षीणावरणे भगवति जिने देशज्ञानानां मत्यादीनां न सम्भवः तथा उभयावरणातीते केवलज्ञानकेलदर्शनावरणातीते भगवति केवलदर्शनस्यापि न सम्भवः कथमिति चेदुच्यते इह तावत् युगपदुपयोगद्वयं न जायते सूत्रे तत्र प्रदेशे निषेधात् नचैतदपि समीचीनं ब्रह्मदावरणं क्षीणं तथापि तत्र प्रादुर्भवति ऊर्ध्वमपि तदभावप्रसङ्गात् ततः केवलदर्शनावरणक्षयादुपजायमानं केवलदर्शनं सामान्यमात्रग्राहकं केवलज्ञानएव सर्वात्मना एव सर्ववस्तुग्राहकं तर्भवतीति तदेवैकं केवलज्ञानं च कास्तिनततः पृथग्भूतं केवलदर्शनमिति अत्र सिद्धांतवादी केवलदर्शनस्य स्वरूपतः पार्थक्यं सिद्धायिषु रिदमाह देसज्ञानोपरमे जहकेवलाणं सम्भवो भणित्ते सद्दंसणविगमे तच्चा केवलदंसणं होउ । यथा भगवति मत्यादिदेशज्ञानोपरमे केवलज्ञानसम्भवः स्वरूपेण भणितस्त्वया तथा चतुर्दर्शनादि देशदर्शनविगमे सति केवलदर्शनमपि ततः पृथक्स्वरूपतो भवतु न्यायस्य समानत्वात् अन्यथा पृथक् तदावरणकल्पनानैरथैक्यापत्तेः अह देसज्ञानदंसणविगमे तव केवलं अयंणाणं नमयं केवलदंसणमिच्छामित्तं नणु तवेदं । अथ देशज्ञानविगमे तवकेवलज्ञानमेवैकं मतमिति न मतं केवलदर्शनमिति अत्राह ननु तवेदमिच्छामात्रमभिप्रायमात्र न स्वतः काचनापि युक्तिः नचेच्छामात्रतो वस्तु सिद्धिः सर्वस्य सर्वेष्वपि सिद्धिप्रसक्तेः यदयुक्तं नचैतदपि समीचीनमित्यादि तदपि न समीचीनं ज्योपशमाविशेषेपि मत्यादिनामिव जीवस्वाभाव्यादेव केवलज्ञानावरण केवलदर्शनावरणक्षयेपि सततं तयोरप्रादुर्भावाविरोधात् अथोच्यते द्रव्यतोषं

नंदी टी०

२५८

केवलनाणी सव्वद्वद्वां जाणइ पासइ इत्यादि सूत्रं केवलज्ञान केवलदर्शनाभेदप्रतिपादनपरं केवलज्ञानिन एवसतो ज्ञानदर्शनयो रभेदेन विषयनिर्दे-
 शात् सूत्रं च युष्माकमपि प्रमाणं तत कथमत्र विप्रतिपद्यते इति तत्राह भन्नु जहाहिनाणि जाणइपासइयभासियंसुत्ते नयनामउहिदंसणणाणेगत्तं
 तहइहंपि ? भण्यते अतोत्तरं दीयते यथावधिज्ञानी जानाति पश्यति चेति सूत्रे भाषितं तदुक्तं दम्भस्योणं उहिनाणी उक्कोसेणं सव्वद्वां रूविद्वद्वां जाणइ
 पासइ इत्यादि नच तथा सूत्रे भणितमपि नामावधिज्ञानावधिदर्शनयोरेकत्वं तथा इहापि केवलज्ञानकेवलदर्शनयोरेकत्वं सूत्रवसादासजप्रमाणं न भवि-
 ष्यति सूत्रस्य सामान्यतः प्रवृत्तेः अपिच जानाति पश्यति चेति हावपि शब्दा वैकार्यौ न भवतो नापि तत्र सूत्रे एकार्थिकवक्तव्यलाधिकारः किंतु सामान्य
 विशेषयाविगमाभिधानं परोततश्च जह पासइ तह पासउ पासउ जेणेह दंसणं तंसे जाणइय जेण अरिहंतं सेनाणंति धेत्तव्वं यथा जेनप्रकारेण
 ज्ञानादभेदेन वा पश्यति तथा पस्य तु एतावतुवयं ब्रूमो येन सामान्यावगमाकारेणार्हन् पश्यति तत् दर्शनमिति ज्ञातव्यं येन पुनर्विशेषावगमरूपेणाका-
 रेण जानाति ततसेतस्यार्हतो ज्ञानमिति नचयुगपदुपयोगद्वयं अनेकश सूत्रे निषेधात् ततः क्रमेण भगवतो ज्ञानं दर्शनंचेति एतदेव सूत्रेण दर्शयति नाणं
 मिदंसणंमियएत्तो एगयरयन्मि उवउत्ता सव्वस्स केवलिसिआजुगवंदोनत्थिउवउत्ता ज्ञाने तथादर्शने च शब्दोविकल्पार्थः अनयोरेककालमेकतरस्मिन्कास्मिं
 चिदुपयुक्ता केवलिनो नतुहयोः यतः सर्वस्य केवलिनो युगपत् हावुपयोगौ नस्य इति तस्मादेतत् सूत्रबलादपि क्रमेण ज्ञानंदर्शनं च सिद्धं अपिच उवयोगो
 एगयरो पणुवीसइ मेसएसिणायस्स भणि उवियडो च्छोच्चियं बहुहिसे विसेसेणं ? भगवत्या पञ्चविंशति तमे श्रुते अध्ययनपरपर्याये षष्ठोद्देशके स्नातकस्य
 केवलिनो विशेषेण विशेषतः एकतर उपयोगो भणितस्तत्कथमेवमागमार्थं मुपलभ्यात्मानं विप्रलभे महि सांप्रतं सिद्धांतवाद्येवं जिनभद्रगणित्तमाश्रमणा
 आत्मनो वृद्धतत्वमागमभक्ति च परांख्यापयन्नाहकस्य वनाणुमयमिणं जिणस्स जइहोच्चोच्चदोन्नि उवयोगान्णं न होति जुगवं जउनिसिद्धासुए वड्ढसो निग

नंदी टी०

२५६

दसिद्धेत्यलं प्रसङ्गेन प्रकृतं प्रस्तुतं अहेत्यादि अथ शब्द इहोपन्यासार्थः पूर्वमुद्देशसूत्रे मनः पर्यवज्ञानानंतरं केवलज्ञानमुक्तं तत्प्रमति तात्पर्यनिर्देशार्थः
 सर्वाणि च तानि द्रव्याणि सर्वद्रव्याणि जीवादिलक्षणानि तेषां परिणामाः प्रयोगविस्तृतो भयजग्या उत्पादादयः पर्यायास्तु सर्वद्रव्यपरिणामास्तु षां भावः
 सत्तास्वलक्षणं स्वं स्वम साधारणं रूपं तस्य विशेषेण ज्ञापनं विज्ञप्तिविज्ञानं वाविज्ञप्तिपरिच्छेद इत्यर्थः तस्याकारणं हेतुः सर्वद्रव्यपरिणामविज्ञप्ति
 कारणं केवलज्ञानमिति संबध्यते उक्तं च सत्त्वद्वयाण गडगवी ससामीसया जहाजोगं परिणामापज्जायाजस्त विज्ञप्तितातेज् १ तैर्हिभावो सत्तासलक्षणं
 वा विसेसउतस्त नाणं विभत्तीए कारणं केवलं नाणंतच्चत्तेयानंतत्वादनंतं तथा शस्त्रज्ञवंशस्वतं सदोपयोगवित्ति भावार्थः तथा प्रतिपतनशीलं प्रतिपाति
 न प्रतिपाति अप्रतिपाती सदावस्थायीत्यर्थः ननु यत् शास्त्रं तदप्रतिपात्येव ततः किमनेन विशेषणेन तदुक्तं सम्यक् शब्दार्था परिज्ञानात् शास्त्रं हि
 नाम अनवरतं भवदुच्यते तच्च कियत्कालमपि भवति यावद्भवति तावच्चिरंतरं भवनात् ततः सकलकालभाव प्रतिपत्त्यर्थमप्रतिपातिविशेषणोपादानं ततोयं
 तात्पर्यार्थः अनवरतं सकलकालं भवतीति अथवा एकपदव्यभिचारेपि विशेषणविशेष भावो भवतीति ज्ञापनार्थं विशेषणद्वयोपादानं तथा हि शास्त्रतमप्रति
 पात्येव अप्रतिपाति तु शास्त्रतमशास्त्रं च भवति यथा अप्रतिपात्यविज्ञानमिति तथा एकविधमेकप्रकारं तदावरणक्षयस्यैक रूपत्वात् केवलं च तत्ज्ञानं
 च इह तीर्थकृत् समुपजातकेवलाकस्तीर्थकरनामकर्मादयतः तथा स्वाभाव्यादुपकार्य कृतोपकारानपेक्षं सकलसत्त्वानुग्रहाय सवितेव प्रकाशं देशानामा
 तनोति तत्वाव्युत्पन्नविनेयानां केषांचिदेवमाशंका भवेत् भगवतोपि तीर्थकृतत्वावत् द्रव्यश्रुतं धनिरूपं वर्त्तते द्रव्यश्रुतं च भावश्रुतपूर्वकं ततो भगवानपि
 श्रुतज्ञानीति ततस्तदा शङ्कापनोदार्थमाह केवलेत्यादि इह तीर्थकरकेवलज्ञानेन सर्ववाक्यं साधारणमिति न्यायात् केवलज्ञानेन तस्य क्षयोपशमिक
 त्वात् केवलिनश्च क्षयोपशमिकभावातिश्रमात् सर्वज्ञये देशज्ञयाभावादिति भावः अर्थात् धर्मास्तिकायादीन् अभिलाष्यान्ज्ञात्वाविनिश्चित्य ये तत्र तेषाम

નંદી ટી.

૨૬૦

સુત્ર

ભાષા

આનુભવાનભિલાષ્યાનાં મધ્યેપ્રજ્ઞાપનાયોગ્યા અભિલાષ્યા દ્વિત્યર્થઃ તાન્ ભાષતે નેતરાન્ તાનપિ પ્રજ્ઞાપનાયોગ્યાન્ ભાષે નસર્વાન્ તેષામનંતત્વેન સર્વેષા
 ભાષિતમશક્યત્વાત્ આયુષસ્તુ પરિમિતત્વાત્ કિંતુકતિપયાનેવ અનંતભાગમાત્તાન્ આહચ ભાષ્યકૃત્ પદ્મવર્ણિજાભાષા અશંતભાગોઽ અણભિલાષ્યાણં પદ્મવર્ણ
 જ્ઞાણં પુણ્યણં તભાગો સુચનિવહ્નો ૧ તત્ત્વ કેવલજ્ઞાનોપલભ્યાર્થાભિધાયકઃ શબ્દરાશિપ્રોચ્યમાનસસ્ય ભગવતોયાગ્યોગેવ ભવતી ન ચુતંતસ્ય ભાષાપર્યાપ્ત
 દિનામકર્મોદયનિવંધનત્વાત્ચુતસ્ય ચ જ્ઞાયોપશમીકત્વાત્ સચવાક્યોગોભવતિ ચુતં શેષમપ્રધાનંદ્રવ્યચુતમિત્યર્થઃચોદૃષ્ટાં ભાવચુતકારણતયા દ્રવ્યચુતંવ્યવ
 ક્રિયતે ઇતિ ભાવઃ અન્યત્વેવં પઠન્તિ વદ્જોગસુયં હવદ્ તેસિં તત્વાયમર્થતેષાં ચોદૃષ્ટાં ભાવચુતકારણત્વાત્ સધાગયોગઃ ચુતં ભવતિ ચુતમિતિ વ્યવક્રિયતે

વિસ્તૃત્તિકારણમણંતંસાસયમપ્પહિવાઈ એગવિહં કેવલંનાણં ૧ કેવલનાણેણત્યેનાડં જેતત્થપસવણજુગો તેભાસદ્દિતિત્થયરો
 વદ્જોગસુયંહવદ્સેસં ૨ સેતંકેવલનાણં સેતંપચક્કવનાણં સેકિંતં પરુક્કવનાણં પરુક્કવનાણં દુવિહંપસવણંતંજહા આભિણિ

તૌનકાલમે ન જાદ્ આજ્ઞા યકી એ એકજ સ્વરૂપ છે કેવલજ્ઞાનનો પણ વૌજાની સાહિજ નહીં છે ૧ કે. તિણે કેવલ ગ્યાને કરીને અર્થજે ના. જાણ્યા
 છે તે અર્થમધ્યે જે. જે જેત. તિજાંપ. પરુપકા જોગ્ય હોઈ તે અર્થ તે. તે કહ્યા તિર્થકરાંત ભાવચુતજ્ઞાની ભણી કહ્યો જે તીર્થકર અર્થ જાણે તે થી અનંત
 ભાગ કહે છે અને કહે તેજને અનંતમે ભાગે ગણધરાદિક અર્થગ્રહે તે ભણી ભાવના સૂત્ર કહીયે વ. વચન યોગ કરી કહે તે ગણધરાદિક તે ચુત
 જ્ઞાન હોદ્દપરિણમે તે ભણી વ. વચન જોગકરોને સુ. ચુતજ્ઞાન હ. હ્રેવે સે. શેષજીવાને તે માટે ચુતગ્યાન કહીયે સે. તે કેવલગ્યાન કહ્યો સે.
 તે એપ. પ્રત્યક્ષ સામ્યપ્રાતગ્યાન કહ્યોર સે. તે અથ હિવે કિં. કિસુ તે પ. પરોક્ષગ્યાન ૨ દુ. દોષભેદ પ. પરુપ્યા તં. તે કહે છે આ. મતિગ્યાન તે આ.

नंदी टी०

२६१

इत्यर्थः सेत्तमित्यादि निगमनं तदेतत्केवलज्ञानं तदेव प्रत्यक्षं एवं प्रत्यक्षे प्रतिपादिते सतिसपरोक्षस्य स्वरूपमनगवच्छाह शिष्य सेकिंत मित्यादि अथ किं तत् परोक्षं स्वरिराह परोक्षं द्विविधं प्रज्ञप्तं तद्यथा आभिनिबोधकज्ञानपरोक्षं च श्रुतज्ञानपरोक्षं च च शब्दो स्वगतानेकभेदसूचकौ परस्परसह भावसूचकौ च परस्परसहभावमेवानयोर्दर्शयति जत्येत्यादि यत्र पुरुषे आभिनिबोधकज्ञानं तत्रैव श्रुतज्ञानमपि तथा यत्र श्रुतज्ञानं तत्रैव आभिनिबोधकज्ञानं यत्र आभिनिबोधकज्ञानं तत्र श्रुतज्ञानमित्युक्ते यत्र श्रुतज्ञानं तत्र आभिनिबोधकज्ञानमिति गम्यत एव ततः किमनेनोक्तेनेति उच्यते नियमतनार्थं ततो नियमावधारणार्थमेतदुच्यते इत्यदोषः नियमावधारणमेव स्पष्टयति हे अथ्येति आभीनोबोधकश्रुते अन्योन्यानुगते परस्परप्रतिबद्धे स्यादेतदनयोर्द्यदि परस्परमनुगमसार्हि अभेद एव प्राप्नोति कथं भेदेन व्यवहारस्तत आहतहवीत्यादि तथापि परस्परणमेपि पुनरत्राभिनिबोधक श्रुतयोराचार्याः पूर्वस्वरयो नानात्वभेदं प्ररूपयन्ति कथमिति चेदुच्यते लक्षणभेदात् दृष्टञ्च परस्परमनुगतयोरपि लक्षणभेदाद्भेदो यथैकाकाशस्थयो धर्मास्तिकाया धर्मास्तिकाययो तथाहि धर्मास्तिकाया धर्मास्तिकायौ तथाहि धर्माधर्मास्तिकायौ परस्परं लोलीभावैर्नैकस्मिन्नाकाशप्रदेशे व्यवस्थितौ तथापि योगतिपरिणामपरिणतयो जीवपुद्गलयोरेवस्थि

सूत्र

बोहियनाणं परोक्खं च सुयनाणं परोक्खं च जत्थाभिणिबोहियनाणं तत्थसुयनाणं जत्थसुयनाणं तत्थाभिणिबोहियना

भाषा

मर्यादाह अभि० सन्मुखबुद्धीं जाणीये ते सतिग्यानपरोक्ष सु० श्रुतग्यान परोक्ष जे इहां श्रुतग्यान ते स्यामाटे तेजे श्रुतग्यान भणी सुणे छे पिणमति ना उपयोग विना सर्वद्रव्यार्थ याइ ते माटे तिम श्रुतज्ञाननो भेलो विचार जाणिवो जिहां आ० मति ज्ञान ऊवे त० तिहां श्रुतग्यान निश्चय ऊवे ज० जिहां श्रुतग्यान ऊवे जे सांभले ते श्रुत त० तिहां आ० मतिग्यान निश्चय ऊवे एतले जे पद्धिनी मति भलीछोइतो श्रुत धूपरिणमे पणिमति विना श्रुत

नंदी टी०

२६२

त्युपष्टंभहेतु जलमिवमत्स्यस्य सखलुधर्मास्तिकायोयः पुनः स्थितिपरिणाम परिणतयो जीवपुद्गलयोरेवस्थित्युपष्टंभ हेतु क्षितिर्विकृष्टमस्य सखलु
 यधर्मास्तिकायइवि लक्षणभेदात्भेदो भवति एवमाभिनिवोधिक श्रुतयोरपि लक्षणभेदाद्भेदो वेदितव्यः लक्षणभेदमेव दर्शयति अभिनिवुज्जइत्यादि
 अभिसुखयोग्यदेशावस्थितं नियतमर्थमिन्द्रियमनोद्वारेण बुद्ध्याते परिच्छिन्नन्ति आत्मायेन परिणामविशेषेण सपरिणामविशेषो ज्ञानापर्यय
 आभिनिवोधिकं तथाश्ङ्गोति वाच्यवाचकभाव पुरस्सरं अयणविषयेन शब्देन सहसं स्पृष्टमर्थं परिच्छिन्नत्यात्मा येन परिणामविशेषेणमिति शेषः श्रुतं
 ननु यद्येवं लक्षणं श्रुतं तद्विषयएव ओत्रेन्द्रियलब्धिमान् भाषालब्धिमान्वातस्यैव श्रुतमुत्पद्यतेन शेषस्यैकेन्द्रियस्य तथाहियः ओत्रेन्द्रियलब्धिमान्भवति स
 विवक्षितं शब्दं श्रुत्वा तेन शब्देन वाच्यमर्थं प्रतिपत्तुमीडेन शेषः शेषस्य तथारूपशक्त्याभावातयोपि च भाषालब्धिमान् भवति सोपि द्वीन्द्रियादिरपि प्रायः
 स्वचेतसि किमपि विकल्पतदभिधानानुमानतः शब्दमुद्गरतिनान्यथा ततस्तस्यापि श्रुतं संभाव्यते यस्त्वेकेन्द्रियः सन् ओत्रेन्द्रियलब्धिमान् नापि भाषाल
 लब्धिमान् ततः कथं तस्य श्रुतसम्भव अथच प्रवचने तस्यापि श्रुतमुपवर्ण्यते तत्कथं प्राक्तनं श्रुतलक्षणं समीचीनमिति नैषदोषोयत इहतावदेकेन्द्रियाणा

सूत्र

णंदोविपयाइं अस्मगुगयाइं तहविपुणइत्य आयरियाणाणत्तं पस्सवयंसि अभिनिवुज्जइत्ति आभिणिबोहियणाणं

भाषा

हो० एहीजावज्जं ग्यान अ० माहो माहि म० संवद्धजज्जइ ते माटे तेस्यामाटे जेहवीमति होइ तेहवो आचारङ्गादिक यइ परिपणमे त० तो ही पणिपु०
 वली बली इ० इहां आ० आचार्यना आचारांगादिकज्ञानः प० नाना प्रकारे कहे के अ० सम्मुखज्ञान यइ स्वयमेव बुझइ जाणे समझे आ० तेमतिज्ञान
 कह्ये ते मतिग्याने करीने तथा एकेन्द्रियादिकने आहारादिक संस्था जइ ते उपयोगे वत्ते चेतना भणी यथायोग्यज्ञान जइ तथा अज्ञानमति सु० संभ

नंदी टी०

२६३

माहारादिसंज्ञाविद्यते तथा सूत्रे नेकशोभिधानात् संज्ञाचाभिलाष उच्यते यत उक्तमावखकटीकायां आहारासंज्ञा आहाराभिलाषः जुहेदनीयप्रभवः ख
 लात्मपरिणामविशेष इति अभिलाषश्च ममैवं रूपं वस्तुपुष्टिकारितद्यदीदमवाप्यते ततः समीचीनं भवतीत्येवं शब्दार्थाहोखानुविद्धः स्वपुष्टिनिमित्तभूत
 प्रतिनियतवस्तुप्राप्त्यवसायः सच श्रुतमेव तस्य शब्दार्थपर्यालोचनात्मकत्वं च ममैवं रूपं वस्तुपुष्टिकारितद्यदीदमवाप्यते इत्येवमादीनां शब्दानामन्तर्ज
 ल्पाकाररूपाणामपि विवक्षितार्थवाचकतया प्रवर्तमानत्वात् श्रुतस्यचैवं लक्षणत्वात् उक्तञ्च इन्द्रियमणोनिमित्तं जंविन्नाणं सुयाणसारेणं निय अत्यो
 त्तिसमत्वं तंभावसुयंमईसेसं ? सुयाणुसारेणंति शब्दार्थपर्यालोचनानुसारेण शब्दार्थपर्यालोचनं च नामवाच्यवाचकभाव पुरस्कारी कारेणशब्दसंस्पृष्टस्यार्थ
 स्यप्रतिपत्तिः केवलमेकेन्द्रियाणामव्यक्तमेव किञ्च नाप्यनिर्वचनीयं तथारूपपक्षायोपशमभावतो वाच्यवाचकभाव पुरस्कारीकारेण शब्दसंस्पृष्टार्थः ग्रहणभव
 मेयमन्यथाहारादिसंज्ञानुपपत्तेः यदप्युच्यते यदेवं लक्षणं श्रुतं तर्हियएव ओत्रेन्द्रियलब्धिमान् भाषालब्धिमान्वा तस्यैव श्रुतमुपपद्यते न शेषस्यैकेन्द्रिय
 स्येति तदप्यसमीक्षितार्थाभिधानं सम्यक्प्रवचनार्थापरिज्ञानात् तथाहि वकुलादीनां स्पर्शनेन्द्रियातिरिक्त द्रव्येन्द्रियलब्धिविकलत्वेपि तेषां किमपि सूक्ष्मं
 भावेन्द्रियं पञ्चकविज्ञानमभ्युपगम्यतेपंचेदिउविवउलो इत्यादिभाष्यकारवचनप्रामाण्यात्तथाभाषा ओत्रेन्द्रियलब्धिविकलत्वेपि तेषां किमपि सूक्ष्मं श्रुतं भविष्य
 त्यन्यथाहारादिसंज्ञानुपपत्तेः आहचभाष्यकृत जडसुद्धमं भावेन्द्रियनाणंद्वेन्द्रियावरोहेवि तदद्वयसुयाभावेभावसुयंपत्तिर्वादेणं ? ततः प्राक्तनमेवश्रुतलक्षणंस
 मीचीनंनान्यादितिस्थितं तदेवं लक्षणभेदादूभेदमभिधायसंप्रतिप्रकारान्तरेण भेदमभिधित्सुराह मद्रपुल्लमित्यादि पृथालनपूरणयोरित्यस्य धातोःपर्यते
 प्राप्यते च येन कार्यं तत्पूर्वं जणादिको वक्प्रत्ययः कारणमित्यर्थः मतिः पूर्वं यस्य तत् मतिपूर्वश्रुतं श्रुतज्ञानं तथाहि मत्यापूर्यते प्राप्यते श्रुतं न
 खलु मतिपाटवविभवमंतरेण श्रुतविभवमुत्तरोत्तरमासादयति जंतुसुधादर्शनात् यच्च यदुत्कर्षापकर्षवशादुत्कर्षापकर्षभाक् तत्तस्य कारणं यथाघटस्य घट

नंदी टी०

२६४

पिण्डः मत्युर्कर्षापकर्षवशाच्च श्रुतस्योत्कर्षापकर्षी ततः कारणं मतिः श्रुतज्ञानस्य तथापाल्यते अवस्थितिं प्राप्यते मत्याश्रुतं श्रुतस्य हि दलं मतिर्यथा घटस्य
 दत्तं तथा हि श्रुतेष्वपि वज्रसु ग्रन्थसु यद्विषयं स्मरणमीहापोहादिषा अधिकतरं प्रवर्तते संग्रहः सूटतरः प्रतिभातिनशेषः एतच्च प्रतिप्राणिस्वसंवेदनप्रमा
 णसिद्धं ततो यथोत्पन्नोपि घटोदभावेन भवति तथा स्वभावायां च दृढितित्वाभवतिष्ठते इति सातस्य कारणमेव श्रुतस्यापि मतिः कारणं ततो युक्त
 युक्तं मतिपूर्वं श्रुतमिति मतिपूर्वकता च श्रुतस्योपयोगापेक्षया दृष्टव्या तत्तुल्यमेव चालम्ब्यः समकालतया भवनात् एतच्च प्रागेवोक्तं न मतिः श्रुतपूर्विका
 तथाऽनुभवाभावात् ततो महान्मतिश्रुतदोर्भेदः इतश्च भेदात् तथा हि चतुर्द्धा व्यंजनावग्रह षोडशार्थावग्रहेहापायधारणा भेदादष्टाविंशति त्रिधमाभिनिवो
 धिकज्ञानमज्ञानज्ञ प्रविष्टादिभेदभिन्नं च श्रुतज्ञानमिति तथा इन्द्रियविभागतश्च भेदस्तत्प्रतिपादेकाचेयं पूर्वान्तर्गतागाथा सोद्दिग्धवलङ्घी होदस्यंसेस्यं
 तुमद्वनाथं मोक्षगुणद्वयस्यं अक्खरं लंभोयसेसेसु अस्य व्याख्या ओत्तेन्द्रियेणोपलब्धि ओत्तेन्द्रियेणोपलब्धि भवति सर्ववाक्यं सावधारणविमिष्टित्वावधारण

सूत्र

सुगोदृत्तिसुयं मद्दुपुल्लंसुयं नमद्दुपुल्लिंश्या अविसेसिया मद्मद्दुनाणं च मद्दुअन्नाणं च विसेसिया सम्महिद्विस्स मद् मद्

भाषा

लीसुणे ते सु० श्रुतज्ञानं ज्ञेयं ते माटे म० मतिज्ञानं पु० पूर्वे पक्षिणी ज्ञेयं जे जिणे करी सु० श्रुतग्यानं न० मति पामि श्रुतग्यानं न ज्ञेयं ते जे श्रुतग्यानं
 भणोके तेपणिमतिना उपयोगविना द्रव्यके तेपणिनिसारथाइके मतिश्रुतनो विचारमतिविना न ज्ञेयं तेमाटे इहा मतिग्यानं पक्षिणी श्रुतग्यानं न ज्ञेयं
 अ० विशेषरहित धर्मनी वस्तुनो आदि अनुमानते मतिकरीने तेकरे तेतो म० मतिग्यानं कहीये अ० विशेषसहित एतले धर्मनी पारखाविना विचारते
 मति श्रुतग्यानजाणवो तेहनो सरूपविशेष पूके सु० सम्यग्दृष्टीनी जे मतिके सुद्ध म० तेमति ग्यान कहीये मि० मिथ्या दृष्टीनी म० मतिनो विचारके तेम०

मंदी टी०

२६५

विधिः ततएवमिहावधारणं द्रष्टव्यं श्रुतं श्रोत्रेन्द्रियेणोपलब्धिरेव नतु श्रोत्रेन्द्रियोपलब्धिः श्रुतमेव कस्यादिति चेत् उच्यते इह श्रोत्रेन्द्रियोपलब्धिरपि
याश्रुतग्रंथानुसारिणीसैव श्रुतमुच्यते यापुनरवग्रहेषापादरूपासामतिः ततो यदिश्रोत्रेन्द्रियेणोपलब्धिः श्रुतमेवेत्युच्यते तर्हि मतेरपि श्रुतत्वमापद्यते
तच्चायुक्तमतः श्रोत्रेन्द्रियेणोपलब्धिरेव श्रुतमित्यवधारणीयं आह च भाष्यकृत् सोऽद्वितीयोऽवलङ्घी चेवसुयं नतु मईसुयं चेवये इदं उच्यते इति उच्यते इति उच्यते इति उच्यते
मई नाणं । तथा सेसयंतुमइनाणमिति शेषं यत्चक्षुरादीन्द्रियोपलब्धिरूपं विज्ञानं तन्मतिज्ञानं भवतीति समुच्चयते तदुच्यते तदुच्यते तदुच्यते तदुच्यते
आस्तां शेषं विज्ञानं श्रोत्रेन्द्रियोपलब्धिरपि काचिदवग्रहेषावायूरूपामतिज्ञानमिति समुच्चिनोति उक्तंचतु समुच्चयवयणात् काईसोऽद्वितीयोऽवलङ्घीवि
गइएवं सइ सोऽवग्रहादयो हेतिमइ भेदाः । तदेवं सर्वस्याः शेषेन्द्रियोपलब्धेरुत्कर्षेण मतिज्ञानत्वे प्राप्ते सत्यपवादमाह मोक्षगुणद्वयसुयं सुक्त्वाद्वयश्रुतं
किमुक्तं भवति सुक्त्वापुस्तकपत्रकादिन्यस्ताक्षररूपद्रव्य श्रुतविषयां शब्दार्थपर्यालोचनात्मिकां शेषेन्द्रियोपलब्धितस्याः श्रुतज्ञानरूपत्वात् यच्च द्रव्यश्रुत
व्यतिरेकेणान्योपि शेषेन्द्रियेष्वक्षरलाभः शब्दार्थपर्यालोचनात्मिकः सोऽपि श्रुतं नतु केवलोक्षरलाभः केवलोक्षरलाभो मतावपीहादिरूपायां भवति नचसा
श्रुतज्ञानं अत्राह ननु यदि शेषेन्द्रियेष्वक्षरलाभः श्रुतं तर्हि यद्यदावधारणमुक्तं श्रोत्रेन्द्रियोपलब्धिरेव श्रुतमिति तद्विषयते शेषेन्द्रियोपलब्धेरपि सम्प्रति
श्रुतत्वेन प्रतिपन्नत्वात् नैषदोषः यतः शेषेन्द्रियाक्षरलाभः स इह गृह्यते यः शब्दार्थपर्यालोचनात्मिकः शब्दार्थपर्यालोचनानुसारीक्षरक्षरलाभः श्रोत्रे
न्द्रियोपलब्धिकल्पइति नकश्चिदोषः इतश्च मतिश्रुतयोर्भेदो वल्कसमं मतिज्ञानं कारणत्वात्संबसमं श्रुतज्ञानंतत्कार्यत्वात् ततो यथा वल्कसुं वयोर्भेदस्तथा
मतिश्रुतयोरपि इतश्च भेदो मतिज्ञानमनन्तरं साक्षरं च तथाक्षरग्रहज्ञानमनन्तरं तस्यानिर्देश सामान्यमात्र प्रतिभासात्मकतया निर्विकल्पत्वात्
इहादि ज्ञानं तु साक्षरं तस्य परामर्शादिरूपतयावश्यं वर्णरूपितत्वात् श्रुतज्ञानं पुनःसाक्षरमेव अक्षरमन्तरेण शब्दार्थ पर्यालोचनस्यानुपपत्तेः

नंदी टी०

२६६

इतच्च मति श्रुतयोर्भेदाच्छकल्यं मतिज्ञानं स्वमात्रप्रत्ययेन फलत्वात् अंककल्पं श्रुतज्ञानं स्वपरप्रत्यायकत्वात् तथा चाभ्रनेवभेदहेतुं भाष्यकृतं संगृहीतवान् लक्षणभेदा हेतुफलभावत्तु भेदद्वन्द्वविभागा वागक्खरसूत्रे परभेदाभेदमद्वयसुत्राणं । यथा च मति श्रुतयोः कार्यकारणभावा न्मिथो भेदः तथा सम्यग् दर्शनमिथ्यादर्शनपरिग्रहभेदात् स्वरूपतोपि तयोः प्रत्येकं भेदः तथाचाह अविसेसेत्यादि स्वामिना अविशेषिता स्वामिविशेष परिग्रहमन्तरेण विवक्ष्यमाणा मतिर्मतिज्ञानं मत्यज्ञानं चोच्यते सामान्ये नोभयत्रापि मतिशब्दप्रवृत्तेः विशेषिताः स्वामिना विवेच्यमाणाः सम्यग्दृष्टि मतिज्ञानमुच्यतेतस्या यथावस्थितार्थग्राहकत्वात् मिथ्यादृष्टिर्मतिर्मत्यज्ञानं तस्या एकांताबलवित्या यथावस्थितार्थगृहणाभावान् एवं श्रुतसूत्र मपि व्याख्येयं आ मिथ्या दृष्टेरपि मतिश्रुते सम्यग् दृष्टेरिव तदावरणक च्छयोपशमसमुद्भवे सम्यग् दृष्टेरिव च पृथ्वुधोदराद्याकारं घटादिकं च सवि दान्ते तत्कथंमिथ्यादृष्टेरज्ञाने उच्यते सदसद्विवेकपरिज्ञानाभावात् तथाहि मिथ्यादृष्टिः सर्वमप्येकांतपुरस्सरं प्रतिपद्यते भगवदुक्तस्याद्वादनीत्या ततो घटएवा यमिति यथा ब्रूते तदा तस्मिन् घटे घटपर्यायव्यतिकरेण शेषान् सत्त्वज्ञेयत्वप्रमेयत्वादीन् सतोपि धर्मानपलपति अन्यथा घटएवायमित्येकांते नावधारणानुप पत्तेः घटः सन्न वेतिच ब्रुवाणः पररूपेणनास्तित्वस्य नभ्युपगमात्पररूपतामसतामपि तत्र प्रतिपद्यते ततः संतमसंतप्रतिपद्यतेअसंतंच संतमिति सदस

सूत्र

नाणंच मिच्छाद्विद्विस्स मइमइअन्नाणं एवंअविसेसियं सुयंसुयणाणंसुयअन्नाणंच विसेसियंसुयं सच्चद्विद्विस्ससुयं

भाषा

मति अज्ञान ए० इमज अ० विशेष रहित सु० श्रुतकरी सांभले ते श्रुतज्ञान कहीये सु० भिन्नपणे सांभले ते श्रुत अज्ञान जाणवे। वि० वली तेह नो सरूप विशेषपूके सु० सम्यग्दृष्टीनो सु० सांभल्योते सु० श्रुतज्ञानहोइ मि० मिथ्यादृष्टीनो सांभल्योते सु० श्रुत अज्ञानहोइ तैवली तेह नो स्वरूप विशेषहेसे०

नंदी टी०

२६७

सद्विशेषपरिज्ञानाभावादज्ञाने मिथ्या दृष्टे मतिश्रुते इतस्तु ते मिथ्या दृष्टेरज्ञाने भवहेतुत्वात् तथाहि मिथ्यादृष्टीनां मतिश्रुते पशुवधमैद्युनादीनां धर्मसाधकत्वेन परिच्छेदके ततो दीर्घतरसंसारपथप्रवर्तनी तथा यदृच्छोपलंभात् उन्मत्तकविकल्पवत् यथा ह्युन्मत्तकविकल्पावस्वनपेक्षैव यथाकथंचित्प्रवर्तन्ते यद्यपि च ते क्वचिद्यथावस्थितवस्तुसम्बादिनस्तथापि सम्यक् यथावस्थितवस्तुतत्पर्यालोचना विरहेण प्रवर्तमानत्वात् परमार्थतोऽपरमार्थिकाः तथा मिथ्यादृष्टीनां मतिश्रुते यथावस्थितं वस्तु विचार्यैव प्रवर्तन्ते ततो यद्यपि च ते क्वचिद्रसोऽयं स्वर्गोऽयमित्यादावधधारणाध्यवसायाभावे संवादिनो तथापि न ते स्याद्वादसुद्रापरिभावनातस्तथा प्रवृत्ते किंतु यथा कथंचिदतस्ते अज्ञाने तथा ज्ञानफलाभावात् ज्ञानस्याहि फलं हेयस्य ज्ञानि रूपादेयस्योपादानं नच संसारात्परं किञ्चित् हेयमस्ति नच मोक्षात्परं किञ्चिदुपादेयं ततो भवमोक्षादेकांतेन हेयोपादेयो भवमोक्षयोश्च हान्युपादाने सर्वसंगविरतेर्भवतस्ततः सावश्यं तत्त्ववेदिना कर्त्तव्या सैव च परमार्थतो ज्ञानस्य फलं तथाचाह भगवानुमास्वातिवाचकः ज्ञानस्य फलं विरतिरिति साच मिथ्यादृष्टेर्न विद्यते इतिज्ञानफलाभावादज्ञानमिथ्या दृष्टेर्मतिश्रुते तथा चान्दनेवाज्ञानत्वे हेक्षम् भाष्यकृदपि पठति सयसयसिसेसणाउ भवहेउ जहितिउवलंभाउ नाणफलाभावाउ मिच्छादिद्विष्य अन्नाणं । इह मतिपूर्वं श्रुतमित्युक्तं ततो मतिज्ञानमेवाधिकृत्य शिष्यः प्रश्नयति सेकिंतसित्यादि अथ किं तत् आभिनिबोधिक ज्ञानं सुरिराह आभिनिबोधिकं ज्ञानं द्विविधं प्रज्ञप्तं तद्यथा श्रुतनिश्चितं च अश्रुतनिश्चितं च तत्र शास्त्रपरिकर्मितमतेरुत्पादकाले शास्त्रार्थपर्यालोचन

सुत्र

सुयनाणं मिच्छादिद्विष्यसुयं सुयअन्नाणं सेकिंतं आभिनिबोहियनाणं आभिनिबोहियनाणं दुविहं पस्सत्तं तंजहा सुय

भाषा

तेकेहवो आ० मतिन्यान ते इहागुरुवोक्खा अन्नोगोतम दु० दोयप्रकार । सु० सुततेसुत सिद्धांतादिकना अर्थना प्रहण वीनाजाणे तेन्यानने श्रुता

नंदी टी०

२६८

मनपेक्ष्यैव यदुपजायते मतिज्ञानं तत्तु तनिश्चितमवग्रहादि यत्पुनः सर्वथाशास्त्रं संस्पर्शरहितस्य तथाविधक्षयोपशमभावत एवमेव यथावस्थितवस्तु संस्पर्शमति
ज्ञानमुपजायते तत् अश्रुतनिश्चितमौत्पत्तिक्यादि तथाचाह भाष्यकृत् पुष्पं सुयपरिक्रम्य मद्रस्वर्जसंपयं सुयाद्दयंतन्निस्त्रियमित्यरं पुण अणिस्त्रियं मद्रचउ
कंतं । आह उत्पत्तिक्यादिकमप्यवग्रहादिरूपमेव तत्कोन योविशेषः उच्यते अवग्रहादिरूपमेव परं शास्त्रानुसार मंतरेणोत्पद्यते इति भेदेनोप
न्यस्तं तत्राल्पतरवक्तव्यत्वात्प्रथममश्रुतनिश्चितमतिज्ञानप्रतिपादनायाह सेकिंतमित्यादि अथ किं तत् अश्रुतनिश्चितं स्वरिराह अश्रुतनिश्चितं चतुर्विध
प्रज्ञप्तं तद्यथा उप्पत्तिया गाहा उत्पत्तिरेव न शास्त्राभ्यासः कर्मपरिशीलनादिकं प्रयोजनं कारणं यस्याः सा उत्पत्तिकी तदस्य प्रयोजनमितीकण् न
तु सर्वस्यावुद्धेः कारणं क्षयोपशमस्तत्कथमुच्यते उत्पत्तिरेव प्रयोजनमस्या इति उच्यते क्षयोपशमः सर्वबुद्धिसाधारणस्ततो नासौ भेदेन प्रतिपत्तिः
निबुद्धेः कारणं क्षयोपशमस्तत्कथमुच्यते उत्पत्तिरेव प्रयोजनमस्या इति उच्यते क्षयोपशमः सर्वबुद्धिसाधारणस्ततो नासौभेदेन प्रतिपत्ति निब
न्धनं भवति अथ च बुद्धंतराद्भेदेन प्रतिपत्त्यथ व्यपदेशांतरं कर्तुं भारब्धं तत्र व्यपदेशांतरनिमित्तमात्रं न किमपि विनयादिकं विद्यते केवलमेव तथोत्पत्ति

सूत्र

निस्त्रयंच असुयनिस्त्रियंच सेकिंतं असुयनिस्त्रिमं असुयनिस्त्रियंचउव्विहं पस्सत्तं तंजहा उप्पत्तियावेणइया कम्मया

भाषा

स्यानं । अ० सिद्धांतनाचर्यना ग्रहणविना जेग्यानते अश्रुतनिश्चितते अथहि वेकेहवोअ० सुतार्थविना ज्ञानके ते अश्रुतनिश्चितज्ञान च० चारप्रकारे प० कक्षातं०
तेजिमकेतिमकहेछे उ० उत्पातिकी बुद्धतेकुणहि वेतेहनोविचारकहेछे पूर्वे जेपदा रथनेतयकीदीठोनथीसांभत्योनथीतेहनेजेमतिबुद्धकरीजाणेतेउत्पातकी
बुद्धकहीयेवे० विनयकरवायकीबुद्धउपजे तेहनेविणयकिबुद्धकहीयेरक० कामकरता बुद्धिउपजेतेकम्मियाबुद्धिकहीयेइया० जेवयपरिणामतांरबुद्धि उपजेतेपारि

नंदी टी०

२६६

रिति सैवसाक्षान्निर्दिष्टा तथा विनयो गुरुशुश्रूषा सप्रयोजनमस्या इति वैनयिकी तथा अनाचार्यकं कर्मसाचार्यकं शिल्पं अथवा कादाचित्कं शिल्पं सर्वकालिकं कर्मकर्मणोजाताकर्मजातया परिसमन्तान् मनं परिणामः सुदीर्घकालपूर्वापर पर्यालोचनजन्यस्य आत्मनो धर्म विशेषः सप्रयोजनमस्याः सापारिणामिकी बुद्धतेनयेति बुद्धिः साचतुर्विधा उक्ता तीर्थकरगणधरैः किमिति यस्मात्पंचमीकेवलनापि नोपलभ्यते सर्वस्याप्यश्रुतनिश्चितमिति विशेषस्योत्पत्तिव्यादि बुद्धिचतुष्टय एवांतर्भावात् तत्र यथोद्देशनिर्देश इति न्यायात्प्रथममौत्पत्तिव्यादिलक्षणमाह पुष्पमित्यादि पूर्वं बुद्धुत्पादात्प्राक् स्वयं चक्षुषान दृष्टोनाप्यन्यतः श्रुतो मनसाप्यविदितो अपर्यालोचितस्तस्मिन् क्षणे बुद्धुत्पादकाले विशुद्धो यथावस्थितो गृहीतोऽवधारितोर्थो यथासा तथा पुष्पम दिष्टेत्यादौ मकारो अलाक्षिकः तथा अव्याहतेन अव्याधितेन फलेन परिच्छेद्येनार्थेनयोगो यस्याः सा अव्याहतफलयोगा बुद्धिरौत्पत्तिकी नामसंप्रतिविनेयजनानुग्रहायास्याः एवस्वरूपप्रतिपादनार्थं सुदाहरणान्याह भरहसिलपणियगाहा सुक्तसिद्धगाथा आसामर्थः कथानकेभ्योवसेय स्तानि च कथानकानिविस्तरतोभिधीयमानानिग्रंथः गौरवमापादयन्ति तत संक्षेपेणोच्यते उज्जयनीनामपुरी तस्याः समीपवर्तीकश्चिन्नटानामेकोग्राम स्तत्र च भरतो नामनटतत्तुभार्थापरासुरभूत् तनयश्चास्त्र रोहकाभिधोद्याप्यल्पवयास्ततः सत्वरमेव स्वस्यस्वतनयस्य च शुश्रूषाकरणायाऽन्यासमानिन्येवधूः

सूत्र

पारिणामिया बुद्धौचउविहाबुत्ता पंचमानोवलभर्है१ पुष्पमदिद्वमसुयंमवेद्रअतक्वणविसुवगहिअत्था अवाहयफलजो

भाषा

बु० बुद्धकृतेहनाविचारणानोस्वरूप च० चारप्रकारेकरीबुद्धीबु० तीर्थकरदेवेकहीक्षेपं० तेचारिप्रकारिनीबुद्धिकठापिणपांचमोप्रकारबुद्धिनो० लाधोनथीते मागेनथीकृत्तो बु० पूर्वजेपदार्थनेत्रकरीदीठोनथीम० कानेकरीसांभल्योनथीम० वेद्युनहीत० तेक्षणमातमांहि चि० विसुद्धनिर्मलअर्थनोस्वरूपके ग० तेग्रहीने

नंदी टी०

२७०

सा च रोहकस्य सम्यग्भवर्त्तते ततोरोहकेण साप्रत्यपादिमातर्नमेत्वं सम्यक्वर्त्तसेनतो आस्यसीति ततः सार्धेर्षमाहरेरोहककिंकरिष्यसि रोहकोऽप्याह तत्करिष्यामि येनत्वं ममपादयोरागत्यलग्निष्यसीति ततः सातमयन्नायदृष्यीमतिष्ठत् रोहकोपितत्कालादारभ्यगादसंजाताभिनिविशोन्यदानिशिसहसापितर मेवमभाषीत् भोभो पितरेष पलायमानो गोहोयाति तत एवं बालकवचः श्रुत्वा पितुराशंका समुदपादिनूनं विनष्टामेवहेलेति ततएवमाशंकावशात्तस्या मशुरागः शिथिली बभूव ततो नतां सम्यक्संभाषतेनापि विशेषतस्तस्यै पुष्पतांबूलादिकं प्रयच्छतिदूरतः पुनरपासंशयनादिस्ततः साचिन्तयामास नून मिदं बालकविचेष्टितमन्यथा कथमकांडवैषदोषाभावे परांमुखो जातस्ततो बालकमेवमवादीत् वत्सरोहककिमिदं त्वयाचेष्टितं तवपितामेसंप्रतिदूरंपरांसु खीभूतः रोहकआहकिमितितर्हि न सम्यग्मेववर्त्तसेतयोक्तमितर्जुसम्यग्वर्त्तिष्ये ततोबालककआहभयं तर्हिमाखेदंकार्षीतथाकरिष्ये यथामे पितातथैवत्व

सूत्र

गावुद्धीषोप्यत्तिया नाम २ भरहसिलपणियरुक्खे खुडुग पडसरडकायउच्चारैगय धण गोलखंमे खुडुगमग्गित्थिपड

भाषा

उत्तरदिशूतेजाणवोअ० तइणाइनहीजेमतितेलधा रूपतेउत्पातिकी बुद्धकुणतेजेमतिनानीलब्धितेउतपातकीबुद्धिजाणवीतेइनाजाणवानाभेदवु० एवुद्धिउत्पात कीजाणवी ४ भरह० भरतनट अनेस्त्रीनी कथाते इमजे ऊजेणी नगरीमे विषे पोलिहरवाजावाहिरे समीपे नटग्रामवसतो ऊतो तिहांभरतनामेनटवो वेवटवारी अधिकारीवसतोऊतो तेसिणंद्योपरासिरी नामेभारियाहोत्या तेसिंपुत्तेरोहनामकुमारेदारएहोत्या तत्थणं परासरी भारिया असयाकया कालधम्मूणासंजुत्तेआविहोत्या पिताजोवणवय जाणिउणरोहे दारएखुड्डएवियाणित्ता वित्तिंयंपाणीगहणंकरेतिसादित्थिया रोहणसद्धिंनोसम्मं पवत्त तितयाणं रोहोमाउ अंतियंपाउभूयमाउणं एवंवयासीहेभोमाउ तुभं किंममसद्धिं सम्मं नोपवत्तसितहातुभे जाणसहीतया माउरोहं एवंवयासीहं

નંદી ૫૦

૨૭૧

મોકિંકરેસિતયારોહોમાઘણં એવંવયાસીતહા અહંકરિઆમિજહા તુમેમમપાયપડિઆરે એવંસોચણ તુસીળીએસંચિદ્દુ તેરોહોતતસમાઘ અન્નયાકયાદુ
 રાઓપિયાસહિં અંગણેણંપસુત્તાણંપિયાણંએવં વયાસીહંમોપિઆગિહાઘગિહિનર નિગચ્છમાણાઘપલાદુ તિમએદિદ્ધો તયાવાલસ્ય વયર્ણઘજ્જૂયભૂયંજાણિત્તા
 દુત્થિલ્લવરિંવિરતભાવાઓવદ્દતંબોલમાદૂણં નોલ્લવેદે તેસિણંનો આદારેનોપરિજાણદુ તેણદુત્થી વિયાણિયો મમસહિં નોસન્નં પવત્તદતં રોહાદારય
 સ્થકજ્જં દમજાંળીરોહાતીરે તિહાં આવીને કહ્યો કાંદુ રોહાતાહરોપિતા સુમ્મથી વિરક્ત કીધો રોહેકહ્યો કાંદે તુમેમો ઘપરિ સમીનવર્તે તિવારે
 માતાદુકહ્યો આજપહે સમીવર્તેસ્યું તેવલતું રોહોબોલ્યો માતુંજા છેદમકરિસીહં તિમ કરિસ્યો જિમ માહરો પિતા તુમ્મસ્યો સમુવર્તેસીતદાકાલાં
 તરેવલી ઇજૂવાલો રાત્રિ આંગણેસું તાંમ્મવકેસું ઇથીકહ્યો અહો પિતાજી કોદે ગિહ્નરજાયકે દમ કરી ઇથો તિવારે પિતાબોલ્યો કિદારે રોહાતિ
 વારેપિતાને પોતાનીઠાયાદે ખાડી કહે એઠ જાયર તિવારે પિતા બોલ્યો રોરોહાતે દિને પિણ એહીજ પુરુષદિઆયો તવરોહા કહેકે જાપિતાજી
 એહજ પુરુષ તિવારે પિતાદુઆલચેઠા જાળીને લાજ્યો પહે ચિંતવ્યો એતલાદિન થકી નિરયકવિહ્નઓ તિવારેપહે એહવો જાળીને સ્ત્રીસું સમોવર્તે
 બાલાગો તિવારેરોહેચિંતવ્યો એહનો માહરો કામહ્નઓ પિણરખે માતાસુમ્મને કાંદે દોદુમારે દમચિંતવી દમજાળી પિતાને સાથે એકઠો જિમે નિત્યપ્રતિ
 તિવારે એકદા પિતાઇજેશ્વી નગરી આઘ્યો સાથેરોહો પિણ આઘ્યો ઇજેશ્વીની માંડળી સર્વનિરખોપાઠાવલપ્રાતિવારે પિતાયેકાંદુ એકવસ્તુ વિસારી તિવારે
 સપરાનામા નંદી તીરે રોહાને સુકી આપળી ગગરીમધ્યે વલી આઘ્યોતિવારે તેરોહેવેલુનો નગરઆલેખ્યો તિવારેરાજાકીહાંદુગયોહ્નંતોતે રાજાએકલો
 તિણે પાસે આઘ્યો નગર આલેખ્યો દેખવા જોવામળી આવિશા લાગો તિવારે રોહોબોલ્યો દુહાં રાજકુલમાંહિ મતીપદેસજ્યો તિવારે રાજા વિ
 સ્થય પામી ભૂપબોલ્યો તું પહિલી પળિકદા ઇજેશ્વી નગરી આઘ્યો હ્નંતો તિવારે રોહોબોલ્યો નધાઘ્યો હ્નંતિ વડાજ આઘ્યોહ્નં તદનંતર રાજાએ વુહ્નિવંત

નંદી માં

૨૭૨

જાણ્યો રાજા બોલ્યો અહો વાલકતાહરો નામસ્તુ'કે કિઠાંવસોઠો તિવારે રોહો બોલ્યો હેસ્વામીઝં રોહોઠું દુણી નગરી સમીપે નટગ્રામકે તિહાં વસુંઠું' એતલે દુહાં પિતા આવ્યો સ્વયામે ઘરે ગયા તિણે રાજા ચિંતવ્યો જે ૪૪૯ મહતાકે તેસર્વમધ્યે વહો કરી યાપવાજોગ્યકે એમ જાણી પારખા જો દૂનતે આગલિ કહીસો ૧ પ્રથમકથા સંપૂર્ણમ્ ૧ હિવે વીજી કથા કહેકે એહવો પ્રધાનઝડૂ તો રાજ્યસુલેકીજે દૂમ જાણી પારખા જોઓસિલ૦ તે સિલા નોટ્ટટાંતતે દૂમ જે નટગ્રામને વાહિરસિલા જેતે એમોઠી મહતગુણજુતો રાયામિવિભાયા જાણિ કહે લોગસજગણ એસો ૧ વિણઝધરી સિહરકરિઓસુમ મંડપંમિજો કિજ્ઞા આદેસો રાયાણો દૂમ લોગૈતહ સિકઓ વિણઓતેરાજાનો વચનલોગે તરહતિ કીધો વેદાયજોડોને વિનો સાચવ્યોતે રાજાનો વચનપ્ર માણકીધો પિણ કાર્યકરવા અસક્તિવંત તિવારે એકઠા મિલત્રા આર્તિવંત ઝડા તિવારે રોહાનો પિતા પિણતે લોકમધ્યે ગયુંકે તિવારે રોહાને લુધા લાગી પિણ માતાથી વિહતોજીમે નહીં તિવારે પિતાને સમીપગયું તિહાં આવી કહ્યો અહો પિતાઝં મૂંછોઠું તુમ્હે ઘરે આવ્યો જુંજો માંતે પિતાવો લ્યો અરે પુત્ર તુમ્હને જીમવો સાંભરેકે અમ્હને તોરાજાનો આદેસ ઝડોકે તેનિરવહવાની કેહનીસક્તિનયો તેમણી દુહીયાઠાં તેહવો કુણ આદેસ આ વ્યોકે તિવારે સર્વવાતકહી તિવારે રોહો વોલ્યું' એવાતતો પાધરોકે લોકાંને બુદ્ધિદીધો જેસિલા હેઠે ઘણો હેઠે સ્થંભ આરોપીને મંડપનીપાઓ તે વાતલોકને મનમાંઆવીતિમ કીધો પ્રધાન પુરુષે રાજા પ્રતે નિવેદિયો સ્વામિ તે મંડપનિ પાયો કે તિવારે તે રાજાવે પૂછ્યો કિમ કરીને નિપાયુ તિવારે લોકે કહ્યો સ્વામિ સિલા હેઠે ઘણ્યો દત્યાદિક કરીની પાધ્યો તે સર્વ કહ્યો તિવારે તે રાજા બોલ્યુ, એકેહની બુદ્ધિ કરીનિ પાયું તિવારે લોક સવવોલ્યા સ્વામિએ રોહાની બુદ્ધ કરીનિ પાયું કે ૨ વીજી કથા સંપૂર્ણમ્ ૨૨૥ હિવે ત્રિજી કથા કહીયે કે મિઠ૦ ત્રીજો મિઠાની કથા તે દૂમ વલો કાલાં તરે રાજાએમીહો મોકલ્યો જે તલોપલનોતોલ્યું' તેતલીજપલતો લીદી જ્યો ઘટેવધેનહી તિવારે લોકાનેચિન્તા ડપનો તિવારે જેણેવરોહા તેણેવડવાગચ્છદ

નંદી માં

૨૭૩

૨ તા એવંવયાસી હંમો રોહા તુમપસાયા અગ્ન ઓપયં ચ સાગર પવિટ્ટા તુમ્મહિ એસેતુસંકમળ પરંપાર સંપત્તા મૂજોત્ત દાણિં તુમ્મ વુદ્ધિએ નિત્યરિચ્છામો તાહરી સાગરસરીચી વુદ્ધકે તેહમણી વલી અન્હને તુમ્હે વુદ્ધદેવો તેણંરોહો એવંવયાસી એગ્યાત્રં આણહતયા આણિઓવંધોસમિવે વંધિઓમત્તપાણપડરા ઉવણેતિતે વાષસમીપે સનમુખમીટો વાધોભાતપાણીપાઓ રાઓમીટોમકલંતિ તેલ્લવરાચ્યામણીતોદૂવલો નથાઈંતેચ્યાત્રના મયથીમાતો પણિનથાઈતિવારે તિહાં કેત તો એક કાલરાચી તોલોતોલીને આપ્યોરાજાપુચ્છો એકેહની વુદ્ધ સ્વામીરોહાનિ વુદ્ધિતિવારે રાજાઈંચિંતચોએ મહાવુદ્ધવંતકે ૩૧લીજીકથા સંપૂર્ણમ્ ॥૩॥ કુકુડં હિવે ચઉથી કુકુડાની કથા તે હમ જેકાલાંતરે રાજા તિણેંજ ગ્રામે એક કુકુડો મોકલ્યું ને કહ્યો વીજા કુકુડાવીના એકલાજ કુકુડને કુમાવો એ રાજાનો આદેસ આવ્યોતે લોક ગ્રામને વાહિર સમા મધ્યે ચિંતાતુર વૈઠા છે તિમજ રોહાનેતે હીનેતે રાજાનેઆદેશ જણાવ્યો તે રોહો કહવા લાગો એવાંતતોપાધરી છે છેદમતી કરો એક મોટો આરીસો આણો તે પછે તિણેં આણી નિર્મલો કરો તે કુકુડા સાહમો મુંકો તિવારે કુકુડ વાત શબ્દ કરી કુકુડને રીસ ઉપાઈં તિયં ચ જડમણી આરીસા સુંતે આપલીર કુકુડો લહ્યો તે રાજાના પુરુષાં કુકુડાને લડતો દીઠો સર્વગ્રામેતિ રાજાને તીરે આવ્યા સર્વ નિર્વેદ્યોપ છે રાજાએ તેઆપણા પુરુષપ્રતિ પૂચ્છોતિણે કહ્યો હાં સ્વામીવીજા કુકુટ વિના એકલો કુકુડો વીટાયો છે તિવારે તે રાજા વુદ્ધસાંમલીને હરખવંત હોવો ૪ તિલં તિલાંનો દટાંત તે હમ તે વલી કાલાંતરે રાજાએ તિલના ગાડા ભરી મોકલ્યા હમ કહાવ્યોજેણેમાપેલંધોતિલભરી લેજ્યો અને તિણેં જસ મેમાપે તિલ ભરી દિજ્યો આપજ્યો તિવારે લોકે જાણ્યો રાજાતો ભારી કોપ માહ્યો દીસે છે ચિંતા ઉપની તિવારે તે રોહાને તેહી સર્વ વાત કહી તિવારે તેરોહે આરીસો આણીને તે આરિ સો પાછિલી ડંડો હોય છે તિણેં પાસિ તિલ ભરી લીધા પછે રમે પાસિતે તિલ ભરી દીધો પછે તિલથોડા આવ્યો તિવારે રાજાએ ચિંતચો રાજાએ પુચ્છો એતલે થોડો કિમ આવ્યું તે

નંદી માં

૨૭૪

રાજપુરુષાં કહ્યો સ્વામી રોહે આરીસો આર્ણને તે આરીસાને ડંધે પાસે તિલ ભરી લીધા અને સુધે પાસે તિલ ભરી દીધો તિવારે રાજા મહા
 બુદ્ધ જાણી અળવોલ્યો ઘડૂરહ્યો ૫ એ પાંચ । વાલુગં વેલૂની રાસદોરાની કથા તે દુમજે હિવે વલી કાલાંતરે રાજાએ ચિંતવ્યો જે જિણહીજ ગ્રામિ
 નિર્મલસુખ માફલાસને વિષે ચેલુકે તે રમણીક છે તેહના દોરડાકેતલા એક કરીનેમોકલજ્યો તિવારેતે સાંભલીને લોકને ચિંતા ઝપની તિવારે વલી
 રોહાને પુછ્યો તિણે રોહે કહ્યો જાવો રાજા પ્રતિ કહિ જ્યો તે તુઠ્ઠારો જીર્ણ રાજ્ય છે પ્રવલ છે મોટો છે તે ભણી તુઠ્ઠારા રાજમાંહિ સભા વિકદો
 રડા ઘણા છે તે મધ્યે ઘણાદૂ વેલુનાદોરડારસ્યાહો સિદ્ધતે માહિલો એકરૂડો સોદોરડોમોકલી દિજ્યો જિમ તેહને અનુસારે અનુમાને જે દોરડાવળીને
 મોકલી એ એજવો જલોકે રાજા પ્રતિ કહ્યો તિવારે દૂસો સુળીને તે રાજા લાજ્યો અળવોલ્યો રહ્યો એ કટ્ટી કથા સંપૂર્ણમ્ ૬ હથિં સાતમી હસ્તી
 ની કથા તે દુમ હિવે એકદા અનંતર જીર્ણ હસ્તી તે પિણ રોગીઓ મરવા ભણી પ્રાપ્તી જુઓછે તે એજવો હસ્તી તિણ હીજ ગ્રામે મોકલ્યો વલી કહ્યો રહે
 એ હસ્તીને મુઝો કહો ચારો શ્વાના પાળી પીધાના સમાચાર દિન દિન પ્રતિ કહાવજ્યો વિનાકહ્યો રહજ્યોમા જેનહી કહસ્યો તો ગ્રામનો
 મોટો ડંડપડસો તિવારેલોક ગ્રામને વાહિરે મિલ્યા રોહાનેતેજ્યોપુછ્યોતે રોહો વોલ્યો આવોજવાદિ ચારોપાળીયાઓ વાંધોપછે જિમ હોસી વિચાર
 ઇપજસીતિમજણાસ્યે પછે રોહાને આદેસે જવાદિકચારા અગાથ્યો તિણીજ રાત્રેમૂવો તિવારે લોકેરોહાને પૂછ્યો તેરોહે કહ્યોજે રાજાને આદનેકહો
 હે સ્વામી હસ્તી નવેસેન હી ઇઠે નહીકવલા ઘાસપિણ લેનહી નિહારપાળ ન કરે સાસો સાસપાળ ન લેવે સ પેતનપણાની પેથા રહિત થયો દીસે છે
 હે સ્વામી ઘણુર સ્યુ, કહીયે તિવારે તે લોકે તિમ રાજા પ્રતિ સર્વકહ્યો તિવારે રાજા વોલ્યો કાદુ રે હસ્તી મુઝ' તિવારે તે લોક વોલ્યો હે દેવ તુઠ્ઠે
 જકહો છો અન્હે કિમ કહવાદુ તિવારે રાજા અળવોલ્યો રહ્યો લોકે સીંચમાંગી ગ્રામને વિષે ગયા ૭ અગડં હિવે આઠમીકુવાની કથા તે દુમજેવલી

નંદી માં

૨૦૫

કાલાંતરે રાજાઈ ચિંતવ્યો જે તિણ ગ્રામનો મીઠો ઉદક જે શીતલી ભૂત કૂપ છે તે રૂઝાં વેગો મોકલદિવ્યો તિવારે તેલોક ચિંતાતુર થયા તિવારે રોહાને પૂછ્યો રોહો કહ્યો હાથમે રચ્યાલાકડી લેવો આપસમેચાચીર તોડો પહે રાજાને કહો હે સ્વામી કૂપલ્યાવ્યાઠાંતે નગરની રાતી દેશીને મિડકીને પાછો તિણે જઠી કાળે ગયુ છે તે ભણી જે ગ્રામના પાસાના મનુષ્ય જીવસર્વ તે બીજકણ હોદ્દા અને કૂપ પણિ જડ દૃષમસરીષા છે તે આણ્યા કિમ જાદૂતે માટેતે નગરના ટોરમનુષ્યતે પીણ ધીર્યવંત હોદ્દા અનેતે નગરના કૂપપણિડાહો હોય છે અને આતિનેજાતિ વિસસે તે ભણીડજેઘીનાકૂપ ચ્યાર મોકલી દેવો જિમ તેહના કોટ થી વાંધીને મોકલુ પણિ ગ્રામનો જડકૂપ તે એકલો મોકલ્યો નજાદ્દમ લોકે કહ્યો તિવારે તિહાં રાજાએ પૂછ્યો એ કેહનીવુદ્ધાકે સ્વામિરોહાનીપકે તેરાજાજાણીરહ્યો ૮ એચાઠમી કથા સંપર્ણમ્ વળસંડેનવમી વનખણડનીકથાતે દમજેવલીકાલાંતરે રાજાએચિં તવ્યોજે ગ્રામ થી પૂર્વદિસિં વનપ્રવર્તેકે તે પશ્ચિમદિશિકરો તિવારે લોકસાંભલીને ચિંતાતુર થયા તિવારે રોહાને કહ્યો હે રોહા વુદ્ધા ઉપજાવોતિણેતે રોહો દમ કહ્યો એવ ન થકી પૂર્વદિસિ ગ્રામવસાવો તિણે દમ કરીવન છે તે પશ્ચિમ દિશી આણ્યો પહે રાજા પ્રતિ કહ્યો તિવારે રાજા વોલ્યો એ કેહની વુદ્ધાકે સ્વામિ એરોહાની વુદ્ધા સું થયો તિવારે રાજા અણવોલ્યો રહ્યો એન વમી કથા સંપર્ણ ૯ પાયસં દસમી સ્ત્રીરની કથા તે દમજે વલી કાલાંતરે રાજાએ ચિંતવ્યો જે અગ્નિવિનાશીર રાંધી ને મોકલ જ્યો તે ગ્રામના લોકા સાંભલ્યો તિવારે ચિંતાતુર થયા છે લોકે રોહાને પૂછ્યોરો હે વુદ્ધા દીધી જે દુધલેદ્દે ચાવલગાઢા મિજાવજ્યોપકે જિમ કહ્યો તિમજ કીધો પહેચાવલગાઢા મીજવ્યા પહેષે સુને મધ્યે મુકજ્યો તે સુર્યના તાપ થી તથા માંડની ઘેસુના તાપ થી ચાઉલ સીખા પહે યાલી મધ્યે ઘાલીને રાજાને આણી આપિ તિવારે રાજાએ પૂછ્યો એ કેહની વુદ્ધાથી નીપની સ્વામી એ રોહાની વુદ્ધાકે તે પૂર્વલી વારતા સર્વ કહીએ ૧૦ દસમી કથા સંપૂર્ણ અદ્યા ૦ આંધાની કથા તે દમ જે તિવારે રાજારો હાની નિર્મલી તીવ્ર વુદ્ધા ચતુરાદ જાણીને તે

નંદી માં

૨૭૬

રોજાનેતેડાવ્યો અહો રોજા આપણી વુહ્ન કરીનેવેગો આવજે પ્રણિરુણપદ્મે નાહી શુક્લપદ્મે નાહીરાત્રિનાહી દિને નાહીતાવડે નાહી ક્ષાહડી નાહી ચવ્યો નાહી પાલો નાહી પંચને વિધે નાહી કુપંચે નાહી સીતકાલે નાહિ ઉષ્ણકાલે નાહી ન ગ્રામે ન સ્નાને ન અસનાન ન રીતો નભરી તિળે રાજાનો એકહથાજાણી કંઠે સ્નાન કીધો માર્ગરહિત ચાલીને મધ્યભાગે ચાલ્યો વોકડા ઉપરિ ઘેઠો માથે ચાલણી સંધ્યા સમય અમાવસ્યા પહિવાને અંતરાલિ રાજાતીરે આવ્યા તથા હિવે ઠાલી હાથે કિમ મેટીયે દૂમ અવલં વીઆવતાં માટીનો પિંડ લીધો રાજાને મેલ્યો પ્રણામ કીધો વલી પ્રણામ કરી આગલી માટીનો પિંડ મુક્યો તે રાજા વેલ્યા હે રોજાએ સ્યું તિવારે તે રોજો વેલ્યો હે દેવપમે ઇશ્વરી મુકી છે તે સર્વને આધાર ભૂત તથામંગલી કલક્ષ્મીરૂપકે તેમણીચ્છત પિંડઆણ્યો છે તવ તેરાજા સાંભલોલોક સંતોષિ આપાઠા ચાલીયો એકથા ૧૧ સંપૂર્ણ અજાં કાલીની મૌંગણી કથાતે દૂમ જેએકદા રાજા આપણેપાસિ રોજાનેલેદને સુતોધે તેપ્રથમ પોહરગયો તિવારે રાજાવેલ્યુ રોજાજાગેકે કિંવાસુતોકે હેસ્વામીજાગુકું અરેરોજાતૂં સ્યુ ચિંતવેકે સ્વામીઅજાનાપેટમધ્યેલી ડીમીગણી કુણવાંધેકે દૂમચિંતવુકું હેરોજાતેકુણ વાંધેકે એવાતનોનિર્ણયકહેજે સ્વામીનાંડલી યોવાયુકે તેમણી તેમીગણીવાંધેકે ૧૧ કથાસંપૂર્ણમ્ ૧૨ પતે પીપલનાપાનની કથાતે દૂમજેવી જેપહરેવલીરાજાવેલ્યો અરેરોજાસ્યં જાગેકે કિંવાહુતોકે સ્વામીજા ગુરુરેસ્યું ચિંતવેકે સ્વામી અસ્વસ્થાન તે પીપલનાપાનનું ચર્માંતલાંઘાકે કિંવાવીંટલાંઘા કે દૂમચિંતવતોહુતો રોજાસુંનિર્ણયકીધો સ્વામિજીવારિઅગ્રસુજુ દોહોદ તિવારે વીંટ અગ્રવેહુતુલ્ય તેવલીલોક હુતા તિણાનેપૂચ્યો તેલોકેકહ્યો હાં સ્વામી એવાત દૂમજકે વલી રોજાસુતો ૧૩ મી કથાખાહિ લાં તીલોડી નીકથા ૧૪ મીતે દૂમ જેતીજેપહરે રાજાવલીવેલ્યો અરેરોજાતુજાગેકે કિંવા સુતોકે સ્વામીજાગુકું અરેતુસ્યું ચીંતવતોહુતો હેદેવ ચીડહલી નોસરીરલાંવોકેકિંવા પૂંકતેહું વિ ચારુકું તે રાજાતોનિરણયકરીનસકે તિવારેરોજાને મુક્યોરોજાતેહનોસું વિચારકેહેદેવ સરીર અને પૂંકવેહુ સમ તુલ્ય

मंदी भा०

२७७

हेए१४ मीकथा संपूर्णम् १४ पंचपियरोय० राजाना पांचपितानीकथाते इम जेचोथेपडरे वलीराजा कछो रोहातुं सुतोकिंवाजागे प्रभाते मांगलपडहो वागो राजादान देवागयोरोहो निद्राभरसुतोके तिवारिं वली राजाचमरनील गाडीवोलग अरेतुं जागेनहीतेबोलु नहीवलो राजाकपडानीदेइजगाड्युं तेबोलुनहीवलो राजासोनानीनीलीकां वनोसोदेईने जगाड्योकाइ सुतोके तिवारेतेरोहो वोलगो स्वामिजागुं कुं सुं रेघोरनिद्रा करीने सुतोकेना स्वामिचिंतवतो ऊंतो सुं चिंतवतो ऊंतो हे स्वामि ऊं इम चिंतव तो ऊतो जे तुम्हे केतलानां पुत्र को इम कछो तिवारे राजा लाज्यो अणवो ल्यो रछ्यो जग एक रहींने पळे वली पूछो ते रोहा मुझने केतलानो पुत्र जाण्यु ते रोहे कछो हे देवपांचपिता थी उपनो के राजा वली पूछ्यो हे रोहा कुणर ते कछो स्वामी एकतो वे समणनो दानवन्त आस्थी १ बीजो चंडालनो तेरी सकरी चमरनो देई जगाड्यु अने जे वयरीया उपरे कोप वंत थावो ते भणीर तीजो रजक ते धोवीनो तेमन्हे क पडा थी जगाड्यो अने जे उपरकोपो तेहनो धन जिम धोवीक पडानीचो वे तिम धन निचोई लेवेइ चौथो वीकूनो तेस्यु जेऊंवालक निद्राभरी सुतो ऊंतो तिवारे तुम्हे नीली कांठ करीवुकलगो ऊतो अने वेरीने भक्त समान लागो को ते भणी ४ ते आपणो आचारराज्यनीत अतिकमे नहों तेभणी पांचमो निजपिता ५ इम सांभलीने राजा अणवोलैगो रछ्यो एकांतेमा ताने पुछ्यो हेमात अन्हारे केतलावापके तिवारे मातालाजी हेपुत्र एस्युं पुकोळेतुं तारावापनेके तिवारे रोहानी वातमातापासेसर्वकही अहोमाता रोहानी वातभुठी नही तुं साचुकहे सितिवारे मातावोली हेपुत्रयदातुं गर्भ मेऊतो तदा नगरने वाहिरवे समणनीपु जाकरिवागइ ऊतीतेवेसमणरूप सोभावंत जाणी सरीरथी सरीर फरसकीधो तिहाथी वाटे आवतां रूपवंत चंडालदेखी चितकंदर्पवंतययुऊतोर वलीग्रामभणी आवतां थकां धोवी रूपवंतदेखी अभिलाखायदे ऊतीइ घरे आस्थीते वली कनकनो वीकुवारवार हस्तसंफरसकरतां विषय उपनो ४ अने पुत्रनिजतो एकताहरो

मंदी टी०

२७८

धिवर्त्तते इति ततः सा तत्कालादारभ्यसम्यग्वाचं तु प्रवृत्तारोहकोप्यन्यदानिश्च निशाकरप्रकाशितायां प्राक्तनकदार्शकापनोदाय बालभावं प्रकटयन् निज
 च्छायाभंगुलाग्रेण दर्शयन् पितरमेवमाह भो पितरेष गोहोयातीति ततएवमुक्ते सपितापरपुरुषप्रवेशाभिमानतो निःप्रत्याकारं कृपाणसुजीर्य
 प्राधावत् रेकययकुत्रयाति इति ततः सरोहको बालको बालकौडां प्रकटन् गुलाग्रेण निजच्छायां दर्शयति पितरेष गोहोयातीति ततः सपिताब्रीडित्वा
 प्रत्यावृत्तः चिन्तयतिस्त्र च स्वचेतसि प्राक्तनोपि पुरुषो नूनमेवंविध एवासीदिति धिग्मया बालकबचनादलीकं संभाव्य विप्रियमेतावन्तं कालं कृतमस्यां भार्याया
 मिति पश्चात्तापात्गाढतरमस्यामनुरक्तो बभूव सोपि रोहकोमया विप्रयं कृतमास्तेस्या इति कदाचिदोषामां विषादिनामारयिष्यतीति विचिंत्य रुदैव पित्रा
 सहभुंक्तेन कदाचिदपि केवलो अन्यदा पित्रा सहोज्जयिनीपुरीमगमत् दृष्ट्वा च तेन त्रिदशपुरी चोज्जयनीसविस्मयचेतसा च सकलापि यथावत्पारिभावि
 ता ततः पित्रैव सह नगर्यानिर्वातुमारेभे पिता किमपि मेविस्तृतमिति रोहकं सिप्रानदीतटे वस्थाय तद्द्वानयनाय भूयोपि नगरीं प्रविच्यते रोहकोपि
 चतसिप्राभिधसिंधुसैकते बालचापलवशात्सप्राकारां परिपूर्णामपि पुरीसिकताभिरालिखत् दूतश्च राजाश्च वाहिकायामश्वं वाहयन् कथंचिदेकाकी
 भूतस्तेन पथासमागन्तुं प्रावर्त्ततः तं च खालिखितनगरीं मध्येन समागच्छं तं रोहकोवादीत् भोरानपुत्रमानेन पथासमागमः तेनोक्तं किमिति रोहक
 आह किंच राजकुलमिदं न पश्यसि ततः सराजा कौतुकवशात्सकलामपि नगरीं तदालिखितमेवैजत् पप्रच्छ घतं बालकं रे अन्यदा त्वया
 नगरी दृष्टासीन् वा रोहक आह नैव कदाचित् केवलमहमद्यैव ग्रामादिहागत स्तच्चिन्तयामास राजा अहो बालकस्य प्रज्ञातिशय
 इति ततः पृष्ठो रोहको वक्ष्य किंते नाम क्वावा ग्राम इति तेनोक्तं रोहक इति मे नाम प्रत्यासन्ने च पुरी ग्रामेवसामीति अत्रांतरे समा
 गतो रोहकस्य पिता चलितौ च स्वग्रामं प्रति द्वावपि राजा च स्वस्थानमगमत् चिन्तयतिस्त्र च ममैकोनानिमन्त्रिणां पञ्चषट्पतानि विद्यन्ते तद्यदि सकल

मंदी टी०

२८२

मन्त्रिमण्डलसद्वर्द्धाभिषिक्तो महाप्राज्ञातिशायी परमो मन्त्री सम्पद्यते ततो मे राज्यं सुखेनैधते बुद्धिबलोपेतो हि राजा प्रायः शेषबलैरल्पबलोऽपि न पराजयस्थानं भवति परांश्च राज्ञो लीलया विजयते एवं चिन्तयित्वा कतिपयदिनानन्तरं रोहकबुद्धिः परीक्षानिमित्तं सामान्यतो ग्रामे प्रधानपुरुषास्तु दिशैव भादिष्टवान् यथा युष्माक्यमस्य बहिरतीव महती शिला वर्त्तते तामनुत्पाद्य राजयोग्यमण्डपाच्छादनं कुरुत तत एवमादिष्टे सकलोऽपि ग्रामो राजादेशं कर्तुमशक्यं परिभावयन्नाकुली भूतमानसो बहिः सभायामेकत्र मिलितवान् दृष्ट्वा परस्परं किमिदानीं कर्तव्यं दुष्टो राजादेशोऽस्याकमापतितो राजादेशाकरणेच महाननर्थोऽपि निपातः एवं च चिन्तया व्याकुली भूतानां तेषां मध्यन्दिनमागतं रोहकश्च पितरमन्तरेण न भुङ्क्ते पिता च ग्राममेलापके मिलितो वर्त्तते ततः सक्षुधापीडितः पितुः समीपे समागत्य रोदितुं प्रावर्त्तत पीडितोऽहमतीव क्षुधा ततः समागच्छ गृहे भोजनायेति भरतः प्राह वत्स सुखितो सिवं न किमपि ग्रामकष्टं जानासि स प्राह पितः किं किंतदिति ततो भरतो राजादेशं सविस्तरमचीकथत् ततो निजबुद्धिप्रागल्भ्यवशात् भट्टिति कार्यस्य साध्यतां परिभाव्यतेनोक्तं माकुली भवत यूयं खनत शिलाया राजोचितमण्डपनिष्पादनायावस्तात् संभय यथास्थानं निवेशयत भित्तीश्चोपलेपनादिना प्रकारेणातीव रमणीयाः प्रगुणी कुरुत तत एवमुक्ते सर्वैरपि ग्रामप्रधानपुरुषैर्भक्ष्यमिति प्रतिपद्यं गतः सर्वोऽपि ग्रामलोकः स्वस्व गृहे भोजनाय भुक्त्वा च समागतः शिलाप्रदेशे प्रारब्धः तत्र कर्म कतिपयदिनैश्च निष्पादितः परिपूर्णो मण्डपः कृताचशिला तस्याच्छादनं निवेदितं च राज्ञे राजनियुक्तैः पुरुषैर्देव निष्पादितो ग्रामेण देवादेशः राजा प्राहः कथमिति ततस्ते सर्वमपि मण्डपनिष्पादनप्रकारं कथयामासुः राजपप्रच्छ कस्येवं बुद्धिस्तु अवादिषुः देव भरतपुत्रस्य रोहकस्य एषारोहकस्योत्पत्तिकी बुद्धिः एवं सर्वेष्वपि संविधानकेषु योजनीयं ततो भूयोऽपि राजा रोहक बुद्धिपरीक्षार्थं मेढकमेकं प्रेषितवान् एष यावत्पलप्रमाणाः सम्प्रति वर्त्तते पक्षातिकमेपि तावत्पलप्रमाणा एव समर्पणी यो न न्यूनो नाप्यधिक इति तत एवं राजा देशे समागते

॥ दी टी०

२८०

सति सर्वोपि ग्रामो व्याकुली भूतचेता बहिः सभायामेकत्र मिलितवान् सगौरवमाकारितो रोहकः आभाषितश्च ग्रामप्रधानैः पुरुषैर्वत्स प्राचीनमपि
दुष्टराजा देशं सिंधु त्वयैव निजबुद्धिसेतुबन्धेन समुत्तारितः सर्वोपि ग्रामस्ततः संप्रत्यपि प्रगुणी कुरु निजबुद्धिसेतुबन्धं येनास्यापि दुष्टराजादेशं सिन्धोः
पारमधिगच्छाम इति तत उवाच रोहको हकं प्रत्यासन्नं धृत्वा मेढमेनं यव सदानेन पुष्टीकुरुत यवसंहि भक्षयन्नेष न दुर्बलो भविष्यति हकंच हृष्टा जीन
बलवृद्धिमाप्स्यतीति ततस्तौ तथैव कृतवन्तः पक्षातिक्रमेच तं राज्ञः समर्पयामास तोलनेच सतावत्फलप्रमाण एव जातः ततो भूयोपि कतिपयदिनांतरं राज्ञा
कुर्कुटः प्रेषितः एष द्वितीयं कुर्कुटं विनायोधयितव्य इति एवं सम्प्राप्ते राजा देशे मिलितः सर्वोपि ग्रामो बहिःसभायामाकारितो रोहकः कथिताश्च तस्य
राजादेशस्ततो रोहकेणादर्शको महाप्रमाण आनायितो निरुद्धश्च भूत्या सम्यक् ततो हतपुरो राजकुर्कुटस्तस्य ततः सराजकुर्कुटः प्रतिबिंबमालीयमादर्श
हृष्टा मत्प्रतिपक्षोऽयमपरः कुर्कुट इति मत्वा साहंकारं योडुं प्रवृत्तो जडचेतसो हि प्रायस्त्रियं चो भवन्ति एवंच परकुर्कुटमन्तरेण योधिते राजकुर्कुटे
विस्मितः सर्वोपि स्मितः सम्पादितो राज्ञादेशः निवेदितं च राज्ञो निजपुरुषे स्ततो भूयोपि कतिपयदिवसातिक्रमे राजा निजादेशं प्रेषितवान् शुष्मद्वारा
मस्य सर्वतः समीपेतीव रमणीया बालुका विद्यते ततः स्थूला बालुकामयाः कतिपयद्वरकाः कृत्वा शीघ्रं प्रेषणीया इति एवंच राजा देशे समागते
मिलितः सर्वोपि बहिःसभायां ग्रामः पृष्ठश्च रोहकस्ततो रोहकेण प्रत्युत्तरमहायिनटावयं ततो वृत्तमेव वयं कर्तुं जानीमो नद्वरकादि राजा देशश्चावश्यं
कर्तव्यः ततो वृहत् राजकुलमिति चिरंतना अपि कतिचिद्बालुकामयाद्वरका भविष्यन्तीति तन्मध्यादेकः कश्चित्प्रतिच्छन्दभूतः प्रेषणीयो येन तदनुसारेण
वयमपि बालुकामयान् द्वरकान् कुर्म इति ततो निवेदितमेतद्राज्ञे नियुक्तपुरुषैः राजाच निरुत्तरी कृतलूणीमास्ते ततः पुनरपि कतिचिद्दिनानन्तरं जीर्ण
हस्तीरोगग्रस्तो सुमूर्धु ग्रामे राज्ञा प्रेषितो यथायं हस्ती नृत् इति न निवेदनीयो अथच प्रतिदिवसमस्य वार्त्ता कथनीया अकथने महान् ग्रामस्य दण्डः

नंदी टी०

१८१

एवंच राजादेशे समागते तथैव मिलितः सर्वेऽपि बहिःसभायां ग्रामः पृष्ठश्च रोहकस्ततेनोक्तं दीयतामस्यै यवसः पश्चाद्वयङ्गविध्यति तत्कुर्मः ततो रोहकादेशेन दत्तो यवसस्तस्यै रात्रौ च स हस्ती पञ्चत्वमुपागतस्ततो रोहकवचनतो ग्रामेण गत्वा राज्ञो निवेदितं देवाद्य हस्तीन निषीदति नोत्तिष्ठति न कवलं मृच्छाति नापि नीहारं करोति नाप्युच्छासनिःश्वांसो विदधाति किं बहुना देवकामपि सचेतन चेष्टां न करोति ततो राज्ञा भणितं किं रे हतो हस्ती ततो ग्राम आह देवदेव पादा एवं ब्रुवते न वयमिति तत एवमुक्ते राजा मौनमाधाय स्थित आगतो ग्रामलोकः स्वग्रामे ततो भूयोपि कतिपय दिनातिक्रमे राजा समादिष्टवान् अस्ति योऽग्रामीने ग्रामे सुखादुजलसंपूर्णः कूपः सद्बृहत्त्वरं प्रेषितव्यं तत एवमादिष्टो ग्रामो रोहकं पृष्ठवान् रोहकश्चोवाच एष ग्रामेयकः कूपो ग्रामेयकश्च स्वभावाद्भीरुर्भवति नच सजातीयमन्तरेण विश्वासमुपगच्छति ततो नागरिकः कश्चिदेकः कूपः प्रेष्यतां येन तत्रैव विश्वस्य तेन सह समागच्छतीति एवं निरुत्तरीकृत्यमुत्कृष्टिता राजनियुक्ताः पुरुषास्तैश्च राज्ञो निवेदितं राजा च स्वचेतसि रोहकस्य बुद्धप्रतिशयं परि भाव्यमौनमवलम्ब्य स्थितस्ततो भूयोपि कतिपयदिवसारातिक्रमेऽभिहितवान् वनखण्डो ग्रामस्य पूर्वस्यां दिशि वर्तमानः पश्चिमायां दिशि कर्त्तव्य इति अस्मिन्नपि राजा देशे समागते ग्रामो रोहक बुद्धिसुपजीव्यवनखण्डस्य पूर्वस्यां दिशि व्यवतिष्ठतः ततो जातो ग्रामस्य पश्चिमायां दिशि वनखण्डः निवे दितं च राज्ञो राजनियुक्तैः पुरुषैः ततः पुनरपि कालान्तरे राजा समादिष्टवान् बह्निःसम्पर्कमन्तरेण पायसं सम्पक्तव्यमिति तत्रापि सर्वे ग्राम एकत्र मिलित्वा रोहकमपृच्छत् रोहकश्चोक्तवान् तंदुलानतीव जलेन भिन्नान् कृत्वा दिनकरनिकरकर सन्तःपकरीपलालादीनामृष्णानि तंदुलपयोभतास्याली निषेक्षतां येन परमान्नं सम्पद्यते तथैव कृतं जातं परमान्नं निवेदितं राज्ञो विस्मितं तस्य चेतः ततो राज्ञा रोहकस्य बुद्धप्रतिशयमवगम्य तदाकारणाय समादिष्टं येन बालकेन समादेशाः सर्वेऽपि प्रायः स्वबुद्धिवशात् सम्पादितास्तेन चावश्यमागन्तव्यं परं न शुक्लपक्षेनापि कृष्ण पक्षेन रात्रौ न दिवान्च्छा

नंदी टी०

२८२

यायां नाप्यातपेनाकाशेननापि पादाभ्यां न पथानाप्युत्पथेन न स्नाते ननास्ना तेन ततः एवमादिष्टे स रोहकः कण्डूस्नानं कर्त्वा गन्धीचकस्य मध्यभूमि
 भागेन ऊरणमारूढो दृढचालिनीरूपातपतः संध्यासमये अमावस्याप्रतिपत् संगमेनरेन्द्रः पार्श्वमगमत् सच पितृवक्षो न पश्येत् राजानं देवतां शुरु
 मिति श्रुतिं परिभाष्यष्टयिवी पिण्डमेकमादायगतः प्रणतो राजामुक्तश्च तत्पुरतः ष्टयिवी पिंडः ततः सष्टयो राज्ञारोहकः रोहककिमेतत् रोहकोऽवादीत्
 देवदेवपादाः ष्टयिवीपतयस्ततो मयाष्टयिवी समानीता श्रुत्वाचेदं प्रथमदर्शने मङ्गलवचस्तुतेषां राजामुक्तमितः शेषग्रामलोकः रोहकः पुनरात्मपार्श्वोशा
 यितः गतेच यामिन्याः प्रथमे यामेरोहकः शब्दतो राज्ञा रेजागर्भि किंवा स्वपिषिसप्राह देवजागर्भिरेतर्हि किञ्चित्तयसि सप्राहदेव अश्वस्थपत्न्या
 किंदंडा मडान् उतसिखेति एतत् एवमुक्ते राजासंशयमापन्नो वदति साधुचिन्तितं कोऽत्रनिर्णयः ततो राजातमेव दृष्टवान् रे कथयकोऽत्रनिर्णय इतिते
 नाक्तं देवयावदद्यापि शिखाश्रभागे न शेषमुपयातितावत् हे अपि समेततो राज्ञापार्श्ववर्त्ती लोकः दृष्टः स्तेन च सर्वेणाप्यविमानतः प्रतिपन्नं ततो भू
 योपि रोहकः सुप्तवान् पुनरपि च द्वितीयेयामेऽपगते राज्ञाशब्दितः दृष्टश्चकिंरे जागर्भि किंवा स्वपिषिसप्राह देवजागर्भि किञ्चित्तयसि देवजागिकाया
 सदरेक्यं भ्रम्युत्तीर्णा इव वर्तुलगुलिकाजायन्तेः ततएवमुक्ते राजासंशयापन्नस्त्वमेव दृष्टवान् कथयरे रोहककथयसि सप्राह देवसंवर्त्तकाभिधवातविश्वे
 षात् ततः पुनरपि रोहकः सुष्वापहततीये चरजन्यायामेऽपगतेभूयोपि राज्ञाशब्दितः किंरेजागर्भि किंवा स्वपिषिसोऽवादीत् देवजागर्भि किंरे चिन्तयसि
 देवषाडहिला जीवस्य यावन्मात्रं शरीरं यावन्मात्रं बुच्छमुतन्यूनाधिकमिति ततएवमुक्ते राजानिर्णयं कर्तुमशक्तरुमेवाष्ट्यत् कोऽत्रनिर्णयः सोवादीदेष
 सममिति ततो रोहकः सुप्तः प्राभातिके चमङ्गलपटहेनिखने सर्वत्रप्रसरमधिरोहति राजाप्रबोधभुपजगाम शब्दितवांश्च रोहकं सचनिद्राभरमुपाकूढोन
 प्रतिवाचं दत्तवान् ततो राजालीलाकंविक्रयामनाक् तंस्पृष्टवान् ततः शेषगतनिद्रोजातः दृष्टश्च किं रे स्वपिषिसप्राह देवजागर्भि किंरेतर्हि कुर्वस्वष्ट

नंदी टी०

२८३

सि देवविचिन्तयन् किंचिन्तयति देवएतच्चिन्तयामि कतिभिर्जातो देव इति ततएवमुक्ते राजासत्रीं मनाक् तुष्णीमतिष्ठत् ततः क्षणानन्तरं पृष्ठवान् कथय रेकतिभिरहं जातइति सप्राह देवपञ्चभि राजाभूयोपि पृष्ठवान् केन केनेतिरोहक आह देवएकेनतावद्वैश्वणेन वैश्वणस्येवभवतो दानशक्तेदर्शनात् द्वितीयेन चंडालेन वैरिसम्बहं प्रतिचंडालस्येव कोपदर्शनात् तृतीयेन रजकेन अतोरजकइव वस्त्रं परिनिपीड्य तस्य सर्वस्वमपहरन् दृश्यसेचतुर्थेन दृष्टिके नयन्मामपि बालकं निद्राभरसुप्तं स्त्रीलाकां विकाशेण दृष्टिकइव निर्देयं तुदसि पञ्चमेन निजपितृत्वायेन यथावस्थितं न्यायं सम्यक्परिपालयसि एवमुक्ते राजाह णीमास्यायप्राभातिकं कृत्यमकार्षीत् जननी च नमस्कृत्यैकां त्रिं पृष्ठवान् कथयमातः कतिभिरहं जातइति सप्राह वत्स किमेतत् पृष्ठव्यं निजपितृत्वं जात ततो राज्ञा रोहकोक्तं कथितवान् वदति च मातः सरोहकः प्रायोऽस्त्रीकबुद्धिर्न भवतीति ततः कथयसम्यक् तत्त्वमिति ततएवमतिनिर्वन्धे कृते सति सा कथयामास यदात्वङ्गर्भाधानमासीत् तदाहं बहिरुद्याने वैश्वणपूजनाय गतवती वैश्वणं च यक्षमतिशायिरूपं दृष्ट्वा हस्तस्पर्शेन च संजातमन्मथोन्मादाभोगायतं स्पृक्षितवती अपांतराले च समागच्छन्ती चंडालयुवानमेकमतिरूपमपश्यं ततसामपि भोगायस्पृक्षयामिस्मि ततोऽर्वाक्त्तने भागे समागच्छन्ती तथैव च रजकं दृष्ट्वाभिलखितवतीततो गृहमागतासतीं तथाविधोत्सववशाद्दृष्टिकं कणिकामयं भक्षणाय हस्तेन्यस्तवती ततः तत्वं स्पर्शतो जातः कामो

सूत्र

भाषा

भरह सिल प्रणिय रुक्वे खुडुग पड सरड काय उच्चारैगय वरागोल खंभे खुडुग मग्गित्थिपइपुत्ते ४ महसित्थमुद्धि

पितातोप्रसिद्धके अने बीजातो एमनचिंतया भणी अंसके पणिवीज्ज कांडूवातमहीं एकता हरापिताविना उपरांतिनो सर्वनिषेधके तदारजा माताने पगे लागी रोहानीध एवुद्ध आदिजाणीने जवरते प्रधान ४६६ महताके तेसर्व उपरि प्रधानकरी थाप्यो सर्वलोक राजी सुखी यथा

નંદી માં

૨૮૪

૧૧૧૬ ૧૧૧૫ કયારોજાની કહીએ ૧૫ યણિયં તેગ્રામીક ૧ નાગરીકર તેવે જણાગાડો ભરી કાકડીલાધાની ફોડની કથાતે દૂમજે
 કોડકગામેવીમહાલેદૂ નગરની પોલિવાહિર વેચવામાંડ્યા તિહાં એકધૂતારો નગરીનો આવ્યો તિણે કહિઓહુંતાહરા સર્વચી મહાલાહં તોસ્યુંદેદસ
 તિવારે પેલે કહ્યો તુજને એપોલિમધ્યે નજાંદૂં તેહું લાડુંદેવું તેજોહના સાચી કીધા તિણે ધૂર્તે સર્વચીમહા કરણાપછે તે વોલ્યો જેમેતાહરા
 સર્વચીમહા લાધાએ તેગ્રામે તિકહ્યુનચી લાધાપેલોકજવાલાગીચાલો ગ્રામમધ્યે વેચવામાંડીદું તિહાં દસજણા જિમ કહીસ્યે તિમસહી દૂમ કહીને
 વાલ્યો તિહાં જદુચોહટે વેચવામાંડ્યા તેવાજારમાંહિ લોકમિલ્યા વીમહા જોયાંતે વેચતા દેખી લેવામાંડ્યા તેજે દેલે તોચીમહા
 લાધાતે લોકવોસ્વારેતાહરાતો સર્વચીમહા લાધાદીસેએ લેવાહીંડેપણિ સર્વલાધાસ્યું લીજે દૂમકહ્યાંતેધૂર્ત વોલ્યો રેભાદૂ એજનાચીમ
 હાસર્વલાધાહાં ભાદે સર્વલાધાએ તેસાંમહીને વોલ્યુ અહો ગ્રામેતીએ સર્વસ્યું કહેએ તેસર્વથા સરમીંદાયદે હારિઓ તેપછે રૂપદેઓ આપવા લાગોતે
 લેવે નહી તેએક ૨ વધતાર સો ૧૦૦ રૂપદેયા તાંદે આપ્યાપણિ તોજીમલિદું તિવારે પેલેચીતથ્યું હાથીસું હાથીજમિહો તિવારે કોદૂ એક દિનની અવધિ
 કરીને પછે કોદૂક નગરના ધુર્તનેમિલ્યું તિણે વુહ્ય આપીતે આવીને તેધૂર્તપ્રતિ વોલ્યું આવીમાદૂ લાડુ આપું તેલાડૂરેતેસુંકીને લાડૂપતે કહિઓ
 અહો લાડુજાજાલાડુન જાદૂ તિહાં સાચીધરીને વોલાચ્યા માદૂમે કિમ કહિઓહુંતા તેવોલ્યા તેકહિઓહુંતા જોલાડુપોલિ મધ્યે જાસ્યે નહી તેઆપિ
 સ્યોતો દેલોમાદૂહું લાડૂને એહવો વારર જાજાકહુંકું નજાંદૂં તોહુંસ્યું કહું દૂમકરી તેનિરકસ્યો ૧૧૬મી કથારૂલે ૦ જિમકોદૂ એકપંથી આંવાના
 વહ્યેઠે આવ્યોતે આવીને ફલપ્રવણ પ્રાકોદીઠો તિહાં દુચ્છા ડપની પિણ જંચા વણુ દૂમ આલોકતાં ૨ દેલેતો વાનરાના કુલદી
 ઠાતે આંવાલેદે નસકે તિવારે એકને વુહ્ય ડપનીજે માંડામણી લોહનાચ્યા માકહાને રીસચઢસી તિવારે ડપરે તોપલાયાદિક નથી તે અંવાજનાચ્યુંતે

નંદી માં

૨૮૫

આપણેલેયાં દૂમ ચિંતવીને માંકડાભળી, કાંકરીનાચી તિવારે માંકડાને હેષ ડપનોતે આવાતોડીર પ્રભૂતનાચ્યાતે પંથી લેઈર આધાતે પંથીની
 ડતપાતની વુહ્ન એકથા ચુહુગં અમયકુમારનીડત્પાતની વુહ્નકરી વોંટીકાઢી તેહડપરે પ્રથમરાજાનીકથાજે રાજાપ્રસેણિજિતતેહને ૧૦૦ પુત્રહે તેમથે
 શ્રેણકના જોહે તેસર્વપુત્રાને પારખો, જોયવા ભળી ધરને વિષે અગ્નિ લગાડીદીધી તિવારિ માંહિ વલવાલાગા તિવારે શ્રેણિકે મંભાવજાડી
 તથા સ્ત્રીરજીમતાં કુતરાસુચ્યા તેપારખનીર કથાતથા વલી કરંડીયાજે મીઠાઈ આજલાના અને પાંચીના ધરમથે વાલીને તેપારખની કથાદૂમ
 પારખો જોદૂ તેરાજા શ્રેણિકકુમરને, રાજયોગ્ય જાણી જેમાનવણું નદો જેવીજાભાઈ દૂરઆકરસ્યે તેમાટે તિવારે તેશ્રેણિક અમરચવહતો થકો નિક
 લ્યો તિવારે રાજાઆરરત્નજાના દીધા તેએકરત્નમે ગુણજે સર્વલહાદૂ હોદૂન સકે ૧ વીજાથી અગ્નિનો ભયન હૂદૂ ૨ ત્રીજાથી પાંચીનો ભયન હૂદૂ ૩
 ચૌથાથી લાંબવણું હૂદૂ ૪ તેદેદૂ વિસસીને સીંચજાની દેહવિદાકીધા, તેચાલગો વાટે ધોરીગરતુઠો ભીંકડીની જાતિમે ચંદણનો પારખો કૌધુતે
 અસંહિતનદીમે વહતાર તેહની પાચતી વેનાતટનગરવસેહે તિહાં એકશ્રેણિકવસેહે તેહનેતે જમતુરી પ્રમુખ અહેંહસવાળા ઘણા પડ્યાહે તિણે કરીનેતેસે
 ઠચીણથયોહે તેહની હાટે જાદુવેઠો તેશ્રેણિકતેરાતિ સુપનાંતરે દીઠો જેઠારી વેટી રાજાને પરણાવીહે તેસેઠેવિચાણું સકે એજીજ તે રાજાદી
 સેહે વલી તેજમતુરીનાચતારઆવી એતલે શ્રેણિકના પુન્યના આવથી તિણે દિનદેસાંતરી વાલદી આવી તિણેદુજદિને ચિરકાલના સંખ્યાવસાળા સર્વ
 વેચાળા દેસાંતરીએતલ આથીયાહંતા તેસર્વલેહ આપથીજવેલી પ્રમુખસર્વજાયગામરી વિણજવિશેષે જાણું તિવારે તેશ્રેણિકે ચિંતવ્યો એધનપ્રાપ્તતે પુન્યવંત
 તેપ્રસાદેપાંચ્યું વલી સરીરવર્ણાદિ સર્વમનો ચંપલ્યા દૂમ આલોચી જાણી હાથજોડી પૂજ્યો તુમ્હે કેહના પ્રાહ્ણાહો તિવારે તેશ્રેણિક વોલુપ તુમ્હા
 રાજપ્રાહ્ણા દૂમ કહ્યા અનંતરે શ્રેણિક ઘણું જ્યો પહે ધરેલેદુગયોમક્તયુક્ત ઘણી કીધી તેધરે આવ્યા ધનધાન્યાદિકની હજીવણી થદૂ ગયાધન આયાજાના

નંદી માં

૨૮૬

ધન આયા તે કાલાંતરે નંદા વેટી દીધી તે પરણાવી તે દુન્દુ દુન્દ્રાણીવત્ મોગમોગવતોયકો વિચરે છે તે નંદા જેગર્ભ ધણો એતલે રાજા પ્રસેણીજિત કાલને
 અવસર નજી કહ્યો જાણી લોકાંને કહી એણિકને તેણો એણિક ધરે જાવા મળી નંદા રાણીને પુછ્યો અન્હે રાજગૃહીનો રાજપાટલે વા મળી જાવાં
 કાં ટુલ્હ એહ રાજની મુઠ્ઠર કાપ રાણી તિવારે રાણી લાજે મરી અન્હે એજીજ સ્ત્રીસ્ત્રી યુતોના કિમ કહીયે દુમ કરી કાપ દેહ એણિક ધરે ચાલ્યો
 નંદાની કુલ્લગર્ભમે દેવલોક થકી ચવી આવી ઉપનું છે તદા નંદા હાથી ઉપરિ વડૂસી અમારિવર્ત્તાવીદુસ્યોડો હલો ઉપનો તે રાજાદુ જાણ્યો હંતો જે
 એપુરુષમાહરી સંભાલ કરિયે કાલાંતરે જનમ્યો કલ્પવૃક્ષ જિમ ટલ્હિ હુદ્ધ તિમ વધે છે તદા હાથી ઉપરે વેસી દયાની અમારિવર્ત્તાવી હુતી તે મળી
 અમયકુમારનામ દીધો તે અનુક્રમે સાસુવંત હુઓ પહે માતાને સર્વવાત પૂછી તિવારે માતા પહે મધ્યે જ્ઞોક લીંચ્યો હંતો તે દેખાણો વાંચીને કહ્યો
 માતા જીષા લોહા પુત્ર ધનપરવલ પરંપરાય વિસારો છે તે મળી રાજ સુંકી કરીને ચાલો તિવારે સર્વસજ કરીને ચાલ્યા રાજગૃહીદુ આઘ્યા તિહાં
 વનમે ઉતર્યા અમયકુમાર તે નગરી જો વા મળી નીકલીયો તે જાતાં પેલે વારણે રાજપંથે નિર્જલ કૂપની પાંચતી ધણો લોક મિલ્યા છે પહ્લફિરે છે
 તિહાં અમયકુમાર આવીને પુછ્યો એ સું છે તિવારે લોક વોલ્યા સુંદહી રાજાની પહી છે તે જે રાજા એહવો આદેસ દીધો છે જે કાંઠે વેટો દુહાં આણી
 કાઢીને વલી પહરાવે તેહને ધણો ધન આપું અને પરધાનકર્તા સર્વવાત સુણી રદલવદ કરીને રાજાના ન ફરસ્યુ અમયકુમારવોલપોહું કાઢીસ ન
 ફરવોલ્યા કાઢો એહવો કહ્યા અનંતર રાજા સર્વજલું સકરીઆવીવેટો અમયકુમારેનીલોહાંય મોવરઆણીને સુંદહીઉપરેનાંચ્યો પહે ખંડના યુ અગ્નિ
 લગાડી તિવારે તે છાણો સુકીને અર્ધ જલ થયું પહે છાણું ડહેલી મુદહી ઉપરને કીધી તિવારે પાસાના વીજા કૂપનો પાણી તે કૂપમાંદિ આણ્યો
 કૂપ મરિઓ તિહાં મુદહી ઉપરિ આવી અમયકુમારિ કાંઠે વેટા જ સર્વ દેખતાં જ કાઢી મુંદહી લીધીહાથેપહિરીસર્વલોક હરણપામ્યારાજાનેતીરે ગયો

નંદી માં

૨૮૭

પછે રાજા વાલવુદ્ધ દેહી આશ્ચર્ય પામ્યું પછે રાજાદમપુત્રીઓવચ્ચે તુલ્યે કુળ છો કિહાં વસતો હુતો તે અમયકુમાર કહ્યો અમ્હે વે નાતટ નગર રહા
 છાંતે વલી રાજા પુત્રો તિહાં એક એષ્ટિ હાંતો તેહને બેટી હુતી તે અમયકુમાર પાઠલી સર્વવારતા કહી તિવારે તે રાજા જાણ્યો એહીજ માહરો
 પુત્ર હસીતે પુત્ર જાણિ ઉદ્ધરંગે યાંતે લીધોઅહો પુત્રતાહરીમાતા કહાં છે સ્વામિ દુહાં વનમાંહિ છે તે રાજા સાહમોજાદ એતલે ધાગલિ અમય
 કુમારગયું છે નંદારાણી આમરણ છોદ્યા છે તિહાં દેહી રાજા કહ્યો વચ્ચે તાહરી માતાઆમરણસ્યા મળીન પહિરે સ્વામિસુકુલનીઉપની ભર્તારવિયોગે
 વેસી રહે રાણી રાજાને પગે લાગી રાજા નંદા રાણીને આમરણ આપ્યા ઘરે ઘણા ઉત્સવસ્યુ આળી પાટરાણી કરી અમયકુમારને પ્રધાન પળે થાપ્યો
 રાજા નો ચીંતો યયો એ અમયકુમારની ઉત્પાતની બુદ્ધીએ૪ કથા પછે માસ બુદ્ધ્યો કહ્યો તે ૧૫ કથા પછે કાઠી સાધ યયું તે ૬ કથા પછે કાલારાતાહો
 રાની તે ૭ કથા પછે અંવનો ચોર પકડ્યું તે કથા ૮ પછે મેઘકુમારનો હોહલાની કથા ૯ ચેલણાને કાલ જાનો હોહલો અપનું તે ૧૦ કથા અમય
 કુમારની રાજાની ઉત્પાતની બુદ્ધની કથા જાણ્યો૧૧ કથા પછે૧૦ દોર્ડે પુરુષ તે એકને ઓદણોપટ એકને કાંવલી તે વેહ વાટે ચાલ્યા સ્નાન
 કરવા મળી જલકાંઠે વેહ વસ્ત્રમુકી જલમે પેઠા તે કાંવલી જૂનિ હાંતી તે છાંહી પટવસ્ત્ર પહિરી ચાલ્યું પટવસ્ત્રનુ ધણી પાળી બાહિર નીકલ્યું પટ
 વસ્ત્ર ન દેસે પેલાને કેહેધાયો કાંમાહરો પટલેર્ડે જાય છે તે પેલુ કહે માહરો છે બીજો કહે માહરો છે દુમ લહંતાર રાજાની સમામધ્યે ગયા તિવારે
 કારણીક પુરુષે સરીર સાહમું જોયું તે કાંવલીના ધણીને સરીરે ઝનના જુનાતારવલગા દીઠા પછે પટવસ્ત્ર છાંહાવીકાંવલી અપાવી વસ્ત્રના ધણીને
 વસ્ત્ર અપાવ્યું એકારણીકની ઉત્પાતની બુદ્ધાએ ૩૦ મી કથા સરહો તે કોર્ડે એક પુરુષ ખેરે જાતાં એક કીહો નાઠો જિહાં તે પુરુષ ખેરે વેઠો છો
 તિહાં બિલ મધ્યે પેસતો ગુહ્યસ્થાનક સ્પર્શતો પેઠો તિયે પુરુષે જાણ્યો માહરા પેટ મધ્યે પેઠો દમ જાણી આર્તકરે દમ કરી દૂવલો યયો તે વૈદ્ય ઉવ

નંદી માં

૨૮૮

ચાર ઘણા કીધા સંકાન જાય પછે એક દૈદ્ય ચતુરડા જો મિલ્યો સરીરની જેટા જોઈ નિરોમ્ય જાણ્યો તેજને એકાંતિ લેઈ પૂછ્યો મારે તું લલલેસમાત્ર
 લાજ મતી કરતાહરી પૂર્વલીવાતક હતેણે વૈદ્ય આગલિ પૂર્વલી વાત કહી તે બુદ્ધ કેલવી તે વાત સુણી વિરે ચ દીધો એક કા કીડો લાચને રસેચરડો
 ઘડા માંહિ ઘાલિઓ પછે કહ્યો આંખિવાંધીને એ ઘડા માંહિ ખેરજાપછે તે પુરુષ ઘડા મધ્યે ખેરે ગયો પછે કાકીડો દેખાડ્યો પછે તે પુરુષ સવલલવલવંત
 થયું એ વેદની અપ્રાતની બુદ્ધ એ ૩૧ મી કથા કાગ. વેનાતટ નગરે કોઈ જુજુક યતીને કેણે યોધ મતીએ પૂછ્યો અહો યતીતાહરા સર્વ જ્ઞાની સર્વજાણે
 છે તો કહીઓ એવેનાતટનગરમાંહિ કેતલા કાગ છે તે જુજુક પિણ તે ધૂત્ત જાણીને ધોલ્યો જે ૬૦૦૦ સાઠિ સહસ્ર દૂધાં કાગ છે તુમ્હે ગિણો
 જે ઓછા હો સીતો પ્રાહ્ણના ગયા છે અને જે ઘણા હસ્યે તો પ્રાહ્ણના આમ્યા છે દૂમ કરી નિરાકર્યો તથાવલી જુજુકને મટે પુછીઓ કાગજે વિષ્ટાખાએ
 તેસ્યું તિવારેદુષ્ટજાણીનેતેજને ઉત્તરદીધું જેતુમ્હારા સાક્ષમધ્યેકહિયું જેજેજલે વિષ્ણુ યલેવિષ્ણુ દૂમસાંભલીકાગને દૂમઉપનોજેજેદૂધાં જોડં જેતેપુરુષવિષ્ટા
 માંહિલાભેતોદર્શણકર્મ દૂમકહીનિપટકીધોપછે તેકૂપ્યોતેઅણવોલ્યોરહ્યોએ૩૨ કથાઉચ્ચારે. કિણહીકનગરેકોઈએકવાહ્યાળવાહ્યાળી સાથે લેઈનિકલ્યો
 તેવાહ્યાળ ઉપરિ વેસીમાર્ગે જાતાં ધૂત્ત મિલ્યો તેક્ષીસ્યું લુબ્ધકઓ ધૂત્ત ધોલ્યો એમાહરી સ્ત્રીકે વ્રાહ્મણકહે એમાહરી સ્ત્રીકે માંહેમાંહિ વિવાદ
 લાગેરાઠલેગથા કારણીકપુરુષે જુદારતેડીપૂછ્યો કાલેતુમ્હે સ્યું જિમ્યોહતો તેવાહ્યાળવોલ્યોહતોકાલે સુંગજીમ્યોહતોવ્રાહ્મણીને પૂછ્યો તું સ્યુંજિમીહતી
 તિણેકહ્યો હંતો સુંગજીમીહતી ધૂત્તનેપૂછ્યો તિણે અનેરો જિમણકહિઓ પછે તીનાને વિરેચદેદને દેસુ તેવેહના ઉચારમધ્યે સુંગદીઠો ધૂત્તના ઉચા
 રમધ્યે અન્યવસ્તુ નીકલી એસ્વરૂપજાણીને વ્રાહ્મણને સ્ત્રીદીધીએ ૩૩ કથા ગય. જેહાથોતો લવાની કથાતે દૂમવસંતપુરનગરનો રાજાતે પ્રધાનને જોવ
 તો હંતો તે પ્રધાનની પારખા જોદૂવામણી રાજાદૂં હાથિચ ઉઠટેવાંધિઓ નિર્ધોષ વજાવો જેકોદૂ હાથીને તોલે તેજને રાજાઘણા દામઆપસિ

नंदीभा०

२८६

प्रधानकरसी तिवारे एकेराजानेपुरुषेहाथी अणाविओते हाथी नावामांदि घाल्यो जेतलेना वा बुडी तेतली तकलिख काटीहाथीउतारीनेपाषाणादिक
 घाली तोल्यो सर्वे निरत करी राजा प्रति निवेदिओ राजा बुद्धवंत जाणीने प्रधान कीधो ए ३४ कथा: घण० जे कोइ एक भांड राजाने समीप
 वर्ती छे ते एक दारा जाए एसो वात कीधी जे माहरी खोने वाउसरे नही तदा भांड बोल्नु स्वामी ते धूर्त छे राजा बोल्नोस्वा भणी भांड कस्यो
 अहो स्वामि यदा कालिं तुम्हारे पासे वा उसरे तदा कालिं तुम्हारानाक पासे पुष्पादिक सुगन्ध राखे तदा जाण ज्यो जे एवाउसरे छे ते एकदा
 राजा पासिं वर्तता वा उसरणीवेला पुष्पादिक सुगन्धना सिका समीपिं कीधो तदा राजा हस्यु राणी बोलीकांइ राजा भांडनी वातज्जंती ते
 सर्व कहीते राणी रीसाणी भांडने देसोवटदिधो तदा भांडेघा सडाना मोट वांधी राणी तीरे आविओ ते राणी पूछोस्युं रे भांड ते
 भणी भीतो बोल्नु देवी २५ ने तुम्हे देसोटो दीधो छे ते माटे ज्जंजाउंछुं तेषा सडा फाटस्ये जालगेदे सांतरी देवीनी कीर्त्ति करस्युं तेराणी इम
 जास्यो ए सुभने जविगोवतो फिरस्ये पछे तेह राणी राखीओ ए बुद्ध भांडनी जाणवी३५ कथा गोल० कोइ एक बालक नानाकमध्ये लाखनी गोली
 पईतो तिवारे माता पिता आर्ति करवा वला गाते सोवारने देखाडीते सो नारेखोहनी सिलाइ तपावींगोलीने अडावीतेगोलीत पीवलीढीलीज्जइसिला
 ईखो सीताढी घई पछे ते खांची काटी ए सोनारनी बुद्धि ३६ कथा खंभे० राजा एक सरोवर मध्ये यंभ रोपाविओ नगरने विषे पडहव जाव्यो
 एक पुहवे पडहविय्यु ए राजानो कण्ठ वडो कर्ह एहवो जाणी कांठे खीलोरोपिओ तिहां दोरडानो छेहडो वांध्यो पछे सरोवरपा खतीदोरडीलीधो
 फिह्यो ते खीलातीरे आव्यो तेणेसरडका मासोवांध्योदोरडु खांचियोस्यंभंवांध्यो राजायेबुद्धवंत जाणीप्रधानस्थायोए३७ खुडग० कोइ एक नगरनेविषे एक

मंदी भा०

२६०

प्रवाजिका कछो जे कोई वस्तु करे ते छुं कइं तेकरवा कुसल छुं एकवार हीठो न जाइ इसीप्रतिष्ठा करीने वणां लोकाने जीपे ते बात राजा
इसांभली नगर मध्ये उदघोष कराव्यो तदा कोई क्षुल्लक भिक्षाइ फिरता पडइनो शब्दसांभली ते पडहो कुयोराजा समजगयो क्षुल्लकजाणी ते
प्रवाजिका आपणो सुख मोहो देपो रेएछो करी सुभसंवाइ करखे तेवचन सांभलीक्षुल्ल कनग्नययो तेतोतेणीइनयाइ लोकवसवालागा चारीरे
चारी इमकडो निपट कीधो तदालडुनी तेकमलाका रकीधो तेप्रवाजिका करवाअसक्य तेणे क्षुल्लकेतेप्रवाजिका जीतो एक्षुल्लकनी उत्पातकीबुध्य उपरि
कथा ३८ मग्नि० एककोइ पुरुष मूकलावुं करी आपणी भार्याने लेइवाइणीवे सीचात्या तेवारे चालतो गामांतरपछे स्त्रीने सरीर चिंता उपनी
पछे ते स्त्रीसरीर नीचिंतानिवर्त्ताविवाभणी तिहां वाइणयी उतरी वेगली गईतदा पासिंध्यंतरीइतीतिणे ते पुरुषने रूपवंत देखी अभिलाषा उपनी
तेहनी स्त्री सरीरो रूपकरी आवीवाइणिव इठी पछे ते स्त्री शरीर चिंता टाली आवता व्यंतरी वेगलो स्वामी व्यंतरी आवेके आपणने कलखे वाइ
णडाडो तेणे डोडाडो ते स्त्री रेवाल गी जाणि आमाचरा भरतारने व्यंतरी आदिते इचाली पोकार वालागी भरता रनेशंका उपनी हलूइ र
चाके ते स्त्री आवीमिली तेव्यंत रोप्रति निष्टु रवेले कलइययो घामआविउं राउलेगवां ते पुरुषचिंतापरयवोपछे कारणीपुरुषते पुरुष वेगलेवेसारीते
स्त्रीनेकहिउंजिकोधाईनेपडिलो ते पुरुषनेस्पर्श तेहनेएभरतार इमकछेव्यंतरीइं हाथलांवेकरीतत्काल स्पर्शउस्त्री भरतारने सुंपीव्यंतरीनिराकरी
एकारणीकनी बुद्ध ३९ कथा इत्थि० मूलदेव संघाते कंठरी कमार्गिइ जाता कोइएक स्त्री साथे पुरुष आवेतेहनी स्त्रीरूपवंत देखीने अभिलाषा उपनी
ते मलदेवने कछो ए स्त्री संजो संगमेले तोजीवुं नहौं तोमरुंछुं अरेकां इसरेछे तुभने जोगमे लसी उताव लोमया आगलि घालि

મંદી માં

૨૮૧

આગલિ ચાલ્યા એકાંતવન મધ્યેજાલામાહિ કાંડરી કરાચ્યો આપણ પૂમારગિ ખાવી રહ્યો તેજને કહિઉં અહેમોટા પુરુષ માહરી સ્ત્રી ખાવન મધ્યે પ્રસૂતપ્રાપ્તકે સુખથી લાજેકે તુઝારી સ્ત્રી મોકલો તિવારે મોકલી તેવેજીતિહાંવ દુઃખ મુજ્જર્ન માત્ર રહીઆવી તેમ્લદેવ પ્રતિદંવેલી છે ધૂર્ત મહાશુ ભાગવ ધા મળીયો તુઝારી સ્ત્રી પુત્ર પ્રશચ્યોએ વેજ્ઞની બુધ્ધી કથા પતિ. એક સ્ત્રી વેભર્તારને તુલ્ય કરીજાણે છે તેલોકને વિસ્મય ઉપનો તે દેખોને પૂછીયો એહની વે ઉપરે સરીચી પ્રીત છે તે વાત રાજા સાંભલી વિસમય જીવો પ્રધાનને પૂછીયો એસું પ્રધાન કહિયો એવાતનજી વે એ દેખું એસરૂપવેશું જ જોવું દૂમકરીતે સ્ત્રીને લિખી મોકલી જે તાહરા ભર્તારને પૂર્વપશ્ચિમ મોકલજ્યો તે વેજ્ઞ મોકલ્યા સાંભે આચ્યો રાજાને કહ્યો સ્વામી જે તે પૂર્વદિસીમોકલ્યો હતો તેજને જાતાં પચીઆવતા સુર્ય સાહસો મુચ્છતપે તે ભળી તે ઉપરિહીળીપ્રતિજાણવી વિજાઉપરિવળી તે રાજાને માને તેવલી લિખી મોકલી તાહરા વેજ્ઞ પુરુષાને પૂર્વપશ્ચિમ અમુકે ગ્રામે મોકલ ધ્યોતે મોકલ્યા કાલાંતરે તે પ્રધાન વે ન ફરમો કલ્યા પ્રધાને કહિયો જે તાહરા વેજ્ઞ ભર્તારને અસમાધિ ઉપની સાંભલી જે ઉપરે થોડી પ્રીતજીતીતેન ફરને દૂમકહિયો એતોસદા માંદોજરહેકે તિહાં નગદ્ બીજા તીરેગદ્ પ્રધાને રાજાને નિવેદ્યો એવાત રાજા માંની તે પ્રધાનની બુધ્ધિ વચાળીએ ૪૧ કથા પુત્તે. કોઈ એક પુરુષને વે સ્ત્રી એકજ પુત્ર છે તિહાં થી પ્રદેસે ગયું તિહાં તેહનુ પિતા સુવો વેજ્ઞ સ્ત્રીધૂરથીજ તે પુત્રની સારસંભાલસરીચી કરતી થકી વિચરે છે તે પુત્ર પિણ દૂમજાણે એવેજ્ઞ માહરી માતા છે એક ન જાણે તદા તેવેજ્ઞ માતાને કાદજીને જે પુત્રમાહસો છે બીજી વિટવા લાગી કહે છે એ પુત્રમાહરો છે તેરાજ કુલે ગદ્ તિહાં મુહ તેજાણ્યો કાદે કારણકે તે પ્રધાન બોલ્યું અહો વાદે તુઝે વેજ્ઞ એહને વિહચીલ્યો આપણપિ તુઝે તે વેટોપિણ અર્હકરહું કરવતકરી

नंदी भा०

२६२

ने बिहची आपुं तिवारे तिहां माताने दूख उपनो माता कहिओ जें माहरो पुत्र नहीए वाइने पुत्र के माहरा धन जोई जतोनथीऊं अलगी रहि
 स्युं मजूरी करी पेट भरी स्युं एवालकनो सुख देखीस्युं बीजी माताअणवो लीरहीतदां प्रधानजास्युं एपुत्रनी माताके दुखयकी विहेतिवारे पुत्रमाता
 ने आपुए प्रधाननी बुद्धा: ४२ कथा मज्झसि त्थ० एककोईको लीऊं तोतेहनी स्त्री लंपटऊती तेअन्य पुरुष संघातेवनजालामध्ये गइ तिहां मैथुनादिक
 सेवती छंती उर्द्धसुख स्थिति जाल उपरे मज्झआलदीठो माखीनोप के उठी घरे आवे बीजे दिन निज भर्त्तारने साथे लेई चाली ते स्त्री बोली
 स्वामी मज्झ आल देखाडु इम करी तिहां थी चालीया जालीं मध्ये गया जोवती हींडे पिण न देखे पछे पूर्ववत् सुती मज्झ आलदीठो इम कोलीने
 देखाडो तिवारेतेकोली तेस्त्रीनेदूराचारणीजाणीएकोलीनीउत्पातनिबुद्ध४३ कथासुद्धी० एककोईकप्रोहितनीसघले कीर्त्तिजसवीख्यातके जेयापणिकेहनी
 ओलवेनही तेएकणप्रदेसीदुर्वलदेसांतरे जातांजे थापणि रूपवासणीसुकीगयो घणाकाल पछे आव्यो वासणी मांगो तेओलवीरहिओद्रमगगहिलोऊवो
 यको प्रोहितने कहे वासणी आपरे वासणी आपरे इम करतो हींडे एकदा प्रधाने जातो देखी कहिओ अहो प्रोहितएहनी वासणी आपी ते प्रोहित
 संकाणु इम करी प्रधान जाण्यो वाटे सांचते एहना दाम राख्या दीसे के इम करी राजा आगलि कोइएक पुरुषने हाथिने हाथ सर्वसंकेत कही मोक
 ल्युं सुद्रका आपीने कहिओ प्रोहितमन्हे मोकलीओ के सर्वसंकेत कहिओ तिवारे स्त्री वासणी ते पुरुष राजाने आपणी आपी पछे ते राजा
 घणीवासणी मांहिसुकीने द्रमगने तेडी कहिओ ताहरी होइते वासणी तुं ओलखीने ल्ये तिवारे वासणी ओलखी तिणिकह्यो स्वामि ताहरापगती
 रे देखीने हरयो वासणी लीधी पछे ते प्रोहित जिभकेदी कडी चाली एराजानी बुद्ध ४४ कथा अंकथ० कोइ एक पुरुष साऊं कारने नाम अंकित

नंदी टी०

२८३

द्वेजातमपि भोगायासंशितवती ततएवं यदिष्टु जामात्रे णतेपि पितरः संभवन्ति तन्न जानेपरमार्थतः पुनरेक एवतेपिता सकलजगत् प्रसिद्ध इति ततः एव
सुक्ते राजाजननीं प्रणम्यरोहकबुद्धिं विस्मितचेताः स्वावासप्रासादमगमत् रोहकश्च सर्वेषां मन्त्रिणां सखीभिर्भिक्षं मन्त्रिणमकार्षीत् तदेवं भरच्चिलेतिव्या
ख्यातं संप्रतिपणियंति व्याख्यायते द्वौ पुरुषौ एकोग्रामेयको अपरो नागरिकः तत्र ग्रामेयकः स्वग्रामाच्चिर्भटिका आनयन् प्रतोलीद्वारे वर्त्ततेतं प्रतिनाग
रिकः प्राह यद्येताः सर्वा अपि तवचिर्भटिका भक्षयामि ततः किंमेप्रयच्छसीति ग्रामेयकः आह योनेन प्रतोली द्वारेण मोदकोनयाति तं प्रयच्छामि ततो
द्वाभ्यामपि बद्धं पणितं कृताः साक्षिण्योजना ततोनागरिकेणता सर्वा अपि चिर्भटिकामनाक् भक्षयित्वा मुक्ताः उक्तश्च ग्रामेयकं प्रतिभक्षिताः सर्वा अपि
त्वदीया चिर्भटिकास्ततो मे प्रयच्छ यथा प्रतिज्ञातं मोदकमिति ग्रामेयक आह नमेचिर्भटिका भक्षितास्ततः कथंते प्रयच्छामि मोदकमिति नागरिकः प्राह
भक्षितामया सर्वा अपि तवचिर्भटिका यदिन प्रत्ये क्षितर्हि प्रत्ययमुत्पादयामि तेनोक्तं उत्पादयप्रत्ययं ततो द्वाभ्यामपि विपणिवीथ्यां विस्तारिता विक
यायचिर्भटिकाः समागतो लोकः कथायताश्च चिर्भटिकानिरीक्ष्यलोकोवक्ति नमु भक्षितास्त्वदीयाः सर्वा अपि चिर्भटिकास्तत्कथं वयं गृह्णीमः एवंच लोके
नोक्ते साक्षिणां ग्रामेयकस्य च प्रतीति रूपादित्थुभितौ ग्रामेयकः हाकथंतु नाममयातावत्प्रमाणो मोदको दातव्यः १ ततः सभयेन पङ्कमानो विनयनञ्चो
रूपकमेकं प्रयच्छति नागरिकोनेच्छति ततो द्वेरूपस्तेदातुं प्रवृत्तः तथापि नेच्छति एवं यावत् शतमपि रूपकाणां नेच्छति ततस्तेन ग्रामेयकेण चिन्ति
तंहस्तीहस्तेनाप्रेर्यते ततो धूर्त्त एव नागरीको वचनेन मां क्षलितवान् नापरनागरिकधूर्त्त मन्तरेण पञ्चात्कर्तुं शक्यते इत्यनेन सह कतिपयदिनानि श्वव
स्यां कृत्वा नागरीकधूर्त्ता नवलगामि तथैव कृतं दत्ताचै केन नागरीकधूर्त्तेन तस्मै बुद्धिस्तस्तत्बुद्धिबलेना मूषिकापणे मोदकमेकमादाय प्रतिद्वंद्विनं धूर्त्त
माकारितवान् साक्षाण्यश्च सर्वेषां कारितास्ततस्तेन सर्वसाक्षिसमक्षमीन्द्रकीलके मोदकोऽस्याप्यत भक्षितश्च मोदकोयाहिरे मोदकसनयाति ततस्तेन साक्षि

मंदी टी०

२१४

णोऽधिकृत्योक्तं मयैवं युष्माक्समक्षं प्रतिज्ञातं यद्यहं जितो भविष्यामि तर्हि समोदको मया दातव्यो यः प्रतोलीद्वारेण न निर्गच्छति एषोपि न याति तस्मा
 दहं सुत्कलङ्कति एतच्च साक्षिभिरन्यैश्च पार्श्ववर्त्तिभिर्नागरिकैः प्रतिपन्नमिति प्रतिजितः प्रतिद्वंद्वीधूर्तः शूतकारः नागरिकधूर्तः स्त्रीत्यक्तिकी बुद्धिः स्वच्छो
 न्तिष्ठतोदाहरणं तद्भावनाक्षयित्वथिपथिकानां सहकारफलान्यादात् प्रवृत्तानामानंतरायंमर्कटकाविदधत्ते ततः पथिकाः स्वबुद्धिबशास्तुतत्वं पर्यालोच्यमर्क
 टानां सम्युखं श्लोष्ठकान् प्रेषयामासुः ततो रोषाबहुचेतसो मर्कटाः पथिकानां सम्युखं सहकारफलानि प्रविक्षेपुः पथिकानामौत्पत्तिकी बुद्धिः तथाखुड्ड
 नन्ति अंगुलीयकाभरणं तदुदाहरणभावना राजगृहं नगरं तत्र रिपुसमूहविजेता राजाप्रसेनजित् भूयांसस्तस्य स्तनयः तेषां च सर्वेषामपि मध्ये अणि
 कोराजा वृषलक्षणसंपन्नः स्वचेतसी परिभाषितो अतएव च तस्यै न किञ्चिदपि ददाति नापि च वचसापि संस्पृशतिमाशेषैरेव परासुर्विधीयेतेति बुद्ध्या
 सच किञ्चिदप्यलभमानो मन्युभरवशात्प्रस्थितो दिशांतरं जगामः क्रमेणवेनातट नगरं तत्रेच्छणीविभवस्य अष्टिनो विपणौ समुपविष्टः तेन च अष्टिना
 तस्यामेव रात्रौ स्वप्नेरत्नाकरो निजदुहितरं परिणयम् दृष्ट्वासीत् तस्य च अणिकपुष्पप्रभावतस्तस्मिन् दिवसे चिरसञ्चितप्रभृतकयाण कविकयेणमहान्
 लाभः समुद्रपादिश्लेच्छहस्तास्त्रानर्घाणि महारत्नानि स्वल्पमूल्येन समपद्यंत ततः सोचिन्तयन् अस्य महाजनो ममसमीप समुपविष्टस्य पुण्यप्रभाव एष
 यस्याया महतीविभूतिरेतावती समासादिताः आकृतिश्च तस्यातीव शुभनोहरामवलोका स्वचेतसि कल्पयामास एषपरत्नाकरो दोमयारात्रौ स्वप्नेदृष्टस्त
 तस्तेन कृतकरांजलिसंपुटेन विनयपुरस्कारमाभाषितः अणिककस्य ययं प्राप्तार्णिकाः अणिककवाच भवतामिति ततः स एवभूत वचनश्रवणतो धाराकृतकदंब
 पुष्पमीव पुलकितस्तनुतुयष्टिः स वज्रमानं स्वमृहं नीतवान् अणिकं भोजनादिकंच सकलमप्याजनोधिकतरं संपादयामासः पुण्यप्रभावं च तस्य प्रतिदिवस
 माजनो धनलाभवृत्तिसंभवेनासाधारणमभिसमीक्ष्यमाणः कतिपयदिनातिक्रमे तस्यै स्वदुहितरं नन्दानामंदत्तवान् अणिकोपि तत्रा सकपुंरंदरद्वयौ लोभ्यो

नंदी टी०

२८५

मनमथमनोरथानांपूरवन् पञ्चविधभोगलालसो बभूव कतिपयवासरातिक्रमे च नंदायागर्भाधानं बभूव इतश्च प्रसेन जितस्त्रांतसमयं विभाव्यश्रेणिकस्य
 परंपरयावार्त्तामधिगम्य तदाकारणाय सत्वरमुद्रवाहनान्पुरुषान्प्रेषयामास तेचसमागत्यश्रेणिकं विज्ञप्तवन्तो देवशीप्रमागम्यतां देवः सचरमाकारयति
 ततो नन्दासमापन्नसत्त्वामाष्टच्छत्रं चण्डे रावणिहे पंडरकुदगोयालाजइ चण्डे हिं कज्जंतो एज्जहमिभएद्वाक्यं कचिद्धिखित्वाश्रेणीकोराजगृहं प्रतिचक्षित
 वान् नंदायाश्च देवलोकश्चुतमहाशुभाव गर्भसत्त्वप्रभावतः एवं दौहदमुपपादियदहं प्रवरकुंजरमपिरुढानिखिलजनेभ्यो धनदानपुरस्सरमभयदानं करो
 मीति पिताघतदित्यभूतं दौहदमुत्पन्नं ज्ञात्वा राजानं विज्ञप्तं पूरितवान् कालक्रमेण च प्रसवसमये प्रातरादित्य विंवमीषदशादिशः प्रकाशयस्वजायायत
 परमस्तुल्यस्य च दौहदाशुसारेणाभव इति नामचक्रेमापि चाभयकुमारो नन्दनवनान्तर्गत कल्पपादपद्वय तत्र सुखेन परिवर्तते शास्त्राग्रहणादिकमपि
 यथाकालं कृतवान् अन्यदाच स्वमातरं पप्रच्छमातः कथं मे पिताभूदिति ततः सा कथयामास सुलत आरभ्यसर्वं यथावस्थितं वृत्तांतं दर्शयामास च लिखि
 तान्यक्षराणि ततो मातृवचनतात्पर्यावगमतो लिखिताक्षरार्थावगमतश्चातमभयकुमारेण यथा मे पिता राजगृहे राजावर्त्तते इति एवं च ज्ञात्वामा
 तरमभाषीत् प्रजामो राजगृहे सार्येण सह वयमिति सा प्रत्यवादीत् वत्स यद्वृणसि तत्करोमीति ततोऽभयकुमारः स्वमातासह सार्येण समं चलितः प्रा
 प्तोराजगृहस्थ बहिःप्रदेशं ततोऽभयकुमारः तत्र मातरं विमुच्यते प्रवर्त्तते संप्रतिपुरे कथं वाराजादर्शनीय इति विचिंत्य राजगृहपुरं प्रविष्टस्तत्र च पुरप्रवेशे
 एवनिर्जलकूपतटे समं ततो लोकः समुदायोनाऽवतिष्ठते पृष्टं चाभायकुमारेण किमित्येष लोकमेलापकः ततो लोके नोक्तमस्य मध्ये राज्ञोऽं सुत्याभरणमा
 स्तेतद्योनामतटेस्थितः स्वहस्तेन गृह्णाति तस्यै राज्ञा भवतीति वृत्तिं प्रयच्छतीति ततएव श्रुतेष्टाः प्रत्यासन्नवर्त्तिनो राजनियुक्ताः पुरुषास्त्रैरप्येवमेवक
 थितं ततोऽभयकुमारेणोक्तं मंचंतटेस्थितो गृहीष्यामि राजनियुक्तैः पुरुषैरुक्तं गृहाण्ययं यत्प्रतिज्ञातं राज्ञा तद्वक्ष्यं करिष्यति ततोऽभयकुमारेण परि

नंदी टी०

२६३

भाषितमंगुल्याभरणं दृष्ट्वा सम्यक्कृत आर्द्रगोमयेनाहृतं संलग्नं तत्तत्र ततस्तस्मिन् शुष्के मुक्तं कृपांतराभ्यानीयं भूतो जलेन परिपूर्णः सकृपस्तरतिचोप-
रिसांगुलप्राभरणः शुष्कगोमयस्ततस्तटस्थेन सतामृहीतमंगुल्याभरणमभयकुमारेण कृतञ्चानंदकोलाहलो लोकेन निवेदितः राज्ञो राजनियुक्तैः पुरुषैरा-
कारितोऽभयकुमारो राज्ञागतो राज्ञः समीपं सुमेघ पुरतोऽंगुल्याभरणं दृष्ट्वा राज्ञावत्सकोसित्वं अभयकुमारेणोक्तं देवयुष्मदपत्यं राजाप्राह कथं ततः
प्राक्तनवृत्तांतकथितवान् ततो जगाममहाप्रमोदं राजाचकारोत्संगे अभयकुमारं चुंबितवान् सस्नेहे दृष्ट्वा श्रेणिकेनाभयकुमारो यत्सकृते मातावर्त्तते ते
नोक्तं देववह्निः प्रदेशे ततो राजा सपरिच्छदस्तस्या संमुखमुपागमत् अभयकुमारश्चाप्ये समागत्य कथयामास सर्वं नन्दायास्ततः सात्मानं मंडयितुं प्रवृत्ता
निषिद्धाचाभयकुमारेण मातर्न कल्पते कुलस्त्रीणां निजपतिविरहितानां निजपतिदर्शनमन्तरेण भूषणं कर्तुं मिति समागतो राजापपातराज्ञः पादयो-
नन्दासन्मानिता भूषणादिप्रदानेन अतीवराज्ञासस्नेहं प्रवेशिता महाविभूत्या नगरं सपुत्रास्यापितश्चाभयकुमारो मातृपदे अभयकुमारस्यौत्पत्तिकी बुद्धिः
तथा पडन्ति पटोदाहरणं तद्भावना द्वौ पुरुषावेकस्याच्छादनपटः सौत्विकोपरस्योर्णमयः तौ च सहगत्वा युगवत् स्नातुं प्रवृत्तौ तत्रोर्णमयपटस्वामी स्व-
पटं विमुच्य द्वितीयस्य सक्तं सौत्विकं पटं गृहीत्वा गन्तुं प्रस्थितो द्वितीयोयाचते स्वपटं स न प्रयच्छति ततो राजकुले च व्यवहारो जातस्ततः कारणिके-
र्हयोरपि शिरसीकं कृतिकयावलेखीते ततोवलेखने कृतं सति ऊर्णमयपट स्वामिनः शिरसि ऊर्णवयवाविनिर्जग्मुस्ततो ज्ञातं नूनमेष न सौत्विकपटस्य
स्वामीति निगृहीतोऽपरस्य समर्पितः सौत्विकः पटः कारणिकानामौत्पत्तिकी बुद्धिः सरडन्ति सरटोदाहरणं तद्भावनाकस्य चित्पुरुषस्य पुरीषमुख-
जतः सरटोदस्याधस्ताद्विलं प्रविशन् पुच्छेन गुदं दृष्टवान् ततस्तस्यैवमजायत शंका नूनमुदरे मे सरटः प्रविष्टः ततो गृह्णन्तो महतीमदृतिं कुर्वन्
तीव दुर्बलोवभूव वैद्यश्च पप्रच्छ वैद्यश्च ज्ञातवान् असंभवेतत् केवलमस्य कथंचिदाशंकां समुदपादि ततसोऽवादीत् यदि मे शतं रूपकाणां प्रयच्छसि ततोहं

नंदी टी०

२८७

त्वां निराकुली करोमि ततः प्रतिपन्नं ततो वैद्यो विरेकौषधं तस्य प्रदाय लाञ्छारसखरटितं सरटं घटे प्रक्षिप्य तस्मिन् घटे पुरीषोत्सर्गकारितवान् ततो दर्शितो वैद्येन तस्य पुरीष खरटितो घटे सरटे व्यपगता तस्य शङ्का जातो बलिष्ठशरीरो वैद्यस्यौत्पत्तिकी बुद्धिः कागत्ति काकोदहरणं तद्भावना चेन्नातटे पुरे केनापि सौगते न कोपि श्लेतपटक्षुल्लकः पृष्टो भो क्षुल्लक सर्वज्ञाः किल चार्हतस्तत्पुत्रकाश्च यूयं तत्कथय कियन्तो व पुरे वसति वायसाः ततः क्षुल्लकश्चिं तया भास शठोयं प्रतिशठाचरणे न निर्लोठनीयः ततः स्वबुद्धिवशादिदं पठितवान् सट्टिकागसहस्रा इह यं विन्नातं डे परिवसन्ति जई ऊणगापविसया अथ हिया पाङ्गणाआगया ततः मभिच्छुप्रत्युत्तरं दातुमशक्नुवन् लकुटाहतशिरस्क दुवशिरः कंडूययन् मौनमाधाय गतः क्षुल्लकस्यौत्पत्तिकी बुद्धिः अथवा अप रो वायसदृष्टान्तः कोपि क्षुल्लकः केनापि भागवतेन दुष्टबुद्ध्या पृष्टो भो क्षुल्लक किमेषकाको विष्ठासितस्ततो विक्षिपति क्षुल्लकोपिः तस्य दुष्टबुद्धितामवगम्य तन्मर्मवित् प्रत्युत्तरं दत्तवान् युष्मात्सिद्धान्ते जलेस्थले च सर्वत्र व्यापी विष्णु रभ्युपगम्यते ततो यौष्माकीणं सिद्धान्तमुपश्रुत्य एषोपि वायसोऽर्चितयत् किम स्मिन् पुरीषे समस्तिविष्णुः किम्वा न ततः एवमुक्तो वाणाहत मर्म प्रदेशएव घूर्णितचेतनो मोनमवलम्ब्य रोषाभायमानो गतः क्षुल्लकस्यौत्पत्तिकी बुद्धिः उच्चारिति उच्चारोदारणं तद्भावना क्वचित्पुरे कोपि धिग्जातीयस्तस्य भार्याभिनवयौवनोद्देहरमणीयालोचनयुगलवकिमावलोकन महाभल्लीनिपातताडित सकलकामी कुरंग हृदयाप्रवलकामोन् मत्तमानसा सोन्यदा धिग्जातीयस्तया भार्यया सह देशं तरं गन्तुं प्रवृत्तोऽपांतराले च धूर्तः कोपि पथिको मिलितः साच धिग्जातीयभार्या तस्मिन् रतिं बद्धवती ततो धूर्तः प्राह मदीया एषा भार्या धिग्जातीयः प्राह मदीयेति ततो राजकुले व्यवहारो जातस्ततः कार णिकैर्द्वयोरपि पृथक् स्नानदिनमुक्त आचारपृष्टौ धिग् जातीयेनोक्तं मया स्नानदिनेतिले मोदका भक्षिता मद्भार्यया च धूर्तेनान्यत्किमप्युक्तं ततोदत्तं तस्याः कारणिकैर्विरेकौषधं जातो विरेकोदृष्टाः पुरीषांतर्गतास्त्रिणाः दत्तासा धिग् जातीयाय निर्धाटितो धूर्तः कारणिकानामौत्पत्तिकी बुद्धिः गच्छति

मंदी टी०

२६८

गजोदारणं तद्भावनावसन्तपुरे कोपि राजाबुद्धतिशयसम्पन्नं मन्त्रिणमेकमन्त्रेषमाणश्चतुःपथे हस्तिनमालामस्तम्भे बन्धयित्वा घोषणामचीकरत् योऽसुं हस्तिनं तोलयति तस्मै राजा महतीं वृत्तिं प्रयच्छतीति इमां च घोषणां श्रुत्वा कश्चिदेकः पुमान् तं हस्तिनं महासरसि नावमारोहयामास अस्मिंश्चा रुढे यावत्प्रमाणा नौ जलनिमग्ना तावत्प्रमाणां रेखामदात् ततः समुत्तारितो हस्तो तटे प्रक्षिप्तागण्डशैलकल्पानाविग्रावाणस्तेच तावत् प्रक्षिप्ता या वत् रेखा मर्यादीकृत्य जलेतिग्नानौ ततस्तौलिताः सर्वे ते पाषाणाः क्षतमेकत्र पलप्रमाणं निवेदितं राज्ञे देव एतावत्पलपरिमाणो हस्तो वर्त्तते ततः ततोषराञ्चकतो मन्त्रिमण्डलमूर्द्धाभिषिक्तः परमं मन्त्री तस्योत्पाकी बुद्धिं वयणोत्ति भंडसदुदाहरणं विटो नामकोपि पुरुषो राज्ञः प्रत्यासन्नवर्त्तितं प्रतिराजा निजदेवीं प्रशंसति अहो निरामयामे देवी यानकादाचिदपि वातनिसर्गं विदधाति विटः प्राह देव न भवतीदं जातुचित् राजा अवाप्सीत् कथं विट आह देव धूर्ता देवी ततो यदा सुगन्धानि पुष्पाणि चूर्णयित्वा वासान् समर्पयति नासिकाग्रे तदा ज्ञातव्यं वा तं विमुञ्चतीति ततोऽन्यदा राज्ञा तथैव परिभावितं सस्यगवगते च हसितं तां देवी हसन निमित्तं कथनाय निर्वन्धं कृतासती ततो राजा अतिनिर्वन्धे कृते पूर्ववृत्तान्तमचीकथत् ततश्चुकोप देवी तस्मै विटाय देवी आज्ञप्तो देशत्यागेन तेनापि जज्ञेनूनमकथयत् पूर्ववृत्तान्तं देवोदेव्यास्ते नमे चुकोप देवी ततो महान्तसुपानहंभारमादाय गतो देवीसकाशं विज्ञापयामास देवीदेवि यामोदेशांतराणि देव्युपानहं भारं पाशैः स्थितं दृष्ट्वा पृथ्वती रे किमेष उपानहं भारं सोऽवादीत् देवि यावं तिदेशां तराण्ये तावंती भिरुपानद्विगंतुं शक्यामि तावत् सुदेव्याः कीर्त्तिं विस्तारणीया ततएवमुक्ते मामे सर्वतापकीर्त्तिं जाये ते तिपरी भाव्य देवीवलान्तं धार यामास विटस्योत्पत्तिकी बुद्धिः गोलोत्ति गोलकोदाहरणं तद्भावनालाक्षागोलकः कस्यापि बालकस्य कथमपि नासिकामध्ये प्रविष्टः तन्मातापितरावती वार्त्तो बभूवतु दर्शितो बालकः सुवर्णकारस्य ते न सुवर्णकारेण प्रतप्ताग्रभागया लोहशलाकया शनैर्यन्त्रतो लाक्षागोलको मनाक् प्रताप्यसर्वेपि समाकृष्टः

नंदी टी०

२६६

सुवर्णकारस्यौत्पत्तिकी बुद्धी खंभन्ति स्तंभोदाहरणं तद्भावना राजा मन्त्रिणमेकं गवेषयन् महा वीस्तीर्णतटाकमध्ये स्तम्भमेकं निक्षेपयामास तत एवं
घोषणांकारी तवान् यो नाम तटे स्थितोऽसुखंभंदवरकेण बध्नाति तस्मै राजा शतसहस्रं प्रयच्छतीति तत एवं घोषणां श्रुत्वा कोपि पुमान् एकस्मिन् तट
प्रदेशे कीलकं भूमौ निक्षिप्य द्बकरेण बध्वा तेनदवरकेण सह सर्वतस्तटे परीक्षमन् मध्यस्थितं तं स्तंभं बध्वान् लोके नच बुद्ध्यातिप्रयसंपन्नतया प्रशंसितो
निवेदितश्च राज्ञो राजनिद्युक्तैः पुरुषैस्तुतोष राजातं ततस्तं मन्त्रिणमकार्षीत् तस्य पुरुषस्यौत्पत्तिकी बुद्धिः क्वुड्गुगतिं क्षुल्लकोदाहरणं तद्भावना कस्मिं
श्चित्पुरे काचित्परिव्राजिका सा यो यत्करोति तदहं कुशलकर्मा सर्वां करोमीति राज्ञः समक्षप्रतीक्षां कृतवति राजा चतत्प्रतिज्ञासुचकं पटह
सुदोषयामास तत्र च कोपि क्षुल्लको भिक्षार्थमटन् पटहशब्दं श्रुत्वा श्रुतश्च प्रतिज्ञार्थः ततो हतवान् पटहं प्रतिपन्नो राजसमक्षं व्यवहारो गतो राजकुलं
क्षुल्लकस्ततस्तं लघु दृष्ट्वा सापरीवाजीकात्मीयं मुखं विकृत्यावच्छया भीषत्ते कथयति कुतो गिनामि तत एवमुक्ते क्षुल्लकः स्वमेद्रं दर्शितवान् ततो हसितं सर्वैरपि
जनैरुदघुष्टं च जिताजिता परिव्राजिका तस्या एवं कर्तुं भयक्यत्वात् ततः क्षुल्लकः कापि क्वापद्ममालिखितवान् सा कर्तुं न शक्नोति ततो जिता परिव्राजिका
क्षुल्लकस्यौत्पत्तिकी बुद्धिः भगन्ति मार्गोदाहरणं तद्भावना कोपि पुरुषो मित्रभार्यां गृहीत्वा वाहनेन ग्रामांतरं व्रजति अपांतराले च कचित् प्रदेशे शरीर
चिंतानिमित्तां तद्धार्यावाहनादुत्तीर्णवती तस्यां च शरीरचिन्तानिमित्तं कियद्भूभागं गतायां तत्प्रदेशवर्तिनी काचिद्यन्तरीपुरुषस्य रूपसौभाग्यादिकमव
लोक्य कामानुरागतस्तद्रूपेणागत्य वाहणं विलग्ना सा च तद्धार्या शरीरचिन्तां विधाय यावद्वाहणसमीपमागच्छति तावदन्यां स्त्रियमात्मसमानरूपां वाहन
मधिरूढां पश्यति सा च व्यन्तरीपुरुषं प्रत्याह एषां काचिद्यन्तरीमदीयं रूपमारचय्यतवसकाशमभिलषेति ततः खेटय सवरं सौरभेयाविति ततः सपुरुष
सथैव कृतवान् सा चारटन्ती पञ्चाक्षगना समागच्छति पुरुषोपि तामारटन्ती दृष्ट्वा नृदचेता मन्दं मन्दं खेटयामास ततः प्रावर्त्तते ततः तत् भार्या

मंदी टी०

३००

व्यंतरीं प्रतिनीष्ठुर भाषणादिकः परस्परं कलहग्रामे च प्राप्तेस्तयो राजकुले व्यवहारः पुरुषश्च निर्णयम कुर्वन्नुदासीनो वर्तते कारिणिकैः
 पुरुषो दूरे व्यवस्थापिता भणिते च ते द्वे अपि च स्त्रियो र्युवयोर्मध्ये या काचिदसु प्रथमं स्वहस्तेन संस्पृश्यति तस्याः पतिरेव न शेषायाः ततो व्यंतरी हस्तं
 दूरतः प्रसार्य प्रथमं स्पृष्टवती ततो ज्ञातं कारिणिकैरेषा व्यंतरीति ततो निर्घाटिता द्वितीया च समर्पिता स्वपतेः कारिणिकानामौत्पत्तिकी बुद्धि इत्यिति
 स्त्रुदाहरणं तद्भावना मूलदेवकंडरीकौसहपंधानं गच्छतः इतश्च कोपि सभार्याकः पुरुषस्तेनैव पथा गन्तुं प्रावर्त्तत पुंडरीकश्च दूरस्थित स्तब्धार्यागतमति
 शायिरूपं दृष्ट्वा साभिलाषो जातः कथितं च तेन मूलदेवस्य यदीमां मे सम्पादयसितदहं जीवामिनान्यथेति ततो मूलदेवोऽवादीत् मा आतुरीभूरहं ते
 नियमतः सम्पादयिष्यामि ततस्तौ द्वावप्यलक्षितौ सत्वरं दूरतो गतो ततो मूलदेवेन पुंडरीकमेकस्मिन् वननिकुञ्जे संस्थाप्य पथि ऊर्ध्वस्थितो
 वर्त्तते ततः पश्चादायातः सभार्याकः सपुरुषो भणितो मूलदेवेन भो महापुरुषमहिलायामस्मिन् वननिकुंजे प्रसवो वर्त्तते ततः क्षणमात्रं निजमहिलां
 विसर्जय विसर्जिता तेन गता सा पुंडरीकपार्श्वं ततः क्षणमात्रं स्थित्वा समागता आगच्छन् यत्ततोपडयं वेत्तूणामूलदेवस्य धुत्तोभण्ड इह संतीपियं खुभेदार
 उजाड १ द्वयोरपि तयोस्तत्पत्तिकीबुद्धि पटति पतिदृष्टान्तस्तद्भावनाद्वयोर्भ्रातोरैका भार्या लोके च महत्कौतुकमहो द्वयोरप्येषासमानुरागेति एतच्च श्रुतिपर
 म्परया राज्ञापि श्रुतं परं विस्मयमुपागतो राजा मन्त्री व्रूते देव न भवति कदाचिदप्येतदवश्यं विशेषः कोपि भविष्यति राज्ञोक्तं कथमेतदवश्यं मन्त्री व्रूते
 देवा चिरादेव यथा ज्ञास्यते तथा यतिष्यते ततो मन्त्रिणा तस्याः स्त्रियालेखः प्रेषितो यथा तौ द्वावपि निजपतीग्रामद्वये प्रेषणीयावेकः पूर्वास्यां दिशि
 विवर्जिते ग्रामेऽपरोऽपरस्यां दिशि तस्मिन्नेव च दिने द्वाभ्यामपि स्वगृहे समागतं व्यंततस्तयो मन्दवक्त्रभः स पूर्वास्यां दिशि प्रेषितोऽपरोऽपरस्यां दिशि योग
 तस्तस्य गच्छतः आगच्छतश्च संमुखः सूर्यः यः पुनरपरस्यां गतस्तस्य गच्छतः आगच्छतश्च पृष्ठतः एवं च कृते मन्त्रिणा ज्ञातमयं मन्दवक्त्रभोऽपरोऽत्यंत

नंदीटी०

३०१

बल्लभः ततो निवेदितं च राज्ञो राज्ञाचन प्रतिपन्नं यतोऽवश्यमेकः पूर्वस्यां दिशि प्रेषणीयो परोऽपरस्यां दिशि ततः कथमेष विशेषो गम्यते ततः पुनरपि मन्त्रिणा लेखप्रदानेन सामहिलोक्ता द्वावपि निजपतौ तयोरे वग्रामयोः समकं प्रेषणीयौ तथा च तौ तथैव प्रेषितौ मन्त्रिणा च द्वौ पुरुषौ तस्याः समीपे समक्रंतयोः शरीरापटवनिवेदकौ प्रेषितौ द्वाभ्यामपि च सा समक मा कारिता ततोयो मन्दबल्लभशरीरापटवनिवेदकः पुरुष स्तं प्रत्याह सदैव मन्दशरीरो द्वितीयोऽप्यातुरच वर्तते ततस्तं प्रत्यहं गमिष्यामि तथैव कृतं ततो निवेदितं राज्ञो मन्त्रिणा प्रतिपन्नं राज्ञा तथेति मन्त्रिणः औत्पातिकी बुद्धिः पुत्तत्ति पृथग्दृष्टान्तराद्भावनाकोपि वणिक् तस्य हे पत्न्यावेकस्यापुत्रोऽपराबन्धा परं सापितं पुत्रं सम्यक् पालयति ततः सपुत्रो विशेषं न जानीते यथा इयं मे जननी इयंनेति सोपि वणिक् सभार्या पुत्रो देशांतरं गतो गतमात्र एव परासुरभूत् ततो द्वयोरपि तयो कलहोऽजायत एकाभयति ममैष पुत्रस्ततोहं गृहस्वामिनीच द्वितीया ब्रूते कात्वं ममैष पुत्रः ततोऽहमेव गृहस्वामिनी इति एवंच तयोः परस्परं कलहे जाते राजकुले व्यवहारो बभूव ततो अमात्यः प्रतिपादयामास निजपुरुषान् भोः पृथं द्रव्यं समस्तं विभजतः विभज्य ततोदारकं करपत्नेण कुरुत द्वौ भागौ कृत्वा चैकं खण्डमेकस्यै सम पयं द्वितीयं द्वितीयस्यै तत एतदमात्यवाक्यं शिरशिरसि महाज्वाला सहस्रावलीदवष्णोपनिपातकल्पं पुत्रमाताश्रुत्वा सोत्कंपद्दयांतः प्रविष्टतिर्यक् शल्ये च सदुःखं वक्तुं प्रवृत्ता हे स्वामिन् महामात्य न ममैष पुत्रो न मे किञ्चिदर्धेन प्रयोजनं एतस्या एव पुत्रो भव तु गृहस्वामिनी च अहं पुनरसुं पुत्रं दूरस्थितापि परमहृषु दारिद्र्यामपि कुर्वती जीवंतं द्रक्ष्यामि तां वताच कृतकृत्यमात्मानं प्रपश्ये पुत्रेण विना पुनरधुनापि समस्तोपिमे जीवलोकोऽस्मदुपया ति इतराचन किमपि वक्ति ततो मात्येन तां सदुःखां परिभाव्योक्तमेतस्याः पुत्रो नास्तीति इति सैव सर्वं स्वस्वामिनी कृता द्वितीयातु निर्हाटिता अमात्यस्यौत्पत्तिकीबुद्धिः भरहसिलमेढेत्यादि काचगाथा रोहक संविधानकसूचिका सा च प्रागुक्तकथा नकानुसारेण स्वयमेव व्याख्येयामधुसिल्येत्यादि मधुयुक्तं

नंदी टी०

३०२

सित्यं मधुसित्यं तत् दृष्टान्तभावना कच्चिको लिकसस्य भार्या खैरिणी सा चान्यदा केनापि पुरुषेण सह कस्मिंश्चित्प्रदेशे जालिमध्ये मैथुनं सेवितवती मैथुनं स्थितया च तथा उपरिभ्रामरं समुत्पन्नं दृष्टं क्षणमात्रानंतरं च समागता गृहे द्वितीये च दिवसे स्वभर्तारं मधुकीयां स्वयानिवारितो माकीणी होमहत् भ्रामरसमुत्पन्नं दर्शयिष्यामि ततः सकया द्विनिवृत्तो गतो गतौ च हावपि तं जालिं न पश्यति सा कथमपि कोलकी भ्रामरं ततो येन संस्थानेन मैथुनं सेवितवती तेनैव संस्थानेन स्थिता ततो दृष्टवती भ्रामरं दर्शयामास च कोलिकाय कोलिकोपि तथारूपं संस्थानमवलोक्य ज्ञातवान् नूनमेषा दुस्वारिणीति कोलिकस्यौत्पत्तिकी बुद्धिः सुद्वियन्ति सुद्रिकोदाहरणं तद्भावना कच्चित्पुरे कोपि पुरोधः सर्वत्र ख्यात सत्यवृत्तिः यथा परकीयान् निक्षेपानादाय प्रभूतकालातिक्रमेपि तथा स्थितानेव समर्पयतीति एतच्च श्रुत्वा कोपि द्रुमकसख्यै स्खनिक्षेपं समर्प्य देशान्तरमगमत् प्रभूतकालातिक्रमे च भूयोपि तत्तागो याचते च स्खनिक्षेपं पुरोधसं पुरोधश्च सलत एवापलपति कस्त्वं कीदृशो वा तव निक्षेप इति ततः सरंकोषराकः स्खनिक्षेपमलभमानः शून्यचित्तो बभूव अन्यदा च तेनामात्यो गच्छत् दृष्टो याचितश्च देहि मे पुरोहित सुवर्णसहस्रप्रमाणं निक्षेपमिति तत एतदाकर्ण्य अमात्यस्तद्विषयकपापरीतचेता बभूव ततो गत्वा निवेदितं राज्ञः कारितश्च दर्शनं द्रुमकोपिराज्ञा भणितः पुरोधः देहि तस्मै द्रुमकाय स्वं निक्षेपमिति पुरोहितोऽवादीत् देवन किमपि तस्याहं गृह्णामि ततो राजा भौजमधात् पुरोधसि च स्वगृहं गते राज्ञा विजने तं द्रुमकमाकार्यं दृष्टवान् रे कथय सत्यमिति ततस्तेन सर्वदिवसमुद्धर्त्तस्थानपार्श्ववर्त्तिमानुषादिकं कथितं ततोऽन्यदा राजा पुरोधसा समरं तु प्रावर्त्तते परस्परं नाम सुद्राच सञ्चारिता ततो राजा यथा पुरोधान वेत्ति तथा कस्यापि मानुषस्य हस्ते नाम सुद्रां समर्पितं प्रतिबभाणरे पुरोधसो गृहं गत्वा तद्भार्यामेवं ब्रूहि यथाहं पुरोधसा प्रेषितः इयंच नाम सुद्राभिज्ञानं तस्मिन् दिने तस्यां वेलायां यः सुवर्णसहस्रं नवलको द्रुमकसत्कस्त्वत्समक्षममुकप्रदेशे मुक्तोऽस्ति भटिति मे समर्पय तेन पुरुषेण

नंदी टी०

३०३

सूत्र

भाषा

तथैव कृतं सोपि च पुरोधसो भार्या नाम सुद्रां दृष्ट्वाभिज्ञानमिलतश्च सत्यमेव पुरोधसा प्रेषित इति प्रतिपन्नवती ततः समर्पयामास तं द्रुमकनिक्षेपं तेन च पुरुषेणानीय राज्ञः समर्पिता राज्ञा चान्येषां वज्रनां नवलकानां मध्ये सद्रुमकः नवलकः प्रक्षिप्तः आकारितो द्रुमकः पार्श्वे चोपवेशितः पुरोधा द्रुमकोपि तमात्मीयं नवलकं दृष्ट्वा प्रसुदितहृदयो विकसितलोचनो अपगतचित्तश्च न्यता बभूव सहर्षो राजानं विज्ञापयितुं प्रवृत्तः देवदेवपादानां पुरतएव भाकारो मदीयो नवलकस्ततो राजा तं तस्मै समर्पयामास पुरोधसश्च जिह्वाच्छेदमचीकरत् राज्ञ औत्पत्तिकी बुद्धिः अंकेति अंकं दृष्टान्तभावनया

अंकेयनाय एभिक्त्वा चेडगनिहाणे सिकत्वाय अत्यसत्ये इच्छायामहंसेयसहस्से ५ भरनित्यरस्य समत्या तियग्गसुत्तत्यगहि

सुद्रका करी घणी संधाणी संधाणी करीने सहस्रसोनइ यानी वासणी सुकी गयो तिणें पहिलीजहेठा स्युं देदीसौन ईयाकाढीने खोटा सोनईयाघाली ने तिमजसीवीने सुकी राखी घणे काले आवीने तिणेमांगी तिवारे आपी सुद्रकादिक सर्वतिमज दीठा गांठि छोडी सोनइयाखोटा देखीने कहिओ तुमे माहरीगांठि छोडी सोनइ या काव्या तिणे कहिओ मे मयी काढग्राइम राजकुले गया कारणीक पुरुषे पळ्यो तिणे कह्यो माहरी सहस्र मोहरछे ते वासणी भणी काई सीवा ए नही पातिसाये न्याव कीधो पोतानाव क्खवणानी वूटी करीने पळे चाकर पुरुषे बरजीतेडी ने० ते कह्या थी दाम अपा व्या ८४५ कथा नाणए० कुणे कोइ पासे सोना नीवासणी सुंकीने गयुं घणें काले आय्यो जे सोना सुकीओ ऊतो ते वासणी मांगी तिणी पुरुषे ते सोनोमुकीओऊंतो तेकाढीने बीजोघालीने वासणी आणी आपी घणीइ वस्तुज खेलीनेजोइ तेसोनानो उदरदेखीने लडतार राजकुलेगयाका रणीक पुरुषे जोयुं घणीने पुछीयो तेणेकारणीके जाण्योए हेमतोनवुं दीसेछे अनेहेमतोजुसुजोइयेपळे खरधन घणीने अपाय्युं ए कारणीक पुरुषनीवुद्धाए ४६

કંદી ભા.

૨૦૪

કથા ભિક્ષુ ૦ કોઈ ભિચારીને સમીપે ૧૦૦૦ સોનડ્યાસુકીનેદેસાંતરે ગયો ઘણો કાલે આવીનેમાંગીયા તિવારે આપું કાલ આપું પણઆપે નહીં પછેતેજુંઆરી સમીપેજાડૂ સેવાકરીકહિતું એકભિચારી માહરી વાસળીરાચીકેતું આપાવિસ્યું તિણેકહિતું અપાવિસ્યું તું ચિંતામકરસ્યોતિણે જુયારીદંકા પડીનોવેસલીધોવે સોનાનાગોલાલેદંઆવિતુંકહિતું જ્ઞંજાત્રાજાજંકું માહરું હેમરાચોતિવરેવોલ્યોતે જોચીતોલીતુંઆપ તિણઅવસરે સંવાતે સંકેત કરિઓ જ્ઞંતો જે અસુકીવેલા આવે જે તે આચ્યો વાસળીમાંગી તે ભિચારી જાણ્યો એહને નહીં આપતો એકાપડીન સુકીસ અને ધન ઘણકે તિવારે તે મળી આપી તેલેદં ગયું પછે તે કાપડી સોનાનાગોલાલેદં વસી ધનલ્યાવાનોમી સકરી ઊઠીગયો ૪૭ કથા ચેડગનિહાણે ૦ વેપુરુષામત્ર જ્ઞંતાતે એકદા કિહાં એકરમતાર ગયા જ્ઞંતા તિહાં નિધાનલાધું તેમધ્યે એક માયાવી વોલીઓ આજરહિવા દ્યોકાલિહસુદુહર્તકે દૂમ કહીપાકે સંગોવીને વેજ્ઞંધરેગયા તે સરલતો ધરેરહ્યો ધૂર્તપાકો ગયો રત્નકાઠીયાચીરા ધાલ્યાવીજે દિન આવીઓ ઊઘાડે તોરાચોડોકેતે માયાવીયોરોયવાલાગો વીજાસામહોજોડૂ તિવારે તિણી જાણ્યો જેએહનાજ કામકે દૂમ જાણી તિણને કહિઓરહિરે માર્દ કાડૂંરોવે દૂમ કહીરાચ્યો ધરે ગયાપછે વીજે તિણે ચિંતચોહિવેએ ધૂર્તપરિ તોધૂર્તાર્દ કીએ દૂમ ચિંત વી પછે તેકિહાંગયી જોડૂનેવેમાંકડા આણ્યા તે માયાવી માયાના સરીચી એક પ્રતિમાકરી તેહને લેપકરે તેહને પાલે હાથે માથેચી ચરોટી ધાન પ્રસુખવેમાકડાને તિહાં લેદૂ આવેખવરાવે કોઢીદ્યે દિન દિન પ્રતિ દૂમ કરીને તેમાકડા પ્રતિમા સંપૂરાહિલ્યામાસ્યાપિણ અલગાનજાડૂ તિહાં વેઠે સુંવેરમે એહવા થયા તિવારે એકદા વાનરાતો ઓલવીરાચ્યા અને તેમાયાવી આના વેજ્ઞં વેટાને નિજ્ઞતરીને તે જિમાવી યાજિમાહીનેવાગ વાહી પ્રસુખ મધ્યેરમવામળી એકાંતિરાચ્યા તેવારે વેટાંને ઘણી વેજ્ઞા થદૂ ધરે આચ્યા નથી તિવારે વાપતેહવા આચ્યો કહ્યો માહુલકા કિહાંતિણે કહ્યું મેતો જિમાહીનેતુર તજમેચ્યા જ્ઞતાં ધરે ન આયાતિણે કહ્યો આચ્યાનથી તિવારે તેહને જિહાં પ્રતિમા જ્ઞંતી તિહાં

નંદી માં

૩૦૫

ધૂતને વેસારીને કહ્યો માદ્ર દુહાવે સોઝું ઓઝું છું દૂમ કહીને વાનરા છોડીદીધા સાથે આવતા મિત્રને દેખીને માકડા દોડીનેલો લેજદ
 વેઠા તે દેખોને કહ્યો અહો માદ્રે પુત્રમાંકડા થયા તે તુમને ડલશે છે તિવારે તે ધૂત વોલ્યો અહો માદ્રે મસુથનામાકડા કિમ થાયે
 તિણે કહ્યું હાં માદ્રે થાયે તે જિવારે કર્મ ઉપરાઠા થાદ્ર તિવારે વેઠા માકડા થાય તેહ વડા તો આપદા પડી દીસે છે આપણને તે
 કાર્દે માદ્રે દૂમ કહે તિણે કહ્યું પ્રત્યક્ષ દેખોને તે ધન ફિટીને ચીરા થયા છે તિમ વલી હવડા પુત્ર ફીટી માકડા થયા છે વલીન જાણી
 એ સ્યું હોસી તિવારે તે જાણ્યોએહના કાજ કામ છે જોધન લેદ્ર ગયું તે મુક્તને દૂણ જાણ્યો પિણ હિવે વેઠાહાથિ આગવા તિવારે તિણી વેઠા કાઢી
 આપ્યા વેઠાની બુદ્ધા ૪૮ કથા સિલ્લાવ૦ કોર્દે ધર્મવેદ બ્રાહ્મણ હાંતો શાસ્ત્રાદિક ધના દેશ્વરાદિકના પુત્રાને મળાવે તે કો દુશ્વર પુત્રે ધણુ ધન
 આપિઓ તિવારે તેહને વાપેચિંતવ્યો જોહિ વડા ધનમાંગ સ્યું તો પુત્ર અપદ થાસ્યે પુત્ર હાહાથા સ્યું પછે ચાલતામારસ્યું પછે દૂમ અમુકમે મળાવ્યા
 પ્રોહિતને તે વાતનો જણા વડાઓ તે એકદા નદી નેકાંઠે સ્વજનવસે છે તેહને કહિયો અમુકી રાત્રિદુશ્વરનાગોલામાંહિ ધન ધાલીનેનાયુ હું તુમ્હે
 લીજ્યો દૂમ સંકેત કરીને પછે તે ગોલા માંહિ ધન ધાલીને ગોલા સુકાવિને જિણે દિનનો સંકેત કીધો હાંતો તિણે રાત્રિ તે ગોલા નદી માંહિના
 પ્યાતે સ્વજને લીધા પછે તે બ્રાહ્મણ પાછો આયો પછે તિણજ પ્રભાતિ સાથિ લીધા તિવારે સર્વને કહ્યો જે આજ અમ્હારે પ્રાહ્ણના છે તે માટે
 અમ્હે ચાલિસ્યું દૂમ કહીને તિણી જદિને ચાલિઓ તિહાં નદી લગે દેશ્વર્યાદિક સર્વ સાથિ લીધા પછે સર્વ સમુદાય સર્વ આગલિ મંડ ઉપગરણ
 વિસેરી દેશ્વાલીને ચાલીઓ તિવારે પેલે કહિઓ કાર્દે મારીદુશ્વરસમીપે તો કાદ્ર ધન દીસ તુ નથી દૂમ કરી ધનપિણ લેદ્ર ગયો અને જીવતો પિણગયું
 ૪૯ અત્યસભ્ય૦ અર્થશાસ્ત્ર તે અર્થને વિષે નીત શાસ્ત્ર તેહનો દટાંત તે ભાવના કોદ્રકવાણીઓ સેઠ તેહને વે ભાર્યાકે તેસેઠને સ્ત્રીવે અને પુત્રેક

નંદી માં

૩૦૬

કે તે પુત્રની સારસંભાલવેળ્લં સ્ત્રીવિશેષે કરેલે તેપુત્રને વિષે જે માહરૌ માતા કુળે દમ ન જાણે તિહાં થકી તે વાળીઓ ભાર્યાને અને પુત્રને લેઈને
 દેશાંતરે ગયું તે જિહાં સુમતિ નાથની માતા સુમતિ નાથ ની જન્મ ભમિ કે તિહાં ગયું એતલે તિહાં તે પિતા તો હત્ય પામિઓ પછે તે વેળ્લં સ્ત્રી
 લડવા લાગી રાત્ર લેગદ્ પિણકિણહીને વુહ્ણપજે નહીં તિવારે સુમતિ નાથ જિણગર્ભમે કે તિણી મંગલાનામા દેવી રાણી જાગડો સાંભલ્યો
 તિણે વેળ્લં સ્ત્રી તેડીને કહિઓ વાદ્યે કાદ્ભગડો છે તે વેળ્લં બોલી માહરો પુત્ર તિવારે રાણી બોલી અહો વાદ્ માહરોગર્ભ છે તે
 મોટો થાદ્ સ્યે તે થાંહરો ન્યાવકરૌ સીતે મળો તાં લગે વેળ્લં એક અસોક હેઠે વડ્ઠો તુહે તિહાં લગે છાઓ પીવો જિમ મનમાને તિમવર્તો પિણ
 રલે તુહે જાવો એકમાહરો ગર્ભ છે તે ન્યાય કરવા સરીઓ થાદ્ સિદ્ધસાંભલીને તે વાદ્ દમ ચિંતવ્યો મલાં તિહાં લગેતો હં પાદ્સ્યું પીવીસ્યું એજ
 ચાર મલો થાસી પછે તુને સુંકે રાણી જી આકુન્યાવકર્યું દમ કહ્યો જાણીને તે રાણી બોલી એકનો તો એપુત્ર નહીં એકતો નિરધન છે તિવારેપછે
 તે વીજે ધનની ધણી યાંણી કીધી અને તે પુત્ર પિણ માતાને દીધો વીજી સુલે સ્થાયે પીવે તિમ ન્યાવકીધો ગર્ભકરૌ રાણીની વુહ્ણજાંણવી એ ૫૦ કથા
 સંપૂર્ણ । દુષ્કાયમ૦ કોદ્ એક સ્ત્રીનો ભર્તારસુઓ પછે તેહનો જે દ્રવ્ય ધન વ્યાજ લજણાદિક લોકતીરે હુતો તેહને કોદ્ આપે નહીં ભર્તાર
 નો મિત્ર હુંતો તે કન્હેગદ્ તેહને કહિઓ એહલોક માહરાજભર્તારનાદામલેદ્ રહ્યા છે તે આપતા નથી જો તુહે અપાવો તોવાર તિવારે તે બોલ્યો હં
 અપાવીસ્યુ પિણ માહરો ભાગ કરસ્યોતો તિવારે તે જે કપટ રહિત બોલી તુહેને દુષ્કા આવે તેહને દેજ્યો તિવારે તિણે ડગાજણી કરી ધન મેલીને
 આણ્યો પછે તે ધણી યાણીને થોડુ સો આપવા લાગોં તે સ્ત્રીનેલેદ્ દમકરતાં વેળ્લં દૂરાવલે ગયા તે કારણીક પુત્રપાં તે સર્વદ્રવ્ય આણાવિઓ તે ધણી
 યાનો કહણ પુકીઓ પછે તે દ્રવ્યના વે ભાગકીજે તે એક મોટો એક નાન્હે તે દ્રવ્યતુમને કહિઓ છે તે તાહરી દુષ્કા છે તે ધન તુંલે માદ્ તે મોટો લે

નંદી ટી°

૩૦૭

કોપિ કસ્યાપિ પાશ્વે રૂપકસહસ્રનવલકં નિશ્ચિપ્તવાન્ તેન ચ નિષ્પેપ્ત્વાદિણા તં નવલકમધઃ પ્રદેશેચ્છિત્વા કૂટરૂપકાણાં સહસ્રેણ સમતસ્યથૈવ ચસીવિતઃ
 તતઃ કાલાંતરે તસ્યા પાશ્વ્યાન્નિષ્પેપ્ત્વામિના સ્વનિષ્પે પો ગૃહીતઃ પરિભાવિતઃ સર્વતસ્યથૈવ દૃશ્યતે મુદ્રાદિકં તત ઉદ્ઘાટિતા મુદ્રા યાવત્ રૂપકાન્ પરિભાવ
 યતિ તાવત્પૂર્વાનપિ કૂટાન્ પશ્યં તતો જાતો રાજકુલે તયોર્વ્યવહારઃ ષટ્ઃ કારણિકૈર્નિષ્પેપ્ત્વામી ભોઃ કતિસંખ્યાસ્ય નવલકે રૂપકા આસીરન્ સ પ્રાઙ્
 સહસ્રં તતો ગણયિત્વા રૂપકાણા સહસ્રં તેન ભતઃ સ નવલકઃ સચ પરિપૂર્ણં ભતઃ કેવલં યાવન્માત્રમધસ્તાચ્છિત્તસ્યાવતા ન્યૂન દૃશ્યપરિસીવિતું ન શક્યતે

મા°

વાલાગો તિવારે તે કારણીક પુરુષેં અલ્પાર્થ વિચારીને એ મોટો ભાગ હો તે સ્ત્રીનેદીધો નાન્હોભાગતે પુરુષને આપ્યો તે એકારણીકપુરુષનીવુદ્ધિપૂર્ કથા
 સયસહસ્રે • કોઈ એક પરિવાજકને રૂપાનું મહાપ્રમાણે ભાજનહુંતું તે પરિવાજક જેકોઈસાંભલતો તે સંપૂર્ણ હિયે ધરતો દુઃખ જેજિકોઈ કહે તે
 સવિસ્તર કહે સર્ગર્વ હુંતે એહવી પ્રતિજ્ઞા કીધી જેમુખને નવીવાર્તા સંભલાવે તેહનેહું આમાહકું મોટો રૂપાનુંભાજન આપું એપ્રતિજ્ઞા રાજા
 હુંસાંભલી રાજાહું નિર્વોષ દીધો તિહાં કોઈ એક સિદ્ધ પુત્ર રાજા સમક્ષ વેાલ્યો કહિયો પરિવાજક પ્રતિહું અહો પરિવાજક માહરે પિતાહું
 તાહરા પિતા કન્હેં શતસહસ્ર સૂચ્યાએ જોતુખને સાંભરેએ તોદો અથવા નસાંભરેતો ભાજનદો દુઃખ કહીતેજોત્યો લાચ દ્રવ્યનો ભાજનલીધોએસિદ્ધ પુત્રની
 ઉત્પત્તિકીવુદ્ધિ પૂર કથા ના ઉદારણ ઉત્પાતની વુદ્ધિ ના કહ્યા દુઃખ અનેક જાણવા વિનયવુદ્ધિના ઉદાહરણ કહે છે ભર° વિનયકિસ્યા
 માટે કહ્યું જે મુશનો કાર્યનિરવહતાં ધણુ દોહિલો છે તે માટે એ નિરહવા સમર્થ હોયે તિથી કરી વિનય વિદ્ધ ધારક હૃદિતે તે વિશવર્ગ
 ધર્માર્થનાકામ કાર્યનો ઉપાય જાણે કરવે વલી સુતાર્થ યથા અર્થ ગ્રહે તે સારવંત થાઈ શ્રુત તે મળી તે એનાન્હા અર્થ ગ્રહ્યા છે પ° મુશ

नंदी टी०

३०८

ततोच्चातं कारणिकैर्नूनमस्यापहृता रूपकास्ततो दापितो रूपकसहस्रमितरो नवलक स्वामिनः कारणिका नामौत्पत्तिकी बुद्धिः नागन्ति कोपि कस्यापि पाश्वे सुवर्णपणभृतं नवलकं निक्षिप्तवान् ततो गतो देशांतरं प्रभूते च काले निकांते निक्षेपग्राही तस्माच्चवलकात् आत्यसुवर्णमयान् पणान् गृहीत्वा चीन वर्णकसुवर्णपणान् तावत्पणान् तव प्रक्षिप्तवान् तथैवच स नवलकस्तेन सीवितः ततः कतिपयदिनानंतरं स नवलकस्वामी देशांतरादागतस्तं च नवलकं तस्य पाश्वे याचितवान् सोपि नवलकं समर्पयामास परिभावितं तेन सुद्रादिकं तथैव दृष्टं ततो सुद्रा स्फोटयित्वा यावत्पणान्परिभावयति तावद्चीनवर्ण कसुवर्णमयान् पश्यति ततो बभूव राजकुले व्यवहारं दृष्टं कारणिकैः कः कालः स आसीत् यत्र त्वया नवलको मुक्त इति नवलकस्वामी आह अमुक इति ततः कारणिकैरुक्तं सचिरंतनकालोऽधुनातनकालकृताश्च दृश्यन्तेऽमीपणास्ततो मिथ्याभाषी नूनमेष निक्षेपग्राहीति दण्डितो दापितश्चेतरस्य तावतः पणा नितिकारिणिकानामौत्पत्तिकी बुद्धिः भिक्षुन्ति भिक्षूदाहरणं तद्भावना कोपि कस्यापि भिक्षोः पाश्वे सुवर्णसहस्रं निक्षिप्तवान् कालांतरे च याचते सच भिक्षुर्न प्रयच्छति केवलमद्यकल्पे वाददामीति प्रतारयति ततस्तेन द्यूतकारा अवलगता ततस्तैः प्रतिपन्नं निक्षितं तव दापयिष्यामस्ततो द्यूत कारारक्तपटवेषेण सुवर्णखुट्टिकां गृहीत्वा भिक्षुसकाशं गताः वदन्ति च वयं चैत्यवन्दनायदेशांतरं यियासवो यूयं च परमसत्यता पावमतएताः सुवर्णखोटि का युष्मत्पाश्वे स्थास्यन्ति एतावति चावसरे पूर्वसंकेतितः सपुरुष आगतो याचतेस्त्र भिक्षोस्समर्पय मदीयां स्थापनिकामिति ततो भिक्षूणाभिनवमुच्य मानसुवर्णखुट्टिकालंपटतया समर्पिता तस्य स्थापनिका तस्मै माएता सामहमनाभागी जायेतेति बुद्ध्या तेपि च द्यूतकाराः किमपि मिषांतरं कृत्वा स्वसुवर्णखुट्टिका गृहीत्वा गताः द्यूतकाराणामौत्पत्तिकी बुद्धिः चेडगनिहायन्ति चेडकाबालकानिधानं प्रतीति दृष्टांतभावना द्वौ पुरुषौ परस्परं प्रतिपन्नसखि भावावम्यदा कचित्प्रदेशे ताभ्यां निधानमुपलेभे ततः एको मायावी ब्रूते स्वस्वनदिवसे शुभे नक्षत्रे गृहीष्यामि द्वितीयेन च सरलमनस्कतया तथैव प्रतिपन्नं

नंदीटी०

३०१

ततस्तेन मायाविना तस्मिन् प्रदेशे रात्रावागत्य निधानं कृत्वा तत्राङ्गारकाः प्रक्षिप्तास्ततो द्वितीये दिने तौ द्वावपि सह भूत्वा गतौ दृष्टवन्तौ तत्राङ्गार-
कान् ततो मायावी मायया शिरस्ताडमाकन्दितुं प्रावर्त्तते वदति च चीनपुण्या वयं दैवेन चक्षुषी दत्वास्माकं समुत्पाटिते यन्निधानमुपदिष्टां गारका-
दशिताः पुनःपुनश्च द्वितीयस्य सुखसमलोकते ततो द्वितीयेन जज्ञे नूनमनेन कृतं निधानमिति ततस्तेनाप्यकारसम्बरणं कृत्वा तस्यानुशासनार्थमूचे-
मा वयस्य खेदं कार्षी न खलु खेदं पुनर्निधानप्रत्यागमनहेतुस्ततो गतौ द्वावपि स्वं स्वं गृहं ततो द्वितीयेन तस्य मायाविनो लेप्यमयी सजीवेव प्रतिमा-
कारिता द्वौच गृहीतौ मर्कटकौ प्रतिमायाश्चोत्सङ्गे हस्तौ शिरसि स्तब्धौ वान्यत्र च यथायोगं तयोर्मर्कटकयो र्योग्यं भक्ष्यमुक्तवान् तौ च मर्कटकौ क्षुधा-
पीडितौ तत्रागत्य प्रतिमाया उत्सङ्गादौ भक्ष्यं भक्षितवन्तौ एवं च प्रतिदिनं करणे तयोस्तादृश्ये च शैली समजनि ततोऽन्यदा किमपि पर्वाधिकृत्यमायाविनो
द्वावपि पुत्रौ भोजनाय निमन्त्रितौ समागतौ च भोजनवेलाया तद्गृहे भोजितौ च तौ तेन महागौरवेण भोजनानन्तरं च तौ महता सुखेनान्यत्र सङ्गो-
पितौ ततःस्तोकदिनावसाने मायावी स्वपुत्र साराकरणाय तद्गृहमागतः ततो द्वितीयस्तं प्रति ब्रूते मित्र तौ तव पुत्रौ मर्कटावभूतां ततः सखेदं विस्मृत-
चेता गृहमध्यं प्राविशत् ततो लेप्यमयां प्रतिमासुत्थार्यतत् स्थाने समुपवेशितौ सुतौ स्वस्थानात् मर्कटकौ तौ च किलकिलायमानौ तस्योत्सङ्गशिरसि-
स्तब्धे हस्तौ चागत्य विलग्नौ ततो मित्रमवादीत् भो वयस्य तावेतौ तव पुत्रौ तथा च पश्य तव स्नेहमात्मीयं दर्शयतः ततः समायावी प्राह वयस्य किं-
मानुषाच्च कस्मान्मर्कटौ भवतः वयस्य आह भवत् कर्मप्रातिकूल्यवशात् तथाहि किं सुवर्णमंगारो भवति परमावयोः कर्मप्रातिकूल्यादेतदपि जातं तथा-
पुत्रावपि तव पुत्रौ मर्कटावभूतामिति ततो मायावी चिंतयामास नूनमहं ज्ञातोनेन यद्युच्चैः शब्दं करिष्ये ततोऽहं राजग्राह्यो भविष्यामि पुत्रौ वान्यथा-
मे न भवतस्ततस्तेन सर्वं यथावस्थितं तस्मै निवेदितं दत्तश्च भागः इतरेणच समर्पितौ पुत्रौ तस्मैऽत्मत्तिकी बुद्धिः सिक्खन्ति शिक्षाघनुर्वेदे तदुदाहरणमा-

नंदी टी०

३१०

वनाकोपि पुमान् अतीव धनुर्वेद कुशलः सपरिभ्रमन् एकलेश्वरपुत्रान् शिञ्चयितुं प्रावर्त्तत तेभ्यश्चेश्वरपुत्रेभ्यः प्रभूतं द्रव्यं प्राप्तवान् ततः पित्रादयस्तेषां
 चिंतमास प्रभुतमेतस्मै कुमारदत्तवंतस्तौ यदा सौयास्यति तदैनामारयित्वा सर्वं गृहीध्यामिः एतच्च कथमपि तेन ज्ञातं ततः स्वबंधूनां ग्रामांतरवासिनां
 कथमपि ज्ञापितं भणितञ्च यदा ह्यमसुकस्यां रात्रौ नद्यां गोमयपिंडान् प्रक्षेप्यामि भवद्भिस्ते ग्राह्य इति ततस्तैस्तथैव प्रतिपन्नं ततो द्रव्येण सम्मलिता गोमय
 पिंडास्तेन कृता आतपे च सोषितास्तेन ईश्वर पुत्रानित्युवाच यथैषास्माकं विधिर्विवक्षित तिथि र्धर्माणि स्नानमंत्र पुरस्कारं गोमय पिंडानद्यां प्रक्षिप्यंते
 इतितेरपि यथा गुरवो व्याचक्ष्यते तथेति प्रतिपन्नं ततो विवक्षित रात्रौ तैरीश्वरपुत्रैः समं स्नानमंत्र पुरस्कारं सर्वेपि गोमय पिंडानद्यां प्रक्षिप्तास्तः
 समागतो गृहंतेपि गोमय पिंडानीता बंधुभिः स्वग्रामे ततः कतिपयदिनातिक्रमेतानीश्वर पुत्रान् तेषां पित्रादिन् प्रत्येकं सुत्कलाया आत्मानं च वस्त्रं मातृ
 परिग्रहोपेतं दर्शयन् सर्वजनसमक्षं स्वग्रामं जगाम पित्रादीभिश्च परिभाषितो नास्य पार्श्वे किमप्यस्तीति नमारितः तस्यैतत्पत्तिकी बुद्धि चत्थस त्वेति अर्थ
 शास्त्रं अर्थविषयं नीति शास्त्रं तत्तद्वृत्तं भावना कोपि कश्चिद् तस्याहोपत्यौ एकस्याः पुत्रोऽपरावंध्या परं सापि पुत्रं सम्यक् पालयति ततः पुत्रो विशेषेण वा
 बुध्यते यथेयं मे जननीनेयमिति सोपिविधिं सभार्यापुत्रो देशांतरमगमत् यत्र सुमतिस्वामिनस्तौ र्यक्तो जन्मभूमिः तत्र च गतमात्र एव दिवंगतः सपत्न्योश्च
 परस्परं कलहोऽभूत् एकाव्रूते ममैष पुत्रस्ततोऽहं गृहं स्वामिनो द्वितीया ब्रूतेऽहमिति ततो राजकुले व्यवहारो जातः तथापि न निर्वर्त्तति एतच्च भगवति
 तीर्थकरे सुमति स्वामिनि गर्भस्थे तज्जनन्या मङ्गलादेव्या जज्ञे ततः आकारिते हे अपिते सपत्न्यौ ततो देव्या प्रतिपादि कतिपय दिनान्तरं मे पुत्रो भविष्यति
 स च ब्रह्मिणिरूढोऽस्या शोकपादपस्याधस्तादुपविष्टो युष्माकं व्यवहारं च्छेत्स्यति तत एतावन्तकालं यावदविशेषेण खादतां पिबतामिति ततो न यस्याः पुत्रः
 साऽर्चितयत् लब्धस्तावदेतावान् कालः पञ्चात्मिकमपि यद्विष्यति तन्न जानीमः ततो हृष्टवदनया तया प्रतिपन्नं ततो देव्या जज्ञे नैषा पुत्रस्य मातेति

नंदी टी०

३११

निर्भर्त्सिता द्वितीया च गृहस्वामिनी कृतो देव्याऽऽत्मनिकीबुद्धिः इच्छामहेति कश्चित् स्त्री तस्या भर्त्तापंचत्वमधिगतः सा च वृद्धिप्रयुक्तं द्रव्यं लोके
 भ्योन लभते ततः पति मित्वंभणितवतीममदापय लोकेभ्यो धनमिति ततस्तेनोक्तं यदिममभागंप्रयच्छसि तयोक्तं यदिच्छसि तन्मच्छं दद्या इति ततस्तेन
 लोकेभ्यः सर्वं द्रव्यमुद्ग्राहितं तस्यैस्तोकं प्रयच्छति सानेच्छति ततो जातो राजकुलेष्ववहारः ततः कारणिकैर्यदुद्ग्राहितं द्रव्यं तत्सर्वमानायितं कृतौ द्वौ
 भागौ एकोमहान् द्वितीयोऽल्प इति ततः षष्ठः कारणिकैः स पुरुषः कं भागंत्वमिच्छसि समाह महांत इति ततः कारणिकै रक्षरार्योविचारितो यदिच्छसि
 तन्मच्छं दद्यादितित्वमिच्छसि महांतं भागंततोमहान् भागएतस्या द्वितीयस्तुतवेति कारणिकानामौत्पत्तिकीबुद्धिः सयसहस्रान्ति कोपि परिव्राजकस्य
 रूपमयं महाप्रमाणं भाजनंखोरय संश्रंस च यदेकवारं शृणोति तत्सर्वं तथैवावधारयति ततः सनिज प्रज्ञागर्वमुद्वहन् सर्वसमस्तं प्रतिज्ञां कृतवान्
 यो नाम मामपूर्वश्रावयति तस्मै ददामीदं निजभाजनमिति न च कोऽपि पूर्वश्रावयितुं शक्नोति सहस्रान्तिमपि शृणोति तत्सर्वमस्खलितं तथैवानुवदति
 वदतिचाग्रेपीदं मयाश्रुतं कथमन्यथाहमस्खलितं भणामीति एतत्सर्वं त्वातिमगमत् ततः केनापि सिद्धपुत्रकेणज्ञात प्रतिज्ञेन तं प्रत्युक्तमहमपूर्वश्रावयि
 ष्यमि ततो मिलितोभूयान् लोकोराजसमस्तं व्यवहारोबभूवततः सिद्धपुत्रोऽपाठौत् तुभमपिमा महपिउणोधारेद् अणुणगंसय सहस्रं जइसुयपुवदिअउ
 अहनसुयं खोरयं देसु १ जितः परिव्राजकः सिद्ध पुत्रस्यौत्पत्तिकी बुद्धिः तदेवमुक्ता बुद्धिरौत्पत्तिकी संप्रति वैनयिक्या लक्षणं प्रतिपादयति

ख

यपेयालाउभओलोग फलवई विणय समुत्थाहवद्वुद्धौह निमित्ते अत्यसत्येलेहेगणिएयकूवअस्सेय गहहलक्खणगंठी

भाषा

वचन जिणि प्रमाण कक्षा के करे तेहने वली उभ० विनयकरी विद्धं लोक के इहलोकमोटा चर्चनो फलदायक पशु ऊँह ते कहे के वली विनय बी

नंदी भा०

३१२

सम० बुद्ध समर्थ ऊवे गाथार्थ ई ते इहां शिष्यने उपगार निमित्ते प्रसाद करी विशेषे उदाहरणांनी विद्धं गाथा कहे के निमित्ते० ते जिम को एक नगरने विषे कोईएक विद्यावन्त पुत्र वसे के तिहां निमित्तिया शास्त्र भणवा मांड्या ते मध्ये एकतो वणु मान देवने विनयने विषे तत्पर ऊतो ते जे गुब कहे ते सर्वकरे तेचेतना सहित धर्मसहित सांभलीने ते हीये विचारतां मनमेवे से ते वली भला विनयतत्पर ऊतो इम पूछे एवं चिंता तर करी पूर्वे भण्वा ते सास्त्राना अर्थ ते चिन्तवे तिमर प्रज्ञा प्रगटे पूर्वलो शास्त्रार्थ जीन्तवे प्रज्ञा प्रकर्ष सुप जगाम द्वितीए स्वतः दुणविकलः ते वेद्धं शिष्य एकदा गुबदं मोकल्या पासे ग्राम के तिहां वाटे जातां पगदीठा तदा विनीत बोल्यो हो भाई एस्याहाना पग तदा अविनीत बोल्यो एहा थोना पग तदा विनीत बोल्यो ना हो भाई एहाथिणीना पग ते पणिडावी आंखि कांणीके ते उपरि राणीके ते अहि वसुके गुर्वणीके पुत्रके पूरे मासेके तदा अविनीत बोल्यो इमहं सुं जाणे तिवारे कहियोचालि आगलि जाणीस्ये चाल्यो देखेतो हाथिणीके सर्व वात मिली सरोवरतटिराणीके इत्यादि देखे ते तले कालांतरे दासी प्रधान प्रतिदू बली सुभने वधा मणीदियो राजाने धरिपुत्रऊओ तदा सांभली विनयवंते अविनयवंत प्रतिदू कहिओ देखि होभाई माहकू कहिओ मिलिओ राजाने पुत्रऊओ देखो मे एतलूं स्वरूप न जाणिओ ताहकूं जाण पखूं अधिक दीसेके पके इत्यादि पालखी सरोवर तट वडहेठिवेठा विश्राम करे तदा कोईडोकरी सरोवर थी घडो जल भरीचाली घरने विषे तदा तेणी स्त्रीदू वेपुषवेठादिठा तदा अङ्कित आकार देखी जाणिओ कोपंडितकूं माहरो पुत्र देयांतरि गयोके तेइने वणादिनऊ आवाटजोउंकूं पूछूं तेकदे आवस्ये इम चीन्तवी प्रसन्न रे के तेतले घडो मस्तक थी ढली पढो खंडनासे ऊआ तदा अविनीत बोल्यो सुं पूछे के ताहरो पुत्रओ तदामहांत दुःख उपगुं तदा विस्मित निमीत्तिकारी बोल्योकारे इम मबालि पुत्र एइने घरे आव्यो के जाहे माता धरि पुत्रवुं सुखजो इम कस्यां गाढी आसीसदेवालागी हरषी घरे गई

नंदी भा०

२१३

पुत्रदीठो आलिङ्ग्यो पुत्र पगे लागो आसीस द्यो पुत्रसुं बोली रे पुत्र सुभने निमतीइं कहिओ ऊतो ते तुं पुत्र घरि आव्यो पहिले पापीइं कहिओ ऊतुं जेस्यो पाछिलो वृत्तांत कह्यो पुत्रने पूछीने वस्त्र लीधां रूपईया केतला एकलीधा लेइनेते सुविनीतनेदिधा तिवारे बीजाने खेद उपनो एहवु चीं तविओ सहीगुरुइं सुभने समो न भणाय्यो किमऊं अन्यथा जाणूं एकांमखरं जाणो गुरुकार्य करी घरे आव्या गुरुसमीपे जेतले विनीते गुरुदीठो तेत ले मस्तकि हाथ चढाव्या सबज्ज मान मानंदा खुसा वितलोचनो गुरुपगे आवर्त्त करे मस्तके करी प्रणमे बीजो खेलस्यं भवत् नमे नही कायारीसे धूंधू आड करे छे तदा गुरुइं कहिओ रे तुं गुरुने पगे स्ये पडे नही ते बोल्थो जेहने रुडे भणाय्यो छे तेहज पगे लागस्ये ऊं कांइं बांइं गुरु बोल्थो रे तुभने सम्यगस्ये नही भणाय्यो तदा पूर्वली बात कही मे हाथीनो पगसंखेपे जाण्यो इणो विवरा सहित जाण्यो डोकरीना पुत्रनीधात एहमो कहि ओ सर्वसाचूं थयुं माहरं कहिओ खोटो थयुं तदा विनयकारीने गुरुइं पूछिओ तेएसर्वसत्यकिमजाणिओ तेबोल्थो स्वामी तुम्हारा पगना प्रसाद थी जाणिओ मे विचारीर धारिओ तेभणी जाणिओ हाथीना पगप्रसिद्ध हाथिणी मे जाणी ते लघु नीतकीधा भणी काणीजाणी जेएकेपासे खेलडीखाधी राणी जाणी जे हाथी छेमे तेतो मोटानी स्त्री ऊइ शरीर चिंताइं उतरी तदा वृक्षघाटडीनेलेशमात्र लागोदीठो तेभणी अहिवसोजांणी भूइं हाथ देईउठीते भणीसगर्भ जाणी पुत्रएतला भणीजेजिमणोपगगाढे रोखूतोहाथगाढे राखूतातेभणी पूरेमासेषडे माटीप्रथवीतेथीनीपनेअनेमाथा थीपडीधरतीने मिल्योतिम तत्कालमाताने पुत्रमिलस्येइमकह्यांगुरु हरथोलोचनेनिरखे जसइत्यादिप्राप्ति एविनयकरोबुद्धिप्राप्तापू३ कथाचत्तसथेय० अर्थजेशास्त्रना तेविनयकी वृद्धपामेतेमन्त्री अभयकुमारनोदृष्टांतए५४ कथालेहे० लिखवोए५५ कथा१ गणिए० गणीतनीसंख्या२ एतेवेऊं बुद्धपिणविनय यकोबंधेए५६ कथाकुव० कूपखणावा कुसल तेइमजे केहने तिणे कहिओइ इहां जल एतली एक दूरमात्रके ते तली जदुरिखण्योपणि जलननीकलेतदान

નંદી માં

૩૧૪

જાણે તે મળી તે તિણે તીરેઆથ્યો વિનયસહિત પૂજ્યો અહોભાદુ તુમ્હેકહિઓહ્મતો જેજલનીકલસ્યેતેનનીકલીઓ તિવારેતેઆવીને તિહાંવોલ્યુ જેપાખતી
 ડૂહાં જલ છે તે ડૂહાં પ્રહાર સવલદે તદાતિણને કહ્યોક રીદીધો તે દેતાજવેગોજલ ડપનો હઠ્ઠલિઓતત કાલકુંભમરાણોતે એ વિનયથીકૂપ જલ કરીને
 મચ્છૂ તિમ વિનયવંત જ્ઞાનજલકરી પાખતીસંપૂર્ણ મરે તે વિનયકી વૃદ્ધનીએ ૫૭ કથા આશે૦ કૃષ્ણજીના માતા ૧ દૂવલા ઘોડાનીપારખની કથા
 તે દૂમ જે ઘણે વાણિએ ઘણા ઘોડા દારિકા નગરી મધ્યે આપ્યા તિવારે યાદયાને કુમરે આપણી વુદ્ધ સુંસંવલ મોટોર સ્થૂલ ઘોડા ચાલતા લીધાઅને
 કૃષ્ણવાસુદેવે વસુદેવ રાજાનો વિનયકરી તેહના કહ્યો નામ્હા દૂવલા લક્ષણ સંપન્ન જોઈ ને લીધા પછે તપાવ્યા થકા તે સર્વકાર્યનિર્વાહ સમર્થ હ્રયા
 અને સવલ થા તિકેતેહના રહ્યા તિમ વિનયસું મુત મળે તેહની વિદ્યા સર્વકાર્ય નિર્વાહિયા સમર્થ હ્રવે એ ૫૮ કથા ગદ્મ કુળઈ એકે રાજાઈ
 પ્રથમયવની સ્ત્રી દેહીને કહિઓ જેયો વનવંતતે થી સર્વકાર્યનીપજે દૂમ જાણીત રૂણા જ્વાનર કટકમધ્યે રાગ્યાહો કરા ૨ ટાલીયા તે મળી એકદા
 રાજા કટકી કીધા તે કટક સહિતસું રાજાનિર્જલ અટવી માંહિ જાઈ પડ્યો તિહાં પાણી નહીં તે પાણી પાંચ કેતલા એકતો અસ્થર સ્થત્યુ પામ્યા
 કેતલા એક સ્થત્યુ તુલ્ય થયાછે તે મૃતચેતના રાજાદિક હ્રયા તિવારેલોક રાજા પ્રતિકહિઓ હે રાજા કોઈ હોકરો હોઈ તો જે સુખરૂપપ્રવહણ વેસા
 રીને આપદારૂપસસુદ્રથી નિસ્તારી સકે તેહોકરાની સ્વામી ગવેષણાકરો તદા રાજાઈ સર્વકટકમધ્યેપહહવજવાયો તદા કોઈ એક પુત્ર પિતાનો મજ્જહં
 તો તિણી આપણું પિતા રાજાનેહાને કટકમધ્યે સાથે લીધો તિણી કહિઓ માહારો પિતાછે તેતેહીઓ સર્વકલ્યા તિવારે તિણી વુદ્ધાદીધી મહારા
 જગદ્દહાઠ્ઠાસુંકો તેજિહાં સૂંધે તિહાં જાંણજ્યો પાંચીકેતિણે તિમજ કીધો પછે ભૂમિકાવળીજતાવલું પાણીનીકલોઓસર્વલોક સુખીહ્રવાપાણી પીધા
 પૃથ્વીદિક વૃદ્ધની વૃદ્ધિવિનયસુ લાધી તિમ વિનયસું સંસારનો પારપામેએ ૫૯ કથા લક્ષણ૦ કોઈ એક અશ્વનો સ્વામી તેકોઈ પાંડુનેઘોડા પાલવાઆ

નંદી માં

૨૧૫

માં

પ્યાતે કેતલા એકકાલની અવધિ કીધી જેતલોકાલ ઘોડા પાલ્યાં પછે કહ્યો તાહરે મનમાને તે ઘોડા લેઈ જાતે પાંડવ તેહની વેટીસુંલુઅ ઝુઓ તેહને પૂછીઓ એસર્વઘોડામધ્યે તેમલા કેહાકે તિણે કહિઓ જેઘોડાનો ચારા થીપાહણી ભરી પર્વતાંસું ચટી નાણે દૂમ કરતાં જેઘોડા મડકે નહીંતે જાણ્યોતે ઉત્તમઘોડાકે તિમપારણો કરી જેઉત્તમ ઘોડાર વેજાણીઓલખી રાખ્યા તેકાલિ આચ્યો તદાતે અસ્વસ્થામિ બોલ્યો તુ દોયઘોડા લેઈ જાઈમાદુ તિણે લક્ષણવંત ઘોડા વેહ્ માંગ્યા તદા ધણી બોલ્યો એવેસુંકીને અનેરાધણાઈકે તેમધ્યે દોયઘોડા લેઈ તેમાને નહીં તેધણી સ્ત્રીને પાસે આવિકહિઓ જેઆપણા સખરાઘોડાકે તેલેવેકે આપણી વેટીદીજે સ્ત્રીનમાને જદીઘોડાજાતા કહ્યાતદા સ્ત્રીદું માંયો તેવેટી દીધી ઘોડારાખ્યા દૂમ વિનીત ઘોડાસ માન જાણવાઈ૦ કથાગંઠી૦ પાંડલીપુર નગરે મુરડં રાજા તેહને પ્રદેસી રાજાઈં કિતુહલ નિમિત્તે એકસૂત્રજેહનો તારમીણેકરી ગોપધીને મોકલ્યો૧ લાઠીમાંહિ વજ્રવાલી લાખસું દારગુપ્તકરી મોકલ્યું૨ એકડા વડો જેહનો મુખઉપરિ લાણેકરી જણાતુ નથી૩ તેણે રાજાઈં આપણાપુરુષને દેખાહ્યાપણિ સ્વરકોઈ ન જાણે તદા રાજાઈ પાંડલીપુરનો આચાર્ય તેહિઓ તિણને પૂછીઓ ભગવાન તુન્હે એહવા જાણોહ્યો તિણે કહ્યો જાંજાણું હું તદા તેણેસૂત્રને ઉજ્જાપાંણી માંહિ ઘાલિઓ તિવારે તેમીણગણિઓ સૂત્રનો તારલાધો તિમજલાઠી પણિ ઉજ્જાપણિમાંહિ ઘાલીતે સાંધિભીની તિવારે જણેહીને વજ્રકાઠિ આડાવડો પણિઉન્હાપણિ માંહિ ઘાલીઉ તેલાસગલી તિવારે તેહાંકણો ઉઘાડીઓ પછે રાજાધણું હસ્થોંથકો આચાર્યપ્રતિ કહિઓ અહો ભગવાન તુન્હે પિણ કોઈ કોહિહો આવેકેજે તેરાજાને આપણ મોકલીદું તિવારે આચાર્ય બોલ્યો જાંજાણુંહું તિહાં તેરા જાસમીપે એકતું વડો અણાચ્યો પછે રત્ન આવે તિસોકોહ્યો માંહિ રત્નવાલીને દારસીચ્યો ઉપરિરંગી પછે તેહનાજ પુરુષ આવ્યા હુંતા તેહી જને સાથી મોકલિઓ તુન્હેરાજાને દેજ્યોઅનેરાજાને દૂમકહિજ્યોજેણ તુવડુંવિણમાંજિ દુણમાહિથી રત્ન કાઢીલેવા તેણેજઈ રાજાને

नंदी टी०

३१६

भरेत्यादि दृष्टातिगुरुकार्यं दुर्निर्वहत्वात्भरद्वयं भरसत्त्विसरणे समर्थाभरनिसरणा समर्थाः त्रयोवर्गास्त्रिवर्गालोक कूटप्राधन्यार्थकामासदर्जनोपायप्रतिपा
दकंयत्सूत्रंयच्चतुर्थसौ त्रिवर्गं सूत्रार्थोत्तयोर्गृहीतं पेयालं प्रमाणंमारोवाययसातथा विधासत्ताहनन्वश्रुत निश्चिता बुद्धयोक्तुमभिप्रेतास्ततोयद्वयास्त्रिवर्गा
सूत्रार्थं गृहीतसारत्वं ततो श्रुतनिश्चितत्वेनोपपद्यते नहि श्रुताभ्यास मन्तरेण त्रिवर्गं सूत्रार्थगृहीत सारत्वं संभवति चलोच्यते इहप्रायोदत्तिमाश्रित्या
श्रुत निश्चितत्वमुक्तं ततः स्वल्प श्रुतभाषेपि न कश्चिदोषः तथा उभय लोक फलवती ऐहिके आमुष्मिके च लोकेफलदायिनी विनय समुत्थावुद्धिर्भवति
संप्रत्यस्या एव विनेय जनानुग्रहार्थमुदाहरणैः स्वरूपदर्शयति निमित्तेगाहा सीयागाहा गाथाद्वयार्थः कथानकेभ्योवसेयः तानिच ग्रंथगौरव भयात्संक्षेपे
णोच्यंते तत्र निमित्ते इति क्वचित्पुनरेकोपि सिद्ध पुत्रकसस्य द्वौ शिष्यौ निमित्त शास्त्रमधीतवंतावेको वज्रमानपुरस्कारं गुरोर्विनयपरायणोयत्किमपि
गुरुपदिशति तत्सर्वतयेति प्रतिपद्यस्व चेतसि निरन्तरंविच्छति विच्छतश्च यत्कापि संदेह उपजायते तत्र भूयोपि विनयेन गुरुपाद स्तलमागत्यष्टच्छति
एवं निरन्तरं विमर्शं पूर्वं शास्त्रार्थं तस्य चिंतयतः प्रज्ञाप्रकर्षमुपजगाम द्वितीयस्वेतङ्गुणविकलः तौ चान्यदा गुरुनिर्देशात् क्वचित्प्रत्यासन्नेग्रामेगंतुप्रवृत्तौ
पथिचकानिचिन्महांति पदानिताव दर्शिता तत्र विच्छिन्नकारिणा दृष्टंभ्योः कस्या मुनिपदानितेनोक्तं किमवदृष्ट्यं हस्तिनोऽमुनिपदानि ततो विच्छिन्न
कारी प्राह मैवं भाषिष्टः हस्तिन्या असुनिपदानि सा च हस्तिनी वामे न चक्षुषाकाणाः तां चाधिरुढा गच्छति काचित् राज्ञीसा च सभर्तृका गुर्वी च
प्रजने काल्याऽद्यस्त्रोवा प्रसविष्यते पुत्रश्च तस्या भविष्यति तत एव मुक्ते सोविच्छिन्नकारीद्रूते कथमेतदवसीयते विच्छिन्नकारीप्राह ज्ञानं प्रत्यय सारमित्यग्रे
प्रत्ययतोयुक्तं भविष्यति ततः प्राप्ते तौ विवर्जितं ग्रामं दृष्ट्वा चावासिता तस्य ग्रामस्य बहिः प्रदेशेमहासरसाटे राज्ञीपरिभाविता च हस्तिनी वामेन
चक्षुषाकाणा अत्रांतरे च क्वचित् सदासचेडी महत्तमं प्रत्याहवर्द्धायसे राज्ञः पुत्रलाभेनेति ततः शब्दितो विच्छिन्नकारिणा द्वितीयः परिभाषयदासचेडी

नंदीटी०

३१७

वचनमिति तेनोक्तं परिभाषितं मया सर्वं नान्यथा तव ज्ञानमिति ततस्तौ च स्तपादान् प्रक्षाल्य तस्मिन् महासरस्वतेन्य ग्रीधतरोरधो विश्रामायस्थितौ
 दृष्टौ च कयाचित् शिरोन्य स्तजलभूत घटया दृष्ट्वा स्त्रिया परिभाषिता च तयोराकृतिस्तत्त्वं तयामास नूनमेतौ विद्वांसौ ततः पृच्छामि देशान्तरगत निजपुत्रा
 गमनमिति दृष्टं तया प्रश्न समकालमेव च शिरसो निपत्य भूमौ घटः शतखंडो भग्नः ततो भट्टिष्ठे वा विच्छेद्य कारिणा मोचे गतस्ते पुत्रो घट इव व्यापत्तिमिति वि
 चक्ष्य कारो जूते स मावयस्यैव वादीः पुत्रोऽस्या गृहे समागतो वर्तते याचिमातर्ह्येस्त्रि स्वपुत्र सुखमवलोक्य तत एव सुक्तासा प्रत्यु जीविते वाशीर्वा दशतानि
 विच्छेद्य कारिणः प्रयुजाना स्वगृहं जगाम दृष्ट्वा हृल्लितजंघः स्वपुत्रो गृहमागतः ततः प्रणता स्वपुत्रेण साक्षाशीर्वा दं निजपुत्राय प्रायुक्तं कथयामास च
 नैमित्तिके वृत्तान्तं ततः पुत्रमाष्टक्यवस्त्रयुगलं रूपकांश्च कतिपयानादाय विच्छेद्य कारिणः समर्पयामास अविच्छेद्य कारी च खेदमावहन् स्वचेतसि अचि
 न्तयत् नूनमहं गुरुणान सम्यक् परिपाठितः कथमन्यथाहं न जानाम्येष जानातीति गुरुप्रयोजनं कृत्वा समागतौ द्वौ गुरोः पार्श्वे तत्र विच्छेद्य कारी
 दर्शनमात्र एव शिरोनमयित्वा कृतांजलिपुटः स बद्धमान मानंदायुः स्नातित लोचनो गुरो पादावन्तराशिरः प्रक्षिप्य प्रणिपपात द्वितीयोपि च शैलसंभ
 दूवमना गण्य नमित गात्र यष्टिर्भाष्ये वन्दि सम्पन्नो धूमायमानोऽवतिष्ठते ततो गुरुस्तं प्रत्याहरे किमिति पादयोर्न पतसि स प्राह य एव सम्यक् पाठितः
 स एव पतित्यति नाहमिति गुरुराह कथं त्वं न सम्यक् पाठितः ततः स प्राचीनं वृत्तान्तं सकलमवकथयत् यावदेतस्य ज्ञानं सर्वं सत्यं नममेति ततो
 गुरुणा विच्छेद्य कारी दृष्टः कथयवत्स्य कथं त्वयेदं ज्ञातमिति ततः स प्राह मया युष्मत्पादादेशेन विमर्शः कर्तुमारब्धो यथैतानि हस्तिरूपस्य पदानि सुप्रतिता न्येव
 विशेष चिन्तायां तु किं हस्तिन उत्तमहस्तिन्याः तत्र कायिकौ दृष्ट्वा हस्तिन्या इति निश्चितं दक्षिणे च पार्श्वे दक्षिणमाकूटं वल्लीवितानं चान्नूनविशीर्णं हस्तिनी
 कृतो दृष्टो न वामपार्श्वे ततो निश्चिद्ये नूनं वामेन चक्षुषा क्राण्येति न चान्य एवंविधं परिकरोषेतः हस्तिन्यामधिकूटो गन्तुमर्हति ततो वयस्यं राजकीयं

मंदी टी०

३१८

किमपि मानुषं यातीति निश्चितं तच्च मानुषं कचित्प्रदेशे हस्तिन्यः उत्तीर्य शरीरचिंताकृतवत् कायिकौ दृष्ट्वा राज्ञीति निश्चितं दृष्ट्वावलग्न रक्तवस्त्रदशालेश
दर्शनात्प्रभृत्काभूमौ हस्तिनिवेश्योत्थानाकार दर्शनात् गुर्वीदक्षिण चरण निष्कृष्टमोचन निवेशदर्शनात् प्रजनेकाल्पेति दृष्ट्वास्त्रियाः प्रश्नानन्तरं घटनिपाते
चैवं विमर्शः कृतो यथैष घटो यत उत्पन्नस्तत्रैव मिलितस्तथापुत्रोपीति तत एवमुक्ते गुरुणास विष्णुकारौ चक्षुषा सानंदमीक्षितः प्रशंसितश्च द्वितीयं प्रत्यु
वाच तव दोषाय विमर्शं करोषि न मम वयं हि शास्त्रार्थं भावोपेक्षे धिक्कृता विमर्शं तु युयमिति विष्णुकारिणो वै नयिकीबुद्धिः अत्यसत्येति अर्थं शास्त्रे
कल्पको मंत्री दृष्टान्तो दक्षिणकुण्डगच्छत्यु कलावलय इति संविधानके लेहत्तिलिपि परिज्ञानं गणयन्ति गणितपरिज्ञानं एते च द्वे अपि वै नयिकाबुद्धिः कूवेति
खातपरिज्ञानं कुशलेन केनाप्युक्तं यथैतत् दूरे जलमिति ततस्त्वावत्प्रमाणं खातं परं नोत्पन्नं जलं ततस्ते खातं परिज्ञाननिष्णाताय निवेदयामासुः नो
त्पन्नं जलमिति ततस्तेनोक्तं पाणिप्रहारेण पार्श्वान्याहत आहतानितैस्ततः पाणिप्रहार समकालमेव समुच्छलितं तत्र जलं खातपरिज्ञानं कुशलस्थपुंसो
वैनयिकीबुद्धिः आसेति बहवोश्च वसिष्ठोद्धारवतीजग्मुः तत्र सर्वे कुमारः स्थलान् दृष्ट्वा श्वान् गच्छन्ति वासुदेवेन पुनर्गोलवीथान् दुर्बलो लक्षण
संपन्नः संगृहीतः सच कार्यनिर्वाही प्रभूताश्चावहवश्च जातः वासुदेवस्य वै नयिकीबुद्धिः गृह्णेति कोपि राजा प्रथमवौवनि कामधिरूढस्तस्मिन् मानमेव
रमणीयं सर्वकार्यक्षमं च मन्यमाना स्तरुणानेव निजकटके धारितवान् दृष्ट्वास्तु सर्वानपि निषेधयामास सोन्यदाकटकेन गच्छन्तं रात्राले अटिष्यापतितवान्
तत्र च समस्तोपि जनस्तृपापीड्यते ततः किं कर्तव्यतामृद चेता राजा केनाप्युक्ता देव न दृष्ट्वापुरुषं से मुखीपोतमंतरेण नायमापत्यमुद्रसरीतं शक्यते ततो
गवेषयंतु देवपादाः कापि दृष्टमिति ततो राज्ञा सर्वस्विन्नपि कटके पट्टउद्धोषितं स्वात्तैकेन पिष्टभक्तेन प्रच्छन्नो निजपितासमानीतो वर्तते ततस्तेनोक्तं
मम पिता दृष्टोऽस्तीति ततो नीतो राज्ञः पर्वराज्ञाच स गौरवं दृष्टः कथय महापुरुष कथं मे कटके पानीयं भविष्यति तेनोक्तं देवरासभः स्वैरमुच्यं तां यत्नते

नंदी टी०

३१६

भूवं जिघ्रन्ति तत्र पानीयमिति प्रत्यासन्नमवगंतव्यं तथैवकारितं राज्ञा समुत्पाटितं पानीयं स्वस्थीवभूव च समस्तं कटकमिति स्यविरस्य वैनयकीबुद्धिः
लक्षणान्ति पारस्त्रीकः कोप्यश्च स्वामोकस्याप्यश्च रक्षकस्य कालनियमनं कृत्वाऽश्च रक्षणमूल्यं द्वावशौ प्रतिपन्नवान् सोपिचाश्च स्वामिनो दुहित्वास
मंवर्त्तते ततस्तेन दृष्टाकावशौभ्याविति तयो क्तममीषामश्लानां मध्येयो पाषाणभृत कुतपानां दृक्षशिखरान्मुक्तानामपि शब्दमाकर्ण्य न च तस्य ततो भव्यौ
तेन तथै वतौ परीक्षितौ ततो चेतन प्रदानकाले सोभिषक्ते मत्स्यमसुकमश्लं देहि अश्वस्वामीप्राच सर्वानप्यन्यानश्लान् गृह्णाण किमेताभ्यां तवेतिसने
च्छति ततोऽश्च स्वामिना स्वभार्यायै न्यवेदिभणितं च गृह्णामाताक्रियतामेष इति अन्यथा प्राधानावस्थावेषगृहीत्वा यास्यतिसानैच्छत् ततोऽश्च स्वामीप्राच
लक्षणयुक्तेनाश्ले नान्येपि ब्रह्मोऽश्लाः संपद्यंते कुटुंबं च परिवर्द्धते लक्षणयुक्तौ चे मावशौ तस्मात्क्रियतामेतदिति ततः प्रतिपन्नन्तयादत्ता तस्मै स्वदुहिता
कृतो गृह्णामातेति अश्व स्वामिन्मौ विनयिको बुद्धिः गतिंति पाटलिपुरे नगरे सुरंडो राजा तत्र परराष्ट्रराजेन वीणि कौतुकं निमित्तं प्रेषितानि तद्यथा
गुढं सूत्रं समावष्टिरलक्षितद्वारः समुद्रकोजतुना षोलितः तानि च सुरंडे न राज्ञा सर्वेषामप्यात्म पुरुषाणां दर्शितानि परं न केनापि ज्ञातानि तत आका
रिताः पादलिप्राचार्याः दृष्टं राज्ञा भगवान् यथं जानीतस्त्रय उक्तवंतो वाढं ततो सूत्रमुष्णोदके क्षिप्तमुष्णोदके संपर्काच्च विलीनं मदनमिति लब्धः सूत्रस्यांतः
यष्टिरपि पानीये क्षिप्ता ततो गुरुभागो सूत्रमिति ज्ञातं समुद्रकेऽप्युष्णोदके क्षिप्तजतु सर्वंगलितमिति द्वारं प्रकटं बभूव ततो राजा सूरीन् प्रत्यवादीत् भगवन्
यूयमपि दुर्विज्ञेयं किमपि कौतुकं कुरुते येन तत्र प्रेषयामि ततः सूत्रमिस्तुं ब मेकस्मिन् प्रदेशे खंडमेकमपचाय रत्नानां भृतंततस्तथा तत् खंडं सीवितं यथा न
केनापि लस्यते भणितस्य परराष्ट्रराजकीयाः पुरुषा एतत्भंक्ता इतोरत्नानि गृहीतव्यानि न शक्नुवन्तैरेवं कर्तुं पादलिपसूरीणां वैनयकीबुद्धिः अगणति
क्वचित्पुरे कोपिराजास च परचक्रेण सर्वतोरोज्जुमारब्धः ततस्तेन राज्ञा सर्वाण्यपि पानीयानि विनाशयितव्यानीति विषकरः सर्वत्र पातितः कोपिकियद्वि

गंदी टी०

३२०

प्रमानयति तत्रै को वैद्योयवमालंविषमानीयराज्ञः समर्पितवान् देवगृहाणविषमिति राजा च स्तोकंविषं दृष्ट्वाचुकोपतस्मै वैद्योविज्ञपयामास देवसहस्र
वेधीदं विषं तस्मादप्रसादं माकांखा राजावादीत् कथमेतदवसेयं स उवाच देव आनीयतां कोपि जीर्णो हस्ती आनायितो राज्ञा हस्ती ततो वैद्ये न
तस्य हस्तिनः पुच्छदेशे बालमेकमुत्पाद्य तदीये रंध्रे विषं सञ्चारितं विषं च प्रसरमाददानं यत् यत् प्रसरति तत्तत्सर्वं विगच्छ कुर्वन् दृश्यते वैद्यश्च राजा
नमभिषत्ते देव सर्वोप्येष हस्ती विषमयो जातः योप्येनं भक्षयति सोपि विषमयो भवति एवमेतद्विषं सहस्रवेधि ततो राजा हस्तिहानिदूनचेतास्तं
प्रत्युवाच अस्ति कोपि हस्तिनः प्रतिकारविधिः सोऽवादीत् बाढमिति ततस्तस्मिन्नेव बालरंध्रे गदः प्रदत्तः ततः सर्वोपि भटित्येव प्रशांता विषविकारः
प्रगुणी बभूव हस्ती ततोऽपि राजा तस्मै वैद्याय वैद्यस्य वैनयिकी बुद्धिः रहिगणियादृत्ति स्थूलभद्रक थानके रथिकस्य यत्प्रकारफलं विवोदतं यच्च
गणिकायाः सर्वपराशेरुपरिवर्त्तनं तेन अपि वैनयिकी बुद्धिफले सेवेत्यादि कथित्युरे कोपि राजा तत्पुत्राः केनाप्याचार्येण शिक्षितुमारब्धा स्ते च
तस्मै आचार्याय प्रभूतं द्रव्यं दत्तवन्त राजा च द्रव्यलोभो तं मारयितुमिच्छति तैश्चपुत्रैः कथञ्चिदेतत् श्रुत्वा चिन्तितमस्माकमेष विद्यादायी परमार्थ

सूत्र

अगणगणियायरहिओअ७सीयासाडोदीहंचतणं अवसब्बदंचकूंचस्स निब्बोदण्यगोणेवोडगपडणंचरक्खत्ताओट उवओ

भाषा

आपिओ राजादं षणाउपाय कीषा पिण तेनउवडे तेराजा हारीओमांनटलीयो तेजिम राजा अने आचार्यने विनयफल दाव्यथुं तिम विनीतने
सर्वप्रश्नादिक मूल्या नोजवाव तत्कालफलदाइथायेएई। कथा आगए० जिम एकराजा तेहनो जेनगर देसकेतेहनो परचकी राजाकेतेसर्वदेस नगरमारतो
आवेके तदा आवतो जाणीने राजादं चींतव्यो जेपांणी कूआ तलावादिकनोके तेसर्वमध्य विषयलावुं जिम आवणहार पाणी पीवस्ये तेमरस्ये इम

नंदीभा०

३२१

चौतवीने ग्रामर मध्ये देसरमध्ये नो विष अणाव्यो तिहां कोईकसेर एकरवेर त्रिणसेरर जेहने जेतलोह तोतिणि तेतलो आणीने आयुं एकणवेद्ये वि
 षयएकजवजेतलोराजानेआणीआप्योअनेकह्योस्वामिएविषल्योतिवारेराजायेथोडोदेखिपुच्छीओतदावैदकह्योहेदेवएसहअवेधिनामाविषकेतेराजाइकडिओ
 तेकिम जाणीये स्वामी जीर्णहस्ती अणावो तेराजाइ हस्ती अणाव्योपळे पुछ्णे एकरोम तोडोने तिहां वेदे विषसंचारीओ तेजिमर विष परिगमेति
 मतिमहस्तीने किलामनाथाइ इम करतां सर्वांग मृत्यु रूप ऊवो तदा राजादु चिन्तयथो तिवारे बली राजा तेवेदे प्रतिवोलिओ अहो भाई एहने
 ओषध पिणके तेवेल्यो स्वामी ओषधके तदा वैद्ये तिणे जठामिओषधसंचारीओ तेजिमर ओषधपरिगम्यो तिमरहाथीसावचेतयथुं पळे राजा हरव्यो
 वैद्यगतिं तुष्टमानयथो राजापांणी प्रसुखमांहि विषननाखीओ परचक्रविषनीवात सांभली भयपांमी पाळोगथुं वणा जीवाने सातार्थइए जिमवैद्यने
 विनयकरी बुद्धिद्वि पामी तिम विनीतविनये करी सर्वथा बुद्धिने रागद्वेष क्रोधादिक रूपविषने क्षमादिक ओषधकरी सर्वसुखपामे कर्म रूप परचक्रपर
 होज्जाइए ६२ कथा ६२ रहिए गणिदाए० स्थलभद्रगणिदा० गणिकानीकथाते आपणीवेद्धंकी बुद्धाए६३ कथा सीयासाडोदीहचंतणं अखसखयंकुं चख०
 तेजिमकोई एकराजा तेहना जेनाह्वा पुत्राने आचार्य भणाववामांझाते भण्णते सुप्रतिगुरुने तिणे कुमारघणुद्रव्य आप वालागातेराजाद्रव्यनोलोभी
 यकोते मोहितने मारवातेवद्यो तिवारे पुत्रेजाण्यो जेमाहरा आचार्यने मारखे ते तो अन्हारो विद्यादातारके पितामारेके तेकाई उपादकरी जीवतु
 निस्तारीइ ते जिमवा आविउतदास्नाननो वस्त्रमांगिओ तदाकुमारे सुकीसाडीने नीलीकहीतणं० तिणिघरे सान्हाजावाभणी साहमोदणु सानोकरी
 वोल्यातामारवोके ते बोलीओ किम ते कुमार वोल्याहोवप्र प्रदिल्लणा देवाभणीमारके ते बीज्योए सत्यवात जाणीने सर्वसज्जार्थ ज्ञान सर्व केवरीजाणु
 केवलए कुमरमाहराभक्तके इम जाणी ते जिम राजा न जाणे तिमकाढीयो ते कुमराकोंचार पंधीनाशकरी २ तेकाढीधन पिणदीधोएह कुमरां

नंदी भा०

३२२

आचार्यनो विनयकीतिम विनयवंत आचार्यनी सेवाभक्तिकरे ए विनयकीबुद्धकी एकथा ६४ मीछे निबोदएव० कोई एकवणिकनी भार्यानो भर्त्तारचिर कालनो देसांतरे गयोछे ते स्त्रीनेभोगनी अभिलाषा ऊपनीतिणेदासी प्रतिकहिओ कोइ एक पुरुषभाणी तिणे तेडी आण्यो तेहनानखकेसादि कसमास्यास्नानादिकरीते रात्रिवीजी भूमिकार्दकीडाकरेछे तेहनेत्रिपालागीमेछ आविउपरनालीवहती देखीपाणीपीवागयुं पाणीपीधोते परनालीमध्ये सर्वांगविषी सूर्य सुतोछुंतोतिणनो विषयीपाणी सर्वविषमयिययो तेपीधोमुंउतेस्त्रीमुओआण्यो तेदासीपासेकढाव्योतिणे कछ्योकिणहीकनारे सुकज्यो जिहां आपणोभरमकोई न करे तेणे ग्रामवाहिरे देवलज्जंतो तिहांसुकीओ प्रभातिते तेपुरुषने दंडपासीकेदीठोतिणीविचारीओजे एहनानखादिकता जासमास्यादीयेछे तिवारे नगरनानावी सर्व तेछाते कछ्यो अहोनावीतुम्हेओलखो अहोभाइ एहनानखादिक कुणसमास्याछे तेएकनाबीवोलीओ स्वामी असुकाश्रेष्टनीदासी सुभनेकहिओ अनेमे समास्याछे गईरात्रि को टवालेतेदासी तेडीतदाते सत्यनबोली तदामारि तिवारे जिमवातज्जइं तिमसाचक हीपछे सर्वमेप्रसंसायदूराजातुष्टो एदंडपासिकनी विनयनीबुद्धए ६५ कथागोणे० षोडशपडणंचरुक्खाउ० कोइ एकअकृतपुन्यीयोजेजेकरेतेतेविपरीतथाइते एक मितनावलदमागीखेत खेडेअन्यदासंध्याकाले तेवलदधणीनेदेखाडीवाडाभांदिघालीनेते वलदानोधणीजिमवावेठोछे तेहनापासेगयुं तेणेवेलाआपणीवलद दृष्टेदीठापछे तेघरेगयो तेवलदवाडाथीनीकलीगया ते वलदचोरे लीधा ते वलदनोधणी ते पासिंगयो वलदमांग्या तेदेवा अशक्यवंत तेणेग्रहिओअन्य ग्रामिं राजाकुलछे तिहां जातावाटेकोइ अस्वरुटचढ्यो आवतांनाखीने घोडानाठो ते पुरुषभणी आवता अस्वनोधणीबोलिओ अहोभाइलांठीइ करी घोडानेमारज्योतदा अकृतपुन्यीयाहाथ मध्येलाठीज्जंती तिणीमाओतेमर्मिक लागीने घोडोमुओ तेणिविलग्यो माहरो घोडो आपिइम करीराबलेलेइचाल्यागामने अंतिएवडछे ते वडहेठेवासोरछातिहां नाटकीयावणासुताछे तिहाविचाले सुतारात्रेअकृतपुन्यीइचित्तयोजो सुभकेडेवेजणा

મંદી માં

૩૨૩

પૂઠિલાગાકે તેજ્ઞંકિમક્ષુઠી સિતોહંદ્ર વલ્લુપરેચઢીગલે પાસીવાલીનેમરૂં તિહાંદમચિંતવીને તેહલૂયેર સુતોઝઠિઓ વલ્લુપરેચઢીયોજીર્ણવસ્ત્રનોદોરડો
 ગલેવાંહ્યોવલી તેદોરડોતુટીનેહેઠોપડિઓતેવસ્ત્રનોપાસો ઢટોનાટકીયાંનો સ્વામિસુતોહંતો તેહનાગલા ઉપરે પડિઓ તેનાટકીઓસુઓ નાટકીયાધિ
 લગ્યા અરેપાપી અન્હારોનાયક માસ્યોતે દમસર્વ મિલીનેતેચક્રતપુન્યીયાનેરાવલેલેદેગયા તેરાજાને પ્રધાને તેરાંકનેપૂઠ્યો તેદીનપણેમુલે વોલિઓ આપણો
 કૃત સર્વકહિઓ તદા તે ઉપરિ પ્રધાનને કપા ઉપની તેકુમાર પ્રધાનેવોલિઓ અહોએતુમ્મને વલ્લદેસી પણિતાહરી આંખલેસીતે તાહરા વલદ
 આણીનેમુંઘ્યાતે આંખેદીઠાંતેમળી સુધ્યાતયામાટેએ તુમ્મને વલદ દેસીપણિતાહરી આંખલેસી તિવારે દમ જેકહિઓ તદાતે ઝઠીગયું? પદ્ધેતે અસ્વના
 સ્વામીને કહિઓ એતુમ્મનેઘોડો દેસીપણિતાહરી જિહ્વાકે દસ્યુંજેમળીતે જિભેકરી કહિઓ જે ઘોડોમારિએતલેદૂણી લાઠીકરીમારીદીધો તેમળી
 તાહરીજિભકરી દુણેકહ્યાથીમારિઓ મુઝંતોસ્યું ચાલે અનેઘોડોલેસ્યે તો તાહરી જીભ આપિસ્યે દમ કહ્યો તેપિણગયોર નાટકીયાને કહિઓ
 જિમ તુમ્હા ઉપરિગલે પાસીવાલી પડિઓતિ મહેઠલે એહનેસ આરીતુમ્હેદોર ડાની પાસીવાંધોને મરવા હેતુવલ્લુચઢી આપસ્યુઢટે તદાણી ઉપરિપહો
 તુમ્હારો સાટો વાલોતિણિંપણિં પુઠિઠ્ઠાંડીને ગયો? એકુમાર અમાત્યની વિનયકી વુહ્યએ ૬૬ કથા એહ ૧૪ કથા વિનયકરી વુહ્યનો ફલકહિઓ સર્વ
 ૬૬ કથાથર્ક ૮ હિવેકર્મ કરતાં ૨ વુહ્નિ ફલેતેહના ઉદાહરણકહેકે ૬૩૦જેમળી વુહ્નને ઉપયોગેકરીદિ. હટ્ટેકરીદીઠોસા.સારોસારપ્રધાનપરમાર્થરક.
 તે કર્મકૃતવ્યને વિષેપસં. અભ્યાસનોપરિ. વિચારજેહ વુહ્નવે તેહવુહ્નિકરીને વિ. વિસ્તારપામ્યાકે સા. પ્રસંકેહા જેસજ્ઞમલોકહે તિણેકરીને યુક્તકરી
 ફલતે સહિત વુહ્નિ સાધુનો ઉત્કૃતવ્યમલોકે તેફલક. કર્મતે કૌયારપતેણેકસ. સમર્થહ. જ્ઞદ્વ. તેવુહ્નિ તેકર્મિક વુહ્નિકહીયે એહપિણ વિનયજના
 ગુણાહી જે ઉદાહરણનો સ્વરૂપદિખાડેકે હેરન્નિ. એ. કોર્દે એકસરામ સુવર્ણરૂપાદિ પરપર ફર સદાહ સુરૂપેયાદિક પરપેષ છેતેઅંધારેપણિપારશ્વા

नंदी टी०

३२४

तोपिता ततः कथमर्थेनमापदो निस्तारयामः ततो यदा भोजनाय समागतः स्नानशाटिकां याचते तदाते कुमाराः शुष्कामपि शाटीं वदन्ति अहोसीया साडीद्वारसंमुखं च तृणं कृत्वा वदन्ति अहो दीर्घतृणं पूर्वं च कोचकेन सदैव प्रदक्षिणी कियते सम्प्रति तु स तस्यापसव्यं भ्रामितः ततः आचार्येण ज्ञातं सर्वं मम विरक्तं केवलमेते कुमारा मम भक्तिवशात् ज्ञापयन्ति ततो यथा न लज्यते तथा पलायमास कुमाराणामाचार्यस्य च वैनयिकी वृद्धिः निखोदय गतिं कोपि वणिक् भार्या चिरं प्रोषिते भर्त्तरि दास्यानिज सङ्गावं निवेदयति आनयकमपि पुरुषमिति ततस्तथा समानीतो नखप्रक्षालनादिकं च सर्वं तस्य कारितं रात्रौ च तौ द्वावपि संभोगाय द्वितीय भूमिकामारूढौ मेषश्च दृष्टिं कर्तुं भारव्ववान् ततस्तेन तृषापीडितेन पुरुषेण तीव्रोदकं पीतं तदपि चत्वारिविधभुजंग संस्पृष्टमिति तत्प्रातेन पञ्चत्वमुपगतः ततस्तथा वणिक्भार्याया निशामश्चिमयाम एव शून्यदेवकुलिकायां मोचितः प्रभाते च दृष्टोदांडपा शिकैः परिभावितं सद्यः कृतं तस्य नखादिकर्म ततः दृष्टाः सर्वेपि नापिताः केनेदं भोः कृतमस्य नखादिकं कर्माति तत एकेन नापितेभोक्तं मया कृतं असुकाभिधा वणिक्भार्या दासचेष्टादेशेन ततः सा दृष्टा सापिच पूर्वं न कथितवती ततोह्यमाना यथावस्थितं कथयामास दांडपाशिकानां विनयिका वृद्धिः गोणे घोडगपडणं च रुक्लाओ कोप्यकृतपुण्यो यत् यत्करोति तत् तत्सर्वमापदे प्रभवति ततोऽन्यदा मितं बलीवर्दी याचित्वाहलंवाहयति अन्यदा च के विकालवेलायां नावानीय वाटके क्षिप्तौ स च वयस्यो भोजनं कुर्वन्नास्ते ततः स तस्य पार्श्वेन गतः केवलंतेनापितौ दृष्ट्वावलोकितविति सस्मृत्तंगतः तौ च बलीवर्दी वाटकान्निहत्यान्यत्र गतो ततोऽपहृतौ तस्करे स च बलीवर्दस्वामी तमकृतपुण्यं वराकंबलीवर्दी याचते सच दातुं न शक्नोति ततो नीयते तेन राजकुलं पथि च गच्छतस्तस्य कोप्यशारूढः पुरुषः संमुखमागच्छति सचाखेन पातितोऽश्वश्च पलायमानो वर्त्तते ततस्तेनोक्तमाह्वयतामेष दण्डे नाश्व इति तेन चा कृतपुण्येन सोऽश्वो मर्मणाहत स्ततो हृत्युमुपागमत् ततस्तेनापि पुरुषेण सवराको गृहीतस्ते च यावन्मगरमायातास्तावत्करणमुत्थि

नंदी भा०

३२५

तमिति कृत्वा तेन गरवहिः प्रदेशेऽधोषिताः तत्र वह्मो नटाः सुप्तावर्त्तते सेवाकृतपुण्या अचिंतयत् यथानास्मादा पक्षमुद्रान्नेत निस्तारोस्तीति वृक्षे गलपाशे
नात्मानं वध्वास्मियेयेति ते न तथैव कर्तुमारब्धं परं जीर्णदंडिवस्त्रं खंडेन गलेपाशो बद्धस्तद्वदंडि वस्त्रखंडमिति दुर्बलमिति वृद्धितं ततः सवराक्षोऽधस्तात् सुप्त
नटमहत्तरस्योपरि पपात सोपि च नटमहत्तरसङ्घातगलप्रदेशः पञ्चत्वमगमत् ततो नटैरपि स प्रतिगृहीतः गताः प्रातः सर्वेऽपि राजकुलं कथितः
सर्वैरपि स्वस्वः व्यतिकरः ततः कुमारामात्येन सवराक्षः पृष्टः सोपि दीनवदनोवादीत् देव यदेते ब्रूवते तत्त्वं सत्यमपि ततस्तस्योपरिसंजातकृपः कुमारामात्योवादीत् एष बलीवर्दी यदि पुनस्त्वया चक्षुर्भ्यां नावलोकितौ स्याता तथैषोपि स्वगृहं न याथात् न हि यो यस्मै यस्य समर्पणायागतः स तस्यानिवे
दिते समर्पणीयमेवमेव मुक्ता स्वगृहं याति तथा द्वितीयोऽश्वस्वामी शब्दितः एषाश्चं तुभ्यं दास्यति तव पुनरेष जिह्वां च्छेत्सति यदा हि त्वदीय जिह्वा
यो कृमे नमश्चं दण्डेन ताडयेति तदानेन दण्डेना हतोऽश्वो नान्वदा ततएष दण्डेना हंता दण्ड्यते तव पुनन जिह्वेति कोयनीति पथः तथा नटान् प्रत्याह
अस्य पार्श्वेन किमप्यस्ति ततः किंदापयामः एतावत्पुनः कारयाम एषोऽधस्तात् स्यास्यति त्वदीयः पुनः कोपि प्रधानो यथैष वृक्षे गलपाशेनात्मानं बध्वा मुक्त
वान् तथात्मानं मुञ्चत्विति ततः सर्वैरपि मुक्तः कुमारामात्यस्य वैनयिकीबुद्धिः उक्ता वैनयिकीबुद्धिः कर्मजाया बुद्धेर्लक्षणमाह उवयोगेत्यादि उपयोजनं भुप
योगो विवक्षितं कर्मणि मनसोभि निवेशोपलब्धः कर्मपरमार्थादित्यर्थः तथा कर्मणि प्रसंगोऽभ्यासः परिधोलनं विचारस्ताभ्यां विशालाविस्तारमुपगता
कर्म प्रसंगं परिधोलनं विशाला तथा साधु कृतं सुष्टु कृतं मिति विद्वद्भिः प्रशंसा साधुकारः तेन कृतं फलं साधुकार फलं न्तद्वती साधुकार पुरस्कारं चेतनादि
लाभरूपं तस्याः फलमित्यर्थः सा तथा कर्मसमुत्था बुद्धिर्भवति अस्या अपि विनियजनानुग्रहार्थमुदाहरणैः स्वरूपं दर्शयति हरिणि इत्यादौ प्रशयं सप्तमी
ततोऽयमर्थो चैरण्यकचैरस्य कस्य कर्मजा बुद्धिरेवं सर्वत्रापि योजनाकार्या चैरण्य कोहि स्वविज्ञानं प्रकर्षं प्राप्नोऽन्वकारेपि हस्तस्य विशेपेण रूपकं

नंदी टी०

३२६

सूत्र

भाषा

यथावस्थितं परीक्षते करिसागति चत्तोदाहरणंकोपि तत्करो रात्रौ वणिजो ग्रहे पद्माकारं खातं खातवान् ततः प्रातर लक्षित स्तस्मिन्नेव गृहेसमागत्य जनेभ्यः प्रशंसामाकर्णयति तत्रैकः कर्षकोऽब्रवीत् किं नाम शिचित्तस्य दुष्करत्वं यद्येन सदैवाभ्यस्तं कर्मस तत्प्रकर्ष प्राप्तं करोति नात्रविश्रयः ततः स तत्स्कर एतद्वाक्यमममर्ष वैश्वानर संधुक्ष्य स ममाकर्णजज्वालकोपेन ततः पृष्ठवान् कमपिपुरुषंकोयंकस्य वा सक्तइति ज्ञात्वाचतमन्यदाक्षुरिकामाक्रयगतः क्षेत्वे तस्य पार्श्वे रेमारयामित्वां संप्रति तेनोक्तं किमिसोब्रवीत् त्वया तदानीं नमम खातं प्रशंसितमिति कृत्वासोऽब्रवीत् सत्य मेतत् यो यस्मिन् कर्मणि सदैवाभ्यासपरः स तद्विषये प्रकर्षवान् भवति तत्राह मेव दृष्टान्तः तथाह्यम्वन् सुज्ञान् हस्तगतान् यदि भणिसि तर्हि सर्वानप्यधोमुखान् पा तयामि यदाउर्ध्वमुखान् अथवापार्श्व स्थितामिति ततः सोधिकतर विस्मितचेताः प्राह पा तथा सर्वानप्यधोमुखानि विस्तारितो भूमौपटः पातिताः सर्वोप्यधोमुखा

गदिदुसारा कम्मपसंगपरिपोलणविमाला साज्जकार्फुलवई कम्मसमुत्थाहवइवुड्डी ६ हेरन्नए करिसए कोलियडोवेव

करे ओलघेते एकर्मकी बुद्धते अभ्यासकारणीविद्याइए ६७ कथा इम कर्मकीबुद्ध सधलेलेवी करिसए० काई एकचोरऊंतो तिणेकोई एकवाणीयाने घरिखातदीधो ते पद्माकारे कोरणीकरी खात प्रभातिजाणिदीठी तेहने घरिलोकमिलीया तेप्रसंसा करवालागाते लोकोदेखोरे विग्यानवापडा चोरनोतदाएक करसणीवोलियो कियुं वषाणो जे अभ्यासीवस्तु दोहिलीकाई नथीएअभ्यासकारणी विद्याहे एहनोइहांस्यो आश्रयछेतदाचो रपिण तिहांजो वाआयोहे तिणेदेषकह्यु जेदेखोरेमाह रीदीधोधात कोई वषाणेके किंवा नहीवषाणेके तेणे चोरने कलजीनो कह्यसांभ लीने तेरीसेकरीने धमधस्यो देखोरेजेए स गलाइ वषाणेके अने एह विधोडेके तो एहनो नामठाम पूकुं प्रस्ताव लहीने भारस्युं तेणे कोइ एक

नंदी टी०

३२६

निकरणाणि करोति तु न्वागत्तिस्तीव्रं कर्मकर्त्ता स च स्वविज्ञान प्रकर्षं प्राप्तस्तथासीवतिथया प्रायो यत् केनापि लक्ष्यते वड्ढत्ति वड्ढ किः स च स्वविज्ञान प्रकर्षप्राप्तोऽमितापि देवकुलरथादीनां प्रमाणं जानाति पृथङ्निष्ठापूषिकः स चामित्वापिमानं दलस्य जानाति घडत्ति घटकारः स्वविज्ञान प्रकर्षप्राप्तः प्रथमतएव प्रमाणयुक्तां च दं गं गृह्णाति चित्तकारेति चित्तकारः स च रूपक भूमिकामित्वापिरूपक प्रमाणं जानाति तावन्मात्रं वा वर्णं कुक्षिकायां गृह्णाति यावन्मात्रेण प्रयोजनमिति उक्ता कर्मजावुद्धि संप्रति पारिणामिक्या लक्षणमाह अणुमाणेत्यादि लिंगास्त्रिङ्गिनि ज्ञानमनुमानं तस्यै स्वार्थानुमानमिह द्रष्टव्यमन्यथा हेतु ग्रहणस्य निरर्थक्यापत्तेः अनुमान प्रतिपादकं च वो हेतुः परार्थानुमानमित्यर्थः अथवा आपकमनुमानं कारिकं हेतुः दृष्टांतः प्रतीतः अथानुमान ग्रहणेन दृष्टांतस्य गतत्वादलमस्योपन्यासेन न अनुमानस्य क्वचित् दृष्टांतमंतरेणान्यथानुपपत्तिग्राहक प्रमाणं बलेन प्रवृत्तेः यथासाक्षिकं जीव च्छरीरं प्रमाणादिमत्वान्यथानुपपत्तेः न च दृष्टांतोऽनुमानस्यांगं यत् तत्र येन किं ततः पृथग् दृष्टांतोऽनुमानं तत्र साध्यस्योपमा भूतो दृष्टांतस्तथाचोक्तं यः साध्यस्योपमाभूतः स दृष्टांत इति कथ्यते अनुमान हेतु दृष्टांत साधिक तथा कालकृतो देहावस्था विशेषोऽसाक्षिपक्षिपरिणामः पुष्टता यस्याः सावयोविपाक परिणामा तथाहितमभ्युदयोनिः श्रेय संमोक्षसाध्यां संलवती ते द्वे अपि तस्याः फले इत्यर्थः बुद्धिः पारिणामिकी नाम अस्या

वर्गे बुद्धौपरिणामिया नाम ११ अभय सेट्टीकुमार देवौ उदि उदए हवइराया साज्जयनंदिसेणे धणदत्ते सावगअमच्चे

वि० हेते इहलोक घनादिकनो लाभ ४ नि० परलोकते मोक्षभणी सुगति पामवानो फ० फल उवे तेपरिणमे बु० तेजिम वयपरिणमे तिम बुद्धिपरिणमे तेपरिणमिकबुद्धिकहीये ११ हिवे रुहना उदाहरण विशेष कहीयेके अ० ते जिम अभयकुमारें चंडप्रद्योत राजाने नगरमध्ये थी आणियो तेकथा

નંદી માં

૩૨૦

છે ૧૭૮ ચેટિ ૦ કાલચેટિની સ્ત્રીદુરાચારણીજીતીતેજાણી એટલેરાગ્યઆણીને ચારિત્રલીધોતદાકાલાંતરેપેટેચોમાસુંરાખ્યું સંડગંસાનાંહિમત્તથપણામિલવા
 લાગ્યા તદા તિહાં ધિગજાતિયા તેહેપેં એકદા અધિસ્વર વિહારકરતાં પુત્રાદિક ઘણાલોકને સાથે જાંતા તદા તેણે એકસી વેશ્યા આણી તેજાધિસ્વર
 પ્રતિ બોલી સ્વામી એતુઝારો ગર્ભછે અને તુઝે સુખને સૂકો જાવોછો તોજી હિવે કેહની ઘાડસ્યે તદા રિષીસ્વરે જાણ્યો સુખને આલરીધો પ્રવચન
 નોડહડાહથાડસ્યે તોધીજોકોદ્ધર્મદોહિલોક રીસકસ્યેદ્ધમજાણીધણખમતોઆપદીધોનેવોલ્યો એમાંહરોગર્ભજીવેતોપાધરો પ્રસવજ્યોનહીતોપેટફુટીનેનીસ
 રજ્યો દ્ધમ કહતાં પેટફાટી નીસસ્યો તેજાધિસ્વરનો કલંકટલ્યો સ્ત્રીને પુખ્તો વાતસર્વકહી વ્રાહ્મણ નિર્ધાડ્યા એ ૭૯ કથા કુમારે ૦ મોદકપ્રિયકુમરને
 નવજોવની સ્ત્રીજાંતી રૂપવન્તી મનોહર જાંતી તેએકદિને મોદકખાતો જીર્ણજમટી સ્ત્રીનો સરીર વિણ્યો અતિહિ દુર્ગંધ ડહલી ડસાસાદિ પાડુઆ
 જાણીવે રાગ્ય આણ્યો ધિગજે પુરુષને જેદસ્યા શરીર ઉપરિસ્યા મળી મમતા ભાવ કરેછે તથા એ સરીરને અર્થ પાપકરેછે દ્ધમ કરતાં રૂડા અધ્યવસાય
 આવતા સુમધ્યાને કર્મક્ષદકરી કેવલ ગ્યાન ડપનો મુગતિ પહોતો એકથા ૮૦ દેવી ૦ પુષ્પવતી રાણી ધર્મકરી દેવલોકે ગઈ તેહની પુત્રી પુષ્પચૂલાને અ
 તિસ્ત્રેહ પ્રતિવોધિવાકાજે સુપનાંતરને વિષે દેવલોક સરીશે તથાનારકીદુખ વિકુર્વીને દેખાડ્યા સમસ્તાવીને એદેવીની અને વેટીની વેજાંની પરિણા
 મિશીબુદ્ધિ એ ૮૧ ઉદાક ૦ પુરિમતાલ પુરનગરેડતોદત રાજાતેહનેત્રી કાંતાદેવીતે સહિતરાજારાજ્યભોગવતોવિચરે અનેવાણારસી નગરીનોસ્વામીધર્મ
 રાચિરાજાત્રીકાંતા દેવિનિમિત્તે સર્વલવાહણ સહિતઆથ્યોસર્વનગરવીચ્યો પ્રભાતેનગરવીચ્યોજાણી રાજાતીનઉપવાસકરીવેઅમળદેવતા સાધીનેસર્વનગરા
 દિકાઅનેરીજાયગાલેદ્ધ ગયોદ્ધમસાહરોનેએ રાજાની પરિણામીકની બુદ્ધિ ૮૨ સાજ્જયનંદિસેણો ૦ અણિકરાજાનો પુત્રનંદિસેણ સાધુ તેહનો શિષ્યછે
 તેહનુમનવ્રત સુંભાગ્યો તિવારે ચારિત્રસુકિવાતું અમિલાધીયયું તિણ અવસરનંદિસેણનો અંતપુર આમરણ અલંકારપહિરીર ને દંડ્રાણીતુલ્યથઈ

નંદી માં

૩૨૧

તિશેઞ્ચવસરેશ્ચી મહાવીરદેવનેવાંદવાનેકાજેઆવીઠે તેણેદીઠીભગવતીનં દિલેણનાગુણકરતાર તેશિષ્યચિંતવતોહુવે ધન્યહોમાહરોગુરુજેણે દ્રસ્યાઅંતપુર
 કાંઠ્યા અનેહું અભાગિઓ જે વલીવાકું દમજાણીદટહાઓ તેહનીએહ પરિણામિક વુદ્ધાદ ધણદત્તે ધનદત્તએટ સુસીમાના પિતાની વુદ્ધા જેવેટીનુ
 સ્વત્ય શરીર આહારી નગરી પુહ્તતાહ આપઠે દિજ્જાલીધી તે જ્ઞાતા સ્વના ૧૮ મા અધ્યયન મધ્યેઠે ૮૪ સાવગઁ કોઈ એકનો મનપર સ્ત્રીદેખીને ભાગોતે
 આવકને પર સ્ત્રી નાપચ્છાણ હતા તો પિણ એકદા સ્ત્રીની સ્ત્રીરૂપવંત દેખી ઉપરિ અભિલાષી હાથો તિશેસ્ત્રી દુજાણ્યો તિશે આપકા ભરતાર પ્રતિ
 કહિઓએ સંધ્યાકાલિ હું મેલવીસિ હિવડાનો પ્રસાવ નથી તેરહિઓ તે સાંભે અંધારે સ્ત્રીનો વેસ આપકરી જિહાં વાયદો હતો તિહાં આવીતિશે
 ભોગભોગવ્યાપઠે તત્કાલે જપચાત્તાપકરવાલાગો દેહોહું અભાગિઓ માહરો વ્રતભાગો તદા તે સ્ત્રી વોલિના સ્વામીહું તેણે સ્ત્રી કહ્યા સંસંતો ષાણો
 તે પ્રભાતિં ગુરાંની સમીપિ ગયો પ્રાય કિત પૂઠોને લીધોમન ગયા મળીએ સ્ત્રી આવિકની વુદ્ધા ૮૫ કથા અમચ્છે વર્હનનેપિતાદ્રવહ્નદત્તનેલાખનોમહિસ

નંદી ટીં

અપિ શિષ્યગણ હિતાયોદાહરણૈઃ સ્વરૂપં પ્રકટયતિ અભયેત્યાદિ ગાથાત્વયં અસ્યાર્થઃ કથાનકેભ્યોઽવસેયસ્તાનિ ચ કથા નકાનિપ્રાયોઽતીવ ગુરુણિ પ્રસિદ્ધા
 નિચ તતોગ્રંથાંતરેભ્યોઽવસેયાનિ દહત્વચ્ચરયોજના માત્ર મેવ કેવલં કરિષ્યતે તત્ત અમયન્તિ અભયકુમારસ્ય યચ્ચંડપ્રયોતાદર ચતુષ્ઠય માર્ગયં યચ્ચંડ
 પ્રયોતંબધ્વા નગર મધ્યેના રટન્તંનીતવાનિત્યાદિ સાપરિણામિકીબુદ્ધિઃ સેઠેન્તિ કાટ એટીતસ્ય ચત્ સ્વભાર્યાદુચ્ચરિતમવલોક્ય પ્રવ્રજ્યા પ્રતિપત્તિકરં યચ્ચ
 પુત્રેરાજ્ય મનુશાસતિ વર્ષા ચતુર્માસ કાનન્તરં વિહાર કમં કુર્વતઃ પુત્ર સમર્થ ધિગ્ જાતીયૈ રૂપસ્યાપિતાયાદ્યચ્ચરિકાયા આપન્નસલાયાસ્વદીયોયં ગર્ભ
 સ્વશ્ચ ગ્રામાન્તરં પ્રતિચલિતસ્તતઃ કથમહં ભવિષ્યામીતિ વદંત્યાઃ પ્રવચનાપયશોનિવારણાય યદિ મદીયો ગર્ભસ્તતોયોનૈર્વિનિર્ગચ્છતુનો ચે દુદરંભિત્વાવિનિ

मंदी टी०

३३२

गच्छत्वित्यतः शापप्रदानं सा परिणामिकीबुद्धिः कुमारैर्त्ति मोदकप्रियस्य कुमारस्य प्रथमेवयसि वर्त्तमानस्य कदाचिन्नृणां गतस्य प्रमदादिभिः सद्यये
 च्छमोदकान् भक्षितवतोऽजीर्णरोगे प्रादुर्भावादिति पूतिगन्धिवात कायसुखजतोया उन्नता चिंता यथा अहो तादृशान्यपि मनोहरा शिकणिकादीनि
 द्रव्याणि शरीर संपर्कं वशात्पूतिगन्धानि जातानि तस्मात् धिगिदमशुचि शरीरंधिग् व्यामोहो यदे तस्यापि शरीरस्य कृते जंतु पापान्वारभेते इत्यादि
 रूपासापरिणामिकीबुद्धिः ततः ऊर्द्धं तस्य शुभतराध्यवसाय भावतोऽन्तर्मुहूर्त्तेन केवल ज्ञानोत्पत्तिः देवन्ति देव्याः पुष्पवत्प्रभिधानायाः प्रब्रज्यां परिपाल्य
 देव त्वेनोत्पन्नाया तत्पुष्पचुलाभिधानायाः स्वपुत्वाः स्वप्ने नरक देवलोक प्रकटनेन प्रबोधकरणं सा पारिणामिकीबुद्धिः उदिउ दएति उदितोदयस्य
 राज्ञः श्रीकान्तापतेः पुरिमताल पुरेराज्यमनुसासतः श्रीकान्तानिमित्तः वाराण सीवास्तव्येन धर्म्मश्चिना राज्ञा सर्व वलेनसमागत्य निरुद्धस्य प्रभूत
 जनपरिचय भयेन यत् वैश्रवणमुपवासं कृत्वा समाज्जयस नगरस्यात्मनो अन्यत्र संक्रामणं सा परिणामिकीबुद्धिः साहचर्यनंदिषेणन्ति साधोः श्रेणिक पुत्रस्य
 नंदिषेणस्य स्वशिष्यस्य व्रतसुष्कित कामस्य स्थिरीकरणाय भगवद्दृष्टमान स्वामि वन्दन निमित्त चलित मुक्ताभरण श्वेतांबर परिधान रूपरामणीयक
 विनिर्जितामर सुन्दरीकक्षांतः पुरदर्शनं कृतं सा पारिणीकीबुद्धिः सचिनंदिषेणस्य तादृशमंतः पुरं नंदिषेण परित्यक्तं दृष्टादृष्टं संयमे स्थिरीभवूव
 धणदन्तेति धनदत्तस्य सुसुमायानिजपुत्याः चिलाती पुत्रेण भारितायाः कालमपेक्ष्यत्यल भक्षणं सा पारिणामिकीबुद्धिः सावगन्ति कोपिश्वावकः
 प्रत्याख्यात परस्त्री संभोगः कदाचिन्निज जाया सुखीभवलोच्छतताती वायुपपन्नसंसृतादृशं दृष्टातद्धार्यवाचितयन् नूनमेष यदि कथमप्येतस्मिन्नध्यवसाये
 वर्त्तमानोन्वियते तर्हि नरकगतिं तिर्यग्गतिंवायाति तस्मात्करोमि किंचिदुपायमिति तत एवं चिंतयित्वा स्वपतिमभाषीतृमात्वमातुरीभूरहन्तेनां विकाल
 वेलायां संपादयि ध्यामि तेन प्रतिपन्नं ततो विकाल वेलायामीषदंधकारे जगति प्रसरति स्वसख्या वस्त्राभरणानि परिधायसा सखी रूपेणरहसितमुपा

नंदी टी०

३३३

सृपत् स च सेयं मङ्गार्यासखीत्येवंगम्यतां परिभूक्तवान्परिभोगेकतेचोऽपगत कामाध्यवसायोऽस्मरञ्च प्राग्युहीतं व्रतंततोव्रत भंगोमेसमुदपादौति खेदं कर्तुं
प्रवृत्तस्तत्तद्भार्यातच्छै यथावस्थितं निवेदयामास ततो मनाक् स्थस्थीवभूव गुरु पादमूलं च गत्वा दुष्टमनः संकल्प निमित्तं व्रत भङ्गं विशुद्ध्यर्थं प्रायश्चित्तं प्रति
पञ्चवान् आविकायाः परिणामिकीबुद्धिः अमञ्चेति वरधनुः पितुर मातृस्य ब्रह्मदत्त कुमार विनिर्गमनाय यत्पुरुंगा स्वातनं सा पारिणामिकी बुद्धिः
खमएत्ति क्षपकस्य कोपवसेन भत्वा सर्पत्वेनोत्पन्नस्य ततोपि मृत्वाजात राजपुत्रस्य गृह्या प्रतिपत्तौ चतुरः क्षपकान् पर्युपासीनस्य यत् भोजनवेलायान्तैः
क्षपकैः पात्रे निष्ठूत निक्षेपेपि क्षमा करणमात्र निन्दनं क्षपक गुण प्रशंसा सा पारिणामिकीबुद्धिः अमञ्चपुत्ति अमात्य पुत्रस्य वरधनुर्नाम्ना ब्रह्म
दत्त कुमार विषये दीर्घं दृष्ट स्वरूप आपनादिषु तेषु प्रयोजनेषु पारिणामिकीबुद्धिः चाणक्येति चाणक्यस्य चंद्रगुप्तस्य राज्यमनुशासतोभांडागारे निष्ठिते
सतियदेकदिषसजानाश्चादियाश्चनं सापारिणामिकीबुद्धिः शूलभट्टेति शूलभट्टस्वामिनः पितरिमारितेनन्देना मातृपदपरिपालनाय प्रार्थ्यमानस्यापियत्प्रव
ज्या प्रतिपत्तिकरणं सा पारिणामिकीबुद्धिः नासिकसुन्दरीनंदेति नासिकपुरे सुन्दरीभर्तुर्नन्दस्य भ्राता साधुनायको र शिरसि नयनं यत्तदेव
मिथुनं कं दर्शितं सा पारिणामिकीबुद्धिः वदरति वज्र स्वामिनो बालभावेपि वर्त्तमानस्य भातरमवगणय संघ वज्रमान करणं सा पारिणामिकीबुद्धिः

सूत्र

१२ खमए अमञ्चपुत्ते चाणक्येचैव शूलभट्टेय नासिकसुन्दरीनंदे वदरेपरिणामिया बुद्धौ १३ चलणाहण आमंडेमणौय

भाषा

कराव्यो तिवारि पहिली सुरंगहते देवरावीतिवारेवेटाने पासे सुखौ कुमरने उगारियो एकथा ८६ १२ खमए० क्रोधना फल जाणी कुरगडु जट्टि
खरथूच्याते अव गुणनलीधो ८७ अमञ्च पुत्ते० महितानो वेटोवर्द्धन तिणे आपणी बुद्धीकरीने ब्रह्मदत्तकादिओ वनमध्ये पूठे कटका आव्या तलाववीटिउ

નંદી માં

૨૩૪

પગિઆવી રાત્રિ વર્હન પાળીલેવા આવ્યો અંધારપછે ડોઝોટી તદાપાળી ભરતાં બહાર જાણી સાચું માંમસૂર્જાગત ઘયોપેલેસૂચો જાંથીકાંડોપાછા
 આથા સમસ્યાકરી જીતી મુશ્કેલી સાહેસારે તેજી બુંધપાડુંતિવારે નામેનાટો વર્હન સજીવની નિર્જીવની ગોલીવાંધી મુજતા પ્રમુખ આપણુકુટુંબવાંધિ
 ચોક્કે તેજીકાંડાવિવાજેદેદને રાખિવાદોધાકે તિહાં હદમટ જોગીયદે આવ્યો તેદેદને હાથિપેરવી સુવર્મધાતુ આપીતે રીક્ષિત સમીપવર્તી રાજ્યો
 એકદા વર્હનની સ્ત્રીની આંખિ દુઃખતે રોતીસાંભલી ટેદપૂર્વિકા દેદેકચી દુઃખનીવાર્તા ગોલી આપીએ જદે મુજતાને આપે કહિજ્યો સઘલાં આંખિ
 ઘાતજ્યો જિમ સઘલાને સમાધિહૂર તેમધેચારી જીતી જેહ વર્હન આવ્યોકું તુમેગોલીઆજ્યો જિમલેદે જાઓ તિમકીધો સ્વત્યુવત્યયાં વર્હને
 આગેદેદને કહિજ્યો જેસ્વત્યુ કમાહરે જોડૂયેકે વીરસાધિવા તદાસર્વ મનુષ્યસઘા જાણી રાણી વીનવીતી રાણીદ કહિજ્યો કુસ્થાનકનાજ્યો તેદેદે
 જાણિ આનાચીદકાદુ એજોગીને જોડૂયેકે આવી કહિજ્યો વર્હને કહિજ્યો જાસર્વ સ્વત્યુ ક સ્વસ્ત્રીવન ભૂમિકાદુ લેદૂર્મકિ રાત્રિદુમાહરે વીર સાધ
 વાકે તેજેમ્કયા કહિજ્યો દિનપાંચતયા સાતમાહરી વાટમજોસ્યો દુમકહીકાદુ લોભદેસાહો ગયો સર્વસ્વજનને વિમુર્ચ્ચતકીધા સાવચેતયયા તદાવો
 લ્યારે વર્હનતુંદુઠાંકિહાંથી જીતેહવા આવ્યોકું ચાલ્યા કોડ મિતને ગાંમિસૂચ્યા આપણપુંજહાદત્તની ગવેષણાદુ ગયો એતેહનીપારિણામિકી વુજી ૭૭
 ચાણકે ૦ ચાણક કુપ્રધાન રાજા ચંદ્રગુપ્તે કાદ્યો તદાકેતલે કાલિદ રાજાને મારિઓ રાજાનો વેટો રાજ્ય સ્થાપિઓ તેહનાપાઠિલા રાજ
 પુત્રચાણીકનેનમાનેન ગરે ચોરીયાવાલાગી કોટવાલલાંચીઓથયોચોરેવ્યાપ્યોતદા કોટવાલ રૂડોનહી એહવુ જાણીકાના ચોરછીંડે નલદા
 મકોલીકે તે નલ દામ કોટ વાલકીધો વુજીકરીનેચોરમાસ્યો ૯ કથા ૮૬ યૂલભદે ૦ કોડુ એક મટ ૫૦૦ ગાથારાજાને દિનર પ્રતિ સંભલાવતો
 તેહને રાજાલાલ દામ આપ તો સકડાલે વુજી કેલવી આપણીવેટી સમીપે ૫૦૦ ગાથાકહાવી ઇત્યાદિક યૂલભદ્ર સરીડ વેહં માર્દે સરીચી પ્રધાને વાપ

नंदी भा०

६२५

मारिउ थूलभद्रने राजाई प्रधान करवातेडिओ वाप स्वरूप जाणीने चारित्र लीधो ६० नासिक० नासिक नगर तिहां सुंदरीनो भर्तार नंदणनो भाई साधुनंदणनोमन विकलथयोविषयउपरिइम जाणीनेमेरुलेइ देवतानाभोग देखाआदेखाडोनेमन वालिउएपरिणामिकीबुद्धि६१ वयरे० वररखामीनीकथा वालिक पणि मातामाग्यो आवकेन्याय कीधो जे एक पासे रमकडा धननोडिग लोकीजे एक पासे रजोहरणो सुहपती सुकीए जे ल्येते सही तिवारे सुहपती रजो हरणो वयरे धाई लीधाए दुहा ए कथा ६२ १७ गाथार्थः चलणाचण० कोई एक राजा प्रति कोइ तरुण पुरुष वो लिउ स्वामिनवा पुरुष राखीइं गरढा लीलरीवंत पल्या मस्तक ते भुंढादीसे तदाराजाइं विमासीने वो लिउ अहोभाइ मुक्कने माथा मांछिपगेकरी मारेतेहने खुं दीजेति वारेतरुण पुरुषवोल्यास्वामितेहनाखंडोखंडकीजेतिवारेराजागरढानेतडीपुक्रियो तिवारेथिवरवो लिओ स्वामिविमासीनेक्रुहिस्युं तिणे एकांतिजईनेविमा सीनेवो लिओस्वामितेहनेआभूषणादिक दीजेआराधोएराजासरीषोकरोने राजसमीपेराखीतेराजासमभ्योजेगरढातेसंहित समीपेराखीइ६३ आगंडे० कु गेएकेकाचनु आंवोकरोप्रत्यक्षसर्व अवयवाणीओपणिकोइ विगतनलहेए केविचारीओएकतो अकालविजुंतोआकहंती जूंतोकाठुंभारेसही कांचनुके ६४ मणीय० कोइएक सूर्यदलउपरीचढीर नेनित्यपंखीनाइंडावचानेधायेतेएकदा पडि उमणि विकटी तेसूर्यमस्तकपटकीर मुलमणि कुआनेकांटे पडी तेहनी किरणेकरी कुपनो जलरातोथयो कोई एक बालिकरमतो आयोपाणीरा तो दीठोपिताथिवर आगलंकहिओ ते विमासी कुवापासे आविओ मिणदेखीने लीधो ए कथा ६५ सूर्येय० चंडको सीयो सूर्यघणा लोकाने मारतो तेएकदा श्रीवीर वर्द्धमान जिन तेहनाबिलसमीपे आविरह्या काउसग करीने उभाके तेणेइंरी सचढावी साहमोजोयो आवाधानयइभुंविओ विठिउपरिविमासी रहिओ तेभले अथवसाये करीजाति स्वरणउपनो गामसमीपे आवीने विलमांछिसुखधालिपुछ बाहिरराखी रहिओ लोकेविटं व्योषणेचोखे अथवसाय करी तिहां धीमरीने देवता ययो ६६

नंदी टी०

३३६

सूत्र

भाषा

चलणादणएत्ति कोपिराजा तरुणैर्युद्धाच्यते यथा देवतरुणा एव पार्श्वे धियं तां किं स्यविरैर्बलिपलित विशोभित शरीरैस्ततो राजातान् प्रतिपरीक्षा निमित्तं त्रूतेयोमांसिरसि पादेन ताडयति तस्य कोर्दंड इतितेप्राङ्गस्तिलमात्राणि खंडानि सविकृत्यमार्यते इति ततः स्यविरान् पप्रच्छतेवोचत् देवपरिभाव्य कथयामः ततस्तेरेकांते गत्वा चिंतितं कोना मद्दय वल्लभां देवीमतिरिष्याम्यो देवं शिरसि ताडयितुमाटे हृदयवल्लभा च देवि विशेषतः सन्मान नीयेति ततस्ते समागत्य राजानं विप्रपया मासुर्देव स विशेषतः सुत्कारणीय इति ततो राजा परितोषमुपागमत् स्नान्प्रशंशितवान् को नाम वृद्धान्विहायान्य एवंविध बुद्धिभाग्भवति ततो सदैव स्यविरान् पार्श्वे धारयामास न तरुणानितिराजः स्यविराणां च पारिणामिकीबुद्धिः आमंडन्ति कृत्रिम मामलक मिति कठिनत्वाद् कालत्वाच्च केनापि यथावस्थितं जातं तस्य पारिणामिकीबुद्धिः मणन्ति कोपिसर्पो वृक्षमारुह्य स दैवपक्षिणा मंडानि भक्षयति अन्यदा च स वृक्षस्थितो निपातितः मणित्य तस्य तत्रैव क्वचित्प्रदेशे स्थितः तस्य च वृक्षस्याधस्तात् कूपोऽस्ति उपरिस्थित मणिप्रभावाच्छरितं च सकलमपि कूपोदकं रक्ताभूतमुपलक्ष्यते कृपादाकृष्टश्च स्वाभाविकं दृश्यते एतच्च बालकेनापि निजपितुः स्यविरस्य निवेदितं सोपि तत् समागत्य सम्यक् परिभाव्य मणिं गृहीतवान् तस्य पारिणामिकाबुद्धिः सम्प्रेति सर्पस्य खंडकौशिकस्य भगवन्तं प्रतिवाचिंताऽभूत् इहगयं महात्मेत्यादि कासा पारिणामिकीबुद्धिः खगन्ति

सम्प्रेय खगिथूभिंदे परिणामिया बुद्धीए एवमाईउदाहरणा १४ सेतं असुयनिस्त्रियं सेकिंतं सु यनिस्त्रियं सुयनिस्त्रियं

खग्नि० कोर्दे एक आवक प्रथम जीवनव यमाहिब्रत भंगयद् धर्म अणकरतोयको चत्तुपास्युते मरीने खडगीपणे उपनोचोपदय्यो ते केहवोद्धवोतेहने चालतावेळं पासे चर्मलटके ते पयना च उपदाने षणामनुष्याने मास्वामारीनेपळे एकपंथे जिनसाध आख्यातेसाधानेपंथे जातादेखीनेतेधाइ आख्योपणि

नंदी भा०

३३७

साधनेप्राभवौन सकेमारवाअशक्तिवंतहेते विमासतांथकांजातिस्मरणज्ञानपामीने तिवारेअरिआचारछांछातेमरीनेदेवलोकगयो तेपारिणामिकीबुद्धि१०
 भूभिदे० विसाला नगरीचेडो महाराजा भागे नगर मांहिपेटो तेवरसवारे लगीगढरोह ऊतो कोणिकचढिओ तेवेऊंवाजी आब्याचिंतापर ऊयाते
 कोणिके कहियो अहो कोई जेविसाला नगरीभांजे तिवारे निमतिइकहियो जे एक ऋषि स्वरुहे वेसालानदीने कुलिते आपणेवसि करोते तेभा
 जीदे तदापडहोवजाव्यो कोई एक वेस्वामगधकाई पडहोव्योते आविकाथई भणीने वांदवास परिवार आवीतेणे रुतिनेवांद्योमाया मांडीधर्मसां
 भलेतेऋषि अचपाणीते संघमांहिथी आणे एकदाऽजमपालगोठो अचपांणी मांहिघाल्योवओषल लागीनटवलथयो तेमागधतिहां सारसंभालकरेस्वामि
 ऊंतुहारी जनिज आविकाछु रखेमाहरीकांरइ संकाकरोते सारकहेहे तेएकदाऋषिस्वर निद्राभरि सुतोते आवीआंवाअधोकाया इनीचोयते चाटवा
 लागीऋषिजागीओ आश्चर्य भूतथयो बोल्युए सुंस्वामी एफेरोजे जे माहरोभाग्य जे तुहारी वेयावचथाइ जाववसिकीधो भोगभोगवे एकदाकहियो
 स्वामिकांइ उपायहे जेविसालाभाजे तेकहियो हांके गयोचेडाने मिल्योचिंता परथया देखीकहियोस्वामी सुनिसुवतनोयूभ पडावोजिम कटकभाजे
 यूभधणावतांर कटकपाओ वेअरगाडलगे गयुपहे सर्वभागापहे वैसालाभाजीए वेस्वानीबुद्ध ए कथा १८ ए० एतेपारिणामिकी बुद्धि१० एह आदीदेइ
 नेएतलाउ० उदारणपारीणामिकी बुधीवाकहिवा २२ उदाहरणसे० तेए अणसांभल्याथकी अर्थादिकजाणेसे० ते अथहिवेकि० केहवोभति ग्यानसु०
 जे सांभल्याथकी अर्थादिक जाणेसु० ते केहवोज्ञान जेमतिज्ञाने करीसांभल्या ते गुरु कहेहे च० मति ज्ञानचार प्रकारप० प्रख्याकह्यातीर्थ करगण
 धरेड० समय वस्तु अर्थादिकनो ग्रहवोरइ० ते अर्थानो विचारणा करवो ते वस्तु अर्थः२ धाते वस्तु अर्थनो निश्चयनो करवोधा० ते वस्तु अर्थनो
 धारीराधो तेधणाकाललगे राखे४ से० तेहिवेकि० कुणउ० समुचय अर्थादिकनो ग्रहवोते गुरुवोल्याउ० ते अर्थादिकनादु० वेप्रकारेप० तीर्थकरगणधरां

नंदी टी०

३३८

सूत्र

भाषा

कोपि आवकः प्रथम यौवनमद मोहितमना धर्म्मम कृत्वा पञ्चत्वमुपगतः खड्गसमुत्पन्नः यस्य गच्छतोदयोरपि पार्श्वयोश्चर्म्माणि लब्धते सजीव विशेषः खड्गः स चाटव्यां चतुष्पथे जनंमारयित्वाखादति अन्यदाचं तेन पथागच्छतः साधुन् दृष्टवान् स चाकमितु न शक्नोति ततस्तस्य जाति स्मरणं भक्त प्रत्याख्यानं देवलोक गमनं तस्या पारिणामिकीबुद्धिः यूभन्ति विशालायां पुरि कूलबालकेन विशाला भंगाय यन्मुनिसु व्रतस्वामि पादुकासूपोखातनं सातस्य पारिणामिकीबुद्धिः पारिणामिक्या दुद्धेरेवमादीन्युदाहरणानि सेतमित्यादि तदे तदश्रुत निश्चितं से किंत मित्यादि अथ किं तत् श्रुतनिश्चितं मति ज्ञानं गुरुराह श्रुतनिश्चितं मतिज्ञानं चतुर्विधं प्रश्नतं तद्यथा अवग्रहर्दंष्ट्रा अपायधारणा च तत्र अवग्रहणमवग्रह अनिर्हेद्य सामान्य मात्र रूपार्थ ग्रहणमित्यर्थः यदाह चूणिक्तत् सामान्यरूपादि विसेसणरहित्यस्य अनिर्हेद्यस्य अवग्रहणमवग्रहण इति तथा र्दंष्ट्रनमीडासङ्गतार्थ पर्यालोचन रूपा चेष्टा इत्यर्थः किमुक्तं भवति अवग्रहादुत्तर कालमवायात्पूर्वसङ्गतार्थ विशेषो पादानाभिमुखोऽसङ्गतार्थ विशेष परित्यागाभिमुखः प्रायोऽत्र मधुरत्वादयः शंखादि शब्द धर्म्मादृष्टान्ते न खर कर्कश निष्ठुरतादयः शंखादिशब्दः धर्म्मा इत्येवं रूपोमति विशेषः र्दंष्ट्रा आहव भाष्यकृत् भूयोभूय विसेसा दाणत्तामाभिमुख मोहा तथा तस्यैवावग्रही तस्यै वहितस्यार्थस्य निर्णयरूपोऽध्यवसायोऽवाया शंख एषा यंशार्द्ध एवायमित्यादि रूपावधारणात्मकः प्रत्ययोऽवग्रह इत्यर्थः तस्यै

चउविहं प्रसूतं तंजहा उग्राहोर्दंष्ट्राअवाए धारणासेकिंतं उग्राहे उग्राहे दुविहे प्रसूतेतंजहाअत्योग्राहेयवंजमुग्राहेअ

कक्षुं ते कहैकेअ० अर्थादिकनो ग्रहण तेहना असंख्याता समय ग्रह्याहे तेचरमसमयअंत सुज्जत्तं जेग्रहेऽर्थादिक ते अर्थाव ग्रहकहीयेव० जे उपगरणते इन्द्रियाकरी ग्रह्यापुदगल तेणेकरी जाणवो ते व्यंजनावग्रहसे० तेकि० केहवोव० व्यंजणा ते पुदगलानो ग्रहवो व्यंजनाव ग्रहच० चार प्रकारेप० प्रह

नंदी टी०

३६

वार्थस्य निर्णयस्य धारणां धारणा सा च त्रिधा अविच्युतिर्वासना अतिश्च तत्र तदुपयोगावधिष्यंद मविच्युतिः सा चांतमुर्हन्त प्रमाणा ततस्तथा
 आहितोयः संस्कारः सा वासना सा च संख्येयम संख्येयं वा कालं यावद्भवति ततः कालान्तरे कुतश्चित् तादृशार्थ दर्शनादि कारणात्संस्कारस्य प्रवोधेयत्
 ज्ञानमुदयते तदे वेदंयन्मया प्रागुपलब्धमित्यादि रूपंसा अति उक्तञ्च तदनन्तरं तदव्याविच्यवर्णजोऽवासना योगो कालान्तरेणजपुण अणुसरणं धारणा
 साउ १ एतावाविच्युति वासना अतयो, धारण लक्षण सामान्यान्यर्थयोगात् धारण शब्दाभ्याः से किंतमित्यादि अथकोयमवग्रहः सुरिराह अवग्रहो
 द्विविधः प्रज्ञप्तसदृशा अर्थावग्रहश्च व्यंजनावग्रहश्च तत्र अर्थते इत्यर्थः अर्थस्यावग्रहं अर्थावग्रहः सकल रूपादि विशेष निरपेक्ष्या निर्देश्य सामान्यमत
 रूपार्थग्रहण मेक सामयिकमित्यर्थ तथा व्यज्यते अनेनार्थः प्रदीपे नेव घट इति व्यञ्जनं तदुपकरणेन्द्रियस्य श्रोत्रादेः शब्दादिपरिणत द्रव्याणां च परस्परं
 सम्बन्धः सम्बन्धे सतिसोर्थः शब्दादिरूपः श्रोत्रादीन्द्रियेण व्यञ्जितुं शक्यते मान्यथा ततः सम्बन्धो व्यंजनं तथाचाहभाष्यकृत् वंजिज्जज्ञेण त्योषडोव्य
 हीवेण वंजनं तं च उवगरणिंदिय सहाइ परिणय दव्वसंवंधो १ व्यंजनेन संवंधोनावग्रहणं संख्यमानस्य शब्दादि रूपस्यार्थस्य व्यक्तरूपः परिच्छेदोव्यंज
 नावग्रहः अथवा व्यजन्ते इतिव्यंजना निरुद्धल्लमिति वचनात्कर्मण्य नट व्यंजनानां शब्दादि रूपतया परिणतानां द्रव्याणामुपकरणेन्द्रियसंप्राप्ता नाम
 वग्रहोऽव्यक्तरूपः परिच्छेदा व्यंजनावग्रहः अथवा व्यज्यते अनेनार्थः प्रदीपे नेव घट इति व्यंजनं उपकरणेन्द्रियं तेन स्वसंबन्धस्यार्थस्य शब्दादेरवग्रहणम
 व्यक्तरूपोवः परिच्छेदा व्यंजनावग्रहः इत्यमतभाषना उपकरणेन्द्रिय शब्दादि परिणत द्रव्यसंबंधे प्रथम समया दारभ्यार्थावग्रहात् प्राक्यामुपमन्त
 सच्छिंतादि पुरुषाणामिव शब्दादि द्रव्य संबधमात्र विषया काचिदव्यक्त ज्ञानमात्रा सा व्यंजनावग्रहः स चांतमुर्हन्त प्रमाणाः अत्राह ननु व्यंजनाव
 ग्रह वेलायां न किमपि संवेदनं संवेद्यते तत्कथमसौ ज्ञानरूपोऽपीयते उच्यते अव्यक्तत्वाच्च संवेद्यते तत्त्वे न किञ्चिदोषः तथाहि यदि प्रथम समयेपि

नंदी टी०

३४०

शब्दादि परिणत द्रव्यै रूपकरणेन्द्रियस्य संघटौ काचिदपि ज्ञानमात्रा भवेत् ततो द्वितीयेपि समयेन भवेत् विशेषा भावादेवं यावच्चरम समये ज्ञानमर्था
 वग्रह रूपं जायमानमुपलभ्यते ततः प्रागपि कापि कियती ज्ञानमात्रा दृष्टव्या अथमन्येषा माभूत्प्रथमसमयादिषु शब्दाधि परिणत द्रव्य संबंधेपि काचिदपि
 ज्ञानमात्राशब्दादिपरिणतद्रव्याणां तेषु समयेषु श्लोकत्वाच्चरमसमयेतु भविष्यति शब्दादिरूपपरिणतद्रव्यसमूहस्य तदानींभूयसे भावात् तदद्युक्तं यतो
 यदिप्रथमसमयादिषु शब्दादिद्रव्याणां श्लोकत्वात्संघटतावयवतापि काचिदपि ज्ञानमात्रानसमुल्लसेत् तर्हि प्रभूतसमुदायसंपर्केपि न भवेत् न खलुसिकताक
 णेषु प्रत्येकमसति तैललेखे समुदायेतैलं समुद्भवदुपलभ्यते अस्ति च चरमसमये प्रभूतशब्दादिद्रव्यसंघटौ ज्ञानं ततःप्राक्तनेष्वपि समयेषु श्लोकश्लोकतरै
 रपि शब्दादिपरिणतद्रव्यैः संबंधे काचिदवयवज्ञानमात्राभ्युपगन्तव्या अन्यथाचरमसमयेपि ज्ञानानुपपत्तेः तथाचोक्तं जंसव्वज्जानवीसुं सव्वेसुवितं नरेणु
 तेज्जं च पत्ते यमणिच्छन्तो कडमिच्छसि समुदएणाणं ? ततः स्थितमेतत् व्यञ्जनावग्रहो ज्ञानरूपः केवलं तेषु ज्ञानमव्यक्तमेव बोद्धव्यं च शब्दौ स्वगतानेक
 भेदसूचकौ ते च स्वगता अनेकभेदा अग्रे स्वयमेव सूत्रतावर्णयिष्यन्ति आह प्रथमं व्यञ्जनावग्रहो भवति ततो अर्थावग्रहः ततः कस्यादिह प्रथममर्थाव
 ग्रह उपन्यस्तः उच्यते स्पष्टतयोपलभ्यमानत्वात् तथाच्यर्थावग्रहः स्पष्टरूपतया सर्वैरपि जन्तुभिः संवेद्यते शीघ्रतरगमनादौ सकृत् स्वरमुपलंभे मयाकि
 क्षितदृष्टं परं न परिभाषितं सम्यगिति व्यवहारदर्शनात् अपिचार्थावग्रहः सर्वेन्द्रियमनोभावा व्यञ्जनावग्रहस्तु नेति प्रथममर्थावग्रह उक्तः संप्रति तु
 व्यंजनावग्रहादूर्ध्वमर्थावग्रह इति कममाश्रित्यप्रथमं व्यंजनावग्रहस्वरूपं प्रतिपिपादयिषुः शिष्यप्रश्नकारयिति सेकिंतमित्यादि अथ कोयं व्यंजनावग्रहः
 आचार्य आह व्यंजनावग्रहश्चतुर्विधप्रज्ञप्तस्तद्यथा श्रोत्रेन्द्रिय व्यंजनावग्रह इत्यादि अत्राह सत्संपंचस्विन्द्रियेषु पष्ठेच मनसि कस्यादयंचतुर्विधोव्यावर्णते
 उच्यते इह व्यंजनमुपकरणेन्द्रिय शब्दादिद्रव्याणां च परस्परं संबंधउच्यते संबंधश्चतुर्णामेव श्रोत्रेन्द्रियादीनां नयनमनसोस्तयोरप्राप्यकारित्वात् आह

नंदी टी०

३४१

कथमप्राप्यकारित्वं तयोर्वसीयते उच्यते विषयकृतानुग्रहोपघाताभावात् तथाहि यदिप्राप्तमर्थं चक्षुर्मनोवाग्ङ्गीयात् तर्हि यथास्पर्शनेन्द्रियं स्वक्चन्दनादिकं अंगारादिकंच प्राप्तमर्थं परिच्छिदत्तकृतानुग्रहोपघाताभावात् भवति तथाचक्षुर्मनसी अपि भवितां विशेषाभावान् न च भवतस्त्वादिप्राप्यकारिणी तेन तु दृश्यते एवं चक्षुषोपि विषयकृतानुग्रहोपघातौ न तथाहि घनपटलविनिर्मुक्ते नभसि सर्वतो निविडजरठिमोपेतं करप्रसरमभिसर्पयंतमंसुमालिनमनवरतमवलोकमानस्य भवति चक्षुषोविघातः शशंककरकदम्बकं यदिवातरंगमालोपशोभितं जलतममण्डलं च शाडलं निरीक्ष्यमाणस्य चाशुग्रहः तदेतदपरिभावितभाषितं यतो न ब्रूमः सर्वथाविषयकृतानुग्रहोपघातौ न भवतः किंत्वेतावदेव वदामो यदाविषयं विषयतया चक्षुरवलंबते तदा तत्कृतानुग्रहोपघातौ तस्य न भवत इति तदप्राप्यकारिशेषकालंतु प्राप्तेनोपघातेनोपघातो भविष्यत्यनुग्रहकेण चानुग्रहस्तत्तांशुमालिनोरश्रयमववापि प्रसरमुपदानोयदांशुमालिनः सन्मुखमीक्ष्यते तदा ते चक्षुर्देशमपि प्राप्नुवन्ति ततश्चक्षुः संप्राप्तास्ते स्पर्शनेन्द्रियमिव चक्षुरुपगच्छन्ति शीतांशुरश्रयश्च स्वभावत एवशीतलत्वादनुग्रहकास्ततस्तेचक्षुः संप्राप्ताः संतस्तेस्पर्शनेन्द्रियमिव चक्षुरनुगच्छन्ति तरङ्गमालासंकुलजलावलोकने च जलकणसंघट्टशमीराव यवसंस्पृतानुग्रहोभविति शाड्वलतममण्डलावलोकनेपि शाड्वलतमच्छायासंपर्कशीतोभूत समीरणसंस्पर्शात् शेषकालंतुजलाद्यवलोकनेअनुग्रहाभिमानउपघाताभावादवसेयः भवति

सूत्र

सेकिंतं वंजणुग्गहे वंजणुग्गहेचउव्विहे पसुत्ते तंजहा सोदुंदिय वंजणुग्गहे धाणिंदिय वंजणुग्गहेजिभिंदियवंजणुग्गहे

भाषा

प्यातं तेजिमहे तिम कहेकेसो० ओतेन्दीकरी शब्दना पुदगल ग्रहीने शब्दसांभलवोव० ग्रहवोषा० नासिकाइकरी गंधना पुदगलानो समुचय अर्थनो ग्रहवो२ जि० जिभेन्दीकरी तेरसना पुदगलानो अर्थ समुचय ग्रहवो३ फा० फरसइन्दीकरी खरखरादिक फरसना पुदगलानो समुचय अर्थः४ एचिऊ

नंदी टी०

३४२

चोपधाताभावेनुग्रहाभिमानो यथातिसूक्ष्माक्षरनिरीक्षणादिनिवृत्त्य यथासुखं नीलरक्तवस्त्राद्यवलोकने इत्थं चैतदङ्गीकर्त्तव्यमन्यथा समाने संपर्के यथासूर्य
 मोक्षमाणस्य सूर्येणोपघातो भवति तथाहुतवहजलमूलाद्यालोकने दाहत्केदपाटनादयोपि कक्षान्भवन्तीति अपिच यदिचक्षुः प्राप्यकारितर्हि स्वदेश
 गतरजोमलांजनशिलाकादिकं किंनपश्यति तस्मादप्राप्यकार्यं चक्षुः ननु यदिचक्षुरप्राप्यकारि तर्हि मनोवत् कक्षादविशेषेण सर्वानपि दूरव्यवहितान्दीनयान्
 नगृह्णाति यदिहि प्राप्तं परिच्छिंद्यात् तर्हि वा देवानां दूतमदूरदेशं गृह्णीयात् नादृतं दूरदेशं वा तत्र चक्षुरश्वीनां पगमनासम्भवः संपर्कासंभवात्ततो
 युज्यते चक्षुषोऽग्रहणाग्रहणेनान्यथा तथाचोक्तं प्राप्यकारिचक्षुःपलब्धपलब्धोरनाचरणेतरा प्रेक्षणात् अदूरेतरा प्रेक्षणाच्च यदिहि चक्षुरप्राप्यकारिभवेत्
 तदा वरणभावादेनुपलब्धिरन्यथोपलब्धिरिति न स्यात् न हि तदावरणमुपघातकरणसमर्थं प्राप्यकारित्वे तु सुर्तद्रव्यप्रतिघातादुपपत्तिमानव्याघातः
 अतिदूरे च गमनाभावादिति प्रयोगश्चात्र न चक्षुषोविषयेप्रणमनमप्राप्यकारित्वात् मनोवत् तदेतदप्युक्ततरं दृष्टान्तस्य साध्यविकलत्वान्नखलु
 मनोप्यथेधात् विषयान् गृह्णाति तस्यापि सूक्ष्मेष्वागमगम्यादिषु अर्थेषु मोहदर्शनात्तस्माद्यथा मनोऽप्राप्यकार्यापि स्वावरणक्षयोपशमसापेक्षत्वात् नि
 यतविषयं तथाचक्षुरपि स्वावरणक्षयोपशमसापेक्षत्वादप्राप्यकार्यं योऽप्यदेशावस्थितं नियतविषयमिति व्यवहितानामुपलंभ प्रसंगेनापि दूरदेशस्थि
 तानामपि अपिच दृष्टमप्राप्यकारित्वेपि तथास्वभावविशेषाद्योग्यदेशापेक्षया यथावस्त्रां तस्य नखलु त्वयस्कांतोयसोप्राप्यकर्षणे प्रवर्त्तमानः सर्वस्याप्यथ
 सोजगद्वर्त्तिन आकर्षको भवति किन्तु प्रतिनियतस्यैव शङ्करस्वामीप्राह अयस्कांतोपि प्राप्यकारी अयस्कांतच्छायाणुभिः सह समालम्ब्यमाणवस्तुनः संब
 धभावात् केवलं तेच्छायाणवः सूक्ष्मत्वान्नोपलभ्यंते इति तदेतदुक्तप्रलपितं तदुपग्राहकप्रमाणाभावात् नहि तत्र छायाणुसंभवग्राहकं प्रमाणमस्ति नवा
 प्रमाणकं प्रतिपन्नं शक्तुमः अथास्तिग्राहकं प्रमाणमनुमानं इह यदाकर्षणं तत्सर्वपूर्वकं यथायोगोलकस्य संदेशेन आकर्षणं वायसोऽस्कांतेन तत्रसाक्षा

नंदी टी०

३४३

दयस्कांतेसंसर्गः प्रत्यक्षवाधित इति अर्थात् क्वायाणुभिः सह द्रष्टव्यमिति तदपि वालिशजल्पितं हेतोरनैकांतिकत्वात् मन्त्रेण व्यभिचारान्तथाहि मन्त्रः
 स्वर्यमाणोपि विवक्षितं वस्त्राकर्षति नच तत्र कोपि संसर्गमिति अपिच यथाक्वायाणवः प्राप्तमयः समाकर्षेति तथा काटादिकमपि प्राप्तं कस्मान्नाकर्षति
 शक्तिप्रतिनियमादिति चेत् मनसःशक्तिप्रतिनियमोऽप्राप्तावपि तुल्यएवेति व्यर्थं क्वायाणुपरिकल्पनं अन्यत्वाच्च अस्ति चक्षुषःप्राप्यकारित्वेव्यवहितार्थान्नु प
 लब्धिरनुमानं प्रमाणं तदयुक्तमत्रापि हेतोरनैकांतिकत्वात् काचाभ्यपटलकुटिकैरंतरितस्याप्युपलब्धेः अथेदमाचक्षीथानायनारस्वयो निर्गत्यतमर्थं गृह्ण
 न्तिनातनाश्चरस्वतसौजसत्वाच्च तेजोद्रव्यैः प्रतिस्खल्यंते ततो न कश्चिद्दोषः तदपि न मनोरममहाज्वालादौ स्वलतोपलब्धेः स्तस्मादप्राप्यकारिचक्षुरिति स्थितं
 एवंमनसोऽप्राप्यकारित्वं तत्रापि विषयकृतानुग्रहोपघाताभावादद्यथातयदिचिंतायामनुग्रहोऽग्निशक्तादिचिंतायां चोपघातो भवेत् ननु दृश्यते मनसोपि
 हर्षादिभिरनुग्रहः शरीरोपचयदर्शनात् तथाहि हर्षप्रकर्षवशान् मनसोपि पुष्टताभवति तद्वशाच्च स्वशरीरस्योपचयस्तथोपघातोपि शोकादिभिर्हृष्यते शरी
 रदौर्बल्यो रक्षितादिदर्शनात् अतिशोककरणतोहि मनसोविघातः संभवति ततः तदवशात् शरीरदौर्बल्यमतिचिंतावशात्त्वद्भोगति तदेतदतीवासं बद्धं
 यतइह मनसोप्राप्यकारित्वं साध्यमानं वर्तन्ते विषयकृतानुग्रहोपघाताभावात् नचेहविषयकृतानुग्रहोपघातौ त्वया मनसो दृश्येते तत्कथं व्यभिचारोम
 नस्तु स्वयं पुद्गलमयत्वात् शरीरस्यानुग्रहोपघातौ करिष्यति यथेष्टानिष्टरूप आहारस्तथाहि दृष्टरूप आहारपरिभुज्यमान शरीरस्य सौषमाघत्तेऽ
 निष्टरूपघातं तथा मनोप्यनिष्ट पुद्गलोपचितमिति शोकादिचिंतानिवन्धनं शरीरस्य हानिमादधाति दृष्टपुद्गलोप चितं च हर्षादिकारणं पुष्टिं उक्तंच
 दृष्टाणिष्ठाहारभावहारो ह्येतिपुष्टिहाणीचो जहतहमणसोताउ पुगलगुणउत्तिकोदोसो तस्मान् मनोपि विषय कृतानुग्रहोपघाताभावाद प्राप्यका
 रीतिस्थितं इह सुगतमतानुसारिणः श्रोत्रमप्राप्यकारिप्रपद्यंते तथाच तदुग्रव्यशुः श्रोत्रं मनोप्राप्यकारीति तदयुक्तमिहाप्राप्यकारितत्वं प्रति

नंदी टी०

३४४

पक्षुंशक्यंते यस्य विषयकृतानुग्रहोपघाताभावो यथाचक्षुर्मनसोः श्रोत्रेन्द्रियस्य च शब्दकृतउपघातो दृश्यते सद्विजातवालकस्य समीपे महाप्रयत्न ताडितभङ्गुरी भङ्गुरी अवणतोयहा विद्युत्प्रपातेः तत्प्रत्यासन्नदेशवर्तिनां निर्घोषश्रवणतोवधिरी भाव दर्शनात् शब्द परमाणवो हि उत्पत्तिदे शादारभ्य सर्वतो जलतरंगन्यायेन प्रसरंमभिगच्छन्नां श्रोत्रेन्द्रियदेशमागच्छति ततः संभवत्युपघातः ननु यदि श्रोत्रेन्द्रियं देशप्राप्तमेव शब्दं गच्छातिना प्राप्तं तर्हि यथागन्धादौ गच्छमाणेन तत्र दूरासन्नादि तथाभेद प्रतीतिरेवं शब्देऽपि न स्यात् प्राप्तोऽपि विषयः परिच्छिद्यमानः सर्वोऽपि संनिहितएव तत्कथं तत्र दूरासन्नादितया भेदप्रतीतिर्भवितुर्मर्हति अथच प्रतीयते शब्दोदूरासन्नादितया तथाच लोकेवक्तारः श्रूयन्ते कस्यापि दूरे शब्दवति अन्यच्च यदिप्राप्तः शब्दो गच्छते श्रोत्रेन्द्रियेण तर्हि चांडालोक्तोऽपि शब्दः श्रोत्रेन्द्रियेण श्रोत्रेन्द्रियसंस्पृष्टो भवति गच्छते इति श्रोत्रेन्द्रियस्य चांडालस्य स्पर्शदोषप्रसङ्गः तन्नश्वेयः श्रोत्रेन्द्रियस्य प्राप्यकारित्वं तदेतदिति महामोहस्य मलीमसभाषितं ततो यद्यपि शब्दः प्राप्तो गच्छते श्रोत्रेन्द्रियेण तथापि यत उत्थितः शब्द सूक्ष्मस्य दूरासन्नत्वे शब्देऽपि स्वभाववैचित्र्यसंभवाद् दूरासन्नादि भेदप्रतीतिर्भवति तथाहि दूरादागतः शब्दः क्षीणशक्तिकत्वात् खिण उपलब्ध्यते अस्पष्टरूपो वा ततो लोकोवदति दूरे शब्दः श्रूयते अस्यच वाक्यस्यायं भावार्थो दूरादागतः शब्दः श्रूयते इति स्यादेतदेव मतिः प्रसंगः प्राप्नोति तथाह्येतदपि वक्तुं शक्नोते दूरेरूपमुपलभ्यते किमुक्तं भवति दूरादागतं रूपमुपलभ्यते इति ततश्चक्षुरपि प्राप्यकारिप्राप्नोति नचेत्थते तस्मान्नैतत् समीचीनमिति यतइह चक्षुसो रूपकृतावनुग्रहोपघातौ नोपलभ्यते श्रोत्रेन्द्रियस्य तु शब्दकृतउपघातोऽस्ति एतच्च प्रागेवोक्तं ततोनातिप्रसङ्गापादनमुपपत्तिमत् अन्यच्च प्रत्यासन्ना अपि जनः पवनस्य प्रतिकूलमवतिष्ठमानः शब्दं न शृणोति पवनवर्त्मनि तु वर्त्तमानो दूरदेशस्थितोऽपि शृणोति तथाच लोकेवक्तारो नवयं प्रत्यासन्ना अपि त्वदीयं वचः शृणुमः पवनस्य प्रतिकूलमवस्थानात् यदिपुनरप्राप्तमेव शब्दं रूपमिव जनाः प्रमिणुयुः तर्हि वा तस्य प्रतिकूलमवतिष्ठमाना रूपमिव शब्दं प्रमिणुयुः

नंदी टी०

३४५

नच प्रमिष्वन्ति तस्मात् प्राप्ताएव शब्दपरमाणवः श्रोत्रेन्द्रियेण गृह्यन्ते इति अवश्यमभ्युपगन्तव्यं तथाच सतिपवनस्य प्रतिकूलमवतिष्ठमानानां श्रोत्रेन्द्रियं न शब्दपरमाणवो वैपुल्येन प्राप्नुवन्ति तेषां मन्यथावाते न नीयमानत्वात्ततो न ते शृण्वन्तीति नचकाचित् क्षितिः यदपिचोक्तं चांडालस्पर्शदोषः प्राप्नोतीतितदपिचेत नाविकलपुरुष भाषितमिवासमी चीनंस्पर्शास्पर्श व्यवस्थालोके काल्पनिकत्वात्तथाहि न स्पर्शस्य व्यवस्थालोके पारमार्थिकी तथा हि यामेव भुवमग्रे चांडालः स्पृशन् प्रयातितामेव पृष्टत श्रोत्रियोपि तथायामेव नावमारोहतिस्त्र चांडालस्तामेवारोहति श्रोत्रियोपि तथा सएव मारुत चांडालमपि स्पृष्ट्वा श्रोत्रियमपि स्पृशति नच तत्र लोके स्पर्शदोषव्यवस्थातथा शब्दपुद्गलसंस्पर्शेपि न भवतीति न कश्चिदोषः अपिच यथाकेतकीदलनिचयं शतपत्रादिपुष्पनिचयंवा शिरसिनिषध्यवपुषिवा स्रगमदचन्दनाद्यवलेपनमारुह्यविपश्चि वीथ्यामागत्यचांडालोवतिष्ठतेतदातद्गतकेतकीदलादिगन्धपुद्गलाः श्रोत्रियादि नाशिकास्वपि प्रविशन्ति ततस्तत्रापि चांडालस्पर्शदोषः प्राप्नोतीति तत्तदोषभयाच्चाशिकेन्द्रियमप्राप्यकारिप्रतिपत्तव्यं नचैतद्भवतोप्यागमे प्रति पाद्यते ततोशलिशजल्पितमेतदिति कृतप्रसंगेनकेचित्पुनः श्रोत्रेन्द्रियस्या प्राप्यकारित्व मभ्युपगच्छन्तः शब्दस्यांबर गुणत्वं प्रतिपद्यन्ते तदयुक्तमाकाशगुण तायां शब्दस्यामूर्त्तत्वप्रसक्तेः योद्धियद्गुणः सततसमानधर्मायथाज्ञानमात्मानः तथाह्यमूर्त्त आत्मा ततस्तद्गुणो ज्ञानमयमूर्त्तमेव एवं शब्दोपि यद्याकाश गुणसह्याकाशस्यामूर्त्तत्वाच्छब्दस्यापि तद्गुणत्वेनामूर्त्तताभवेत्नचासौ युक्तिः सङ्गतातल्लक्षणायोगात् मूर्त्तिविरहोद्यमूर्त्ततायाल्लक्षणं च शब्दानांमूर्त्ति विरहःस्पर्शवत्वात् तथाहिस्र्शवन्तःशब्दास्तत्पंकात् उपधातदर्शनात्लोष्टवत् नचायमसिद्धो हेतुर्यतोदृश्यतेसद्योजातबालकानांकर्णदेशाभ्यर्थाकृतगाढास्फालितभल्लरीकृत्कारश्रवणतः श्रवणस्फोटोभवेत्यमुपधातकत्वमस्पर्शवत् संभवति यथाविहाय सस्ततोपि पक्षेगमनासंभवान्नानेकांतिकोपि अतश्च स्पर्शवन्तः शब्दास्तैरभिधातेगिरिगह्वरमित्यादिषु शब्दोक्त्यानात् लोष्टवत् अयमपि हेतुरुभयोरपि सिद्धस्तथाहि श्रूयन्ते तीव्रप्रयत्नोच्चारितशब्दाभिधाते गिरिगह्वरादिषु

नंदी टी०

३४३

प्रतिशब्दाः प्रतिदिक् ततः स्पर्शवत्त्वान् अर्त्ताएव शब्दारूपस्पर्शादिसन्निवेशो अर्त्तिरिति वचनप्रामाण्यात् ततः कथमिवाकाशगुणत्वं शब्दानामुपपत्तिमन्
 अपि च तदाकाशमेकमनेकं वा यद्येकं तर्हि योजनलक्षादपि श्रूयते आकाशस्यैकत्वेन शब्दस्य च तद्गुणतया दूरासम्बन्धादिभेदाभावात् तथानेकमेवं सति
 वदनदेशएव सविद्यते इति कथं भिन्नदेशवर्त्तिभिः श्रोत्रभिः श्रूयते वदनदेशाकाशगुणतया तस्य श्रोत्रगतश्रोत्रेन्द्रियाकाशसंबन्धाभावादथच श्रोत्रेन्द्रियाका
 शसंबन्धतया तत्श्रवणमभ्युपगम्यते तन्नाकाशगुणत्वाभ्युपगमः शब्दस्य श्रेयान्नत्वाकाशगुणत्वमन्तरेण शब्दस्यावस्थानमेवनोपपद्यते अवश्यं हि पदार्थेन स्थिति
 मताभवितव्यं तत्र रूपरसस्पर्शगन्धानां पृथिव्यादिमहाभूतचतुष्टयमाश्रयशब्दस्य त्वाकाशमिति तदशुक्तमेवं सति पृथिव्यादीनामप्याकाशगुणत्वप्रसक्तेस्तेषा
 मप्याकाशाश्रितत्वान्न खल्वाकाशमन्तरेण पृथिव्यादीनामप्यन्यदाश्रयः अगुणत्वात् पृथिव्यादीनामाकाशगुणत्वमनुपपन्नमिति चेत् नाकाशाश्रितत्वे भव
 न्नात्यावलादपि तद्गुणत्वप्रसक्तेः अथनाश्रयणमात्रं तद्गुणत्वं निबन्धनं किन्तु समवायः सचास्ति शब्दस्याकाशे ननु पृथिव्यादीनामिति ननु कोऽयं सम
 वायोनामएकत्र लोलीभावेनावस्थानं यथा पृथिव्यादि रूपाद्योरिति चेत् न तर्हि शब्दस्याकाशगुणत्वमाकाशेन सहैकत्र लोलीभावेन तस्या प्रतिपत्तेः
 अथाकाशे उपलभ्यमानत्वात्तद्गुणता शब्दस्य भुलकादेरपितर्ह्यकाशे उपलभ्यमानत्वात्तद्गुणत्वं प्राप्नोति अथभुलकादेः परमार्थतः पृथिव्यादिस्थानमाका

सुत्र

फासिंदिययंअणुगहे सेतं बंअणुगहे सेकिंतंअत्युगहे अत्युगहे क्विहेपणत्ते ओइंदिय अत्युगहे चक्खिंदियअत्युगहे

भाषा

इंद्रियाकरौ पुदगल ग्रहणकरे तुपके शब्दादिक जाणो अनेचक्षुमनन कक्षाते एतलाभणी ए जेचक्षु अने मनने तो पुदगल ग्रहणकरीने पळे देखवो
 आंणवुनयीए वेळं अलगायकी जजाणो देखे तेभणी ओए पहिल पुज्जल ग्रहणकीघाते तो अंजणधवुं अने जे चलटापळे जे जाण्वावर्त्ततेए एकार्यकेसे०

नंदी टी०

३४७

शेखपलंभो वायुनासंचार्यमानत्वात् यथेवं तर्हि शब्दस्यापि परमार्थतः स्थानमाकाशं किंतु श्रोत्रादियत्पुन राकाशः स्वस्थानमुपलभ्यते तद्वायुनासंचार्यमानत्वादवसेयं तथाहि यतोयतो वायुः संहरति ततस्ततः शब्दोपि गच्छति वातप्रतिकूलं शब्दस्या अवगात् उक्तञ्च यथाचपुर्वते तूलमाकाशेमातरिष्वना तथा शब्दोपि किं वायोः प्रतीपंकोपि शब्दवित् तन्नाकाशगुणः शब्दः किंतु पुद्गलमय इति स्थितं सेकिंतमित्यादिभ्य कतिविधायमर्थावग्रह सूरिराहः षड्विधः प्रज्ञप्तस्तद्यथा श्रोत्रेन्द्रियार्थावग्रहः एवं प्राण जिह्वास्पर्शनेन्द्रियार्थावग्रहेष्वपि वाय्वं चक्षुर्मनसोस्तु व्यंजनावग्रहो न भवति ततस्तयोः प्रथममेव स्वरूपं द्रव्यगुणकियाविकल्प नातीतम निर्देश्य सामान्यमात्र रूपार्थावग्रहणमर्थावग्रहोऽवसेयः तत्र नो इन्द्रियः अत्यावगच्छोक्तिनो इन्द्रियं मनस्तद्विधा द्रव्यरूपं भावरूपं च तत्र मनःपर्याप्तिना सकर्मोदयतोयत्तमनः प्रायोग्यवर्गणादलिकमादाय मनस्वे न परिणमितं ततद्रूपं मनस्तथा चाहचूर्णिकं मणपञ्जति नामकम्भोदयलजोगामणोद्वेष्टेत्तमनस्तेन परिणमियादब्बादब्बमणोभन्वइ तथा द्रव्यमनोऽवष्टंभेन जीवस्य योभन न परिणामः सभावमनस्तथाचाहचूर्णिकारणव जीवोपुणमण परिणामकियासन्नो भावमणोकिंभणियं होइ मणदब्बालंबणो जीवस्य मणवावारी भावमणोभन्वइ तत्रेहभावमनसा प्रयोजनंतइ ग्रहणेत्वावश्यं द्रव्यमनसोपि ग्रहणं भवति द्रव्यमनोतरेण भावमनसोऽसंभवात् भावमनोपिनापिच द्रव्यमनोभवति यथाभवस्य केवलिनस्तत उच्यते भावमन

सूत्र

भाषा

षाण्दियअत्थुग्गहे जिभिंभंदियअत्थुग्गहे फासिंदियअत्थुग्गहे नोइंदियअत्थुग्गहे तस्सण्दमेएगद्वियानाणापोसाना

शे यथाए व्यंजनावग्रहः से० तेकेवो अर्थवग्रहं रुखोत्पारं छ० छप्रकारेप० प्रख्यातं० ते कहेछे से० असंख्याता समयाने अंतर्मुं छर्त करी श्रोत इंद्रीय सदना समुचय अ० अर्थनेग्रहे१ षा० नासका ये० समुचय सुगंध दुर्गंधना अ० अर्थनो परमार्थग्रहे फा० फरस इंद्रीय तेसुहालादिक फरसपाठनासम०

नं० टी०

३४८

सूत्र

भाषा

सेहप्रयोजनं तन्नोद्भवेण भावमनसार्थावग्रहोद्भवेन्द्रियपारनिरपेक्षोपटादयं स्वरूपपरिभावनाभिमुखः प्रथममेकसामायिको रूपादयार्थाकारादि विशेषचिन्ताविकलो निर्देश सामान्यमात्रचिन्तात्त कोषो नोद्भवेन्द्रियार्थावग्रहः तस्यणमित्यादि तस्य सामान्येनावग्रहस्यणमिति वाक्यालंकारे अस्ति निवक्ष्यमाणानि एकार्थिकानि नानाघोसाणिति घोषा उदात्तादयः स्वरविशेषा आहचचूर्णिकृत घोषा उदात्ताद उचिसेसा नानाघोषा येषां तानिनानाघोसाणित्तितथा नानाव्यंजनानि कादीनियेषांतानि नानाव्यंजनानि पंचनामान्ये वनामधेयानि भवन्ति तद्यथेति तेषामेवोपप्रदर्शने उगिह्णयया इत्यादि यदा पुनरवग्रह विशेषो न पेक्षास्ति पंचापिनामधेयानि चिन्त्यन्ते तदा परस्परं भिन्नार्थानि वेदितव्यानि तथाहि इहावग्रह स्विधास्तद्यथा व्यंजनावग्रहः सामान्यार्थावग्रहो विशेष सामान्यार्थावग्रहश्च तत्रविशेष सामान्यार्थावग्रहश्च तत्रविशेष सामान्यार्थावग्रह उपचारिकः सूचानंतरमेवाग्रेदर्शयिष्यते तत्र उगिह्णययति अवगृह्यतेनेनेति अवग्रहणं करणेन व्यंजनावग्रहः प्रथमसमय प्रविष्टशब्दादि पुनलादान परिणामः तद्भावो अवग्रहणता तथा अवधारण

णाव्यंजना पंचनामधिक्ता भवन्ति तंजहा उगिरहणया अवधारणया सवणया अवलंबणया मेहासेतं उगिह्णययति

नो० मननी विचारणादिक नासमुचय अ० अर्थनो परमार्थ ग्रहे ६ त० तेहनाइ० इम आगले कहिये ० एकार्थके तेहनाए प्रत्यक्ष एकार्थके ना० अनेक घोषते उदात्तादिकना० नानाप्रकारनाव० उच्चानीचासमा अक्षर तेहना वं० पुदगलानो ग्रहवो तथा अक्षर अर्थनीभांजडि तेहनापं० पांचप्रकारनाना० नामविधानभ० ऊवे ते नामधेयाके तं० ते कह्ये उ० पुदगलादिकनो ग्रहवो १ उ० ते पुदगलादिकनो धारीराखवो २ अ० तेसंभारवो ३ स० सांभले ४ अ० विचारकरवो ५ इ० निश्चयकीधो ते धारवो ६ तेकि एउ० उग्रकरीयेए समय वस्तु कही हिवे विचारणा कहवाके से० तेकि० कुणे० विचारणा पूज्य

॥ ३ ॥

For Private and Personal Use Only

નંદી ટી.

૩૫૦

અવચરિત એસવિસૈસાવેક્ષાજાચિંતિમોભેદઃ સવ્યત્થેહાવાયા નિષ્ણય અમોક્તમાદુસામન્નં સંચક્રારત્તં પુણ્યસવ્યત્થાવગાહોવાત ૪ તરતમજોગાભાષોચા
અન્તિયધારણાતદંતંમિસવ્યત્થ વાસણાપુણ્યભણિયા કાલંતરઅર્થેયા દેત્તિ તયામોહસ્થિમેષા પ્રથમંવિશેષ સામાન્યાર્થાવગૃહમિતિરિચ્છોત્તરઃ સર્વોપિવિશેષ
સામાન્યાર્થાવગૃહઃ તદેવસુક્તાનિપંચાપિ નામધેયાનિભિન્નાર્થાનિયત્ત તુચ્ચંજનાવગૃહોન ઘટતે તત્ત્વાદ્યંભેદદ્વયં ન દ્રશ્યંચેત્તં અગ્નહોત્તિનિગમનં
સેકિંત્તમિત્યાદિ અથકેયંદેહાદેહાષડ્વિધાપ્રજ્ઞાતદ્વયા ઓત્તે દ્રિયેહાદૃત્યાદિતયાઓત્તે દ્રિયેષેહાઓત્તે દ્રિયેહાઓત્તે દ્રિયાર્થાવગૃહમધિકૃત્યયાપ્રવૃત્તાદેહા
ઓત્તે દ્રિયેહાદૃત્યર્થઃ એવંશેષા અપિસાધનીયાઃ તૌસેણમિત્યાદિ સુગમં નવરંસામાન્યત એકાર્થિકાનિવિશેષ ચિંતાયાંપુનર્ભિન્નાર્થાનિ તત્ત્વ આભોગણ્યન્તિ
આભોગ્યતે અનેતેતિ આભોગમનં અર્થાવગૃહ સમયસમનંતરમેવ સદ્ગતાર્થ વિશેષાભિમુખમાલોચનંતસ્યભાવ આભોગનત્તા તથામાર્ગ્યતેઅનેતેતિમાર્ગણંસદ્ગ

સૂત્ર

ईहाईहाह्यिहा पणत्तातंजहा सोइंदियईहा चक्खिंदियईहा षाण्णिंदियईहा जिभिंदियईहा फासिंदियईहानो
इंदियईहा तौसेणइमेएगद्वियानाणाघोसानाणावज्जणा पंचनामधिज्जाभवन्ति तंजहा आभोगणयामग्गणयागवेसणया

भाषा

શ્રીભ વિચારણાક્રે. રૂપકારપ. કક્ષાતં. તે કહેછે સો. ઓત્તે ઇંદ્રીકરીને જીવના અજીવના શબ્દાદિકનોઈ. વિચારકરે ષ. ચત્તુ ઇંદ્રીકરી નેરુપાદિક
નીઈ. વિચારણાકરે ષા. પ્રાણેદ્રિયે કરીને સુગંધના પ્રકારના જુકા વિચાર. જિ. રસઈંદ્રીયકરીને રસાદિકની વિચારણાકરે. ફા. ફર્યઈંદ્રીકરીને
આટફરસાનીઈ. વિચારણાકરે પૂ. નો. મનકરીને સર્વવસ્તુનીઈ. વિચારણાકરે. તેહનાઈ. એ પ્રત્યક્ષ આગમે કહિયે તે. એ. એકાર્થકે પચિના. અથા
ત્રીચાસમા તેનાનાપ્રકાર ઘોષહતાદિક. ના. નાનાપ્રકાર નાજુદાર અથાની આસમાદિક ષં. પુદ્ગલનો પ્રવણરૂપ. તેહનાપાંચનામધિ. ધક્ષાકે

नंदी टी०

३५१

तार्थविशेषाभिसुखमेव तदूर्ध्वमन्वयव्यतिरेक धर्माश्वेषणंतद्भावोभार्गगता तथागवेष्टते अनेनेतिगवेष्टणं तत ऊर्ध्वं सङ्गतार्थ विशेषाभिसुखमेव व्यतिरेकधर्म
त्यागतो अन्वयधर्माध्यासालोचने तद्भावोगवेष्टणतोततो सुद्धसुद्धचयोपशमविशेषतः स्वधर्मासुगत रुद्धनार्थविशेष चिंतनंचिंता तत ऊर्ध्वं चयोपशमविशेषात्
स्पष्टतरं सङ्गतार्थ विशेषाभिसुखमेव व्यतिरेक धर्मपरित्यागतोऽन्वय धर्मापरित्यागतोऽन्वय धर्मविमर्शनंविमर्शः सेतंदेहेति निगमनं सेकिंतमित्यादि
अत्रश्रोत्रेन्द्रियेणावायः श्रोत्रेन्द्रियावायः श्रोत्रेन्द्रियनिमित्त मर्थावग्रहमधिल्लयः प्रवृत्तोऽपायः सञ्जोत्रिन्द्रियापाय इत्यर्थः एवंशेषा अपिभावनीयाः
तत्क्षणमित्यादिप्राग्वत्सत्वापि सामान्यएकार्थिकानिविशेष चिंतायांपुनर्नागार्थानि तत्र आवृत्ते ईहातोनिवृत्त्यापायभावं प्रत्यभिसुखोवर्त्ततेयेन बोधपरिणा

चिंतावोमंसा सेतंदेहासेकिंतं अवाएअवाएकृत्वहे पणत्तेतंजहा सोइंदियअवाए चक्किंदियअवाएघासिंदियअ
वाएजिभिंदियअवाए फासिंदियअवाए नोइंदियअवाए तस्सगंदमेगड्डिया नाणाघोसानाणाअंकणा पंचनामधिज्जा

तं तेकः के अ० तेविशेषे अभिसुख जेशब्दादि कजाणीने विचारणा भाहिपेसेसे१ म० तेहने विचारे विहचेर ग० तेहनेगवेष्टे२ वि० चिंता चिंतवेष्ट वी०
तेविभजे निर्णय रूपविशेषे विचारवो निर्णयकरे५ से० एतेइ० विचारणाकहीर से० तेकिं० केहवोकुणाय० तेहनो निश्चयकरवो अ० गौस निश्चयकरवा
नाक० तेप्रकार परुयाकह्यात० तेजिमके तिमकहेके सो० श्रोत्रेन्द्रिकरी जीवअजीवना शब्दादिकअ० तेहनो निश्चयकरवो१ च० चक्षुइन्द्रिकरीने रूपादि
कदेख्येके तेहनो निश्चयकरवो घा० घ्राणिइन्द्रिकरीने सु० सुगंध दुगंध तेवासनागंध तेहनोअ० निश्चयकरवो३ जि० रसइंद्रिकरीने मधुरादि कवेदवो
तेहनोअ० निश्चयकरवो ४ फा० स्पर्शइंद्रिकरीने शीतादिकचाठस्पर्शवो वेदवो तेहनोअ० निश्चयकरवो नो० मननी विचारणाकरीने सर्ववस्तु तेहनो

स्व

भाषा

गंदी टी०

३५२

सूत्र

भाषा

मेनस आवर्त्तनास्तद्भावा आवर्त्तनास्तद्भावा आवर्त्तनं प्रतियेगता अर्थ विशेषेषूत्तरेषु विवक्षिताअपायप्रत्यासन्नतरा बोधविशेषास्ते प्रत्यावर्त्तनास्तद्भावाः प्रत्यावर्त्तनता तथा अपायोनिश्चय सर्वथाईहा भावाद्दिनिहतस्याव धारणावधारितमर्थं भवगच्छतोयोबोध विशेषः सोपायद्वयार्थः ततस्तमेवावधारितमर्थं ज्ञयोपशमविशेषात् स्थिरतया पुनःपुनःस्पष्टतरमव बुध्यमानस्यया बोधपरिणतिः साबुद्धिः तथाविशं च ज्ञानंविज्ञानंज्ञयोपशम विशेषादेवावधारितार्थं विषयएवतीव्रतर धारणा हेतुर्बोधविशेषः सेतं अवाइएइति निगमनं सेकिंतमित्यादि सुगमयावत् धारणाइत्यादि अत्रापि सामान्यत एकार्थानिविशेषार्थचिंतायां पुनर्भिन्नार्थानि तत्रापायानंतरं भवगतस्यार्थस्याविच्युत्यांतं मुं ऊर्त्तकालं यावत् धरणंधारणात तस्तमेवार्थमुपयोगात्त्युतंजघन्यतोअंतमुं ऊर्त्तं मुं ऊर्त्ततोऽसंख्येयकालात्परतोयत्स्वरणं साधारणा तथास्थापनंस्थापना अपायावधारितस्यार्थं स्थवृदिस्थापनंवासनेत्यर्थः अन्येतुधारणास्थापनयोर्व्यत्यासे

भवंतितंजहा आउट्टणया पव्वाएउट्टणया अवाएबुद्धीविस्साणे सेतंअवाए सेकिंतंधारणा धारणाक्खविहापस्सत्तातंजहा सोइंदियधारणा चक्खिंदियधारणा धाणिंदियधारणा जिम्भिंदियधारणा फासिंदियधारणा नोइंदियधारणाती

अ० निश्चयकरवोइ तं तेइनाइ० एप्रत्यक्ष जे आगलिकहस्ये ए०एकार्थ जेइना विचारः ना० नानाप्रकारनाजुदार घो० बोध उदात्तादि ना० नानाप्रकारनाजुदार तेउचानी चासमाअने पुइलानो विचार तेइना पं० पांचनामवे० धस्साभ०त्ते तं० तेकहेक्के? आ० धारणा इहानाजे अर्थ ग्रहणाहेतेनिश्चयकरे इम चींतवे२ प० विशेषेजाणी निश्चयकरे तथामार्गना सदभूत अर्थ विशेष अभिमुखसेवे निश्चयकरवो २ अ० सर्वना निश्चयकरे३ वु० द्रव्यादिकवड्डा विस्तारे४ वि० विन्याने करीविशेषे जाणे५ से०तेएअ० निश्चय मतीकहीयेइ सो० सो० ओत इंद्रीकरीने शब्दादिकना पुदगलाने धा० धारीराखे उक्तंच

नंदी टी०

३५३

सूत्र

भाषा

न स्वल्पमाचक्षते तथाप्रतिष्ठानं प्रतिष्ठा अपायावधारितस्यैवार्थस्य हृदिप्रतिभेदेन प्रतिष्ठापनमित्यर्थः कोटद्वयोः अविनिष्टस्यैव धारणमित्यर्थः सेवंधारणासंप्रत्यवग्रहादेः कालप्रमाणप्रतिपादनार्थमाह उग्राहोद्व्यादि अवग्रहोर्थावग्रहः एकसामायिकः अंतर्भोज्जतिर्कोटिर्वा अंतर्भुज्जतिर्कावायः धारणासंख्येयं वा कालमसंख्येयं वा कालं तत्संख्येयवर्था युष्मांसावधारणा संख्येयमसंख्येयकालं यावद्वा सनाहपादृष्ट्याः अविच्युतिस्त्योरजघन्योत्कर्षेणांतर्भुज्जतिप्रमाणात्वात् यतस्तत्तभाष्यकृत् अत्योगहोजहन् समलसेसोगहादुवीसं अंतोमुज्जत्तमेगंतु वासणाधारणं भोक्तुं १ एवं अट्टावीसमित्यादि एव मुक्तेन प्रका

सेणंदमेणगद्विया नाणाषोसानाणावंजला पंचनामषेज्जाभवन्ति तंजहाधारणाधारणाद्वयणापद्व्या कोटसेतंधारणाउग्राहोद्व्याद्व्याद्व्या अंतोमुज्जत्ति आद्व्या अंतोमुज्जत्ति ए अवाए धारणासंखिज्जं वा कालं असंखिज्जं वा कालं एवं अट्टावी

धारीयाश्रुताऽर्थ विणसे नही कोठे अर्थः च० इमचक्षु इंद्रीकरीने रूपादिकना पुत्रलधारीराखेर वा० नासिकादिके करीनेगंधादिक नीवासनापुत्रलधा० धारीराखेर जि० जिभइंद्रीने मधुरादिक रसना पुत्रलानेधा० धारीराखे४ फा० फरस इंद्रीकरीने फरसना पुत्रलाने धा० धारीराखेवो५ ना० मननी विचारणा ते पुत्रलधा० धारीराखेवो५ त० तेहनाइ० इमभागले कहेके ए० एकार्य ना० नानाप्रकारनाषो० घोषशब्दना० नानाप्रकारनाचचानी चासमा पुत्रलगहे तेहनापं० पांचनाम विधानध० धस्येभ० के तं० कैकहेके धा० निखयकरीधारीराखेधा० विशेषधारीराखे तेधारणा२ ठ० हीयानेविषेधा पेप० विषेये थापे४ को० कोठानी परे एतले जिमकोठामेधान्य विणसेनही तिमधारीया सूत्रविणसेनही५ से० तेएधा० धारणाकहीये४ हिवेस्थितिकहेके स० समुचय अर्थग्रहण करताए० एकसमुला गेतथा एक समयथी असंख्याता समालागे अ० अंतर्भुज्जत्त मांछिद्व० विचारणाकरे२ अ० अंतर्भुज्जत्त

मदी टी०

३५४

रेण अष्टाविंशति विधस्य कथमष्टाविंशति विधतेति उच्यते चतुर्धा व्यंजनावगृहः षोडश्यावगृहः षोडाईचाषड्विधोऽप्यायः षोडाधारणेत्यष्टाविंशतिविधता एवमष्टाविंशतिविधस्वाभिनिबोधक ज्ञानस्य सम्बन्धीयो व्यंजनावगृहः तस्य स्पष्टतरस्वरूप प्रतिज्ञापनाय प्ररूपणां करिष्यामि कथमित्याह प्रतिबोधक दृष्टान्तेन मल्लक दृष्टान्ते न च तत्र प्रतिबोधयतीति प्रतिबोधकः सुप्तस्योत्थापकः स एव दृष्टान्तः प्रतिबोधक दृष्टान्तस्तेन मल्लकं शरावंत देवदृष्टान्तो मल्लकदृष्टान्तस्तेन सेकिंतमित्यादि अथकेयं प्रतिबोधक दृष्टान्तेन व्यंजनावगृहस्य प्ररूपणेति शेषः आचार्य आह प्रतिबोधक दृष्टान्तेनयं व्यंजनावगृह प्ररूपणां सयथानामको

सूत्र

सद्विहस्य आभिनिबोहियनाणस्स वंजणग्गहस्स प्ररूपणं करिस्सामि पडिबोहगदिद्वंतेणं मल्लगदिद्वंतेणं सेकिंतं पडिबोहगदिद्वंतेणं पडिबोहगदिद्वंतेणं सेजहा नामए केदूपुरिसे कंचिपुरिसं सुत्तं पडिबोहिज्जा असुगा असुगत्ति

भाषा

जअ० निश्चय करतां लागे तेहने पणि अंतर्मुज्जतनो कालके तेभणी३ धा० धारीराखे तेसं संख्यातो कालधारीराखे तेएहजभव आश्रीजाणवो अ० असंख्यातो कालधारी राखे तेपरभव आश्रीजाणवो४ ए० इमअ० अट्ठावीसभेदयया तेकिम तेइमजेअवग्रहनाईभेदइहानाई भेदअवायनाई भेदधारणाना भेदएवं २४ भेदअचने मूलगा४ भेदएवं २८ भेदआभि० मतिग्यांननायया तेसर्व२८ भेदजाणवा वं० अथग्रहादिक तेमध्ये पुत्तलानो ग्रहवोते व्यंजणा ग्रहनाप० प्ररूपणाक० कहस्युं तेकिम भेहकहियेके प० जेकोई सुतोजागे तेहनेदि० दृष्टान्ति तथावली म० सरावखानेदि० दृष्टान्ति२ से० तेह अथवाहिवे भगवांनकिं० तेप० सुतोजागे तेहनेदि० दृष्टान्ते सुखउत्तरकहेके अहो गोळसुतोजागे तेहनेदृष्टान्तसे० तेज० यथादृष्टान्तना० नाम तेसंभावनाइके० जिसकोइ एकपुरुष किं० केणहीकपुरुषे सु० सुतानेप० जगवावेअ० असुकारेइमकहेइत० तिहांवो० प्रेस्योथकोवली संसयउमनेतिवारेप० शास्त्रनाग्यांननाप्ररूपणहार

नंदी टी०

३५५

सम्भवेनामधेयः कोपिपुरुषः अत्र सर्वत्राप्येकारामाग धिक भाषा लक्षणासुरणात् तच्च प्रागेवानेकश उक्तं किञ्चित् अनिर्दिष्ट नामानं यथासम्भ-
वनामकं पुरुषं सुप्तं सन्तं प्रतिबोधयेत् कथमित्याह असुक असुकवृत्ति तत्र एव सुप्ते सति चोदको ज्ञातावरण कर्मोदयतः कथितमपि सूत्रार्थ मनवगच्छन् प्र-
श्नः चोदयतीति चोदकः यथावस्थितसुत्रार्थप्रज्ञापयतीति प्रज्ञापको गुरुः तं एवं वक्ष्यमाणेन प्रकारेणावादीत् भूतकालनिर्देशो अनादिमानागम इति
ख्यापनार्थः वदनप्रकारमेव दर्शयते किमेकसमयप्रविष्टाः पुद्गलाग्रहणमागच्छन्ति ग्राह्यतासुपगच्छन्ति किंवा द्विसमयप्रविष्टा इत्यादि सुगमं एवं वदन्तं
चोदकं प्रज्ञापकोवादीत् उक्तवान् नो एकसमयप्रविष्टा इत्यादि प्रकटार्थं आवन्नोसंख्येय समयप्रविष्टाः पुद्गलाग्रहणमागच्छन्ति नवरमयं प्रतिषेधः स्फुट
प्रतिभासरूपार्थावगृह लक्षणविज्ञानग्राह्यतामधि कृत्यवेदितव्यो यावता पुनः प्रथमसमयादप्यारभ्य किञ्चिदव्यक्तं गृहणमागच्छन्तीति प्रतिपत्तव्यञ्चं
वज्रगोमहणमिति भणियं विन्नाणं अव्यन्तमिति वचनप्रमाण्यात् असंख्येज्ज्यादि आदितचारभ्यप्रतिसमयप्रवेशने नामसंख्येयान् समयान् यावत् येप्रवि

स्व

तत्तचोयग पन्नवगं एवंवयासी किंएगसमयपविट्टा पुग्गलागहणमागच्छंति दुसमयपविट्टा पुग्गलागहणमागच्छंति
जावदसमयपविट्टा पुग्गलागहणमागच्छंति संखिज्जसमयपविट्टा पुग्गलागहणमागच्छंति असंखिज्जसमयपविट्टा

भाषा

गुरुप्रति शिष्यवलीए० एमव० बोल्हो किं० किमस्वामिए० एक समयनाप० फरस्यातेकानमे पेठाफर्शताज्जतापो० पुद्गलानेग० उपयोगाइम० वत्तेअथवा
दु० वेसमवनाप० फरस्या पो० तेपुद्गलाने ग० जेउपयोगे मा० वत्तेअथवा जा० यावत शब्दमेद० द्यस० समयनाप० ग्रह्याफर्शपो० तेपुद्गला
नेग० जेउपयोगे मा० वत्तेअथवा सं० संख्याता स० समयाना प० ग्रह्याफरस्या पो० पुद्गलाने ग० उपयोगेमां० वत्ते अ० अथवाअ० असंख्या

नंदी टी०

३५६

सूत्र

भाषा

एतस्मै असंख्येयसमयप्रविष्टाः पुद्गलगृहणमागच्छन्ति अर्थावगृह्यरूपविज्ञानग्राह्यतामुपपद्यन्ते असंख्येयसमयप्रविष्टेषु चरमसमये अर्थावगृह्यविज्ञानसुपजाय
तेद्व्यर्थः अर्थावगृह्यविज्ञानाच्च प्राक् सर्वेपि व्यंजनावगृहः एषाप्रतिबोधकदृष्टान्तेन व्यंजनावगृहस्य प्ररूपणा व्यंजनावगृहस्यच कालोजघन्यत आवलिका
असंख्येयभागउत्कर्षतः संख्येया आवलिकाः ता अपि संख्येया आवलिकाः प्राणाप्राणपृथक्कालमानावेदितव्याः यतउक्तं वंजणावगृहकालो आवलि
यासंख्यभागतुल्यो उद्योबोडकोसोपुण आणापाणपुद्गलान्ति सेतमित्यादिनिगमनं सेयंप्रतिबोधकदृष्टान्ते नव्यंजनावगृहस्य प्ररूपणासेकिन्तमित्यादि अथ

पुग्गलागहणमागच्छंति एवंवयंतं चोयगं पणवए एवंवयासी नोएगसमयपविट्ठा पुग्गलागहणमागच्छंति नोदुसमय
पविट्ठा पुग्गलागहणमागच्छंति जावंनोदससमयपविट्ठा पुग्गलागहणमागच्छंति नोसंखिज्जकालसमयपविट्ठा पुग्ग
लागहणमागच्छंति असंखिज्जसमयपविट्ठापुग्गलागहणमागच्छंतिसेतंपडिवोहगदिट्ठं तेणंसेकिंतंमल्लदिगट्ठंतेणं मल्ल

ता स०स समयानी स्थितिप० ग्रह्याफरस्यापो० तेपुगलानेग० जेउपयोगेमा०वर्त्तेअथवासं० संख्यातास० समयानाप० ग्रह्याफरस्या पो०पुद्गलानेग० उप
योगे मा०वर्त्तेअ०अथवाअ०असंख्यातास०समयानीस्थितिप०ग्रह्याफरस्यापो० तेपुद्गलानेग०उपयोगेमा० वर्त्तेए० इमव०कहतांयकाचो० पूरणहार शिष्य
प्रतिप०प्ररूपेए०इमकहेछेनो० तेसमानो स्थितिनाप० कह्यापो० पुद्गलानेग० उपयोगेनोमार्गवर्त्ते नहीतेएतलामाटे जे उपयोगतोअंतर्मु० ऊर्त्तेनेकालेवर्त्तेछे
तेभणीनोदोयसमयानी स्थितमाप० फरस्यापो० पुद्गलानेग० उपयोगे मा० वर्त्तेनहीजा० यावत्तद० दससमयनीस्थितना प० फरस्या पो०पुद्गलाने ग० उप
योगेमा० वर्त्तेनहीनो० निषेधसं० संख्याता समयानाप० फरस्यापो० पुद्गलाने ग० उपयोगे मा० वर्त्तेनही अ० असंख्याता स० समयानाप० फरस्या

नंदी टी०

३५७

सूत्र

भाषा

केयं मल्लकदृष्टान्तेन व्यंजनावग्रहस्य प्ररूपणासोनिर्दिष्टस्वरूपको यथानामकः कश्चित्पुरुष आपाकशिरसः आपाकप्रतीतस्तस्य शिरसोमल्लकं शरावं गृहीत्वा इदं हि किलरुचं भवति ततोऽस्योपादानं तत्र मल्लके एकमुदकविंदुं प्रक्षिपेत् सनष्टः तत्रैव वज्रावपरणतिमापन्न इत्यर्थः ततो द्वितीयं प्रक्षिपेत् सोऽपि विनष्टः एवं प्रक्षिप्यमाणेषु प्रक्षिप्यमाणेषु भविष्यति सउदकविंदुर्यस्तन्मल्लकं एवेहिद्विदृष्टस्योयंशब्दः आर्द्रतां नेष्यतिशेषं सुगमंयावदेवमेवेत्यादि एवमेव उदकविंदुभिरिवनिरन्तरं प्रक्षिप्यमाणैः प्रक्षिप्यमाणैरनन्तैः शब्दरूपतयापरिणतैः पुद्गलैर्यदातद्यंजनं पूरितं भवति तदाऽऽकाराऽऽकारं सृजति तदा तान् पुद्गलान् अनिर्देश्यरूपतया परिच्छिन्नन्तीति भावार्थः अत्र व्यंजनशब्देनोपकरणेन्द्रियं शब्दादिपरिणतिं वा द्रव्यंतयोः सम्बन्धोवा गृह्यतेन कश्चिद्विरोधः आहच भाष्यकृत् तोऽणमल्लगंयिववंजणमापूरयन्ति जंभणियं तद्व्यमिंदियवा तस्म्यंवावनविरोहो तत्रयदादाव्यंजनमुपकरणेन्द्रियमधिक्रियते तदा

गदिद्वंतेणं सेजहानाम एकेइपुरिसे आवागसीसाओ मल्लगंगहाय तत्येगं उदगविंदुपक्खिविज्जा सेनइअणे वि पक्खि तेसेविनइ एवंपक्खिप्पमाणे सुपक्खिप्पमाणे सुहोहोसे उदगविंदुजेणं मल्लगंवेहितिओहोसे उदगविंदुजेणंतंमिमल्लगं

ग्रन्थार पो० पुद्गलानि ग० उपयोगे मा० वर्त्तन्ते हे जेउपयोगनो अंतर्मुं ऊर्त्त कालके तेमाटे से० एप० सुतानि जगाववानो दृष्टान्त कच्छु१ से० तेहिंवे किं० कुणर म० सरावलानो दृष्टान्त गुरुउत्तर कहेके गोळः सरावलोते से० यथादृष्टान्ते ना० नामेति संभावनाइ के० कोई एकपुरुष अवा० नीवाहमांदिथी कुभारकन्हे सुंम० कोरोसरावलो ग० ग्रहीनेकइने त० तिहां मांदिण० एकउ० पाणीनो विं० विंदुप० प्रक्षेपेतेसुकता मातजवेगो से० तेजलनुविरुण० ततकाल सुसीजाइया० वलीवीजोपाणीनो विंदुप० सुखोसे० तेपिण विरुण० सुसीगथोए० इमलीजोचउ थोईत्यादिक एणीपरिप० प्रक्षेपतां२ हो० ऊइ

भाषा

स० तेसरावला माहिज० पाणिवाविंदुमुक्तार जे० जित० तेम० सरावलोभीना पळेठा० जेउदगविं० तेसरावला माहिठाहरे तेपाणीठाहरतो हो० ऊदू
के तेउ० पाणीना विंदूवाठाहरतां जाइ तिवारे जे० जेपांणी करीने त० तेजेम० सरावलो भ० भराइहो० तेखूँऊदू तिवारे पळी० से० तेउ० पाणीना
विंदुवा जे० तेम० सरावलोभखोइदू तिवारेप० तेमांहिघापीवही निकले ए० इमपूर्वोक्त प्रकारि एव० नानाप्रकार प० प्रखेपतार पो० जेपुदगले कही
अ० तेचनं तेपो० पुदगले करीने तेणानभराइ जा० तेजिवारे वं० व्यंजनक पुहला करीने पु० कामपूराणाहो० हइता० तिवारेतेसुतो पुरुषज्ज० ऊदू
मकरीनेऊ० कारोदी इऊ० कारो करेनो० पिणजाणे नही जेके० केइवोए० एइस० शब्दके कुणए शब्दकरे त० तिवारेपळे इ० विचारणामेपेसे त० तिवारे

नंदी टी०

३५८

अंगी भावमागता पोग्लाद्विंद्रिये अभिषिक्ता इत्यर्थः तथा पूरियन्तिकहंभईइति एवं च यदा पूरितं भवति व्यंजनं तदा छंद इति करोति अर्थावगृह्य
रूपेण ज्ञानेन तमर्थं गच्छाति तं च नामजात्यादि कल्पना रहितं तथाचाह नोचेवर्णजाणइकेवेससदाइति न पुनरेवं जानाति एष शब्दादिरर्थ इति
स्वरूप द्रव्यगुण क्रियाविशेष कल्पनारहितम निर्देशं सामान्यमात्रं गच्छातीत्यर्थ एवं रूपसामान्यमात्रप्रकरण कारणत्वादर्थव्यवहस्य एतस्माच्च पूर्वः सर्वोपि
व्यंजनावगृह्यः एषामल्लक दृष्टान्तेन व्यंजनावगृह्यस्य प्ररूपणां ऊंकारकरणं चार्थावगृह्यबलप्रवर्तितं तत इहांप्रविशति किमिदं किमिदमिति विसर्शं कर्तुं
मारभते तत ईहानंतरं ज्योपशमविशेष भावात् जानाति असुक्तेष शब्दादिरिति तत एवं रूपे ज्ञानपरिणामे प्रादुर्भवति सतिसोपायं प्रविशति ततोऽ
पायानंतरमन्तर्मुक्तकालं यावत् उपगतं भवति सामीप्येनात्मनि शब्दादि ज्ञानं परिणतं भवति अविच्युतितंतर्मुक्तकालं यावत् प्रवर्तते इत्यर्थः
ततो धारणं प्रविशति सा च धारणा वासनारूपा द्रष्टव्यायत आह तत्प्रेणमित्यादि ततो धारणायां प्रवेशात् गमिति वाक्यालङ्कारे संख्येयं वाच्यं संख्येयं वा
कालं हृदि धारयति तत्र संख्येयवर्षाद्युषः संख्येय कालम संख्येयवर्षाद्युष्कस्य संख्येयकालं अत्राहसुप्तमंगीकृत्य पूर्वोक्तः प्रकारः सर्वोपि घटते जाग्रतस्तु शब्द

सूत्र

धारेइ संखिज्जंवाकालं असंखिज्जंवा कालंसेजहानाम एकेइ पुरिसे अदत्तंसहंसुणिज्जा तेणं सहोत्तिउग्गहि एनोचेव

भाषा

पक्षीजाणे तेअ० उपयोगे करीने विचारीने जाणे असुज्जानो एह स० शब्दके त० तिवारेपके उ० उपयोगार्थ इमवर्त्ते त० तिवारेपके अ० विचारकरीने
निश्चयकरवानेपेसे त० तिवारेपके से० तेअ० निश्चयग० कीधोहोइ त० तिवारेपके धा० धारणा करवा भणी प० प्रवर्त्ते त० तिवारेपकी धा० अ० धारीराखे
स० संख्याता काललगे धारीराखेते इणभव आश्री अ० असंख्याता काललगे राखेपरभव आश्रीजा० से० तेअ० यथादृष्टान्ते ना० संभावनाइके० कोई

नंदी टी०

३६०

अथ समनन्तरमेवावगृह्णाव्यतिरेकेणावाथ ज्ञानमुपजायते तथा प्रति प्राग्विषयेनात् तन्निषेधार्थमाह ये जहानाम इत्यादि स यथा नामकः कश्चित्
जाग्रदपि पुरुषोऽव्यक्तं शब्दं शृणुयात् अव्यक्तमेव प्रथमं शब्दं शृणोति अव्यक्तं नाम अनिर्देश्य स्वरूपं नामजात्यादिकल्पनारहितं अनेनावगृह्णमाह
अथावगृह्य श्रोत्रेन्द्रियस्य संबन्धी व्यञ्जनावगृह्यमन्तरेण न भवति ततो व्यञ्जनावगृह्योक्तवेदितव्यः अवाच नन्वेवं क्रमो न कोऽप्युपलभ्यते किन्तु प्रथम
तएव शब्दापायज्ञानमुपजायते सूत्रेऽपि वाच्यमिति शब्दविशेषणं कृतं ततोऽयमर्थो व्याख्यातः अव्यक्तं अनवधारितशाब्दशाङ्गीदिविशेषं शब्दं शृणुयादिति
इदञ्च व्याख्यानमुत्तरं सूत्रमपिसंवादयति तेणंसहैति उक्तमिह तेन प्रमात्राशब्दं शृणुयादिति इत्यवगृहीतं नोचेवणां जाग्रदुक्तेवे सहाइन पुनरेवं जानातिकः
एषश्च शब्दः शाङ्गीदिति वा शब्दइत्यवादिशब्दात् रसादिष्वप्यय मेव न्याय इति ज्ञापयति तत ईहां प्रविशतीत्यादि सर्वसंबन्धमेव तदेतदयुक्तं सम्यक् वस्तुत
त्वा परिज्ञानात् इह हि यत्किमपि वस्तु निश्चीयते तत्पूर्वमीहा पूर्वकमनीह तस्य सम्यग्निश्चितत्वायोगात् न खलु प्रथमाक्षि सन्निपाते सत्यधूमदर्शनेपि
यावत् किमयं धूमः किंवा मसकवर्त्तिरिति विस्मयधूमगत कण्टक्षणकालीकरणसोष्णतादि धर्म दर्शनात् सम्यक् धूमं धूमत्वेन विनिश्चितोति तावत्सधूमोऽनि
श्चितो भवति अनिवर्त्तितशंकतया तस्य सम्यक् निश्चितत्वायोगात् तस्मादवश्यं यो वस्तुविशेष निश्चयः स ईहापूर्वकः शब्दोऽयमिति च निश्चयोरूपादि
व्यवच्छेदात् ततोऽवश्यमितः पूर्वमीह या भवितव्यं इहा च प्रथमतः सामान्य रूपेणावगृहीते भवति नानव गृहीतेन खलु सर्वथा निरालम्बनमीह
नकापि भवदुपलभ्यते नचानुपलभ्यमानं प्रतिपत्तुं शक्नुमः सर्वस्या अपि प्रेक्षावतां प्रतिपत्तेः प्रमाणं खलवादित्यथा प्रेक्षावत्ताक्षिति प्रसक्तेरु
क्तादीहाया प्रागवगृहोपि नियमात् प्रतिपत्तव्यः असुमेवार्थं भाष्यकारोऽपि द्रढयति ईहिज्ज ईनाम्माहि यं नज्ज ईनानीहि यं न यानायं धारिज्ज इत्तं वत्थु
तेण कमोउग्गहे ईउ अवगृह्य शब्दोऽयमिति ज्ञानात्पूर्वं प्रवर्त्तमानो निर्देश्य सामान्यमात्र ग्रहणरूप एवोपपद्यतेनान्यः अतएवोक्तं सूत्रकृता अव्यक्तं

नंदी टी०

३६१

शब्दंशुवादिदिति सच्चि परमार्थतः शब्दएव ततः प्रज्ञापकसं शब्दमनुदात्तं विशेषणमाचष्टे अव्यक्तमिति तं शब्दं अव्यक्तं शृणोति किमुक्तं भवति शब्द
व्यक्तापि व्यक्तं न शृणोति किंतु सामान्यमात्रमनिर्दिष्टं गृह्णातीत्यर्थः यदपि चोक्तं तेन प्रमात्रशब्द इत्यवगृहीतमिति तत्र शब्दइति प्रतिपादयति
प्रज्ञापकः सूत्रकारो न पुनः ते प्रमात्रा शब्दइति अवगृह्णाते शब्दइति ज्ञानस्यापायरूपत्वात् तथाहि शब्दोयमिति किमुक्तं भवति न शब्दाभावो
न च रूपादिः किंतु शब्दएवायमिति ततो विशेष निश्चयरूपत्वादयमवगमो अपायरूप एव नावग्रहरूपोऽथवावग्रह प्रतिपादनार्थमिदमुच्यमानं भवति ततः
शब्दइति प्रज्ञापकः सूत्रकारो वदति न पुनश्चे न प्रमात्रशब्दइत्यवगृह्णाते इति स्थितं तथाचाह सूत्रकृत् नोच्चेवणमित्यादि न पुनरेवं जानाति कएष
शब्दादिरर्थ इति शब्दादिरूपतया तमर्थं न जानातीति भावार्थः अनिर्दिष्टं सामान्यमात्रप्रतिभासात्मकत्वादर्थव्यग्रहस्य अर्थव्यग्रहश्च श्रोत्रेन्द्रियप्राणेन्द्रिया
दीनां व्यंजनावग्रह पूर्वकइति पूर्वव्यंजनावग्रहोऽपि द्रष्टव्यसादेवं सर्वत्राप्यवग्रहेऽप्यपूर्वमवाय ज्ञानमुपजायते केवलमभ्यास दशामापन्नस्थशीघ्रतरमवग्रहादयः
प्रवर्तन्ते इति कालसूक्ष्मप्रातेऽप्यष्टं न संवेद्यन्ते इति स्थितं ततर्द्धांप्रविशति इह केचिद्दीर्घां संशयमात्रं मन्यन्ते तद्व्युक्तं संशयोहिनामाज्ञानमिति ज्ञानश
रूपाचेहा ततः सा कथम ज्ञान रूपाभवितुमर्हति न न्वीहापि किमयं शांखः किंवा शाङ्ग इत्येवं रूपतया प्रवर्तन्ते संशयोऽपि सैव मेव ततः कोनयो प्रतिविशेष

सूत्र

गंजाणदूकेवेससद्दाइ तओर्द्धहंपविसइ तओजाणइ असुगेएससद्दे तओअवाटंपविसइ तओसेउवगयंहवइ तओधारणं

भाषा

एक पु० पुरुष अ० प्रथम अव्यक्त गहन स० जेशब्द सु० सांभले ते० तिणी स० शब्दने ७० ग्रहेशब्द ग्रहो नो० पिणजाणे नही के० एहकेहनोस० शब्दके
स० तिवारेपछी विचारणामेपेसे तेविचारणा करेत० तिवारेपछे जा० विचारणाने उपयोगे करीने जाणे अ० जेअसुकानो ए० एहस० शब्दके त० तिवारे

मंदी टी०

३६२

उच्यते इहयत् ज्ञानंशांखसारंगादि विशेषाननेकानांलंवतेन चासङ्गुतं विशेषमपासितुं शक्नोति किन्तु सर्वात्म नाशयान भिष वर्त्ततेकुण्ठी भूतं तिष्ठतीत्यर्थः
 तदसङ्गुत विशेषापर्युदासपरिकुण्ठितं संशयं ज्ञानमुच्यते यत्पुनः सङ्गुतार्थविशेष विषयोहेतुपपत्ति व्यापारतया सङ्गुतार्थ विशेषोपादानाभिमुख मसङ्गुतं
 विशेषत्यागाभिमुखस्तदीहा आह च भाष्यकृत् जमणेगत्यालखणमपज्जुदास परिकुण्ठितं चित्तंसय इवसव्यप्ययत्तं संसवरुवमन्नाथं जंपुण्यसमत्यहेजव
 वत्तिवा वारतप्परममोहं भूयाभूय विसेसादाणव्यायाभिमुहमीहा इह यदि वस्तुसुबोधं भवति विशिष्टमति ज्ञानावरण ज्योपशमो वर्त्तते ततोऽतर्मुहर्त्त
 कालेन नियमात्तद्वस्तु निश्चिनोति यदि पुनर्वस्तु दुर्वोधं न च तथाविधो विशिष्टोमति ज्ञानावरण ज्योपशमस्तत ईहोपयोगादप्युतः पुनरप्यन्तर्मुहर्त्त
 कालमीहते एव मीहोपयोगा विच्छेदन प्रभूतान्यंतर्मुहर्त्तानिवावदीहते ततर्ह्जानन्तरं जानाति असुक एषोऽर्थ शब्दप्रति इहस ज्ञानमवायरूपंततोऽस्मिन्
 ज्ञाने प्रादुर्भवतिमिति वाक्यालङ्कारेपायं प्रविशति ततः सेतस्य उपगतमविच्छुत्यासामीप्येनात्मनि परिणतं भवति ततो धारणा वासनारूपां प्रविशति
 संख्येयमसंख्येयंवा कालमेव मनेन कम प्रकारेण एतेन पूर्वदर्शितेनाभिलाषेन शेषेष्वपि चक्षुरादिष्विन्द्रियेषु अवग्रहादयोवाच्याः न वर मभिलाषविषये
 अव्यक्तं सद्सुगुज्जादत्यस्य स्थानेअव्यक्तंरूपंपासेज्जादतिवक्तव्यं उपलक्ष्य मेतत् तेन सर्व्वतामि शब्दस्थानेरूपमिति वक्तव्यं तद्यथातेणंरुविचिउगाहिणो

सूत्र

पविसइ तओणंधारेइ संखिज्जंवाकालं असंखिज्जंवाकालंसेज्जहानामएकेइपुरिसे अवसंरूपंपासिज्जा तेणंरुवत्तिउगा

भाषा

पक्षे अ० निश्चय करवाना उपयोगार्थ इप० प्रवर्त्ते निश्चय करे त० तिवारे पक्षीसे० तेनिश्चयकीधोहे त० तिवारे तेजने वा० धारी ग्रहीराखे त० तिवारे
 पक्षी जेधारीराखे तेस० संख्याता काललगे धारीराखे अ० असंख्याता काललगे धारीराखे से तेज० यथादृष्टांते ना० नामते इतिसंभावनाइ के० कोई

नंदी टी०

३६३

सूत्र

भाषा

चेवणं जाणइकेवेसरुवित्ति ततो इहंपविसइ ततो जाणइ असुगेएसरुवित्ति ततो अवायंपविसइ इत्यादि तदवस्थमेव न वरमिह व्यञ्जनावग्रहो न व्याख्येयः अप्राप्यकारित्वाच्चक्षुषोप्राणेन्द्रियादिषु व्याख्येयः एवं तु प्राणेन्द्रियविषये अव्यक्तं गंधं अग्धाइज्जा इत्यादिवक्तव्यं जिह्वेन्द्रियविषये अव्यक्तं रसं आसाएज्जा इत्यादि स्पर्शनेन्द्रिय विषये अव्यक्तं फासंपडिसंवे इज्जाइत्यादि यथा च शब्दइति निश्चितेतदुत्तर कालमुत्तर धर्म जिज्ञासायां किं

हि एनोचेवणं जाणइकेवेसरुवित्ति ततो इहंपविसइ ततो जाणइ असुगेएसरुवेति ततो अवायंपविसइ ततो सेउवगयं हवइ ततो धारणं पविसइ ततो धारेइ संखिज्जंवाकालं असंखिज्जंवाकालं सेजहानामएकेइपुरिसे अव्यक्तं गंधं अग्धाइज्जा

एक पु० पुरुष अ० प्रथम अव्यक्त गहनरू० रूपनेपा० देखीने ते० ते रूपने उ० ग्रहेते ग्रहो नो० पिणएहवो नाजाणे जेके० एकेहनो रु० रूपके इमनजाणे त० तिवारेपके इ० विचारणामेप० पेसेत० तिवारेपकी उपयोगनी विचारणा करीजाणे अ० मनुष्यपसरुपठुंठ प्रमुख असुकानो ए० एहरूपके त० तिवारेपके अ० निश्चयप० करे त० तिवारेपके से० ते रूपनो उ० निश्चयकी धोह० ऊइते त० तिवारे धा० धारणाप० करे त० तिवारेपके धा० धारी ग्रहीराखेते सं० संख्याता काललगे धारी ग्रहीराखे अथवा अ० असंख्याता काललगे धारीराखे ते देवतादिकनी अपेक्षया से० तेज० यथादृष्टं तेनामेति संभावनाइके० कोर्दे एक पु० पुरुष अ० प्रथम अव्यक्त गहन गं० गंधने आ० ग्रहेफरसे ते० तेहने इम जाणे गंधनीवासना आवेके उ० गंधग्रहस्तु उके नो० पिण एहवोन जाणे के० एकेहवो गंधके इम न जाणे त० तिवारेपके इ० विचारणा करे त० तिवारेपके जाणे अ० असुकोर० एह गंधके त० तिवारेपके अ० निश्चय करे त० तिवारेपके से० ते गंधनो उ० निश्चयकी धोह० ऊइते नीत० तिवारेपके धा० धारणाप० करे तिवारेपके

नंदी टी०

३६४

सूत्र

भाषा

शांख किंवा शाङ्ख इत्येवंरूपाईहा प्रवर्तते तथारूपमिति निश्चिते तदुत्तरकालमुत्तर धर्म जिज्ञासायां किमयं स्याणुः किंवापुरुष इत्यादिप्रवर्तते
 एवं प्राणेन्द्रियादिष्वपि समान गन्धादीनि वस्तुनिर्देहा लम्बनानि वेदितव्यानि चाह च भाष्यकृत सेसेसु विरूपाईसु विसणुहोति सूत्रलखाई

तेणंगंधेति उगाहि एनोचे वणं जाणइ केवेसगंधेति तओईहंपविसइ तओजाणइ असुगेएसगंधे तओअवायंपविसइ तओ
 सेउवगयंहवइ तओधारणंपविसइ तओणंधारेइ संखिज्जंवाकालंअसंखिज्जंवाकालंसेजहानामएकेइपुरिसेअव्वत्तंरसंआ
 साइज्जातेणंरसोत्तिउगाहि एनोचे वणं जाणइ केवेसरसेत्तितओइहंपविसइ तओजाणइअसुगेएसरसे तओअवायंपविस
 इतओसेउवगयंहवइ तओधारणंपविसइ तओणंधारेइ संखिज्जंवाकालंअसंखिज्जंवाकालं सेजहानामएकेइपुरिसे अव्व
 त्तासंपडिसंवेइज्जा तेणंफासेत्ति उगाहि एनोचे वणं जाणइ केवेसफासोत्तितओ ईहंपविसइ तओलाणइ असुगेएसफा
 सेतओअवायंपविसइ तओसेउवगयंहवइ तओधारणंपविसइ तओणंधारेइसंखिज्जंवाकालंअसंखिज्जंवाकालंसेजहा

धा० धारी ग्रहीराखे सं० संख्याता काललगे धारीराखे अ० असंख्याता काललगे धारीराखे ३ हिंवे चोथोरसनो दृष्टांत कहैके तेयथादृष्टांते के० कोई
 एक पु० पुरुषअ० प्रथमसमुच्चय अव्यक्तरसनेचा० आस्वादग्रहे ते० तेहनेइमजाणेर० रसनोउ०ग्रहणकीधोके नो०पणिएहवो नजाणे के० एहकेहनोरसके
 इमनजाणेत० तिवारेपके इ० विचारणाइपेसे त० तिवारेउपयोगनी विचारणाकरीने जाणेअ०अमुको ए० एहर० रसके त० तिवारेपके अ० निश्चयकरेत०
 तिवारेपकी'उ० निश्चयकीधो ह० होइ त० तिवारेपके धा० धारणाकरे त० तिवारे पकेधा० धारीग्रहीराखेसं० संख्याता काललगेधारी राखेअथवा अ०

नंदी टी०

३६५

पायंपञ्चासन्नताणेनईहाएवत्पुण्यपाणु पुरिसाइकटुपुलादि संभियकरिल्लमंसा इसप्पुप्पलनालाइव समाणरूवाइं विसयाइं से जहानामएत्थादि स यथानामकः कोपिपुरुषो अव्यक्तं स्वप्नं प्रतिसंवेदयेत् अव्यक्तं नाम सकल विशेषविकलम निर्देशमिति यावत् स्वप्नमिति प्रज्ञापकः सुखकारोवदति स तु प्रतिपत्तास्वप्नादि व्यक्तिविकलं किंचिदनिर्देशमेव तदानीं गृह्णाति तथाने न प्रतिपत्तासुविशोति उग्गाहिण इति स्वप्नमिति अवगृहीतं अत्रापि स्वप्नइति प्रज्ञापकोवदति सतुप्रतिपत्ता अशेषविशेषवियुक्तमेवावगृहीतवान्तथाचाह न पुनरेवंजानातिक एषस्वप्नइति स्वप्नइत्यपितमर्थं न जानातीति भावः ततईहां

सुव

नामएकेइपुरिसे अव्यक्तं सुमिणंप्राप्तिज्जा तेणंसुमिणेत्तिउग्गाहिणोचेवणंजाणइ केवेससुमिणेत्ति तओइहंपविसइतओ जाणइ असुगेएससुमिणेतओअवायंपविसइ तओसेउवगयंहवइ तओधारणंपविसइतओणंधारेइसंखिज्जं वाकालंअसंखि

भाषा

असंख्याता काललगेधारीराखे४ हिवेपांचमोफरसनोदृष्टांत कहेछेसे० तेथथादृष्टांतेके० कोइएकपुरुष अ०प्रथमअव्यक्तगहनफा० फरसने वेदेग्रहेते० तेहनेइमजाणेफा० फरसनेफरसनेउ० जेग्रहोकुं नो० पणिएहवो जा० जाणेके० एहवोकेहनो फा० फरसके त० तिवारेपके ई० विचारणामेपेसी विचारणाकरेत० तिवारेपकेजाणेअ०असुकोए० एहफा०फरसकेत०तिवारेपकेअ०निश्चयकरेत० तिवारेपकेसे०तेफरसनोउ०निश्चयकीधोछवे त० तिवारेपके धारणामेपेसे त० तिवारेपकी धारी गहीराखेतो सं० संख्याता काललगे धारीराखे अ० असंख्याता काललगे धारीराखे५ हिवेछटोस्वप्नोदृष्टांतकहेछे से० तेज० यथादृष्टांते नाम० के० कोई एक पु० पुरुष अ० प्रथम अव्यक्त ग्रहेते सु० स्वप्नने पा० जाण देखेते० तेहने इमजाणे जेमइसु० स्वप्नने उ० देखु ग्रहोके ना० पणिएहवो तेवलीनजाणे जेके० कुणए० एस स्वप्नदीठोके त० तिवारेपकी इ० विचारणामे प० पेसेपेसी विचारणा करेत० तिवारेजाणे

नंदी टी०

३६६

सूत्र

भाषा

प्रविशतीत्यादि प्राग्वत् एवं स्वप्नमधिकृत्यनो इन्द्रियस्थार्थावग्राहादयः प्रतिपादिता अनेनचोक्ते खेनान्यत्रापि विषये वेदितव्यास्तदेवं मल्लकदृष्टान्तेन व्यञ्जना वग्रहप्ररूपणां कुर्वतां प्रसङ्गतोष्टाविंशति संख्या अपिमतिज्ञानस्यभेदाः स प्रपञ्चमुक्तयः सम्प्रति मल्लकदृष्टान्तमुपसंहरति सेतं मल्लगदिदृन्तेणं सेवं मल्लक दृष्टान्तेन व्यञ्जनावग्रहस्यप्ररूपणा एते चावग्रहादयोऽष्टाविंशतिभेदाः प्रत्येकंवृत्तादिभिः सेतरैः सर्वसंख्येया द्वादशसंख्यैर्भेदैर्भित्तमाना यदाविवक्ष्यन्ते तथा षट्त्रिंशदधिकं भेदानां शतत्रयंभवति तत्र वृत्तादयः शब्दमधिकृत्यभाव्यन्ते शंख पटहादि नाना शब्दसमूहं पृथगेकैकं यदाचमृत्क्राति तथावह्वग्रहः यदा त्वेकमेवं किञ्चित् शब्दमवमृत्क्राति तदा अवह्वग्रहः तदा शंख पटहादि नाना शब्दसमूह मध्ये एकैकं शब्दमनेकैः पर्यायैः स्निग्धगाभीर्यादिभिर्विशिष्टं यथा वस्थितं यदाचमृत्क्राति तथा स वृद्धविधावग्रहः यदात्वेक मनेकंवा शब्दमेकपर्याय विशिष्टमवमृत्क्राति तथा स क्षिप्तावग्रहः तदेव शब्दं स्वरूपेण यदा जा नाति न लिङ्गपरिग्रहात् तदा अनिश्चितावग्रहः लिङ्गपरिग्रहेण त्ववगच्छतोनिः श्रितावग्रहः अथवा परधर्मैर्विमिश्रितं यदूग्रणं तन्निश्चितावग्रहयत्पुनः

ज्वाकालं सेतंमल्लगदिदृन्तेणंतसमासओचउविहं पणत्तंतजहाद्वओ खेत्तओकालओभावओतत्तद्वओणंआभिणि

अ० अनुकोए० एहसु० स्वप्नहे त० तिवारेपहे अ० निश्चयकीधो ह० होइत० तिवारेपहे उ० निश्चयकरीने उपयोगमेपेसे त० तिवारेपहे उ० निश्चयकरी मेउपयोगकरे त० तिवारेपहे धारणाधारीराखे सं० संख्याताकाललगे धारीराखे अथवा अ० असंख्याताकाललगे धारीराखेईसे० तेएम० सरावलानोदृष्टांत जाणवो वलीत० तेइनासं० संक्षेपयी च० चारप्रकारना प० भेदपह्या तं० तेकहेहे द० द्रव्ययकीखे० जेवयकीर का० कालयकी३ भा० भावयकी४ त० तिहां आ० मतिग्याने करीने तेमतिग्यानी आ० संक्षेपयकी संखेपमात्र स० सर्वद्रव्यने जा० जाणे न० पणि देखे नही खे० जेवयकीते

नंदी टी०

३६७

परधर्मैर विमिश्रितस्य ग्रहणं तद्विमिश्रितावग्रहः तथानिश्चितमवग्रहः क्रांतो तिततो निश्चितावग्रहः सन्दिग्धमवग्रहः क्रांतो सन्दिग्धावग्रहः सर्वं दैवब्रह्मादिरूपेणावग्रहः क्रांतो ध्रुवावग्रहः कदाचिदेव पुनर्ब्रह्मादिरूपेणावग्रहः क्रांतो ध्रुवावग्रहः एषा च वज्रविधादिरूपोऽवग्रहो विशेष समान्यावग्रहरूपो द्रव्यः नैसर्गिकस्यावग्रहस्य सकल विशेष निरपेक्ष्या निर्द्वैतस्य सामान्यमात्रग्राहिण्य एक सामान्यिकस्य वज्र वज्रविधादि विशेषग्राहकत्वा सम्भवात् ब्रह्मादीनामनन्तरोक्तं व्याख्यानं भाष्यकारोऽपि प्रमाणं दर्शयति नाणासद्वत्सम्वत्सवज्रविहंसुणा इभिन्नजातीयं वज्रविहमणे गभूयं एके कानिद्वमज्जरादौ विषयमचिरेण तंचियसखवज्जमनिश्चियमलिङ्ग त्रियमसंसयं जंधुवमच्चन्तं न उक्तयाद् एतौ चियपडिवक्खंसाहेज्जानिस्स एविसेसोय परधम्मो हिं विमिस्सं निश्चियमविमिस्सियं दूरं यदा पुनरालोकस्य मन्दमन्द तरमन्दतमस्य षट्पटमत्वादि भेदतो विषयस्याल्पत्व महत्वसन्निकर्षादिभेदतः क्षयोपशमस्य चतारतम्यमतिज्ञानंचिंत्यते तदा तदनंतभेदतो भिद्यमानंतरभेदं प्रति पत्तयं सम्प्रति पुनर्द्रव्यादिभेदतश्चतुःप्रकारतामाहः तंसमासतो द्रव्यादितन्मतिज्ञानं प्रज्ञप्तं समासतः संक्षेपेण चतुर्विधं तद्यथा द्रव्यतः क्षेत्रतः कालतो भावतश्च तत्र त्रव्यतोऽणमिति वाक्यालङ्कारे अभिनिबोधकज्ञानी आदेशेऽणंति आदेशः प्रकारः सच द्विधा सामान्यरूपो विशेषरूपश्च तत्रैव सामान्यरूपग्राह्यस्तत आदेशेन द्रव्य

बोहियनाणी आणसेणं सव्वद्वाइ जाणइ नपासइ खेत्तओणं आभिणिबोहियनाणी आणसेणं सव्वंक्खेत्तं जाणइ नपासइ कालओणं आभिणिबोहिनाणी आणसेणं सव्वं कालं जाणइ नपासइ भावओणं आभिणिबोहियनाणी आणसेणं सव्वेभावे जाणइ

सूत्र

भाषा

आ० मतिग्याने करीने आ० संखेपयकी स० सर्वक्षेत्र जा० जाणे पणिदेखेनहीर का० कालयकी आ० मतिग्यानीते आ० संखेपयकी स० सर्वकालनास मयानीवातने जा० जाणे पणिदेखेनही भा० भावयकी आ० मतिज्ञाने करीने आ० संखेपयकी स० वर्णादिक सर्वभावाने जाणे न० पणिदेखेनही ४

नदी टी०

२६८

सूत्र

भाषा

जातिरूपसामान्यादेशेन सर्वद्रव्याणि धर्मास्तिकायादीनि जानाति किञ्चिद्विशेषतोपि यथाधर्मास्तिकायो धर्मास्तिकायस्य प्रदेशः तथाधर्मास्तिकायोगत्यु पटं भहेतुरंतमुद्धर्तो लोकाकाश प्रमाणइत्यादि न पश्यतिसर्वात्मनां धर्मास्तिकायादीन् पश्यति घटादींस्तु योग्यदेशावस्थितान् पश्यत्यपि अथवा आदेशइति सूत्रा देशस्तस्मात्सूत्रादेशात्सर्वद्रव्याणि धर्मास्तिकायादीनि जानाति ननु साक्षात्सर्वाणि पश्यति ननु यत्सूत्रादेशतो ज्ञानमुपजायते तत् श्रुतज्ञानं भवति तस्य शब्दार्थपरिज्ञानरूपत्वात् अथच मतिज्ञानमभिधीयमानं वर्तते तत्कथमादेशइति सूत्रादेशो व्याख्यातः तदयुक्तं सम्यक् वस्तुतत्त्वा परिज्ञानात् इह हि श्रुत भावितमते श्रुतोपलब्धेष्वपि अर्थेषु सूत्रानुसार मात्रेणैव ग्रहेहापायादयो बुद्धिविशेषाः प्रादुर्भवन्ति ते मतिज्ञानमेव न श्रुतज्ञानं सूत्रानुसार निरपेक्षत्वात् आह च भाष्यकृत् आदेशो न्निवसुतंसुत्तल्लहेसुतस्त्रमइनाणं पसरइतभावगयाविणाविसुत्ताणुसारेणं एवं ज्ञेयादिष्वपि वाच्यस्वरं तान् सर्वथा न पश्यति तत्र ज्ञेयं लोकालोकात्मकं कालः सर्वाद्वारूपोऽतीतानागत वर्तमानरूपोवा भावाश्च पंचसंख्याउदयिकादयः तथाचाह भाष्यकृत् आएसोत्तिपगारोचाएसेण सव्वद्वार्दे' धम्मत्थिवाइ' आइ' जाणइनउ सव्वभावेणं खेतं लोगालोगाकालंसव्वइमहवतिविहंवायंचोदईयाईए भावेजंनेव मेवइयं सम्प्रतिसंग्रहगाथा प्रतिपादयति उग्गहोइत्यादि अवग्रहः प्राग्निरूपित शब्दार्थस्तथाईहा अपायस्वच शब्दः पृथगवग्रहादिस्वरूपस्वातं त्व्यप्रदर्शनार्थः अवग्रहादयः परस्परं पर्या

नपासइउग्गहईहा अवाउयधारणा एवं ज्ञंतिचत्तारिआभिणिवोहियनाणस्स भेयवत्युसमासेणं१ अत्थाणंउग्गहणंमि

हिवेगाथानो विचारकहेछे उ० तेहनो विचारकरवो२ अ० तेहनो निश्चयकरवो धा० धारणाकरीराखे४ ए० इम इ० वली२ उ० होइ च० च्यारिभेद आ० एआभिनिवोधिक एमति ज्ञाननाभेद जाणवा भे० भेद वस्तुनावली अवग्रहीने विशेष अर्थे जाणवार्थ भणी कहेछे अ० रूपअर्थोदिकनो उ० ग्रहवो

नंदी टी०

३६६

यान भवतीति भावार्थः अथवा च शब्द समुच्चये तस्य च व्यवहितः प्रयोगो धारणाचेत्येवं द्रष्टव्यं एवकारः कमप्रदर्शनार्थः एव मनेन क्रमेण समासेन संक्षेपेण चत्वारि आभिनिबोधकज्ञानस्य भिद्यन्ते इति भेदा विकल्पा अंशाद्व्यर्थः तएव वस्तुनि भवन्ति तथा हि नोनवगृहीतमीच्छतेना नीहितं निश्चीयते ना निश्चितं धार्यते इति इदानीं मे तेषामवग्रहादीनां स्वरूपं प्रतिपिपादयित्पुराह अत्याणमित्यादि अर्थानां रूपादीनां अवग्रहस्य शब्दोऽवग्रहस्य अव्यक्तत्वं सामान्यमात्र सामान्यविशेष विषयत्वापेक्षया स्वगतभेदा वाङ्मयत्त्वचक्रः अवग्रहं ब्रुवते इति योगः तथेत्यानन्तर्ये विचारणं पर्यालोचनमर्थानामिति वर्त्तते ईहा ब्रुवते तथा विविधो अवसायो व्यवसायो निर्णयस्तु चार्थानामिति वर्त्तते अपायं ब्रुवते इति संसर्गः धरणं पुनरर्थानामविष्णुति स्मृति वासना रूपां धारणं ब्रुवते तीर्थकरणधराः अनेन स्वामनीषिकाव्युदासमाह अन्ये त्वेवं पठन्ति अत्याणं उग्नहोमि उग्नहो इत्यादि तत्रैवं बाख्यानं अर्थानामविग्रहणे सत्य विग्रहो नामिति विशेषो भवतीत्येवं ब्रुवते एवमीहा दिष्यपि योजनाकार्या भावार्थः प्राग्ब्रुवद्दानीमभिहित स्वरूपाणामविग्रहादीनां कालप्रमाणमधिकुराह उग्नहो इत्यादि अविग्रहो अर्थविग्रहोनेत्येक एकं समयं यावद्भवति समयः परमनिकृष्टः कालविभागः स च प्रवचन प्रतिपादितादुत्पल पत्रशतव्यतिभेदो दाहरणात् जरत्पटशाटिका पाटनदृष्टांताच्चावसेयः व्यञ्जनावग्रह विशेषसामान्यार्थावग्रहोत्पद्यक् २ अंतर्मुहूर्त्तप्रमाणौ ज्ञातव्यौ ईहाचापायाश्च ईहापायो मुहूर्त्तार्द्धं ज्ञातव्यो मुहूर्त्तौषटिकादयप्रमाणः कालविशेषः तस्यार्द्धं सुहूर्त्तार्द्धं तु शब्दो विशेषणार्थः स चैतद्विधिनष्टिव्यवहारापेक्षया एतत् सुहूर्त्तार्द्धमित्युच्यते परमार्थतः पुनरन्तर्मुहूर्त्तमवसेयं अन्ये पुनरेवंपठन्ति सुहूर्त्तमन्तं तु अत्रमकारो अलाक्षणिकः ततएव द्रष्टव्यं सुहूर्त्तान्तर्मुहूर्त्तस्यांतर्माध्यं सुहूर्त्तान्तः अंतर्मुहूर्त्तमित्यर्थः बृहपारेमध्येऽप्येतः पद्यावेति विकल्पेनांतः शब्दस्य प्राग्निपातो भवति ततः सूत्रेन्तः शब्दस्य प्राग्निपातो न विहितः तथा धारणा कालमसंख्येयं पल्योपमादि लक्षणं संख्येयं वर्षादिरूपं यावद्भवति ज्ञातव्याधारणाच्चेह वासना रूपा द्रष्टव्याः अविष्णुति स्मृती तु प्रत्येकमन्तर्मुहूर्त्तं प्रमाणे वेदि

मंदी टी०

३७०

सूत्र

भाषा

तस्यै तदेवमवग्रहादीनां स्वरूपमभिधाय ओत्वेन्द्रियादीनां प्राप्ता प्राप्तविषयता प्रतिपिपादयिषुराह पुष्टं सुषोढ इत्यादि इह ओत्वेन्द्रियेण शब्दं शृणोति स्पृष्टं स्पृष्टमात्रं स्पृष्टनाम आलिङ्गितं यथा तनोरेणुसम्पातः अथ कथं स्पृष्टमात्रं मेव शब्दं शृणोति उच्यते इह शेषेन्द्रियगणापेक्षया ओत्वेन्द्रियमतिशयेन पटुं तथा गन्धादि द्रव्यापेक्षया शब्दद्रव्याणि सूक्ष्माणि प्रभूतानि भावुकानि च तएव सर्वतस्तदिन्द्रियं व्याप्नुवंति ततस्तानि स्पृष्टमात्राण्यपि ओत्वेन्द्रियेण गृहीतुं शक्यन्ते रूपं पुनः पश्यति अस्पृष्टं स्पृष्टमेव तत्तु रेवकारार्थः अप्राप्यकारित्वाच्चक्षुषः तथागन्धरसश्च स्पर्शश्च शब्दौ समुच्चयार्थौ बद्धं स्पृष्टप्राणादिभिरिन्द्रियैर्विनिश्चिनोतीति व्यागृहीयात् इयवहुस्पृष्टमिति विज्ञेयं प्राप्ततथेत्यावा अन्यथा स्मृत्ये उपन्यासः तत्र स्पृष्टमित्यात्मना लिङ्गितं बद्धं तोयवदात्मप्रदेशैरात्मोक्तं आलिङ्गितानंतरमात्म प्रदेशैरागृहीतमित्यर्थः इह शब्दमुत्कर्षतो द्वादशयोजनेभ्य आगतं शृणोति न परतः शेषाणितु गन्धादि द्रव्याणि प्रत्येकं नवभ्यो २ योजनेभ्य आगतानि प्राणादिभिरिन्द्रियैर्गृह्णाति जीवो परतः समागतानां द्रव्याणां मन्दपरिणामतया इन्द्रियग्राह्यत्वासम्भवात् जघनतस्तु शब्दा

उग्राहोतहविआलणेईहाववसायंमि अवाओधरणंपुणधारणंविंति२ उग्राहइक्कसमयंईहावायासुज्जत्तमइंतुजालमसंख

तेधारणा तथाउ० ग्रहोक्ते० तेहनो तिमज अंतरंग विचारवो इ० ते इहां जाणवो तथावस्तुनो आलंववोते इहांव० वस्तुनो निर्णयकरे निश्चयकरवो ते अवायकरोये वा० वासना रूपधारी राखवोते पु० वली धा० तेधारणा विं० तीर्थंकरादिके करी रहिवे अवग्रहादिकना कालस्थिति तीजीगायामे स्वरूपकहेके उ० उग्रहनी ए० एकसमयनो कालजाणवो ई० विचारणा करवानो काल अ० निश्चयकरवानो काल पृथक् सु० अंतं मुंज्जत्तनो प्रमाणजाणवो का० संख्यातो कालतथा असंख्याताकाललगे धा० धारी ग्रहीराखे तेहनो कालहो० होइ ना० जाणवो एताव अंतमुज्जत्तकाल आदिसर्व संचिपंचे

नंदी टी०

३७१

दिद्रव्याणि अंगुलासंख्येय भागादागतानि चक्षुषस्तु जघन्यतो योम्योविषयोऽगुल्यासंख्येय भागवर्त्तीवेदितव्यः उक्तवर्त्तत्वात्तांगुलेनसातिरेकयोजनलक्षकः एतदपिवा भासुर द्रव्यमधिकृत्योच्यते भासुरद्रव्यमेकविंशति योजन लक्षेभ्योपिपरतः पश्यन्ति यथा पुष्करवरद्वीपाद्धौ मानुषोत्तरनगप्रत्या सन्नवर्त्तिनः कर्कसं कांतौ सूर्यविम्बं तथाचोक्तं लक्षेहिणगवीसाएसातिरेगेहिं पुष्करद्वीमिउदएपेच्छन्ति नरासूरंउक्कोसएदिवसे अत्राह ननु स्पृष्टंशृणोति शब्दमित्युक्तं तत्र शब्दप्रयोगोत्सृष्टान्येव केवलानि शब्दद्रव्याणि शृणोति उतान्यान्येव तद्भावितानि धाहोश्चिन्मिआणीति उच्यते न तावत्केवलानियतोवासकानि शब्दयोग्यानि च द्रव्याणि सकल लोकव्याप्तानि ततोऽवस्थंतद्वाशितानि शृणोति मिआणिवान केवलान्येवोष्टयानि तथाचाह भाषा समेत्यादि भाष्यत इति भाषावाक् शब्दरूपतया उत्पृज्यमाना द्रव्यसंतति सा च वर्णात्मिका भेरीभांकारादिरूपावाद्रष्टव्याः तस्याः समाःश्रेणयः श्रेणयो नाम ज्ञेय प्रदेशेपंक्तयोभिधीयन्ते ताश्चसर्वस्यैव भाषमाणस्य षट्सुदिक्षुविद्यंते यास्तत्सृष्टासती भाषा प्रथम समयएव लोकांतमनुधीवति भाषासम श्रेणयः

सूत्र

भाषा

संखंधारणाहोदूनाइव्वा३पुटंसुणेइसहंरूवंपुणपासइअपुटंतुगंधरसंचफासंचवडपुटंवियागरे४भासासमसेटीओसहंजं

इन्दीया विषयनो तिणना भेदादिक कहिवार पु० कांनमे पुडलकरी फरस्यो ऊतो स० शब्दने सु० सांभले तेवीजी इन्दीनी अपेक्षाये फर्शमात्र शब्दसांभलेके ते जेवीजा इन्दीयाना फर्शके तेषकी ओलेन्द्रियना स्पर्श प्रगटके तेमाटे ज्ञणमात्रे शब्दवे देतेसुकारणते तेष्ये काजे तेकहेके जे गंधना द्रव्य सुच्छावणाके तथा घणापणा माटे ततकाल कर्णमेव्यापे फरसे ते ततकाल ग्रहवेवेदे ६० रूपने पु० वलीनेत्र करीने पा० देखेते अ० आत्माने अणफर स्याथकी देखेएतले ओलेन्द्रीर प्राणइन्दी३ रसेन्द्री४ एच्यारइन्दीतो फरखा थकीजाणे अनेनेत्ररूपने अण फरखा जाणे गं० गंधने २० रसने फा०

નંદી ભા०

૩૭૨

ફરસને પા० ફરસને વ० લોલીભૂત તિથેકરીને મિથ્યથર્થને પર્શદ્ તિથારે જાણે તે દૃષ્ટાં કાંનનો વિષયતો ૧૨ જોજન ગંધસપર્શદ્ નવજોયણના પુદગલ
 આવે તેથી ઉપલા આવે તે પુદગલ મંથાદ્ તે ભળી ગ્રહ્યા નથી વલિહિવે શિષ્ય પૂછાકરી સ્વામિ શ્રોત્રેન્દ્રી જણવ્ય આંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગઉત્કટો ૧૨
 વારાજોયનનો શબ્દસાંભલે પ્રાણદ્વન્દ્રી પર્શદ્ દ્વિજણવ્ય આંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ ઉત્કટો ૧૨ નવજોજનના પુદ્ગલપરજાણે અનેચત્તુનો વિષયજણવ્ય આંગુલ
 નો અસંખ્યાતમો ભાગ ઉત્કટોલાચ યોજનભાભે રૂંદેચે તોકિસ્યું આત્માંગુલ ૧ પરમાણાં ગુલ ૨ ઉચ્છેદાં ૩ ગુલે તેદૃષ્ટાં કિસ્યાંલેવાતે ગુરુઉત્તરકહેકે
 ગૌતમદ્વન્દ્રીયાંની વિષયકે તે આત્મા આંગુલાકે તેજેભળી જિણકાલનામનુષ્ય જુવે તિથેર કાલમનુષ્યાના આત્મા આંગુલલેવા તેમળી જેસર્વદ્વન્દ્રીયાંની
 વિષય આત્મા આંગુલલેવા અનેજે ઉચ્છેદાંગુલ લીજેતો ભરતસગર ચક્રવર્તિનો કટક ૧૨ યોજનકે તે સર્વ જેમેરી પ્રમુખનો શબ્દન સાંભલેભલે તેમરતે
 સ્વરના આત્માંગુલના ૧૨ યોજના ઉદકેદ જોજનવળા હૃદ્ તિથારે મેરીયાદિકનો શબ્દસર્વ કટક માંહિન સુષે દૃત્યાદિક સર્વકારણ જાણવા ચણેપર
 માંગુલતો સદાકાલે સરીચોરહે ષટેવધેનહીકે તેમાટેન લેવા તેમળી દૃષ્ટાં સર્વદ્વન્દ્રીયાંની વિષયકે તે સર્વકાલે મનુષ્યની આત્માંગુલલેવા કિતિ
 અર્થ; તથાવલી ચત્તુનોધળી જણવ્ય આંગુલનો અસંખ્યાતમો ભાગ અને ઉત્કટો આત્માંગુલલાચ યોજનભાભેરો દેષેપર્શવેદે તોદૃષ્ટાં કોર્દે કહિસ્યે
 સુર્યતો ઇગતો વેગલોકે તો આત્માંગુલે તો કેમદેચે તેજને એ હેતુ કહીયે જે સુર્યની કાંતિનો મહિમા તેજનો પ્રકાસ સહિતકે પળિસોવર્ણ સમુદ્રાદિકનો
 દેખવો તેલજયોજન પળિ સુર્યની પ્રભાવે દેષેવલી ધાતકી ચંડેકર્ક સંક્રાંતિ ઉત્કટોલાચ યોજન ૨૧ પ્રમાણદેષેભાભે રાકે તિમ પુષ્કરાહ્વે પળિ તેસુર્યનો
 પ્રભાવલા મેલકલે હિં એગવીસાએ સાદ્યરેગેહિં પુષ્કર હંમિઉદપેચ્છે તિથરાસુરા ઉક્કોસિએ દિષસેદ્ધિ ૪ હિવે જે ભાષાસાંભલીયેતેનિકેવલભાષાબોલે
 તેહીજ શબ્દસાંભલીએ લેહની પૂછાકરે ભા० જેશબ્દની કલ્યા સ० સમીચેણિ કહીદિશિ તેશબ્દના પુદ્ગલચઉદ રાજલોકમાંહિ વ્યાપીરહ્યાકે તેપુદ્ગલાને

નંદી ટી.

૨૭૨

સુત

ભાષા

સમચ્ચેણિગ્રહણં વિચ્ચેણિવ્યવચ્ચેદાર્થં ભાષાસમચ્ચેણીરિતોગતાઃ પ્રાપ્નોભાષાસમચ્ચેણિતઃ ભાષાસમચ્ચેણિવ્યવસ્થિત કુત્યર્થઃ ચંશર્ચં પુરુષાદિ સમ્બન્ધિનંભેર્યાદિ સમ્બન્ધિનં વા ચ્ચુણોતિ યત્તદોર્નિત્યાભિ સમ્બન્ધાતંમિચ્ચં ચ્ચુણોતિ ઉત્સૃષ્ટં શબ્દ દ્રવ્યભાષિતાપાંતરાલસ્ય શબ્દ દ્રવ્યમિચ્ચં ચ્ચુણોતીતિભાવાર્થઃ ચાસેઢીત્યાદિચ્ચત્વરૂતિવર્ત્તે તતોચમર્થઃ વિચ્ચેણિપુનરિતઃ પ્રાપ્નોવિચ્ચેણિવ્યવસ્થિતઃ પુનરિત્યર્થઃ અથવા વિચ્ચેણિસ્થિતોવિચ્ચેણિરિત્યુચ્યતે શબ્દં ચ્ચુણોતિ નિયત્પરાધાતે સતિ નાન્યથા કિમુક્તંભવતિ ઉત્સૃષ્ટશબ્દ દ્રવ્યશબ્દાભિધાતેન યાનિવાસિતાનિ શબ્દદ્રવ્યાણિતાન્યેવ કેવલાનિચ્ચુણોતિ નકતિચ્ચિદપિઉત્સૃષ્ટાનિકુતદિતિચેત્ ઉચ્યતે

સુણદ્મૌસિયં સુણદ્વૌસેઢીપુણસદ્દં સુણદ્નિયમાપરાધાણુ ઈહાચ્ચપોહવમંસા મગ્ગાચગવેસણાય ગવેસણાસસાસ

શબ્દપણે પ્રમાણમાવીલો ભૂતયદ્નેકાંન પૂરાદ્ તેમી૦મિચ્ચકહી દૂતેમિચ્ચકિમતે કહેકે તેજિમ શરીર જલાગે તિમભાસા૦ જેભાષાશબ્દનીકલ્યાસમચ્ચેણી વિષે તેશબ્દજોતાંયકાં સકલલોકવ્યાપીને પુદ્ગલરહ્યાકે તેહને શબ્દપણે પરિણમાવીલોલીભૂત થદ્ તેસુલગાશબ્દસ્યંલોલીભૂતયદ્ને કાંનપુરાદ્ તેમિચ્ચકહીયે તેશબ્દસાંભલીદં જિમવરપાતનુ જલસરોવરના ઘડનાલામાંફિ આવતાં વિચાલિષળી રજધુલિ પ્રમુખસં લોલીભૂતયદ્ને ઘડનાલિયદ્ સરોવરમચ્ચે પ્રવેશકરેકે તિમસુલગાભાષા શબ્દવિચલાં પુદ્ગલસં લોલીભૂતયદ્ને પક્ષિકર્ણપૂરાદ્ તેપણીધુરથી જેશબ્દજ્જદ્તેનિઃકેવલ મસાંભલીદં યથાવરસાતવરસતે આગાસે કટોરીસુકીઝદ્ અનેકટોરી મચ્ચે જિમ આકાસથી જલ પહે તિચ્ચે ભરાદ્ તિમ નિઃકેવલ મૂલગિ એકલિંગશબ્દે કર્ણપુરા તાનચીતે માટે મિચ્ચશબ્દસંભલાદ્કે એતલે એકસમચ્ચેણિ આચ્ચીશબ્દનો ભેદકહ્યું ૦૦ જેશબ્દસમીચ્ચેણિ નીકલીયા તેજાતાયકાં વાટિપુદ્ગલજ્જતા તેએકચેણિપાસે મિચ્ચપણે પ્રમાણવીષાલ્યા કુણહીના કાંનપુરાણા તેચ્ચે જેશબ્દસાંભલીયા તેવેમિચ્ચેણિ શબ્દસાંભલે તવેજનાવિચ્ચાદિક થોડા કાલનો વિચાર

नंदी टी०

३७४

सूत्र

भाषा

तेषामनुश्रेणिगमनात् प्रतिघातो भावाच्च सम्प्रति विनियजनसुख प्रतिपत्तये मति ज्ञानस्यपर्याय शब्दानभिधित्सुराह ईहेत्यादि एते ईहादयः शब्दाः सर्वे
 पिपरमार्थतोमति वाचकापर्यायशब्दादित्यर्थः विमर्शनं परं विनियजनबुद्धि प्रकाशनाय किञ्चिद्देहाभेदौ अमीषां दृश्यते ईहनमीहासदर्थपर्यालोचनं अपोहन
 मपोनिश्चयइत्यर्थः विमर्शनं विमर्शः अपायादर्वाकुईहायाः परिणामविशेषः मार्गणंमार्गना अन्यथ धर्मान्वेषणं च समुच्चये गवेषणं गवेषणा व्यतिरेक
 धर्मालोचनं तथा संज्ञानं संज्ञा व्यञ्जनावग्रहोत्तरकालभावा मति विशेष इत्यर्थः तथा स्मरणंस्मृतिःपूर्वानुभूतावलम्बनः प्रत्ययविशेषः मननंमतिः कथंचिदर्थ
 परिच्छिन्नावपि सूक्ष्मधर्मालोचनरूपाबुद्धिः प्रज्ञानंप्रज्ञाविशिष्टज्ञयोपशमजन्याय भूतवस्तुगत यथावस्थित धर्मालोचनरूपासंवित् सर्वमिदमाभिनिबोधकं
 मतिज्ञानमित्यर्थः सेतमित्यादि तदेतदाभिनिबोधिकं ज्ञानं सांप्रतं प्रागुपन्यस्त सकलचरण करणक्रियाधार श्रुतज्ञानस्वरूपं जिज्ञायाशिष्यः प्रश्नयति सेकिं

ईमद्रूपन्ता सव्यंश्राभिणिबोहियंइ सेतंश्राभिणिबोहिनाणंपरोक्खं सेतंमइनाणं सेकिंतंसुयणाणंपरोक्खंसुयनाणंपरोक्खं

वोतेभणी पूर्वलोपात्तलोमतिबुद्धिकरी विशेषे विचारवो तेसूक्ष्मबुद्धिकरी अलोचने वेअ्रेणिशब्दसांभलवा कहिये तेसुलगा शब्दनापुदगला नीकल्यातेन
 सांभले पराघाती सांभली तेकहेछे सुंजेसांभले तेनि० निश्चयप० पराघातपणोपामे तेपुदगल होइ तेसांभले ५ इ०कता पदार्थनो विचारवो पर्यायनो
 आलोचवो पो०तेनिश्चयनो करवो वी०वीसास १ वोते २ इहां तोपरिणामविशेष म०अन्यधर्मना स्वधर्मना मिलता अर्थानो विचारवो ग०विशेषे निश्चय
 अर्थनो विचारवो स०संया तेव्यंजनावग्रहादिकथी आगिलो कालते थोडा तेकालनो विचारवो सु०सूर्यपूर्वे अनुभव्या अर्थनो संभारवो तेसभरणा जेपूर्व
 लोपाछिलो संभारवो म०सूक्ष्म अर्थनो विचारवो तेबुद्धिकरी विशेषे विचारवो सूक्ष्मधर्मनो आलोचनपन्ना० प्रग्याते विशेषभली तेग्यानावरणीने ज्ञयो

નંદી ટી०

૩૭૫

તમિત્યાદિ અથ કિં તત્ શ્રુતજ્ઞાનં આચાર્યઆહ શ્રુતજ્ઞાનં ચતુર્દશવિધં પ્રચ્છન્નં તદ્યથા અક્ષરશ્રુતમનક્ષર શ્રુતં સંજ્ઞિશ્રુતં મસંજ્ઞિશ્રુતં સમ્યક્ શ્રુતં સાદિશ્રનાદિ
 સર્વથાસિતમ પર્યવસિતંગમિકમંગ પ્રવિષ્ટમનંગ પ્રવિષ્ટં ચ નનુ અક્ષર શ્રુતાનક્ષરશ્રુતરૂપ એવ ભેદાઅન્તર્ભવતિ તત્કિમનક્ષર શ્રુતરૂપ ભેદદ્વયોપન્યાસમાનાદવ્યુ
 ત્પન્નમતયઃ શેષભેદાનવગન્તુમીશતે તતોચ્યુત્પન્નમતિ વિનેય જનાનુગ્રહાયશેષભેદોપન્યાસ ઇતિ સાંપ્રતસુપન્યસાનાં ભેદાનાં સ્વરૂપમનવગચ્છન્નાદ્યં ભેદમધિ
 કૃત્યશિષ્યઃ પ્રશ્નં કરોતિ સેકિંતમિત્યાદિ અથ કિં તત્ અક્ષરશ્રુતં સૂરિરાહ અક્ષરશ્રુતં ત્રિવિધં પ્રચ્છન્નં તદ્યથા સંજ્ઞાક્ષરં વ્યંજનાક્ષરં લઘ્યાક્ષરં ચ તત્ત્વક્ષરસંચલે

સૂત્ર

ચોદસવિહં પચ્છન્નં તં જહાઅક્ષરસુયં ૧ અણક્ષરસુયં ૨ સણિસુયં ૩ અસણિસુયં ૪ સન્નસુયં ૫ મિચ્છસુયં ૬ સાદ્યં ૭ અણાદ્યં ૮
 સપજ્જવસિયં ૯ અપજ્જવસિયં ૧૦ ગમિયં ૧૧ અગમિયં ૧૨ અંગપવિઙ્ ૧૩ અણંગપવિઙ્ ૧૪ સેકિંતં અક્ષરસુયં અક્ષરસુયંતિવિ

ભાષા

પસમે તેણે કરી વસ્તુનો અ० અક્ષરેકરીને કહિવાયોગ ભાવનો પરુપવો તેઅક્ષર શ્રુતકહીયે ૧ અ० સુખસુચકોહિવે નિજકરી રૂપનિમિત્તે એતેહેકે એહવો
 અથવાક્ષીક સ્વાસપ્રસુખનો કરવો એહવો અભિપ્રાયનો જાણવો સં० મનોવર્ણાદ્ કરી સહિતસંની પંચેદ્રીયાકે તિણાંને જેપાંચેદ્રીનો અનેમન એ હકહી
 સંવાતતે સંનિસુ० ૨ અ० મનની વર્ગણારહિત જેવિશેષદૂન્દ્રીએકરી ઉપનો સૂત્રતેહનેઅસંનિસૂત્રકહીયે ૪ સં० તીર્થંકરપ્રણીત અથવામિથ્યાત્વી પ્રણીતજેહવાકે
 તેતેહવાજતા દૃશ્યજાણે છોટાને અનેજેખરાને તેજેહવો હોદ્ તેહવો હોદ્ તેહવો જાણિવો તેસમ્યક્ સૂત્રજાણવો ૫ મિ० મિથ્યાત્વીને તીર્થંકરપ્રણીત
 અથવા અનેરા પિણ વચનાંને જેહવાકે તેહવો પ્રગટભાવને નજાણે અસમ્યક્સૂત્ર ૬ સાંદ્વાદસર્ગતે અક્ષરપ્રયોજનાયે કરીનેસ આદિજાણવા જેસાદીતે
 આદિસહિત કહી યેતે જેસાદીય સૂત્ર ૭ અ० આદિરહિતતે અર્થપ્રયોજનાયે કરીને તેહને અનાદિચો ભંગીલેવીજે આદિરહિતકે તેઅનાદિ સૂત્રકહી

नदी टी०

३७६

सूत्र

भाषा

नेमचरतिन चलतीत्यक्षरज्ञानं तद्विजीव स्वभाव्यादनुपयोगेपितत्त्वोनप्रच्यवेत यद्यपि च सर्वज्ञानम विशेषेणाक्षरं प्राप्नोति तथापीह श्रुतज्ञानस्य प्रस्ता
वादक्षरं श्रुतज्ञानमेव द्रष्टव्यं न शेषं इत्थं भूतभावाक्षरकारणं चाकारादिवर्णजातमतस्तदप्युपचारादक्षरमुच्यते ततश्चाक्षरं च तत् श्रुतञ्च श्रुतज्ञानञ्च
अक्षरश्रुतं भाव श्रुतमित्यर्थः तच्चलच्चक्षरं श्रुतं वेदितव्यं तथा अक्षरात्मक मकारादिवर्णात्मकं श्रुतमक्षरश्रुतं द्रव्यश्रुतमित्यर्थः तच्च संज्ञाक्षरं व्यंजनाक्षरञ्च द्रष्टव्यं
अयं किंतु संज्ञाक्षरं २ अक्षरस्याकारादेः संस्थानाकृतिः संस्थानाकारस्तथाहि संज्ञायतेऽनयेति संज्ञानमेतन्निबन्धनं तत्कारणमक्षरं संज्ञाक्षरं संज्ञायाश्च निबन्धन
भाकृति विशेष आकृति विशेष आकृतिविशेष एव नामकरणात् व्यवहरणाच्च ततोऽक्षरस्य पट्टिकादौ संस्थापितस्य संस्थानाकृति संज्ञाक्षरमुच्यते तच्च

हंप्रसूतंतं जहासन्नकक्षरं वंजणकक्षरं लङ्घिकक्षरं सेकिंतं सन्नकक्षरं २ अक्षरस्य संज्ञाणां गिदू सन्नकक्षरं जत्यणं वंभीलिवीपव

येजे इमपांचभरत पांचएरवततथा षट्द्रव्यनो विचारकहीट स० अर्थ करीने हादशांगी तेहनो अंतसहितके तेजेपांच भरत पांचेएरवरततेजे तिहांहादशां
गीअंगनो विरहो पणियादुके सपज्जवसीकहीये ६ अ० अर्थ करीहादशांगीनो अंतकदेइ नयादुतेहने अपज्जवसीसूत्रकहीये १० ग० गमकहतां जेसारिखो
पाठके तेगमिक सूत्रदृष्टी हादशांगीमध्येके शेषमिश्रसूत्रके ११ अ० जेहवानेविषे सरिखापाठ नहीतेअनागामिक सूत्रतेकालिक सूत्रप्रमुख १२ अ० इत्यारे
अंगते आचारांगादिक तेहने अंगप्रविष्टक सूत्रकहीये तथा कालिकसूत्रने कहीजे अ० जे आवस्यकदस विकालिकादिक सूत्राने अनंगप्रविष्ट कहीये १४
हिवे इहां एहीज वोलांनो विस्तारकहेके से० तेअथ हिवे किं० कृण अथ हिवे किं० शिष्यप्रश्नपूछेके भगवानं अक्षरप्रश्नपूछे कहेके २ ते० त्रिण प्रकारद्वय०
श्रीतीर्थं करगणधरां परुषा तं० तेकहे तिम कहेके स० जे अक्षरना आकारजाणे एजीव स्वभाव जेउपयोगसुं सुद्ध अक्षरउंचरेते भावश्रुतते अक्षरनोसं

नंदी टी०

३७७

सूत्र

भाषा

प्राह्मण्यलिलिपिभेदतोऽनेक प्रकारंतत्रमागरीलिपिमधिल्लत किञ्चित्प्रदर्श्यतेमध्येस्फाटितचुह्वी सन्निवेशसहशोरेखा सन्निवेशेणकरोचकीभूतसपुच्छसन्निवेश सहशोडकारइत्यादि सेतमित्यादितदेतदसंज्ञाक्षरं अथकिंतत्तुंजनाक्षरं आचार्य आहव्यंजनाभिलापः तथाहिव्यञ्जतेऽनेनार्थः प्रदीपेनेवघटइतिथंजनंभाष्य

तद्वैएवंलिवौए अक्षरसविहे लक्खणविहाणेपन्नत्ते तंजहावंभोजमणालिआ दासपुरिया उत्तरकखराअखरवुद्धियापो कवरसरियापहराइया भेणवइयावेणुयाइयाणेणइया अंकलिवौगणियालिवौ आयंसलिवौगंधयलिवौकामिलौमाहे सरौपोलिंदौ सेतंसन्नकवरं सेकिंतवंजणकवरंवंजणकवरं अकवरस्सवंजणाभिलाबो वंजणकवरं तंदीहरंहसंपुअंतंज

स्यानमूत्र व०आकारादिक उचरे लघुदीर्घादिक तेदेवे सुभाव श्रुतशब्दसांभलो जाणे एसंतोषना शब्दके इत्यादिक २ ल०निरंतर अक्षर उचरे तेअक्षर लद्धि तेमध्ये एकेन्द्रीतो अव्यक्तगाढोके तेवद्री तेहप्रगटके इम जावपंचेन्द्रीने प्रगट अक्षरलब्धि ३ स०इम जेनिरंतरअक्षरअचरेतेअक्षरलब्धि तेमध्ये एकेन्द्री ने अव्यक्तगाढोके वेन्द्रीने तेहयकी प्रगट इम जावपंचेन्द्रीने प्रगट अक्षरलब्धि उपजे तेइहां एकेन्द्रीने उपदेश सांभलवो नथीपिणतेहने कर्मने क्षयोपसमे करीने अक्षरलब्धि उपजिने अव्यक्तपणे जिम आहारादिकनी संज्ञा अंगीकार करे तेभणी एहते एकेन्द्रीयादिकने पाणि अक्षरसुयं कहतो दोषनथी इम जाणवो तेभणी वली १४ संस्थानक जाणवा भणी शिष्यप्रति गुरुकहेके अख० तेएहजे अक्षरनी स०शंस्थान ग०गतिजाणवी से०तेएसंस्था अक्षरश्रुतग्या नकहीये से०तेकुण व०व्यंजन अक्षर अ०आकारादिक उचरवो अक्षरते व० व्यंजण अक्षरकहीयेअक्षरनो आकारादिक उचरे लघुदीर्घादिकके येइउभाव श्रुतरूप ते शब्दसांभलीनेजाणेए संखनो शब्दके इत्यादिक से० ते एवं० व्यंजण अक्षरकहीये२ से० तेअथहिचे कि० तेकुणल० निरंतर अक्षरनोउचरवो

नंदी टी०

३७८

माणमकारादिकं वसे जातंतस्य विवक्षितार्थाभि व्यंजकत्वात् व्यंजनं च तद् अक्षरस्य व्यंजनाक्षरं ततो युक्तमुक्तं व्यंजनाक्षरमक्षरस्य व्यंजनाभिलापः अक्षरस्य अकारादेर्वर्णजातस्य व्यंजनेनात्र भावेऽनट् व्यंजकत्वेनाभिलापः उच्चारणं अर्थव्यंजकत्वेनोच्चार्यमाणमकारादिवर्णजातमित्यर्थः सेकिंतमित्यादिष्वर्थकिं तत्त्वत्त्वाक्षरं लब्धिरूपतोगतः सचेहप्रस्तावात् शब्दार्थपर्यालोचनामुसारी गृह्यते तेलब्धिरूपमक्षरं लब्ध्याक्षरं भावश्रुतमित्यर्थः अक्षरलब्धिर्यस्येत्यादिचक्षरेऽक्षरस्योच्चारणावगमेनालब्धिर्यस्य सोऽक्षरलब्धिर्यस्य अकाराद्यक्षराणु विह्वश्रुतलब्धिसमन्वितस्येत्यर्थः लब्ध्याक्षरं भावश्रुतं समुत्पद्यते शब्दादिग्रहणसमनन्तरमिन्द्रियमनोनिमित्तं शब्दार्थपर्यालोचनाशारि शांख्येयमित्याद्यक्षराणुविह्वं विज्ञानमुपजायते इत्यर्थः नन्विदं लब्ध्याक्षरं संज्ञिनामेव पुरुषादीनामुपपद्यते नासंज्ञिनामेकेन्द्रियादीनां तेषामकारादीनां वर्णानामवगमे उच्चारणे वा लब्ध्यासंभवादि तेषां परोपदेशश्रवणं संभवति येनाकारादिवर्णानामवगमादिभवेदथचैकेन्द्रियादीनामपि लब्ध्याक्षरमिष्यते तथाहि पार्थिवादीनामपि भावश्रुतमुपवर्ण्यते द्रव्यसुधाभावंमिविभावस्य पृथिवार्देणमिति वचनप्रामाण्यात्

हा अणुदंतं दंसउहं लालवसंठियं विविदियं अणुणासियं सेतंवंजणक्खरं सेकिंतंलद्धि अक्खरंलद्धिअक्खरं अक्खरलद्धियस्सलद्धिअक्खरंसमुप्पज्जइ तंपंचविहं पण्णतं तंजहा सोइंदियलद्धिक्खरं चक्खिंदियलद्धिक्खरं घाणिंदियलद्धिक्खरं

ते अक्षर कहीये अ० जे अक्षरनी लवधि होइ ते लवधि अक्षर कहीये ल० जे लवधि अ० अक्षर नीजाणवानी लवधि जे इने ऊइ ते ह ने लवधि अक्षर स० उपजे ते हनाइ भेद जाणवा तं० ते जिम के तिम कहे के सो० ओतेन्द्रीय सुशब्द सांभली ने जाणे ते एसंखनो शब्द के इत्यादिक ते तोओ तेन्द्रीय लब्ध्याक्षर च० चक्षुइन्द्रीयेकरीनेजरपनेदेखे जाणेतेचक्षुइन्द्रीनीलवधि प्राप्तिक्हीयेर घा० घ्राणइन्द्रीयकरीने सुगंधनेवेदेजाणे तेषाणेंद्रियनी

नंदी टी०

३७६

भावश्रुतं च शब्दार्थ पर्यालोचनानुसारिविज्ञानं शब्दार्थ पर्यालोचनं चाक्षरमन्तरेण न भवतीति सत्यमेतत् किंतु यद्यपि तेषामेकेन्द्रियादीनां प
रोपदेश अवस्था संभवसोपां तथाविधक्षयोपशम भावतः कश्चिदव्यक्तोत्तरलाभो भवति यद्वशादक्षरानुव्यक्तं श्रुतज्ञानमुपजायते इत्थंचैत दङ्गीकर्त्तव्यं
तथाहि तेषामप्याचाराद्यभिलाष उपजायतेभिलाषश्च प्रार्थना साच यदीदमहं प्राप्नोमि ततोभयं भवतीत्याद्यक्षरानुविद्धैव ततसोपामपि काचिद
व्यक्ताक्षरलब्धिरवश्यं प्रतिपत्तव्या ततसोपामपि लब्ध्याक्षरं संभवतीति न कश्चिदोषःतच्चलब्ध्याक्षरंषोढा तद्यथाश्रोत्रेन्द्रिय लब्ध्याक्षरमित्यादि इहयत
श्रोत्रेन्द्रियेण शब्दश्रवणोसति शांखोयमित्याद्यक्षरानुविद्धं शब्दार्थप्रयोजनानुसारिविज्ञानं तत्श्रोत्रेन्द्रियलब्ध्याक्षरं तस्य श्रोत्रेन्द्रियनिमित्तत्वात् यत्पुन
श्चक्षुषा आम्बफलाद्युपलब्ध्याम्बफलमित्याद्यक्षरानुविद्धं शब्दार्थपर्यालोचनात्मकं विज्ञानं ततश्चक्षुरिन्द्रियलब्ध्याक्षरं एवं शेषेन्द्रियलब्ध्याक्षरमपि भावनीयं

सूत्र

रसणिंदियलद्विकवरं फासिंदियलद्विकवरं नोदूंदियलद्विकवरं सेतलद्विकवरं सेतंअक्वरसुयं सेकिंतं अणक्वरसुयं

भाषा

ल० लब्धिप्राप्तकहीयेर० रसदूंद्रीयेकरीने तीखादिकरसनाखादने जाणेवेदेतेरसदूंद्रीनीलवध अक्षरकहीये४ फा० फरसदूंद्रीकरीने फरसनेवेदो
तेजाणे तेफरसदूंद्रीनीलवधि प्राप्तिकहीये ते अक्षरनीलवधि नो० मनेकरीजाखे एतलो अक्षर फलतथा आंवादिक फलदेखे ते आदरते पाहुळाडे तिम
गंधरसमर्श सर्वजाणवानाक गंधजाणे एकस्तुरीके जिह्वाइजाणेएद्वक्षुरस कायादूंजाणेए उअफरसदूं ते इहांनिरनां अक्षरउचरे तेहनी जे बुद्धिउपजेते
भाहिंएकेन्द्रीनो अव्यक्तपणोगावोके तेहथीवेदूंद्रीने प्रगटके इमजावपंचेन्द्रीने प्रगटसक्षरनीलवधिके तेदूहां एकेन्द्रीने उपदेशनोसांमलवोनथी पणि
तेहनेजयोपसमे करीने अक्षरनीलवधि उपजेतेव्यक्तपणे आचारादिक अंगीकार करे ते भणी एकेंद्रीयादिकने पणिअश्रुत कहता दोषनथी

नंदी टी०

३८०

सूत्र

भाषा

सेत्तमित्यादि तदेतत् लब्धचरं तदेतदचरश्रुतं सेकितमित्यादि अथ किं तत् अनचरश्रुतं अनचरात्मकं श्रुतमनचरश्रुतं आचार्याह अनचरश्रुतमनेक विधमनेकप्रकारं प्रपन्नं तद्यथा अससियमित्यादि उच्चसनमुच्चसितं भावेनिष्ठाप्रत्ययः तथा निःश्वसनं निश्वासितं निष्ठीवनं निष्ठातं काशनं काशितं च शब्दः समुच्चयार्थः क्षवणं क्षुतं एषापि च शब्दः समुच्चयार्थः परमस्य व्यवहितः प्रयोग सेटितादिकं चेत्येवं द्रष्टव्यः तथानिश्चिंघनं निश्चिंघितं अनुस्वारवत् अनुस्वारसानुस्वारमित्यर्थः तथासेटितादिकं वानचरश्रुतं द्रव्यश्रुतं द्रव्यं ध्वनिमात्रत्वात्भावश्रुतस्य कारणत्वात् कार्यत्वाच्च तथाचिद्यदाभिसन्धिपूर्वकं सविशेषतरमुच्चसितादिकस्यापि पुंसः कस्यचिदर्थस्य ज्ञप्तयेप्रयुक्ते तदा तदुच्चसितादि प्रयोक्तुभावश्रुतस्य फलं श्रुतस्य भावश्रुतस्य कारणं भवति ततो द्रव्यश्रुतमित्युच्यते अथ त्रुवीधा एवं तर्हिक्करादिषेष्टाया अपि द्रव्यश्रुत त्वप्रसङ्गः सापि हि बुद्धिपूर्विका क्रियमाणातत् कर्तृभाव श्रुतस्य फलं द्रव्यभाव

अणक्खरसुयंअणोगविहंपस्संतंजहाअससियं नौससियंनिच्छूढंखासियं चक्खीयंचनिस्सियंमणुसारं अणक्खरंकेलिया

से० तेएतल० लवधिय० अचर कहीये से० तेए अ० अचर श्रुत जाणवो१ एसचरश्रुतनाभेद कत्ता१ हिवेवीजो अणचर श्रुतना भेद कहेछे इसे० ते अथहिवे किं० कुण केहवो अ० जे शिष्यपूछे हे भगवन अणचर श्रुतते किसुं कही जेते गुरु उत्तर कहेछे अहो गिय अचर सुवना अ० अनेक प्रकार प० पर्याय० ते कहेछे उ० उसासनो लेवोते उसासने अन चर कहीये नि० नौचोसुकवो ते निसासने अणचर नि० युक्ते अणचर कहीयेनि० ता कहनो४ खा१ खासवो५ छि० छीकवो६ नि० निसीकवो७ म० वायनोसरवो८ अ० अचररहितछे० सीटीनोदेवोसांनीकरवी सुखमचकोडिवोआंखिफरकाव णिसिरधु णवोआलोकरवो इत्यादिकहीयेअथहिवे तीजासंनिसुवनाभेदकहेछेसे० तेहिवेकुणरसं० जेसंज्ञिज्ञानस्मरणकरेतेसन्धिसुवत् भेदकालिकोपदेश

नंदी टी०

३८१

श्रुतस्य कारणमिति नैष दोषः श्रुतमित्यन्वयाश्रयणात् तथाहि यत्श्रुयते तत् श्रुतमित्युच्यते नचकरादि चेष्टाश्रुयते ततो न तत्र द्रव्य श्रुतत्वा प्रसंग उच्चसितादिकंतु श्रुयते अनक्षरात्मकं च तत्तदनक्षरश्रुतमित्युक्तं सेतमित्यादितदे तदनक्षरश्रुतं सेकितमित्यादि अथ किं तत् संचि श्रुतं संचानां संचा सास्यासीति संचा तस्य श्रुतं आचार्य आह संचिश्रुतं त्रिविधं प्रश्नं संचिनोद्गच्छति तद्यथा कालिक्युपदेशेन हे वृषदेशेन वृष्टिवादो पदेशेन तत्र कालिक्युपदेशेनेत्यत्रादि पदलोपाद्दीर्घ कालिक्युपदेशेनेति द्रष्टव्ये सेकितमित्यादि अथकोयं कालिक्युपदेशेन संचो इह दीर्घकालिकी संचा कालिकीतिव्युपदिश्यते आदिपदलोपात् उपदेशनमुपदेशः कथनमित्यर्थः दीर्घकालिक्या उपदेशो दीर्घकालिक्युपदेशेन आचार्य आह कालिक्युप

द्वयं१ सेतंश्रणकवरसुयंसेकितंसखिसुयंसखिसुयं त्रिविहंप्रसक्तंतंजहाकालिओवएसेणं दिट्ठीवाओवएसेणंसेकितंकालिओव
एसेणं कालिओवएसेणं जस्सणं अत्थिइहा अपोहा मग्गणागवेसणा चिंतावीमंसासेणंसखीतिलभइ जस्सणंनत्थिइहा

सूत्र

भाषा

सांभली सांभलीने विचारे१ हिवेनोपदेशतेधारीराखे२ दिट्ठीवादोपदेशतेजयोपसमेभणे एतीन्नीनेउइ१ असन्नीश्रुत३ भेदकालिकोपदेशसांभलीने विचारेनही१ हितोपदेशधारीनराखे२दिट्ठीवादोपदेशउपसमेसांभले३ एससन्नीनेतेहनात्तीणभेदप० परुष्या तंदीर्घकालनोतेकहेकेका० जेहने उपदेस्यतेचेत नासहित१ दि० वृष्टीवादनो उपदेस्यु३ से० किं० कुणकेहवोका० जेहनेदीर्घकालनो उपदेशचेतनाते कुणगुरु उत्तरकहेकेगोतमकालनो उपदेस्यु ज० जेहने चेतना समितवेद वुड्डइते कृतापदार्थनो विचारवो आलोचवो ते इहा अपो० ते निश्चयनो करवो२ मग्ग० अन्यधर्म स्वधर्म स्वरूपनीचिंतवणा ३ गवे० विशेष धर्मस्वरूपनो चिंतवनादथाजीव४ चि० एकाग्रचित्तसुधर्मेनो चिंतवो केहवो इमचीं तवे वी० इमएकय इम घटेतथा से० संयालाभेए गर्भज समीपे

નંદી ભા०

૩૮૨

સંભવે તથાદેવાદિકનેમન પર્યાપ્તકે જે પૂર્વવંત તેહને ત્રિણકાલનો ચિંતવના સમરણાહો હુતે હુહાં સંઘ્યાસ્યાભળી તે દૂમ જિમદીવાથી વસ્તુલાભે તિમમન નીલબ્ધિકરી પૂર્વકાલની સારીવિક્ત જાણે તેસ્યાભળી જે એકેન્દ્રીને તેહના પ્રયોજનનો દુર્લભસંવે પ્રત્યક્ષપણે અસંભવાતકે પ્રગટવિક્ત પડતીનથીપણિ આહારાદિકકે પણિપ્રગટ સંઘ્યાનથીપણિ તેકરીને સંઘ્યાજાણીયેકે વલીહે તેકરીને સંઘ્યાતે જાણેપણિવેદ્વિદ્યાદિકને ચિંતવનાવર્તમાનકાલને વિષેનહી વલીષ્ટથવ્યાદિક એકેન્દ્રીકે તે દૃષ્ટવસ્તુનો જાણનહી અભિષ્ટ વસ્તુને જાણેનહી સે० તે એતલાવાના પૂર્વોક્ત કહ્યા તેસન્દીગર્ભજ પંચેન્દ્રીનેલ० લાભેતેસંજી સુતકહ્યોકે જ० જેહને ન० નહી એલવધિ પ્રાપ્તિસંઘ્યાજાણે તથાસંગી પંચેન્દ્રીની અપેક્ષ્યાવેન્દ્રી અલ્પજાણે તેકિમ તે જેવેન્દ્રી આદિકજીવજાવચ્ચરિંદ્રી દૃષ્ટ અનીષ્ટ વિષયનો પ્રવર્તવો નિવર્તવોકે તે વ્યાપારવિનાનહોયેતેમનપર્યાપ્તો સન્દીપંચેન્દ્રીનેહોહુતે એલવધિ પ્રાપ્તજાણે તથાસંગીપંચેન્દ્રીની અપેક્ષ્યાંદ અલ્પમાત્રજાણે તેવેન્દ્રિયાદિકજાવચોરિંદ્રીયાલગે દૃષ્ટઅનીષ્ટવિષયપ્રવર્તવોકે તેમનોવ્યાપારવિનાનહોદ તેમનનીપ્રવર્તનાતોગર્ભજ પંચેન્દ્રીનેહોદતેભળીદૃ० ક્રતાપદાર્થનો આલોચવોપોહા० નિશ્ચયનોકરવો તેપણિનહીતેદુહાંમદુકે દુહાંપોહાદિકકેતેસમુક્ષિમપંચેન્દ્રીવિગલેન્દ્રીનજાણે પણિતેથોડીર સંજાહેતુકરી મનોલવધિની પ્રાપ્તિવિનાજાણે તથાતે સંગીપંચેન્દ્રીની અપેક્ષ્યાંદ અલ્પજાણે તેહથીચ્ચરિંદ્રીમાઠેરો જાણે તેહથી તેરેન્દ્રીમાઠેરો જાણે તેહથીવેન્દ્રી માઠે તેહથીએકેન્દ્રીમાઠેરો જાણે તેકિસ્યુંજ એકેન્દ્રીનેપ્રયોજનનો જાણવો દુર્લભકે મનઅસંભવ તેમાટે તેવિવરો જાણતાનથી તેઆહારાદિકની વિણપ્રગટસંઘ્યાનહી પણિહેતુની સંઘ્યાકરી જાણે અનેવલીવેદ્વિદ્યાદિકને ચિંતવનાવર્તમાનકાલને વિષે નહી વલિષ્ટથવ્યાદિકએકેન્દ્રીકે તેદૃષ્ટવસ્તુને જાણે નહી અનિષ્ટવસ્તુને જાણે નહી તેમાટેહા० ક્રતાપદાર્થનો આલોચવોનથી વલીયો० નિશ્ચયનો કરવો તેપણિનહી તથાવલી ૧ મ० અન્યધર્મની ચિંતવણા તેપણિ નહી મંવિતરેકધર્મમાસ્વરૂપની યથા આલોચનાનહી ચિંધર્મકહોકે દૂમચિંતવે નહી વીંદજ દૂમદૂજઘટેકે પિણનહી હ્રદ્ સે०તેણ અં અસંનીમેલાખં

नंदी टी०

३८३

देशेन संज्ञा उच्यते यस्य प्राप्तिर्गतिविद्यते ईहासदर्थपर्यालोचनं अपोहानिश्चयः मार्गणा अन्यथ धर्मान्वेषण रूपागवेषणा व्यतिरेक धर्मस्वरूप पर्यालोचन चिंता कथमिदं भूतं कथं चेदं सम्प्रति कर्तव्यं कथंचैतद्भविष्यतीति पर्यालोचनं विमर्शनं विमर्शः इदमित्यमेव घटते इत्यंवातद्भूतं इत्यमेव वा तद्भावीति यथावस्थित वस्तु स्वरूपनिर्णयः स प्राणीणामिति वाक्यालंकारे संज्ञीतिलभ्यते स च गर्भव्युत्क्रांतिक पुरुषादिरौपपातिकश्च देवादिर्मनः पर्याप्ति युक्तो विज्ञेयस्तस्यै वृत्तिकालविषयचिन्ता विमर्शादि सम्भवात् आह च भाष्यकृत् इदादीहकालिगी कालिगित्सन्नाजयापि दीहंपिसंभरद्भूयमिच्छं चिंतेद् यकिहणुकायव्यं कालियसन्वत्ति उत्तंजस्समर्द्धसोयलोमणुजोगो खंसेणंतेषेत्तुं सन्वदूतल्लद्विसंपन्नो एषच प्रायः सर्वमर्थं स्फुटरूपमुपलभते तथाहि यथाच लुप्तान् प्रदीपादिप्रकाशेन स्फुटमर्थमुपलभते तथैषापि मनोलब्धिसंपन्नो मनोद्रव्यावष्टम्भसमुत्पन्नविमर्शवशतः पूर्वापरानु संधानेन यथावस्थितस्फुटमर्थमुपलभते यस्य पुनर्नास्ति ईहा अपोहामार्गणागवेषणाचिन्ताविमर्शः सो असंज्ञीति लभ्यते सच सन्मूर्च्छिमपंचेन्द्रियविक्रलेन्द्रियादिर्विज्ञेयः स हि स्वल्प स्वल्पतरमनोलब्धिसम्पन्न जादस्फुटमस्फुटतरमर्थं जानाति तथाहि संज्ञिपंचेन्द्रियापेक्षया सन्मूर्च्छिमपंचेन्द्रियोस्फुटमर्थं जानाति ततोप्यस्फुटं चतुरिन्द्रियस्ततोप्यस्फुटतरं त्रीन्द्रियः ततोप्यस्फुटतमं द्वीन्द्रियस्ततोप्यस्फुटतममेकेन्द्रियस्तस्य प्रायोमनोद्रव्यसंभवात् केवलमव्यक्तमेव किंचिदतीचात्पतरं मनोद्रव्यं यदृशादाहारादि संज्ञा अव्यक्तरूपाः प्रादुर्पन्ति से तमित्यादि सोयंकालिक्पदेशेन संज्ञा से किंतमित्यादिअथ सोयं हेतूपदेशेन संज्ञाहेतुः कारण निमि

स्व

अपोहामग्गणा गवेसणाचिंतावौमंसासेणंअसखीतिलभद्द सेतंकालिओवएसेणं सेकिंतं हेऊवएसेणं जस्सणं अत्थिअ

भाषा

तेएतलावाना जेपूर्पोक्तबोद्धअसंनीने ल०नलाभे तेअसंनीशूवसे०तेएका० कालसंख्या उ०उपदेसकस्यौ तीर्थंकरेसे० तेकुण्हं० हेतुसूत्रनोउ०उपदेस्यो तेगुरु

नदी टी०

३८४

तमित्यनर्थान्तर उपदेशेन हेतोरुपदेशेन हेतुपदेशेन किमुक्तं भवतिकोयं संचित्व निबन्धन हेतुमुपलभ्य कालिक्युपदेशेनाऽसंशयपि संज्ञीतिव्यवहृ-
यते आचार्य आह हेतुपदेशेन संज्ञी यस्य प्राणिनोऽस्ति विद्यते अभिसम्भारणं अव्यक्तेन व्यक्तेन वा विज्ञानेनालोचनं तत्पूर्विका तत्कारणिकाकरणशक्तिः
करणं क्रियातस्यां शक्तिः प्रवृत्तिः सप्राणीणमिति वाक्यालङ्कारे हेतुपदेशेन संज्ञीतिलभ्यते एतदुक्तं भवति यो बुद्धिपूर्वक स्वदेह परिपालनार्थं मिष्टेष्वहारेषु
वस्तुषु प्रवर्तते अनिष्टेभ्यश्च निवर्तते स हेतुपदेशेन संज्ञासच हीन्द्रियादिरपि वेदितव्यस्तथा हीनानिष्टविषय प्रवृत्ति निवृत्ति संचिंतनं मनो व्यापार मंतरेण
संभवति मनसा च पर्यालोचनं संज्ञासा च हीन्द्रियादेरपि विद्यते तस्यापि प्रतिनियतेऽनिष्टविषय प्रवृत्ति निवृत्ति दर्शनात् ततो हीन्द्रियादिरपि हेतुपदे-
शेन संज्ञालभ्यते न धरमस्य संहितनं प्रायोवर्तमान कालविषयं न भूतभविष्यद्विषयमिति न कालिक्युपदेशेन संज्ञी लभ्यते यस्य पुनर्नास्त्यभिसंधारणा
पूर्विका कारणशक्तिः स प्राणीणमिति वाक्यालङ्कारे हेतुपदेशेनाप्य संज्ञीलभ्यते स च पृथिव्यादिरेकेन्द्रियो वेदितव्यः तस्याभिसन्धि पूर्वकमिष्टानिष्ट

सूत्र

भिसंधारणपुर्व्वियाकरणसत्तीसेणं संज्ञीतिलभभद्रजस्रणं नत्थि अभिसंधारणपुर्व्वियाकरणसत्तीसेणं असंज्ञीतौलभभद्रसेतं

भाषा

बोल्या गौतमहेतुनो उपदेशो ज० जेहने अ० के चेतना अ० अव्यक्तवक्तनो आलोचवो पु० ते पूर्व्वइकरो करारवणनी संचिप्रवर्तिते संगीहेतु कहिये ती०
तेव्यक्तनो संज्ञीपंचेद्रीएह आलोचनाहोई ते माटे सं० संगीनेल० लाभे इम कह्योज० जेहने नहीके पूर्व्वलो अ० अव्यक्तव्यक्तनो आलोचवोधार०
धारवोनही पु० पूर्व्वकक० करणकरारवणनी संग्याते वली करयानीसक्ति नथीते किम ते इमजेवेन्द्रियादिक जीचउरिद्रियालगेजाणेपणितेवेइद्रियादिकने
चिंतवनावर्तमानकालने विषेते नहीतथाप्रभूतघणाकालनी धारणाथोडाकालनी धारणाचिंतवनानहोवे तथापर्याप्ता आदिकएकेद्रीने इष्टानिष्टनोजाण

नंदी टी०

३८३

सूत्र

भाषा

दर्शोच वीतरागः सर्वज्ञोनाभ्युपगम्यते ततश्च वेदार्थप्रतीतिरित्येव मादिलक्षणेन नोदिताः सन्तः केचन विवेकिनः सत्यादय इव स्वपक्षदृष्टाः स्वदर्शना
नित्यजंति भगवच्छासनं प्रतिपद्यन्ते इत्यर्थः ततएवं सम्यक्त्वहेतुवाद्देवेदादीन्यपि शास्त्राणि केषांचिन्मिथ्यादृष्टीनामपि सम्यक्श्रुतं सेतमित्यादि तदेवं

वयंलेहंगणियं सउण्हयंनडयाई अहवावावत्तरिकलाओ चत्तारिवेया संगोवंगाएयाइं मिच्छहिद्विस्स मिच्छत्त
परिग्गहियाइं मिच्छसुयं एयाइं चेव सम्महिद्विस्स सम्मत्तपरिग्गहियाइं सम्मसुयं अहवा मिच्छहिद्विस्स एयाइं

भासास्त्र २३ पा० पातंजलीनामासास्त्र २४ पु० पुष्टदेवशास्त्र २५ लो० लेखक २६ ग० गणिक २७ स० जनावरवोलेतेहनासकुननामासास्त्र २८ ना० नाटकनी
विधिनासास्त्र २९ अ० अथवा व० वज्रतरिकलानासास्त्र ३० च० चारवेद ऋजुवेद१ जजुवेद२ श्यामवेद३ अथर्वणवेद४ वेदनाशास्त्र ३१ एशास्त्रअंग
उपांगसहितके शिवाकल्प१ व्याकरण२ छंदनिरुक्ति४ जोतिष५ काव्य६ लक्षण अंग अने उपांगजे तेहना व्याख्यान रूपजाणवा ए० एतलापाछे कक्षाते
मिथ्यातीनासास्त्रके एपूर्वोक्तभारथादिक मि० मिथ्यादृष्टीनाकीधाके तेमिथ्यादृष्टीने मि० ते एतलाशास्त्र मिथ्यात्वीने अभिनिवेशकपणेपरि० परिग्रहकारी
नेराख्याके जेसारकारीनेजाणोके मि० एमिथ्यात्वीना सूत्रके तेसुत्रजेए० एभारथादिकशास्त्रते सर्वपूर्वोक्त जेशास्त्र चे० निश्चये कक्षाते सास्त्रस० सम्यग्दृष्टीने
सांभलाता तथागाथासोक्त जे धास्यांजइ ते मिथ्यात्वीनाशास्त्र सम्यक्प्रणीथाये तेसम्यक्श्रुतजइ तेसमाप्रणामशक्ती समापरिणमे स० सम्यक्पणे प०
ग्रह्याके शास्त्रसम्य० तेसम्यक्दृष्टीने समकितभाव पणायथावत् भाव समर्थई परिणमे ते स० सम्यक्श्रुतथाये अ० अथवा मि० तेमिथ्यात्वीनेपणिभार
थादिकसास्त्र सांभलता जायता लगेपूर्वापर विरोधजाणने स० सम्यक्श्रुतजइ परिणमे तेखोटाजाण्यासमकित आवे वलीशिष्ये पूछोक० कित्यामाटेस्वामि

नंदी टी०

५४

सूत्र

भाषा

तदेतन्मिथ्याश्रुतं सेकित्तमित्यादि अथकिंतत्सादिसपर्यवसितमनादि अपर्यवसितं च तत्र सह आदिनावर्त्तते इति सादितथा पर्यवसानं पर्यवसितं भावे क्त प्रत्ययः सहपर्यवसितेन वर्त्तते इति सपर्यवसितं आदिरहितमनादिनपर्यवसितमपर्यवसितं आचार्यआह इत्येतत्तादृशं गणिपिटकं कोत्यन्ति न यद्व्याए इत्यादि व्यवस्थितिप्रतिपादनपरोनयो व्यवस्थितिनयः पर्यायास्तिकनय इत्यर्थः तस्यार्थो व्यवस्थितिनयार्थः पर्यायादित्यर्थः तस्य भावो व्यवस्थितिनयार्थता तथा पर्यायापेक्षया इत्यर्थः किमित्याह सादिसपर्यवसितं नारकादिभवपरिणत्यपेक्षया जीवइव अव्युत्थिति नयद्व्याएइति अव्यवस्थितिप्रतिपादनपरोन

चेवसम्पत्तस्य कम्हासम्पत्तहेउत्तणओजम्हाते मिच्छहिडियातेहिं चेवससमएहिं चोइयासमाणा केईसपक्वदिट्ठोओ चयंति सेतंमिच्छ सुयंसेकितं साइयंसपज्जवसियं अणाइयंअपज्जवसियंइच्चैयं दवालसंगंगणिपिडगंवोच्छित्तिनयद्व्याए साइयंसपज्जसियं अवच्छित्तिनयद्व्याए अणाइयंअपज्जवसियंसमासओ चउव्विहंपसत्तंतंजहादव्वओखेतओकालओ

स० तेभिष्यत्वोत्त समकिततं सन्मुख पणोसमकितने हेतेप्रणमे तेगुरु उत्तरकहेके ज० जिमभणीते मि० मिथ्यादृष्टीने ते० तेहीजचे० निश्चेयस० भारथा-
दिक आपणाई जपोताने शास्त्रे करी चोद्योपेक्षोयको के० कोई एक मिथ्यादृष्टीते स० स्वपक्षनीदृष्टीतेपोतानोमतके तेव० छांडेते सुकदेव१ अंबडर स्वंध
कसिन्यासीयांनी परिपरिवार समकितपणि समकित भावपणे प्रणमे से० तेकि० केहवाओ मि० मिथ्यासुत्रकह्याइ सा० आदिसहितके अने स० ते अंत
सहितके अ० आदिरहित अ० अंतरहितसुत्रते कुणतेहनो विचारगुरुकहेके इ० एप्रत्यक्ष पूर्वोक्त कह्यातेदु० वारअंग आचार्यनोपेटीसमानके वो० विरह
मीन० नयनाअर्थ आश्रीजोईये तोसा० आदिसहितके स० अंतसहितके एतलेपांचभरतादिके अने अ० अविरहइ आश्रीते जेविरहनथी तेआश्रीजोइ

નંદી ટી.

૩૬૫

સૂત્ર

ભાષા

યોશ્યવત્થિ નયસસ્યાર્થોઽય્યવત્થિ નયાર્થોદ્રવ્યમિત્યર્થઃતદ્વાવસાત્તાતયાદ્રવ્યાપેચયા દ્રવ્યર્થઃકિમિત્યાહ અનાદિઅપર્યવસિતં તિકાલાવસ્યાયિત્વાત્જીવત્
અધિકૃતમેવાર્થં દ્રવ્યજેત્વાદિચતુષ્ઠમધિકૃત્યપ્રતિપાદયતિતતઃ શ્રુતજ્ઞાનંસમાસતઃ સંજોષેણચતુર્વિધંપ્રવ્રજતં તદ્વ્યાદ્રવ્યતઃ જ્ઞેત્વતોકાલતોભાવ તત્તતત્ત દ્રવ્યતોળ
મિતિ વાક્યાલક્ષારે સમ્યક્શ્રુતં એકં પુરુષં પ્રતીત્યસાદિસપર્યવસિતં કથમિતિચેત્ ઉચ્યતે સમપ્રક્ત્વાવાપ્તૌ તતઃ પ્રથમપાઠતોવાસાદિપુનર્મિથ્યાત્વપ્રાપ્તૌ સતિ
વા સમપ્રક્ત્વેપ્રમાદભાવતો મહાગ્લાનત્વભાવતો વાપરલોકગમનસંભવતો વા વિસ્મૃતિસુપાગતો કેવલજ્ઞાનોત્પત્તિભાવતો વાસર્વથાવિપ્રનષ્ટેસપર્યવસિતં વજ્રનુપુર
પાન્ કાલત્રયવર્તિનઃ પુનઃ પ્રતીત્યાનાદ્યપર્યવસિતં સન્તાનેનપ્રવૃત્તત્વાત્ કાલવત્ તથાજ્ઞેત્વતોળમિતિ વાક્યાલંકારેપંચમરતાનિપંચેરાવતાનિ પ્રતીત્યસાદિસ
પર્યવસાનં કથમુચ્યતે તેષુ જ્ઞેત્વેષ્વસર્પિણાં સુખમદુઃખમપર્યવસાનેત્સર્પિણાંતુસુખમદુઃખ સુમાપારંમે તીર્થંકરધર્મ્મ સંધાનાં પ્રથમતયોત્પત્તેઃ સાદિએકાંત

ભાવઓતત્યદ્વઓળંસમ્મસુયંણંપુરિસંપડુચ્ચસાદ્યં સપજ્જવસિયં વહુવેપુરિસેપડુચ્ચઅણાદ્યંઅપજ્જવસિયંજેત્તઓળંપંચ
મરહાદ્ પંચેરવયાદ્ પડુચ્ચસાદ્યં સપજ્જવસિયં પંચમહાવિદેહાદ્ પડુચ્ચઅણાદ્યં અપજ્જવસિયં કાલઓળંઓ

યેતો અઃ આદિપિણનયીને અઃ અંતપિણનયી તે મહાવિદેહ આશ્રીતઃ તેસમુચય સંજોષયીઃ ચઃ ચારિપ્રકારે પઃ પરુણ્યાઃ તઃ તેકહેકે દઃ દ્રવ્યયી જ્ઞેઃ
જ્ઞેત્વયી૨ કાઃ કાલયી૩ ભાઃ ભાવયકી૪ તઃ તિહાં દઃ દ્રવ્યયકિ તેદ્રવ્ય આશ્રીસઃસમ્યગ્શ્રુત એ એકપુઃ પુરુષપઃ આશ્રીતોસાઃ આદિપિણ સહિતકે અને
સઃ અંતપિણ સહિતકે વઃ વણા પુઃ પુરુષાંપઃ આશ્રી અઃ અનાદિકે અને અઃ અનંતકે તેઅનંતરહિતકેહપણનયી૧ જ્ઞેઃ જ્ઞેત્વયકીપંઃ પાંચમઃ મરતજેત્વ
પંઃ પાંચએ એરવતજેત્વ પંઃ તે આશ્રીતો સાઃ સાદિસહિત સઃ અંતરહિતપિણકે અને પંઃ પાંચમહાવિદેહજેત્વ પંઃ તેઆશ્રીતો આઃ આદિરહિતકે અઃ અંત
પિણરહિતકે૨ કાઃ કાલયકી ૩ ડઃ ડતરતોકાલ તિહાંદસબોલઘટતાજાય તેહનાતીજા આરાના અંતયકીલેદ્ નેપાચમાઆરાનાઅંતલગે અઃ વદતાંઆરા

नंदी टी०

३८६

दुःखमादौ च काले तदभावात्सपर्यवसितं तथामहापिदेहान् प्रतीत्य अनद्यपर्यवसितं तत्र प्रवाहापेक्षया तीर्थंकरादीनामव्यवच्छेदात्तथाकालतोणमिति वाक्यालंकारे अवसर्पिणीसुखर्पिणी च प्रतीत्यसादिसपर्यवसितं तथाह्यवसर्पिण्यां तिरुष्वेव समाससुखमदुःखमादुःखम सुखमादुःखमारूपासुखर्पिण्यां तु द्वयोः समयोः २दुःखससुखमासुखमदुःखमारूपयोर्भवति न परतः ततः सादिसपर्यवसितं अत्रचोत्पत्तिर्येव सर्पिणीं स्वरूपज्ञापनार्थं कालचक्रं विंशतिसागरोपमकोटाकोटीप्रमाणं विनियजनामुग्रार्थं यथासुललृप्तिकृतादर्शितं तथावयमपि दर्शयामः चत्वारिसागरोपम कोडाकोडीउसंतर्दए अणंतसुखमाखलु जिणेहिंसवेहिंनिहिहातीए पुरिसाणिमाउंतिन्नियपलियाइं तहपमाणंच तिननेवगाउयाइंसुद्धमपिज्जइए ईभणंतिसमयद्धवभोगपरीभोगाजम्भंतरसुकय वीयजायाउ कप्पतरसम्भहा उहोंतिकिलेसंविणातेसिं ३ तेपुणदसप्पयाराकप्पतरसमणसमयकेऊहिं धीरेहिंविनिहिहामणोरहा पूरगाएए ४ मत्तंगहायभिं गातुडियंगादीव जोइचित्तंगाचित्तरसामणियंगगेहागारा अणियणायपू मत्तंगएसुद्धमज्जंसुद्धमपज्जं भायणाणिभिंगेसुतुडियंगेसुयसंगयतुडियाणिबद्ध प्यगाराणि ६ दीवसिहाजोइसनामयायनिच्चं करंतिउज्जोयं चित्तंगेयमज्जं चित्तरसाभोयणट्टाए ७ मणियंगेसुपभूसणवराणि भवणाणि भवणरुक्खेसु आइस्से सुयइत्थियवत्थाणि बद्धप्यगाराणि ८ एएसुय अन्नेसुय नरनारिगणाणताणसुवभोगा भवियपुणभववरहियाइय सव्वस्स जिणाविति ९ तोतिन्निसाग रोवमकोडाकोडीउवीयरगेहिं सुसमत्ति समक्खायापवाहरूवेणधीरेहिं १० ताएपुरिसाणमाउं दोन्निउपलियाइं तहमाणंच दोचेव गाउयाइं आइए भणंति समयच्च ११ उवभोगपरी भोगातेसिं पियकप्पपायवेहिं तोहोंति किलेसेण विणापायं पुसाणुभावेण १२ तोसुसम दुस्समाएपवाहरूवेण कोडि कोडीओ अयराणदोन्निहिंजिणेहिं जितरागदोसेहिं १३ ताएपुरिसाणमाउं एगंपलियं तहापमाणंच एगंच गाऊयंताए आइएभणंति समयच्च १४ उवभोगपरीभोगातेसिं पियकप्पपायवेहिं तो हेंति केलेसेणविणा नवरं पुसाणुभावेण १५ सुसमदुस्समावसे सेपटमजिणो धम्मनायगोभववं उप्पसो सुह

नंदी टी०

३६७

पुणो सिप्पकलादंसउउसभो १६ तोदुसमसुसुमखामावायालीसाइवरिससहस्रं हिं सागरकोडाकोडीएगेव जिणेहिं पसत्तो १७ तीएपुरिसाणमाळं पुणप
माणेण तहप्पमाणं च धणुसंखानिहिट्टं विसेससुत्ताउनायवं १८ उवभोगपरीभोगाप वरोसहिमाइएहिं विन्नेया जिणचक्खिवासुदेवा सज्जेविदूमाइवो
लीणा १९ इगवीससहस्राईं वासाणं दूसमाइमीएउ जीवियमाणुषभोगाइयाइं दीसंति हायंता २० एत्तोयकिलिठ्ठयराजीवपमाणइएहिं निहिट्टा इय
दूसमत्तिघोरा वाससहस्राइं इगवीसा २१ उसप्पिणीए एसोकालविभागो जिणेहिं निहिट्ठो एसोच्चियपडिलोमं विन्नउं उसप्पिणीएवि २२ एयंतुकालचकं
सिस्सज्जणाणुगाइट्टिया भणियं संखेवेणमइत्थो विसेससुत्ताउनायवो २३ नोउसप्पिणीयाद्यादि नोत्सर्पिणीयं नोवसर्पिणीं प्रतीत्य अनाद्यपर्यवसितं भइ
विदेहेषु हि नोत्सर्पिण्यवसर्पिणीरूपः कालसुत्रं च सदैवावस्थितं समप्रक्षुतमित्यनाद्यपर्यवसितं तथाभावतोणमिति वाक्यालंकारे यइत्यनिर्दिष्टनिर्देशे
येकेचन यदापूर्वाङ्गादौ जिनैः प्रज्ञप्ता जिनप्रज्ञप्ताभावाः पदार्थाः अगधविज्जंतित्ति प्राकृतादाख्यायंते सामान्यरूपतया विशेषरूपतया वाक्यंते
इत्यर्थः प्रज्ञाप्यं तेनामादिभेद प्रदर्शनेनाख्यायंते तेषां नामादीनां भेदाः प्रदर्शंते इत्यर्थः प्ररूप्यंते नामादिभेदस्वरूप कथनेन प्रख्यायंते नामादीनां
भेदानां स्वरूपमाख्यायते इति भावार्थः यथापज्जायाणभिधेयं ठियमन्नत्थेतदत्थनिरवेक्खं जाइत्थियंच नामं जावदव्वं च पाएणं १ जंपुण तदत्थसुन्नंतद

सप्पिणिओसप्पिणिंचपडुच्चसाइयं सपज्जवसियं नोउसप्पिणिनो उसप्पिणिंचपडुच्च आणाइयंअपज्जवसियंभावओणं

सुत्र

भाषा

आओदसथोल उपचयपामे तिहां तीजा आरानी आदिथकी सोथा आरालागता लगेप० तेआओ सा० आदिसहित स०अंत०सहितहे तेवीजे आरेआ
दिपंचमे अंतसहितहे नो०उतरतो कालपिण नही नो चढतो कालपिण नही तेमहाविदेह आओ सदा ३ ४ आरा आओ प०तेकाल आओ अ०आदि

नंदी टी०

३१८

सूत्र

भाषा

भिष्याएण तारिसागारं कीरद्व निरागारं इत्तरमियरंच साठवणा १ इत्यादि तथादृश्यंते, उपमानमात्रोपदर्शनेन प्रकटीक्रियंते यथागोरिव गवयइत्यादि तथानिदर्श्यंते हेतुदृष्टांतोपदर्शनेन स्पष्टतरीक्रियंते उपदर्श्यंते, उपनयनिगमनाभ्यां निःशङ्कं शिष्यबुद्धौ स्थाप्यन्ते अथवा उपदर्श्यंते सकलनयाभिप्रायावतारणतः पटप्रक्षिप्यबुद्धिषु व्यवस्थाप्यंते तान् भावान् तदा तस्मिन् काले तथा आख्यायमानान् प्रतीत्यसादिसपर्यवसितसुपयोगादेः प्रतिकालमन्यथा अन्यथाभवनात् उक्तंच उपयोगसरपयत्ता आसणभेदाद्व्याइपद्व समयं भिक्षापक्षवगस्या साद्वयसपज्जं तयं तन्हात्तायौपशमिकभावं पुनः प्रतीत्य अनाद्यपर्यवसितं प्रवाहरूपेण ज्ञायौपशमिकभावस्य, नानाद्यपर्यवसितत्वात् अथवा चतुर्भंगिकाः तद्यथासादिसपर्यवसितं अनादिसपर्यवसितं अनाद्यपर्यवसितं च

जेजयाजिएपणत्ता भावाआधविज्जंति पणविज्जंति पणविज्जंतिनिदंसिज्जंति उवदंसिज्जंति तेतयाभावेपडुच्चसाद्वयंसपज्जवसियं खाओवसमियं पुणभावंपडुच्च अणाद्वयं अपज्जवसियं अहवाभवसिद्वियस्ससुयंसाद्वयं सपज्जवसियं च

रहितके अने अ० अंतरहितके तेषास्वतो कालके तेमहाविदेह खेत्त आश्री भा० भावयकी जे० जेकोइ ज जेतला जि० तीर्थंकरदेव प० कल्या तेभाषि भा० भावके तेआ० सामान्य थकी आख्यातिकहवा शिष्यने प० विशेषथी शिष्यने कहवा तत्वज्ञानके तेक्षयोपसमभणी प० नामादिक विशेष कहेके द० हेतुदृष्टांते करीने नामसहित देखाओ नि० निश्चयकरीने देखाओ उ० उपमायकी वली दृष्टांतथकी देखाडे ते० एहवार्त्त ४ तेतलाभा० भाव प० आश्री तेशिष्यनेही येथापे तेभणी तिहां थो सा० आदिके अने स० अंतपिणके ख० क्षयउपसमके ४ चार ज्ञानतेभणी पु० वली प० आश्री अ० अनादि ते आदिरहितके अने अ० अनंत ते अंतरहितके तेस्यामाटे जेक्षयोपशम भाव आश्री तोसदासहो वत्ते के अ० अथवा १ भ० भयसिद्धिकनो सु० श्रुतग्यानके सा० आदिके तेजिवारे

नंदी टी०

३६६

तत्र प्रथमं भंगप्रदर्शनायाह अभवेत्यादि अथवेति प्रकारांतरोपदर्शने भवसिद्धिको भव्यस्तस्य सम्यक्श्रुतं सादिसपर्यवसितं सम्यक्त्वलाभे प्रथमतयाभावात्
भयोमिथ्याचप्राप्तौकेवलोत्पत्तौवा विनाशात् द्वितीयस्तु भङ्गः शून्यो न हि सम्यक्श्रुतं न हि मिथ्याश्रुतं वा सादिभूत्वा अपर्यवसितं संभवति मिथ्यात्वप्राप्तौकेवलोत्पत्तौ
भावस्य सम्यक्श्रुतस्य विनाशान्मिथ्याश्रुतस्यापि वसादेरवश्यं कालांतरे सम्यक्त्वावाप्ताचभावादिति तृतीयभंगकश्रुतं मिथ्या श्रुतापेक्षया वेदितव्यास्तथा हि भव्य
स्यानादिमिथ्यादृष्टैर्मिथ्याश्रुतमनादि सम्यक्त्वावाप्तौ च तदप्यतीतिः सपर्यवसितं चतुर्थभङ्गं पुनरुपदर्शयति अभवेत्यादि अभवसिद्धिको भव्यस्तस्य श्रुतं

सूत्र

अभवसिद्धिस्समुयं अणादयं अपज्जवसियं सव्वागासपणसेहिं अणंतगुणियं पज्जवक्खरं निप्पज्जई सव्वजोपाणंपि

भाषा

मिथ्यातफीटीवेने समप्रक्त आवेतिवारे आदिहे अने स० केवलस्यांन उपजे तिवारे श्रुतज्ञानतो अनन्तके तेभणी आदिहे अने अंतपिण्णकेशेपइ भांगानथी
तेमिथ्यात अनादिहे पाणभव्यने अंतके अ० अभव्यसिद्धी यानो सु० मतिश्रुत अनादि अनंतके ते अभव्यनाश्रुतनो जणन्यउत्कटनो विचारकहेके ते अभव्य
जीव जेभणे ते १ पूर्वकाई एकउणो भण्ये तेउणो किमभण्ये तेकहेके जे १० पूर्वरभण्या नोधणी निश्चयसमकितपांमीने पाकोपडे ते शुक्कपत्तीयाइ तेमा
टेदेउणो अर्द्धपुङ्गलसंसारमेरुले अने १० पूर्व उणाभणे तेसमकितविना फस्यीं पिण पाको पडे तेउणपत्तिपिणर हेतेभणी अभव्यके तेउणपत्ती मि
थ्यादृष्टीके तेमाटे १० पूर्वपुरा न भणे काई एकउणा १० पूर्वभणे पाको पडे अनादिसंसार मांहीरहे वली हिवे अक्षरनी अवगाहणा कहेके १ स० सर्व
जेअ० आकासके तेहना प० जेप्रदेसानो प्रमाणके स० तेसर्व आकाशना प० प्रदेसाने अ० अनंतगुणा कीजे तेहना जेतलाप्रदेश हवे प० तेतला अगुरुलघु
पर्यायकरीने व्यंजन अक्षर १ नि० निपजेके सर्व आकासप्रदेसाने अण० अनंतगुणा कीजे तिवारे तेहना प्रदेश अनंतगुणा हवे तेमाटे तेहना जेप्रदेशा

नंदी टी०

४००

मिथ्याश्रुतमनाद्यपर्यवसितं तस्य सदैव सम्यक्तादिगुणहीनत्वात् एषांचतुर्भंगिका यथाश्रुतस्योक्ता तथाभूतेरपि द्रष्टव्यामतिश्रुतयोरन्योन्या नु गतत्वात् केवलमिहश्रुतस्य प्रकांतत्वात् साक्षात्तस्यैव दर्शिता अत्राह ननु तृतीयभंगे चतुर्थभंगेवाश्रुतस्यानादिभाव उक्तः सच जघन्य उत्तममध्यम आहोश्चिदुक्तः जघन्यो मध्यमोवा न तत्कृत्योय तस्येदं मानं सव्यागासेत्यादि सर्वं च तत्संकाशं च सर्वाकाशं लोकाकाशमित्यर्थः तस्य प्रदेशानिर्विभागाभागाः सर्वाकाशप्रदेशास्तेषामग्रं प्रमाणं सर्वाकाशप्रदेशाग्रं तत्सर्वाकाशप्रदेशैरनन्तगुणितमनन्तशो गुणितमेकैकस्मिन्नाकाशप्रदेशेऽनन्ताऽगुरुलघुपर्यायभावान् पर्यायाग्राक्षरं निष्पद्यते इयमत्रभावना सर्वाकाशप्रदेशपरिमाणं सर्वाकाशप्रदेशैरनन्तशो गुणितं यावत्परिमाणं भवति तावत्प्रमाणं सर्वाकाशप्रदेशपर्यायाणामग्रं भवति एकैकस्मिन् साकाशप्रदेशे यावन्तोऽगुरुलघुपर्यायास्ते सर्वेपि एकत्रपिच्छिताः एतावन्तो भवन्तीत्यर्थः एतावत्प्रमाणं चाक्षरं भवति इहसंलोक त्वावृर्मास्तिकायादयः साक्षात् सूत्रेनोक्तापरमार्थतस्तुतेपि गृहीताद्रष्टव्याः ततोयमर्थः सर्वद्रव्यप्रदेशाग्रं सर्वद्रव्यप्रदेशैरनन्तशो गुणितं यावत्परिमाणं भवति तावत्प्रमाणं सर्वद्रव्यपर्यायपरिमाणं एतावत्परिमाणं चाक्षरं भवति तदपि चाक्षरं ज्ञानं द्विधामकारादिवर्णजातं च उभयत्राप्यक्षरशब्दप्रवृत्ते रूढत्वात् द्विविधमपि चेहगृह्यते विरोधाभावात् ननुज्ञानं सर्वद्रव्यपर्यायपरिमाणं संभवतु यतोज्ञानमिहाविशेषोक्तौ सर्वद्रव्यपर्यायपरिमाणं तुल्यताभिधानात् प्रकमाद्वाकेवलज्ञानं गृहीयते तच्च सर्वद्रव्यपर्यायपरिमाणं घटतएवतथाहियावन्तो जगतिरूपिद्रव्याणां गुरुलघुपर्याया येच रूपिद्रव्याणामरूपिद्रव्याणां वा येगुरुलघुपर्यायास्तान्सर्वानपि साक्षात्करतलकलितमुक्ताफलमिव केवललोकेन प्रतिक्षणमवलोकते भगवान् न च येन स्वभावानैकं पर्यायं परिच्छिनत्ति तेनैव स्वभावेन पर्यायांतरमपि तयोः पर्याययोरेकत्वप्रसक्तेः तथाहि घटपर्यायपरिच्छेदेन स्वभावं यत् ज्ञानतदाघटपर्यायं परिच्छेदेन मलंतदाघटपर्यायस्यापि घटपर्यायरूपत्तापत्तिरन्यथा तस्य तत्परिच्छेदकत्वानुपपत्तेः तथारूपस्वभावान्ततोयावंतः परिच्छेद्याः पर्यायास्तावंतः परिच्छेदकास्तस्य केवलज्ञानस्य स्वभाववेदितव्याः स्वभावाच्च पर्याया

नंदी टी०

४०१

स्ततः पर्यायानधिकृत्य सर्वद्रव्य पर्यायपरिमाणं ज्ञानमुपपद्यते यत् अकारादिकं वर्णजातं तत्कथं सर्वद्रव्यपर्यायपरिमाणं भवतुमर्हति तत्पर्यायराशेः सर्वद्रव्यपर्यायाणां मनंततमेभागेवर्तमानत्वात्तद युक्तमकारादिरपि स्वपरपर्यायभेदभिन्नं तथा सर्वद्रव्यपर्याय परिमाणतुल्यत्वादाह च भाष्यकृत् एके कमकक्खुरंपुणसपर पज्जायभेयउभिन्नंतं सव्वद्वयपज्जायरासिमाणंमुण्येयवं अथकथं स्वपर पर्यायापेक्षया सर्वद्रव्यपर्यायरासि तुल्यता उच्यते इह अत्र इदं द्रव्यदान्तानुदान्तः स्वरितश्च पुनरप्येकैकोद्दिष्टा साधुनासिको निरवुनासिकश्चेत्यकारस्य षड्भेदाः तांश्च षट्भेदानकारश्च केवलं लभते एवंकारेणापि संयुक्तो लभते षट्भेदानेवंस्वकारेण एव यावत् हकारेण एवमेकैकं केवलं व्यंजनं संयोगे यथा षट् षट्भेदा न लभते तथा सजातीयविजातीय व्यंजनद्विकसंयोगेऽपि एवं स्वरांतरसंयुक्ततत व्यञ्जनसहितोप्यनेकान् भेदान् लभते अपि चैकैकोप्युदानादिको भेदः स्वरविशेषादनेकभेदो भवति वाच्यभेदादपि च समानवर्ण्ये श्रेणीकस्यापि शब्दस्य भेदो जायते तथाहि नयेनैव स्वभावेन करशब्दो हस्तमाचष्टे तेनैव स्वभावेन किरणमपि किंतु स्वभावभेदेन तथा अकारोपि तेन तेन ककारादिना संयुज्यमानस्तंतमर्थं ब्रुवाणो भिन्नस्वभावो वेदितव्यः ते च स्वभावा अनन्ताज्ञातव्याः वाच्यस्यानन्तत्वात् एते च सर्वेऽप्यकारस्य स्वपर्यायाः शेषास्तु सर्वेऽपि षटादिपर्यायाः अकारादिपर्यायाश्च परपर्यायाः ते च स्वपर्यायेभ्योऽनन्तगुणाः तेषु च अकारस्य संबन्धिनो द्रष्टव्याः आहये स्वपर्यायास्ते तस्य संबन्धिनो भवन्तु ये तु परपर्यायास्ते विभिन्नवस्त्वाव्ययत्वात्कथंतस्य संबन्धिनो व्यपदिश्यंते उच्यते इह द्विधा संबन्धोऽस्ति त्वेन नास्तित्वेन च तत्तास्तित्वेन संबन्धः स्वपर्यायैर्यथा षट्स्य रूपादिभिर्नास्तित्वेन संबन्धः परपर्यायैस्तेषां तत्तासंभवात् यथा षट् वस्त्वायां षट्दः पिंडाकारेण पर्यायेण यत एव च ते तस्य न संतीतिनास्तित्वं संबन्धे न संवद्वा अत एव च ते परपर्याया इति व्यपदिश्यंते अन्यथा तेषामपितत्तास्तित्वसंभवात् स्वपर्याया एव ते भवेयुः ननु ये यत्नविद्युते ते कथंतस्येति व्यपदिश्यते न खलु धनदरिद्रस्य न विद्यते इतितस्य संबन्धिव्यपदेष्टुं शक्यं माप्रापत् लोकव्यवहारातिक्रमः तदेतन्महामोहं सूदृढमनस्कता सूचकं यतो यदि नाम तेनास्तित्वसंबन्धमधि

नंदी टी०

४०२

कृत्य तस्येतिन व्यपदिश्यंते तर्हि सामान्यतो न संतीति प्राप्तं तथाच ते स्वरूपेणापि न भवेत्तुः न चैतद्दृष्ट्वा तस्मादवश्यंते नास्तित्वसंबंध मंगीकृत्य तस्येति व्यपदेश्याः
 धनमपि च नास्तित्वसंबंध मधिकृत्य हरिद्रस्येति व्यपदिश्यतेः एव तथाच लोके वक्तारो धनमस्य हरिद्रस्य न विद्यते इति यदपि चोक्तं तत्तस्येति व्यपदेश्यं
 न शक्यमिति तत्रापि तदस्तित्वेन तस्येति व्यपदेश्यं न शक्यं न पुनर्नास्तित्वेनापि ततो न कश्चित् लौकिकव्यवहारातिक्रमः ननु नास्तित्वमभावे अभावस्य
 स्वरूपस्य च्छेन च सह कथं संबंधस्तु च्छस्य सकलशक्तिविकलतया संबंधशक्तेरप्यभावात् अन्यच्च यदि परपर्यायां तत्र नास्तित्वतर्हि नास्तित्वेन सह संबंधो
 भवतु परपर्यायैस्तु सह कथं न खलु घटः पटाभावेन संबद्धः पटेनापि सह संबद्धो भवितु मर्हति तथा प्रतीतेरभावात् तदेतदसमीचीनं सम्यक् वस्तुतया
 परिज्ञानात्तथाहि नास्तित्वं नाम तेन तेन रूपेणाभवनमिष्यते तच्च तेन रूपेणाभवनं वस्तुधर्मस्ततो नैकां तेन न तु च्छब्दरूपमिति न तेन सह संबंधाभावः
 तदपि च तेन रूपेणाभवनं पर्यायमपेक्ष्य भवति नान्यथा तथाहि यो यो घटादिगतः पर्याय स्तेन तेन रूपेण भया न भवितव्यमिति सामर्थ्यात् तं
 पर्यायमपेक्ष्यते इति सुप्रतीतमेतत् ततस्तेन तेन पर्यायेणाभवनस्य तं तं पर्यायमपेक्ष्य संभवात्तेपि पर पर्यायास्तस्योपयोगिन इति तस्येति व्यपदिश्यंते एवं
 रूपायां च विवक्षायां पटोपि घटस्य संबंधी भवत्येव पटमपेक्ष्य घटे पटरूपिणी भवनस्य भावात् तथाच लौकिका अपि घटपटादीन् परस्परमितरे
 तरा भावमधिकृत्य संबंधात् व्यवहरन्तीत्यविगीतमेतत् इतश्च ते परपर्यायास्तस्येति व्यपदिश्यंते स्वपर्यायविशेषणत्वेन तेषामुपयोगात् इह ये
 यस्य स्वपर्यायविशेषणत्वेनोपयुज्यंते तत्तस्य पर्याया यथा घटस्य रूपादयः पर्यायाः परस्परविशेषकतया घटादिपर्यायास्तानन्तरेण तेषां स्वपर्यायव्यप
 देशसंभवात् तथाहि यदि ते परपर्याया न भवेयुस्तर्ह्यकारस्य स्वपर्याया इति एवं न व्यपदिश्येरन् परापेक्षया स्वव्यपदेशस्य भावात्ततः स्वपर्यायव्यपदेश
 कारणतया तेषां परपर्यायास्तस्योपयोगिन इति तस्येति व्यपदिश्यंते अपि च सर्वं वस्तु प्रतिनियतस्वभावं सा च प्रतिनियतस्वभावता प्रतियोग्यभावात्प्रकता

कंदी टी०

४०३

पिनिबन्धना ततो यावन्न प्रतियोगिविज्ञानं भवति तावन्नाधिकृतं वस्तु तदभावात्मकं तत्त्वतो ज्ञातुं शक्यते तथाच सति घटादिपर्यायाणां अपि अकारप्रतियोगित्वा तद्विज्ञानं भवति तावन्नाधिकृतं वस्तु तद्भावात्मकं अपरिज्ञानेनाकारो यथात्मनावगन्तुं शक्यते इति घटादिपर्याया अप्यकारस्य पर्यायास्तथाचात्र प्रयोगः यदनुपलब्धौ यस्यानुपलब्धिः स तस्य संबंधीयघटस्य रूपादयः घटादिपर्यायानुपलब्धौ आकारस्य न तथा आत्मनोपलब्धिद्वितितेतस्य संबंधिनः न चायमसिद्धो हेतुर्घटादिपर्यायरूप प्रतियोग्यपरिज्ञानात्तदभावात्मकस्याकारस्य तत्त्वतो ज्ञातत्वायोगादिति आह च भाष्यकृत् जेसुअन्नः एसुज उनमज्ज एनज्ज एवना एसु किह तस्स तेन धम्मपडस्सरूवा दूधस्स तस्सात् घटादिपर्याया अपि अकारस्य संबंधिन इति स्वपरपर्यायापेक्षया कारः सर्वद्रव्यपर्यायपरिमाणः एवमाकारादप्यपि वर्णा सर्वप्रत्येकं सर्वद्रव्यपर्यायपरिमाणावेदितव्याः एवं घटादिकमपि प्रत्येकं सर्वं वस्तुजातं परिभावात्तयं न्यायस्य समानत्वात् न चैतदनार्थं यत उक्तमाचारांगे जेएगं जाणइ सेसव्वं जाणइ जेसव्वं जाणइ सेएगं जाणइ अस्यायमर्थः यएकं वस्तुपलभते सर्वपर्यायैः स नियमात् सर्ववस्तुपलभते सर्वोपलब्धिमन्तरेण विवक्षितस्यैकस्य स्वपरपर्यायभेदभिन्नततो सर्वात्मनावगन्तुमशक्यत्वात् यस्व सर्वं सर्वात्मना साक्षादुपलभते स एकं स्वपरपर्यायभेदभिन्नं जानाति तथा अन्यत्राप्युक्तं एकोभावः सर्वथा येन दृष्टः सर्वभावाः सर्वथा तेन दृष्टाः सर्वभावाः सर्वथा येन दृष्टाः एकोभावः सर्वथा तेन दृष्टः तदेवमकरादिकमपि वर्णजातं केवलज्ञानमिव सर्वद्रव्यपर्यायपरिमाणमिति न कश्चिद्विरोधः अपिच केवलज्ञानमपि स्वपरपर्यायभेदभिन्नं यतस्सादात्मस्वभावरूपं न घटादिवस्तु स्वभावात्मकं ततो ये घटादिस्वपर्यायास्ते तस्य परपर्याया ये तु परिच्छेदकत्वस्वभावास्ते स्वपर्यायाः परपर्याया अपिच पूर्वोक्तयुक्तेस्तस्य संबंधिन इति स्वपरपर्यायभेदभिन्नं तथाचाह भाष्यकृतवत्सु सहावंपदतंपि सपरपज्जायभेदभिन्नन्तु तं जेण जीयभावो भिन्नायत उवडाईया ततः स्वपर्यायपरिमाणचिन्तायां परमार्थतो न कश्चिदकारादिसंयुक्तं श्रुतं केवलज्ञानयोर्विशेषः अयन्तु विशेषः केवलज्ञानं स्वपर्यायैरपि सर्वद्रव्यपर्यायपरिमाणतुल्य मकारादिकंतु स्वपरपर्यायैरेव तथाह्यकारस्य स्वपर्यायाः

नंदी टी०

४०४

सूत्र

भाषा

सर्वद्रव्यपर्यायाणामनंतभागकल्पापरपर्यायास्तु स्वपर्यायरूपानंततमभागोनाः सर्वद्रव्यपर्यायास्ततः स्वपरपर्यायैरेव सर्वद्रव्यपर्याय परिमाणमकारादिकं भवति
 आह च भाष्यकृतस्य पञ्जाएहिउकेवलेण तुलं न होइ न परेहिं सयपरपञ्जाएहिं उतंतुलं केवलेणेव यथाचाकारादिकं सर्वद्रव्यपर्यायपरिमाणं तथामत्यादीन्यपि
 ज्ञानानिद्रुष्ट्यानिन्यायस्य समानत्वात् इह यद्यपि सर्वज्ञानमविशेषेणाक्षरमुच्यते सर्वद्रव्यपर्यायपरिमाणश्च भवति तथापि श्रुताधिकारादिहाक्षरश्रुतज्ञानमव
 सेयं श्रुतज्ञानं च मतिज्ञानाविनाभूतं ततो मतिज्ञानमपि तदेवं यतः श्रुतज्ञानमकारादिकं चोत्कर्षतः सर्वद्रव्यपर्यायपरिमाणं तच्च सर्वोत्कृष्टश्रुतकेवलिनो
 हादशांगविदः संगच्छन्ते न शेषस्य ततो नादिभावः श्रुतस्य जंलनां जघन्यो मध्यमो वा द्रष्टव्यो न नूत्कृष्ट इति स्थितं अपर आह न न्यन्मादिभाव एव श्रुतस्य
 कथमुपपद्यते यावता यदा प्रवलश्रुतज्ञानावरणस्यानर्द्धिनिद्रारूपदर्शनावरणोदयः संभवन्ति तदा सम्भाव्यन्ते साकल्पेन श्रुतस्यावरणं यथा वध्यादिज्ञानस्य ततो व
 ध्यादिज्ञानमिवावेदिन देवयुज्यते श्रुतमपि ज्ञानादिमदितिकथं ततीयचतुर्थभद्रसम्भवस्तथाह सव्वजीवाणं पीत्यादि सर्वजीवानामपि णमिति वाक्कालंकारे अक्ष
 रस्य श्रुतज्ञानस्य श्रुतज्ञानश्च मतिज्ञानाविना भाविततो मतिज्ञानस्यापि अनन्तभागो अनन्ततमो भागो नित्यो ह्यटितः सर्वदेवाप्राहृतः सोपि चानन्ततमो
 भागो अनेकविधः तत्र सर्वजघन्यश्चैतन्यमात्रं तत्पुनः सर्वोत्कृष्टश्रुतावरणस्यानर्द्धिनिद्रोदयभावेपि नात्रियते तथा जीवस्वाभाव्यात्तया चाह जइपुणइत्या

यसं अक्खरस्स अणंतभागो निच्चुग्घाडिओ जइपुणसो विआवरिज्जा तेणं जीवो अजीवत्तं पाविज्जा सुट्ठु विसेहसमुदएहोए

ना अनंता अगुरुलज्ज पर्याय हइ ते भणी सर्व आकासना प्रदेशांथी अनंतगुणा जइ बली शिष्ये पूछो स्वामि एकला आकासना प्रदेशांना जेतलां अगु
 रुलधु प्रदेशज्जवे तेहनोज सर्वपिंडभूतकी जेतला जना एक अक्षरना पर्याय ज्जवे तेवली गुरुबोल्या अहो शिष्य तिमज बली धर्मासिकायादिकना पिण

નંદી ટી૦

૪૦૫

શુભ

ભાષા

દિ યદિપુનઃ સોપિ અનન્તમોભાગ આત્રિવતે તેન તર્હિ જીવોઽજીવત્વં પ્રાપ્નુયાત્ જીવોઽહિ નામચૈતન્યલક્ષણસ્તતો યદિપ્રવલશ્ચુતાવરણસ્થાનર્હિ નિદ્રોદય
 માવે ચૈતન્યમાત્રમપ્યાત્રિયેત તર્હિ જીવસ્ય સ્વસ્વભાવ પરિત્યાગાદજીવતેવ સંપન્નીપદ્યોત નચૈતદ્દશમિષ્ટં વા સર્વસ્ય સર્વથા સ્વભાવાતિરસ્કારાત્ અતૈવ દૃષ્ટાંત
 માહ સુદ્રુવીત્યાદિ સુદ્દપિ મેષસમુદયે ભવતિ પ્રભાચન્દ્રસૂર્યયોઃ દ્વયમત્રભાવના યથાનિવિહનિવિહતરમેષ પટલૈરાચ્છાદિતયોરપિ સૂર્યાચન્દ્રમસોર્નેકાંતેન
 તત્પ્રભાનાશઃ સમ્પદ્યતે સર્વસ્ય સર્વથાસ્વભાવાપનયનસ્ય કર્તુમશક્ત્યત્વાત્ એવ મનન્તાનન્તૈરપિ જ્ઞાનં દર્શનાવરણકર્મપરમાણુભિરેકૈકસ્વાત્મપ્રદેશસ્યાવેષ્ટિત

પમાચંદ્રસૂરાણસેતંસાદૃયં સપજ્જવસિયંસેતંઅણાદૃયં અપજ્જવસિયંસેકિંતંગમિયં ગમિયંદિઙ્ગિવાઓઅગમિયંકાલિયસુ

પર્યાય તેમચ્છે એકઠાકી જેતોએકચત્તરનિપજેકે વેદકે તેમચ્છેઅંજન અચ્છરદૈસ્યો નિપજેકે તોહિપણિ સર્વપર્યાયન જાણેતલે તેશ્ચુતજ્ઞાનના અનંતાપર્યાય
 હવેતોહિપણિક્કરમસ્યનદેહેન જાણેકેવલીજાણે દેહેકેસંતેસવજીંજીવાનોમતિજ્ઞાનચુતજ્ઞાનનોઅંઅનંતમોભાગનિંનિત્યસદૈવ કાલેહંજવન્યતો હધાહો
 વિહ્વોરહે અનેજેજોસર્વજીવનાપ્રદેશકેતેસર્વજ્ઞાનાવરણીદર્શનાવરણી અનંતીવર્ગણા કરીને વીટાણાકેતોજેસ્વભાવપણુજ ચૈત્વન્યપણુઆવરીંને સકેતેભણી
 જેજ્ઞાનાવરણીયાદિક આઠકર્મકેતેદશકી એકઅચ્છરનો અનંતમો ભાગજીવકર્મથકીહધાહો સદાદૈકેહપરાંતિસર્વજીવને કર્માવીચ્છોકેજં જો પુંવલીસોં
 તેતલોપિણ તેજીવજ્ઞાનાવરણી દર્શનાવરણીપ્રમુખ આઠકર્માકરીનેઆવરેતોતેંતે જીંજીવપણાથી ફીટીઅં અજીવપણોપાં પાંમેતલેજીવફીટીને અજી
 વથાદૈતેવેહની પરે તેદૃષ્ટાંતે કહેકેસ તેઆકાશને વિચ્છતિષ્ણા આભલાનેમેંમેહનો સંસસુહે કરીને આચ્છાદિત હોંહવે તોહી પણિ ચંચન્દ્રનામા સું
 સુર્યનોપ માંતેજરહે હપરે અને નીચે અંધકારન હોદ્દ તિમ જીવફીટીને અજીવનથાદૈ મેંતેએસંઆદિકે અને સંઅંતપણિકે તેભણી સાદિકસપર્યાવસિ

नंदी टी०

४०६

परिवेष्टितस्यापि नैकांतेन चैतन्यमात्रस्याप्यभावो भवति यतो यत्पूर्वजघन्यं तन्मतिश्रुतात्मकमतः सिद्धोऽक्षरस्यानन्ततमोभागो नित्योद्वाटितस्तथाच सतिमति-
ज्ञानस्थश्रुतज्ञानस्थवानादिभावः प्रतिपद्यमानो न विरुध्यते इति स्थितं सेतमित्यादि तदेतस्यादिपर्यवसितं अनाद्यपर्यवसितञ्च सेकितमित्यादि च यत् किंतु गमिकं इहा-
दिमध्यावसानेषु किंचिद्विशेषतो भूयोभूयस्तस्यैव सुत्रस्योच्चारणं गमसूत्रादौ सुयंसे अत्र संतेषां भगवता एव मध्यायं इह खलु इत्यादि एवमध्यावसानयोरपि
यथा सम्भवं द्रष्टव्यं गमाच्चस्य विद्युतेदृगमिकं ततो नेकस्वरादिति मत्वर्थीयद्वकप्रत्ययः उक्तं च चूर्णौ आर्द्रमज्जवेसाणेवा किंचिविसेसजुत्तं दुग्मादुसवगासो तमे-
वपडिज्जमाणं गमियं भव्य इति तच्च गमिकं प्रायोदृष्टिवादः गमिदंदिद्वीवाड तद्विपरीतमगिकं तच्च प्रायश्चाचारादिकालिकं श्रुतमसदृशपाठात्मक-
त्वात् तथाचाह अगमियं कालियं सेतमित्यादि तदेतत् गमिकमगमिकं च तं समासठ इत्यादि तत् गमिकमगमिकमथवा तत्त्वामान्यतः श्रुतमर्हदुपदेशानुसा-
रिसमांसतः संक्षेपेण द्विविधं प्रज्ञप्तं तद्यथा अङ्गप्रविष्टमंग बाह्यं च अत्राह न नु पूर्वमेव चतुर्दश भेदो देशाधिकारे अंगप्रविष्टमंग बाह्यं चेत्युपन्यस्तं तत्कि-

सूत्र

यं सेतंगमियं सेतंगमियं अहवातंसमासओदुविहंपसुत्तंतं जहा अंगपविष्टं च अंगवाहिरं च सेकितं अंगवाहिरं अंगवाहिरं

भाषा

ककहीये सेते ए अ आदिनयिसं अंतनयी तेमाटे जे अनादिक अपर्यवसिक ककहीये सेते के जवोगं गमिक ते इहा आदिक मध्ये के हलाल गसरी खो आलोचवो
गाथा तथा काव्य चाल्या जाइ ते गमिक ककहीये ते गोतम जे दिदृष्टिवाद १२ सुं अंगत १४ पूर्वादिक जाणवो अंगमिक का आचारांगादिक कालिक श्रुत ते मध्ये
गाथा वासिक छइ सेते तं ए गंगमिक सेते तं ए अंगमिक १२ अंगमिवा तं तेहना संसमुचव दुवेभेद पंपरुष्या तेकहे के अंगमध्ये तिहां
हेते आचारांगादिक वार अंगजिमभाय अंगनंगते अंगवाहिररह्या के तेउपांगादिक ते अंगनो उपम्यांन सयोडो के ते भणी गहिली उपपांनप हे के तेकि

नंदी टी०

४००

मर्थं भूयस्तत्समासत इत्याद्युपन्यासेन तदेवोदिश्यते इति उच्यते इह सर्वश्रुतभेदा अंगानंग प्रविष्टरूपे भेदद्वय एवान्तर्भवति तत एतदर्थं व्यापनार्थं भूयोऽपि हे शोनाभिधानं अथवा अंगानंग प्रविष्टमर्हदुपदेशानुसारितः प्रधानव्यापनार्थं भूयोऽपि तत्सोद्देशेनाभिधानमित्यदोष तत्वांगप्रविष्टमिति इह पुरुषस्य द्वादश अंगानि भवन्ति तद्यथा द्यौ पादौ हे जंघे हे ऊरुणी हे गात्रार्धे द्यौ बाह्वग्रीवा शिरश्च एवं श्रुतरूपस्यापि परमपुरुषस्याचारादीनि द्वादश अंगानि क्रमेण वेदितव्यानि तथाचोक्तं पायदुगं जंघोरुगायदुहं दोय बाह्वयग्रीवासिरं च पुरिसो वा रस अङ्गोऽसुयविसिद्धो श्रुतपुरुषस्यांगेषु प्रविष्टमङ्गभावेन व्यवस्थितमित्यर्थः यत्पुनरेतस्यैव द्वादशांगत्वकस्य श्रुतपुरुषस्य अतिरेकेण स्थितमङ्गवाच्यात्वेन व्यवस्थितं तदनङ्गप्रविष्टं अथवा यङ्गणधरदेवकृतं तदङ्गप्रविष्टं मूलभूतमित्यर्थः गणधरदेवाहि मूलभूतमाचारादिकं श्रुतमुपचयन्ति तेषामेव सर्वोत्कृष्टश्रुतलब्धिसम्पन्नतया तद्रचयितुमीशत्वान्दशेषाणां ततस्तत्कृतं सूत्रं मूलभूतमिहांगप्रविष्टमुच्यते यत्पुनः शेषैः श्रुतस्थविरैस्तदेकदेशमुपजीव्यविरचितं तदनङ्गप्रविष्टं अथवा यत्सर्वदेव नियतमाचारादिकं श्रुतं तदङ्गप्रविष्टं तथाह्याकारादिकं श्रुतं सर्वेषु क्षेत्रेषु सर्वकालं चार्थं कमं बाधित्य एवमेव व्यवस्थितं ततस्तदङ्गप्रविष्टमुच्यते अंगप्रविष्टमङ्गभूतं मूलभूतमित्यर्थः शेषन्तु यत्श्रुतं तदनियतमतस्तदनङ्गप्रविष्टमुच्यते उक्तं च गणधरकयमङ्गकयं जंकययेरेहिं वाहिरं तन्तुनियतंचंगप्रविष्टं अणिययस्तुतवाहिरं भणियं तत्राल्पवक्त

सूत्र

दुविहं पणत्तंतं जहा आवससयं च आवससयवदरित्तं च सेकिंतं आवससयं आवससयं क्वविहं पणत्तंतं जहा सामादयं च उवौस

भाषा

कुण अ० अनंगयो प्रविष्ट अ० अंगवाहिलाना दु० वेभेदं प० पुरुषा ते कहेके अ० आवससक १ अथवा अ० आवससकवति रेकते शिष्यपूज्यो जे एवेज्जं भेदमा हि सर्व आवेतो जुआकाइं कत्था तेगुरु उत्तरकहेके विशेषमतिज्ञाननिर्मलो थावा भणी कत्थाके तेमाटे वली कहेके अंगप्रविष्ट तेजे तीर्थं करगणधरना

जंदी टी०

४०८

सूत्र

भाषा

व्यचात्प्रथममङ्गवाच्यमधिकृत्य प्रश्नसूत्रमाह सेकिंतमित्याह अथकिं तत् अंगवाच्यं सूरिराह अंगवाच्यं अतु द्विविधं प्रज्ञप्तं तद्यथा आवश्यकं च आवश्यक व्यतिरिक्तं च तत् अवश्यं कर्म्म आवश्यकं अवश्यकर्त्तव्यक्रियानुष्ठानमित्यर्थः अथवा गुणानामभिविधिनावश्यमात्मानं करोतीत्यावश्यकं अवश्यकर्त्तव्यसा मायिकादिक्रियानुष्ठानं तत्प्रतिपादकं अतुमपि आवश्यकंच शब्दः स्वगतानेकभेदसूचकः सेकिंतमित्यादि अथकिंतत् आवश्यकंसूरिराह आवश्यकंषड्विधं प्रज्ञप्तं तद्यथा सामायिकमित्यादि निगदसिद्धं सेत्तमित्यादि तदेतदावश्यकं सेकिंतमित्यादि अथकिं तदावश्यकव्यतिरिक्तं वा आचार्यआह आवश्यकव्यति

त्यत्रो २ वंदणयं ३ पडिकमणं ४ काउसगो ५ पचखाणं ६ सेतंआवसयं सेकिंतं आवसयवदरित्तं आवसयवदरित्तंदु

उपदेष्टा रच्या ते अनेरे अनुसारे रच्या तेअनङ्गप्रविष्टते विज्जना आवश्यक तथा आवश्यकवितरेक सेतेकुणए चा०आवस्यक तेआवस्यकनोस्युं अर्थे जे अवस्यकतव्यरूप तथागुणने विषे आत्माने थापे छ०तेहनाछ भेद प०पख्या तत्तेजिमछे तिमकहेछे सा०समभाव तेहनो आय०लाभ तेसामादक अथवा समादक तेसमत। भावे प्रवर्त्त जेपडिकमणो करे तिवारे नर आदि अतीचारनो काउसगकरे नमो अरिहंताणं कही पारे तिवारे सामायक आवश्यक च००४ तीर्थकरनी स्तुतिकरे तेचउवीसयो तेचतीचारनो काउसग करीने लोगसकहीये चउसखउर वं०वांदणादेइने प्रगट अतीचारकहीने निचावेसी जे तिवारे वंदणावस्यक प०पाप थकी निवर्त्त तेपडिकमणो कहीये तेइहां अतीचारकहीने नीचावेठी जेतिवारे साधसमणसूत्रकहे आकवंदे तुकहीने वां दणादेई खामणा खमावी करी केहला आगारतांइ तेपडिकमणो का०संध्यावेला ४ लोगसनो प्रभाते चीरतपस्यानुका उसगकरीने वांदणादे तिहां ताई का०५ प०पचखाणकरीने नमोत्युगं प्रमुखकरे वली अनेक गुणग्रामकरे तिहां लगेपचखाणकत्ता ईसे०तेए चा०आवस्यक कृतव्यकह्यो तेए आवश्यक

नंदी टी०

४०६

सूत्र

भाषा

रिक्तं द्विविधं प्रज्ञप्तं तद्यथा कालिकमुत्कालिकं च । तत्र यद्विवसनिशाप्रथमपश्चिमपौरुषीद्वय एवपद्यते तत्कालिकं कालेन निवृत्तं कालिकमिति व्युत्पत्तेः ।
 अतः पुनः कालवेलावर्जं पद्यते तदुत्कालिकं माह च चूर्णिकत् तत्कालियं जंदिणरादृण पदमचरमपौरिसी सुपठिज्जइजं पुणकाल वेलावर्जं पठिज्जइ
 तं उक्कालियंति तत्राल्पवक्तव्यं वात् प्रथममुत्कालिकमधिकृत्य अत्रसूत्रमाह सेकिंतमित्यादि अथ किंतत् उत्कालिकं श्रुतं सूरिराह उत्कालिकं श्रुतम
 नेकविधं प्रज्ञप्तं तद्यथा दशवैकालिकंतच्चसु प्रतीतंतथाकल्पाकल्प प्रतिपादकमध्ययनं कल्पाकल्पं तथाश्रुत कल्पनंकल्पः । स्थिविरादि कल्पः तत्प्रतिपादं

विहंपणत्तंतंजहाकालियं उक्कालियं च सेकिंतं उक्कालियं उक्कालियं अण्णेगविहं पणत्तंतंजहा दसवेकालियं कप्पिया
 कप्पियं चुल्लकप्पसुयं महाकप्पसुयं उववाइयं रायपसेणियं जीवाभिगमोपसवणा महापसवणा पमायप्पमायं

कसूत्रकहीये सेते किंकेहवो भगवान् आ० आवश्यक सूत्रयकीव्यतिरिक्तसूत्रते कुणते भगवंत उत्तरकहेके आवश्यक यकी व्यतिरिक्तसूत्रना पु० दोयप्रकार
 प० प्रख्या तेकहेके का० पछिले । चोथे पदरे कालवेला सूत्रनो भगवो गुणवोते कालिकसूत्र कहीये उ० उत्कालिक सूत्रते चारिकालवेला वर्जोनेभणे
 गुणे तेदशवैकालिकादिक नेते किं कुण उ० उत्कालिक सूत्र तत्र गुरुउत्तरकहेके उत्कालिक २ अ० अनेक प्रकारे प० प्रख्या तं० तेकहेके द० दशवैकालि
 कतेपाछिले पदरे नीपनी ।० अध्ययन । क० कल्पते आचारनो कहवो तथा । क० थिवरकल्पादिकना आचारनो विचार तेकल्प तेहना २ भेद २ जु०
 लघुग्रंथ तेमध्ये लघुआचारके तेहने चुल्लकल्पसूत्र कहीये ३ म० धणो ग्रंथते मध्ये धणो आचारके ते २४ तीर्थंकरानो विस्तार सहित आचारके ४ तेहनेम
 हाकल्पसूत्र कहीये अने लघु कल्पसूत्र माहि एकमहावीरनो विस्तारके शेष २३ तीर्थंकरनो संक्षेप आचारके ४ उ० देवता नारकी सिद्ध गमणउपजे रा०

नंदी टी०

४१०

कंश्रुतंश्रुतकल्पं तत्पुनर्हि भेदंतद्यथा चुल्लकप्यस्यमहाकप्यस्य एकमल्पग्रंथमल्पार्थंच द्वितीयमहार्थंचशेषाग्रंथविशेषाः प्रायसुप्रतीतास्तथापिलेशतोऽप्रसि
 क्षान्त्याख्यास्यामः तत्रपक्षवृत्तिजीवादीनांपदार्थानांप्रज्ञापनंप्रज्ञापना सैवदृष्टतरामहाप्रज्ञापनातथा प्रमादाप्रमादस्वरूपभेदफलविपाक प्रतिपादकमध्ययनं
 प्रमादाप्रमादं तत्रप्रमादस्वरूपमेवं प्रचुरकर्म्मधन प्रभवनिरंतरनराविध्यात शरीरमानसानेक दुःखज्जटवहः प्वालाकलापपरीतमशेषमेव संसारवासं गृहं
 पश्यस्तन्मध्यवर्त्तिभिसन्ति चतर्निर्गमनोपायोवीतराग प्रणीतधर्म्मचिंतामणौ यतोविचित्रकर्म्मोदय साविध्यजनितत्परिणाम विशेषादपश्यन्निवृद्धसुयसविगण
 अविशिष्टपरलोकक्रिया विमुखएवास्ते जीवःसखलुप्रमादः तस्यचप्रमादस्य येहेतवोमद्यादयस्तेपि प्रमादात्तत्कारणत्वात् उक्तंच मज्जं विसयकसायानिहाविग
 हाशंपंचमाभगिया एएपंचपमायाजीवंपाडेंतिसंसारे १ एतस्यचपंच प्रकारस्वारि प्रमादस्यफलं दारुणोविपाक उक्तंच अयोविषमुपभो क्तुंक्षमंभवेकीडितं
 ज्ञताशेन संसारबंधनगतैर्नतुप्रमादः क्षम कर्त्तुं अस्यामेवहिजातौनर सुपहत्याहिषंज्जताशोवा आसेवितप्रमादोहन्यात् जन्मांतरशतानियत प्रयातिपुरुषाः
 स्वर्गायचप्रयांतिविनिपातं तत्रनिमित्तमनार्यः प्रमादइतिनिश्चितमिदंमे संसारबंधनगतोजाति जराव्याधिमरणदुखार्त्तः यत्रोहिजतेसत्त्वः सोप्यपराधः
 प्रमादस्य आक्षाय्यतेयदवशस्तुत्योदरपाणि पादवदनेनकर्म्मचक्रोति वृद्धविधमेतदपि फलंप्रमादस्यइहहि प्रमत्तमनसः सोन्मादवदनिभृतेन्द्रियाश्च पलाय
 कृत्यंतदकृत्वा सततमकार्येष्वभिपतति तेषामभिपतितानामुद्धवानां प्रमत्तहृदयानांवर्द्धंत एवदोषावनतरक् इवांबुनेनदृष्टाप्यालोकं नैवंविशंभितव्यंतीरंनी
 त्यपिभ्वास्यतिवायुनानौः लब्धवैराग्य अष्टयोगः प्रमादाद्भूयोभूयः संखतीवंअमीति एवंप्रतिपक्षद्वारेणा प्रमादस्यापि स्वरूपादयोवाच्यः नंदीत्यादिसुगमं
 स्वरूपवृत्तिरिति स्वयंचर्याप्रज्ञपनंयस्याग्रंथपद्धतौसाहचर्यप्रज्ञप्तिः पुरिसोत्ति तथापौरुषिमंडलमितिपुरुषः शङ्कुः पुरुषशरीरं वातस्मान्निध्वापोरुषीततआगतेइ
 त्यण्साहचचूर्णकृत् पुरिसोत्तिसंकुपुरीसशरीरंवाततपुरिसाउनिप्यन्नापोरिसीइति इयमतभावनासर्वस्यापिवस्तुनोयदा स्वप्रमाणव्यायाव्यायतेतदापौरुषी

નંદી ટી.

૪૧૧

भवति एतच्च पौरुषी प्रमाणमुत्तरायणस्यातै दक्षिणायनस्यादौ चैकं दिनं भवति ततः परमंगुलस्याष्टावैकं षष्टिभागा दक्षिणायने वर्द्धन्ते उत्तरायणे च ऋसन्ति एव मंगुलमंडतेर अन्यात्यापौरुषी यत्राध्ययने व्यावर्धते तदध्ययनं पौरुषीमण्डलं तथा यत्राध्ययने चन्द्रस्य सूर्यस्य च दक्षिणे उत्तरेषु च मण्डलेषु संवरतो यथा मण्डलान् मण्डले प्रवेशो भवति तथा व्यावर्धते तदध्ययनं मंडलं प्रवेशः तथा विद्याचरण विनिश्चय इति विद्येति ज्ञानं तच्च सम्यग्दर्शनसहितमवगन्तव्यं अन्यथा ज्ञानत्वायोगात् चरणंचारित्वं एतेषां फलविनिश्चयप्रतिपादको ग्रन्थो विद्याचरणविनिश्चयः तथा गणविद्येति सवाक्षरद्वयो गच्छोगणः सोऽस्यासीति गणीआचार्यसस्यविद्याज्ञानं गणविद्यासाधेह ज्योतिष्कनिमित्तादिपरिज्ञानरूपा वेदितव्यः ज्योतिष्कनिमित्तादिकं हिसस्यक्परिज्ञान

નંદીઅણુઓગદારાઈ' દેવિંદત્યઓ તંદુલવેયાલિયં ચંદાવિજ્ઞયં સૂરપન્નત્તીપોરિસિમંડલંમંડલપવેસોવિજ્ઞાચરણવિણિ

સુત

ભાષા

राजा प्रदेशी कीडा प्रश्न ६ जो०जीव अजीवनो अभिगमज्ञान ७ प०जीव अजीवनी परपण ८ म०जीव अजीवनो विशेषे मोटिकपणे जाणिवो ९ प० प्रमादना फलनो विचार तेविपाक कहिवो जे ८४ लाख जीवायोनिने विषे फिरवो तेवली मनुष्य पणो पाम बोदोहि लोके तेविषयकषायदिकना फल नेकल्याणकरीवांकेतथा विषयकषाय कल्याण वांके तथा आगिस्युं कीडा भली नही प्रमोदनो ठामनही तिम प्रमाद भलु नही तेअत १० न० नन्दीसूत्र तेआनंदनी हेतु माटे नंदी तेमध्ये पांचज्ञाननो विचार बोल्कोळे तेमाटे नंदी ११ अ०अनुयोग वखाण १२ दे०देवता तेहना १३ इन्द्रके तेहनी स ते देविन्द्रसवळंदग्रंथ १३ त०पुरुषादिनप्रति केतका चोथा जिमे तेहनी संख्याके १४ चं०चन्द्रमानो चालवो तेपणि प्रग्यात चाल्यो तथा जंपुतलीनी आखे वीधवी राधावेधादि विचारणाके १५ सू०सूर्यनो चालिवो प्रज्ञाप्त चाल्योके १६ पो०पोरसीनो प्रमाण तेहसाविहस्ते करी मानक जेतेसाठ पोरिसीवादि

नंदी टी०

४१२

सूत्र

भाषा

प्रव्रजेन सामायकारोपणोपस्थापने श्रुतोद्देशासुज्ञागणारोपणादिशासुज्ञा विचारकमादिषु प्रयोजनेषूप स्थितेषु प्रशस्तेतिथिकरणमुद्घर्त्त नक्षत्रयोगेयत् यत्र कर्त्तव्यं भवति तत्र सूरिणाकर्त्तव्यं तथायन्मकरोति तर्हि मद्धान् दोषः उक्तं च जोड्साणमिच्छणाणं गणियोपवावणाइ कज्जेसुउवजुज्ज इति हि करणाइ जाणणहुन्वहादोसो ततो यानि सामायिकादीनि प्रयोजनानि यत्र तिथिकरणादौ कर्त्तव्यानि तानि तत्र यस्यां ग्रन्थ पद्धतौ ध्यावर्ण्यते सागणिविद्यातथा ध्यानविभक्तिरिति ध्यानान्वार्त्त ध्यानानादीनि तेषां विभजनं विभक्तिर्यस्यां ग्रन्थ पद्धतौ सा ध्यानविभक्तिः तथा मरणानि प्राणत्यागलक्षणानि तानि च द्विधा प्रशस्तान्यप्रशस्तानि तेषां विभजनं पार्थक्येन स्वरूपं प्रकटनं यस्यां ग्रन्थ पद्धतौ सामरण्याविभक्तिः तथात्मनो जीवस्यालोचना प्रायश्चित्तप्रतिपत्ति प्रवृत्तिप्रकारेण विभु द्विः कर्मविगमनलक्षणाप्रतिपद्यते सपद्धतौ सा आत्मविभुद्विः तथा वीतराग श्रुतमिति सरागव्यपोहेन वीतरागस्वरूपं प्रतिपाद्यते यत्राध्ययने तद्दीतराग श्रुतं तथा संलेखनाश्रुतमिति द्रव्यभावसंलेखनाय त्रश्रुते प्रतिपाद्यते तत्र संलेखनाश्रुतं तत्रोत्सर्ग तद्वयं द्रव्यसंलेखना चत्तारिविचिन्ताइ विगइ निज्जु याप्प चत्तारिसंवच्छरे उदोन्नि उएगंतरियंच आयामंनाइ विगिटोयतवोक्कम्मासे परिमियंचआयामं चन्ने वियक्कम्मासो होइविगिटुं तवोक्कम्मां वीसंकोडीसहियंसा

तथागणिविज्ञाज्जाणविभत्तीमरणविभत्ती आयविसोही वीयरगसुयं संलेहणासुयं विहारकप्पोचरणविहीआउर

कनोमानचात्योक्के १७ मं० सूर्यचन्द्रमा नांमांडलानोचालवानो विचारचात्योक्के तेसूत्रमा १८ वि० विद्याचारणा नीलभनोनिश्चे वर्णवक्के जिहाविशेषे करीमे तेविज्ञाचरण सूत्रकहिये १९ वि० तेसम्यग्ज्ञानदर्शन चारितवनो तेसम्यग्दर्शनसहित एतलाफल २० ग० बालवृद्धादिक शिष्यनोतिहां तेविज्ञानासूत्रयोतिपा दि चर्यहोइ तेणे करी ज्ञानसामाइकादिक कार्यसूत्रसं मुज्जर्त्तादिक होई यपे २१ साध्यांन च्यारनो स्वरूपनो वि० विवर्ण विचार चात्योक्के २२ साध्या

नंदी टी०

४१३

यामंकटुआणुपुष्पिणिरिकंदरंभिगंतु पायवगमणं अहकरेइत्तिभावसंलेखणात्कोधादि कषायप्रतिपक्षाभ्यासः तथाविहारकल्पइतिविहरणंविहारतस्यकल्पो
व्यवस्थास्यविरकल्पादिरूपा यत्तवर्ण्यं तेग्रन्थेसविचारकल्पः तथाचरणंचारित्वंतस्य विधिर्यत्तवर्ण्यं तेचरणविधिः तथा आतुरप्रत्याख्यानमिति आतुरचिकित्सा
क्रियाव्ययेतस्य प्रत्याख्यानंयत्राध्ययनेविधिपूर्वकमुपवर्ण्यं तेतदातुरप्रत्याख्यानं विधिश्चातुरप्रत्याख्यानविषयेचूर्णितैवमुप दर्शितः गिलाणकिरियातायंगीय
च्छापञ्चक्खावेति२ दिणे२ दब्बहासं करेती अंतेयसब्बदय्यदायणयाए भन्तवेरंगंजाणंताभन्तेत्तित्तिण्हस्स भवचरिमपञ्चक्खाणकारधेतित्तितथा महत्प्रत्यानंय
तवर्ण्यं तेइहचूर्णिकारेणकृता भावनादर्श्यं तेथेरकप्पे णं जिणकप्पेवाविहरेत्ता अंतेथेरकप्पियावारसवासेसंलेखणंकरेता जिणकप्पि पुणविहरेणवसंलीढा
तहाविजहाजुत्तंसंलेखणंकरेता निव्वाघायंसचेट्ठाचेवभवचरमं पञ्चक्खंति एयंसंवच्छरजत्थज्जयणे वसिज्जइतमज्जयणं महामपञ्चक्खाणं वट्ठटीकासक्तमे

सूत्र

पञ्चक्खाणं महापञ्चक्खाणं एवमाइ सेतंउक्कालियं सेकिंतं कालियं कालियं अणोगविहं पसुत्तंतं जहा उत्तरज्जयणाइंदसा

भाषा

नविशोधते निर्मली ध्यानधावानो विहार चाल्योक्ते २३ आ० आत्मनो विचारबोल्योक्ते २४ आ० आत्माने विशोधकरवानो विचारते प्रायश्चित्तना भेदचाल्याक्ते
२५ म० १७ प्रकारे आवीचीआदिकमरणे करी संख्याधधारेवधारेघटाडे तेमरणनो विचारके २६ म० पण्डितमरणनो विशुद्धपणो तेआलोयणप्रमुखकरीने
विसोधकरे २७ वी० सुरागीधी वीतरागीथई यते सुवनो आचार २८ सं० द्रव्यभाव संलेखणानो विचार करवो वर्षानी विधिनो विचार चाल्यो २९
वि० धिवरकल्पोना विहारना भेदआचारनी कल्पनादिक ते विहार कल्प कहिये ३० च० चारित्त महाव्रतनी विचार बोल्यो ३१ आ० आंतरोगआया
थका दिन२प्रति प० प्रत्याख्यान ते करवानो विधिनो सूत्र ३२ म० मोटा पचक्खाणधिवर कल्पी जिनल्पीनि अंतकाले संलेखणा रूप ३३ ए० एआदिदेई

मंही टी०

४१४

सूत्र

भाषा

तत् एतानि अध्ययनानि जहाभिहाणत्याणि भणियाणि सैत्तमित्यादि निगमनं तदेतदुत्कालिकं उपलक्षणं चेदिति उक्तमुत्कालिकं सेकिंतमित्यादि अथ किंतत्कालिकं अनेकविधं प्रज्ञप्तं तद्यथेत्यादि उत्तराध्ययनानि एवं तावदस्यध्ययनानि सर्वाण्यपि साध्ययनानि प्रधानान्येव तथाप्यन्येव इत्युत्तराध्ययन शब्दात्थत्वेन प्रसिद्धानि दसादित्यादि प्राप्तेनिगदसिद्धं निसीथमिति निसीथवन्निसार्थं इत्थं प्रतीतमेव यच्चात्परं यद्ग्रन्थार्थाभ्यां महत्तरं तन्महानिशी घंतया आवल्लिका प्रविष्टानामितरेषां विमानानां प्रविभक्तिः प्रविभजनं यस्याग्रन्य पञ्चतौ सा विमानप्रविभक्तिः सचैषास्तोक ग्रन्थार्थाद्वितीयामहार्यग्रन्या

श्लोकप्रववहारो निसौहंमहानिसौहंइसिभसियाइ जंबुद्वीपपञ्चतीदीवसागरपञ्चतो चंदपञ्चतोखुड्डियाविमाणप्रवि

ने अवर पिण सुत्र जाणवा से० ते एसर्वश्रुत कक्षा ते उ० उत्तकालिक जाणवा से० ते कि० केहवाका० कालिक श्रुतकुण गुरुत्तरः कालिक श्रुतना हे गोतम अ० अनेक भेद के प० कक्षा ते नाम कहेके उ० उत्तराध्ययन प्रधान अध्ययन ३६ विणयादि ते कालिकर द० अध्ययन रूपदसाश्रुतखंष क० विकल्पजिनाकल्पसुत्र तेमाहियतीनो आचार ३६० आलोयणरूपव्यवहारव्यापारतेष्ववहारकालिकपू नि० निसीतसुत्र तेमाहि प्रायश्चित्तनोस्सरूप मोखना ६ म० सुत्तार्थ मोटा ते अर्थ गुरुशिष्यने संभल्यावे तेमहानिशीय ७ इ० नेमिनायने तीर्थे २० खनी ती० वीरने तीर्थे १० एवं ४५ ऋषिनाभाषित ३५ प्रत्येक बुड्ढना भाषितते ऋषिभाषित पणत्ति ८ ज० जंबुद्वीप पणत्ती सूत्र ६ चं० चंदपञ्चती सूत्र कालिक १० दी० द्वीपपञ्चती सूत्रकालिक ११ सा० सागर पञ्चती सूत्रकालिक १२ खु० खुड्डिकातेलङ्गं डां वि० विमानानीप० पंक्ति तेकालिक सूत्रनोविशेषके तेहना नववर्गके तेपहिला वर्गनासत्तावीस २७ उदेसाना काल अध्ययन दीठोके तेसमुद्देसाना काल अवसर कक्षो अने वीजा वर्गना ३८ अट्ठतीस उदेसाना काल अध्ययनरूप उदेसाना काल अध्ययनके २ बीजा

नंदी टी०

४१५

सूत्र

भाषा

र्यातवाद्यानुल्लिकाविमानप्रविभक्तिः द्वितीयामहाविमानप्रविभक्तिः तथा अंगचूलिकेति अंगस्याचारादेः चूलिका अंगचूलिकाः चूलिकानामुक्तातुक्तार्थसंग्रहा
ल्लिकाग्रन्थपद्धति तथावगचूलिकेतिवर्गोअध्ययनानां समूहोयथातत्कृततद्वशास्वष्टोवर्गादित्यादितेषांचूलिकातथाव्याख्याभगवतीतस्याचूलिका व्याख्याचूलिका
अरुणोपपात इति अरुणोनामदेवः तद्वक्तव्यता प्रतिपादको ग्रन्थः परावर्च्यमानश्च तदुपपातहेतुः सोऽरुणोपपातः तथाचातुर्गुणिकारो भावनामका
र्षीतजाहेतमज्जयणंउत्तमेसमाणे अणगारे परियद्वेइताहासे अरुणेदेवे समयनिवृत्तण उचुलियासणे संभसुअंतलोयणेप उत्तावही वियाणिद्वे
चलचंचलकुण्डलधरेदिवाए जुईएदिवाए विभूईएदिवाएगईए जेणामेवसेभगवं समणेनिग्गंथेअज्जयणपरियद्वेमाणे अत्थे इत्तेणामेवउवागच्छेइरत्ताभन्ति

भक्तोमहल्लियाविमाणप्रविभक्तो अंगचूलियावगचूलिया विवाहचूलिया अरुणोववाए गरुलोववाएधरणोववाएवेसण

वर्गना चालीस ४ उदेसाना काल अध्ययनके ते सर्व ११५ उदेसाना अवसर कच्छा ते एतिण भांते विमानना देवता आवी २ सूत्रो १३ म०महल्लिक ते
वडां विमानानी प०पंक्तिके तेहना ५० वर्गके तेपहिला वर्गना ४१ एकतालीस उदेसाना काल अध्ययन हीठो उदेसाना अवसर कच्छा १ अने बीजाव
र्गना ४२ वयांलीस उदेसाना काल अध्ययन विशेष कच्छा २ त्रीजावर्गना ४३ तेवालीस उदेसाना काल अध्ययन विशेष कच्छा ३ चउथा वर्गना ४४
चमालीस उदेसा ४५ पांच वर्गना ४५ पेटालीस उदेसाना काल अध्ययन विशेष कच्छा ते सर्व २१५ यथा सर्वकालिकके इणा विमाणाना देवतानागु
णकच्छा अं अंगानी चूलिका ते कालिक व०अंतगडादिकना वर्गानी चूलिका सूत्र कालिक १६ वि०विवाह पसतीतेभगवती सूत्रनी चूलिकाकालिक १७
अं०ए सूत्र जे एकाग्र भयतां गुणतां वार३३ वेतिण गुणनो अरुणनामा देवता प्रगटया इस अुषा सहित आगलिउभा पर्युपासना करे प्रत्यक्षदीखार्हे

नंदी टी०

४१६

सूत्र

भाषा

निभरेणववणे विमुक्कवरकुसुमगंधवासाउवयदरत्ता ताहेसे समणस्स पुरतोठिच्चा अंतद्विए कयंजलीउवउत्ते संवेगविसुज्झमाणेअवसाणे तमअप्रणं
 सुणमाणेचिहुइसंमत्ते अज्झयणे भणइ भयवंसुज्झाइयंर वरंवरेहत्ति ताहेसेइहलोयनिप्पवासे समतणमुत्ताहललेहु, कंचणे सिद्धिवररमणिपडिवद्धनि
 अराणुरागे समणे पडिभणइ नसेभोवरेणं अटोत्ति ततोसे अरुणेदेवे अहिगयराजोयसंवेग पयाहिणंकरेत्ता वंदइनमंसइ वंदित्तानमंसित्ता पडिगच्छइ
 एवंगुडोपपादिष्वपि भावनाकार्या तथाउत्थानश्रुतमिति तथाउत्थानसुद्धमनंसतद्धे तु श्रुतमुत्थानश्रुतं तच्च शृंगनादितेकार्येउपउज्यतेअत्रचूर्णिकारकताभा

मणोववाए वेलंधरोववाए देवंदोववाए उट्ठाणसुए समुट्ठाणसुए नागपरियावलियाओ निरयावलियाओकप्पिआओक

पक्षे प्रच्छन्नयको प्रसंगी कहे १८ व०एसूत्रगुणतां थकां वरुणता देवता तुरत आवे ते वरुणो वई सूत्र कहीये गु०एसूत्र गुणतां थकां गुरुलोववाइ व्यं
 तरविशेषदेवता तुरतआवे २० व०एसूत्रगुणतांथकांधरणनामा देवतातुरतआवे तेवरणोपपाति सूत्र कहीये २२ वे०एसूत्र गुणता थकां वेलंधरनामादेव
 तातुरत आवे ते वेलंधरो सूत्र कहीये २३ दे०एसूत्र गुणता थकां देवेन्द्रदेवतातुरत आवेतेदेविंद्र दोषवाइ सूत्र २४ उ०एजे सूत्र दीर्घा आणीग्रामादिक
 उपरे तिवारे वेत्तिणे एकाग्रचित्त पणें नणे विषम आसणे जिवारे तेलोक आकुल आकुल याइ तिवारे धायादोडे २५ स०समुठाण श्रुतते सोमदृष्टि आ
 णीते भणे गुणे वा रवे विण तिवारे ते लोक अनाकुल सुखी याइ २६ ना०ते जेणे सूत्रगुणे नाग कुमार देवता प्रणमे ते सज्जायकरे जे समणनिग्रं
 थफेरीर गुणे तिवारे संकल्प उपजे ते नागदेवता ते समणने समतां सन्मान करे सिघटना करे तिवारे ते मानता करे २७ नि०जरा आवलिका प्रव
 टीइ तेस्वरूपनाये नरकावासा पुप्फावकीर्णके तेहने विषे १० जीव क०सौधर्मादिक देवलोकने विषे उपनो विचार जिहां ग्रन्थ माहि लाभे २१क०जेच

नंदी टी०

४१७

वना सजस्ये गख कुलस्य वागामस्य वा नगरस्य वारायहाणीए वा समाणकयसंकप्पे आसुवत्ते चंडक्खिए अप्यसन्ने अप्यसन्नलेसे विसमाणसुहासणत्थे उवउत्ते समाणे उट्ठाणसुयञ्जयणं परियट्ठे इतं च एकदो वा तिस्रो वा वारे ताहेमे कुलेवागामेवा जावरायहाणी वा उहयमणसंकप्पे विलवन्ते दुयंर पहावेते उट्ठे इउच्चासइत्ति भणियं होइत्ति तथा समुत्थाण श्रुतमिति समुपस्थापनं भूयस्तत्रैवावासनं तज्जेतुश्रुतमुपस्थापश्रुतं चकारलोपाच्च सृत्ते समुट्ठाणसुयत्ति पाठः तस्य चेयं भावना तस्योसम्मत्तेकज्जेतस्येव कुलस्य वा जावरायहाणीए वासेचैव समाणकयसंकप्पे तुट्ठे पसन्ने पसन्न लेसे समसुहासणत्थे उवउत्ते समाणे समुट्ठाणसुयञ्जयणं परियट्ठे इतं च एकं दोवातिन्निवावारे ताहेमे कुलेवागामेवा जावरायहाणी वा पड्डच्चित्ते पसत्थ मंगलं कलयलं सुणमाणे मंदा पगईए सलिलयं आगच्छइ समुवट्ठए आवासइत्तिवुत्तं भवइसम्मउवट्ठाणसुयंति वत्तत्वेच कारलोवीउ समुट्ठाण सुयंति भणियं तहाजइ अप्पणाविपुज्ज द्वियंगामाइभवइ तहाविजाइसे समणे एवंकयसंकप्पे अञ्जयणं परियट्ठे इ तस्योपुणरवि आवासेइ तथा नागपरियावणियत्ति नागानागकुमारास्तेषां परि ज्ञायस्यां ग्रन्थपद्धतौ भवति सानागपरिज्ञातस्याश्चेयं चूर्णिकतोपदर्शनाभावना जाहेत अञ्जयणं समणे निगंथे परियट्ठे इ ताहे अकयसंकप्पे सवितेना गकुमारा तत्थत्थाचेव तंसमणं परियमणंति बंदंति न मंसंति बज्जमाणं चकरेति सिंगनादितकज्जे सुयवरदा भवन्ति तथा निरयावलियाउत्ति यत्तावलिका प्रविष्टा इतरे च नरकावासाः प्रसङ्गतस्सद्दामिनश्च नरास्तिथ्यंचो वा वण्यंते तानिरयावलिकाः एकस्मिन्नपरे ग्रंथे वाच्येवज्जवचनशब्दः शक्तिस्साभाआत्यथा पांचाला इत्यादौ तथा कल्पिका इति यासौ धर्मादिकल्पगतवक्तव्यता गोचराग्रन्थपद्धतयस्ताः कल्पिकाः एवं कल्पावतंसिकाः द्रष्टव्याः नवरंता सामियं च र्णिकतोपदर्शिताभावना सोहम्मीसाणकप्पेसु जाणिकप्पविमाणाणिताणि कप्पवडिंसताणि जासुवस्सिज्जंति तेसुकप्पवडिंसु विमाणेसु देवाजाजेण तवो विसेसेण उववस्साएयं पिवस्सिज्जइता ओकप्पवडिंसियाओ बुच्चति तथा पुप्पिताइति यासु ग्रन्थपद्धतिषु गट्ठवाससुच्छलनपरित्यागेन प्राणिनः संयमभावपुष्

नंदी टी०

४१८

सूत्र

भाषा

पिताः सुखिता उन्मत्तिताभूयः संयमभावपरित्यागतो दुःखावाप्ति सुकुलनेन सुकुलिताः पुनस्तत्परित्यागेन पुष्पिताः प्रतिपाद्यंतेताः पुष्पिताउच्यंते
अधिकृतार्थविशेषप्रतिपादिकाः पुष्पचूडाः तथा दृष्टिदशा इति नाम्नुत्तरपदस्य वेति लक्षणवशादपि पदस्यांधकशब्दरूपस्य लोपः ततोयं परिपर्णशब्दः
अंधकदृष्टिदशा इति अयंचान्वयः अंधकदृष्टिनेराधिप कुले जेजातास्तेपि अंधकदृष्टिण्यः तेषां दशा अवस्थाश्चरितगतिसिद्धि गमनलक्षणाया सुग्रन्थपद

प्पिवडिंसियाओ पुप्फियाओ पुप्फिचूलियाओ वण्हीदसाओ एवमादूआइ चउरासीइपइन्नग सहसाइ भगवओ

सूत्रमाहि २ कल्पना विमानना सिखर वज्जने विषे उपनाके तेहनो विचारके पु०पुप्फिया तेपुप्फा वकीर्ण विमान तेहनो विचारजथा पु०जेहग्रन्थ
मांहि संजमभाव फुल्या भाव कुमलाणा एह भाव अथवा गृहस्थावास तथा मोकला पणु कांडीने संयमभावे फुल्या सुखीया यथा ते जिहां वण्हीदू
पुप्फिया ३१ पु०जेमांहि गृहस्थावास सु०कीने चारित लेईने वली पासत्थापणे वली तेहना विशेषनो अर्थ ते पुप्फ चूलिका ३२ वि०अंधकविणिना ३३
व०अंधगविणिना संतानीया दसदसारणा दस १० अध्ययननाजिहां पूर्वलानाम कल्याके ३४ आ०आसीविष सर्प तेहनी भावना विचारणा जेह मां
हिजेजाति आसीविषकर्म आसिविस ते आसीविष सर्पादिककर्म आसीविषते तिर्यंचमनुष्यतेहने भावना विचारणा ३५ दि० द्विष्टिविष एहवा सर्पादिक
तेहनी भावना विचारणा जेह ग्रन्थमांहि लहीइके ते कालिक ३६ चा० विद्याजंघा तपविशेष वले करी चाले विद्याचारण जंघाचारणअमणसाध
नी भावना विचार जे ग्रन्थमांहि ३८ म०गजदृष्ट सिंघादि १४ स्वप्ननी भावना विचार जे ग्रन्थमांहि ३९ ते०तेजस अग्निनो जे निसर्ग भाव विचारजि
हांकल्याके ए०ए आदिलेईने वलीकालिक श्रुतकल्याके तेइम च०चउरासी ८४ सहअ प०पईआके एतले चउरासी ८४ हजार पइनाके ते कालिक

मंदी टी०

४१६

सूत

भाषा

तिषु वर्ण्यंते ता अन्धकट्टणिदशा अथवा अन्धकट्टणिवक्तव्यता प्रतिपादिका दशा अध्ययनानि अन्धकट्टणिदशा आह च चूर्णितत् अन्धकट्टणोजेकुले
 अन्धगसद्दलोवाउ वक्किणो भणिया तेसिं चरियंगतीसिक्कणाय जत्यभणिया तावन्हीदसाउदसत्ति अवत्या अक्कयणावावृत्ति एव भाव्या इत्यादि कियंति
 नामग्राहमाख्यातुं शक्यंते प्रकीर्णकानि ततएवमादीनि चतुरसीति प्रकीर्णकसहस्राणि भगवतोऽर्हतः श्रीऋषभस्वामिनस्तीर्थक्षतसंख्यायानि प्रकी
 र्णकसहस्राणि मध्यमानामजितादीनां जिनवरेन्द्राणां तीर्थकराणां एतानि च यस्य यावन्ति भवन्ति तस्य तावन्ति प्रथमानुयोगतो गतोवेदितव्यानि तथा
 चतुर्दशप्रकीर्णकसहस्राणि भगवतोऽर्हतो वर्द्धमानस्वामिनः द्रुयमत्वभावना दूहभगवत ऋषभस्वामिनश्चतुरसीति सहस्रसंख्यां अमणा आसीरन् ततः
 प्रकीर्णकरूपाणिवाध्ययनानि कालिकोत्कालिकभेदभिन्नानिसर्वसंख्या चतुरशीतिसहस्रसंख्यान्यभवन् कथमिति चेत् उच्यते दूहयत्भगवदहं दुपदिष्टं श्रुतमनुस्म
 त्यभगवन्तः अमणाविरचयन्ति तत्सर्वं प्रकीर्णकमुच्यते अथवा श्रुतमनुसरन्तो यदात्मनो वचनकौशलेन धर्म्मदेशनादिषु ग्रन्थपद्धतिरूपतया भाषते तदपि

उसहसामिस्स आदूतित्ययरस्सतहासंखिज्जाइं पदून्नगसहस्साइं मज्झिमगाणंजिणवराणं चउदसपदून्नगसहस्साणि

सूत्रके भ० भगवंत अ० अरिहंत उ० श्रीऋषभनाथ स्वामी जीवता जेसत्तिवंत साधुज्जंता तिण्णा कीधा तेपईन्ना सर्वकालिकसूत्रना आ० ते पहिला तीर्थकर
 श्रीऋषभदेव आदिस्सरने वारे जितरा साधुज्जवा तेहना कीधा त० तिमइज स० संख्याता प० पदून्ना स० सहस्रकालिकसूत्र तथा अजितादि जात पार्श्व
 तांदे संख्यातापयन्ना म० अजितादिक आदिपार्श्वना अंतले २२ तीर्थकराने होई जि० जिन ते सामान्य केवली तेहना व० प्रधान ते तीर्थकरने संख्या
 तापयन्नाके चो० चउदस० सहस्रपदून्नाते कालिकसूत्र भ० भगवंत तेभव अंतकरतां पुरुषव० श्रीवर्द्धमान स्वामीनेवारे अ० अथवा ज० जेतीर्थकरने ज०

नंदी टी०

४२०

सर्वप्रकीर्णकं भगवतश्च ऋषभस्वामिन उक्तृष्टाश्रमणसंपदासीत् चतुरशीतिसहस्रप्रमाणा ततो घटंते प्रकीर्णकान्यपि भगवतश्चतुरशीतिसहस्रसंख्यानि एवं मध्यमतीर्थकृतामपि संख्येयानि प्रकीर्णकसहस्राणि भावनीयानि भगवतस्तु वर्द्धमानस्वामिनश्चतुर्दशश्रमण सहस्राणितेनप्रकीर्णकान्यपि भगवतश्चतुर्दशसहस्राणि अत्र द्वे मते एकेसूरयः प्रज्ञापयन्ति इदं किल चतुरशीति सहस्रादिकं ऋषभादीनां तीर्थकृतां श्रमणपरिमाणं प्रधानसूत्रविरचनसमर्थान् श्रमणानधिकृत्यवेदितव्यमितरथाः पुनः सामान्यश्रमणाः प्रभूततरा अपि तस्मिन् २ ऋषभादि काले आसीरन् अपरे पुनरेवं प्रज्ञापयन्ति ऋषभादितीर्थकृतां जीवतामिदं चतुरशीति सहस्रादिकं श्रमणपरिमाणं प्रवाहतः पुनरेकैकस्मिन् तीर्थभूयांसः श्रमणावेदितव्या तत्र ये प्रधानसूत्रविरचनशक्तिसमन्विताः सुप्रसिद्धतद्गुण्या अतत्कालिका अपि तीर्थे वर्त्तमाना सूत्राधिकृता द्रष्टव्याः एतदेव मतांतरमुपदर्शयन्नाह अथवेत्यादि अथवेति प्रकारांतरोपदर्शने यस्यऋषभादिस्तीर्थकृतो यावन्तः शिष्यास्तीर्थोन्मत्तिका वैनयिका कर्मजापारिणामिका चतुर्विधया बुद्ध्या उपेताः समन्विता आसीरन् तस्य ऋषभादेशावति प्रकीर्णकसहस्राणि अभवन् प्रत्येकबुद्ध्या अपि तावन्तएव अतैकेभ्यः चक्ष्यते इह एकैकस्य तीर्थकृतस्तीर्थे अरिमाणानि प्रकीर्णानि भवन्तिप्रकीर्णककारिणामपरिमाणत्वात् केवलमिह प्रत्येकबुद्धरचितान्येव प्रकीर्णकानि द्रष्टव्यानि प्रकीर्णकपरिमाणेन प्रत्येकबुद्धपरिमाणप्रतिपादनात् स्यादेतत् प्र

सूत्र

भगवन्प्रो वद्धमाणसामिस्स अहवा जस्स जत्तियासीसा उप्पत्तियाए वेणूयाए कम्मियाए परिणामियाए चउव्विहाए

भाषा

जेतला२ सी० शिष्यरूपाते शिष्यानाकीधा सर्वपद्मनाल्लवेतेकेहवा तेकहेकेउ० उत्पत्तिनीवु द्विनाधणीरूइ तेकहेकेवि० विनयनीवुद्ध तिणेकरीसहित२ क० कर्मोक्कबुद्धिइ तेणेकरीसहित३ पा० पारणामिक बुद्धे करी सहित४ च० चार प्रकारनी बु० बुद्धकरीनेउ० सहितत० तेहने त० तेतलापः पद्मनानास०

नंदी टी०

४२१

त्येकबुद्धानां शिष्यभावो विरुध्यते तदेतदसमीचीनं यतः प्रव्राजकाचार्यमेवाधिकृत्य शिष्यभावो निप्रिध्यते नतु तीर्थकरोपदिष्टासन प्रति पत्तत्वेनापि ततो न कश्चिद्दोषः तथाच तेषां ग्रन्थः दृढतित्ये अपरिभाणापद्वन्ग पद्वन्गसामि अपरिभाणत्तणउ किन्तु दृढ सुत्ते पत्तेय बुद्धपणीयं पद्वन्गं भाणियव्व कम्हाजम्हापद्वन्ग परिभाणेण चेषपत्तेय बुद्धपरिमाणं करेइ भणियं पत्तेय बुद्धावितत्तिया चेषन्ति चोयग आह नणु पत्तेयबुद्धासिम्हा भावोयविरुक्कए आयरिउ आह तित्यगरपणीय सासणपडिवन्नतणउतस्स साहवन्तीति अन्ये पुनरेव माहुः सामान्येन प्रकीर्णकैस्तुल्यत्वात्प्रत्येक बुद्धानामात्माभिधानं न तु नियोगतः प्रत्येकबुद्धरचितान्येव प्रकर्णकानीति सेत्तमित्यादि तदेतत्कालिकं तदेतदावस्यकथ्यतिरिक्तं तदेतदनंगप्रविष्टमिति सेकितमित्यादि अथकिं

ख

बुद्धोए उववेया तस्स तत्तियाइ पद्वन्गसहस्साइ पत्तेयबुद्धावि तत्तियाचेव सेतं कालियं सेतंआवस्सयदूरित्तं सेतंअणं गपविट्ठं सेकितं अंगपविट्ठंअंगपविट्ठं दुवालसविहंपस्सत्तंतंजहा आथारो१ सूयगडो२ द्वाणं३ समवाओ४ विवाहपन्न ती५ नायाधम्मकहाओ६ उवासगदसाओ७ अंतगडदसाओ८ अनुत्तरोववाइयदसाओ९ पम्हावागरणाइ१० विवा

भाषा

सहस्रच्छेप० प्रत्येकबुद्धद्वये से० तेएका० कालिकसुत्र कहीये१ से० तेएआ० आवस्यकथी वतिरेकसुत्र कहीये से० ते तं० एअ० अनंगप्रविष्टसुत्र से० तेकुण अ० अंगप्रविष्ट हे गोत्त अङ्ग प्रविष्ट कालिकसुत्रना दु० वारेइ प्रकारनाप० भेदकक्षात० तेकहेछे आ० आचारइते आचरणते आचरे तेपूर्व पुरुष आचारतो ग्यानादिकते पूर्वपुरुष आचारतो ग्यानादिक सेवनीविधि तत्पर ते आचार कहीये१ सु० सुगडांगर द्वाणांगर स० समवायंग वि० भगवती सुत्र ना० ज्ञाताधर्म कथासुत्रइ उ० उपासकदसा सुत्र० अं० अंतगडदसासुत्र ८ अ० अनुत्तरोववाइदसांगसुत्र ५० प० प्रश्नव्याकरणसुत्र १० वि० पुन्यपाप

नंदी टी०

४२२

तत् अंगप्रविष्टं सूरिराह अंगप्रविष्टं द्वादशविधं प्रज्ञप्तं तद्यथा आचारः सूत्रकृतमित्यादि अथ किं तत् आचार इति अथ च कीदमाचार आचार्य आह
 आचारणमित्यादि आचरणमाचारः आचार्य ते इति आचारः पूर्वपुरुषाचरितो ज्ञानाद्यासेवनविधिरित्यर्थः तत्प्रतिपादको ग्रंथोप्याचार एवोच्यते अने
 नाचारेण करणभूतेन अथवा आचारे आधारभूतेणमिति वाक्यालंकारे अमणानां प्राग्विरूपित शब्दार्थानां वाह्याभ्यंतर ग्रन्थरहितानां आह अमणा
 निग्रंथाएव भवन्ति तत्किमर्थं निग्रंथानामिति विशेषणं उच्यते शाक्यादिव्यवच्छेदार्थं शाक्यादयोपि हि लोके अमणाव्यपदिश्यन्ते तदुक्तं निग्रंथसकृतावस
 गेरूप्य आजीवपंचहा समणा इति तेषामाचारो व्याख्यायते तत्राचारो ज्ञानाचाराद्यनेकभेद भिक्षागोचरो भिक्षाग्रहणविधिलक्षणः विनयोज्ञानादिविन
 यः वैनयिकं विनयफलं कर्म क्षयादिशिक्षा ग्रहणशिक्षा आसेवनशिक्षा च विनयशिक्षेति चूर्णकृतं तत्रविनेयाः शिष्याः तथाभाषासत्याअसत्याष्टषा चअभा
 षाष्टषासत्याष्टषाच चरणं ब्रह्मादिकरणं पिण्डविशुद्ध्यादि उक्तं च वयसमण धम्मसंजमवेयावच्चं च बंभगुत्तीउ नाणाइति यंतवकोहनिग्गहाई चरणमेयं

सूत्र

गसुयं११ दिट्ठिवाउय१२ सेकिंतंआयारेआयारेणंसमणाणंनिग्गंधाणं आयारगोयरविणयविणइय सिक्खाभासाअभा
 साचरणकरणजायामायावित्तीओआषविज्जंतिसेसमासओपंचविहे पसत्तंतंजहानाणायारे१ दंसणायारे२ चरित्ताया

भाषा

नाफलते विपाकसुत्र११ दि० दृष्टिवाद से० द्विवेसुत्तानो विस्तार कहेके आ० आचारङ्ग ते आचारतथा आचारङ्ग स० समणसाध निग्रंथने परवादी
 मर्हकने आ० ज्ञानादिक५ आचारतथा गो० पांचसमिततीनगुमिते गोचरतथा वि० विधिज्ञानादिकते विनयतेहनो फलजे वि० कर्मनोक्षय स्थानककाव
 सगावि० थावचजनोकरवो सि० आसेवन१ ग्रहण२ ते शिष्याभा० भाषाबोलवानो विचार अ० अभाषानो विचार च० चरणसतरीवात रिवालउक्तवय५

नंदी टी०

४२३

स्व

भाषा

पिंडविसोही समिद्ध भावणपडिमाय इंदियनिरोहो पडिलेहणगुत्तीउ अभिग्नहाचेवकरणंतुजायामायावितीउत्ति यात्रासंयमयात्रामात्रातदर्थमेवपर
 मिताहारग्रहणंउत्तिः विविधैरभिग्रहविशेषैर्वर्त्तनं आचारश्च गोचरश्चेत्यादि द्वंद्वः ताआचारगोचरविनयवैनयिक शिष्याभाषाभाषाचरणकरण यात्रामा
 त्राहत्तयः आख्यायंते इह यत्र क्वचित् अन्यतरोपादाने अन्यतरगतार्थाभिधानं तत्सर्वं तत्प्राधान्यख्यापनार्थमवसेयं सेसमासउ इत्यादि स आचारः समा
 सतः संचेपतः पञ्चविधः प्रज्ञप्तस्तद्यथा ज्ञानाचार इत्यादि तत्र ज्ञानाचारः कालेविणए वड्ढमाणुवहाणेतहअनिग्रहवणे वंजण अत्यतदुभए अट्टविहो
 नाणमायारो दर्शनाचारः निस्संक्रियनिकंखिय निव्वितिगिच्छा अमृददिट्ठीयउववूहथिरीकरणे वच्छल्लभभावणे अट्टप्रभावकाश्च तीर्यस्वामी द्रष्टव्याः अट्ट
 सेसइड्ढिया परियवाड् धम्मकहिस्ववगतोमिच्ची विज्जारायागणसंयमायतित्थं पभावन्ति चारित्वाचारः पणिहाणजोगजुत्तो पंचहिंसमिद्धिं तीहिंसुत्ती
 हिंस एस चरित्तायारो अट्टविहोहोइनायव्वो तपआचारः बारसविहंसिवितये अश्विंतरवाहिरे जिणुवड्ढे अगिलाए अणजजीवीनायव्वो सोतवायारो वीर्या

रे३ तवायारे४ वीरियायारे५ आयारेणं परित्तावायणा संखिज्जाअणुओगदारा संखिज्जावेटा संखिज्जासिलोगासं

समणधम्म१० संजम१७ वियावच्च१० वंभगुत्तीउं८ नाणाइतिवय३तव१२कोहनिग्नहोपुचरणमेयंक०करणसतरीनाबोलहेजा० संयमयात्रामा० संयमनिमित्त
 आचारमात्रा वि० विवधप्रकारना अ० ते ज्ञानादिक आचार ते प्रधानएतला वानास्वरूप से० तेसमुचय प० पांचप्रकार भेदकहेहे ना० कालेविणए२ वड्ढ
 माणे३ उवहाणे४ इत्यादि८ द्वंद्वं निसंक्रिय१ निकंखिय२ च० चारित्वाचार त० तप आचार १२ भेद० वी० वीर्याचार ते ग्यानादिक आ० आचारङ्ग प०
 परीनाम वा० वाचणा सं० संख्याता अ० अनुयोग सं० संख्याताहे ६ सं० संख्याताल्लोक सं० संख्यातानिर्धुक्त्तिस्सुत्र सं० संख्याता प० द्रव्यादिक पदार्थनो

नंदी टी०

४२४

चारः अणिगुहियवलविर उपरक्कमवे जोजुहत्तमाउत्तो जंजुई यज्जहायामं नायब्बो वीरियावारो आचारोणमित्यादि आचारोणमिति वाक्यालंकारेपरी
 नापरमितातं तं प्रज्ञापकं पाठकं बाधित्त्याद्यन्तोपलब्धिः अथवा उत्कर्षिणीमेव सर्पिणीं वाप्रतीत्यपरीता वा द्रष्टव्याः कासावित्याह वाचना नामसूत्रस्या
 र्थस्य वा प्रदानं यदि पुनः सामान्यतः प्रवाहमधिकृत्यचिंत्यते तदा अनन्तातथाचाह चूर्णिकत् सुत्तस्स अत्थस्स वापयाणं वायणा सा परित्ता अणंतान भव
 ति आदुअंताबलं भणिउ अहवाउस्सप्पिणी सुसिप्पणीकालं पडुच्चपरित्तानीयाणा गयसब्बद्धं च पडुच्च अणंता इति तथासंख्येयानि अनुयोगद्वाराणि उप
 कमादीनि तानि ह्यध्ययनमध्ययनं प्रतिवर्त्तते अध्ययनानि च संख्येयानीति कृत्वा तथा संख्येया वेदावेदो नामच्छन्दो विशेषः तथासंख्येयाः श्लोकाः सुप्र
 तीताः तथासंख्येयानिर्युक्तयः तथासंख्येयाः प्रतिपत्तयः प्रतिपत्तयो नाम द्रव्यादि पदार्थाभ्युपगमाः प्रतिभाभिग्रहविशेषा वातास्तत्र निबद्धाः संख्येयाः
 आहच चूर्णिकत्तद्व्याड् पदस्यभवगमापडिमादभिग्रहविशेषेसावापडिवत्तीउतेसमातोससुत्तपडिवुद्धासंखेज्जत्तिसेणमित्यादिस आचारोणमितिवाक्यालंकारे
 अंगार्थतया अंगार्थत्वेन अर्थग्रहणं परलोकचिन्तायां सूत्रादर्थस्यगरीय स्वख्यापनार्थं अथवा सूत्रार्थोभयरूप आचारइति ख्यापनार्थं प्रथममङ्गं एकारां

सूत्र

खिज्जाओ निजुत्तीओ संखिज्जाओपडिवत्तीओ सेणं अंगदुयाए पटमे अंगेदोसुयखंधा पणवौसं अण्णयणापंचा

भाषा

सं० संख्याता अर्थनीपंक्तिबंधके से० तेअ० आचारइना अंगार्थपणे अंगलक्षणवस्तुपणे प० प्रथमते पहिलाअंगना दो० वेस्तुतखंधके प० पचीस अध्यय
 नके तेकेहासत्यपरिणा१ लोगविजयसी उमिणजसमतःवती ५ धूयइ विमोहर माहाप० रिक्काट हाणि६ उपधानश्रुत खंधपिडेसणा१ सेज्जा२ इरि
 वा३ भासजायंव४ वच५ पाएसा६ उगगहपडिमा७ सतकीधा १४ भावणा१५ विमुक्तिया १६ द्वितीयश्रुत खंधना१६ एवंसर्व २५ जाणवाप० पच्यासीउद

नंदी टी०

४२५

तता सर्वत्रमागधभाषालक्षणासुरणादे दितव्याः स्थापनामधिलक्ष्य प्रथमसंगमित्यर्थः तथा द्वौ श्रुतस्कन्धौ अध्ययनसमुदायरूपौ पञ्चविंशतिरध्ययनानि तद्यथा सत्यपरिन्वालो गविजउसी उसणिज्जसम्भत्तं आवंतिधुयविमोहो महापरिचोवहाणसुयं एतानि नवाध्ययनानि प्रथमश्रुतस्कन्धे पिंडेसणसज्जरिया यवत्तपाए सा उग्गहपडिमासत्तसत्तिकयाय भावणविमुत्ती अत्त सेज्जरियन्ति शय्याध्ययनमीर्याध्ययनंच वत्तपाएसा वस्त्रैषणाध्ययनं पात्रैषणाध्ययनं च अस्सुनि षोडशाध्ययनानि द्वितीयश्रुतस्कन्धे एवमेतानि निशीथवर्जानि पञ्चविंशतिरध्ययनानि भवन्ति तथा पञ्चाशीतिरूद्देशनकालाः कथमिति चेत् उच्यते इह अंगस्य श्रुतस्कन्धस्याध्ययनस्योद्देशकस्य चैकएवोद्देशनकालः एवं शस्त्रपरि ज्ञायांसप्तोद्देशनकालाः लोकविजये षट्शीतोष्णाध्ययने चत्वारः सम्यक्ताध्ययने चत्वारः लोकसाराध्ययने षट्पुताध्ययने पञ्चविंशतिमोहाध्ययने अष्टौ महापरिज्ञायां सप्तउपधानश्रुते चत्वारः पिंडैषणायामेकादशये षणाध्ययने त्रयः ईर्याध्ययने त्रयः भाषाध्ययने द्वौ वस्त्रैषणाध्ययने द्वौ पात्रैषणाध्ययने द्वौ अवग्रह प्रतिमाध्ययने द्वौ सप्तसप्ततिकाध्ययनेषु भाव नायामेको विमुक्तावेकश्च एवमेते सर्वेपि प्रिण्डिताः पञ्चाशीति भवन्ति अत्त संग्रहगाथा सत्तयक्कच्च उच्चउरोयक्क पंच अट्टेवसत्तचउरोयएकारत्तियत्ति यदो दोदोदोसत्तं ए कएक्कोय एवं समुद्देशनकाला अपि पञ्चाशीतिर्भायनीयाः तदापदाग्रेण पदपरिमाणेन अष्टादश पदसहस्राणि इह यत्तार्योपलब्धिस्तत्पदं अत्त परआह यथाचारे द्वौ श्रुतस्कन्धौ पञ्चविंशतिरध्ययनानि पदाग्रेण चाष्टादशपदसहस्राणि तर्हि यदभणितं नववंचेरेमईउ अट्टारसपयसहस्रउवेउ वृत्ति तद्विदध्यते अत्त हि नववत्तचर्याध्ययन मात्तएवाष्टादशपदसहस्रप्रमाण आचारउत्तोस्सिंस्वध्ययने श्रुतस्कन्धौ पञ्चविंशतिरध्ययनानि एतत्प्रमाणस्याचा रस्य परिमाणमुक्तं अष्टादशपदसहस्राणि पुनः प्रथमश्रुतस्कन्धस्य नववत्तचर्याध्ययनस्य विचित्रार्थ निबद्धानि हि सूत्राणि भवन्ति अतएवचैषां सम्यग र्यावगमो गुरुपदेशतो भवति नान्यथाचाह चूर्णिलतदोसुयखंधापणवीसं अण्णयणाणिएयं आयारगासहियस्स आयारस्सपमाणंभणियं अट्टारसपयसह

नंदी टी०

४२६

सूत्र

भाषा

स्वापुणपठमसुखंभस्म नव बंधचेरमयस्मपमाणं विचित्त अत्यनिबद्धानिय सुत्ताणि गुरुवएसउसिं अत्योजाणियव्योत्ति तथासंख्येयानि अचराणिप
दानां संख्येयत्वात् तथा अणंतागमा इति इहगमा अर्थगमा गृह्यते अर्थगमानामर्थपरिच्छेदाखेधानन्ताः एकस्मादेव सूत्रादतिशायिमतिभेदादि
गुणानां तत्तद्वर्णविशिष्टानन्तधर्मात्क वस्तुप्रतिपत्तिभावात् एतच्च टीकाकृतो व्याख्यानं चूर्णिकत् पुनराह अभिधानाभिधेयवशतोगमा भवन्ति तेचान
न्ताः अनेन च प्रकारेण ते वेदितव्याः तद्यथा सुयमे आउसंतेणं भगवया एवमक्खायमिति इदं च सुधर्मास्वामी जंबूस्वामिनं प्रत्याह तत्रायमर्थः श्रुतं
मयाहे आशुष्मन् तेनभगवता वर्द्धमानस्वामिनः एवमाख्यातंअथवाश्रुतंमया आशुष्मदंते आशुष्मतो भगवतो वर्द्धमानस्वामिनो अंतिसलीपेणमिति वाक्यालं
कारे तथाच भगवता एवमाख्यातं अथवाश्रुतं मया आशुष्मता अथवा श्रुतं मया भगवत्पादारविंदयुगलमाश्रयता अथवा श्रुतं मया गुरुकुलवासमावसत

सौइं उद्देसणकाला पंचासौइं समुद्देसणकाला अट्टारसपयसहस्राणि पयग्गेणं संखिज्जाअक्खराअणंतागमा अणंताप

साहेते इहांशस्स परिग्यादिक२५ अध्ययनने विषे अनुक्रमेउदेसाइ मलेवासही१ षट्चारचोधाया प्यारहेषटपांचमानापंच६ छट्टानाऽष्ट सातमाना एका
दश११ नवमाध्ययनना६ एउदेसानाकाल पडिलाश्रुत खंधमानयया वीजे श्रुतखंध२५ तेइहांति पंचासीयस सुदेसणकाला ११ ति१२ थि१४ डि१५
हि१६ एतले पडिला खंधना आठअध्ययनना४४ उदेसानवमा अध्ययनना१६ उदेशाएविकेदगयाहे तेसहित६० उदेसापडिलाश्रुतखंधनाहे सर्व८५ उदेसा
ययापं० पचासीसमुदेशानाकालहे तेजेतला उदेसानाकाल अवसरतेतेतलाज समुदेसाना अवसर जाणवा अ० अठारे सहअप० पदनेपरिमाणेतेजिहां
सुत्ताऽर्थनीगमामितज्जई तेपद कहीये नवमाध्ययनना१८०००० पदहे आचारङ्गना अट्टारेइजारपदनाअने अग्रेहे सं० संख्याता अ० अक्खरनीलीपीनासे

नंदी टी०

४२७

अथवा श्रुतं मया हे आयुष्मन्तेणंति प्रथमार्थे तृतीयातत् भगवता एवमाख्यातं अथवा श्रुतं मया हे आयुष्मन् तेणंति तदा एवमाख्यातं अथवा श्रुतं मया हे आयुष्मन् तेणंति तत्र षट्जीवनिकायविषये तत्र वा विवक्षिते समवसरणस्थितेन भगवता एवमाख्यातं अथवा श्रुतं मम हे आयुष्मन् वर्त्तते यतस्तेन भगवता एवमाख्यातं एवमादायस्त्वं तमर्थमर्थमधिकृत्यगमा भवन्ति अभिधानवशतः पुनरेवंगमाः सुयमेयाउसंतेणं आयससुयमेमेसुयं आयसमित्येव मर्थभेदे तथा पदानां संयोजनतोभिधानगमा भवन्ति एवमादयः क्लृप्तगमाः अनन्ता भवन्ति तथा अनन्ताः पर्याया ते च स्वपरभेदभिन्ना अक्षरार्थगोचरावेदितव्याः तथापरीक्षाः परमितास्त्र साद्वोद्दिवा दयः अनन्तास्यावराः वनस्पतिकायादयः सासयकडानिबद्धनिकादयति शास्त्रताधर्मास्तिकायादयः कृताः प्रयोगविस्त्रसाजन्याः षट्संख्याभ्वरागादयः एते सर्वेपि तसादयो निबद्धाः सूत्रे स्वस्वरूपतः उक्तानि काचितानिर्बुक्तिसंग्रहणिहेतुदाहरणादिभिरनेकधा व्यवस्थापिताजिनप्रज्ञप्ताभावापदार्थाख्यायं तेषामान्यरूपतया विशेषरूपतयावा कथ्यंतेप्रज्ञाप्यंते नामादिभेदोपन्यासेनप्रपञ्च्यंतेप्ररूप्यंतेनामादीना

सूत्र

भाषा

ज्जवा परित्तातसा अणंताथावरा सासयकडुनिबद्धनिकादूया जिणपन्नत्ताभावा आषविज्जंति पसविज्जंति पसविज्जंति

अणंतागमाते अर्थनापरिकेदवार आवेतेगमाकहीइ तथा एक अर्थना अनेकअर्थः अ० अनंताप० पर्वव अक्षरपदार्थना पर्यायनाभेद प० जिहांपरित्ताएतले अनंता नहीते प्रत्येकते असंख्यातात्वं तसके एहवा तसजीववेन्द्रियादिक कहीये अ० अनंताथा० थावरवनस्पति सहितके ते एहवा भाव केहवाके सा० शासता तेद्रथधर्मास्तिकायादिक करी अविच्छेद पणे शास्त्रताके बलीकेहवा जि० सुवयकी गुंथानिर्बुक्ति नि० प्रोगसापुङ्गव जि० जिन ओपितरामे तिर्यकर आ० प्रथमश्रुतखंभे प० नामादिकभेद द० उपमाकरी नि० हेतुदृष्टांते करीने उ० उपगसुक देखाडीये१ से० तेमिथ्यने कहे ए० इम एहनो

मंदी टी०

४२८

सूत्र

भाषा

मेवभेदानां सप्रपञ्चस्वरूपकथनेन पृथक्विवक्षाः ख्याप्यंते दर्श्यंते उपमाप्रदर्शनेन यथा गौरिव गवय इत्यादि निदर्श्यंते हेतुदृष्टान्तोपदर्शनेन उपदर्श्यंते निगमनेन शिष्यबुद्धौ निःशङ्कं व्यवस्थाप्यंते संप्रतिमाचारांगग्रहणफलं प्रतिपादयति सेएवमित्यादि सद्गति आचारांगग्राहकोभिसंवध्यते एवमात्माएवं रूपो भवति अयमत्रभावः अस्मिन्नाचारांगे भावतः सम्यग्धीते सति तदुक्तक्रियानुष्ठानपरिपालनात्साक्षान्मूर्त्तद्ववाचारो भवतीति आह च टीकाकृतं तदुक्तक्रियापरिणामा व्यतिरेकात्सएवाचारो भवतीत्यर्थः इति तदेवं क्रियामधिकृत्योक्तं संप्रतिज्ञानमधिकृत्याह एवंनायति यथा आचारांगेनिवद्वाभावा स्तथा तेषां भावानां ज्ञाताभवति तथा एवं विज्ञायन्ति यथानिर्युक्तिसंग्रहणि हेतुदाहरणादिभिः विविधं प्ररूपितास्तथाविधं ज्ञाताभवति एवं चरणकरण प्ररूपणा आचारे आख्यायन्ते सेतं आचारेति सोयमाचारः सेकिंतमित्यादि अथ किंतत्सूत्रकृतं सूचपैन्मूये सूचनात् सूत्रं निपातनाद्वृपनिष्पत्तिः भाव

निदंसिज्जंति उवदंसिज्जंति सेएवं आया से एवंनाया सेएवंविस्साया एवंचरणकरणपरुवणा आघविज्जंतिसेतं आचारे सेकिंतं सूयगडे सुयगडेणलोएसूज्जइ अलोएसूज्जइ लोयालोएसूज्जइ जीवासूज्जंति अजीवासूज्जंति जीवाजी

निश्चलपणु आ० आत्माक्रियावंतछे ते इमभणीने जे आचारंग श्री आचार कहीने ए० एहवोछे इमभणी ए० ते आचारंगथकी ए० एणेप्रकारे आचार गोचर विनयादिकनेकहिवेकरी च० अमणधर्मनाक० पिंडविसुध्यादिक तेहनावली केहवाछे प० पण्ण्याने कहिवे आ० सामान्य प्रकारेकह्या से० तेएप्रथम आचारंग से० तेअथहिवे कि० किस्सु० तेसुवकतांग स० तेसुवकतांगजिणे ते सुयगडाने विषे अ० अलोकसुचीइ लो० लोकअलोक विज्जते लो०लोका लोकने सु० विचारयो जी० जीवपदार्थ सुंचीइ चेतनालक्षण अ० अजीवपदार्थने धर्मास्तिकायादिक जिहां सुचीये अजीवनो जी० जीवअजीवविज्जइ

नंदी टी०

८२६

सूत्र

भाषा

प्रधानायां सूत्रशब्दः ततोयमर्थः सूत्रेण कृतं सूत्रकृतं तया कृतमित्यर्थः यद्यपि च सर्वमंगं सूत्ररूपतया कृतं तथापि रुदिवशादेतदेव सूत्रकृतमुच्यते न शेष
मङ्गं आचार्यमाह सूत्रकृतेन अथवा सूत्रकृतेणमिति बाक्यालङ्कारे लोकः सूच्यते इत्यादिनिगदसिद्धं यावत् असौयस्सकिरिया वाइसथ स्वेत्यादि असौय
धिकस्य क्रियावादिशतस्य चतुरशीतेरक्रियावादिनां सप्तषष्टेरञ्चानिकानां द्वात्रिंशतो वैनयिकानां सर्वसंख्यया तयाणां त्रिषष्ट्यधिकानां पाषण्डिशतानां
व्यहं प्रतिक्षेपं कृत्वा स्वसमयः स्थाप्यते तत्र न कर्तारमन्तरेण क्रियापुण्यबंधादिलक्षणासम्भवति ततः एवं परिज्ञायतां क्रियामात्मसमवायिनी वदन्ति
तच्छीलाश्च येते क्रियावादिनस्ते पुनरात्माद्यस्तित्वप्रतिपत्तिलक्षणे असुनोपायेनाशीत्यधिकशतसंख्याविज्ञेयाः जीवाजीवाश्रयबंधसंवरनिर्जरा पुण्यमोक्षरू

वासूदृज्जंति ससमएसूदृज्जंति परसमएसूदृज्जंति ससमएपरसमएसूदृज्जइ सूयगडेणंअसौयस्सकिरियावाइसथस्स चउ

पदार्थ जिहां कहीये तेजीव अजीवनो विचारवो स० समय तेजिनमतिनाभोतानासिद्धांतनो विचारवु स० परसमयते परमतीना सिद्धांतनो विचारवो
कही स० ससमयस्ससास्स प० परसमय परसास्सते विद्धंनोविचारकहीये सु० सुयगडांगसूत्रने विधे च० असौ अधिकसो १२० कि० क्रियावादीते निज्ज
ववहवकारीने स्वसमयस्यापीइ एहवी क्रियापद सर्व आगलि४ सषलेवो तेकर्मक्रियानज्जइ एहवाजेवदेते क्रियावादीते तो क्रियामाने एतले तेहनीप
रूपणाते नव पदार्थ ससुहपणि जीव१ अजीव२ जावमोक्ष१० मवपदार्थके अनेजीवआपणो सदहे एकहे जेएकलेकाले जनोपनो१ एककहे नियतेजर
एककहे स्वभावे४ एककहे एक आत्मासर्वव्यापीकेपू एपांचनित्यशास्वता उपरिए पांचपरसास्सना उपरि१० ऊमा तिमपू भाव आपण आश्रीआशा
स्वताउपरि तिमएपू परआशास्वता उपरिएवं२० भेद१ जीवपदार्थ उपरितिम अजीव सदहतेपणि२० भेदेतिम पुच२० तिमपापना२० जावत्सोक्षतत्वताइ

नंदी टी०

४३०

पान्नवपदार्थान् परिपाद्यापट्टिकादौ विरचय्य जीवपदार्थस्याधः स्वरभेदावुपन्यसनीयो तयोरधो नित्यानित्यभेदौ तयोरप्यधः कालेस्वरात्मनियतिस्वभाव
भेदापंचन्यसनीया पुनश्चैवं विकल्पाः कर्त्तव्याः तद्यथा अस्ति जीवः स्तोनित्यः कालतइत्येको विकल्पः अस्य च विकल्पस्यायमर्थः विद्यते खल्वयमात्मास्वेव
रूपेण नित्यस्वकालतः कालवादिलोभने कालवादिनश्च नामते मन्तव्याये कालकृतमेव सर्वं जगन्मन्यन्ते तथाच ते आहुर्न कालमन्तरेण पंचकाशोक सह
कारादिवनस्पति कुसुमोद्गमफलावंधादयो हिमकणानुप्रक्षीतप्रपातज्जलवर्गभाधानवर्षादयो वा ऋतुविभागसम्पादिता बालकुमारयौवनवलपलितागमा
दयो वावस्थाविशेषाष्टं ते प्रतिनियतकालविभाग एव तेषामुपलभ्यमानत्वात् अन्यथा सर्वमव्यवस्थावा भवेत् नचैतत् दृष्टमिदं वा अपि च सुद्रुपंक्तिरपि न
कालमन्तरेण लोके भवतीदृश्यते किन्तु कास्मिन्नेन अन्यथास्थालीं धनादिसामग्रीसंपर्कसंभवे प्रथमसमयेपि तस्याभावप्रसङ्गो नच भवति तस्मात् यतस्त

खन

रासौर्द्वेष्टे अकिरियावार्द्धेणं सत्तसद्द्वौष्टे अण्णाणियवार्द्धेणं वत्तौसाएवेण्द्वेष्टे वार्द्धेणं तिण्हं ते सद्द्वौष्टेणं प्रासंडीयसयाणं वूहंकि

भाषा

वीसभेदजाणवा एवंपूर्वपरधर्दे १८० क्रियावादीनाभेदइ च० चोरासीमत८४ अ० जीवने क्रिया पुन्यपापरूपनयी जागतां एहवोवोलेतेअक्रियावादी एतले
नास्तिकमती८४ भेदते जीवसहस्रइ पुन्यपापवर्जिने७ पदार्थ१ स० ६७ मत अ० आत्माने अज्ञानपणोते अयएहवो जेवदेज्ञानभय्या अहंकार आवेकमेवंध
उपजेअभिनिवेसपणु आवेविवादकरे संसारमेतेभणी ज्ञाननथीइ तथानवपदार्थ उपरिसातर मेभेदे१ असत् २ सदसत् ३ अव्यक्तव्यसदवक्तव्य४ असदवक्तव्य५
असतीभावोत्पत्ति२ सदसतीभावोत्पत्ति ६ मनुष्यपशुपंखी सज्जनोविनयकरवो जे एहवोवदेते विनयवादी तेहनां३२ भेदछे तेकि स्यासुर१ रुपर यती
ग्यान४ स्थिवर५ धम६ सात७ पिता८ आठनोविनयकरेमनवचने२ काये३ दान४ एवंसर्वमत३२ जाणवा ति० त्रिणसे त्वेसद्विचधिक अन्यदर्शनीपाखंडी

नंदी टी०

४३१

तत्तं तत्सर्वं कालकृतमिति तथाचोक्तं न कालव्यतिरेकेण गर्भवालशुभादिकं यत्किंचिज्जायते लोके तदसौ कारणं किल किञ्च कालादृश्यते नैवमुक्तपंतीर-
 पीक्ष्यते स्थालादिसन्निधानेपि ततः कालादसौ मताकालाभावे च गर्भादिसर्वं स्यादव्यवस्थाया परेष्टहेतु सद्भावमात्रादेव तदुद्भवात् कालः पचतिभूता-
 निकालः संचरति प्रजाः कालः सुप्तेषु जागर्त्तिकालोहि दुरतिक्रमः अथ परेष्टहेतुसद्भावमात्रादिति पराभिसतवनिता पुरुषसंयोगादिमात्ररूपहेतुस-
 भावमात्रादेव तदुद्भवादिति गर्भाद्युद्भवप्रसंगादिति तथाकालः पचतिपरिपाकं नयति परिणतिं नयतिभूतानि दृष्टिव्यादीनि तथाकालः संचरति प्रजाः
 पूर्वपर्यायात् प्रस्थाप्यपर्यायांतरेण प्रजालोकानि स्थापयति तथाकालः सुप्तेषु जनेषु जागर्त्तिकाल एवतंतं सुप्तं जनभापदोरक्षतीति भावः तस्मात्तृष्कुरु-
 दुरतिक्रमोपाकर्तुं मशक्यः काल इति उक्तेनैव प्रकारेण द्वितीयोपि विकल्पोवक्तव्यो नवरं कालवादिन इति वक्तव्ये ईश्वरवादिन इति वक्तव्यं तद्यथा
 अस्ति जीवः स्वतो नित्यईश्वरतः ईश्वरवादिनश्च सर्वजगदीश्वर कृतं मन्यन्ते ईश्वरं च सः सद्बुद्धिमान वैराग्य धर्मश्रद्धारूपं चतुष्टयं प्राणिनां च
 स्वर्गापवर्गयो प्रेरकमिति तदुक्तं ज्ञानमप्रतिशयस्य वैराग्यं च जगत्पते ऐश्वर्यं च धर्मश्च सद्बुद्धिश्च तदष्टयं जन्तुः नीशोयमात्मनः सुखदुःखयोः
 ईश्वरप्रेदितो गच्छेत् स्वर्गं वा अमेव वा इत्यादि एवं तृतीयो विकल्प आत्मवादिनां आत्मवादिनो नामपुरुष एवेदं सर्वमित्यादि प्रतिपन्नाः
 चतुर्थो विकल्पो नियतिवादिनां तेहोवमाज्ज निहतिर्नामतत्वांतरमस्ति यद्वशादेते भावाः सर्वेपि नियतेनैव रूपेण प्रादुर्भावमनुवृते नान्यथा तथाहि यत्
 यदायतो भवति तत्तदा ततएव नियतेनैवरूपेण भवदुपलभ्यते अन्यथा कार्यं कारणभावव्यवस्था प्रतिनियतरूपा व्यवस्थाचन भवेत् नियामकाभावात्
 ततः एवं कार्यनैयत्यतः प्रतीयमानामेता नियति कोनामप्रमाणकुशलो बाधितुं क्षमते माप्रापदन्वत्तापि प्रमाणपदव्याघात प्रसंगः तथाचोक्तं नियते
 नैवरूपेण सर्वभावा भवन्ति ततो नियतिजायते तत्स्वरूपानुषेधतः यत् यदैव यतो यावत्तत्तद्देवततत्तथा नियतं जायते न्यायात् कर्णनां बाधितुं क्षमः

नंदी टी

४३२

पञ्चमो विकल्पः स्वभाववादिनां तेहि स्वभाववादिन एवमाहुः इह सर्वेभावा स्वभाववशादुपजायन्ते तथाहि मृदः कुम्भो भवति न पटादितन्तुभ्योपि पट उपजाय तेन कुम्भादि एतच्च प्रतिनियतं भवनं न तथा स्वभावता मन्तरेण घटासंठङ्गमाटी कते तस्मात् सकलमिदं स्वभावकृतमवसेयं अपि चास्तामन्यत् कार्यजातमिह सुज्ञपंक्तिरपि न स्वभावमन्तरेण भवितु मर्हति तथाहि स्थालीं घनकालादिसामग्री संभवेपि न कांकटुकसुन्नानां पंक्तिरपलभ्यते तस्माद्यद्यद्भावे भवति यद्भावे च न भवन्ति तत्तदन्वयव्यतिरेकानुविधायितत्कृतमिति स्वभावकृततामुज्ञपंक्तिरप्येष्टव्या ततः सकलमेवेदं वस्तुजातं स्वभाव हेतुकमेव सेयमिति ततः एवं स्वतः इतिपदेन लब्धाः पञ्चविकल्पाः एवं परतइत्यनेनापि पञ्चलभ्यन्ते परत इति परेभ्यो व्यावृत्तेन रूपेण विद्यते खल्वयमाक्रोत्यर्थः एवं नित्यत्वा परित्यागेन दश विकल्पा लब्धाः एव मनित्य पदेनापि दश सर्वेपि मिलिताविंशतिः एते च जीव पदार्थेन लब्धाः एवम जीवादिष्वप्यष्टषु पदार्थेषु प्रत्येकं विंशतिविकल्पा लभ्यन्ते ततो विंशतिर्नवगुणिता शतशीत्युत्तरं क्रियावादिनां भवति तथा न कस्यचित् प्रतिक्षण मनवस्थितस्य पदार्थस्य क्रियासम्भवति उत्पन्नं तरमेव विनाशात् इत्येवं ये वदन्ति ते अक्रियावादिनः तथाचाहुरेकेक्षणेकाः सर्वेपि संस्कारा अस्थिराणां कुतः क्रियाभूतिर्येषां क्रियासैवकारकं सैवबोध्यते एतेचात्मादि नास्तित्व प्रतिपत्ति लक्षणा अमुनोपायेन चतुरशीति संख्या द्रष्टव्या पुण्यापुण्य वर्जित शेष जीवाजीवादि पदार्थ सप्तकन्यासस्तथैव च जीवादि सप्तकल्याणः प्रत्येकं स्वपरविकल्पोपादानं असत्त्वादात्मनो नित्यानित्यविकल्पोनस्तः कालादीनाञ्च पञ्चानामधस्तात्पठौ यह च्छान्नन्यस्यते इह यहच्छावादिनः सर्वेऽप्य क्रियावादिन एव केचिदपि क्रियावादिनस्ततः प्राग्वहच्छानोपन्यस्ता ततः एवं विकल्पाभिलापः नास्तिजीवः स्वतः कालतइति इत्येकोविकल्पः एवमीस्वरादिभिरपि यहच्छापर्वन्तिः सर्वे मिलिताः षट् विकल्पाः अमीषांच विकल्पानामर्थः प्राग्वद्भावनीयः न वरं यह च्छावादिनां मते अथकेते यहच्छावादिन उच्यते इह ये भावानां सन्तानापेक्षयान प्रतिनियतं कार्यकारण भावमिच्छन्ति किन्तु यहच्छायाते यहच्छावादि

न दा टा०

४३३

नस्तथाच ते एवमाहुर्नखलु प्रतिनियतो वस्तुनां कार्यकारण भावस्तथा प्रमाणेनाग्रहणान्तथाहि शालूकादपि जायते शालूको गोमयादपि बन्धिरूपजायन्ते
 अरणिक्काष्ठादपि धूमादपि जायते धूमोर्ग्नौ धनसम्पर्कादपिकंदादपि जायते कदली धीजादपि बटादयोवीजादपि जायन्ते शाखैक देशादपि ततो न प्रति
 नियतः क्वचिदपि कार्यकारणभाव इति यदृच्छातः क्वचित्किंचिद्भवतीति प्रतिपत्त्यर्थं न खल्वन्यथा वस्तुसद्भावं पश्यन्तो न्यथात्मानं प्रेक्षावन्तः परिक्लेशयन्तीति
 यथाचस्वतः घटविकल्पा लब्धास्तथा नास्ति परतः कालतद्व्यवसामपि घटविकल्पालभ्यन्ते सर्वेपिमिलिताः द्वादशविकल्पाजीवपदे लब्धाः एवमजीवादिष्वपि घट
 सुपदार्येषु प्रत्येकं द्वादशविकल्पा लभ्यन्ते ततो द्वादशभिः सप्तगुणिताश्चतुरशोतिर्भवन्ति अक्रियावादिनां विकल्पाः तथा कुत्सितज्ञानम ज्ञानतद्देशामस्या
 स्तोति अज्ञानिकाः अतोऽनेक स्वरादिति मत्वर्थीय इकप्रत्ययः अथवा अज्ञानेन चरन्तीति अज्ञानिकाः असंचिंत्यकृतं बन्धनै फलादि प्रतिपत्तिलक्षणास्त
 थाहि ते एव माहुर्नज्ञानं श्रेयस्तस्मिन् सति परस्परं विवाद योगतश्चित्तकालुष्यादि भावतो दीर्घतर संसारप्रवृत्तेः तथाहि केनचित्पुरुषेणान्यथा देशिते
 सति वस्तुनि विवक्षितो ज्ञानीज्ञानगर्वाध्मात् मानसस्तस्योपरिकलुष चित्तस्तेन सह विवाद मारभते विवादे च क्रियमाणेतीव्र तीव्रतर चित्तकालुष्यभावतोऽ
 हंकारतश्च प्रभूततरा शुभकर्मवंधसंभवः तस्माच्च दीर्घतरः संसारः तथाचोक्तं अन्ने ण अन्नहा देसियंमि भावंमि नाणगज्जेण कुण्डविवायं कलुसियचित्तो
 तत्तोयसेवन्थो १ यदा पुनर्नज्ञानमाश्रीयते तदानाहंकारसम्भवो नापि परस्योपरि चित्तकालुष्यभावस्ततो न कर्मवंधसम्भवः अपिच सचित्तक्रियते कर्म
 वंधः सदारुण विपाको अतएवचावश्यवेद्यः तस्य तीव्राध्यवसायतो निष्पन्नत्वात् यस्तु मनोव्यापार मंतरेण कायवाक् कर्मावृत्ति मात्रतोविधीयते न तत्र मन
 सोभिनिवेशस्ततो नासाववश्यवेद्योनापि तस्य दारुणविपाकः केवलमतिमुष्क सुधापङ्क धवलित भित्तिगत रजोमल दूव स कर्मसङ्गः स्वत एवमुभाध्यवसाय
 पवनविद्योभितोऽपयाति मनसोभिनिवेशाभावत्वा ज्ञानाभ्युपगमे समुपजायते ज्ञाने सत्यभिनिवेश सम्भवात् तस्मादज्ञानमेव मुक्षुणा मुक्तिपथ प्रवृत्तेना

नंदी टी०

४३४

भ्युपगन्तव्यं न ज्ञानमिति अन्यश्चभवेत् वतोज्ञानस्याभ्युपगमो यदि ज्ञानस्य निश्चयः कर्तुं पार्येतः तावता स एव न पार्यते तथाहि सर्वेऽपि दर्शनिनः परस्परं भिन्नमेव ज्ञानं प्रतिपन्नास्ततो न निश्चयः कर्तुं शक्यते किमिदं ज्ञानं सम्यग्नेदमिति उक्तञ्च सख्येमिहो भिन्नं नाणं इह नाणि णो ज उ वे न्ति ती र इ न त उ का उ वि णि त्य उ ए व म र्थं ति अ थो च्छे त इ ह य त्स क ल व स्तु स्तो म सा च्चा त्का रि भ ग व दु प दे श दु प जा य ते ज्ञानं तत्सम्यक्नेतरत् असर्वज्ञस्य लवादिति सत्यमेतत् किन्तु स एव सकलवस्तुस्तोमसाच्चात्करोति कथं ज्ञायते तद्ग्राहक प्रमाणाभावात् अपि च सुगतादयोऽपि सौ गतादिभिः सकल वस्तुस्तोमसाच्चात्कारिण इष्यन्ते तत् किं सुगतादि सकलवस्तुस्तोमसाच्चात्कारीति प्रतिपद्यतामस्माभिः किंवा भगपद्वर्द्धमान स्वामीति तदवश्य एव निश्चयोभावः स्यादेतत्किमत्र संशयेन यस्य पदारविन्दयुगलं प्राणिणं संबोदिवौकसः परस्पर महमहमिकया विशिष्ट विशिष्टतर विभूतिद्युतिपरिकलिताः शतसहस्र संख्येन विमाननिबद्धे न सकलमपि नभोमण्डलमाच्छादयन्ते महामवतीर्यपूजादिकमातन्वतेह स भगवान् वर्द्धमान स्वामी सर्वज्ञो न शेषाः सुगतादयः मनुष्यादि सुदमनस्का अपि सम्भाव्यन्तेन देवास्ततो यदि शेषा अपि सुगतादयः सर्वज्ञा अभविष्यन् तर्हि तेषामपि देवाः पूजादेवाकरिष्यन् न च कृतवन्तः सस्मान्न ते सर्वज्ञाः तदेतद्दर्शनानुराग तरलित मनस्वतास्तु चक्रं यतो वर्द्धमान स्वामिनो देवः समागत्य देवास्तथा पूजाकृतवन्तः इत्येतदपि कथमवसीयते भगवतश्चिरातीतत्वेनेदानीं तद्भाव ग्राहक प्रमाणाभावात् संप्रदायादवसीयते इति चेतनमुसोपि संप्रदायो धूर्त पुरुष प्रवर्तितः किंतु सत्पुरुषप्रवर्तित एवेति कथमव गंतव्यं तद्ग्राहक प्रमाणाभावात् न वा प्रमाणकं वयंप्रति पत्तुं क्षमामाप्नापद प्रेक्षावताप्रसङ्गः अन्यच्च मायाविनः स्वयम सर्वज्ञा अपि जगति स्वस्य सर्वज्ञ भावं प्रविकटविषयस्तथावधेद्रजालवशाद्दर्शयन्ति देवानितस्ततः सञ्चरतः स्वस्य च पूजादिकं कुर्वन्तस्ततो देवागमदर्शनादपि कथं तस्य सर्वज्ञत्व निश्चयस्तथाचाह भावक एव स्तुतिकारसमंतभद्रः देवागमनभोयान चामरादि विभूतयः मायादिष्वपि दृष्ट्यंतेनातस्वमसिनोमहान् भवतु वा वर्द्ध

नंदी टी०

४३५

मानस्वामी सर्वज्ञस्तथापि तस्य सत्त्वोद्यमाचारादिक उपदेशेन पुनः केनापि धूर्त्तैर्वा स्वयं विरचय्य प्रवर्त्तित इतिकथमवसेयमतीन्द्रियत्वेन तद्विषये प्रमाणा
भावात् अथवा भवत्वेषोपि निश्चयो यथाऽयमाचारादिक उपदेशो वर्द्धमानस्वामिन इति तथापि तस्योपदेशस्यायमर्थो नान्य इति न शक्यः प्रत्येतुं नानार्थाहि
शब्दालोके प्रवर्त्तन्ते तथादर्शनात् ततोऽन्यथाप्यर्थ सम्भावनायां कथं विवक्षितार्थं नियम निश्चयः अयमन्वेषास्तदात्वेन त एव सर्वज्ञासाक्षात् अभ्यगतो गौतमा
दिरर्थं नियम निश्चयोभूत् ततः आचार्यपरं पम्परवेदानीमपि भवतीति तदप्युक्तं यतोनाम गौतमादिरपि कदाचनः कदाचनः परचेतोवृत्तिर प्रत्यक्षा
तस्या अतीन्द्रियत्वेन तद्विषये चक्षुरादीन्द्रिय प्रत्यक्ष प्रवृत्तेरभावात् अप्रत्यक्षायां च सर्वज्ञस्य विवक्षायां कथमिदं ज्ञायते एष सर्वज्ञस्याभिप्रायोऽनेन चाभि
प्रायेण शब्दः प्रसुक्तोनाभिप्रायांतरेण तत एवं सम्यक्परिज्ञाना भावात् या मेव वर्णावली मुक्तवान् भगवान् ता मेव केवलां पृष्टतोलम्बो गौतमादिरभि
भाष्यन्ते न पुनः परमार्थ तस्तस्योपदेशस्यार्थमवबुद्धते यथार्थदेशोत्पन्नोक्तस्याऽनुवादकोऽपरिज्ञात शब्दार्थोन्नेहः उक्तञ्च मिलक्खु अमिलक्खुअज्जहावुत्ताणु
भास ए नहेउं सेवियाणाइ भासियंतणुभासए १ एव मन्नाणियानाणं वयंताभासियं सयं मिक्खय्यं नयानंतिमिलक्खुअवोहि ए तदेवं दीर्घं तरसंसार
कारणत्वात्सम्यग् निश्चयाभावाच्च न ज्ञानंश्रेयः किंत्वज्ञानमेवेति स्थितं ते चाज्ञानिकाः सप्तषष्ठि संख्याः अनुनोमायेन प्रतिपत्तव्या इह जीवाजीवादीन् नव
पदार्थान् क्वचित्पट्टिकादौ व्यवस्थापयन्त उत्पत्तिः स्थाप्यते तेषां जीवादीनां न वानां पदार्थानां प्रत्येकमधः सप्तसत्त्वादयोत्यस्य ते तद्व्यासचं असत्त्वं
सदसत्त्वं अवाच्यत्वं सदवाच्यत्वं मसद्वाच्यत्वं सदसद वाच्यत्वं वेति तत्र सत्त्वं स्वरूपेण विद्यमानत्वं असत्त्वं पररूपेणाविद्यमानत्वं सदसत्त्वं स्वरूपपररू
पाभ्यां विद्यमाना विद्यमानत्वं तत्र यद्यपि सर्वं वस्तु स्वरूप पररूपाभ्यां सर्वदेव स्वभावत एव सदसत् तथापि क्वचित् किञ्चित् कदाचिदुद्भूतं मात्वाविव
क्ष्यतेः ततः एवं त्रयोविकल्पा भवन्ति तथा तदेवसत्त्वमसत्त्वञ्च यदा युगपदे केन शब्देन वक्तुमिष्यते तदा तद्वाचकः शब्दः कोपि न विद्यते इति अवाच्यत्वं

नंदी टी०

४२६

एतेचत्वारोपि विकल्पाः सकलादेशादिति गीयन्ते सकल वस्तुविषयत्वात् यदात्वेकोभागः सन्नपरश्चा वाच्यो युगपद्विवक्ष्यते तदासदवाच्यत्वं यदात्वेकोभागोऽ
 सन्नपरश्चा वाच्यस्तदा असदवाच्यत्वं यदातु एकोभागः सन्नपरश्चासन् अपरतरश्चा वाच्यस्तदासदसदवाच्यत्व मितिनचैतेभ्यः सप्तविकल्पोभ्यो अन्योविकल्पः
 सम्भवति सर्वस्यैतेष्वेव मध्येतर्भावात् ततः सप्तविकल्पाऽप्यन्यस्याः सप्तनवभिर्गुणिता जातास्त्रिषष्टिः उत्पत्तेश्चत्वार एवाद्याविकल्पाः तद्यथा सत्त्वसदसत्वम
 वाच्यत्वंचेति सदसत्ववाच्यत्वं एते चत्वारोपि विकल्पास्त्रिषष्टिमध्ये प्रक्षिप्यते ततः सप्तषष्टि भवन्ति तत्रकोजानाति जीवः सन्नित्यको विकल्पोन कश्चिदपि
 जानाति तद्व्याहक प्रमाणाभावादिति भावः ज्ञानेन वा किं तेन प्रयोजनं ज्ञानस्याभिनिवेश हेतु तथा लोक प्रतिपंथित्वात् एवम सदादयोपि विकल्पा
 भावनीयाः उत्पत्तिरपि किं सतो असतः सदासतो अवाच्यस्येति को जानाति ज्ञानेन वा किञ्चिदपि प्रयोजनमिति तथा विनयेन चरन्तीति वैनयिकाः
 एतेचाऽनवष्टते लिंगाधार शास्त्राविनय प्रतिपत्ति लक्षणावेदितव्याः ते च द्वात्रिंशत्कांख्या असुनोपायेन दृष्टव्याः सुरद्वपतियति ज्ञाति स्थविराधर्म माह
 पितृरूपेष्वष्ट सुस्थानेषु कायेन वा चामनसा दानेन च देश कालोपपन्नेन विनयः कार्यः इति चत्वारः कायादयः स्याप्यन्ते चत्वारिश्चाष्टभिर्गुणिता जाता
 द्वात्रिंशत एतेषां च त्रयाणां त्रिवष्टप्रधिकानां पाषण्डिक शतानां प्रतिक्षेपः सूत्रकृतांगे शेषेषु पूर्वाचार्यैरनेकधाशुक्तिभिः कृतस्ततोवयमपि स्थाना शून्यार्थं
 तेषां पूर्वाचार्यकृतं प्रतिक्षेपं संक्षेपतो दर्शयामः तत्रये कालवादिनः सर्वकालकृतं मन्यन्तेतान् प्रतिब्रूमः कालोनामकि मेक स्वाभावो नित्योव्यापी किंवा
 समयादि रूपतयापरिणामी तत्र यद्याद्यःपक्षस्तदयुक्तं तथा भूतकालग्राहक प्रमाणाभावात् नखलु तथा भूतं कालं प्रत्यक्षेणोपलभ्यामहे नाप्यनुमानेन
 तदविनाभावि लिङ्गाभावात् अथ कथं तदविनाभाविलिङ्गाभावोयावतादृश्यते भरत रामादिषु पूर्वापर व्यवहारः स च नवस्तु स्वरूपमात्र निमित्तोवर्त्तमाने
 चकाले वस्तुस्वरूपस्य विद्यमान तथा तथा व्यवहार प्रवृत्ति प्रसक्तेः ततोयच्चिमित्तेयं भरत रामादिषु पूर्वापर व्यवहारः स काल इति तथाहि

नंदी टी०

८३७

पूर्वाकालयोगी पूर्वोभरतचक्रवर्ती अपरकालयोगी चा परोरामादिरिति ननुवदि भरतरामादिषु पूर्वापरकालयोगतः परवच्च चारसर्हि कालस्यैवकथं स्वयं पूर्वापर व्यवहारस्तदन्य कालयोगादिति चेत् न तत्रापि स एव प्रसङ्गः इत्यनवस्था अथमाभूदेश दोष इति तस्य स्वयमेव पूर्वत्वमपरत्वंवेध्यते नान्यकालयोगादिति तथाचोक्तं पूर्वकालादि योगायः स पूर्वादित्यपदेशभाक् पूर्वापरत्व तस्यापि स्वरूपादेव नान्यतः तदप्याकण्ठपीता सर्वप्रलाप देशीयं यतएकातेनैको व्यापिनित्यः कालोभ्युपगम्यते ततः कथं तस्य पूर्वोदित्वं सम्भवः अथ सहचारिसंपर्कवशादेकस्यापि तथात्वेकल्पना तथा सहचारिणो भरतादयः पूर्वा अपरेच रमादयोपरास्ततस्तत्संपर्कवशात्कालस्यापि पूर्वापरव्यपदेशो भवति २ सहचारिणो व्यपदेशो यथामञ्जाः कोशंती तितदेतदपि बालिशजल्पितमितरेतराश्रयोपसंगत् तथाहि सहचारिणां भरतादीनां पूर्वोदित्वं कालगतपूर्वोदित्वयोगात् कालस्य च पूर्वोदित्वं सह चारि भरतादिगतपूर्वोदित्वयोगतः ततः एकासिद्धावन्यतरस्याप्यसिद्धि उक्तं च एकत्वव्यापितायां हि पूर्वोदित्वं कथं भवेत् सहचारिवशान्नचेदन्योन्याश्रयता गमः सहचारिणां हि पूर्वत्वं पूर्वकालसमागम त् कालस्य पूर्वोदित्वं च सहचार्यवियोगतः प्रागसिद्धादेकस्य कथमन्यसिद्धिरिति तन्त्रायं पक्षः अथान् अथ द्वितीयः पक्षः सोप्ययुक्तो यतः समयादिरूपे परिणामिनिकाले अविशिष्टोपि फलवैचित्र्यमुपलभ्यते तथाहि समयकालमारभ्यमाणापि मुहूर्तपंक्तिरविकला कस्यचित्दृश्यते अपरस्य तु स्यात्त्यादिसंगतावेवविकला तथासमयकालमेकस्मिन्नेव राजनिसेव्यमान सेवकस्यैकस्य फलमचिराद्भवति अपरस्य तु कालां तरेपि न तथा समानेपि समकालमपि क्रियमाणे कृष्यादिकर्मण्यकस्य परिपूर्णाधान्यसंपदुपजायते अपरस्य तु खण्डस्कृतितावान किञ्चिदपि ततो यदि कालएव केवलः कारणं भवेत् तर्हि सर्वेषामपि सममेव मुहूर्तपंक्त्यादिकं फलं भवेत् न च भवति तस्मान्नकालमात्रकृतं विश्ववैचित्थं किन्तु काला दिसामग्रीसापेक्षं तत्कर्मनिबन्धनमितिस्थितं यदपि चेत्खरवादिनोब्रुवते ईश्वरकृतं जगदिति तदप्यसमीचीनमीश्वरग्राहक प्रमाणाभावात् अथास्ति

नंदी टी०

४३८

तद्ग्राहकं प्रमाणमनुमानं तथाहि यत् स्थित्वाभिमतफलसंपादनायप्रवर्तते तत्तुद्विमत्कारणाधिष्ठितं यथावास्यादिद्वैधाकरणादौ प्रवर्तते च स्थित्वा स्थित्वासकलमपि विश्वं समलसाधनायेति न खलु वास्यादयः स्वयमेव प्रवर्तते तेषामचेतनत्वात् स्वभावतएव चेत्प्रवर्तते तर्हि सदैव तेषां प्रवर्तनं भवेत् नच भवति तस्मादवश्यं स्थित्वा स्थित्वाप्रवर्तनं केनचित्प्रेक्षावता प्रवर्तकेन भवितव्यं सकलस्यापि च जगतः स्थित्वा स्वफलं साधयतः प्रवर्तक ईश्वरएवोपपद्यते नान्यईतीश्वरसिद्धिः तथा अपरमनुमानं यत्परिमण्डल्यादिलक्षण संनिवेशविशेष भाक् तच्चेतनावत् कृतं परिमंडल्यादिलक्षणसन्निवेशविशेषभाक्च भूभूरादिकमिति तदेतदयुक्तं सिद्ध साधनेन पक्षस्य प्रसिद्धसंबंधत्वात् तथाहि सकलमपादं विश्वैचित्यं वयं कर्म निबंधनमिच्छामोय तोमीवैताढाहिमवदादयः पर्वताभर तैरावतविदेहान्तर हीषादीनिचक्षेत्राणि तथाप्राणिनां सुखदुःखादि हेतुतयायत्परिणमंते तत्रतथा तथापरिणमनेन तन्निवासिनामेव तेषां जंतूनां कर्मकारणमवसेयंनान्यत् तथाचदृश्यंते एवंपुण्यवतिराज्य मनुशासति भूपतौतत्कर्मप्रभावतः सुभिक्षादयः प्रवर्तमानाः कर्म च जीवाश्रितं जीवाश्चतुद्विमंतच्चेतनावत्वात् ततोद्विमत्कारणाधिष्ठितत्वे चेतनावत् कृतत्वेचसाध्यमाने सिद्धसाधनं अथतुद्विमान् चेतनावान्वा विशिष्टएवेश्वरः कश्चित्साध्यते तेन सिद्धसाधनं तर्हिदृष्टांतस्य साध्यविकल्पतावास्यादौच घटादौच ईश्वरस्याधिष्टाय कत्वेनकारण त्वेनवाच्या प्रियमाणस्या नुपलभ्यमानत्वात् वर्ज्यकिंभकारादीनामिवतत्त्वान्वयतो व्यतिरेकतोवा व्याप्तिप्रमाणानां निश्चीयमानत्वात् अथवाह्वक्यादयोपि ईश्वरप्रेरिताएव तत्रर कर्माणि प्रवर्तते नेनस्वतःस्वतो न दृष्टांतस्य साध्यविकल्पतानन्वेवं तर्हीश्वरोप्यन्येनश्वरेण प्रेरितः स्वकर्माणि प्रवर्ततेन स्वतो विशेषाभावात् सोप्यन्येने श्वरेणप्रेरित इति विकालसंख्यायांतमः संततिरिवा दृष्टपर्यन्ताध्याध्यमापादयन्ती प्रसरत्यनवस्था अथ मन्येषावाह्वक्यादि जन्तुः सर्वोपि स्वरूपेणाज्ञातः सप्रेरित इव स्वकर्माणि प्रवर्तते भगवांस्वीश्वरः सकलपदार्थज्ञाताततो नासौ स्वकर्मण्यन्यं स्वप्रेरकमपेक्षते तेनमानवस्यात्तदप्यसत् इतरेतराश्रयदोष

नंदी टी०

४३८

प्रसंगात् तथाहि सकलपदार्थयथास्थित स्वरूपज्ञातत्वे सिद्धे सत्यन्याप्रेरितत्वसिद्धिः अन्यप्रेरितत्वसिद्धौ च सकलजगत्करणतः सर्वज्ञत्वसिद्धिरित्येकासि
 द्धावन्यतरस्याप्यसिद्धिः अपिच यद्यसौ सर्वज्ञो वीतरागश्च तत्किमर्थमन्यं जनमसद्यवहारे प्रवर्त्तयति मध्यस्थाहिविवेकिनः सद्यवहारएव प्रवर्त्तयन्ति ना
 सद्यवहारे सतु विपर्ययमपि करोति ततः कथमसौ सर्वज्ञो वीतरागश्च तत्किमर्थमन्यं जनमसद्यवहारे प्रवर्त्तयति मध्यस्थाहिविवेकिनोवा अथोच्येतस
 द्यवहारविषयमेव भगवानुपदेशं ददाति तेन सर्वज्ञो वीतरागश्च यत्स्वधर्मकारी जनसमूहस्य फलमसदनुभावयति येन सतस्मादधर्माद्यावर्त्तते तत्
 उचितफलदायित्वाहिवेकवानेव भगवानिति न कश्चिद्दोषः तदप्यसमीक्षिताभिधानं यतः पापेऽपि प्रथमं स एव प्रवर्त्तयति नान्यो न च स्वयं प्रवर्त्तते तस्याच्च
 तेन पापे धर्मो वा स्वयं प्रवृत्तेरयोगात् ततः पूर्वपापे प्रवर्त्तयति तत्फलमनुभाव्य पश्चाद्धर्मे प्रवर्त्तयतीति केयमीश्वरस्य प्रेक्षापूर्वकारिता अथ पापेऽपि प्रथमं
 प्रवर्त्तयति तत्कर्माधिष्ठितएव तथाहि तदेव तेन जन्तुना कृतं कर्म यदथात्पापएव प्रवर्त्तते ईश्वरोऽपि च भगवान् सर्वज्ञस्तथारूपं तत्कर्मसाक्षात् ज्ञात्वा तं
 पापएव प्रवर्त्तयति तत् उचित फलदायित्वान्प्रेक्षा पूर्वकारीति ननु तदपि कर्म तेनैव कारितं ततस्तदपि कस्मात्प्रथमं कारयतीति स एवाप्रेक्षा पूर्वकारि
 ताप्रसङ्गः अथाधर्मासौ न कारयति किन्तु स्वतएवसौ धर्ममाचरति अधर्मकारिणस्तु तं तत्फलमसदनुभावयति तदन्येश्वरवत् तथाहि तदन्ये ईश्वर
 राज्ञादयो नाधर्मेजनं प्रवर्त्तयन्ति अधर्माफलं तु प्रेक्षादिकमनुभावयन्ति बहद्भगवानीश्वरोऽपि तदप्ययुक्तमन्येहि ईश्वरानपापप्रतिषेधं कारयितुमीशानहि
 नामराजानोऽपि उग्रशासनाः प्रायेमनोवाक्कायनिमित्ते सर्वथाप्रतिषेधयितुं प्रभविष्णव सतु भगवान् धर्माधर्मविधिप्रतिषेध विधापनसमर्थदृश्यते ततः कथं
 पापे प्रवृत्तं न प्रतिषेधयति अप्रतिषेध परमार्थतः स एव कारयति तत्फलश्च पश्चादनुभावनादिति तदकस्यैव दोषः अथ पापे प्रवर्त्तमानं प्रतिषेधयितुम
 शक्तदृश्यते तर्हि नैवोच्चकैरिदमभिधातव्यं सर्वमीश्वरेण कृतमिति अपिच यद्यसौ स्वयमधर्मं करोति तथाधर्मासमि करिष्यति फलश्च स्वयमेव भोक्ष्यते

नंदी टी०

४४०

ततः किमीश्वरकल्पनयाविधेयमिति उक्तं च अथ शक्त्या न्ये श्वराः पापप्रतिषेधं न कुर्वन्ते सत्त्वत्यंतमशक्त्येभ्यो व्यावृत्तमतिरिच्यते । अथाप्यशक्तएवासौ तथा सतिपरिरुष्टं नेश्वरेणकृतं सर्वमिति वक्तव्यमुच्चकैः पापवस्तीर्थकारित्वाधर्मादिरपि किंतत् इति अथ ब्रवीष्याः स्वयमसौ धर्माधर्मो करोति तत्फलं त्वीश्वरं एव भोजयति तस्य धर्माधर्मफलभोग स्वयमशक्तत्वादिति तदप्यसत् यतो योनामस्वयं धर्माधर्मौ विधातुमलं सकथं तत्फलं स्वयमेव न भोक्तुमीशो न हि पक्वमोदनं समर्थो न भोक्तुमिति लोके प्रतीतं अथवा भवत्ये तदपि तथाप्यसौ धर्मफलमुन्मत्तदेवांगनां संस्पर्शादिरूपमनुभावयतु तस्येष्टत्वात् अधर्मफलं तु नरकप्रपादिरूपं कस्मादनुभावयति नहि मध्यस्थभावमवलम्बमानाः परमकरुणापरीतचेतसः प्रेक्षावन्तो निरर्थके परपीडाहेतौ कर्माणि प्रवर्त्तन्ते कीडार्थाभगवत्स्तथाप्रवृत्तिरिति चेत् यद्येवं तर्हि कथमसौ प्रेक्षावान् तस्य हि प्रवर्त्तने कीडामात्रमेव फलं ते पुनः प्राणिनः स्थानेन प्राणैर्विबुध्यन्ते उक्तञ्च कीडार्थात्तस्य वृत्तिचेत्प्रेक्षापूर्वं क्रियाकुतः एकस्य क्षणिकादतिरिच्यः प्राणैर्विबुध्यन्ते । अपिच कीडालोके सरागस्योपलभ्यते भगवांश्च वीतरागस्ततः कथं तस्य कीडासङ्गतिमङ्गति अथ सोपि सरागदृश्यते तर्हि शेषजन्तुरिवा वीतरागत्वात् न सर्वज्ञो नापि सर्वज्ञस्य कर्त्तव्यत्वापत्तिं अथ रागादियुतोपि ससर्वज्ञः सर्वस्य कर्त्ताच भवति तथाच स्वभावत्वाद् तोन कश्चिद्दोषो न हि स्वभावे पर्यनुयोगो घटनानुपपद्यते उक्तञ्च इदमेवं न चेत्तत्कस्य पर्यनुयोज्यतां अग्निर्दहति नाकोशं कोत्र पर्यनुयुज्यतां । तदेतदसम्यक् यतः प्रत्यक्षतस्तथा रूपस्वभावेवगते यदि पर्यनुयोगाविधीयते तत्वेदमुत्तरं विजृम्भते यथास्वभावे पर्यनुयोगो न भवतीति यथाप्रत्यक्षेणोपलभ्यमाने वज्जेर्दाह्यं दहतो दाहकत्वरूपे स्वभावे तथाहि यदि तत्र कोपि पर्यनुयोगमाधत्ते यथाकथमेव वज्जिर्दाहकस्वभावो जातो यदि वस्तुत्वेन तर्हि व्योमापि किं न दाहकं स्वभावं भवति वस्तुवाविशेषादिति तत्वेदमुत्तरं विधीयते दाहकत्वरूपोहि स्वभावो वज्जेः प्रत्यक्षतएवोपलभ्यते ततः कथमेव पर्यनुयोगमहानिति नहि दृष्टनुपपद्यतानाम तथाचोक्तं स्वभावेऽप्यक्षतः सिद्धेर्यदिपर्यनुयुज्यते तत्वेदमुत्तरं वाच्यं न

नंदी टी०

४४१

दृष्टेनुपपन्नता ईश्वरस्तु सर्वजगकर्तृत्वेन सर्ववृत्तेन च नोपलब्धेस्तस्मात् तथा स्वभावाच्च कल्पनोपपत्त्यर्थं पर्यनुयोगमाश्रयते यदि पुनरदृष्टेपि तथा स्वभावत्वं कल्पनापर्यनुयोगानाश्रयाभ्युपगम्येत तर्हि सर्वोपि बाहीतंतं पक्षमाश्रयन् परेणविज्ञोभितस्तत् तत्र तथा स्वभावताकल्पनेन परं निरुक्तीकृत्यलम्बजयपता कएवभवेत् उक्तंच अन्यथा यत्किञ्चिदात्माभिमतं विधाय निरुत्तरसूत्रकृतः परेण वस्तु स्वभावैरिति वाच्यमित्यं तदोत्तरंस्याद्विजयीसमस्तः किञ्च सर्वंयदि जगदीश्वरकृतं मन्येततर्हि सर्वाण्यपि शास्त्राणि सकलदर्शनगतानि तेन प्रवर्तितानीति प्राप्तंतामिच शास्त्राणि परस्परविरुद्धार्थानि ततोऽवश्यंकानिचित्त्या निकानिचिदसत्यानि ततः सत्यासत्योपदेशदानात्कथमसौ प्रमाणं उक्तंच शास्त्रान्तराणि सर्वाण्यदीश्वरविकल्पतः सत्यासत्योपदेशश्च प्रमाणं दानतःकथं अथ न सकलानि शास्त्राणीश्वरेणकारितानिकिन्तु सत्यान्येवततो न कश्चिदोषावकाशतर्हि शास्त्रान्तरवदेव नेश्वरेणान्यदपि व्यधायीतिहतो तवपक्षसिद्धिरितिअन्यच्च यादृग्भूतं संस्थानादिबुद्धिमत्कारणपूर्वकत्वेनोपलब्धं तादृग्भूतमेवान्यथापि बुद्धिमन्तमात्मानो हेतुमनुमापयति यथाजीर्णदेवकुलकूपादिगतंन शेषं न हि संख्याभ्ररागवल्गुकादिगत संस्थानाद्यात्मनो बुद्धिमन्तं कर्तारमनुमापयति तथा प्रतीतेरभावात् तद्वत्स्य संस्थानादेर्बुद्धिमत्कारणत्वेन निश्चयाभावात् तथाभूभूधरादिगतमपि संस्थानादिकं न बुद्धिमत्कारणपूर्वकत्वेन निश्चितमिति कथं तद्वशात्बुद्धिमन्तः कर्तुरनुमानं अयमन्यथाः तदपि संस्थानादितादृग्भूतमेव संस्थानादिशब्दवाच्यत्वात् नचैवंतत्कर्तुर्बुद्धिमतोनुमाने काचिदपि बाधासुपलभामहे ततः सर्वसुस्तमिति तदुक्तंशब्दाहिरूढि वशायात्यंतरेपिप्रवर्ततेततःशब्दसामाद्यदि तथारूपवस्त्वनुमानंतर्हि गोत्वात्गवादीनामपि विषाणतानुमीयतां विशेषाभावात् अथतत्रप्रत्यक्षेणबाधोपलंभ्यते ईश्वरानुमानेतुनततो न कश्चिदोषइति तदेतदतीव प्रमाणमार्गानभिज्ञतासूचकं यतोयतएवतत्रप्रत्यक्षेण बाधोपलंभोऽतएव नान्यत्रापिशब्दसाम्यात्तथा रूपवस्त्वनुमानं कर्तव्यं प्रत्यक्षतएव शब्दसाम्यस्य वस्तुतथारूपेण सहाविना भावित्वस्याभाववगमात् नच बाधकमत्रनोपलभ्यते इत्येवानुमानं प्रवर्तते किन्तु वस्तुसम्बन्ध

नंदी टी०

४४२

लात्तथाचोक्तं न नवाध्यत इत्येवमनुमानं प्रवर्त्तते सम्बन्धदर्शनात्तस्य प्रवर्त्तनमिहेष्यते ? इति स च सम्बन्धोत्र न विद्यते तद्ग्राहकप्रमाणाभावात् ततो नैकांतिकताहेतोरित्यचैतदङ्गीकर्त्तव्यमन्यथा योयोश्चद्विकारः स सकुम्भकारकतो यथा घटादिः चद्विकारश्चायं वल्लीकस्तद्यथा कुम्भकारकत इत्यप्यनुमानं समीचीनतामाचनीस्तेष्वुच्यते बाधकादर्शनात् अथास्तिबाधकमत्वाददर्शनंतथाहि यदितत्त कुम्भकारः कर्त्ता भवेत्तर्हि कदाचिदुपलभ्यतेनचोपलभ्यते तस्मादेतद युक्तमिति तदेतदीश्वरानुमानेपि समानं यदि हि सर्वस्यापि वस्तुजातस्येश्वरः कर्त्ता तर्हि क्वचित्कदाचिदुपलभ्यते तस्मात्तदप्य लीकमिति कृतं प्रसंगेन येषि चालवादिनः पुरुषएवेदं सर्वमिति प्रतिपन्नास्तेपि महामोह महोरगगरलपुरभूर्च्छित्तमानसा वेदितव्याः तथाहि यदिनाम पुरुषमात्ररूपमहैतं तत्त्वं तर्हि य देदुपलभ्यते सुखित्वदुःखित्वादि तत्त्वं परमार्थतो सत् प्राप्नोति ततश्चैवं स्थिते यदेतदुच्यतेऽप्रमाणतोऽधिगम्य संसारनैर्गुण्यं तद्विमुखया प्रज्ञया तदुच्छेदाय प्रवृत्तिरित्यादि तदेतदाकाशकुसुमसौरभवर्णनोपमानमवसेयं अद्वैतरूपेहि तत्वे कुतो नरकादिभ्रमभ्रमणरूपसंसारो यन्नैर्गुण्यमवगम्य तदुच्छेदाय प्रवृत्तिरूप पद्यते यदप्युच्यते पुरुषमात्रमेवाहैतं तत्त्वं यत्तु संसारनैर्गुण्यभावभेददर्शनं तत्सर्वदासर्वेषामविज्ञात् प्रतिपन्नावपि चित्त्वे निम्नोन्नतभेददर्शनमिव आंतमयसे यमिति तदप्यचारु तद्विषयवास्तवप्रमाणाभावात् तथाहि नाहैताभ्युपगमे किञ्चिदहैतग्राहकं ततः पृथग्भूतं प्रमाणमस्ति ह्येतत्त्वप्रसक्तेः नच प्रमाणमन्तरेण निःप्रतिपन्नातत्त्वव्यवस्था भवति सा प्रापत् सर्वस्य सर्वेष्टार्थसिद्धिप्रसङ्गः तथा आन्तिरपि प्रमाणभूतादहैता द्विन्वाभ्युपगन्तव्याः अन्यथा प्रमाणभूतमहैतमप्रमा णमेव भवेत् तदव्यतिरेकात्तत्स्वरूपवत् तथाच कुतस्तत्त्वव्यवस्थाभिन्नायांच आन्ता वभ्युपगम्यमाना यांहैतं प्रसक्तमित्यहैतानिः अपिच यदीदं स्वभेदकुम्भा भोरुहादिभाव भेददर्शनं आंतमुच्यते तर्हि नित्यमात्तदपि क्वचित्प्रत्यक्षवगन्तव्यं अन्तर्दर्शनमन्तरेण आन्तिरयोगा न्नखलु येन पूर्वमासीविषो नदृष्टस्तस्य र ज्वायासीविष आन्तिरुपजायते तदुक्तं नादृष्टपूर्वसर्पस्य रज्वां सर्पमपिः क्वचित् ततः पूर्वा सुसारित्वात् आन्तिरभ्रान्तिपूर्विका ? ततएव मय्यव्याहृतो भेदः

नंदी टी०

४४३

अन्यच्च पुरुषाद्वैतरूपं तत्त्वमवश्यं परस्मै निवेदनीयं नात्मने आत्मनो व्यामोहाभावात्विमोहश्च अहं तदिति रेव न भवेत्अथोच्येत एव व्यामोहात् एव तन्निवृत्त्यर्थमात्मनो द्वैतप्रतिपत्तिरा स्येया तदसुक्तेमेवं सत्यद्वैतप्रतिपत्त्याधानेनात्मनो व्यामोहा निवृत्त्यर्थमवश्यं पूर्वरूपत्यागोऽपररूपस्य वाच्या सृढतालक्षणा स्योत्पत्तिरित्यद्वैतप्रतिज्ञाहानिः परस्मै च प्रतिपादयन्नियमता परमभ्युपगच्छेत परं चाभ्युपगच्छेत परं चाभ्युपगच्छन् तस्मैवाहं तद्रूपं तत्त्वनिवेदयन् पितामेष कुमारवत्प्राचार्यत्वादिबद्धिबद्धं कथं नोन्मत्तः स्वपराभ्युपगमेनाहं त वचसो वा धनादिति यत्किञ्चिदेतत्तद्यदपि च नियतिवादिन उक्तवन्तो नियतिर्नामतत्वान्तरमस्तीति तदपि तादृशानाति जीर्णपटद्वय विचारताडनमसहमानं श्वशुरोविश्वरूपभावमाभजते तथाहि तन्नियतिरूपं नाम तत्वान्तरं भावरूपं वास्यादभावरूपं वा यदि भावरूपं तर्हि किमेकरूपं वा यद्वेकरूपं ततस्तदस्ति नित्यमनित्यं वा यदि नित्यं वा यदि नित्यं कथं भावनाहेतुर्नित्यस्य कारणत्वायोगात् तथाहि नित्यमाकालमेकरूपमुपवर्ण्यते अप्रच्युतानुत्पन्नस्थिरैकस्वभावतया नित्यत्वस्य व्यायर्ग्यनात् ततो यदि तेन रूपेण कार्याणि जनयति तर्हि सर्वदा तेन रूपेण जनयेत् विशेषाभावात् न च सर्वदा तेन रूपेण जनयति क्वचित्कदाचित्तस्य भावस्य दर्शनात् अपि च यानि द्वितीयादिषु क्षणेषु कर्त्तव्यानि कार्याणि तान्यपि प्रथमसमय एवोत्पादयेत् तत्कारणस्वभावस्य तदानीमपि विद्यमानत्वात् सावाहितीयादिष्वपि क्षणेषु विशेषाभावात् विशेषेवा बलादनित्यत्वं अतोवस्थमनित्यतां ब्रूम इति वचनप्रमाण्यात् अथा विशिष्टमपि नित्यं तं तं सहकारिणमपेक्ष्य कार्यं विधत्ते सहकारिणश्च प्रतिनियतदेशकालभाविनस्ततः सहकारिभावा भावाभ्यां कार्यस्य कमवृत्ति तदप्यसमीचीनं यतः सहकारिणोपि नियतिसंपाद्या नियतिश्च प्रथमक्षणेपि तत्कारणस्वभावाहितीयादिषु क्षणेषु तत्कारणभावनाभ्युपगमे नित्यत्वद्वितीयाप्रसंगात् ततः प्रथमेपि क्षणे सर्वसहकारिणां संभवात्सकलकार्यकरणप्रसंगः अपि च सहकारिषु सत्सु भवति कार्यं तदभावे च न भवति ततः सहकारिणामेवान्वय व्यतिरेकदर्शनात्कारणतापरिकल्पनीया न नियते सूत्रव्यतिरेका

नंदी टी०

४४४

संभवात् उक्तञ्च हेतुत्वान्वयपूर्वेण व्यतिरेकेण सिद्धति नित्यस्याव्यतिरेकस्य कुतो हेतुत्वसंभवः अथैतद्दोषभयादनित्यमिति पक्षाश्रयणं तर्हि तस्य प्रति
क्षणमन्यान्यरूपतया भवन्तो वस्तुत्वभावादेकरूपमिति प्रतिज्ञाव्याधातप्रसंगः नच क्षणक्षयित्वे कार्यकारणभाव इति प्रागेवोपपादितं अन्यच्च यदि नियति
रेकरूपां ततस्तं निबन्धननिखिलकार्याणामेकरूपताप्रसंगः नहि कारणभेदमन्तरेण कार्यस्य भेदो भवितुमर्हति तस्य निर्हेतुकत्वप्रसङ्गेः अथानेकरूप
मिति पक्षो ननु सानेकरूपता न तदन्यनानारूपविशेषणमन्तरेणोपपद्यते न खलु ऊषरेतरादिधरावेदमन्तरेण विहायसः पततामंभसामनेकरूपताभवति
विशेषणं विना यस्मान्नतुल्यां नाविशिष्टेति वचनप्रामाण्यात् ततोऽवश्यं तदन्यानि नानारूपाणि विशेषणानि नियतेर्भेदकान्यभ्युपगन्तव्यानि तेषां च ना
नारूपाणां विशेषणानां भावः किंतत् एव नियतेर्भवेदुतान्यतः यदि नियतेस्तस्याः स्वतएकरूपत्वात् कथं तन्निबन्धनानां विशेषणानां रूपता अथ विचित्रका
र्यान्यथानुपपत्त्या साविचित्ररूपाभ्युपगम्यते ननु साविचित्ररूपताविशेषणवाङ्मत्यसंपर्कमन्तरेण न घटामंचति ततस्तत्रापि विशेषणवाङ्मत्यमभ्युपगन्तव्यं
तेषामपि विशेषणानां भावः किंतत् एव नियतेर्भवेदुतान्यत इत्यादि तदेवावर्त्तते इत्यनवस्था अथान्यत इति पक्षस्तदप्युक्तं नियतिव्यतिरेकेणान्यस्य हेतुत्वे
नानभ्युपगमादिति यत्किञ्चिदेतत् किंवानेकरूपमिति पक्षाभ्युपगमेभवतिः प्रतिपत्तिविकल्पयुगलसुपढौकते तद्विभर्त्तं वास्यादभर्त्तं वायदिभर्त्तं तर्हि नामन्त
रेणकर्मैवप्रतिपत्तिं यस्मात्तदपि कर्मपुत्रलरूपत्वान्भर्त्तमनेकं वास्माकमभिप्रेतं भवतापि च नियतिरूपं तत्वान्तरमनेकं भर्त्तं वाभ्युपगम्यते इत्यादयोर
विप्रतिपत्तिः अथाभर्त्तमित्यभ्युपगमः तर्हि नतत्सुखदुःखनिबन्धनमभर्त्तत्वात् न खलाकाशमभर्त्तमनुग्रहायोपघातायवा जायतेपुत्रलानामेवानुग्रहोपघातवि
घानसमर्थत्वात् जमगुण्णदोषवायाजीवाणं पुण्णलेहिंतो इति वचनात् अथमन्यथा दृष्टमाकाशमपि देशभेदेन सुखदुःखनिबन्धनं तथाहिमरुस्थलीप्रभृतिषु
देशेषु दुःखं शेषेषु सुखमिति तदप्यसत्तत्रापि तदाकाशस्थितानामेव पुत्रलानामनुग्रहोपघातकारित्वात्तथाहि मरुस्थलीप्रायासुभूमिषु जलविकलतयानतथा

नंदी टी०

८४५

विधाधान्यसंपत् वालुकाकुलतयावाध्वनि प्राणिनांगमनागमनं विधावतिशायीपदेर खेदोनिदाधे च खरकिरणतीव्रकरनिकर संपर्कतो भूयान् संतापोजला
 भवहरणमिति स्वलीयोमहाप्रयत्न संपाद्यचेति महत्तत्त्वदुःखंशेषेषु तद्विपर्यायात्सुखमिति तत्रापि पुद्गलानामेवानुग्रहोपघात कारित्वं नाकाशस्येति यथा
 भावरूपमिति पक्षस्तदप्युक्तमभावस्य तुच्छरूपतया सकलशक्त्यायोगतः कार्यकारित्वायोगात् नहिकटककुण्डलाद्यभावत कटककुण्डलाद्युपजायते तथादर्शना
 भावात् अन्यथा ततएवकटक कुण्डलाद्यत्पक्षेर्विश्वस्यादरिद्रताप्रसंगः नन्विहघटाभावो हृत्पिण्डएव तस्याच्चेपजायमानोदृश्यते घटस्ततः किमिहामुक्तं न
 खलुहृत्पिण्डस्तुच्छरूप स्वरूपभावात् ततः कथमिवतस्य हेतुतानोपपत्ति मर्हति तदप्यसमीचीनं यतो नयएव हृत्पिण्डस्य स्वरूपभावः सएवाभावाभिवितुमर्हति
 भावाभाव विरोधात्तथाहियदिभावः कथमभावः अथाभावः कथंभावइति अथोच्यते स्वरूपापेक्षयाभावरूपता पररूपापेक्षयाभावरूपता ततोभावाभावयोभि
 न्वनिमित्तत्वात् न कश्चिदोपदति नन्वेवं हृत्पिण्डस्य भावात्मकत्वाभ्युपगमेनेकांतात्मकता स्वतंत्रविरोधिना भवतः प्राप्नोति एवंहि वृषाणाजिनाएव सदसिवि
 राजंतेये सर्ववस्तु स्वपरभावादिनानेकांतात्मक मभिमन्यंते न भवाद्दृशाएकांत ग्रहग्रस्तमनुसः स्यादेतत्परिकल्पित स्तत्पररूपाभाव स्वरूपभावस्तुतात्विक
 स्ततो नानेकांतात्मकत्वप्रसंगइति यद्येवंतर्हिकथं ततोहृत्पिण्डात् घटभावः तत्परमार्थ तो घटप्रागभावस्याभावात् यदिपुनः प्राग्भावाभावेपि ततो घटोभवेत्
 तर्हिसूत्रपिण्डादेरपि कस्यान्वभवति प्रागभावाभावाविशेषात् कथं वा ततो न खरविषाणमिति यत्किंचिदेतत् तदप्युक्तंयत् यदायतोभवति कालांतरेपित
 तदाततएव नियतेनैव रूपेणभव दुपलभ्यते नैवरूपेणभवदुपलभ्यते इति तदपि अयुक्तमेवकारण सामग्री शक्तिनियमतः कार्यस्य तदाततएवते नैवरूपेणभाव
 संभवात्ततो यदुक्तमन्यथाकार्यकारणात् एवं च कारणशक्तिनैयत्यतः कार्यस्य नैयत्येकथं प्रेक्षावान् प्रमाणपथ कुशलप्रमाणोपपन्न युक्तिवाधिनां नियतिमंगी
 कुरुते माप्रापदप्रेक्षावत्ताप्रसंगः एतेनयदाहः स्वभाववादिनः इहसर्वेभावाः स्वभाभाववशादुपजायं तेइतितदपि प्रक्षिप्तमवगंतव्यं उक्तदूषणानां प्रायस्तत्रापि

नंदी टी०

४४

समानत्वात् तथाहि स्वभावो भावरूपो वा स्यादभाव रूपो वा भाव इत्यर्थरूपोऽप्येक रूपो वेत्यादि सर्वतदवस्थमेवात्रापि दूषणजालमुपलोक्यते अपि च यः स्वभावः स्वभाव आत्मीयो भाव इत्यर्थः स च कार्यगतो वा हेतुर्भवेत् कारणगतो वा न तावत्कार्यगतो यतः कार्यपरिनिष्पन्ने सति सकार्यगतः स्वभावो भविष्यति नानिष्पन्ने च कार्ये कथं स तस्य हेतुः यो हि यस्यालब्धलाभ संपादय प्रायप्रभवति पितस्य हेतुकार्यं च परिनिष्पन्नतया लब्धलाभमन्यथा तस्यैव स्वभावस्याभावप्रसङ्गात् ततः कथं स कार्यस्य हेतुर्भवति कारणगतस्तु स्वभावः कार्यस्य हेतुरस्माकमपि सम्मतः स च प्रतिकारणं विभिन्न स्तेन हृदः कुम्भो भवति न पटादिः हृदः पटादिकारणस्वभावाभावात् तन्तुभ्योपि पटएव भवति न घटादि तन्तूनां घटादिकरणे स्वभावाभावात् ततो यदुच्यते हृदः कुम्भो भवति न पटादिरित्यादि तत्सर्वं कारणगतस्वभावाभ्युपगमे सिद्धसाध्यतामध्य मध्यासीनमिति ततो वाधामादधातियदिपि चोक्तमास्तामन्यत्कार्यजातमित्यादि तदपि कारणगत स्वभावांगीकारे समीचीनमे वावसेयं तथाहि तकांकटुकमुन्नाः स्वकारणवशतस्तथा रूपा एव जातो ये स्थालीं धनकालादि सामग्रीसंपर्केपि न पाकमश्नुते इति स्वभावश्च कारणादभिन्न इति सर्वं सकारण मेवेति स्थितं उक्तञ्च कातणगउ उहेउकेण विनिहोति निययकज्जस्य नयसोतउविभिन्नो सकारणं सज्जमेवतउ १ यदपि च यदृच्छावा दिनः प्रलयन्ति न खलु प्रतिनियतो वस्तूनां कार्यकारणभाव इत्यादि तदपि च कार्याकार्यादिविवेचन पटीयस्से सुखीविकलतासूचकमवगन्तव्यं कार्यकारणभावस्य प्रतिनियततया संभवात् तथाहि यः शालूकादुपजायते शालूकः ससदैव शालूकादेव न गोमयादपि च गोमयादुपजायते शालूकः गोमयादेव न शालूकादपि न चानयोरेकरूपता शक्तिवर्णादिवैचित्र्यतः परस्परजात्यन्तरत्वात् योपि च वज्रैरुपजायते वज्रः सोपि सदैव वज्रैरेव नारणिकाष्ठादपि योपि चारणिकाष्ठादुपजायते सोपि सर्वदाराणि काष्ठादेव न वज्रैरपि यदपि चोक्तं बीजादपि जायते कदलीत्यादि तत्रापि परस्परविभिन्नत्वादेत देवोत्तरं अपि च यो कंदारुपजायते

नंदी टी०

४४७

कदलीसोपि परमार्थतोवीजादेव वेदितव्या परंपरया बीजस्यैव कारणत्वात् एवं घटादयोपि शाखैकदेशादुपजायमानाः परमार्थतो वीजादव
 गन्तव्याः तथाहि शाखातः शाखाप्रभवति नच साशाखाशाखाहेतुकालोके व्यवह्रियते वटबीजस्यैव सकलशाखादि ससुदारूप वटहेतुत्वेन प्रसिद्धत्वात्
 एवं शाखैकदेशादपि जायमानो वटः परमार्थतो मूलवटप्रशाखारूप इति मूल वटबीजहेतुकएव सोपि वेदितव्यः तस्मान्न कचिदपि कारणकार्यव्यभिचा
 रः निपुणप्रवीणेन च प्रतिपन्ना भवितव्यं ततो न कश्चिदोषः एवं च यदुच्यते न खल्वन्यथा वस्तुसद्भावं पश्यन्तो न्यथात्मानं प्रेक्षावंतः परितो शयन्तीति
 तत् बाङ्मात्रमिति स्थितं येषां च ज्ञानवादिनो न ज्ञानं श्रेयस्तस्मिन् सति परस्परं विवादयोगतश्चित्तकालुष्यादि भावतो दीर्घतरसंसारपट्टे रित्था
 द्युक्तवन्तस्तेषां ज्ञान महानिद्रोप मुतमनस्कतयायत् किञ्चित् भाषितवंतो वेदितव्याः तथाद्यास्तामन्य देतावदेत्येता च द्वयष्टक्यामः ज्ञाननिषेधकं ज्ञानं
 वास्यादज्ञानं वा तत्र यदि ज्ञानं ततः कथमभाषिष्ट अज्ञानमेव श्रेयोन्मुखं ज्ञानमेव श्रेयस्सामाचनीकृत्यते तदन्तरेण ज्ञानस्य प्रति ष्टापयितुमशक्यत्वात्
 तथा च प्रतिज्ञाव्याघातप्रसंगः अथाज्ञानमिति पक्षः सोप्ययुक्तोऽज्ञानस्य ज्ञाननिषेधेन सामर्थ्यायोगात् न खल्वज्ञानं साधनायबाधनाय वा कस्यापि
 प्रभवति अज्ञानत्वादेव ततोऽप्रतिषेधादपि सिद्धं ज्ञानं श्रेयः आहच नाणनिसेहेण हेज्जनाणं इयरंच होज्जज्जनाणं अब्भुगमस्मितस्स केहंतु
 अन्नाणमोसेयं अहअन्नाणं न तयं नाणनिसेहेण समत्थमेवंपि अप्पडिसेहाउच्चिसं सिद्धं नाणमेवन्ति २ यदप्युक्तं ज्ञाने सति परस्परं यविवा
 दयोगतश्चित्तकालुष्यादिभाव इति तदप्यपरभावितभाषितं इहहि ज्ञानीपरमार्थतः स एवेत्युच्यते योविवेकपूतात्मा ज्ञानगर्वमात्मनि सर्वथानविधत्ते यस्तु ज्ञा
 नलवमासाद्याकण्ठपीता सच इवोन्मत्तः सकलमपि जगदृणायमन्यते सपरमायतोऽज्ञानी वेदितव्यो ज्ञानफलाभावात् ज्ञानफलं हि रागादिदोषगणनि
 रासः सचेन्न भवति तर्हि न परमार्थतो ज्ञानञ्च तत्ज्ञानमेव न भवति यस्मिन्नुदिते विभाति रागगणः तमसः कुतोऽस्ति शक्तिदिनकरकिरणाग्रतः स्यात्

नंदी टी०

४४८

१ तदद्वयंभूतो ज्ञानीविवेकपूतात्मा परहितकरणैकरसिको वादमपि परेषामुपकारार्थमाधत्ते न यथाकथञ्चित्ततमपि च वादं वादिनरपति परीक्ष्यकेषु निपुणबुद्धिषु मध्यस्थेषु सत्सु विधत्तेनान्येषु तीर्थंकरगणधरैरनुज्ञानात् उक्तञ्च वादोविवादनरबद्ध परित्यगजगणे सुनिष्ठबुद्धीस मज्जत्येसुय विहिण्णोऽस्मि गोणंअणुस्माउ १ ततएवं स्थिते कथंनु नामचित्तकालुष्यभावो यद्वशात्तीव्रतीव्रतरकर्मबंधयोगतो दीर्घदीर्घतर संसारप्रवृत्तिः संभवात् केवलं वादिनरपतिपरीक्षकाणामज्ञानापगमतः सस्यम्मानोन्मीलनं जायते तथाच महदुपकारिज्ञानमिति तदेवश्रेयः यत्पुनरुच्यते तीव्राध्यवसायनिष्पन्नः कर्मबन्धोदा रणविपाको भवतीति तदभ्युपगम्यते एव नच तीव्राध्यवसायो ज्ञाननिबन्धनोऽज्ञानिनोपि तस्य दर्शनात् केवलं ज्ञानेसति यदि कथाञ्चित् कर्मदापतो कार्येपि प्रवृत्तिरूपजायते तथापि ज्ञानवशतः प्रतिक्षणं संवेगभावतो न तीव्रपरिणामो भवति तथाहि यथाकथित् पुरुषो राजादिदुष्टनियोगतो विष मित्रमन्त्रं जानानोपिभयभीति मानसो भुंक्ते तथा सस्यग्ज्ञान्यपि कथंचित्कर्मदापतोऽकार्यमाचरन्नापि संसारदुःखभयभीतमानसः समाचरति ननिः शङ्कं संसारभयभीतता च संवेग उच्यतेततः संवेगवशान्न तीव्रः परिणामो भवति उक्तञ्च जाणंतेपिसुखाणं पवत्तमाणोविवाह एजइउ नउद्वयो ना णीपवत्तमाणो विसंविग्गो १ जंसंवेगपहाणो अच्चंतसुहोयहोइ परिणामो पावनिव्वतायपरानेयं अण्णाणिणोउभयं ततो यदुक्तमज्ञानमेव सुसुत्तुणा सुत्तिपथप्रवृत्तेनाभ्युपगन्तव्यं न ज्ञानमिति तत्तेषांमूढमनस्कतासूचकमवगन्तव्यं यदप्युक्तं भवेत् सुतो ज्ञानस्याभ्युपगमो यदिज्ञानस्य निश्चयः कर्तुं पार्यते इत्यादि तदपि वालिशजल्पितं यतो यद्यपि सर्वेपि दर्शनिनः परस्परं भिन्नमेव ज्ञानं प्रतिपन्नास्तथापि यद्वचो हृष्टेष्टा वाधितं पूर्वापराव्याहतं च तत्सस्यद्रूपमवसेयं तादृग्भूतं च वचो भगवत्प्रणीतमेवेति तदेतत् प्रमाणं न शेषमिति यदप्युक्तं सुगतादयोपि सौगतादिभिः सर्वज्ञा इत्यंते इत्यादितदप्यसत् हृष्टेष्टवाधित वचनतया सुगतादीनामसर्वज्ञत्वात् यथा च हृष्टेष्टवाधित वचनतासु गतादीनां तथाप्रागेव सर्वज्ञसिद्धौ लेशतो दर्शिता ततो भगवानेष

नंदी टी०

४४८

सर्वज्ञः उक्तं सत्त्वं विहाणमिव दिष्टे द्वावाहिया [उच्यते सत्त्वं सत्त्वं होहू जिणोसेसासत्त्वे असत्त्वं सत्त्वं १ एतेन यदुक्तं भवतु वा वर्द्धमानस्वामी
 सर्वज्ञस्तथापि तस्य सत्तोयमाचारादिक उपदेश इति कथं प्रतीयते इति तदपि दूरापास्तं अन्यस्येत्वं भूत दृष्टेष्टावाधितवचन प्रवृत्तिरसम्भवात्
 यदप्युक्तं भवत्वेष्टोपि निश्चयो यथायमाचारादिक उपदेशो वर्द्धमानस्वामिन इति तथापि तस्योपदेशस्यायमर्थो नान्य इति न शक्यं प्रत्येतु
 भित्त्यादि तदप्युक्तं भगवान् हि वीतरागस्ततो न विप्रतारयति विप्रतारणहेतुरागादिदोषगणा सम्भवात् तथा सर्वज्ञत्वेन विपरीतं सम्यग्वार्धमवबु
 ध्यमानं शिष्यं जानाति ततो यदि विपरीतमर्थमवबुध्यते श्रोता तर्हि निवारयेत् न च निवारयति न च विप्रतारयति करोति च देशनां कृतकृत्योपि
 तीर्थकरनामकर्माद्यात् ततो ज्ञायते एष एवास्योपदेशस्यार्थ इत्युक्तं च नाएवितदुवण्से एसोवत्योमउत्तिसे एवं नज्जइपवत्तमाणं जंननिवारोइतच्चवेव १
 अन्नहयपवत्तं तनिवारो नितयतउपवंचेइ जन्हासवीयरगोकहणे पुणकारणंकम्भं २ एवं च भगवद्विद्वत्तायाः परोक्षत्वेपि सम्यगुपदेशस्यार्थनिश्चये जाते
 यदुक्तं गोतमादिरपि कृद्गस्यइत्यादि तदप्यसारमवसेयं कृद्गस्यस्याप्युक्तप्रकरणे भगवदुपदेशार्थनिश्चयोपपत्तेः तथाचित्रार्था अपि शब्दाभगवति च समवि
 तास्तो च प्रकरणाद्यनुरोधेन तत्तदर्थप्रतिपादकाः प्रतिपादिताः ततो न कश्चिद्दोषः तत्तत्प्रकरणाद्यनुरोधेन तत्तदर्थनिश्चयोपपत्तेः भगवतापि च तथा
 तथार्थावगमे प्रतिषेधाकरणादिति एवं च तदानीं गोतमादिना सम्यगुपदेशार्थं च गतावाचार्यपरंपरात इदानीमपि तदार्थावगमो भवति नवाचार्यपरं
 परा नप्रमरणं अविपरीतार्थ व्याख्यातत्वेन तस्याः प्रामाण्यस्यापाकर्तुमशक्यत्वात् अपिच भगवद्दर्शनमपि किमागमसूत्रमनागमसूत्रं वा यद्यागमसूत्रं तर्हि
 कथमाचार्यपरंपरामन्तरेणागमार्थस्यावबोधुमशक्यत्वात् अयानागमसूत्रं तर्हि न प्रमाणमुक्तकविरचितदर्शनवत् अथ यद्यपि नागमसूत्रं तथापि युक्त्युप
 पन्नमिति कृत्वासमाश्रीयते अहोदुरंतः स्वदर्शनानुरागोयएवमपि पूर्वापरविरुद्धं भाषयति अथवा भूषणमेत दज्ञानपक्षाभ्युपगमस्य यदित्यं पूर्वापरविरुद्धार्थ

नंदी टी०

४५०

सूत्र

भाषा

भाषणं कथं पूर्वापरविरुद्धार्थं भाषितेति चेत् उच्यते युक्तयोऽहि ज्ञान मूलाभवतांवा ज्ञानाभ्युपगमस्ततः कथंता सूत्रघटंते इति पूर्वापर विरुद्धार्थं भाषितेति यत्किंचिदेतत्तुयेपि च विनयप्रतिपत्ति लक्षणास्तेपि मोहान्मुक्ति पथ परिभ्रष्टावेदितव्याः तथाहि विनयो नाम मुक्त्यंगयोमुक्ति पथानुक्रमलोनशेषः मुक्तिपथश्च ज्ञान दर्शन चारित्राणिमोक्षमार्ग इति वचनात् ततो ज्ञानादीनां ज्ञानाद्याधाराणां च वज्रश्रुतादि पुरुषाणांयो विनयोज्ञानादि वज्रमान प्रतिपत्ति लक्षणः स ज्ञानादि संपदृष्टद्वि हेतु त्वेन परंपरयामुक्तांगमुपजायते यस्तुसुररूपत्यादिषु नियमात्मसार हेतुः यतः सुररूपत्यादिषु विनयोविधीयमानः सुररूपत्यादि भाव विषयं वज्रमानभाषादयति अन्यथा विनयकरणाप्रवृत्तेः सुरनररूपत्यादिभावश्च भोगप्रधानसद्वज्रमाने भोगवज्रमानमेवकृतं परमार्थ तो भवतीति दीर्घसंसारपथप्रवृत्तेः येपि च यतिविनयवादिनस्तेपि यदिसाक्षाद्विनयमेव केवलमुक्त्यं गमिच्छन्ति तर्हि तेप्यसमीचीनवादिनो वेदितव्याः ज्ञानादिरहितस्य केवलस्य विनयेस्य साक्षान्मुक्त्यं गत्वा भावात् न खलु ज्ञानदर्शनचारित्ररहिताः केतलपादपतनादिविनयमात्रेण मुक्तिमश्नुवते जन्तवः किन्तु ज्ञानादिसहितास्ततो ज्ञानादिकमेव साक्षान्मुक्त्यङ्गं न विनयः कथमेतद्वसीयते इति चेदुच्यते इह मिथ्यात्वाज्ञानाविरतिप्रत्ययं कर्मजालं कर्म जालक्षयाच्च मोक्षासुक्तिः कर्मक्षयादिष्टेति वचनप्रामाण्यात् कर्मजालक्षयश्च न निर्मूलकारणोच्छेदमन्तरेण सर्वथा सम्भवति ततो मिथ्यात्वप्रतिपक्षं

चा ससमण्डाविज्जंति सूयगडणंपरित्तावायणा संखिज्जाअणुओ गदारासंखिज्जावेढा संखिज्जासिलोगा संखिज्जा

परतादीठीमिथ्यादृष्टीनाशस्त नासेतेहनोमति वू० एकठाके तेभेदनिराकि० करीरनेस० जिनवचन सिद्धांत जिनमतने विषे ढा० यापे प० अनेकप्रकारे दृष्टांतके सु० सुयगडांग सूत्रेपरि० संख्याती वाचनार्थ प्रदानरूप शिष्यनेभणी सं० संख्याता अ० अनुयोगभेदके सं० संख्याता सि० श्लोकतेगाथादिकनीर

नंदी टी०

४५१

सूत्र

भाषा

सम्यग्दर्शनप्रतिपक्षं च अज्ञानं असंयमप्रतिपक्षं चारितं सम्यक्सेव्यमानं यदा प्रकर्षमाप्तं भवति तदा सर्वथाकारणापगतो निर्मूलकर्मोच्छेदो भवतीति ज्ञानादिकं साक्षात् मुक्त्यङ्गं न विनयमात्रं केवलं विनयोज्ञानादिषु विधीयमानः परंपरया मुक्त्यङ्गं साक्षाच्चानादिहेतुरिति सर्वकल्याणभाजनं तत्र प्रदेशे गीयते यदि पुनर्यति विनयवादिनोपि ज्ञानादिवृत्तिहेतुतया मुक्त्यङ्गं विनयमिच्छन्ति तदा तेऽप्यस्मत्पथवर्तिन एवेति न कदाचिद्विप्रतिपत्तिरितिकृतं प्रसंगेन प्रकृतिमनुसंधीयते सूयगडस्त्रणं परिन्नावायणा इत्यादि सर्वं प्राग्वत् उद्देशानां च परिमाणं कृत्वा उद्देशसमुद्देशकालं संख्याभावनीया

अनिजुत्तौओ संखिज्जाओपडिवत्तौओ सेणंअंगद्वयाए विईएअंगेदो सूयसंधातेवौसं अज्जयणातित्तौ संउद्द सणकाल
तित्तौसंसमुद्द सणकाला क्तौसंपयसहसाणिपयग्गेणं संखिज्जाअकवराअणंतागमा अणंतापज्जवा परित्तातसाअणंता
थावरासासयकडनिवडनिकाइया जिणपण्णाभावा आधविज्जंति पण्णविज्जंति पण्णविज्जंति दंसिज्जंति निदंसिज्जंति

चनाविशेष सं० संख्याती नि० निर्युक्तिते पदभंजनादिक ते सुत्रविषे अर्थनो जोडीवोते युक्तिविशेषवर्णप्रकारे सं० संख्याताप० प्रतिपत्तौ एक१ वि२ हजारगमे
गिणताते एकवे विणजावदसविधए पडिवती से० तेह अ० अंगार्थे पणोते वि० वीजोतेवीजा अंगने विपेदो० वे अतुत्तं धकच्छा१ ते० तेवीस अ० अध्ययनहे
समुद्दरूप ते० तेवीस३३ उदेसककालते प्रअरूप अवसरेकालेहे ते० तेवी३३ समुदेसनकाल जेपूच्छतेहनो उत्तरदेवोते समुदेसो तेविशेषे छ० ३६०००
छत्तीससहस्रपदहे जेसुत्तार्थनीसमाप्ति जिहां प० एतलोपदानोपरिणामसं० संख्याताअ० अक्षरनीलोपद्वेअं० अनंतानंगमापरिकेद्वेअनंतार्थवअक्षरपदार्थ
भापर्यायनाभेद प० जिहांपरित्तावस एतलेअनंतानकच्छाया० थावरते वनस्पति सहितजाणवासा० सासतातेधर्मास्तिकायादिक तथाद्रव्यार्थ करी अविच्छेदपणे

नंदी टी०

४५२

सूत्र

भाषा

सेत्तं सूचगडे तदेतत् सूत्रकृतं सेकिंतमित्यादि अथ किं तत्स्थानं तिष्ठन्तिप्रतिपाद्यतया जीवादयः पदार्था अस्मिन्निति स्थानं तथाचाह सूरिः
ठाणेण मित्यादि स्थानेन स्थानेवाणमिति वाक्यालंकारे जीवाः स्थाप्यन्ते यथावस्थितस्वरूपप्रकरणया व्यवस्थाप्यन्ते प्रायोनिगद सिद्धं
नवरंटंकत्तिक्किन्नं तटंटंकं कूटानि पर्वतस्योपरि सिद्धायतनकूटादीनि नवकूटानि शैलहिमवदादयः शिखरिणः शिखरणसमन्विताः ते च धैताढ्या

उवदंसिज्जंति सेएवंआयाएवंनाया एवंविस्सायाएवंचरणकरण परूवणाआधविज्जइसेतंसुयगडे२ सेकिंतंढाणेढाणेणंजीवाढ्वा
विज्जंति अजोवाढ्वाविज्जंति जोवाजोवाढ्वाविज्जंति ससमएढ्वाविज्जइ परसमएढ्वाविज्जइ ससमयपरसयढ्वाविज्जइ लोएढ्वावि
ज्जइ अलोएढ्वाविज्जइलोयालोएढ्वाविज्जइढ्वाणेणंढका कुडासेलासिहरिणोपम्भाराकुंढाइ गुहाओआगरादहानईओ आध

साखाताछे वली केलवाछे क० पर्याय अर्थपणे जि० जिनते औवोतराग रूपजे जेभावते पदार्थने आ० सामान्य अर्थनोकहवो प० नाम उपमादिकेकरी
प० नामउपमादिकेकरीने नि० हेतुदृष्टांते करीशिष्यने उ० उपमाते नेगमादिकनयकरीने कछा से० तेशिष्यए० इम सुगडंगके तेभणीने ए०इम ना०ज्ञान
करीने१ ए० इमसूगडांगभण्याथी१ ए० इमचरण सतरीसहित क० करण ७० सतरीकरी सहित प० परूपणा अ०सामान्यपणे कहिवो कछाके जा०
यावत से० ते एह वु० सुगडांग सुतते वीजो अंग कछो २ से० ते एह किं० कुणतं०तेद्वा० द्वाणांग सुतना भेद कुणः जी०जीवादिक पदार्थके अ० अजी
वादिक पदार्थ जिहां द्वा० स्थापीइं जी० जीव अ० अजीव विज्जइ जिहां द्वा० स्थापीइं लो० लोकना भावथापीइं ते लोककृतोके अ० अलोकनुया
पवो ते अलोक भाव द्वा० थापीइं लो० लोकना भावथापीइं ते लोककृतोके एभाव थापीने स०स्वसमय जिनमतिने स्थापीये प०पर समय ते अन्यमतीने

नंदी टी०

४५३

दयःतथायत् कूटसुपरिकुजाग्रवत् कुजं तत्प्राग्भारं यद्वा यत्पूर्वं तस्योपरिहस्तिकुम्भाकृतिकुजं विनिर्गतं तत्प्राग्भारं कुण्डानिगङ्गा कुण्डादीनिगुहास्ति
मिश्रगुहादयः आकरारूप्यसुवर्णाद्युत्पत्तिस्थानानि ऋदाः पौण्डरीकादयः नद्यो गङ्गासिन्धादयः आख्यायन्ते तथास्थानेन अथवा स्थानेणमिति वाक्या
लंकारे एकाद्वेकोत्तरिकया दृष्ट्यादशस्थानकं यावत् विवर्द्धितानां भावानां प्ररूपणा आख्यायतेकिमुक्तं भवति एकसंख्यायां द्विसंख्यायां यावद्दशसंख्यायां
ये ये भावा यथायथान्तर्भवन्ति तथार ते ते प्ररूप्यन्ते इत्यर्थः यथाएगे आवाइत्यादि तथाजंइत्यं चणं लोके तंसंख्यं दुपडोयारं तंजहा जीवाचेव अजीवा

सूत्र

विज्जं तिङ्माणेणं एगाइयाए एगुत्तरियाए वुड्डीए दसङ्गाणगाविवड्ठियाणं भावाणंपरूवणा आप्रविज्जइङ्माणेणं परिप्तावाय
णासंखिज्जाअणुओगदारा संखिज्जावेढा संखिज्जासिलोगा संखिज्जाओ निजुत्तीओ संखिज्जासंगहणौओ संखिज्जाओ

भाषा

यापीने स्वसमय स्थापीने सं स्वसमय जिनमति प० पर समय अन्यमतीने उथापीने द्वा० ठाणांगमध्ये टं० दधिसुख कु० कुटकच्छाके सि० सिस्वरसहित
कच्छा प० ते थोडापर्वत कच्छाके कु० गंगादिक गु० तिमिस्वादिक गुफाक आ० रूपासोनादिकना आगरद० पद्मादिक द्रुव आ० सामान्यर्थी संखेप कहीके
जा० यावत शब्द थकी ए० एक आदिके ते प्रथम एहवा त्रिण यावत शब्दे लगे ए० एकथी मांडीने पि० इम करीवधारे भा० भाव जेतलादिकनी प०
परुपणाकरीके आ० सामान्यपणे करी सहितके जा० यावत द्वा० द्वाणांगने विषे प० परिप्ताते संख्यातीवा० वाचणा ते सुत्तार्थ प्रदानरूप तेआचार्यशिष्य
नेभणी सं० संख्या अ० अनुयोग ४के ते माटे संख्याता ते छंदविशेषके सं० संख्याता गायानी रचनाविशेषः सं० संख्याती सं० संग्रहणी ते संग्रहार्थपणे
हेतुपणे अंगना अर्थनीगाथा सं० संख्याती निर्युक्तिपणे प्रकारे अवतारवो सं० संख्याती प० पत्तिते जे एकवे जावद सलगे से० तेअ० अंगार्थ आशी त०

नंदी टी०

४५४

सुत्र

भाषा

चेव इत्यादि ठाणस्यंपरित्तावाद्गणा इत्यादि सर्वं प्राग्वत् परिभावेनीयं पदपरिमाणं च पूर्वस्मात् अंगादुत्तरस्मिन्नुत्तरस्मिन्नंगे द्विगुणमवसेयं शेषं पाठसिद्धं यावन्निगमनं सेकिंतमित्यादि अथ कोयं समवायः सम्यग् आवयोनिश्चयो जीवादीनां पदार्थानां यस्मात् समवायः तथाचाह सूरिः समवायेणमि

पडिवत्तौओ सेणंअंगडुयाएतदूए अंगेएगेसुयक्खंधे दस अज्झयणाएगवीसं उद्देसणकाला एकवीसंसमुद्देसणकाला वात्तरिपयसहस्रापयग्गेणं संखिज्जा अक्खरा अणंतागमा अणंतापज्जवा परिस्तातसा अणंताथावरा सासयकडनि बड्ढनिकाइया जिण पसुत्ता भावा आवविज्जंति पक्खविज्जंति दंसिज्जंति निदंसिज्जंति उवदंसिज्जंति सेएवं आया एवं नाया एवंविस्साया एवंचरणकरणपक्खणा आवविज्जइ सेतंङ्गाणे सेकिंतं समवाए समवाएणं जीवासमासिज्जं

तीजाअंगनो ए० एक सु० अत खंधवली तेहनादस अध्ययनके ते दस अध्ययनना ए० २१ एकवीस उ० उद्देसणकालते प्रश्ननो पूछिवो ए० एकवीसज सु० समुद्देसनकाल तेहना पूछानो उतरके वा० वद्धतर पदना सु० सहस्रके प० प्रमाण तेपदनो प्रमाण जे सुत्तार्थमी समाप्ति जिहांके ते सुत्रनो पदनो ते अर्थ जुदोपडेते पदनो परिमाण कह्योके ते०२ सहस्र एतलोपदानो प्रमाण संखेपजाणवो सं० संख्याता अक्षरते अक्षरके अ० अनंतागम अर्थविशेषफिर ताअर्थ परिकेदरपके अ० अनंतपर्याय अक्षर प० तसजीव संख्याता तथा असंख्याताके अ० अनंता या० थावर ते वनस्पति सहित सा० ते एभाव केहवाके ते धर्मास्तिकाय सासताके तथा द्रव्यार्थपणेकरी अविच्छेदनयपणे असासताके वलीकेहवाके क० पर्यायार्थपणे समय जि० तेसुत्रयकी गुंथ्यातेनिर्युक्तिसंग्रहणी उदाहरणे करीने जि० ते भूमिकाचित्त निवडणे जि० जिनते श्रीवीतरागे पक्ख्याके आ एहवा भाव पदार्थ अनेरापिण प० फलदेखाडवे करीने

નંદી ટી૦

૪૫૫

૪૩

ભાષા

ત્યાદિ સમવાયોણ યદ્વા સમવાયેણમિતિ વાક્ષાલંકારે જીવાઃ સમાઝીયંતે સમિતિ સમ્યગ્યથાવસ્થિતતથા ઝીયંતે બુદ્ધાઝીક્રિયંતે અથવા જીવાઃ સમ
સ્થંતે કુપ્રરૂપણાથઃ સમ'રૂપસમ્યગ્પ્રરૂપણાયાં પ્રત્વિષ્યન્તે શેષમાનિગમનં નિગદસિદ્ધં નવરમેકાદિકાનામેકોત્તરાણાં શતસ્થાનકયાવત્ વિવર્ધિતાનાં
ભાવાનાં પ્રરૂપણા આઠ્યાયતે અયમત્વભાવાર્થઃ એકસંઘ્યાયાં દ્વિસંઘ્યાયાં યાવત્ શતસંઘ્યાયાં યે યે ભાવાયથા ૨ યત્ર યત્રાંતર્ભવન્તિ તે ૨ તત્ ૨ તથા ૨

તિ અજીવા સમાસિજ્ઞંતિ જીવાજીવસમાસિજ્ઞંતિ સસમસમાસિજ્ઞંતિ પરસમસમાસિજ્ઞંતિ સસમયપરસમયસ
માસિજ્ઞંતિ લોસમાસિજ્ઞદ્ અલોસમાસિજ્ઞદ્ લોયાલોસમાસિજ્ઞદ્ સમવાયં એવાદ્યાયં એગુત્તરિયાયં

જાગવો પ૦ નામસ્વરૂપને કહિવે કરી પ્રરૂપો દં૦ ષણાભેદને દેખાડવે કરી દેખાડોને૦ હેતુદટાંતે કરીને શિષ્યને દેખાડે ૩૦ નિશ્ચલપણેયાપેડપદેસે
કરી ૧ એ૦દૂમ જોટ્ટાયાંગ એકબોલે એ૦દૂમના૦ તે ગ્યાંન કરીને એ૦દૂમ વિ૦તે મથ્યા યકી એ૦દૂમ ચરણ સત્તરી ૭૦ ક૦ કરણ સત્તરી પ્રસુખ કહ્યાકે
પ૦સામાન્ય પણે પ્રરૂપણે અર્થ કહ્યા અ૦સામાન્યપણે અર્થ કહ્યાકે સે૦તે ત૦એ ઠા૦ઠાયાંગ સ્થલ મધ્યે ભાવ કહ્યા ૩ સે૦ તે કિં૦કુણ સ૦ સમવાયાંગ તે
ભગવંત ઉત્તર કહેકે ગોતમ સ૦જીવનો જોહને વિષે જી૦તે સમયંગે કરી જીવને જાણે તેજીવ અ૦અજીવ પ્રદાર્ય તેધર્માસ્તિકાયાદિક તે સમવાયંગે
કરી અજીવનો જી૦જીવ અને સ૦નિર્ણય કીધોકે લો૦પંચાસ્તિકાયમયલોકકે અ૦પંચાસ્તિકાય રહિત અલોકનો સમવાયાંગને વિષે લો૦લોક અને અલો
કએવેહ્નનો સમવાયંગને વિષે સ૦સમયપોતાનાસિદ્ધાંત તેજિનમત નાસાસ્ત્ર નિર્ણય કહ્યુકે પ૦પર સમય તેપરમત તે શાસ્ત્રભારતાદિક તે શાસ્ત્રના નિર્ણય
કહ્યાકે સ૦ સિદ્ધાંતનો અને પ૦ ભારથાદિકનો નિર્ણય કહ્યુઃ સ૦ સકલ એ બોલની આદિકે એકવા એકાર્થની કેતલા એકઃ એ૦ દૂમ વે ત્રિણચાર યાવત્

नंदी सू०

४५६

द्वानसयविवद्वियाणं भावाणंपरूवणा आधविज्जइ दुवालसविहसस यगणिपिडगसस पल्लवगो समासिज्जइ समवायस्स
 णं परिता वायणा संखिज्जा अणुओगदारा संखिज्जावेढा संखिज्जासिलोगा संखिज्जाओ निजुत्तीओ संखिज्जाओ
 पडिवत्तीओ सेणं अंगद्वयाए चउत्थे अंगेएगेसु अखंधे एगे अज्जयणे एगे उद्देसणकाले एगे समुद्देसण काले एगेचउ
 यालप्रयसयसहस्से प्रयग्गेणं संखिज्जा अक्षररा अणंतागमा अणंतापज्जवा परितातसा अणंताथावरा सासयकडनि
 बइ निकाइया जिणप्रसत्ताभावा आधविज्जंति प्रसविज्जंति परूविज्जंति दंसिज्जंति निदंसिज्जंति उवदंसिज्जंति
 सेएवं आया एवंनाया एवंविस्साया एवंचरणकरणपरूवणा आधविज्जइ सेतंसमवाए ४ सेकिंतं विवाहेणं जीवाविवा

भाषा

डा० एक सोढाणालगे वि० परिद्विज्जकरवी भा० घणा भावकह्या के प० श्री वीतराग देवे आ० सामान्य पणे करीने जा० थावत शब्द मे सं० संख्याता वि०
 छंद विशेष रूप सं० संख्याता सि० लोक ते अमुष्टप छंद विशेष सं० संख्याती नि० निर्युक्ति पदभंजनादिक अर्थ सं० संख्याती प० प्रतिपत्तीते एक संख्याती
 सं० संग्रह अर्थपणे से० ते अंग अर्थयात्रीः च० चउथो अंग ए० एकअतखंध ए० एक उद्देसणकाल प्रअरूप ए० एकसमुद्देसण कालके पडुतररूप ए० एकला
 ख अनेचो० ४४ सहस्रपदके प० तपदानोपरिमाण सं० संख्याता अ० अक्षर अ० अनंतागमा अ० अनंतापर्यव अक्षरते प० परिता अनंतानही तेवसर्वे
 द्वीयादिक अ० अनंता था० थावर ते वनस्पती विशेषः सा० द्वयार्थपणे करीने नि० सूत्रार्थगुणे गुण्या बांध्याके नि० निकाचित तेहेतु दृष्टांते करीने जि०
 जिनते आश्रीवीतरागे आ० सामान्यप्रकारे प० फलने देखाडवेकरीने प० नाम रूपने कहिये करी परूयाके द० घणा भेदने नि० हेतु दृष्टांतने कहियेकरी

नंदी टी०

४५७

सूत्र

भाषा

प्ररूप्यन्ते यथाएगे आयाइत्यादि सेकितमित्यादि अथ केवं व्याख्याव्याख्यायन्ते जीवादयः पदार्था अनयेति व्याख्या उपसर्गादात्त इत्यड्प्रत्ययः तथा
 हिज्जन्ति अजीवावियाहिज्जन्ति जीवाअजीवावियाहिज्जन्ति ससमए वियाहिज्जन्ति परसमए वियाहिज्जन्ति ससमय
 परसमए वियाहिज्जन्ति लोएवियाहिज्जन्ति अलोएवियाहिज्जन्ति लोयालोएवियाहिज्जन्ति विवाहस्सणं परित्तावायणा
 संखिज्जा अणुओगदारा संखिज्जावेढा संखिज्जासिलोगा संखिज्जाओ निजुत्तोओ संखिज्जाओसंगहणीओ संखि
 ज्जाओपडिवत्तीओ सेणं अंगद्वयाए पंचमे अंगे एगे सुयक्खं धे एगेसादूरेगे अज्झयण सए दसउद्देसण कालाएगसह

शिष्यने उ०उपदेसने कहिवे करी उपदेस्युं से० ते ए० इम आ० ज्ञानना जाण ए० इम आ० ज्ञानना जाण ए० इम ज्ञान करीने ए० इम भय्या
 थकी ए० इम चरण क० ते पिंड विषुद्धादिक ७० प० समवायंगने विषे परप्याके आ० सामान्य प्रकारे कह्याके जा० यावत शब्दमइ से० ते ए० स० सम
 वायंग जाणवा ४ हिवे पांचमो अंग वखाणीके से० ते कु० केहवो वि० भगवती सूत्र वि० भगवतीने विषे जी० जीवपदार्थ पिण तिहां कह्याके अ० अजीव
 पिण तिहां वि० कह्याके जी० जीव अने अजीव एवेऊं पिण तिहां आहि० कह्याके लो० लोक पिण तिहां आ० कहीयेके लो० लोकने विषे कह्याके
 स० स्वसमयते जिन मतना सिद्धांत तेहना भाव कह्याके प० अन्यमत ते अन्य सास्त्रना भाव पिण कह्याके स० ते जिन मत सिद्धांतना प० अन्य सास्त्र
 ना ते विद्धं ना भाव कह्याके पि० ते भगवती सूत्रमध्ये प० संख्याती वाचना ते एक आउखा मध्ये संख्याती सं० संख्याता अ० अनुयोगद्वार संख्याता वे०
 विशेषसं० संख्याता श्लोक चतुपदादिक सं० संख्यातिनियुक्ति सं० संख्यातिसंग्रहणीगाथा ते संग्रह अर्थ पणो सं० संख्याती प० प्रतिपत्ति ते एकवेजाव दसविध दंड

नंदी टी०

४५८

सूत्र

भाषा

चाह सूरि: विवाहेणमित्यादि व्याख्यायां जीवाव्याख्यायंते शेषमाभिगमनं पाठसिद्धं सेकिंतमित्यादि अथ कास्ताज्ञाताधर्मकथा ज्ञातानि उदाहरणानि तत्प्रधानाधर्मकथा अथवा ज्ञातानि ज्ञाताध्ययनानि प्रथमश्रुतस्कन्धे धर्मकथा द्वितीये श्रुतस्कन्धेयासुग्रंथपद्धतिषु ज्ञाताधर्मकथा: एषोदरादित्वा

स्साइं दस समुद्देसगसहस्साइं दससमुद्देसण क्वत्तीसंवागरणसहस्साइं दो लकलाअट्ठासीइं पयसहस्साइं पयग्गेणं संखिज्जा अक्खरा अणंतागमा अणंतापज्जवा परिस्तातसा अणंता थावरा सासयकड्ढनि बद्धनिका इया जिणपसुत्ता भावा आवविज्जंति पसुविज्जंति पखुविज्जंति दंसिज्जंति निदंसिज्जंति एवदंसिज्जंति सेएवं आया एवंनाया एवं विस्साया एवंकरणचरण पखुवणाआ धविज्जइसेतं विवाहे ५ सेकिंतं नायाधम्मकहाओ नायाधम्मकहाओ नायाणं

कमी पंक्तिरूप से० ते अंग अर्थपणे ते अंग आओ पं० पांचमे अंगे ए० एक श्रुतस्कन्धसा० भाकरा अ० अध्ययनके सर्व सतक रूप एतला १४१ सर्वशत कहे ८० सहस्र उदेसा रूप संखेपार्थ कथन८० दस सहस्र समुद्देसन ते पूछानो क० समण भगवंता प्रते छत्तीस सहस्र प्रमाण दो० वेला खअने अ० अट्ठा सी ८८ सहस्र पदपरिमाणके अ० अनंता अक्षर ते पदाना पर्यायना भेद प० परिता तसके अ० अनंता स्थावर ते वनस्पति आओ जाणवा सा० द्रव्यार्थ करी नि० सूत्रार्थ नि० निकात ते हेतु दृष्टांत करीने जि० श्रीवीतराग देवे आ० भावके अ० संक्षेपे असंख्याताके प० नामादिक भेदनो प० सामान्य प्रकारे द० उपमा करीने नि० हेतु दृष्टांत करी उ० उपमा करीने से० ते ए० इम आ० ज्ञाना दिक आत्मानो आचारके ए० इम चरण सत्तरी ना० बोल क० करण सत्तरी ना ७० बोल प० एतला नीबपणा आ० सामान्य पणे कहे से० ते केहउ ना० ज्ञाताधर्म कथान्याय उदाहरण

नंदी टी०

४५६

सूत्र

भाषा

पूर्वपदस्य दीर्घततोत्तरिराह ज्ञाताधर्मकथासुणमिति वाक्यालंकारे ज्ञातानामुदाहरणभूतानां नगरादीन्याख्यायंते तथा दसधम्मकथावग्गा इत्यादि
इह प्रथमश्रुतस्कन्धे एकोनविंशति ज्ञाताध्ययनानि ज्ञातान्युदाहरणानि तत्प्रधानानि अध्ययनानि द्वितीयश्रुतस्कन्धे दशधर्मकथाः धर्मस्य अहिंसादि

धम्म कहासुणं नायाणं नगराद् उज्जाणाद् चेद् आद् वणसंडाद् समोसरणाद् रायाणो अम्मापियरो धम्मायरिया
धम्मकहाओ इहलोदया परलोदया इड्डिविसेसा भोगपरिव्या पवज्जाओ परियाया सुयपरिग्गहातवो
वहाणाद् संलेहणाओ भत्तपच्चक्खाद् पाओ वगमणाद् देवलोग गमणाद् सुकुले पच्चायाईओ पुणवोहिलाभा अंतकि
रियाओ आघविउजंति दसधम्म कहाणं वग्गातत्यणं एगमेगाए धम्मकहाए पंचअक्खाद् आसयाद् एगमेगाए

धर्मेने विषे ना० ते ज्ञाताधर्म कथाने विषे ना० उदाहरण ते न्याय म० मेषकुमारादिक उ० उद्यान चे० देहराय ज्ञातन चैत्यवंत व० वनखंड ते अने स०
समो सरण ते षणानो एकत्र रा० राजाना अ० माता अने पिता नाम ध० धर्मकथा ध० धर्माचार्य नाम इ० इहलोक ते मनुष्य लोक प० परलोक ते देव
गति इ० ऋद्धिनो विशेष भो० भोग परित्याग ते छांडवो प० प्रवर्जी दिक्षा लीधी प० दिक्षानो काल सु० सूत्रनो त० तपोपधान ते १२ भेद तपनो करिवो
सं० संलेखणा नो करवो भ० भातपाणीनो पचखिवो पा० पादोगमन ते संघारो कियुं ते जिम इच्छनी साख छेदी अले नही तिम ते यतीनो संघा
रो कहिवो दे० देवलोक के जावो सु० भला कुलने विषे पु० वली सुम ते वो० बोधिसमकित पामवो अं० अंतक्रिया संसारनो आ० सामान्य पणे कच्चा
जा० यावत शब्दमे द० दसधर्म कथानो वर्गछे वर्गतेससुह त० तिहां ए० एकेको धर्म कथाद् अधिकारनी ससुह आत्मकते अध्ययन ते माहि जे ज्ञाताने

नंदी टी०

४६०

सूत्र

भाषा

लक्षणस्य प्रतिपादिकाः कथा धर्म कथाः अथवा धर्मादनपेताधर्माः धर्म्याश्च ताकथाश्च धर्म्य कथाः तत्र प्रथमे श्रुतस्कन्धे यान्येकोनविंशति ज्ञाताध्ययनानि तेषु आदिमानि दशज्ञातान्येव न तेष्वार्याविकादिसम्भवः शेषानि पुनतानि नवज्ञातानि तेष्वेकैकस्मिन् चत्वारिंशतानि पञ्चपञ्चाख्यायिका शतानि च भवन्ति एकैकस्यां चाख्यायिकायां पञ्चपञ्च उपाख्यायिकाशतानि एकैकस्यां चोपाख्यायिकायां पञ्चपञ्च आख्यायिकोपाख्यायिकाशतानि सर्वसंख्याएकविंशति कोटिशतं लक्षाः पञ्चाशततत् एवं कृते सप्रस्तुतसूत्रस्यावतारः आह च टीकाकृत् इग्वीसं कोडिसयं लक्षापन्नासंचत्रे बोधव्या एवंकएसमाणे अहिगयसु तत्त्वव्यावो ? द्वितीये श्रुतस्कन्धे दशधर्म कथानां वर्णावर्गसमूहः दशधर्म कथा समुदाया इत्यर्थः एवं च दशाध्ययनानि एकैकस्यां धर्म कथायां कथा समूहरूपायां अध्ययनप्रमाणायां पञ्चपञ्चाख्यायिकाशतानि एकैकस्यां चाख्यायिकायां पञ्चपञ्च उपाख्यायिकाशतानि एकैकस्यां च उपाख्यायिकायां पञ्च

अक्खाइ आए पंचर उवक्खाइ आसयाइ एगमेगाए उवक्खाइ आए पंच पंच अक्खाइयाए सयाइ एवामेव सपुव्वा

विषे पहिला तो दसवर्ग ज्ञाताना कच्छा उदाहरणने विषे पं० पांचर आख्यायिकानासइ कडा ? ए० एकेका अ० आख्याइयाने विषे पं० पांच पांचसे उव० उपाख्यायिकना सइ कडाछे ते जिहां उपख्यान ते उपर कथा ते वीची वली कथानी कथा जाणवी एगमे० एक एक उ० उवख्याइ याने विषे पं० पांचसय अ० अक्खाइया उ० उवख्याइयाछे ते एकेकी उपख्यायिकने विषे ४ अधिक पांच पांचसे उपख्याइयाछे एवामेव सपुव्वावरेण० इस करतां पूर्वं कच्छो ते प्रकारे पहिलुं गुणाकार करी आपछे वली पाछली अंकसाथे आगला आंक साधीये तिवारे अहु, डाठ ति० साढा त्रिणि कोडि कथा ऊइ एतले अहु, कोडि कर्म कथा ऊइ मखा० आख्याती कही ते किणे कही भगवंत श्रीमहावीर पुरुषे करी आख्यायिक कच्छो उपख्यायिक ते सर्वमिली एकवीस कोडि सयं

नंदी टी०

८६१

पंच आख्यायिकोपाख्यायिकाशतानि सर्वसंख्यया पञ्चविंशतिकोटिशतं इह नवज्ञाताध्ययनसंबन्धाख्यायिकादि सदृशायाः आख्यायिकादयः पञ्चाशत्तत्त्वाधि
कैकविंशतिकोटिशतप्रमाणास्युः अस्मात् पञ्चविंशतिकोटिशतप्रमाणाद्राशेः शोध्यन्ते ततः शेषा अपुनरुक्ताः अर्द्धचतुर्थाकथानककोट्यो भवन्ति तथाचाह
एषमेव उक्तप्रकारेणैव गुणि शोधने च कृते सप्तपूर्वापरेण पूर्वश्रुतस्कन्धाऽपरश्रुतस्कन्धाकथाः समुदिताः अपुनरुक्ता अद्भुताइति अर्द्धचतुर्थाः कथानक
कोटयो भवन्तीत्याख्यातं तीर्थंकरगणधरैः आह च टीकाकृत् पणुवीसं कोडिसयं एतद्यसमलक्षणाद्गजाजम्हा नवनायासंबन्धा अक्खाइयमाइयातेणं १
तासोहिज्जंति फुडंइमाधरासीतु वेगलाणंतु पुणरुत्तवज्जियाणं पमाणमेवं विणिहिद्वं २ तथानायाधम्मकहाणं परितावाइणा इत्यादि सर्वं प्राग्वद्भाव

सूत्र

वरेणं अद्भुताओ कहाणगकोडीओ हवंतित्ति मक्खायं नायाधम्मकहाणं परितावायणासंक्खिज्जाअणुओगदारा

भाषा

लक्षापञ्चासंचेव बोधव्या २१००००० एवं कएसमाणे अहिगवस्तुतस्य पत्यावो १ तथादेस धम्मकहाणं गोतयए गमेगारं धम्मकहा एवं च २ अक्खाइयास
याइं एगमेगाए अक्खाइयाए पंचसयाइं पंचएगमेगाए उवक्खाइया पंच २ अक्खाइया सयाए तेएसर्वएकठाकीधा तिवारे किस्सुं ययोपणवीसंकोडीसयंतेह
इम २५००००००० एह पंचवीसकोडि आंकमाहि थोपाक्खिलुं आंक एकवीस कोडि पंचवीस लाख पुणरुत्तपणा माटे वाहिरकाढीये ते साढी तीन
कोडियाइं ते माटेते कहेछे सर्वनो संभव नही तिहां एकेकी आताइं एकेक आख्यातीने विषे पेतालीसर अधिक आख्यायिकानासइं कडाकह्याछे ए०
एकेक उ० उवखयाइयाने विषे पं० पांच पांचसे अ० अखयाइयाना उ० उवखयाइयानास० सइकडांछे ए० इम करतां इहां पु० पुर्वलापाकला सर्वकारीने अ०
साढी विणि को० कोडि क० कथा

નંદીભા૦

૪૬૨

૬ જ્ઞાતાધર્મકથા અંગ સાઢી
 ત્રીનકોડિ કથાની સંખ્યાની
 આમલિખીયેછે
 ધર્મકથાના ૧૦ વર્ગછે
 તિહાં એકેકે વર્ગે અઘા
 દ્વાદશ દિકની સંખ્યા
 ૧૮ અધ્યયન માં વર્ગછે ૧૦
 આદિટ્ટા અધ્યયન અઘા
 દ્વાદશિક ન થી અને પા
 ઠલા ૮ અધ્યયનાં માં અ
 ઘાદ્વાદિક તેહનીસંખ્યા
 ૧૦ વર્ગની કથાછે તે માં
 હિ થી ૮ અધ્યયનાની
 કથા પુનરુત્તભણી કાઢીદ

કથા જેકહી જે તેતો અઘા
 દ્વાદશો નામ કહીયાને
 તે કથાની જે ઉપકથા
 એકથા ૧૦ ગુણી કરી
 અને હદ તે સંખ્યા ૫૦૦૦

૫૪૦

એકેકા અધ્યયન માંહિછે
 તે ભણી ૫૪૦ નવગુણા
 કીધા હઘા ૪૮૬૦

તિથારે વાકી રહે

૧૪૦

કથા માંહિ જેકથા કહી જેતેહ
 નેઉવઘાદ્વાદશો નામકહીઃ
 યાદ્ સોનામકહી તેસંખ્યા ૫૦૦
 પાઠે જે કથા કહી તેહ
 સં ઉપકથા ૫૦૦ ગુણો
 વઘા તે સંખ્યા ૨૫૦૦૦૦૦

૫૦૦

૪૮૬૦ કથા કહી તે ૫૦૦
 ગુણી કીધા ઉવઘાદ્વાદશ
 કથા હઘે તે સંખ્યા ૨૪
 લાઘ ૩૦ હઘાર ૨૪૩૦૦૦
 દ્વાદશી માંહિ ઉપકથા વા
 કી રહે

૭૦૦૦

કથા માંહિ જે કથા તેહ વિષે
 વલી કથા તેહને અઘાદ્વાદશો ઉવઘા
 દ્વાદશો નામ કહીદ તે સંખ્યા ૫૦૦
 પાઠે જે ઉપકથા કહી તેહ આંકને
 ૫૦૦ ગુણો કીજે અને ગુણા કીયા જે
 હદ તે સંખ્યા ૧૧૫૦૦૦૦૦૦

૫૦૦

૨૪૩૦૦૦૦ ઉવઘાદ્વાદશ કથા કહી તે
 માંહિ વલી ઉવઘાદ્વાદશ કથા પાંચસે
 ૨ કહી તે ભણી ૫૦૦ ગુણો કીજે
 અને જે હઘે તે સંખ્યા એક સો કોડિ
 અને સાઢી એક વીસ ૧૨૧૫૦૦૦૦૦૦૦
 સઘકથા વાકી રહે તે સાઢી ત્રીન
 કોડી રહી

નંદી માં

૪૬૨

તિહાં જ્ઞાતાના ૧૦ અધ્યયને અવસ્થાકલાદ્યાદિક નહીં પાઠિલા ૧ અધ્યયને અવસ્થાકલાદ્યાદિક ૧૨૧ કોડિ ૫૦ લાખ હ્રદ અને સર્વવર્ગના અવસ્થાકલાદ્યાદિક પાંચસયર કરતાં ૧૨૫ કોડિ કથાદ્ ગુણાકરે તે મધ્યે ૧૨૧ કોડી ૫૦ લાખ કથા કાદતાં શેષ યાકતી ૩ કોડી કથા રહે। એતલે એ પરમાર્થ જિ જ્ઞાના પદિલા ૧૦ અધ્યયનને વિષે અવસ્થાકલાદ્યાદિક નથી શેષ ૧ અધ્યયનને વિષે એકેકમાં ૫૪૦ અવસ્થાકલાદ્યાના સેતે મળી ૫૪૦ નવ ગુણાકરીદ્ તિવારે તે ૪૮૬૦ થાદ્ એકેક અવસ્થાકલાદ્યાને ૫૦૦ સય ૨ અવસ્થા ૦ કથાયાદ્ તે ૫૦૦ ગુણાકરતાં ૨૪૩૦૦૦૦ થાદ્ એકેક અવસ્થાકલાદ્યાને વિષે ૫૦૦ સયર અવસ્થાકલાદ્યા કથાયાદ્ તે બલી ૫૦૦ ગુણા કરતાં ૧૨ ૧૫૦૦૦૦૦૦ એતલી થાદ્ સર્વ સંખ્યાદ્ થાદ્ આઠચટીકા કૃતગાથા કહેછે એક વીસ કોડીસયં લખ્યાપત્તા સંચેવવોધવા એવંકે સમાણે હિગય સુત્તસપત્યારો ૧ અને વીજે શ્રુતસ્કંધે સુધર્મ કથાના વર્ગને અધ્યયનનો સમુહ કુત્યર્થઃ તિહાં એકેકધર્મ કથાના વર્ગને વિષે ૫૦૦ સેર અવસ્થાકલાદ્યા કથાદ્ તે ૫૦૦ નેદસ ગુણાકરીદ્ ૫૦૦૦ થાદ્ તે એકેક અવસ્થાકલાદ્યાને વિષે ૫૦૦ સયર અવસ્થાકલાદ્યા કથા થાદ્ તે ૨૫૦૦૦૦૦૦ એતલી થાદ્ તે એકેક અવસ્થાકલાદ્યાને વિષે ૫૦૦ સયર અવસ્થાકલાદ્યા કથા થાદ્ તે ૧૨૫૦૦૦૦૦૦૦ એતલાદ્ સંખ્યાયા આઠચટીકા કૃતગાથા કહેછે પચાવી સંકોડીસયં અથ્થય સમલક્ષણા હમાજન્હાનવનાયા સંબંધા અવસ્થાકલાદ્યામા વ્યાતેણં ૧ તાસો હિજ્જતિ પ્રૂઢદ્માઓ રાસીતુવે ગલાણં તુપુણકૃતવજ્જિયાણં પમાણમેવં વિનિ દિદ્ધં ૧ કુત્યર્થઃ ૨ અગ્રે સુત્તં મં જોદ્ધતિં હમ મં ભગવંતે આઘ્યાનોઢ્ઠે નાં તે જ્ઞાતાધર્મ કથાને વિષે પ- સંખ્યાતી વાં વાચના તે સુત્તાર્થ પ્રદાનરૂપ પૂર્વોક્ત વાચના સં- સંખ્યાતા ૪ અ- અનુયોગ દ્વાર ઉપદેશાદિક ૪ જાણવા સં- સંખ્યાતા વે- તેઢ્ઠદવિશેષ સં- સંખ્યાતા સિ- જ્ઞોકતે ગાયા સં- સંખ્યાતી

नंदी टी

४६४

सूत्र

भाषा

नीयं यावन्निगमनं नवरं संख्येयानि पदसहस्राणि पदाग्रेण पदपरिमाणेन तानि च पञ्चलक्षाः षट्सप्ततिसहस्राः पदमपि चात्र औपसर्गिकं निपातिकं नामकमाख्यातिकं मिथं चेति वेदितव्यं तथाच ऋचूर्णिकृत् पयग्नेण भवन्ति उवसगपयन्निवाय पयनामियपयं अक्खाइयं पयमिस्त्रयपयंचपएएअहिकिच्च पंचलक्खावावत्तरिसहस्रापयग्नेण भवति अथवेहपदं सूत्रालापकरूपमुपगृह्यते ततस्तथारूपपदापेक्षयासंख्येयानि पदसहस्राणि भवन्ति न लक्षाः आह च चूर्णिकृत् अहवा सुत्रालावगपयग्नेण संख्येज्जाइ पयसहस्राइ भवन्ति एवमुत्तरत्रापि भावनीयं सेकितमित्यादि अथकास्ता उपासगदसाउपासकाः आवा

संखिज्जावेढा संखिज्जासिलोगा संखिज्जाओ निञ्जुत्तोओ संखिज्जाओ संगहणीओ संखिज्जाओ पडिवत्तीओसेणं
अंगइयाए छडे अंगेदोसुयखंधाएगुणवीसं अअभयणाएगुणवीसं उद्देसणकालाएगुणवीसं समुद्देसणकाला संखि
ज्जापय सहस्रापयग्नेणं संखिज्जा अक्खरा अणंतागमा अणंतापज्जवापरित्तांतसा अणंताथावरा सासयकडनिबद्ध

सं संगहणी ते संगह अथेनी अंगार्थपणे सं संख्याती नि निर्युक्ति ते सूत्रने विषे कडिवा पणायी थाप्या ते अर्थनो जोडिवो ते निर्युक्ति ते सूत्रविशेष जाणवा भणी जोडिवो सं संख्याती प समासरूप पंक्ति एकवे त्रिणजाव दसविहरूपपडिवत्ती से ते अंग आओ जोईइंतो एंगुण वीस उदेसाना काल ते उदेसाना अवसर ए प्रअ एंगुणवीस १० पूछियानो उत्तर समुदेसन काल जाणवो सं संख्याता प पदाने सं सहस्रके एतले ५ लाख ७६ सहस्रके ते पदको अर्थके प जेहवो अर्थ जुदोहीज पद जाणवो ए पदनो परिमाण १ अ अनंता प पर्यव अक्षर ते पदार्थना पर्यायरूप भेद प अनंता था थावर ते वनस्पतीना जीव आओ सांद्रव्यार्थपणि करी अविच्छेद पणे सासताके क पर्याय अर्थ अर्थपणे अन्यथा पणि ज्झ एहवा कीधा नि तेसूत्र

नंदीटी०

४६५

खन

भाषा

कास्तव्यताणुव्रतादि क्रियाकलापप्रतिवृत्तादशाः अध्ययनानि उपासकादशास्तथाचाह स्वरिः उवासगदसाणमित्यादि पाठसिद्धं यावन्निगमनं नवरं संख्ये

निकाइया जिणपसुत्ता भावाआवविज्जंति पसुविज्जंति परुविज्जंति दंसिज्जंति निदंसिज्जंति उवदंसिज्जंति सेएवं
आया एवंनाया एवंविस्साया एवंचरणकरणपरुवणा आवविज्जइ सेतं नायाधम्मकहाओ इ सेकिंतं उवासगदसाओ
उवासगदसासुणं समणो वासगाणं नगराइं उज्जाणाइं चेइयाइं वणसंडाइं समोसरणाइं रायाणो अम्मापियरो

यकी गुंथ्या नि० निवड पणे कीघाते अनेक प्रकार थाप्या जि० तीर्थ कर प्रणित ते जिन औवीतरागे प० परुप्या भा० भाव अ० सामान्य विशेष पणे
कहीये प० फलने देखाडवे करी जाणवो प० नामादि विशेष भेदे परुप्या१ दं० वणा भेदने दिखाडवे करी देखाप्या नि० हेतु दृष्टांतने कहिवे करी
देखाप्या उ० उपमा करीने उपदेस्यो से० तेए० इम भ० भग्यायकी आत्माने जाणे ए० इमना० ते ज्ञानना जाण ऊवे ए० इम वि० विम्यानी ऊइ अन्य
साक्षना जाण ते थकी वणा जाण ऊइ ए० इम च० आचार विनया दिकने कहिवे करी चरण क० पिंड विसुद्धादिक ना०० वोक प० परुप्या१ आ०
सामन्य पणे करी कल्याळे से० तेएना० आता धर्म कथाकही१ से० ते कुण उ० उपासक आवक तेहना अनुव्रतादिकनी क्रिया कहिवे करी प्रतिवृत्त
द० दशाते दशअध्ययनना समुदाय भणी उ० उपासक दसाने विषे स० अमण साध तेहनी उ० सेवाकरणहार ते दश आवक न० नगराना नाम१ चत्थान
नानामर चे० चेत्थते यत्थाय तननानाम व० वनसंडनानाम स० समो सरणनानाम रा० राजानानाम आ० मातानानाम पितानानाम व० धर्मचार्य
नानाम व० धर्म कथानो कहिवो इ० इल्लोक संबंधी प० पर लोक संबंधीवा लो० एवे ऊं लोक संबंधी फलनी इ० ऋद्धिनो वि० विशेष ते फर भो०

नंदी सू०

४६६

भाषा

धन्यायरियाधम्मकहाओ इहलोदय परलोदया इडिविसेसा भोगपरिच्छाया परियागासुय परिगगहा तवोवहाणाइं
 सौलव्य गुणवेरमणपच्चक्खाणपोसहोव वासपडिवज्जण्यापडिमाओ उवसग्गासंलेहणाओ भत्तपच्चक्खाणाइ पा
 ओवगमणाइं देवलोगगमणाइं सुकुलेप्पव्यायईओ पुणवोहिलाभा अंतकिरियाओय आधविज्जंति उवासगदसाणं
 परित्तावायणा संखिज्जाअणुओगदारा संखिज्जावेढासंखिज्जासिलोगा संखिज्जाओ निज्जुत्तीओ संखिज्जाओसंगह

भोगनो प० परित्याग भोगवीने छांड्या प० केतलादि नवरसां लगे आवकनी वृत्तिपालवानो कालदि छाभी पुछा सु० सुत्तनो प० परिग्रह ते सिद्धांतनो
 सांभलवो तथा त० तपते प्रधाननो करवो ते १२ भेदे तपसी० शील व्रतते ५ असुव्रत ते नाम्हाव्रत सु० ३ त्रिणगुणव्रत ६०८ वे० ४ सिद्धा व्रतते ६ १० ११
 १२ प० प्रत्याख्यानते नवकारसी प्रमुखनो करवो पो० पोखधते अष्टमीयादिक पर्व तिहां तपो पवा सनोकरवो प० एतलां वानापडिवज्जा अंगीकारकीधा
 प० प्रतिमाते आवक नीदुग्यारे उ० उपसर्ग ते देवता कीधा उपद्रव सं० संलेखणा ते तपकरी कषाय आत्माने दुर्वल करिवो भ० भातपाणीनो प० पच
 खाण करिवोपा० पाद पोपगमण संघारोते वृत्तनी साच्छाळे दीरहे तिमसंधारो जाणवुं दे० देवलोकने विषेग० जाइवोसु० भलाकुल आर्य जेतने विषेप०
 अवतरिवोपु० वलीवो० वोधिवी जते समकितनो लाभते जिन धर्मनी प्राप्तिहोस्येअं० अंतक्रियाक रवानीपुछा एह सर्वउपासगद सांगमाहिइअ० सामान्य
 पणोकत्ताळे उ० उपासक द० दसाने विषे प० संख्याता वाचना सुत्तार्थ सं० संख्याता अ० असुयोग द्वारते उपदेसादिक धरा जाणवा सं० संख्याता वे०
 ते वृंद विशेष सं० संख्याता सि० श्लोक असुटुप् वृंद संख्याती सं० संख्याती सं० संग्रहणी ते अंगार्थपणे सं० संख्याती ति० सुत्तने विषे कहिवाणा जे

मंदी टी०

४६०

सूत्र

भाषा

यानि पदसहस्राणि पदाग्रेणेति एकादशलक्षाः द्विपञ्चाशत्सहस्राणि इत्यर्थः द्वितीयस्तु व्याख्यानं प्राग्विभावनीयं सेकितमित्यादि अथकासाभ्यन्तसहस्राः
 गौत्रो संखिज्जात्रो पडिवत्तौत्रो सेणं अंगद्वयाएसत्तमे अंगेएगे सुयक्खं धे दसअवभयणा दस उद्देसणकाला दससमु
 द्देसणकाला संखिज्जापयसहस्रा पयग्गेणं संखिज्जाअक्खरा अणंतागमा अणंतापज्जवापरित्तातसा अणंताथाधरा
 सासयकडनिवद्धनिकाइया जिणपणत्ताभावा आधविज्जंति पणविज्जंति पणविज्जंति दंसिज्जंति निदंसिज्जंति उवदंसि
 ज्जंतिसेएवंआया एवंनाया एवंविस्साया एवंचरणकरणपणवणा आधविज्जंति सेतं उवासगदसाओ ७ सेकितं अंत

थाया अर्थनो जोडिवो ते निर्युक्ति करीने से० तेह अं० अंगार्थ पणे स० सातमो अंगते सात माअंगने विषे ए० एक श्रुतस्कंध द० दस अध्ययनके आण
 दादिकनाः द० दश उदेसाना काल ते पञ्च रूप द० दश समुदेशा ना काल ते पडुत्तर रूपः सं० संख्याता प० पदना स० सहस्र १५००० इत्यारे इलाखवा
 वनसहस्र पद प० जे अर्थ जुवोर बोले ते हीज सं० संख्याताअ० अक्षर प० परिता० त्वसजीववेन्द्रियादिक असंख्याता अ० अनंता या० थावर ते वनस्पती
 सहितके सा० द्रव्यार्थ करीने अविच्छेदन यणणे सांख्यताके क० पर्याय अर्थ पणे करी प्रति समय अन्यथा पणे ऊइ एइवा भावकीधा नि० ते सुत्र यकी
 गुण्या नि० निकाचित ते निवडपणे जि० जे श्रीवीत रागे प० पण्ड्याभा० ते भाव पदार्थ आ० सामान्य पणे करीने कल्याप० विशेष पणे फलने देखाडवे
 करीने पण्ड्या प० स्वरूपने कहिवे करीने पण्ड्या दं० घणा भेदने देखाडवे करी देखाड्याके नि० हेतुदृष्टांते करी देखाड्याके उ० उपमां करी देखाडी
 याते जिम शिष्यने कहीये निखलथा इति म कहे से० ते ए० इम आ० आत्माने जाणे ए० इम ते ज्ञानना जाण ऊइ ए० इम वि० विज्ञानना जाण

नंदी टी०

४६८

सूत्र

भाषा

अंतो विनाशसं कर्मणस्तत्फलभूतस्य वासं सारस्य ये कृतवन्तस्तेऽंतकृतस्तीर्थंकरादयः तद्वक्तव्यताप्रतिबद्धादया अध्ययनानि अंतकृद्दशास्तुःशूरिः
अंतगडदसासुखमित्यादि पाठसिद्धं यावत् अंतकिरियाउत्ति भवापेक्षया अंत्याश्चेताः क्रियाश्च अंत्यक्रियाः शैलेस्त्ववस्थादिका क्रियागृह्णन्ति येषं प्रकटार्थं

गडदसाओ अंतगदसासुखं अंतगडाणं नगराद् उज्जाणाद् चेद्वयाद् वणसंडाद् समोसरणाद् रायाणो अस्मापियरो
धस्मायरिया धस्मकडाओ इहलोइय परलोइया इष्टिविसेसा भोगपरिच्चायापवज्जाओ परियाया सुयपरिग्गहा तवोव
हाणाद् संलेहणाओ भत्तपच्चक्खाणाद् पाओवगमणाद् अंतकिरियाओय आघविज्जंति अंतगडदसाणं परिस्तावा
यणा संखिज्जा अणुओगदारा संखिज्जावेढा संखिज्जासिलोगा संखिज्जाओ निजुत्तीओ संखिज्जाओ संगहणीओ
संखिज्जाओ पडिवत्तीओ सेणं अंगठ्याए अठ्ठमे अंगेणेसुयक्खंधे अठ्ठवग्गा अठ्ठउहे सणकाला अठ्ठसमुहेसणकाला

ऊइ ते अन्वशास्त्रना जाणहे तेइयकी घणा जाणहे ते ऊइ ए० इणे प्रकारे च० आचार गोचर विनयादिकने कहिये करी चरण सत्तरीक० ७० प० धर्म
पश्यो आ० सामान्य पणे करीने कत्ताहे से० तेए उ० उपासकदशा अंगसातमो जाणवो० से० तेकिं किखुं अं० अंतगडदशा तेजे अंत समय विस्थास
कीधो तथा संसारनो अंतकीधो जिणे अंतकृत तेइनी द० दसाते संख्याते निम प्रथम वर्गे दश अध्ययन इत्यादिक ते अंतगडदसा ते भगवंत उत्तर
कहेहे अं० अंतगड दसानेविषे संसारनो अंतकरी जीवने अंतगडमध्ये नगरनानामउ० उद्याननानामवे० चेत्य ते यच्चायतननानाम व० वनखंडनानाम
स० तीर्थ कर समो स्रष्टाते अधिकार रा० राजानानाम अ० मातानानाम पितानानामध० धर्मकथानानामध० धर्माचार्यनानामइ० इहलोक प० परलोक

नंदीटी०

८६२

सूत्र

भाषा

यावत् अष्टवगति वर्गसमूहः सर्वांतरातामध्यनानां वा वेदितव्याः सर्वाणि चाध्ययनानि वर्गवर्गांतरगतानि सुगपदुहिष्यंति अतश्चाह अष्टौ उद्देशनकालाः अष्टौ समुद्देशनकालाः संख्येयानि पदसहस्राणि पदाग्रेण तानि च किल तयोर्विंशतिः लक्षाश्चत्वारश्च सहस्राः शेषं पाठसिद्धं यावन्निगमनं सेकिं तमित्यादि अथ कास्ता अनुत्तरोपपातिकदशाः न विद्यते उत्तरः प्रधानो येभ्यस्तेऽनुत्तराः सर्वोत्तमा इत्यादिः उपपातेन निर्दिष्टा औपपातिकाश्च अथ

संखिज्जापयसहस्रापयगणे संखिज्जा अक्खरा अणंतागमा अणंतापज्जवापरित्तातसा अणंताचावरा सासयकडनिव हनिकायाइया जिणपसुत्ताभावा आषविज्जंति पसुविज्जंति पखुविज्जंति दंसिज्जंति निदंसिज्जंति उवदंसिज्जंति सेए वंआया एवंआया एवंविस्साया एवंचरणकरणापखुवणा आषविज्जइ सेतं अंतगडदसाओ ण सेकिंतं अणुत्तरोववाइय दसाओ अणुत्तरोववाइयदसासुणं अणुत्तरोववाइयाणं नगराइं उज्जाणाइं चेयाइं वणसंडाइं समोसरणाइं राया णो अस्मापियरो धम्मायरिया धम्मकहाओ इहलोइयपरिलोइया इड्ढिविसेसा भोगपरिच्चायापव्वज्जाओ परिथागा सुयपरिग्गहा तवोवहाणाइं पडिमाओ उवसग्गा संलेहणाओ भत्तपच्चक्खणाणाइं पाओवगमणाइं अणुत्तरोववाइत्ती

संवंधी इ० ऋद्धिनो विशेष भो० भोगभोग बीने पळे प० छांड्या प० दीक्षालीधी ते प० प्रवर्ज्यादिज्ञानो कालमान सु० सुवनोभणवो सं० संख्यातापदना सहजते किम २३०४००० अधिकछे प० पदानो परिमाण एतलोजे सा० द्रव्यार्थ पणे करीने सास्वताक० पर्यायार्थ पणे अन्यथा पिय ऊइ अस्वास्वता नि० सुत्तार्थ पणे गुंथा नि० निका चितते हेतु इष्टान्ते उदाहरणे करी पख्या से० ते कुण अनुत्तरोववाइय दशाते अने उत्तर ते आम प्रधान पणुपा

નંદીભા૦

ત્તરોપપાતિકા ધિજયાદ્યુત્તરવિમાનવાસિન દ્વિત્યર્થઃ તદ્વક્તવ્યતા પ્રતિવદ્વાદશા અનુત્તરોપપાતિકાદશાઃ તથાચ્ચાહ સૂરિઃ અણુત્તરોવવાદ્ યાદસાસુણમિ
ત્યાદિ પાઠસિદ્ધં યાવન્નિગમનં નવરમધ્યનમસૂહો વર્ગઃ વર્ગે ચ ૨ દશદશાધ્યયનાનિવર્ગચ ચુગપદેવોદિશ્યતે ઇતિ તથાએવ ઉદ્દેશનકાલાસ્વયએવ સમુદ્દેશન

સૂત્ર

ઉવવચ્ચા સુકુલેપખ્યાયાર્દ્યો પુણ્વોહિલાભા અંતકિરિયાઓય આઘવિજંતિ અણુત્તરોવવાદ્ યદસાણં પરિત્તાવાયણા
સંખિજ્ઞા અણુઓગદારા સંખિજ્ઞાવેદા સંખિજ્ઞાસિલોગા સંખિજ્ઞાઓ નિજુત્તીઓ સંખિજ્ઞાઓ સંગહણીઓ સંખિ
જ્ઞાઓપહિવત્તીઓ સેણં અંગદુયાએ નવમે અંગે એગેસુયસ્થંધે તિણિવગ્ગા તિણિઉદ્દેસણકાલા તિણિસમુદ્દેસણકાલા
સંખિજ્ઞાદ્ પયસહસ્રાદ્ પયમ્ગેણં સંખિજ્ઞાઅક્વરા અણંતાપગ્ગવા પરિત્તાતસા અણંતાધાવરા સાસયકહ્નિવદ્ધ
નિકાદ્યા જિણપમ્પજ્ઞાભાવા આઘવિજંતિ પમ્પવિજંતિ પમ્પવિજંતિ દંસિજંતિ નિદંસિજંતિ સેણંઆયા એવંના

ભાષા

મસીતે ગતિ સ્થિતિ જન્માદિક પ્રામસી તેહના ૬૦ દસ અધ્યયનકે અં અનુત્તરોવવાદ્ ૬૦ દશાને વિષે અં અનુત્તરોવવાદ્ ના જે અનુત્તર વિમાનના દેવતા
નાપા અં અંતકિયાનો કરવો એતલા વાંના જિહાં આં સામાન્ય પ્રકારે કહ્યાકે તિં ત્રિણીજીજ ઉદેસાના કાલતે સામાન્યઅર્થ તિં ત્રીણીજીજ સંસમુ
દેસાના કાલતે વિશેષ અર્થ જાણવા સં સંખ્યાતા ૫૦ પદાના સહસ્ર એતલે ૪૬ લાખ અને આઠ સહસ્ર અધિકકે અં અનંતા ૫૦ પર્યવ અક્ષર તે પદાના
પર્યાવના ભેદના અક્ષર ૫૦ પરિત્તા તસતે અનંતા નહી તસ જીવેંદ્રીયાદિક અં અનંતા યાવરતે વનસ્યતિ આત્મી સાં દ્રવ્યાર્થ કરીને અવિદ્દેદ પળે
સાસતાકે કં પર્યાયપલટેકે તેમણી અસાસતા કીધાનિં તેસુત્તરઅર્થથકા મું વ્યાનિં નિકાચિતમિ વડપળે વાંધ્યા જિં જિનતે ઓઢીત રામદેવે ૫૦ પદ્યા

नंदी टी०

४७१

सूत्र

भाषा

कालाः संख्येयानि च पदसङ्ख्याणि पदसङ्ख्याष्टाधिकषट्चत्वारिंशलक्ष प्रमाणानि वेदितव्यानि सेकिंतमित्यादि अथ कानि प्रश्नव्याकरणानि प्रश्नः प्रतीत स्तुतिप्रयं निर्वचनं व्याकरणं तानि च बहूनि ततो बहुवचनं तेषु प्रश्नव्याकरणेषु अष्टोत्तरं प्रश्नशतं या विद्यामंता वा विधिना जप्यमाना अष्टाष्ट वसंतः शुभाशुभं कथयंति ते प्रश्ना स्तेषामष्टोत्तरशतं या पुनर्विद्यामंता वा विधिना जप्यमाना अष्टाष्ट एव शुभाशुभं कथयंति ते अप्रश्नाः तेषामष्टोत्तर शतं तथा ये ष्टाः अष्टाष्ट कथयंति ते प्रश्नाः तेषामष्टोत्तरशतमाख्यायते तथान्येपि विविधा विद्यातिशयाः कथ्यंते तथा नागकुमारैः सुपर्शकुमारैः

या एवंविद्याया एवंचरणकरणपूवणा आधविज्जइ सेतं अणुत्तरोववाइयदसाओ ६ सेकिंतं पण्हावागरणाइं पण्हा वागरणेसुणं अणुत्तरं पसिणसयं अणुत्तरं पसिणापसिणसयं तंजहा अणुत्तरपसिणाइं वाज्जपसिणाइं अहागपसिणाइं

भा० भाव पदार्थ आ० सामान्य प्रकारे करीने कल्या जा० जावत शब्दने सर्वपाठ उ० उपमा सहित से० तेए० इम आत्माने जाण ज्ञे ए० इम विशेषधी जाणे ए० इमचरण सतरी क० करण सतरी०प० पदपणा कहिजे आ० सामान्य पणे कल्याजे से०तेइ अ०अनुत्तरोपपातिक दशानवमा अंग१ से०तेकिं० क्लियु प० ते प्रश्नानी वा० वागरणा ते प्रश्ननासे कडारूपने अंगुष्ठ वाज्ज प्रश्नादि कमंत विद्या पाठांतरे गुण उत्तर कहेजे प० प्रश्नव्याकरणने विधे अ० अंगुष्ठादिकना प्रश्नते १०८ तथा एकसो आठ प्रश्न पूछ्यानी उत्तर कल्याजे अ० उपदेस अदीघा यका सुभासुभ प्रश्न कल्याजे ते १०८ प्रश्न अण पूछ्या उपदेस्याजे अ० शुभाशुभ वली विद्या तेइनासे कडा तथा अनेरापिण विद्याना अतिसय स्वपनवसी करणादिक एकसो अने आठ प्रश्न पूछ्या यकी अण पूछ्या जते प्रश्ननो उत्तर दीघो तं० ते जिमजे तिम कहिजे ते विद्यालब्धिने प्रभाविइ अंगुठो बोलावे वा० तिमज वाज्जबोलावे उत्तरदिइ अ० तिमज

नंदी टी०

४७२

सूत्र

भाषा

रन्त्ये च भवनपतिभिः सप्त साधूनां दिव्याः संवादाः जल्पविधयः कथ्यन्ते यथा भवन्ति तथा कथ्यन्ते इत्यर्थः शेषं निगदसिद्धं नवरसंस्थे यानि पदसहस्राणि
द्विनवतिस्तस्यः षोडश सहस्रा इत्यर्थः सेकितमित्यादि अथ किं तत् विपाकश्रुतं विपचनं विपाकः शुभाशुभकर्मपरिणाम इत्यर्थः तत्प्रतिपादकं श्रुतं

अस्मै विवित्तादिव्याविज्जाद् सयानागसुवस्सेहिं सिद्धिंदेवा संवाया आषविज्जन्ति पणहावागरणाणं परितावायणा
संखिज्जा अणुओगदारा संखिज्जावेढा संखिज्जासिलोगा संखिज्जाओनिज्जुत्तीओ संखिज्जाओ संगहणीओ संखि
ज्जाओ पडिवत्तीओ सेणं अंगद्वयाए दसमे अंगेएगे सुयक्खं धे पणयालीसं अज्झयणा पणयालीसं उद्देसणकालासं
खिज्जाद् पयसहस्साद् पयग्गेणं संखिज्जाअक्खरा अणंतापज्जवा परितातसा अणंताथावरा सासयक्खनिबद्धनिकाद्
या जिणपसुत्ताभावा आषविज्जन्ति पसुविज्जन्ति पसुविज्जन्ति दंसिज्जन्ति निदंसिज्जन्ति उवदंसिज्जन्ति सेएवं आया
एवंनाया एवंविस्साया एवंचरणकरणपसुवणा आषविज्जन्ति सेतं पणहावागरणाद् १० सेकितं विवागसुयं विवागसु

आश्रीसो बोलावी उत्तरदिये अ० अनेरापिण वि० अनेक प्रकारनादि० देवता वि० विद्याधरं करी सदेवतथा विद्याना स० सयकरीनाग कुमार सु० सुवर्ण
कुमार भवनपति विशेष स० साधि संवाद करे शुभाशुभ लाभनीवात करे दि० देवता सर्व आगले आ० सामान्य पणे कच्छाळे सं० संख्याता प० पदाना
सहस्र एतले १२ लाख अने १६ सहस्र वली अधिक प० पदाना परिमाणळे सा० द्रव्यार्थ पणे करी अविच्छेदनय पणे सासताळे क० पर्याय पणे असासता
कीधाळे नि० सुत्र यकी शु० थ्या जि० निकाचित निवडपणु जि० श्रीवितरागे प० पसुप्या भा० भावते आ० सामान्य पणे कच्छा वि० विपाक ते शुभाशुभकर्म

नंदी सू०

४७३

एणं सुकडदुकडाणं कम्माणं फलविवागे आषविज्जइ तत्थणं दसदुहविवागाणं नगराइं उज्जाणाइं वणसंडाइं चेइयाइं
 समोसरणाइं रायाणो अम्मापियरो धम्मायरिया धम्मकहाओ इहलोइयपरलोइय इड्ढिविसेसा निरयगमणाइं संसार
 भवपवंच दुहपरंपराओ दुकुलपव्वायार्इओ दुल्लहवोहियत्तं आषविज्जइ सेतंदुहविवागा सेकिंतं सुहविवागा सुहवि
 वागेसुणं सुहविवागाणंनगराइं उज्जाणाइं वणसंडाइं चेइयाइं समोसरणाइं रायाणो अम्मापियरो धम्मायरि
 याधम्मकहाओ इहलोइयपरलोइया इड्ढिविसेसा भोगपरिव्वाया पव्वज्जाओ परियाया सुयपरिग्गहा तवोवहाणाइं
 संलेहणाओ भत्तपच्चक्खाणाइं पाओवगमणाइं देवलोगगमणाइं सुहपरंपराओ सुकुले पव्वायार्इओ पुणवोहिला
 भा अंतकिरियाओय आषविज्जंति विवागसुयस्सणं परित्तावायणा संखिज्जाअणुओगदारा संखिज्जावेढा संखि
 ज्जासिलोगा संखिज्जाओ निज्जुत्तौओ संखिज्जाओसंगहणीओ संखिज्जाओ पडिवत्तौओ सेणं अंगदुयाए इक्कारसमे
 अंगेदोसुयखंधा वीसं अज्झयणावीसं उहेसणकाला वीसंसमुहेसणकाला संखिज्जाइं पयसहस्साइं पयग्गेणं संखिज्जा

भाषा

नो परिणाम तेहनो प्ररूपक सु० सुकृत ते सुभकर्मा तथा दु० दुकृतते असुभ कर्म क० एहवा कर्मना फ० फल विपाकके ते विपाक रूप फल दुख अने
 सुखते आ० सामान्य पणे कच्चा त० तिहांते मांहि द०दश अध्ये न दु०दुख विपाकना ते ज्जगा पुत्रादिकना द० दस अध्येन सु० सुख विपाकना तेसुवा
 ऊ कुमारादिकना से० ते कृण दु० दुख विपाकर नि० नरक गमन वली भगवंत गोतम भित्ता लेवाने नगर मांहि प्रवेश करे सं० संसारनो प्रतिबंधते

नंदी टी०

४७४

सूत्र

भाषा

विपाकश्रुतं शेषं सर्वमानिगमनं पाठसिद्धं न वरं संख्येयानि पदसङ्ख्याणीति एकाकोटी च तुरसीति लक्षाः द्वाविंशच्च सहस्राणि सेकितमित्यादि
अथ कोऽयं दृष्टिवादः दृष्टयो दर्शनानिवदनंवादः दृष्टीनां वादोयत्नसदृष्टिवादः अथवा पतनं पातोदृष्टीनां पातो यत्न सदृष्टिपातः तथाहि तत्सर्वं नयदृष्टय
आख्यायन्ते तथाचाहसुरिः दिद्विवाएण मित्यादिदृष्टीवादेन अथवा दृष्टीपातेन यद्वादृष्टिपातेवा णमिति वाक्यालंकारे सर्वभाव प्ररूपणा आख्या
यते सेसमासतोपंच विहेपन्नते इत्यादि सर्वमिदं प्रायोव्यवच्छिन्नं तथापि लेखतो यथा गतसंप्रदायं किंचिद्वाख्यायते सदृष्टि वादो दृष्टिपातो वासमासतः

अक्षरा अणंतागमा अणंतापज्जवा परिस्तातसा अणंताथावरा सासयकडनिवद्धनिकाइया णिणपन्नत्ता भावा आष
विज्जइपन्नविज्जंति दंसिज्जंति निदंसिज्जंति उवदंसिज्जंति सेएवंआया एवंनाया एवंविन्नाया एवं चरणकरणपू
वणाआषविज्जइसेतं विवागमुयं११सेकितंदिद्विवाए दिद्विवाएणं सव्वभावपरूवणा आषविज्जइसेसमासओपंचविहेपसत्ते

विस्तारना भवानो दु० दुखनी परं परानीअणि दु० भुंडा कुलने विषे प० उपना दु० दुर्लभ सम्यक्त पांमतां तेहने दे० देवलोके उपजिवो तिहां थकी
चवीने सं० संख्याता प० पदानां लाख एतले एक कोडि ८४ लाख ३२ सङ्ख्य पदछे जे अक्षरानो अर्थ जुदोहोवे ते पदानी परिमाण सं० संख्याता
अक्षर कल्याळे तिहां अ० अनंतागमा तेवार आवे अ० अनंता पर्याय अक्षरना पर्यायना भेद प० प्रत्येक तस जीववेन्द्री० अ० अनंता स्यावर
ते वनस्पति सहित सा० द्रव्यार्थ नइ करीने अविच्छेद पणे सा० सासताळे क० पर्याय अर्थ पणे असासताळे नि० सुत्तार्थ करीने गुण्याळे नि०
निकाचित निवड पणे कीधाळे छि० जिन श्रीवितराने प० पदया भा० भाव पदार्थ ते आ० सामान्य थकी कल्याळे प० नामादिक भेदकरीने विशेष

नंदी टी०

४७५

पंचविधः प्रश्नस्तद्वथा परिकर्मसूत्राणि पूर्वगतं अनुयोगचूलिका तत्र परिकर्मनाम योग्यता पादनं तद्देतुं शास्त्रमपि परिकर्म किमुक्तं भवति सूत्राणि पूर्वगतानुयोगसूत्रार्थं ग्रहणयोग्यता संपादनसमर्थाणि परिकर्माणि यथा गणितशास्त्रे संकलनादीन्याद्यानि शोडशपरिकर्माणिशेष गणितसूत्रार्थं ग्रहणे योग्यता भवति नान्यथा तथा गृहीत विवक्षित परिकर्मसूत्रार्थः सन् शेषसूत्रादिरूप दृष्टिवाद श्रुतग्रहणयोग्यो भवति नेतरथा तथा चोक्तं 'सूत्रौ' परि कर्मेति योग्यताकरणं जहगणितस्य सोलसपरिकर्मातगादियसुप्तच्छोसे सगणितस्य जोगो भवद् एवं गहित परिकर्मसुप्तच्छोसे ससत्तावदिद्विवायस्य

तंजहा परिकर्मे १सुत्ताइ २पुव्वगए ३अणुओगे ४चूलिया ५ सेकिंतंपरिकर्मे परिकर्मे सत्तविहे पस्पत्ते तंजहा सिद्धसेणियाप रिकर्मे १मणुस्ससेणियापरिकर्मे २ पुट्टसेणियापरिकर्मे ३ उगाढसेणिया परिकर्मे ४उवसंपज्जणसेणियापरिकर्मे ५विप्यज

सूत्र

भाषा

पदार्थनोक ६० उपमा स्वप्न देखाडवे करी कछ्हा नि० हेतु दृष्टांते करी स० सर्व भावते सकल पदार्थ सकल नयादिकना भाव तेहनी प० परपणा पूर्वने विषे आ० सामान्य पणो कहेछे से० ते पूर्व संक्षेप यकीप० पांच तं० परिकर्मा १ सु० सुत्ताइ २ पु० पुर्वगतते मध्ये १४ पूर्वग० छेइ ३ अ० अनुयोग तेहना २ भेदतीर्थं करनी उत्पत्तिनुं अधिकार अने भरत चक्रवर्त्ति तोमोक्षगयो ते परिवारनी पाटानुपाटनी विष ते भरतना १४ लाख पाटतोमोक्षगयाति वारे पछी एक पाट राज्य छोडीने मोक्षगयो ब्रूदादिक वे भेद कहियाछे चू० चूलिकागत ५ सि० परि कर्म शब्दते गणना विशेषे सिद्ध अणि नो परिकर्म गणिना १ म० मनुष्यनी अणिनीगण तीनायथा योग्य परि कर्म २ पु० पुट्टअणि कनीगणितीना परिकर्म ३ ते पूछ्यानी यथायोग्यपरिकर्मा ज० उगाढयाणी अणिनागणतीना परिकर्म ४ यथायोग्य परिकर्म उ० उपसंपादन अणिना परिकर्म ते अंगीकारना यथायोग्य परिकर्मा ४ वि० विप्यजहण अणि नागणा

नंदी सू०

४७६

हणसेणियापरिकम्मे ६ च्याचुयसेणिया परिकम्मे ७ सेकिंतं सिद्धसेणिया परिकम्मे सिद्धसेणिया परिकम्मे चउहस
विहेपसत्ते तंजहा माउयापयाइं १ एगद्वियपयाइं अट्टापयाइं पाढोआ मासपयाइं केउभूयं रासिबडं एगगुणं दुगु
णंतिगुणं केउभूयपडिगहो संसारपडिगहो नंदावत्तं सिद्धावत्तं सेतं सिद्धसेणियापरिकम्मे १ सेकिंतं मणुस्ससेणिया
परिकम्मे २ चउहसविहे पसत्ते तंजहा माउयापयाइं एगद्वियपयाइं पाढोआमासपयाइं केउभूयं रासिबडं एगगुणं
दुगुणं तिगुणं केउभूयपडिगहो संसारपडिगहो नंदावत्तं मणुस्सावत्तं सेतंमणुस्ससेणियापरिकम्मे २ सेकिंतं पुट्ट
सेणियापरिकम्मे पुट्टसेणियापरिकम्मे इक्कारसविहे पसत्ते तंजहा पाढोआमासपयाइं केउभूयं रासिबडं एगगुणंदुगु
णंतिगुणं केउभूयपडिगहो संसारपडिगहो नंदावत्तं पुट्टावत्तं सेतंपुट्टसेणियापरिकम्मे ३ सेकिंतं ओगाढसेणियापरि
कम्मे २ इक्कारसविहे पसत्ते तंजहा पाढो अमासपयाइं केउभूयं रासिबडं एगगुणं दुगुणंतिगुणंकेउभूयपडिगहो संसा
रपडिगहो नंदावत्तं ओगाढावत्तं सेतंओगाढ सेणियापरिकम्मे ४ सेकिंतं उपसंपज्जणसेणियापरिकम्मे २ इक्कारसविहे
पसत्ते तंजहा पाढोआमासपयाइं केउभूयं रासिबडं एगगुणं दुगुणं तिगुणं केउभूयपडिगहो संसारपडिगहो नं
दावत्तं उपसंपज्जणावत्तं सेतं उपसंपज्जणसेणियापरिकम्मे ५ सेकिंतं विप्पजहणसेणियापरिकम्मे विप्पजहणसेणिया
परिकम्मे इक्कारसविहे पसत्ते तंजहा पाढोआ मासपयाइं केउभूयं रासिबडं एगगुणं दुगुणं तिगुणं केउभूयपडिग

नंदी टी०

४७७

जोगोभव इति तच्च परिकर्मसिद्धि श्रेणिका परिकर्मादि मूलभेदा पेक्षया सप्तविधं मातृका पदाद्युत्तरभेदा पेक्षया त्वशीतिविधंतच्च सम्बन्धोत्तरभेदं सकल मपि सूत्रतोऽर्थं तच्च व्यवच्छिन्नं यथागतसंप्रदायतो वाच्यं एतेषां च सिद्धश्रेणिका परिकर्मादीनां सप्तानां परिकर्माणामाद्यानि षट्परिकर्माणि स्वसमय वक्तव्यतानुगतानिस्वसिद्धांत प्रकाशकानीत्यर्थः येनगोशालिकाप्रवर्तिता आजीविकाःपार्श्वडिनस्तन्मतेन च्युतश्रेणिका परिकर्मसहितानिसप्तापि परिकर्माणि प्रज्ञाप्यंते संप्रत्येष्वेव परिकर्मास्तुनयचिंता तत्र नयाः सप्तनैगमादयः नैगमोपिहिषा सामान्य ग्राहीविशेषग्राही च तत्र यः सामान्यग्राही स संग्रहं प्रविष्टो यस्तु विशेषग्राही स व्यवहारं आह च भाष्य कृतजोसामन्त्रग्राही सनेगमो संग्रहं उच्यते इत्यरोववहारं मित्रजो तेण समाण निद्देशाः शब्दादयश्च

सूत्र

होसंसारपडिग्गहो नंदावत्तं विप्पजहणावत्तं सेतं विप्पजहणसेणियापरिकम्मे ६ सेकिंतं चुयच्चुयसेणियापरिकम्मे चुय
अचुयसेणियापरिकम्मे एक्कारसविहे पस्सत्ते तंजहा पाढोआमासपयाइं केउभूयं रासिवव्वं एगगुणं दूगुणं तिगुणं केउभूयं
पडिग्गहो संसारपडिग्गहो नंदावत्तं चुयाचुयावत्तं सेतं चुयाचुयचउक्कनइं सत्ततेरासियाइं सेतं सेणियापरिकम्मे

भाषा

तीना परिकर्म ते विशेषके छांडवानी० ६ चु० चुताचुत श्रेणिनीगणतिना परिकर्म० एहवा अर्थ गुप्त भाग थकी मा० आसीसदे इमातृका पद एक।
ए० एक स्थित पदते एकार्थ पद२ अ० अर्थ पादपद३ पा० पादपद ४ ए० इग्यारे प्रकारे प० पख्यातं० ते जिमके तिम कहेके से० तेएचु० चुताचुत
श्रेणिकाय परिकर्म ते एक एहना अर्थ गुरु थकी जाणवा० क० धुरनाक परिकर्म च० चारनये करी सहितके संग्रह व्यवहार २ ऋजूसूत्रशब्द ४
एहवा ४ चारनये प्रतिवद्धके सं० सात परिकर्म तिरासिक मती से० तेए परिकर्मेना भेद कछा परिकर्म ग्रंथ सु० सुवना २ बा० २२ बावीस भेद प०

नंदी टी०

४७८

तयोपि नया एक एव नय परिकल्पते ततः एवं चत्वार एव नयाः एतैश्चतुर्भिर्नयैराद्यानि षट् परिकर्माणि स्वसमयवक्तव्यं तथा परिचिंत्यंते तथाचाह चूर्णित इत्याणि परिकर्मो नयचिंता नेगमो दुविहो संगहिउ असंगहिउय संगहिउसंगहंपविहो असंगहिउववहारं तन्हासंगहो ववहारो उज्जसुउसहाप्य एकोएवंच उरोनयाए एहिं च उहिं न एहिं ससमइगा परिकम्माति तथाचाह चूर्णितत् चउक नइयाइति आद्या निषट् परिकर्माणि चतुर्नधिकानि चतुर्षोपेतानि तथातैरेवगोशालप्रवर्तिताः आजीविताः पाषंडिन स्त्रैराशिका उच्यंते कस्मादिति चेदुच्यते ब्रूते सर्वं वस्तु त्वात्मकमिच्छंति तद्यथा जीवो अजीवो जीवाजीवश्चलोको लोकोलोकालोकश्चसत् असत् सदसत् नियतचिंतायामपित्विविधनयमिच्छंति तद्यथाद्रव्यास्तिकं पर्यावास्तिकमुभयास्तिकं चततस्त्रिभौराशिभिश्चरंतीति स्त्रैराशिकाः तन्मतेपिसप्तापि परिकर्माणि उच्यंते तथा चाह सूत्रकत् सत्ततिराशिया इति सप्त परिकर्माणि त्रैराशिकानि त्रैराशिकमतानुयायी एतदुक्तं भवति पूर्वसूरयो नयचिंतायां त्रैराशिकमतमवलंबमानाः सप्तापि परिकर्माणि त्रिविधयापि नयचिंतयाचिंतयंति स्मृति

सूत्र

सेत्तं परिक्रमे १ सेकिंतं सुत्ताइ २ बावोसं पणत्ताइ तंजहा उजुगं परिणयापरिणं बड्ढभंगियं विजयचरियं अणंतरपरंपरं सामाणं सजुहं संभियं अहसायं सोवत्थियं षंठं नंदावत्तं वड्ढलं पुट्ठापुट्ठं वियावत्तं एवंभूयं दूयावत्तं चत्तमाणुप्पयंसम

भाषा

कद्याहे तं० तेनाम कहेके उ० ऋजु सूत्रते सरल १ प० परिणित सूत्र व० वड्ढभंगीक सूत्र ३ वि० विज्जाचारि सूत्र ४ अ० अनंतर सूत्र ५ प० परं पराना सूत्र ६ सामान्य सूत्र ७ सं० संजुयसूत्र ८ सं० संभिय सूत्र ९ अ० यथात्याग सूत्र १० सा० सावत्थिय सूत्र ११ षं० षंठसूत्र १२ नं० नंदावत्त सूत्र १३ व० वड्ढल सूत्र १४ पु० पुट्ठा पुट्ठी सूत्र १५ वि० वियावत्त सूत्र १६ ए० एवंभूत सूत्र १७ दु० दूयावत्त सूत्र १८ व० वर्त्तमान पद सूत्र १९ स० समभिरुठ सूत्र २० स०

नंदी टी०

४७६

सूत्र

भाषा

सेनं परिक्रमेत देवतत्परिक्रमं सेवितं सुताहंति अथ कानि सूत्राणि पूर्वस्य पूर्वगतसूत्रार्थस्य सूचनात् सूत्राणि सर्वद्रव्याणां सर्वपर्व्यानां सर्वभंगविकल्पाणां प्रदर्शकानि तथा चोक्तं भूमिं कृताताणियसुताहं सर्वद्रव्याणामव्ययपञ्चकाणामव्ययतायासम्भंगविकल्पाणामव्ययसंगणय पदसंगाणि सत्त्वस्वपुण्यगतस्य सुयस्य अयस्य सुयगति सुयगत्तसुयाभयिष्या अज्ञात्वा इति भाचार्यभाह सूत्राणि द्वाविंशति प्रश्नानि तद्यथा ऋजु सूत्रमित्यादि एतान्यपि संप्रति सूत्रतोऽर्थं तत्त्वव्यवच्छिन्नानियथा गतसंप्रदायतो वा वाच्यानि एतानि च सूत्राणि नयविभागतो विभज्यमानानि अष्टाश्वीतिसंख्यानि भवन्ति कथमिति चेत् अत आह इच्छे इत्याहं वावी संसृताह इत्यादि इच्छेनामनयः सूत्रच्छेदेन च्छिन्नमेवाभि प्रैति न द्वितीये न सूत्रेण संबन्धयति यथा धम्मो मंगल सुक्किहमिति लोकांतयाह्यं लोकाच्छिन्नच्छेदेन यमते न व्याख्यायमानो न द्वितीयादीन् लोकां न पेक्ष्यते नापि द्वितीयादयः लोका अपसुं अयमताभि प्रायस्तथा कथंच नाप्यनुल्लोकं पूर्वसूरय च्छिन्नच्छेदेन यमते व्याख्यातिस्त्वयतो न मनागपि द्वितीयादि लोका नाम पेक्षा भवति द्वितीयादीनपि लोकां यथा व्याख्यातिस्त्वयथा न तेषां प्रथम लोकापेक्षा तथा सूत्राण्यपि यत्र याभि प्रायेण परस्परं निरपेक्षानि व्याख्यातिस्त्वयच्छिन्नच्छेदेन यः च्छिन्नो द्विधा कृतः पृथक् कृतः छेदपर्यंतो येन स च्छिन्नच्छेदः प्रत्येकं विकल्पित पर्यंते इत्यर्थः स चासौ न यश्च च्छिन्न च्छेदेन यश्च इत्येतानि द्वाविंशति सूत्राणि स्व समय परिपाठ्य स्वसमय वक्तव्यतामधि कृत्य सूत्र परिपाठ्यां विवक्षितायां

भिरूढं सव्यओभहं पस्यासं दुप्पडिगहं इच्छेइयाहं वावीससुताहं च्छिन्नच्छेदनईयाणि ससमयसुत्तपरिवाडीए इच्छेइ

सर्वतो भद्रोपमास सुत्र २१ दु० दुप्रति यहसुत्र २२ दु० इत्यादिक ए पूर्वाक्त सुत्र वा० वावीस २२ सुत्र छि० छेदेने करीछिन छेदन कहिये ते जिम धम्मो मंगल सुक्किहंते ध० धर्म मं० मंगलीक सुक्क ८ उतल्लटो इम जुहार विवक्षा करतां छिन्नपय इत्यादि लोके सुते सुचार्य यकी प्रहे दवे करी छिन्न

नंदी टी०

४८०

च्छिन्नच्छेदनयिकानि अत्र अतोनेकस्वरादिति मत्वर्थोय इकप्रत्ययः ततो यमर्थं छिन्नच्छेदनभवन्ति द्रष्टव्यानि तथा इच्चेइयाइं इत्यादि इत्येतानि द्वाविंशति सूत्राणि आजौविकासूत्रपरिपाद्यांगोशालप्रवर्तिता जीविकपाषंडिमतेन सूत्रपरिपाद्यां विवक्षितायां अच्छिन्नच्छेदनयिकानि द्वयमत्र भावना अच्छिन्नच्छेदनयो नामयसूत्रं सूत्रांतरेण सहाच्छिन्नमर्थतः संबन्धमभिप्रैति यथाधम्योमंगलसुकुट्टमिति श्लोकं तथाह्ययं श्लोको अच्छिन्नच्छेदनयमतेन व्याख्यायमानो द्वितीयादीन् श्लोका न पेक्ष्यते द्वितीयादयोऽपि श्लोकाएनं श्लोकं एवमेतान्यपि द्वाविंशतिसूत्राणि अक्षररचनामधिकृत्य परस्परं विभक्तान्यपि स्थितान्यच्छिन्नच्छेदनयमतेनार्थ संबन्धमपेक्ष्य सापेक्षाणि वर्तन्ते तदेवं नवाभिप्रायेण परस्परं सूत्राणां संबन्धावधिकृत्य भेदादर्शितः संप्रत्यन्यथानयविभागमधिकृत्य भेदं दर्शयति इच्चेइयाइं इत्यादि इत्येतानि द्वाविंशति सूत्राणि तैराशिकसूत्रपरिपाद्यां विवक्षितायां त्रिकनयिकानि त्रिकेति प्राकृतत्वात् स्वार्थकः प्रत्ययः

याइं वावीसंसुत्ताइं अच्छिन्नच्छेदनइयाणि आजौविय सुत्तपरिवाहोए इच्चेइयाइं वावीससुत्ताइं तिगनइयाणि तेरा

सूत्र

भाषा

छेद्या इमवीजा श्लोकना अनुज्ञान करे एहवा २२ सुत्र जाणवा सं० समयते पूर्वलोपादिलोसर्वं संबन्ध जिनमतिना सुत्रानी परिपाटीइ अनुक्रमेणामीपणि ए सर्व संबन्धाया नही अने मिअ नहीकीजइ इ० इम पूर्वोक्त वा० वावीस सुत्र अ० जुदार तेहने अर्थ रहण भणी ते कुतुब्धि छेदाणी नही अविन छेदन नय कहीइ ते जिम धम्योमंगल असुकुट्ट इत्यादिकश्लोकनी अपेक्षाइ करी ते जुदार अर्थ रहण भणी अणकरता ऊता आ० एहवा २२ सुत्र आजौ वीयाते गोसाला सुत्रानी परे परपाटी पामीये इ० पूर्वोक्त एहवा वा० वावीस २२ सुत्र ति० त्रिण नय तेमते करीने ते० तेजीवः अजीव २ नोजीव ३ इम त्रिणिरासिं करीनेकछाके तेसर्व २२ सुत्रानी परपाटी जाणवीते ए पाखंडीयानो सुत्रानी परिपाटी पामीये इ० इम इहां एपूर्वोक्त चा० २२ वावीस सुत्र

नंदी टी०

४८१

ततोयमर्थः त्रिकनयिकानि त्रिनयोपेतानि किमुक्तं भवति त्रैराशिकमतमवलंब्य द्रव्यास्तिकादिनयत्रिकेण चिंत्यंते इति तथा द्रव्येतानि द्वाविंशतिः सूत्राणि स्वसमयसूत्रपरिपाद्यां स्वसमयवक्तव्यतामधिकृत्य सूत्रपरिपाद्यां विवक्षितायां चतुर्नयिकानि संग्रहव्यवहारः ऋजुसूत्रशब्दरूपनय चतुष्टयो पेतानि संग्रहादिनय चतुष्टये न चिंत्यंते इत्यर्थः एवमेवोक्तेनैवप्रकारेण पुष्पावरेणंति पूर्वाणि चापराणि च पूर्वापरं समाहारं प्रधानो द्वंद्वः पूर्वापरसमुदायइत्यर्थः ततएतदुक्तं भवति नयविभागतो विभिन्नाभिपूर्वाणि अपराणि च सूत्राणि समुद्गतानि सर्वसंख्यया अष्टाशीतिः सूत्राणि भवंति चतस्रणां द्वाविंशतीनामष्टाशीतिमानत्वात् इत्याख्यातं तीर्थकरगणधरैः सेतंसुत्ताइं तान्येतानि सूत्राणि सेकिंतमित्यादि अथ किं तत्पूर्वगतं इहतीर्थकरस्तीर्थं प्रवर्त्तन कालेगणधरान् सकल श्रुतार्था व गाहनसमर्थानधिकृत्य पूर्वपूर्वगतसूत्रार्थं भाषते ततस्तानिपूर्वाण्युच्यंते गणधराः पुनः तत्ररचनाविदधेः आचारादिकमेण विदधति स्थापयंति वा अन्येतुव्याचक्षते पूर्वपूर्वगतसूत्रार्थमर्हन् भाषते गणधरा अपिपूर्वपूर्वगतसूत्रं विरचयंति पश्चादाचारादिकमवचोदकभाष नन्विदं पूर्वापरविरहं यस्या

सूत्र

सियसुत्तपरिवाडीए इच्चेइयाइं वावीसंसुत्ताइं चउक्कनइयाणि ससमयसूत्तपरिवाडीए एवामेव सपुष्पावरेणं अट्ठासी इं भवंतीतिमक्खाइं सेतं सुत्ताइं सेकिंतं पुव्वगए२ चउइसविहे पस्सत्ते तंजहा उप्पायपुव्वं १ अग्गाणीयं २ वीरीयं ३

भाषा

च० च्यारनया करीने तिर्थं करे श्रुत कक्षाते संग्रह१ विवहारर ऋजु सूत्र शब्द नयकरी स० एहवा समय जिणमतिना२२ सु० सुय ४ एहवी च्यार नय ने सूत्रना प० परिपाटीये ए० इम आगलापाकला सर्व मिलीने वावीस अ० अट्ठासी ८८ सु० सूत्रसर्व भ० छुवे ति० इम भगवंत स० कक्षा ते० तेकुण पु० पुर्व आचार्य आचक्ष्या ते भणीगण धरा पूर्वमाद्या तथा पूर्व कहितां तीर्थकरतीर्थं प्रवर्त्तन कालेगण धरै पहिलो पुर्वना सूत्रार्थ भाषीइ ते

नंदी टी०

४८२

सूत्र

भाषा

दादौ निर्युक्ताशुक्तं सत्वेसिं आदारोपढमोद्धत्यादि सत्यमुक्तं किंतु तत्स्थापनामधिकृत्योक्तमक्षररचनामधिकृत्य पुनः पूर्वपूर्वाणि कृतानि ततो न कश्चित्पूर्वा
परविरोधः शूरिराह पुष्पगुड इत्यादि पूर्वगतं श्रुतं चतुर्दशविधं प्रज्ञप्तं तद्यथा उत्पाद पूर्वमित्यादि तत्र उत्पाद प्रतिपादकं पूर्वमुत्पादपर्वं तथाहि तत्र सर्व
पर्यायाणां सर्वद्रव्याणां चोत्पादमधिकृत्य प्ररूपणा क्रियते आह चूर्णिकृत पदमंउप्यायपुष्पं तत्सव्वदव्याणं पञ्जवाणय उप्यायमंगीकाउपसववणाकया इति
तस्य पदपरिमाणमेका पदकोटी द्वितीयमग्रामणीयं अग्रं परिमाणं तस्यायनं गमनं परिच्छेदमित्यर्थः तस्यैहितमंगायणीयं सर्वद्रव्यादि परिच्छेदकारीति
भावार्थः तथाहि तत्र सर्वजीवद्रव्याणां सर्वपर्यायाणां सर्वजीवविशेषाणां च परिमाणमुपवर्ण्यं तेयतउक्तं चूर्णिकृताविद्वयं अग्नेयीयं तत्सव्वदव्याणपञ्जवाणसव्व
जीवाणय अग्रं परिमाणं वन्निज्ज इति अग्नेयीयं तस्य पदपरिमाणं पसवतिः पदशतसहस्राणि तृतीयं पूर्वं विरचयंति पदैकदेशे पदसमुदायोपचारात्वीर्यं
प्रवादं तत्र सकर्मतराणां जीवानामजीवानां च वीर्यं प्रवदंतीति वीर्यं प्रवादं कर्मणोऽपि अणुप्रत्ययः तस्य पदपरिमाणं सप्ततिः पदशतसहस्राणि चतुर्थं
मस्तिनास्तिप्रवादं तत्र यद्वस्तु लोकेस्ति धर्मास्ति कायादियच्च नास्ति खरमृगादि तत्प्रवदंतीत्यस्तिप्रवादं अथवा सर्वं वस्तु स्वरूपेणास्ति पररूपेण नास्तीति

अत्थिनत्थिप्पवायं ४ नाणप्पवायं ५ सच्चप्पवायं ६ आयप्पवायं ७ कम्मप्पवायं ८ पच्चक्खाणप्पवायं ९ विज्जाणुप्पवायं

माटे पूर्व कहीइ ते पूर्व माहि रच्छा भा० भावते कहिये तेहना १४ भेद प० परुष्याते कहेछे उ० उत्पाद पूर्वतीर्थं करनो तीर्थं प्रवर्त्ततीर्थं यापे तिवादे
गण धरने पूर्वो नो पहिलु सुत्तार्थ भावे तेमाटे पूर्व भणीये तेसर्व द्रव्यानां सर्व पर्यायना उत्पाद ऊइ अंगीकरीने जे कच्चा ते एहना कोडिपदनो
परिमाणजे अने एक अंवाडी सहित हल्ली प्रमाण मणी लिखतां लागेछे अ० बीजो अग्रणीय पूर्वते मांहि सर्व द्रव्यना पर्यायनो जाणवो बली जीवाना

नंदी टी०

४८३

सूत्र

प्रवदतीति अस्ति नास्ति प्रवादं तस्य पदपरिमाणं षष्टिपदशतसहस्राणि पंचमज्ञानप्रवादं ज्ञानमतिज्ञानादिभेदभिन्नं पंचप्रकारं तत्प्रपंचं वदतीति ज्ञानप्रवादं तस्यपदपरिमाणमेकापदकोटीषष्टिः पदैरभ्यधिकाषष्ठं सत्यप्रवादं सत्यसंयमोवचनं वातत् सत्यसंयमं वचनंवा प्रकर्षेण सप्रवदतीति सत्यप्रवादं तस्यपदपरिमाणं मेकापदकोटीषष्टिः सप्तमं पूर्वमात्मप्रवादः आत्मानं जीवमनेकधानयमतभेदेन यत् प्रवदंति तद्मात्मप्रवादं तस्यपदपरिमाणं षट्त्रिंशतिपदकोटय अष्टमं कर्मप्रवादं कर्मज्ञानावरणीयादिकमष्ट प्रकारं तत्प्रकर्षेण प्रकृतिस्थित्यनु भागप्रदेशादिभेदैः सप्रपंचवदतीति कर्म प्रवादं तस्यपदपरिमाणमेकापदकोटी अशीतिषपद सहस्राणिः नवमं पञ्चकृत्वाणंति अत्रापिपदैकदेशेपद समुदायोपचारात् प्रत्याख्यान प्रवादमिति द्रष्टव्यं प्रत्याख्यानं स प्रभेदंयहदति तत्प्रत्याख्यानप्रवादं तस्यपदपरिमाणं चतुरसीतिपदलक्षाणि दशमं विद्यानुप्रवादं विद्या अनेकातिशयसंपन्ना अनुप्रवदति साधनानु

१० अवज्रं ११ पाणाश्रो १२ किरियाविसालं १३ लोकविंदुसारं १४ उप्पायपुव्वस्सणं दसवत्थुचत्तारिचूलियावत्थू पम्प

अथ परिमाणपामीये तेजना २६ लाखपदके अने वेहस्ती प्रमाण अंवाही सहित मणीलिखतां लागेके वि० वीजोवीर्य प्रवाद तेमांहिइ तिहां जिव अजीवना योगवीर्य तथावाल पंडितवीर्यना भेद कछाके तेजना पदानी संख्याके तलीते ७० लाख पदके अने ४ हस्ती परिमाणें मणीलिखतां लागेके ३ अ० चउथो अस्तिनास्ति प्रवाद पूर्व तेमांहि जे वस्तु लोकने विपेके ते धर्मास्तिकायादिकनी आस्तिनास्तिखर श्रृंगदिक जे मध्ये कहीके ते सर्व वस्तुके ते आपणे र स्वरूपे करौ आस्तिके अन्यस्वरूपे नास्तिके ते विद्याकरी अनेक अतिसयनाअ प्रवदिना साधनानो स्वरूपके तेइहां अस्तिनास्ति प्रवाद पूर्वना पदनी संख्या ६० लाख पदके अने ८ हस्ती प्रमाणमपि लिखतालागेके ४ ला० पांचमो ज्ञानप्रवाद पूर्वतेमांहिमत्यादिकपू ज्ञानके तेविस्तार पणे

નંદી ભા.

૪૮૪

કહિયાકે પદાની સંખ્યા એક ૧૦૦૦૦૦૦૦કોડિપદે એકઝણ અને ૧૬હસ્તી પ્રમાણમળી લિખતાં લાગેકે ૫ સ. કહોસત્ય પ્રવાદ પૂર્વ તિહાં તેમાંહિ સત્યસં
 જમના સતરે ૧૭ભેદ તથાસત્ય ભાષાતે સત્યવચનના ભેદ કહ્યાકે તેસત્ય પ્રવાદ પૂર્વના પદાની સંખ્યા એકકોડી અને ૬પદ૧૦૦૦૦૦૦૦૬કેઅને૩૨ હસ્તી પ્રમા
 ણમળીલિખતાં લાગે ૬ આ. સાસતો આત્મા પ્રવાદ પૂર્વ તિહાં તેમાંહિ આત્માના અનેક ભેદ ભેદકે તે આત્માના ભેદવર્ણવ્યાકે તેઆત્માપ્રવાદ પૂર્વના પદાની
 સંખ્યા ૨૬ કોડિપદકે અને ૬૪ હસ્તી પરિમાણે મળિલીખતાં લાગેકે ક. આઠમોકર્મ પ્રકૃતિપ્રવાદ પૂર્વ તિહાં તેમાંહિ જ્ઞાનાવરણીયાદિક આઠ કર્મની
 પ્રકૃતિચતુભાગાદિકના ભેદાનીપરૂપણા કરીકે તેહના પદાની સંખ્યા એક કોડિ૮૦ લાખપદકે ૫૦ નવમોપ્રત્યાખ્યાન પૂર્વકે તિહાં તેમાંહિ સૂત્રગુણ ઉત્તર
 ગુણાદિક પચ્ચાણનો સ્વરૂપવર્ણવીયાકે પ્રત્યાખ્યાનપ્રવાદ પૂર્વનાપદાની સંખ્યા૮૪ ચહરાસી લાખપદ કહ્યાકે અને૨૫૬હસ્તી પરિમાણેમળી લીખતાલાગેકે
 ૬વિદ્યા. દસમો વિદ્યાનુપ્રવાદ પૂર્વકે તિહાં તેમાંહિ અનેક પ્રકારના અતિયસનીવિદ્યાવર્ણવીયેકે તેહનાપદાની સંખ્યાએક૧કોડિ અને ૫૧હસ્તી પ્રમાણમળી
 લિખતાલાગે અવ. દ્યુઆરમોઅવંધ્ય પૂર્વતિહાં તેમાંહિતપ સંજમના ફલનહિ તેસર્વકીધાના ફલનહીતેસર્વ એહવો વર્ણવ્યોકે તેહનાપદાની સંખ્યા૨૬કોડિપદ
 કેઅને૧૦૨૪હસ્તીપરિમાણે મળી લિખતાંલાગે૧૧પા. વારમોપ્રાણાયુપૂર્વ તેમાંહિઆહવાનાભેદ તથાસ પ્રાણતેસર્વજીવનાભેદકહ્યાકે તથાસ્વાસોસાંસાદિકનો
 આવકે તેહનાપદાનીસંખ્યા એકકોડીઅનેકપનલાખપદકે૧૫૦૬૦૦૦. અનેહસ્તી૨૦૪૮પરિમાણેમળીલિખતાંલાગેકે૧૩કિ. તેરમોક્રિયાવિશાલપૂર્વતિહાંતેમાંહિ
 કાદવાદિક ૨૫ક્રિયાના ભેદવર્ણવીયાકે તેહનાપદાની સંખ્યા ૨૦૦૦૦૦૦૦નવ કોડિપદ કહ્યાકે અને ૪૦૮૬હસ્તી પરિમાણેમળીલિખતાલાગે૧૩લો. ચોદમો
 લોકવિંદુસાર પૂર્વ તેસર્વશાસ્ત્રાને વિષેતેલોક અતલોકનેવિષે વિંદુસારીયા વિંદુહતે સગલામાંહિ ઉત્તમ તથા તેસર્વશાસ્ત્રાનેવિષે હપરિવિંદુસામાન્ય જિમ
 એકાંક હપરિવિંદોસાર ભૂતચોદમો પૂર્વસાર ભૂત પ્રધાન સર્વ અક્ષરનાસં નિપાતમિલીયાકે તેહનાપદ ૧૨૫૦૦૦૦૦૦ તેસાઢીવારે કોડિપદ કહ્યા ૮૧૨૨

नंदी टी०

४८५

कृत्येन सिद्धिप्रकर्षेति विद्यानुप्रवादं तस्य पदपरिमाणमेकापदकोटीदशच पदलक्षाः एकादशमबंधं नामनिः फलं न विद्यते बंधं यत्र तदबंधं किमुक्तं भवति यत्र सर्वेपि ज्ञानतपः संयमादयः शुभफलाः सर्वेच प्रमादादयो अशुभफला यत्रवर्ण्यंते तदबंधं नाम तस्य पदपरिमाणं षट्विंशतिः पद कोटयः द्वादशं प्राणायुः प्राणाः पंचेन्द्रियाणि त्रीणि नामादीनिवल्लानि उत्साशनिश्वासौच आयुश्च प्रतीतं ततो यत्र प्राणा आयुश्च सप्रभेदमुपवर्ण्यंते तदुप चारतः प्राणायुरित्युच्यते तस्य पदपरिमाणमेका पदकोटी षट् पंचाशच्चपदलक्षाणि त्रयोदशं क्रियाविशालं क्रियाकायिष्यादयः संयमक्रियाच्छंदक्रिया दयश्चताभिः प्ररूप्यमाणाभिर्विशालं क्रियाविशालं तस्य पदपरिमाणं नवकोटयः चतुर्दशं लोकविंदुसारं लोके जगतिश्रुत लोकेच अक्षरस्थोपरिविंदुरिव सारं सर्वोत्तमं सर्वाक्षरसन्निपातलब्धिं हेत्वात् लोकविंदुसारं तस्यपद परिमाणमर्द्धत्रयोदशकोटयः उपायपुण्यक्षणमित्यादिकं द्यं नवरं वस्तुग्रंथविच्छेदवि

सूत्र

त्ता अग्गाणीयपुण्यस्सणं चोद्दसवत्थू दुवालसचूलियावत्थू पस्सत्ता तौरियपुण्यस्सणं अद्दवत्थू अद्दचूलियावत्थू पस्सत्ता अ
त्थिनत्थिप्पवायपुण्यस्सणं अट्टारसवत्थू दसचूलियावत्थू पस्सत्ता नाणप्पवायपुण्यस्सणं वारसवत्थू पस्सत्ता सच्चप्पवायपुण्य

भाषा

हस्ती उ० प्रथम उत्तपादनामा पु० पूर्वतेर्पूर्वना द० दसवस्तु अध्ययन वस्तु ग्रंथविशेष अ० त्थारचुलिका तेवस्तुनी चुडीचोटली ते सरीषासास्त्रतेहनीचु लिकावस्तु प० कक्षा अ० वीजो अग्रायणी नामा पु० पूर्वते पु० पूर्वना अ० १४ वस्तुते अध्ययन विशेष अने तिहां वली तेहना १२ वार चु० चुलिकावप लघुवस्तुक्केर वी० त्रीजोवीर्य प्रवादनामा पु० पूर्व तेपुण्वेना अ० आठवस्तु अध्ययन विशेष अ० आठवस्तुते लघु अध्येन प० परुष्याकक्षा ३ अ० आस्तिना नास्तिप० प्रवाद पूर्व तेहचोथो पु० पूर्वगा अ० अट्टारेव २८ वस्तुते मोटा अध्ययन द० दश चुलिका वस्तुतेलघु अध्ययन प० कक्षा ४ ना० पांचमाज्ञान

नंदी सू०

४८६

भाषा

स्मरणं दोषिवत्सू पश्यता आयुष्पवायपुवस्मरणं सोलसवत्सू पश्यता कम्पुष्पवायपुवस्मरणं तीसंवत्सू पश्यता पञ्चकलाणपुव
स्मरणं वीसंवत्सू पश्यता विज्ञाणुष्पवायपुवस्मरणं पश्यरसवत्सू पश्यता अवज्जपुवस्मरणं वारसवत्सू पश्यता पाणाओपुव
स्मरणं तेरसवत्सू पश्यता किरियाविसालपुवस्मरणं तीसंवत्सू पश्यता लोगविंदूसारपुवस्मरणं पणवौसंवत्सू पश्यता दस
चोदस अदुअदुआरसेव वारसदुवेयवत्सूणि सोलसतीसावीसा पश्यरस अणुप्पवायमि १ वारसदुक्कारसमे वारससेतेरसेव

पु० पूर्वना वा० वारेव० वस्तु अध्ययनरूप स० सत्यप्रवाद पूर्वकृदो ते १ पु० पूर्वना दो० वेवस्तु तेदोयध्ययन प० कच्छाई आ० आत्माप्रवाद नामासातमो
पु० पूर्व पु० पूर्वना सो० सोल १६ वस्तु अध्ययनरूप प० कच्छा० क० कर्म प्रवादनामा आठमो पु० पूर्व तेहने पु० पूर्वविषे ती० तीसवस्तु अध्ययनरूप प०
कच्छा प० प्रत्याख्यान प्रवादनवसो पु० पूर्व तेहने पु० पूर्वना वी० वीसवस्तु प० कच्छी२ वि० विद्याप्रवाद पूर्वदसमो पु० तेपूर्वने विषे पु० पनदेवस्तु तेअध्ययन
प० कच्छा १० अ० अवधानपु० इग्यारमो पूर्वते पु० पूर्वनेविषे वा० वारेवस्तु प० कच्छा ११ पा० पा० प्राणआयुवारमो पूर्व पु० तेहपूर्वना ते० तेरसवस्तु
अध्येन प० कच्छा किं० तेरमो क्रिया वियाविशालनामा पूर्व तेहना पु० पूर्वनेविषे ती० तीसवस्तुप० कच्छा १३ लो० चोदमोलोक विंदूसार पूर्वतेह पूर्वने
विषे प० २५ व० वस्तु अध्ययन प० कच्छा गा० वलीगाथामाचोदे पूर्वना वस्तु अनुयोगजाणो द० पहिला पूर्वनी १० व० वीजाना १४ वस्तु अ० वीजाना
आठ अ० चोथोपूर्वना अद्वारेवस्तुचे० निखे १८ वा० पांचमाना १२ दु० कृदापूर्वनादोयवस्तु व० इहां वस्तु तेअध्ययन रूपजाणवा ६ सो० सातमा पूर्वना १
वस्तु ७ नी० नवमा पूर्वना वीस२० वस्तुके प० दशमा पूर्वना १५ वस्तु तेह अध्ययन १५ अ० दशमा अनुप्रवाद पूर्वना जाणे इति प्रथमगाथार्थ द्विवेबीजी

नंदी टी०

४८७

शेषः तदेवलघुतरं चतुर्लोकं वस्तुतानिवादिमेष्वेव चतुर्षु नशेषेषु तथाचाह आइल्लाणचउरहं सेसाणं चूलियाणनत्थि सेत्तं पुव्वगए तदेतत्पूर्वं गतं सेकिंतं मित्यादि अथकोयमनुयोगः अनुरूपोत्तुल्लोवायोगोनुयोगः सूत्रस्यस्वेनाभिधेयेन सार्द्धमनुरूपः संबंधः सचद्विधामूलप्रथमानुयोगो गंडिकासुयोगश्च इह मूलं धर्मप्रणयमात्तीर्थकरास्तेषां प्रथमं सम्यक्त्वावाप्तिलक्षणपूर्वभवादिगोचरोनुयोगो मूलप्रथमानुयोगः इच्छादीनां पूर्वापरपूर्वपरिच्छिन्नो मध्यभागो गंडिकागंडिकेवगंडिकार्थाधिकारा ग्रंथपञ्चतिरित्यर्थः तस्यानुयोगो गंडिकासुयोगः सेकिंतमित्यादि अथ कोयं मूलप्रथमानुयोगः आचार्य आह मूलप्रथमानुयोगेन अयं वा मूलप्रथमानुयोगेण मितिवाक्यालंकारे अर्हतां भगवतां सम्यक् भवादारभ्य पूर्वभवादेवलोकगमनानि तेषु पूर्वभवेषु देवभवेषु चायु देवलोकेभ्यश्च वनं तीर्थं कर भवत्वेनोत्पादस्तोजन्मानि ततः शेलराजसुरासुरैर्विधायमानाभिषेका इत्यादि पाठसिद्धं यावन्निगमनं सेकिन्तमित्यादि अथ

सूत्र

वत्थूणि तीसापुण्णतेरसमे चोदसमे पण्णवीसाओ २ चत्तारिदूवालस अट्टचेव दसचेव चूलवत्थूणि आइल्लाणचउरहं सेसाणं चूलियाणनत्थि ३ सेतंपुव्वगए सेकिंतं अणुओगे २ दूविहे पण्णत्ते तंजहा मूलपट्ठमाणुओगे गंडियाणुओगेय से किंतं मूलपट्ठमाणुओगेण २ अरहंताणं भगवंताणं पुव्वभवादेवलोगगमणाइं आउं चवणाइं जम्भणाणिय अभिसेया

भाषा

गाथानो अर्थ लिखीयेके वा० इग्यारमा पूर्वना १२ वस्तु अध्ययन ए० अवंध्याम पूर्वनावली ११ मानाजाणवा व० प्राणपूर्वनावली १२ वारनामा ती० तेरव० वस्तु तेअध्ययनरूप ३० ती० त्रीसवस्तु अध्ययनरूप पु० वलीते० तेरमाक्रिया विमालपूर्वना च० चोदमालोक विंदूसार पूर्वनापण० २५ पचवी सब १४ वस्तु तेअध्ययन जाणवा १४ हिवे वली चुलिकादिक लघु अध्ययन कहेके २५ २ च० प्रथम पूर्वना चारिचुलिवस्तु कु० वीजा पूर्वनावारे १२ चुलवस्तु

नंदी भा०

४८८

अ० त्रिजापूर्वना ८ वस्तु द० चोथापूर्वना १० इशवस्तुके चे० निश्चय चु० चुलिका वस्तु अध्ययन जाणवा तेह आ० आदिना ४ चार पूर्वनावस्तुना अध्ययनके अने चु० चुलिका वस्तु तेअध्ययनरूपनयी ३ से० तेएपु० पूर्वगत भेद कछा ३० त्रिजो भेदपूर्वना कहिवो से० तेकिं० कियु त० अ० अनुयोग तेचोथो भेदपूर्वना दु० वेप्रकारे प० कछा

१४ पूर्वना उत्पात अथाय वीर्यप्र अस्ति ज्ञानप्र सत्यप्रवाद कर्मप्र प्रत्याख्या विद्याप्र अंवध्य प्राणप्र क्रियावि लोगवि एवंसर्व नामलि० पूर्व१ यीपूर्व वाद नास्ति वादपू० पूर्वआत्म वादपूर्व नप्रवाद वादपू पु० ११ वादपूर सालपू विंदूसा संख्यापू
२ पूर्व प्रवाद ४ ५ प्रवादपूर्व ८ पूर्व ७ व १२ व १२ रपु० १४ व १४

मणीगजसंख्या १ २ ४ ८ १६ ३२ ६४ १२८ २५६ ५१२ १०२४ २०४८ ४०९६ ८१९२ १६३८३ सर्वगज
१४ पूर्वना १ एक ७०ला ६०ला १कोडि २कोडि २६को १कोडी ८४ला १कोडि २६को १कोडि ८कोडि १२कोडि १६ला ८३कोडि २३
पदांनीसं कोडिप खपद खपद पद० अनेईप डिपद० ८०ला खपद १०सह डिपद पदसं पदसं ५०लाख खपद लाख १० सहअ
ख्या ६० द० खपद अप० ख्या ख्या पदसं० को३ अनेईपदके

तं० तेहइ स० मूलप्रथमानुयोग तेतीर्थकराना पूर्वभवनी क्रिया आत्मी कहिये गं० गंडिकानुयोगर से० तेकिंखुं १ स० मूल प्रथमानुयोग तेभगवन्त उत्तर कहेके स० मूलप्रथमानुयोगने विषे तेइहां धर्मना प्रवादरूपक पणायकी मूलते तीर्थकरदेवते अरिहन्त भगवन्तनो प्रथम पहिलातो पूर्वभवनातप संजम सुचरित भलीपरे आचर्याते अनुयोग कहिये तेअनुयोगनावणा प्रकार कछाके अ० अरिहंतना भ० भगवन्तना पु० पूर्वभवना दे० देवलोकनेविषे ग०

નંદી સુ०

૪૮૨

ભાષા

રાયવરસિરૌઓ પલ્લજ્ઞાઓ તવાયડગ્ગા કેવલનાસુપ્પયાઓ તિત્થપત્તણણિય સૌસાગણાગણહરા અજ્ઞાપવત્તિણી .
 ઓસંધસ્સ ચડવિહસ્સ અંપરિમાણં જિણમણાપલ્લવઓહિનાણી સન્નત્તસુયનાણિણોય વાદ્યણુત્તરગદ્દય ઉત્તરવિહ
 વિણાયમુણિણો જત્તિયાસિદ્ધા સિદ્ધિપહોજહદેસિઓ જંચિરંચ કાલં પાઓવગયાય જેજહિંજત્તિયાદં ભત્તાદં છેત્તા
 અંતગહેમુણિવરૂત્તમે તમરઓધવિપ્પમુક્કેમુક્કલસુહમણુત્તરંચપત્તે એવમન્નેય એવમાદ્દેભાવા મૂલપટમાણુઓગેકહિયા

ગમણકરે તેજાદ્દો આ० આઠલો ચ० ચલણો જ० જે મનુષ્યભવે જન્મ તથાજન્માભિષેક પ્પ० રાજ્યાભિષેક રાજાનીવ० પ્રધાન;સિ० ઝીલસમી તેજિમભોગલે
 પ્પ० શિવિકાતે દિય્યાનીપાલલ્લી જે પ્રવજ્યાદિદ્ધા વિધ તં તપના ભેદ કે० કેવલ ગ્યાનનો ઉપજાવો તિ० તીર્થ તેચતુર્વિધ સંધ તેહનો પ० પ્રવર્ત્તા ઘણોસી०
 શિષ્યનાગ० કેતલાટોલા ગ० કેતલાગણધર અ० આર્યાસાધવી ન० પ્રવર્ત્તની તેવહીસાધવી તેહનામામસં० સંધચતુર્વિધ સાધુસાધવી આવકઆલિકા તેહનો
 જં० જેહલો પ० પરિમાણ આચાર વિચાર; જિ० કેવલી સંખ્યામ० મનપર્યવચ્ચાની ડ० અવધિગ્યાની સ० સમકિત સુ० અતજ્ઞાનતેહનીય તિહાંજે ઉપના
 તેવા० વાદી અણુ० અનુતર વિમાનગતિ જે ઉપના તેહનીગતિનો કહલો ડ० ઉત્તરવે ક્રિય મુ० મુનિશ્વરસાધુ જ० જેતલા જતીસિદ્ધાં સકલકર્મચય કરી
 મોહગયાપા० પાદોગમન સંધારોકરિવાનો અધિકારજે० જેહયતી તિહાર જેણે ઠામેતે તલાભ० ખાતહે દોનેઅં અંતરુતસંસારનો અંતકીધોસુ० મુનિવર
 ડત્તમત० અજ્ઞાન રૂપર० પરજકી ડધ० સમુહવિ० મુકાણા મુ०મોહસુલ સાસતામ० પ્રધાનતે વિષે પ० પલ્લંચા એ०સે० અથ કિસુ તેગંડિકાનુયોગ દ્દહાં
 એક વક્તવ્યતાર્યાધિકાર તેહને અનુયોગ સરીલા વાલ્લ પદ્ધતિ તેગંડિક કહિયે તેહનુ અનુયોગ તેઅર્થ કહિવાની વિધિને ગંડિકાનુયોગ કુ० કુલગર તે

નંદી ટી.

૪૧૦

સ્ત્રવ

ભાષા

કોયં ગંડિકાનુયોગઃ સુરિરાહ ગંડિકાનુયોગેન અથવા ગંડિકાનુયોગેણમિતિ વાક્યાલંકારે કુલકરગંડિકા ઇહ સર્વ ત્રાપ્યંતરાલવન્તિભ્યો વચ્ચઃ પ્રતિનિયતાકાર્યાધિકાર રૂપા ગંડિકા સતોવચ્ચવચનં કુલકરાણાં ગંડિકા કુલકરગંડિકાયાં સુકુલકરણાં વિમલવાહનાદીનાં પૂર્વજન્મનાસાદીની સપ્રપંચસુપવર્ણ્યંતે एवं तीर्थकरगण्डिकादिषुष्यभिधानवशतोभावनौयं जावचित्तरंगंडिकाउत्ति चित्राचनेकार्या अंतरे ऋषभाजिततीर्थंकरापांतरालेगं

સેતંમૂલપટમાણુઓગે સેકિંતંગંડિયાણુઓગે ગંડિયાણુઓગે કુલગરગંડિયાઓ તિત્યયરગંડિયાઓ ચક્કવટ્ટિગંડિયાઓ દસારગંડિયાઓ વલદેવગંડિયાઓ વાસુદેવગંડિયાઓ ગણધરગંડિયાઓ મહવાહુગંડિયાઓ તઓકમ્મગંડિયાઓ હરિવંસગંડિયાઓ ઓસપ્પણિગંડિયાઓ ઉસ્સપ્પિસિગંડિયાઓ ચિત્તંતરગંડિયાઓ અમરનરતિરિયનિરૂગદૂગમણ

તેવિમલ વાહનાદિક તેહની ગંડિકા પૂર્વજન્માદિક સંબંધ જિહાં કહિયે તેકુલગર ગંડિકા ઇમજ સર્વત્ર કહિવો જિહાં લગે ચિત્રાન્તર ગંડિકા આવે તિહાં લગે તિં તીર્થકરના સંબંધ ચં ચકવર્તિના સંબંધ દં દસાર સસુદ્ર વિજયાદિક દસાર તેહના સંબંધ વં વલદેવવલમદ્રાદિક તેહના સંબંધ વાં વાસુદેવઉત્તમ કુલે ડપના ગં ગણધરના સંબંધ ૧ હં હરિવં સયાદવ વંશની ઉત્પત્તિ ઉંઉત્સર્પિ ણી તોચદ તોસમય તેહના અં અવસર્પિણિતેપડતોકાલ તેહના ભાવ ચિં ચિત્રાન્તર ગંડિકા ચિત્ર તેઆદિનાય અને અજિત નાયને આંતરે જિમ આદી સ્વરના પાઠ અસંખ્યાતા મોક્ષ પહ્નંતા તથા સર્વાયસિદ્ધ પહ્નંતા તેહને સર્વભાવનાની કહિણહારી તેચિત્રાંતર ગંડિકા કહિયે અં દેવતા ૧ તથા નં મનુષ્ય ૨ તિં તિર્યંચની તથા નિં નારકીની ગં એચિહ્નં નીગતિના જીવ તિહાં ગં જાંદિવો આવવો વિં વિવધ પ્રકારે અનેક જાતિ ૮૪ લાખમધ્યે યં જન્મમરણકરીને પ્રાવર્તન કરીને સંસાર માંહિ ફિરવો

मंदी टी०

४११

डिका चित्तांतरगंडिकाः एतदुक्तंभवति ऋषभाजिततीर्थकरांतरे ऋषभवंशसमुद्भूत भूपतीनां शेषगतिगमनव्युदासेनशिवगति गमनानुत्तरोपपात प्राप्तिप्रति
पादिकागंडिकाश्चित्तांतर गंडिकास्तासांच प्ररूपणा पूर्वाचार्यैरेवमकारि इहसुबुद्धिनामा सगरचक्रवर्त्ति नो महामात्योऽष्टापदपर्व ते सगरचक्रवर्त्ति सुतेभ्य
आदित्ययशः प्रभृतीनां भगवदृषभ वंशजातानां भूपतीनामेवं संख्यामाख्यातुमुप्रक्रमतेऽहं आह च आहञ्जजसाईशंउसभस्त्रपउमप्यएनरवईशं सगरसुयाण
सुबुद्धीइणमोसंखपरिकहेइ आदित्ययशः प्रभृतयो भगवन्नाभेयववंशजास्त्रिखंड भरतार्द्धमनुपाल्यपर्यंते पारमेश्वरी दीक्षामभिष्टह्यतत्प्रभावतः सकलकर्म्म
क्षयं कृत्वा चतुर्दशलक्षानिरंतरं सिद्धिमगमत् ततः एकः सर्वार्थसिद्धौ ततो भूयोपि चतुर्दशलक्षा निरंतरं निर्वाणे ततोप्येकः सर्वार्थसिद्धिमहाविमाने
एवं चतुर्दश लक्षांतरिताः सर्वार्थसिद्धावे कैकस्तावद्वक्तव्यौ यावन्त्येकका असंख्येया भवंति ततो भूयश्चतुर्दश लक्षानर पतिना निरंतरनिर्वाणे ततोहौ
सर्वार्थ सिद्धे ततः पुनरपि चतुर्दशलक्षा निरंतर निर्वाणे ततोभूयोपिहौसर्वार्थसिद्धेएवं चतुर्दश लक्षांतरितौ हौहौसर्वार्थसिद्धतावद्वक्तव्यौ यावन्तेपिद्विकर
संख्याअसंख्येया भवंति एवं त्रिकर संख्यादयोपि प्रत्येकमसंख्येयास्तावद्वक्तव्याः यावन्निरंतरं चतुर्दश लक्षानिर्वाणैः ततः पंचाशतसर्वार्थसिद्धे ततोभूयोपि
चतुर्दशलक्षा निर्वाणे ततः पुनरपि पंचाशत्सर्वार्थसिद्धेः एवं पंचाशत्पंचाशत्संख्या अपि चतुर्दश लक्षांतरितास्तावद्वक्तव्या यावन्तेप्यसंख्येया भवंति
उक्तंच चोद्सलक्खासिद्धानिबंदूणेकायहोइसब्बहे एवंकेकट्टाणेपुरिसज्जुगा होतिसंखेज्जा पुणारविचोद्सलक्खा सिद्धानिबंदूणहोविसब्बहे दुगुठाणेवि
असंखापुरिसज्जुगाहोतिनायन्नार जावयलक्खाचोद्ससिद्धान्नासहोतिसब्बहे पन्नासट्टाणेविउपुरिसज्जुगाहोति असंखिज्जा एगुत्तराउठाणासब्बहे
चेवजावपन्नासा एकेकं तरट्टाणेपुरिसज्जुगाहोति अंसेखेज्जा स्थापनाचेयं १४ १४ १४ १४ १४ १५ १४ १४ १४ १४ ततोनंतरं चतुर्दशलक्षानर
पतीनां निरंतरं सर्वार्थसिद्धे एकः सिद्धौभूयः चतुर्दशलक्षाः सर्वार्थे १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० हे एकः सिद्धौ भूयश्चतुर्दशलक्षा

नंदी टी०

४६२

सर्वार्थे एकसिद्धौ एवं चतुर्दशचतुर्दशलक्षान्तरिकैः सिद्धौ तावद्वक्तव्यो यावत्तेष्वेकका असंख्येया भवन्ति ततोभूयोपि चतुर्दशलक्षान्नरपतीनां निरन्तरं सर्वार्थे
 सिद्धौ ततो द्वौ निर्वाणौ ततः पुनरपि चतुर्दशलक्षसर्वार्थसिद्धौ ततो भूयोपि द्वौ निर्वाणौ एवं चतुर्दश चतुर्दशलक्षान्तरितौ द्वौ द्वौ निर्वाणतावद्वक्तव्यो याव
 त्तेष्वेकैक संख्या असंख्येया भवन्ति एवं त्रिकत्रिकसंख्यादयोपि यावत्पञ्चाशत्संख्यास्तुर्दशलक्षान्तरिता सिद्धौ प्रत्येकमसंख्येया वक्तव्याः उक्तं च विषयीयं
 सव्यष्टे चोद्सलकखात निम्नुत्त एगोसव्येवपरिवाडौ पन्नासाजावसिद्धौ स्थापनाचेयं ततः परं हे लक्षे नरपतीनां निरन्तरं निर्वाणततो हिलक्षे नि
 रन्तरं सर्वार्थसिद्धौ १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ततस्त्रिंशोलक्षानिर्वाणततो भूयोपि त्रिंशोलक्षाः सर्वार्थसिद्धेतत्तत्तस्यो लक्षानिर्वाणततः
 पुनरपि चतस्रो १४ १४ १४ १४ १४ १४ १४ १४ १४ लक्षाः सर्वार्थसिद्धे एवं पञ्च पञ्च षट्स्त्रयावदुभय त्वापिसंख्येया असंख्येया लक्षा
 वक्तव्याः आह च तेषां परदुलकखात दोठाणाय समगवच्छन्ति सिवगङ्गा सव्यष्टे हिंङ्गमोतेसिंविहीहोद् १ दोलकवासिद्धौ एदो लक्षानरवद्देण
 सव्यष्टे एवं तिलकखेचत्त पञ्चजावलकखा असंखेज्जा १ स्थापना चेयं १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ततः परंचतस्रश्चित्रां तरंगंडिकास्तद्यथा
 प्रथमा एकादिका एकोत्तरा द्वितीया एकादिकाद्युत्तरा तृतीया एकादिका १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ततः चतुर्थी त्यादिकाद्यादि
 विषमोत्तरा आह च सिवगङ्गा सव्यष्टे हिंचित्तन्तर गंडियाताउचउरो एगाएगुत्तरिया एगाद् विउत्तराविद्वया एगा इतिउत्तरागातिगाद् विसमुत्त
 राचउत्थीत्त तत्प्रथमा भाव्यते प्रथममेकः सिद्धौ ततो द्वौ सर्वार्थसिद्धेतत्तस्यः सिद्धौ ततश्चत्वारः सर्वार्थे ततः पञ्चसिद्धौ ततः षट्सर्वार्थे एवमेकोत्तरया
 वृद्ध्या शिवगतौ सर्वार्थे च तावद्वक्तव्याः यावदुभयत्वाप्यसंख्येया भवन्ति उक्तं च षड्माससिद्धे कोदोच्चिउसव्यष्टोसिद्धं मि तत्तोतिन्निरिंदो सिद्धाचत्तारिहो
 ति सव्यष्टे इयजावअसंखेज्जासिवगति सव्यष्टे सिद्धे हिं स्थापनाचेयं १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ संती द्वितीया भाव्यते ततः ऊर्द्धमेकसिद्धौ त्वयः

नंदी टी०

४८३

सर्वार्थे सिद्धौ ततः पंच सिद्धोत्तम सर्वार्थेतोनवसिद्धौ एकादश २४ ६ ८ १० १२ १४ १६ १८ २० सर्वार्थे ततः त्रयोदश सिद्धौ पंचदश सर्वार्थे एवं
 द्युत्तरया दृष्ट्याशिवगतौ सर्वार्थे च तावद्वक्तव्यं यावदुभयत्राप्य संख्येया भवन्ति उक्तं च तादृशविवक्षितराए सिद्धे कोति त्रिंशोति सव्यद्वे एवं पंच संक्षेपजाव
 असंख्येयादो विति स्थापना चेयं १ ५ ९ १३ १७ २१ २५ संप्रति तृतीयाभाव्यते ततः परमेकः सिद्धौ चत्वार सर्वार्थे ततः सप्त सिद्धौ द
 शसर्वार्थे ततस्त्रयोदशसिद्धौ षोडशस ३ ७ ११ १५ १९ २३ २७ वर्षे एवं त्र्युत्तरया दृष्ट्याशिवगतौ सर्वार्थे च क्रमेण तावद्वसेया यावदुभय त्राप्य
 संख्येयागता भवन्ति उक्तं च एगच उत्तमद सगंजाव असंख्येया होति दोवि सिवगद्व सव्यद्वे होति उत्तराए उनायव्याः स्थापना चेयं संप्रति चतुर्थी भाव्यते
 १ ७ १३ १९ २५ ३१ ३७ ४३ ४९ ५५ साक्षविचित्रां कत सस्या परिज्ञानार्थमुपायः पूर्वाचार्यो दर्शितः इह एकोनविंशत्या
 ४ १० १६ २१ २८ ३४ ४० ४६ ५२ ५८ खिकाजर्द्धाधः परिपाश्यापट्टिकादौ स्थाप्यं ते तत्र प्रथमे त्रिके न किंचिदपि प्रक्षिप्यते द्वितीये
 द्वौ प्रक्षिप्यते तृतीये पंचचतुर्थे नवपंचमे त्रयोदश षष्ठे सप्तदश सप्तमे द्वाविंशति अष्टमे षट्पञ्चमे अष्टौ दशमे द्वादशे एकादशे चतुर्दशे द्वादशे अष्टाविंशति त्रयोदशे
 षट्त्रिंशति चतुर्दशे पंचविंशति पंचदशे एकादशे षोडशे त्रयोविंशति सप्तदशे सप्तचत्वारिंशत् अष्टादशे सप्ततिः एकोनविंशे सप्तसप्ततिः विंशे एकः एकविंशे द्वौ द्वा
 विंशे सप्ताशीतिः त्रयोविंशे एकसप्ततिः चतुर्विंशे द्विषष्टिः पंचविंशे एकोनसप्ततिः षड्विंशे चतुर्विंशतिः सप्तविंशे षट्चत्वारिंशत् अष्टाविंशे शतं एकोनविंशे षड्
 विंशतिः उक्तं च तादृशेति यगाद्विसमुत्तराए अडती संतुति यगठावेडं पटमेन खिड खेवो से से सुद्रुभो भवे खेवो दुगपणन वगंते रससत्तर स दुवी सख्य अष्टव
 वारसच उदसत्तद्व अष्टावी सख्यी सपणुवी सार एकारसते वीसा सीया लासतरिसत्तहत्तरिया इगदुगसत्ता सीई एगत्तरिमेव वट्टी ३ अउणत्तरि च उवी
 साखाया लसयंत हेव वट्टी सा ए एरासिक्खे वातिग अंतं ताजहा कम सो ४ एतेषु च राशिषु प्रक्षिप्तेषु यद्वहति तावंतस्तावंतः क्रमेण सिद्धौ सर्वार्थे चेत्येवं

नंदी टी०

४१४

रूपेणवेदितव्याः तद्यथा त्रयःसिद्धौपंच सर्वार्थे ततः सिद्धावष्टौद्वादश सर्वार्थे ततः षोडश सिद्धौसर्वार्थविंशति ततः पंचविंशति सिद्धौ नव सर्वार्थे तत एकादश सिद्धौपंचदश सर्वार्थे ततः सप्तदशसिद्धौ एकत्रिंशत् सर्वार्थे तत एकोनत्रिंशत्सिद्धौ अष्टाविंशतिः सर्वार्थे ततः चतुर्दश सिद्धौ षड्विंशतिः सर्वार्थे ततः पंचाशत् सिद्धौत्रिंशत्सप्ततिः सर्वार्थे ततोऽशीतिः सिद्धौचत्वारः सर्वार्थे ततः पंचसिद्धौ नवतिः ततश्चतुः सप्ततिःसुक्तोपंचषष्टि सर्वार्थेसिद्धे ततः सिद्धौद्विसप्तति सप्तविंशतिः सर्वार्थे एकोनपंचाशत्सुक्तौ त्व्युत्तरंशतंसर्वार्थे ततः एकोनत्रिंशत्सिद्धौ उक्तंच सिवगदसवद्वे हिं दोदोठाणावि समुत्तरानेया आव अउणती सठाणेगुणती संपुणळ्ळीसाए अत्रजावेत्यादि यावदेकोनत्रिंशतमे स्थाने त्रिकरूपेषड्विंश तो प्रक्षिप्तायामे कोनत्रिंशद्भवति स्थापनाचेयं एवं ह्यादिविष ३ ८ १६ २५ ११ १७ २८ १४ ५० ८० ५७४ ७२ ४८ २८ मोत्तरागंडिका असंख्येयास्वावत् वक्तव्याः यावदजित स्वामिपिताजितशत्रुः समु ५ १२ १० ८ १५ ३१ २८ २६ ७३ ४ ८० ६५ २७ २०२ ० त्वन्नः नवरंपाश्चात्यायां२ गंडिकायांयदंत्यमंक स्थानंतदुत्तरस्यामादि मंद्रष्टव्यं तथा प्रथमायांगंडिकायामादिममंकस्थानं सिद्धौ द्वितीयस्यां सर्वार्थे सिद्धौतृतीयस्यां सिद्धौ चतुर्थ्यांसर्वार्थे एवमसंख्येयास्वपि गंडिकास्वादिसामान्यंकस्थानानि क्रमेणैकांतरितानिश्चि व गतौ सर्वार्थे च वेदितव्यानि एतदेवदिग्भात्व प्रदर्शन तो भाव्यते तत्रप्रथमायां गंडिकायामंत्यमंक स्थानमेकोन त्रिंशत् तत एकोनत्रिंशद्द्वारान्साएकोनत्रिंशत् ऊर्द्धां क्रमेणस्थाप्यते तत्रप्रथमेअंकेनाश्चि प्रक्षेपःद्वितीयादिषुवांकेषु दुगपणनवगंतरेसेत्यादयः क्रमेणप्रक्षेपणीयाराशयः प्रक्षिप्यंते तेषु च प्रक्षिप्तेषु सत्पयत् यत्क्रमेण भवति तावंतसावंतः क्रमेण सिद्धौ सर्वार्थे सिद्धौ सर्वार्थे इत्येवंवेदितव्याः तद्यथा एकोनत्रिंशत्सर्वार्थे सिद्धा वेकत्रिंशत् ततश्चतुस्त्रिंशत्सर्वार्थे सिद्धासिद्धावष्टात्रिंशत्ततोद्विचत्वारिंशत्सर्वार्थे षट्चत्वारिंशत् सिद्धौततःएकपंचाशत्सर्वार्थे पंचत्रिंशत्सिद्धौसप्तत्रिंशत् सर्वार्थे सिद्धावेकचत्वारिंशत्त्रिचत्वारिंशत्सर्वार्थे सप्तपंचाशत्सिद्धौततः पंचपंचाशत्सर्वार्थेचतुः पंचाशत्सिद्धौचत्वारिंशत्सर्वार्थेद्विचत्वारिंशत् सिद्धौसर्वार्थेषट्सप्ततिःसिद्धौ

नंदी टी०

४८५

नवनवतिः षट् उत्तरं शतं सर्वार्थे त्रिंशत् सिद्धौ एकत्रिंशत् सर्वार्थे सिद्धौ षोडशधिकशतं सर्वार्थे शतं सिद्धावेकनवतिः सर्वार्थे दानवतिः त्रिपंचाशत् सिद्धौ पंच सप्ततिः सर्वार्थे सिद्धावेकोनत्रिंशत् पंचपंचाशत सर्वार्थे स्थापना चधधध एषा द्वितीया गंडिका अस्यां च गंडिकायामंत्यमंकं स्थानं पंचपंचाशत् तत्तत्सृतीयस्यां गंडिकाया मिदमेवादिममंकं स्थानं ततः पंचपंचाशदेकोनत्रिंशद्वारान् स्थाप्यते तत्त्रय २८ ३४ ४१ ५१ ३७ ४३ ५५ ४० ७६ १०६ ३१ १०० ८८ १५ ५५ यथेअंकेनास्ति प्रक्षेपो द्वितीयादिषु चांकेषु क्रमेण द्विक पंचन ३१ ३८ ४६ ३५ ४१ ५७ ५४ ५२ ८८ ३० ११६ ८१ ५३ १२८ ० वक्तव्योदशादयः पूर्वोक्तराशयः क्रमेण प्रक्षेपणीयाः प्रक्षिप्यते इह चादिममंकं स्थानं सिद्धौ तत्तत्सु प्रक्षेपणीयेषु राशिषु प्रक्षिप्तेषु सत्ययत् २ क्रमेण भवति तावन्तस्तावन्तं प्रथमादंकादारभ्य सिद्धौ सर्वार्थे इत्येवं क्रमेण वेदितव्याः एवमन्यास्वपि गंडिकासूक्त प्रकारेण भावनीयं उक्तं च विसमुत्तराय पदमा एवमसंख्ये विसमुत्तरानियाः सव्यत्यविशंतिक्वं अक्षरा एआइमंठाणं अउणत्तीसं वाराठावे उं नत्यपदम पक्खे वोसेसे अडवीसाए सव्यत्यदुगाइ उक्खे वो सिवगइ पदमादी

सूत

विविह परियट्ठणाणु ओगे सुएवमाइयाओ गंडियाओ आधविज्जंति पखविज्जंति सेतंगंडियाणुणोगे सेतं अणुओगे ४
सेकिंतं चूलियाओ चूलियाओ आइल्लाणं चउण्हंपुव्वाणं चूलिया सेसाइंपुव्वाइं अचूलियाइ सेतंचूलियाओ दिट्ठिवा

भाषा

भवाने विषे तेह नो अणु० अनुयोग तेयाख्यान ए० तेइम मा० आदि देइने गंडिका अर्थना अधिकार कक्षा आ० सामान्य यकी कक्षा से० तेअथ हिचे कि० कियुं चु० चुलिका तेलहुः अध्ययनः जाणवा आ० जे आदिना धूरला तेपहिला च० चार पु० पुर्वाने विषे से० शेषयाकता दस १० चु० चुलिका रहितके से० तेए चुलिकाना पांचमो भेद जाणवो ५ दि० दृष्टीवाद पूर्व तेहना प० संख्याती सुत्रार्थ नीवांचणी सं० संख्याता अ० उपदेश

नंदी टी०

४६६

एवीआएतहयहोइसव्ये इयएगंतरिवाइं सिवगइसव्यठठाणावे। एवमसंखेज्जा उचित्तंत्तर गंडियासुणेइवा जावजियससुरावा अजियजिणपिया समुपसा४ तथा अमरेत्यदि विविधेषु करिवत्तेडु भवअमरेषु जंइनाभवगस्यते अमरनरतिर्यग् निरयगमनं एवमादिकागंडिका वडव आख्यायंतेसेत्तं गंडियाणुयोगेसोयं गंडिकानुयोगः सेकिन्तमित्यादि अथअमरेषु चूलाइचूलाग्रिखरमुच्यते यथाभेरीचूलाइव चूलाइष्टिवादे परिकर्म्म सुतपूर्वानुयोगोनु कार्य संग्रहयराग्रंथपद्धतयः तथाआहचूर्णिकत् दिट्ठिवाएणं परिकर्म्मसुत्त पुव्याणुयोगेचुलियं नभणियंतं चूलासुभणियंतिअतस्सरिराउ चूलाआदिमानांचतु सर्वापूर्वाणांशेषाणिपूर्वाण्य चूलकानिताएवचूला आदिमानांचतुर्णां पूर्वाणांप्राक्पूर्ववक्तव्यता प्रस्तावेचूलावस्तनीतिभणित्ताआहय चूर्णिकत् ताउयचूलाउआइ सुपुव्याणंउउहंचूलवत्थुभणियाएताअ सर्वस्यापि दृष्टिवादस्यो परिकिलस्यापितास्तथैव उपयंतेततः श्रुतपर्वते चूलाइवराजंतेइति चूलाइत्युक्ताः तथाचोक्तं चूर्णिकतासव्वपरिद्वियापटिज्जति यअतोतेसुयपुव्वय चूलाइव चूलाइति तासांचू चूलानांइय संख्या प्रथम पूर्वसक्ताअतस्सुः द्वितीय पूर्वसक्ताद्वादश तृतीय पूर्वसक्ता अष्टौचतुर्थपूर्वसक्ताइय तथा च पूर्वसक्तासूत्रे चत्तारिदुवाअस अट्ठचेवदस चेव चूलावत्थुणि अइह्माणं च उउहंसेसाणं चूलियानत्थि। सर्वसंख्यया

यस्सणं परित्तावायणा संखिज्जाणुओगदारा संखिज्जावेढा संखिज्जासिलोगा संखिज्जाओनिउजुत्तौओ संखिज्जाओ पडिवत्तौओ संखिज्जाओ संगहणौओ सेणंअंगद्वयाएवारसमेअगे एगेसुयक्खंधे चोइसपुव्वाइं संखिज्जावत्थुसंखिज्जा

विशेष उपदेशः अग्र्यांन३ वषाण४ एवमार अनुयोगहार कत्थाके सं० संख्याता वे० तेहंद रुपगाथा१ सं० संख्याता सि० श्लोक तेगाथादिक सं० संख्याती प० पंकति रुप समासरुप वा० वार सो अ० अंग अ० चउदे पु० पुर्वके सं० संख्याती वस्तुके २५ सं० संख्याती च० चुल तेनाज्जी व० वस्तुके सं० संख्यात

नंदी टी०

४६७

चूलिकाश्चतुस्त्रिंशत् चूलिकाः सेतुं चूलियन्ति अथेताश्चूलिकाः द्विद्विवायस्त्रिणमित्यादिपाठसिद्धं नवरसंख्येजावत्युक्ति संख्येयानिवस्तुनितानि च पंचविंशत्यु
त्तरेद्देशतेकयमितिचेत् इहप्रथमपूर्वेदशवस्तुनि द्वितीयेचतुर्दश तृतीये अष्टौचतुर्थे अष्टादशपंचमेद्वादश षष्ठेद्देशमेषोडशचष्टमेत्रिंशत् नवमेत्रिंशतिः दशमेप
चदश एकादशेद्वादश द्वादशेतयोदश स्रयोदशेत्रिंश चतुर्दशेपंचविंशति तथाच सूत्रप्राक्पूर्ववक्तव्यतायामुक्तं दसचोद्दस अष्टारसवारस दुवेयसूत्रवत्यूणिमोल
सतीसावासापन्नरस अणुप्यवामियं १ बारस एकारसमेतेरसेववत्यूणि तीसापुणतेरसमे चोद्दसमेपणवीसाउ १ सर्वसंख्ययावास्तुनिद्देशते पंचविंशत्यधिके तथा
संख्येयानि चूलावस्तुनितानिच चतुस्त्रिंशत्संख्याकानिसंप्रतमोषतोद्वादशांगाभिधेय मुपदर्शयति इत्येतस्मिन् द्वादशांगेगणिपिटके एतत्पूर्ववदेवव्याख्येयं

सूत्र

चुल्लवत्यू संखिज्जापाङ्गडा संखिज्जापाङ्गडपाङ्गडा संखिज्जाओ पाङ्गडियाओ संखिज्जाओ पाङ्गडपाङ्गडियाओ
संखिज्जाइं पयसहस्साइं पयग्गेणं संखिज्जाअक्खरा अणंतागमा अणंतापज्जवा परिप्तातसा अणंताथावरा सा
सयकडनिवड्ढनिकाइया जिणपसत्ताभावा आप्रविज्जंति पन्नविज्जंति पखविज्जंति दंसिज्जंति निदंसिज्जंति उवदं
सिज्जंति सेएवं आया एवंनाया एवंविस्साया एवं चरणकरणपखवणा आप्रविज्जंति सेतंदिड्ढिवाए १२ इच्चेइयंमिदु
वालसंगेगणिपिडगे अणंताभावा अणंताअभावा अणंताहेऊ अणंताअहेऊ अणंताकारणा अणंताअकारणा

भाषा

सा० एहवा जेपूर्वमाहिला भाव पदार्थ साखताछे तेद्व्यार्थ पणे विच्छेद रचित अने व० वली कड० पर्याय पणेकरी समयर प्रति अन्यथा पणेशाये
तेमाटे निवड्ढ० कृतबंधनकीधाछे नि० सुत्रयकी गुंथ्या हेतु उदाहरण पणे करीने कल्याछे निकाचितकीधाछे आ० सामान्य पणे संक्षेपे करी कल्याछे

नंदी टी०

४६८

अनंताभावाजीवादयः पदार्थाः प्रज्ञप्तादित्योगः तथा अनंताअभावाः सर्वभावानांपररूपण्यासत्वात्त एतानंता अभावा द्रष्टव्याः तथाहि स्वपरसत्ताभावा
भावात्मकं वस्तुतत्त्वं यथा जीवो जीवात्मनाभावरूपोऽजीवात्मना वाभावरूपोऽन्यथा अजीवत्वप्रसंगादत्र वज्रवक्तव्यं तत्सुनोच्यंते ग्रंथगौरवभयादिति तथा
अनंता हेतवः हिनोति गमयति जिज्ञासित धर्म्म विशिष्टमर्थमिति हेतु ते चानंतास्तथाहि वस्तुनोऽनंताधर्म्मास्ते च तत् तत्प्रतिवद्धधर्म्म विशिष्टवस्तुगमका
स्थानंताहेतवो भवंति यथोक्तहेतुप्रतिपक्षभूता अहेतवः तेपिअनंताः तथा अनंतानि कारणानिघटपटादीनां निवर्त्तिकानि मृत्युं उतंत्वादीनि अनंतान्य
कारणानि सर्वेषामपिकारणानां कार्ये तराण्यधिकृत्य अकारणत्वात्तथा जीवाः प्राणिमः अजीवाः परमाणुसूक्ष्मणुकादयः भव्या अनादि पारणामिकासि
द्विगमनं योगताहुक्ताः तद्विपरीता अभव्याः सिद्धाः अपगतमलकर्मकलंकाः असिद्धाः संसारिणा एते सर्वेअनंता प्रज्ञप्ताः इह भव्यार नामानित्यंअभिहिते
पियत्पुनरसिद्धा अनंता इत्यभिहितं तत्सिद्धेभ्यः संसारिणामनंतगुणताख्यापनार्थं संप्रतिद्वादशांगविराधनाराधनाफलं तैकालिकमुपदर्शयति इच्छे इयं

सूत्र

अणंताजीवा अणंता अजीवा अणंता भवसिद्धिया अणंता अभवसिद्धिया अणंतासिद्धा अणंता असिद्धा पन्नस्ता संग
हणौगाहा भावमभावा हेऊमहेऊ कारणमकारणेचेव जीवा जीवा भवियमभवियासिद्धा असिद्धाय १ इच्छेइयंदुवा

भाषा

विस्तार करीने विशेष प०नामभेदेने जणावेकरी२ हं०उपमाकरी से०तेएदि०इष्टिवाद्द्वार मोअंगजाणवो अ०जीवादिक पदार्थना अने अ०अनंताअहेतु
नोलक्षणअ०अनंताकारणतेअ०अनंताअकारणतेजिमअ०अनंता जीवकेअ०अनंताअजीवकेअ०अनंताभव सिद्धीयाजीवकेअ०अनंताअ०अभवसिद्धिया
जीवतेहनोअ० अनंतासिद्धके अ०अनंता असिद्धके प०भगवन्त परया सं०सर्वजी संग्रह अर्थगाथाकहेके अ०अनंताजीव अ०आग्यावि० विराधी खंडीने

नंदी टी०

४६६

मित्यादि इत्येतत् द्वादशांग गणिपिटकमतीते काले अनन्ता जीवा आश्रया यथोक्त परिपालनाभावतो विराध्य चतुरंतसंसारं कं तारं विविधशरीर मानसानेकदुःखविटपिस्तत सहस्रदुस्तरं भवग्नहृषं अणुपरियट्टिंसु अमुपराट्टत्तवत आसम् इह द्वादशांगसूत्रार्थो भयभेदेन त्रिविधं द्वादशांगमेव च आश्रयने जंतुगणो हितवृत्तौ यथा सा आश्रयतिव्युत्पत्ते ततश्चाज्ञापि त्रिविधा तद्यथा सूत्रज्ञार्थज्ञा उभया जीवा संप्रत्यसूत्रामो ज्ञानां विराधनाच्चिंत्यते तत्र यदाभिनिवेशवशतो सूत्रं अन्येर्था पठति तदा सूत्रज्ञविराधना साच यथा जमालिप्रभृतीनां यदात्वभिनिवेशवशतान्यथा द्वादशांगार्थं प्ररूपयति तदा सूत्रज्ञाविराधना साच यथा जमालिप्रभृतां यदात्वभिनिवेशवशतो अन्यथा द्वादशांगार्थं प्ररूपयति तदार्थाज्ञाविराधना साच गोष्टामाहिलादीनामव सेया यदा पुनरभिनिवेशरश्म अद्वाविहीनतया हास्यादितोवा द्वादशांगस्य सूत्रमर्थं च विकुट्टयति तदा उभयथाज्ञाविराधनादीर्घं संसारिणामभय्यां नांवानेकेषां विज्ञेया अथवा पंचविधाचारपरिपालनशीलस्य परोपकारकरणैकरतस्य गुरुहितोपदेश वचनमज्ञातोमन्यथा समाचरन्परमार्थतो द्वादशांग विराधयति तथा चाह चूर्णिकृत अहवा आणत्तिपंचविद्यायारायरणशीलस्य गुरुणेहितोवएसवयणं आणातमन्त्रहा आयरंतेण पणिपडिगंविराह्यं भवति तदेवमतीतेकालेविराधना फलमुपदर्श्यते संप्रतिवर्त्तमानकाले दर्शयति इहो इवमित्यादि सुगमंनवरं परिज्ञा इति परिमितानत्वनन्ता असंख्येया वा

सूत्र

लसंगं गणिपिडगंतीएकाले अणन्ताजीवा आणाए विराहित्ता चाउरंत संसारकंतारं अणुपरियट्टिंसु इहो इयं दुवा लसंगं गणिपिडगं पडुप्पसकाले परिज्ञाजीवा आणाए विराहित्ता चाउरंत संसारकंतारं अणुपरि यट्टंति इहो इयं

भाषा

तेजिम जिन भापित सूत्रविपरीत परपे जमालीवत् तेगुरुनी आग्याथी विपरीत भावनी परपणाकरे तिम इज अर्थविपरीत पणेभावता गोष्टामाहिलादि

नंदी टी०

५००

वत्तं मानकालचिंतायातिराधिकमनुव्याणां संख्येयत्वात् अणुपरियट्ठंति अणुपरावर्त्तंते भ्रमंतीत्यर्थः भविष्यति कालेविराधनाफलमुपदर्शयति इच्छेइयमित्यादि इदमपि पाठसिद्धं नवरं परिवट्ठिस्संति अणुपरावर्त्तंतीत्यर्थः तदेवराधनाफलं त्वैकालमुपदर्श्यः संप्रत्याराधनाफलं त्वैकालमुपदर्शयति इच्छे इयमित्यादि सुगमं नवरं वद्वद्वसुतिव्यतिक्रांतवतः संसारकांतारमुल्लंघ्यमुक्तिमवाप्ता इत्यर्थः वद्वद्वयंतिव्युत्क्रामंति वद्वद्वयंतिव्यतिक्रमिष्यंति एतच्चत्वेकालिकविराधनाफलं च द्वादशांगस्य सदवस्थावित्ते सति युज्यते नान्यथा ततः सदावस्थावित्त्वं तस्याच्च इच्छेयमित्यादि इत्येतत् द्वादशांगगणिपिटकं

सूत्र

दुवालसंगंगणिपिडगं अणागएकाले अणंताजीवा आणाए विराहित्ता चाउरंतं संसारकंतारं अणुपरि यट्ठिस्संति इच्छेइयं दुवालसंगंगणिपिडगं तीएकाले अणंताजीवा आणाए आराहित्ताचाउरंतं संसारकंतारं वीद्वद्वसु इच्छेइयं दुवालसंगंगणिपिडगं पडुप्पसुक्काले परिताजीवा आणाए आराहित्ता चाउरंतं संसारकंतारं वीयंवयंति इच्छेइयं दुवालसंगंगणिपिडगं अणागएकाले अणंताजीवा आणाए आराहित्ता चाउरंतं संसारकंतारं वीद्वद्वसुंति

भाषा

वत् चा० चारअन्तहेहडाके अ० परिभमण कस्य पूर्वभमताज्जवा१ इ० १२ अंग१ ग० अ० अनागत आवतेकाले अ० अन्तताजीवजीन भाषित चा० आग्या विराधीने च्या० चारिगति रूपसं० संसारकंतार तेअटवीने अ० परिभमण करस्येइ इ० एहीज प्रत्यक्ष दु० द्वादसांगी १२ अंग ग० आचार्य नीपि० रत्नानी पेटी समानके अ० अनन्ताजीव१ आ० आराधी च० चारगति रूप संसार वी० पारपासता ज्जवा पारपास्या१ इ० एहीज प्रत्यक्ष दु० १२ अंग० आचार्यनी रत्नानीपेटी समानके प० वर्त्तमान काले प० संख्याता जीव अ० तिथंकर देवनी इ० प्रत्यक्ष१ दु० १२ अंग१ ग० आचार्यनी पेटी अ०

नंदी टी०

५०१

न कदाचिन्नासीत्सर्वदेवा सीदितिभावः अनादित्वात्तथा न कदाचिन्म भवति सर्वदैव वर्त्तमानचिंतायां भवतीति भावः सदैवभावात्तथा न कदाचिन्म भविष्यति किंतु भविष्यचिंतायां सदैव भविष्यतीति प्रतिपत्तव्यं अपर्यवसितत्वान्नदेवं कालत्रयं चिंतायानास्ति प्रतिषेधं विधाय संप्रत्यस्तित्वं प्रतिपादयति भुविंच इत्यादि अभूत भवति भविष्यति वेत्त्येवं त्रिकालवस्थायिभ्रुवं मेषादिवभ्रुवत्वादेवजीवादिषु पदार्थेषु प्रतिपादकत्वेन नियतं पंचास्तिकायेषु लोकवचनवलि यतत्वादेवच शास्त्रं शास्त्रज्ञाव न स्वभावं शास्त्रतत्वादेव च सततं गंगासिंधु प्रवाहं पृष्ठतावपि पोंडरीकच्छद इवचानादि प्रदानेष्वन्यं नास्त्यन्योऽस्यीत्यन्यं अन्नवित्वादेवसाध्यमानुषोत्तरादृहिः समुद्रवदव्ययित्वादेव सदैव प्रमाणेऽवस्थितं जंबूद्वीपादिवत् एवंच सदावस्थानेन चिंत्यमानं नित्यमाकाशवत्

सूत्र

इच्छेइयं दुवालसंगंगणि पिडगं न कयाइं नासौ न कयाइं नभवइ नकयाइं नभविस्सइ भुविंच भवइयभविस्सइ धुवेनियए सासएअक्खए अव्वएअवट्टिए निच्चेसेजहानामए पंचअत्थि काएनकयाइं नासौ नकयाइ नत्थिनकयाइ नभविस्सइ भुविंच भवइयभविस्सइय धुवेनियएसासए अक्खएअव्वए अवट्टिएनिच्चे एवामेवदुवाल संगेगणिपिडगेनकयाइं नासौ नकयाइनत्थि

भाषा

अनागतकाल अ० अनन्ताजीव आ० आज्ञातिर्थंकरनी अ० आराधीने चा० आरगति संसार रूपक० कंतार वी० अतिकमी उलंधीपार उतरे ३ भ० आगेए १२ अंगसदाहोस्ये एतले विड्काले सदापामी धु० निश्चलके ने० सर्वखेत सा० सदाभावनासास्त्रताके पांच अस्तिकायवत् अ० क्षयनही पद्मद्रुहनी परि तेअक्षय घटे नही तेगंगासिंधु नदीना प्रवाहनी परिक्षय नही कदे खूटस्ये नही अ० अवस्थितके जंबूद्वीपनी परेवली अ० अवस्थितके जंबूद्वीपनी परे नि० सदेववर्त्तता नित्यके से० तेज० यथा दृष्टान्ते नामे इति संभावनाइ तेदेखाडीयेके पं० पांच अस्तिकाय धर्मास्तिकायादिक न०

नंदी टी०

५०२

सूत्र

भाषा

सांप्रतमत्तै वदष्टांतमाह सेजज्ञानामए इत्यादि तद्यथा नामपंचास्तिकाया धर्मास्तिकायादयः न कदाचिन्नासीदित्यादि पुञ्जवदेवमेवेत्यादि निगममं निगद
सिद्धं सेसमासतो इत्यादि तद्वायांगसमासतश्चतुर्विध प्रज्ञप्तं तद्यथाद्रव्यतः क्षेत्रतः कालतो भावतश्च तत्र द्रव्यतोयमिति वाक्यालंकारे श्रुतज्ञानी उपयुक्तः
सर्वद्रव्याणि जानाति पश्यति अत्राह ननु पश्यतीति कथं नहि श्रुतज्ञानी श्रुतज्ञानज्ञेयानि सकलानि वस्तूनि पश्यति नैपदोष उपमाया अत्र विवक्षित
पश्चात् पश्यतीवर पश्यति तथाहि मेवादीन्पदार्थान दृष्टानप्यावीर्यं शिष्येभ्य आलिख्य दर्शयति ततस्तेषां श्रोतृणां एवं बुद्धिरूप जायते भगवानेष गणीसाक्षा
त्पश्यन्निवद्याचष्टे एवं ज्ञेयादिष्वपि भावनीयं ततो न कश्चिदोषः अन्ये तु न पश्यतीति पठन्ति तत्र चोद्यस्यानवकाश एव श्रुतज्ञानीवेहाभिन्न दशपूर्वधरादि

नकथादून भविस्सइ भुविंचभवइय भविस्सइय धुवेनियए सासएअक्खए अक्खएअवट्ठिएनिच्चे सेसमासओचउव्विहे पणत्ते
तंजहा दव्वओखेत्तओ कालओभावओ तत्थदव्वओणंउवउत्ते सुयनाणीसव्वदव्वाइ जाणइपासइखेत्तओणंउवउत्ते सुयना

अतीतकाले एहवो कदे न ऊवो तेकिवार अस्तिकाय न ऊती इम नही न० वर्त्तमान काल एहवो न० नऊवे न० आगले एहवो काल किवारे भु० एह
पंचास्तिकाय भ० वर्त्तमानकाले भ० आगले इकाल होखे धु० निखलके मेरुनिपरे नि० सर्वखेत्त आशी सा० सदाभाव सास्वताके पंच अस्तिकायनी
परे अ० एहपदार्थ अ० अविनासिजे अ० अवस्थितके नि० सदासर्वदा वर्त्तता नित्यके इ० द्वादसांगी १२ अंग ग० आचार्यनी न० अतीतकाले न० वर्त्त
मान न० नही ऊवे न० आगे एहवोकालइकदेकिवारे होइखेन हीजे १२ अंग नही होखे भु० ऊता पूर्व भ० हिवडाके भ० आगले काले होखे धु० निख
लके नि० सर्वखेत्त आशी सा० सास्वताके सर्व द्रव्य कृणजाणे देखेतीर्थ करउत्तर कहेके जेगोतमचउदेपूर्वधरके ते श्रुतज्ञानने उपयोगकरीने जाणे देखे

नंदी टी०

५०३

श्रुतकेवली परिगृह्यतो तस्यैव नियमतः श्रुतज्ञानश्लेष्म सर्वद्रव्यादि परिज्ञानसंभवात्तदारतस्तुये श्रुतज्ञानिनस्ते सर्वद्रव्यादि परिज्ञानाभजनीयाः केचित्सर्व
द्रव्यादि जानन्ति केचिन्नेतिभावः इत्थं भूताच भजनामिति वैचित्थाद्देदित्या आह च चूर्णित आरघ्योपुष्पजैस्तुयनाणीते सम्यक्त्वनापसणीसुभद्रया
साय भयणाम इविसेसतो जाणियवन्ति संप्रतिसंग्रहगायामाह गतार्थानवरं सप्ताप्येतेपक्षाः संप्रतिपक्षास्तेचेवमक्षरश्रुतमनक्षरश्रुतगमित्यादि इदं च श्रुत
ज्ञानं सर्वातिशायिरत्नकल्पं प्राधागुर्वधीनं च ततो विनेयजनानुग्रहार्थं यो यथा चाखलाभेस्तत्तथा दर्शयती आगमेत्यादि आश्रयभिविधिना सकलश्रुतविषय
व्याप्तिरूपेण मर्यादया वा यथा वस्थित प्ररूपणा रूपयागम्यते परिच्छिद्यंते अर्थाये न स आगमः सचैवं व्युत्पत्त्या अवधिकेवलादिलक्षणोपि भवति
ततस्तद्यवच्छेदार्थं विशेषणांतरमाह शास्त्रेति शिष्येते अनेनेति शास्त्रं आगमशास्त्रमागमशास्त्रं आगमग्रहणेन पठितंवादि कुशास्त्रव्यवच्छेदः तेषां यथा

सूत्र

शौसर्वंखेत्तं जाणइपासइकालओणंउवउत्ते सुयनाणीसर्वंकालंजाणइपासइ भावओणंसुयनाणीउवउत्ते सब्बभावेजाण
इपासइएचउदसपुब्बा लोगालोगंमि सब्बभावाणं दव्वगुणखित्तपज्जवजहत्यभावओवदंसगत्ति संगहगाहा अव्वर
ससौसम्मां साइयंखलुसपज्जवसियंचगमित्यं अंगपविट्ठं सत्तविणए सपडिक्खत्ताः आगमसत्थगहणं जंबुद्विगुणेहिं अट्ठहिं

भाषा

खे० क्षेत्रधकी उ० उपयोगे सु० ते श्रुतज्ञानीज्ञाने करीने स० सर्वक्षेत्रने जा० जाणे पा० देखे का० कालयकी उ० उपयोग सहित१ स० सर्वकाल जा० जाणे
पा० देखे३ भा० भावयकी उपयोगे करी सु० श्रुत ज्ञानी स० सर्वभाव जा० जाणे पा० देखे४ गार्थार्थ कहेके अक्षर श्रुत१ सं० संगिश्रुत२ सम्यक् श्रुत सा० सादि
श्रुत ख० निचे स० अंत सहित श्रुत५ ग० गमिकई अं० अंग प्रविष्ट श्रुतग्यान० स० एहवा सात भेद कहेता तेहनावली सात प्रतिपक्ष सहितके एवं १४

नंदी टी०

५०४

वस्थितार्थे प्रकाशना भावतो नाममत्वात् आगमशास्त्रस्य ग्रहणमागमशास्त्रग्रहणं यद्वबुद्धिगुणैवक्षमाणैः कारणभूतैरष्टभिर्दृष्टं तदेवग्रहणं श्रुतज्ञानस्य
 स्थाभं ब्रूवते पूर्वेषु विशारदाः विपश्चितः धीराव्रत परिपालनेस्थिरा किं मुक्तं भवति यदेव जिन प्रणीत प्रवचनार्थं परिज्ञानं तदेव परमार्थतः श्रुतज्ञानं न
 शेषमिति बुद्धिगुणैरष्टभिरित्युक्तं ततस्तानेव बुद्धिगुणेनाहसुसू स इत्यादि पूर्वतावतश्रुतग्रूपते विनययुक्तागुरुवदनारविंदाद्विनि गच्छद्वचनं श्रोतुमिच्छति
 यत्र शक्तितं भवति तत्र भूयोपि विनयनन्वतया वचसा गुरुमनः प्रल्लादयन्ष्टच्छति षष्ठेच सति यतगुरुः कथयति तत्सम्यक् व्यपक्षेपण परिहारेण सावधान
 षडणोति श्रुत्वा चार्यरूपतया गृह्णाति गृहीत्वा चेहते पूर्वापराविरोधेन पर्यालोचयति च शब्दः समुच्चयार्थः अपिशब्दः पर्यालोचयन् किंचित्स्वबुद्ध्याउत्प्रे
 च्यते इति सूत्रार्थः ततः पर्यालोचनानंतरंमपोहते एवमेतद्यदिदिष्टमाचार्येण नान्वयेत्यवधारयति ततस्तमर्थं निश्चितं स्वचेतसि संस्मृत्यभावार्थं सम्यग्धा

विदिष्टं विंतिसुयनाणलंभं तं पुञ्जविसारयाधोरा २ सुसूसद् पडिपुच्छइ सुणेइ गिरुहइय ईहएवावि तत्तो अपोहएवा

सूत्र

भाषा

भेद कक्षा। आ० आगमनी विधिना जे सकल श्रुतनी विषयनी व्याप्तिरूप जेमर्यादानीपरपणारूप जेपरिच्छेज्ज जे तेआचार्यना नयरूप तेआगम तेसिद्धां
 तना स० अन्यशास्त्रना अर्थनो ग्र० ग्रहवोक्के तेज० जेसर्व बुद्धिकरी गु० आठ गुणी करीने अ० अर्थ वि० विशेषकरी दि० दिठातीर्थं करे वि० बोलिवे
 करी कहे तेसु० सर्वजायगतना भावना लाभे। त० तेपु० १४ पूर्वभणवाने विषे वि० पंडितडाहोक्के धी० धीर्यने विषेभणो२ सु० शिष्य गुरुकहेथी सिद्धांत
 लेहणार ऊतो सेवाकरे भक्त विनय सहित एकाग्रचित्त गुरुना मुख वाक्ययीनी कल्वा सांभलवाक्के एक गुण प० संदेह उपने छते विनयत्य ऊतोक्के सु०
 जेगुरु संदेहनो अर्थ संदेह टालवा भणी कहे तेसावधान पणे सांभले३ गि० अने जेगुरु संदेह टालिवा जे अर्थ कहियो तेरुडिपरिग्रहे४ इ० अने तेअर्थ

नंदी टी०

५०५

रयति करोतिच सम्यक्प्रवृत्त मनुष्ठानं यथोक्तानुष्ठानमपि श्रुतज्ञानप्राप्तिहेतुः तदावरणकर्मक्षयोपशमनिमित्तत्वात्तदेवं गुणव्याख्याताःसंप्रति यत श्रुतवृत्ते
इत्युक्तं तत्र अवगणवि माह स्वयमित्यादि स्वकमिति प्रथमतो स्वकं शृणुयात्किं सुक्तं भवति प्रथमं अवगणे संयत गावःदस्त्रीमासीत्ततोद्वितीये अवगणे
कारं दद्याद्वन्दनं कुर्यादित्यर्थः ततः तृतीयेवाढकारंकुर्याद्वाढमेवं एतन्नाम्यमिति ततश्चतुर्थे अवगणे तु मृहीता पूर्वापरसूत्राभिप्रायो मनाक्यति पृच्छं कुर्यात्
कथमे तदिति पंचमेमिमांस प्रमाणजिज्ञासां कुर्यादितिभावः षष्ठ्यावगणे तदुत्तरोत्तरगुणप्रसंगः पारममनं चास्यामेवेति ततः सप्तमे अवगणे विनिष्टागुरु
वदनुसाधने एवं सप्तमे अवगणे इति भावः एवं तावत् अवगणविधिरुक्तः संप्रति व्याख्यानमभिधित्वाह सुत्तत्थो इत्यादि प्रथमानुवोगसूत्रार्थः प्रतिपादन
परः खलु शब्दएवकारार्थः सचावधारणे ततो यमर्थः गुरुणा प्रथमनुवोगः सूत्रार्थाभिधानलक्षण एव कर्त्तव्यः माभूत्प्राथमिकविनेयानां मतिमोह

सूत्र

धारेइकरेइवा समं ३ मयंङ्कारंवावा ढक्कारपडिपुच्छवौमंसातत्तो पसंगपरायणं च परिनिष्ठसत्तमए ४ सुत्तत्थो

भाषा

वली२ पूर्वपर अविरुद्ध पणु जोरुं त० तिवारे पळे तेजे अ० अर्थ आचार्य कहे तेमज तहत्तिकरी ग्रहे पणि अन्यथा नही मांने तथा तेअर्थ विचारीने निश्चय
करे धा० निश्चयार्थ करीनेधारे एतले नवीहइ७ सुगुणक० पळे जे अनुष्ठान जेणी विधेकरिवो छइ तेसमोकारीने सम्यक् प्रकार श्रुतग्यान पामवानो
अनुष्ठान तेजेहवो शास्त्र बोल्थो तेहवो करेइ सु० पहिलुं जिवारे शिष्य गुरु कने अर्थ सांभले तिवारे विनेपूर्वक संकुचित शरीर पूर्वक
स्वकपणे मौल्य अवलंबित अर्थ अणवोलतोथको सांभले १० कोई एक बली पवि० संदेइ उपज्यैकते जे० पूळे एइ किमळे वी० तेहिज अर्थ
हीयास्युं विचारे विचारणा करेपू त० तिवार पळे सं० तेहनो तत्पर पणे पारगामीयाई तथासं० उत्तर गुणनो प्रसंग होइ प० एहनो पार होइ २६

नंदी टी०

५०६

द्वितीयोऽनुयोगः सूत्रस्य शिकनिर्युक्तिमिश्रितो भणितस्तीर्थकरणधरैः सूत्रस्य शिकनिर्युक्तिमिश्रितं द्वितीयमनुयोगं गुरुर्वदध्यादित्याख्यात तौर्धकरणधरै रितिभावः तृतीयश्चानुयोगोऽनिरविशेषः प्रशक्तानुप्रशक्त प्रतिपादनलक्षणः इत्येष उक्तलक्षणो विधिर्भवत्यनुयोगे व्याख्यातां आह परिनिष्ठा सप्तमे इत्युक्तं तत्र चानुयोग प्रकारा तदेतत्कथं उच्यते तत्राणामनुयोगानामप्यतमेन केनचित्प्रकारेण भूयो मोनेन भाव्य सप्तवाराश्रयणकार्या ततोऽनकश्चिद्दोषः अथवा किंचि न्मंदमतिविनेयमधिकृत्य तदुक्तं द्रष्टव्यं न पुनरेष एव सर्वत्र श्रवणविधि नियमः तु षट्तिज्ञानविनेयानां सत्कृत् श्रवणत एवाशेषग्रहण दर्शनादिति कृतं प्रसंगेन सेत्तमित्यादि तदेतत् श्रुतज्ञानं तदेतत्परोक्षमिति नंद्यध्ययनं पूर्णं प्रकाशितं येन विषमभावार्थं तस्मै श्री चूर्णिकृते नमोस्तु विदुषे परोपकृते मध्ये समस्तभूयैत्यं यसोऽयस्याभिवर्द्धते तस्मै श्रीहरिभद्राय नमः टीका विधायिने पूर्वावृत्तिर्वाचूस्मि रपि स्यान् मंदमेधसां योग्या अभावा देहतेषां सुपकृतये यन्न एष

सूत्र

खलुपठमो वीओ निज्जुत्तौमौसओ भणिओ तइओय निरवसेसो एसविहीहोइ अणुओगोपू सेतं अंगपविद्धं सेतं सुय नाणं सेतं परोक्खनाणं सेतं नंदौसअत्ता सेकिंतं अणुणा अणुणाछविहा पसत्ता तंजहा नामाणुणा १ ठवणाणुणा २

भाषा

प० गुरुनें परिवारे तेजिम गुरुइ कह्या सुवार्थ तिभ पूछणहार शिष्यादिक प्रते तेपुण तिभज कहे ७ एतले शिष्यने सांभलिवानी विधकहि ७ सु० प्रथमतो गुरु सु० सुत्र अ० अर्थनो शब्दार्थ कच्चिवो ओतानी असमर्थाइ तेभणी तेकिम पहिलुं सुवनो अर्थ अक्षरार्थमात्र निरतो प्रकाशे तिहां विशेष कांईनकरे जेहने जेविषेध वषाणतां शिष्यनी बुद्धिसुदधाइ तिवारे गुरु शिष्य प्रते निर्युक्ति सहित विशेष करी सुत्र वषाणे त० त्रीओ अनुयोगते नि० विशेष सहित पणे सर्व अर्थनो विस्तार कहे सुत्र थोडा ए० एहवी वि० विधिकरीने हो० होइ अ० अनुयोग तेव्याख्यानः से० तेएतले श्रुतग्यांननो स्वरूपवषाण्यो

नंदी टी०

५००

सूत्र

भाषा

सूत्रः बह्वर्थमल्पशब्दं नंद्यध्ययनं विदुष्वेता कुशलं यदिवा मलयगिरिणा सिद्धिं तेनाश्रुतां लोकः अर्हतो मंगलं मेस्युः सिद्धाश्चममंगलं साधवो मंगलं
सम्यक् जैनो धर्मश्चमंगलं इति श्रीमलयगिरि विरचितानंद्यध्ययन टीका समाप्ताः

द्व्याणुस्मा३ खेत्ताणुस्मा ४ कालाणुस्मा ५ भावाणुस्मा ६ सेकितं नामाणुस्मा जस्सणं जीवस्सवा अजीवस्सवा जीवाणं
वा अजीवाणंवा तदुभयस्सवा तदुभयाणुवा अणुस्सत्तिनामं कौरइ सेतं नामाणुस्मा सेकितं ठवणाणुस्मा जस्सं कट्ट
कस्मेवा पोत्थकस्मेवा लिप्पकस्मेवा चित्तकस्मेवा गंथिस्मेवा वेढमेवा पूरिमेवा संधाइमेवा अक्खेवा वराडएवा एगो
वा अणेगोवा सम्भावद्ववणाएवा असम्भावद्ववणाएवा अणुस्सत्तिद्ववणाद्विक्कइ सेतं ठवणाणुस्मा नामठवणाणं कोपइवि

तेए अंगप्रविटः से० तेए प० परोक्षग्यानना भेदः से० इति श्रुत पर्याय अर्थ संपूर्णः से० तेकुण जी० अनताजीव अ० अजीवनो वा० अथवा त० घणा
जीवानो से० तेएनामाणुस्मा नो विचार जाणवो से० तेकिं० कुणइ० स्थापनोर ज० जे० काटकर्म पो० पोधीलिपीले० रंमादिकनालेपकर्म करवानो
चि० चित्तामचादि गं० गुथिवानो वे० वीटिन वस्तुवानो पु० सालामध्ये सं० नालना विचार अ० संखनो व० कउडाना विचार ए० एक वस्तु अ० अनेक
वस्तु सेतं० ते एथापनाणुस्मा नाम ० नामस्थापनां मे० क्वा विशेष ना० नामके तोआ० जावजीवकाललगे द्वा० स्थापना इ० योडैकाललगेहो० होइ आ०
जावजीव लगे सेकितं द० द्रव्य अनुग्यादो प्रकारेप्रकृपणकरी आ० आगमयकीनो आगमयकी सेकितं आ० आगमयकी द्रव्यानुग्या ज० जिणे अ० अनुग्या
एहवु पदसोषे विचारे द्वि० स्थिररहे जि० परिचित कस्सो ना० आपणानाम सरीषु कीधुंके तथा धो० समानघोष अ० एक अखरहीणेनही अ० घणाधान्य
एकट्टानी परि माहि अक्षर गाडेनही अ० आगला सरीषो नवोजोडी मांहि भेलेनही अ० आगला प० प्रतिपूर्ण तेइने घोष्युं० बालकनी परिकेतलो

नंदी सू०

५०८

भाषा

सेसो नामआवकहियं ठवणाइत्तिरियावाहुज्जा आवकहियावा सेकिंतं दब्बाणूसा दब्बाणूणा दूविहा प्रसत्ता तंजहा
 आगमओय नो आगमओय सेकिंतं आगमओ दब्बाणूसा आगमओ दब्बाणूसा जस्सणं अणूसाप्रयं सिक्खियं ठियं
 जियंमियं परिजियं नामसमं घोससमं अहौणक्खरं अणञ्चक्खरं अव्वाइइक्खरं अक्खलियं अभिलियं अब्बिच्चामेलियं
 पडिपुसं पडिपुसघोसं कंठोद्विप्पमुक्कं गुरुवायणोवगयं सेणं तत्थवायणाए पुच्छणाए परियद्वणाए धम्मकहाए नो अणू
 पेहाए कम्हा अणुवओगो दब्बमित्तिकट्टु नेगमस्स एगे अणुवउत्ते आगमओ इक्कादब्बाणूसा दुस्सिअणुवउत्ता आग
 मओ दुस्सिदब्बाणूसाओ तिस्सिअणुवओत्ता आगमओ तिणिदब्बाणूसाओ एवं जावइया अणुवओत्ताओ तावइयाओ

नहीकहो गु० नथी सांभल्यो तेगुरु कम्हेंवांचोने भण्यु पणिकोइकारणे तथा सरुपधी से० तेपद त० तिहां वा० गुरुपास वाचनाइ करी
 हुक्त प० फेरीने गुरुनें पुछै ध० धर्मकथाने नो० नकरे अर्थनी क० तेकेणेकारणे द० द्रव्य श्रुतक० कहिये तेजेतल्यु उपयोग आवे ने०
 नेगम नयनेमतइ आ० ते आगमना ज्ञानयकी दो० छेजे उपयोगरहित आ० आगमज्ञान आश्री ति० त्रिण जणा उपयोग रहित आ०
 आगम ग्यानयकी ए० इम इणि प्रकारः अ० जितना उपयोग रहित ता० तेतलाज द० द्रव्य अनुग्या ए० इम इणी परै व० व्यवहार
 नयसुंमतपिण जाणवो सं० संग्रह नयने अ० अनेक घणा उ० उपयोग अ० सु० एतते भेदे घणा भेदे विद्धने नशाके एतत् पृथक्
 घणा जो द्रव्यनो विचार करे तो पणि वल्लवचन वास्तै एकहीजमाने एकहीज वाळे ति० त्रिण ते स० शब्दनय समभिद्वदनय एवं
 भूतनय ३ तीननयनो मत जाणो४ जा० जाणो उ० उपयोग अ० अण उपयोग इइ जे० जेजाणो न० नहुवे से०तेए आ० आगमग्यान

નંદી સ્ત્ર.

૫૦૨

દ્વાણુસાઓ એવામેવવહારસ્સવિ સંગહસ્સ એગોવા અગેગોવા અણુવહત્તોવા અણુવહોત્તાવા દ્વાણુસાવા દ્વાણુ
સાઓ સાએગા દ્વાણુસા હજ્જુસુયસ્સ એગે અણુવહત્તે આગમઓ એગા દ્વાણુસા પુહત્તનેચ્છદ્ધ ત્તિણ્હં સદ્દનયાણં
જાણદ્ધઅણુવહોત્તે અવત્થૂકહ્માજદ્ધજાણે અણુવહત્તે ન ભવદ્ધ સેતં આગમઓ દ્વાણુસા સેકિતં નોઆગમઓ દ્વાણુ
સા નોઆગમઓદ્વાણુસા તિવિહા પસ્યતા તંજહા જાણગસરોરદ્વાણુસા ભવિય સરોરદ્વાણુસા જાણગસરોર ભવિ
યસરોરવદ્ધરિત્તાદ્વાણુસા સેકિતં જાણગસરોરદ્વાણુસા જાણગસરોરદ્વાણુસા અણુસન્તિ પયત્થાહિગારજાણગસ
સં સરોરં વવગયચ્ચુચ્ચવિયચ્ચત્તદેહં જીવવિપ્પજઠં સિદ્ધાગયંવા સંધારગયંવા નિસીહિયાગયંવા સિદ્ધિસિલાગયંવા અં

દ૦ દ્રવ્ય અનુજ્ઞા સે૦ તેકુણ નો૦ આગમ વિના દ૦ દ્રવ્યનો વિચાર જા૦ જાણણહારુ સ૦ સરીરહ્ને મ૦ જાણણહાર હોસીતેહુર જા૦ જાણણહાર૧
મ૦ મજણણહાર૨ દ૦ એવેથી વિપરીત સે૦ અ૦ અનુજ્ઞા એહવુ જા૦ તેવિચારના જ૦ જેણે શરીર વ૦ ચેતના જીવેકરી જી૦ આયુષાને જીવે સિ૦ શરીર
પ્રમાણ: સં૦ સંધારો અઢીહસ નિ૦ વેસવાને૨ સ૦ સરીરને સ૦ સમુદાદકરી અ૦ અનુજ્ઞાતે આ૦ સામાન્ય પળે કહ્યો પ૦ વિશેષ પળેકહ્યો વિચાર પ૦
પ્રક્રયો નામાદિક ભેદકરીને દ૦ દેશાદ્યો નિ૦ હેતુ દૃષ્ટાંતિકરીને દેશાદ્ય હ૦ નિશ્ચય કરી વિશેષ ઉપદિસ્યુ દેશાદ્ય જ૦ જિમકો૦ કિસ્યે દૃષ્ટાંતે અ૦
એહ દૃષ્ટનો કુ૦ કુંભવડો આપ હૃતો એહમાંહિ હૃતું અ૦ એમધુતે સહતનો કુ૦ થોડો હૃતો તિમ જાણે સે૦ તેજા૦ જાણગ શરીરના દ્રવ્યનો વિચાર
જાકહી જે૦ જેકોદ્ જી૦ જીવ જો૦ જોનિકરીને જન્મ્યું નિ૦ જન્મ સમયની કલ્પહ ૫૦ એણેજ ચે૦ નિશ્ચદ્ધ સ૦ સરીરને સ૦ સમુદાદ પુત્તલ આ૦ આદી

આષા

નંદી સ્ત્રૃં

૫૧૦

ભાષા

હોણં દમેણં સરોરસસુસ્રણં અણુસ્રુત્તિ પયં આઘવિયં પન્નવિયં પઠ્ઠવિયં દંસિયં નિદંસિયં ઉવદંસિયં જહાકોદિઠ્ઠંતો
 અયં ઘયકુંભે આસો અયં મજ્જકુંભે આસો સેતં જાણગસરોરદ્વાણુસ્રા સેકિંતં ભવિયસરોરદ્વાણુસ્રા જે જીવે જોણી
 જન્મણનિક્કવંતે દમેણં ચેવ સરોરસસુસ્રણં આદુત્તેણં જિણદિટ્ઠેણં ભાવેણં અણુસ્રુત્તિ પયં સિયકાલે સિક્કિવસ્સદ્દ ન
 તાવ સિક્કિવદ્દ જહા કોદિઠ્ઠંતો અયં ઘયકુંભે ભવિસદ્દ અયં મજ્જકુંભે ભવિસદ્દ સેતં ભવિયસરોરદ્વાણુસ્રા સેકિંતં જાણ
 ગસરોર ભવિયસરોરવદ્દરિત્તા દ્વાણુસ્રા જાણગસરોર ભવિયસરોરવદ્દરિત્તાદ્વાણુસ્રા તિવિહાપસ્રુત્તા તં લોદ્દયા ૧ કુ
 પ્પાવણિયા લોઉત્તરિયા સેકિંતં લોદ્દયાદ્વાણુસ્રા તિવિહા પસ્રુત્તા તંજહા સચિત્તા અચિત્તા મીસિયા સેકિંતંસચિત્તા

યુક્ત પણે ગ્રહીમે જિં જિનભાષિત દેં દટાંતે માં ભાવપદાર્થનચ અં અણુન્ના તેવિચાર એહવો પં પદ સેં આગમિદ્દ કાલે તેકોદ્દે એક પ્રસાવે સિં
 સીંચ્ચસ્યે નં તેહિવડાં નથી ચીષતો જં કિસ્યે દટાંતે જિમ અં એહ સેં તેજં યથા દટાંતે નાં નામ સંભાવનાદ્દ કેહે કોદ્દે એક રાજાચક દટ્યાદિ
 કવાં અથવાં જું જુવરાજા તેસામાન્યરાજા દ્દં વેશ્વર અધિકારી સોનાનો પટ્ટરાજાદ્દઆપ્પુ છે જેહને જેકોં કુટંવના ધણી માં સીમસામાદિઅઢીયો
 જન યામવસતા નથી તેહનાધણી માડંબી તથા જગાતિલ્પદેં હસી પ્રમાણે દ્રશ્યનાધણી સેં સેટ્ટિ હતસોવર્ણ પટ્ટ વિભૂષિતાંગ પુરતિથાવાણિક પ્રતિ
 શેષા સેં સેનાપતિ કટકના અધિકારી સં પ્રદેસેસાથ પુજ્જતા કંતેસાર્થવાહ એલઆદિ દેદ્દેવા જોપણિ કોદ્દે એક એતલા મધ્યે કં કોદ્દે એકમે કં
 કિસ્યે કાં કારણે કરીને તું સંતોષાણા હતા તે સંતોષ પાખ્યાહતા તેરાજાદિકતુટ્ઠમાનથયાયકા આં અપ્પદેવે વાં અથવાહં જાથી હં ચંઠ વાં

नंदी सू०

५११

भाषा

सचित्ता सेजहानामए रायाइवा युवरायाइवा ईसरेवा तलवरेवा माडंविए इवा कोडुं विएवा इम्भेइवासेट्टीइवा सेणा
 वईवा सत्यवाहेइवा कसइ कम्मिकारणे तुट्टे समाणे आसंवा हत्थिवा उहंवा गोणंवा खरंवा घोडयंवा एलयंवा चलयं
 वा दासंवा दासिंवा अणुजाणिज्जा सेत्तं सचित्ता दब्बाणुस्सा सेकिंतं अचित्ता दब्बाणुस्सा सेजहानामए रायाइवा युवरा
 याइवा ईसरेइवा तलवरेइवा माडंविएइवा कोडुं विएवा इम्भेइवा सेट्टीइवा सत्यवाहेइवा कसइ कम्मिकारणे तुट्टे समाणे
 आसणंवा सयणंवा क्खत्तंवा चामरंवा पडंवा मउडंवा हरिणंवा सुवस्संवा कंसंवा दूसंवा मणिमुत्तिय संखसि
 लप्पजालरत्तरयणमार्इयं संतसारसावडुज्जं अणुजाणिज्जा सेत्तं अचित्तादब्बाणुस्सा सेकिंतं मोसिय दब्बाणुस्सा

अथवा ख० गर्हं वा० अथवा अ० कालीते भेड वकरीपंखी प्र० ए० एवकरी मौंढा दा० दासी अथवा दा० चाकर प्रमुख अ० आपे से० तेएस० सचित
 वस्तुना द० द्रव्याना अनुच्चा विचार करीने आपे से० तेयथाहटांतेना० नामे तिसंभावना रा० कोई राजावा० अथवा सु० युवराजा कुमारदिक जा०
 यावत स० सार्यवाह प्रमुख लगे सर्वलोक एतला मध्ये क० कोई एकने कम्मि० किये का० कारणे करीने तु० संतोषाणा छता तेसंतोषपास्याछता तेराजा
 दिक आ० वेसवानीचोकी संघासनादिक स० स्ववानीसे ज्यापालखी प्रमुख छ० क्खत्त अथवा चा० चामर सुत्तविना वस्त्रानीजाति सु० सुगट हि० रुप सु०
 सोनु० दू० कपासनावस्त्र म० मणिरतने चंद्रकात्यादिक तथामणिनीमाला मो० मोती तथा मोतियानीमाला संखसि० शिला प० प्रवाल र० रातार०
 रत्नादिक मा० एआदिदेइ सर्वरत्नानीजातिलेइ इयां भणी आदि रत्नअंत सर्वसचित्तके मझारता फरसाइके तेकारणे लोकीकारण आत्री अचित

नंदी सू०

५१२

मीसियादव्याणुणा सेजहानामए राथाइवा जुवरायाएवा ईसरेइवा तलवरेइवा माड'बिएइवा कोडु'बिएइ
 वा इव्मेइवा सेडोइवा सेणावईवा सत्यवाहेइवा कसइकम्मिकारणे तुडेसमाणे हत्थिंवा सुहभंडगमंडियं आसंवा वेस
 रंवा वसहंवा घासगचामरमंडियं सकडियं दासंवा दासिंवा सव्वालंकारविभूसियं अणुजाणिज्जा सेतंमीसिया दव्वा
 णुणा सेतंलोइया दव्वाणुणा सेकिंतं कुप्पावणियादव्वाणुणातिविहा पयत्ता तंजहा सचित्ता अचित्ता मीसिया सेकिंतं
 सचित्ता सचित्ता सेजहानामए आयरिए इवा उवज्जाए इवा कसइकम्मि कारणेतुडेसमाणे आसंवा हत्थिंवा उहंगो

कह्याके नतुलोकोत्तर आश्री भगवंततीर्थंकर अचित्त कह्या अ० आपे रा०प्रत्यक्षराजा जु० सुवराजा जा० यावत तु० संतोषा ज्ञता तेरुंतोष पाग्यायका
 ह० हाथीदे ते किसान सु०सुखना आभरणकरीने सहित आ० घोडो घा०चोकडा चा०चामर सर्व आभरण करीने मंडित; दा० दास अथवा दा० दासी ते
 स०सर्व आभरण वस्त्रादिक करीने सर्व अलंकार करीने मंडित अ०आपे देवे से० तेज० यथा दृष्टांते ना०नामेति संभावनाइ के०जेकोई एक आ० ७१कला
 आचार्य प्रमुख उ० वेद अभ्यासी प्रमुख ब्राह्मण क० किस्से कारणे करीने अ० अख जा० यावत् तेइम अ० आपे से० तेए स० सचित इ० द्रव्यनो अणु०
 अनुज्ञा तेविचार जाणवा१ से० तेकिस्सु कुण्ठते जेअ० अचित द्रव्यनो से० तेयथादृष्टांते ता० संभावनाइ अ० कलाआचार्य उ० वेद अभ्यासी ब्राह्मण
 तेउपाध्याय जा० यावत तु० तुष्टमानययायका आ० आसनवेठवाना स० शेक्या सुवानी जा० यावत सं०ज्ञता प्रमुख१ अ० आपे से० तेए अ० अचित

भाषा

नंदी सू०

५१३

खंवा खरंवा घोडंवा अयंवा एलगंवा दासंवा दासिंवा अणुजाणिज्जा सेतं सच्चित्ताकुप्पावणियादव्वाणुणा से
 किंतं अचित्ता अचित्ता सेजहानामए आयरिएइवा उवज्जाएइवा कसइ कम्मि कारणे तुडेसमाणे आसणंवा सयणं
 वा बत्थंवा चामरंवा पट्टंवा मउडंवा हिरसंवा सुवसंवा कंसंवा इसंवा मणिमुत्तियसंखसिलप्पवालरत्तरयणमार्दयं
 संतसारसावएज्जं अणुजाणिज्जा सेतं अचित्ताकुप्पावणिया दव्वा अणुणा सेकिंतंमौसिया मौसिया सेजहानामए
 आयरिए इवा उवज्जाए इवा कसइ कम्मिकारणे तुडे समाणे हत्थिंवा सुहभंडगमंडियं आसंवा वासगचामरमंडियं
 सकडयं दासंवा दासिंवा सज्वालं कारविभूसियं अणुजाणिज्जा सेतं मौसिया कुप्पावणियादव्वाणुणा सेतंकुप्पावणि
 यादव्वाणुणा सेकिंतंलोकुत्तरियादव्वाणुणा लोकुत्तरिया दव्वाणुणातिविहा पंखत्ता तंजहा सच्चित्ता अचित्ता मौसिया
 सेकिंतं सच्चित्ता सच्चित्ता सेजहानामए आयरिए इवा उवज्जाए इवा पवत्तएइवा घेरेइवा गणावत्थेयएइवा सौसस
 वा सिस्सिणौएइवा कम्मिकारणे तुडे समाणे सौसंवा सिस्सिणियंवा अणुजाणिज्जा सेतं सच्चित्ता२ सेकिंतं अचित्ता

भाषा

वस्तु कु प्रावचनीक द० द्रव्य अनुज्ञानो विचार २ से० ते कृष् मि० मिश्रव से० ते यथा दृष्टान्त अ० कला आचार्यः उ० वेद अभ्यासी उपाध्यायः जा०
 यावत् तु० सन्नुष्टमान यथा कृता ह० हाथी सु० सुख आभरणः जा० यावत् दा० दासदासी ते आभरण करो सज्जितअ० आपे से० ते तं० एकु० अन्यतीर्थो से०
 तेतथा दृष्टान्ते नाम सम्भावना आ० आचार्य ते अनुयोगनो धरणहार तथा ज्ञानादिक५ आचारना धरणहार सीखामणहारी तथा वाचनादिक आचार्य

નંદીસૂ.

૫૧૪

અચિત્તા સેજહાનામણ આરિણદ્વા ઉવઝ્ઝાણદ્વા પવત્તણદ્વા ઘેરેદ્વા ગણીદ્વા ગણહરેદ્વા ગણાવત્થેયણદ્વા સીસ
 સ્સવા સિસ્સણીણવા કમ્મિકારણે તુદ્ધે સમાણે વત્થંવા પયંવા પહિંગાહંવા કંબલંવા પાયપુંચ્છણંવા અણુજાણિજ્ઞા સેતં
 અચિત્તા સેકિંતં મૌસિયા મૌસિયા સેજહા નામણ આયરિણદ્વા ઉવઝ્ઝાણદ્વા પવત્તણદ્વા ઘેરેદ્વા ગણાવત્થેયણદ્વા
 સીસસ્સવા સિસ્સણીણદ્વા કમ્મિકારણે તુદ્ધે સમાણે સીસસ્સવા સિસ્સણિયંવા સમંહમત્તોવગરણં અણુજાણિજ્ઞા સેતં મૌ
 સિયા સેતંલોઝ્ઝત્તરિયા સેતં જાણગસરૌર ભવિય સરૌરવદ્ધરિત્તા દ્વાણુણા સેતં નો આગમઓ દ્વાણુણા સેતં દ્વા

ભાષા

૯૦ સુત્ત અર્થાદિક ભણાવે તે ઉપાધ્યાયથિ. થિવરના ત્રિણભેદ પ. સાધુના સમુદાયને ધર્મને વિષે પ્રવર્ત્તિવે ગ. આચાર્યના ટોલાને વિષે અધિકારી મહત્તર
 તથા આચાર્યાદિકને ભણાવે ગ. ગણધર ગ. ગઠના કાર્ય કરે તે આચાર્ય ૧ વસ્ત્રાદિકની ચિન્તાટાલે સી. સિધ્ધને અથવા સિ. શિષ્યનીને અથવા
 ક. તે મધ્યે કોદ્દુ એકને ક. કિણ્હી કારણે તુ. તે તુટમાન થયા સી. સિધ્ધને અથવા સિ. શિષ્યનીને અ. આપે સે. તે ઇ. સ. સચિત દ્રવ્ય અનુદાનો
 વિચાર કહ્યો. આ. આચાર્ય ૩. ઉપાધ્યાય. થે. થિવર પ. પ્રવર્ત્તક ગ. ગચ્છની ચિન્તાકારક. સી. સિધ્ધને અથવા સિ. સિધ્ધનીને ક. તે મધ્યે કોદ્દુ ક.
 કિણ્હી કારણે કરીને તુ. તે તુટમાન થયા ઝૂતા સન્તોષ વ. વસ્ત્ર પા. પાત્ર પ. પહિણો ક. કાંબલ પા. પાય પુંચ્છણ પ. પાના પો. પોથી તેદ્દહા
 ચાર નિલેપા સદા કાલે પાસના હે પુસ્તક તે મળી પોથી અ. આપે સે. તે યથા દટાતે નામેતિ સન્માવનાદ્. સિ. શિષ્યને અથવા સિ. શિષ્યનીને સ.
 પાત્ર મ. માત્રા ૩. ઉપગરણ તે સાધુના સર્વ ઉપગરણ સહિત; જે. જે કોદ્દુ જ. જેહને અ. આપે જ. જેતલાજ છે. છેલ્લી જ. જે છેલ્લેને વિષે અનુદાતે

નંદી સૂ.

૫૧૫

ભાષા

ગુણા સેકિંતંચેત્તાણુન્ના ચેત્તાણુણા જણં જસસચેત્તં અણુજાણદ્ જત્તિયંચા ચેત્તં જમ્મિવાચેત્તં સેતં ચેત્તાણુન્ના સેકિંતં
 કાલાણુણા કાલાણુણા જણં જસસકાલં અણુજાણદ્ જત્તિઅવાકાલં અણુજાણદ્ જમ્મિવાકાલેઅણુજાણદ્ તંજહા તૌતં
 વાપહુપ્પસંવા અણાગયંવા વસંતં હેમંતપાઉસંવા અવત્થાણદ્દેઉ સેતં કાલાણુણા સેકિંતં ભાવાણુણા ભાવાણુણાતિવિહા
 પં તં લોદ્દયા કુપ્પાવણિયા લોગુત્તરિયા સેકિંતં લોદ્દયા ભાવાણુણા સે જહાનામણ રાયાદ્વા જુવરાયાદ્વા જાવરુદ્ધે

વિચારણા જે જેહને અ. અનુજ્ઞા કરી આપે જ. જેતલા કા. કાલની અ. અનુજ્ઞા આપે જ. જિણેજકાલે અ. અનુજ્ઞા આપે તં. તે જિમ છે
 તિમ કહે છે તી. અતીતકાલે પ. આવતે કાલ; વ. વસન્ત ઋતુ પા. પાવસકાલ; અ. જીવની અવસ્થા હે. હેતુ સે. તે તં એકા. કાલની અનુજ્ઞા તે વિ
 ચારણાનુસ્વરૂપ કહ્યો લો. લૌકિકના ભાવની અ. અનુગ્યાતે વિચારણા તે શુદ્ધ ઉત્તર કહે છે સે. તે યથા દૃષ્ટાંત નામે સંભાવનાદ્ રા. રાજા પ્રત્યક્ષ
 વા. અથવા જુ. યુવરાજા તે પાઠસ્યાપી કુમરતે પાટવી કુમર; જા. યાવત્ પૂર્વની પરિ અર્થજાણવો ર. રુચ્ચે કુચ્ચે ક. કોઈ એકને કો. ક્રોધા દિકનેભાવે
 અ. આદેસ આપે સે. તે એલો. લોકિક ભાવ અ. અનુજ્ઞા ભાવનાં વિચારણા ૧ સે. તે યથા દૃષ્ટાંતે ના. નામ સંભાવનાદ્ કે. કેદ્દેક અ. અન્યમત
 ના આચાર્યાદિક; જા. યાવત ક. કોદ્દેકને કો. ક્રોધાદિકને ભાવે અ. આદેસ આપે સે. તે એ કુ. કુપ્રાવચનીકના ભાવની અનુજ્ઞાતે વિચારણા
 કહી ૧ લોકોત્તર જિનમતિના ભાવની અનુજ્ઞા વિચારણા તે શુદ્ધ ઉત્તર કહે છે સે. તે દૃષ્ટાંત દ્વિતિ નામ સંભાવનાદ્ આ. આચાર્ય તે પૂર્વનીપરે
 સુતાર્થ આચાર્ય જા. યાવત ક. કિણહીને કોઈ કારણે તુ. સન્તોષાણા હુતા કા. કાલો ચિત તે ના. શ્રુતજ્ઞાનનો શુ. જે શુણ જો. જોગ્યકે વિ.

नी सू०

५१६

भाषा

समाणे कस्सइकोहाइभावं अणुजाणिज्जा सेतं लोइयाभावाणुस्सा सेकिंतं कुप्पावणिया भावाणुस्सा कुप्पावणियाभावाणु
स्सा सेजहानामएकेइ आयरिएइवा जावकस्सविकोहाइभावं अणुजाणिज्जासेतं कुप्पावणिया भावाणुन्नासेकिंतं लोउत्त
रियाभावाणुस्सा लोउत्तरियाभावाणुस्सा सेजहानामए आयरिएइवा जावकस्सिकारणे तुडेसमाणे कालोचियणाणाइं
गुणाजोगिणोविणियस्सखमाइप्पहाणस्स सुसीलस्ससिस्सस्स तिविहेणं तिकरणविसुद्धेणं भावेणं आयारंवासुयगण्डवाठाणं

साधुने विनीत छे ते विनीत साधने विनीत ज ख० क्षमादिकमे प० प्रधान गुणवन्तने सु० सुविहित ते भला आचारवन्तने ति० तिविधि २ ति० तिकरण
करी वि० शुद्धिभा० सूत्रोक्त भावके ते रहस्य अर्थ पूर्वक छे ते भाव ते कुणर भावते कहे के चा० आचारंगनाभावः सु० सुयगण्डागना भावः जा० यावत्
३१४।५।६।७।८।९।१०।११ दि० दृष्टिवादते १२ सु० अंग १२ अङ्ग मध्ये स० ए सर्वद० द्रव्यना गु० गुण अने प० पर्याय करी संयुक्त ते दूहां गुणतेपीलुं वर्ण
पर्याय ते छोटा मोटा आभरणादिक तिम सर्व जाणवा स० सर्व अनुयोग ते व्याख्याननी विधिनोपदेसः अ० आदेश आपे से ते तं० एलो० लोकोत्तर
भावानुज्ञानो विचार जाणवो के० केतला काले प० प्रवर्त्यो अ० अनुज्ञानो विचार ते गुरु उत्तर कहे के अ० श्रीआदिनाथे पु० पुरिमताल नगर थकी प०
प्रवर्त्यो ते उ० ऋषभ सेन गणधर प्रते श्रीआदिनाथे कही ये अ० अनुज्ञा १७० उद्भवमती २ न० नमती ३ ना० नामनी ४ इ० स्थापना ५ भा० भाव ६ प०
प्रभावना ७ प्रचार ८ तं० तदुभय हित ९ म० मर्यादा १० न्याय ११ म० मार्ग १२ क० कल्प १३ संयुक्त १४ संवर १५ नि० निर्जरा १६ दृष्टि स्थिति करण १७ जी०
जीवदृष्टि १८ प० पद १९ प० प्रवर चे पदपूरणभणी २० तं० तिमज बी० एवीस अनुज्ञाना नाम जाणवा इति श्रीनन्दीसूत्रं समाप्तः १ नन्दीसूत्र कथानक सर्वश्रव्य

नंदी सू०

५१७

वा समवायंवा विवाहप्यस्तित्वा णायाधस्यकहाणंवा उवासगदसाओवा अंतगडदसाओवा अणत्तरोवबाइयदसा
 ओवा पण्हावागरणंवा विवागसुयंवा दिट्ठिवायंवा सव्वदव्वगुणापज्जवेहिं सव्वानूओगंवा अणुजाणिज्जा सेतं लो
 गुत्तरिया भावाणुणा सेतं भावाणुणा किमणुणा कस्सणुणा केवइकालंपवत्तिआणुणा आइगरपुरिमतालेपवत्तिया
 उसहसेणस्स १ अणुणा १ उस्समणौ २ नमणौ ३ नामणौ ४ ठवणा ५ पभावो ६ पभावणं ७ पयारो ८ तदुभयंहियं
 मज्जाया १० नाओ ११ मग्गोय १२ कप्पोय १३ संगह १४ संवर १५ निज्जर १६ द्विइकारणंचेव १७ जीववुट्ठिपयं
 १८ पय १९ पवरंचेव २० तहावोसमणूणाइं नामाइं सेतं अणुणा नंदीसस्सत्ताइ इति श्रीनंदीसूखसंपूर्णम्
 नाणं पंचविहं पस्सत्तं तंजहा आभिणिबोहियनाणं १ सुयनाणं २ ओहिनाणं ३ मणपज्जवनाणं ४ केवलनाणं ५ तत्थणं
 चत्तारि नाणाइं ठप्पाइं ठवणिज्जाइं नोउट्ठिस्संति नोसमुट्ठिस्संति नोअणुणाविज्जांति सुयनाणस्स उट्ठेसो १ समुट्ठे
 सो २ अणुणा ३ अणुओगोयपवत्तइ ४ जइसुयनाणस्स उट्ठेसो १ समुट्ठेसो २ अणुणा ३ अणुओगोपवत्तइ ४ किं अंग

भाषा

सूत्र अर्थ सर्व मिलीने ६००७८५॥ द्विवे सिध्यने समजावा नंदी अनुग्या विचार गर्भित केईक सुतांकानांमलिषेहे आ० मतिज्ञान ते
 आपणो पोतानो मेले मति करी जाणे ते आभिणि बोही ग्यान कहीये सु० श्रुतज्ञान सांभल्याधकी जाणे तथासुरति करी रूपी
 चरपी सुवाक्त करीने जाणे च० अवधि ग्यान ते रूपी द्रव्य प्रमाणआदिपदार्थ जाणे देखे ३ म० गर्भज पञ्चेन्द्री पर्याप्तानामन भाव प्रते

નંદી સ્ત્રી

૫૧૮

પવિઠસ્સ ઉદ્દેસો સમુદ્દેસો અણુસ્સા અણુઓગોપવત્તદ્દ ૧ કિં અંગવાહિરસ્સ ઉદ્દેસો ૧ સમુદ્દેસો ૨ અણુસ્સા ૩
અણુઓગોપવત્તદ્દ ૪ ગોં અંગપવિઠસ્સવિઉદ્દેસો ૧ સમુદ્દેસો ૨ અણુસ્સા ૩ અણુઓગોપવત્તદ્દ ૪ અંગવાહિરસ્સ
વિઉદ્દેસો ૧ સમુદ્દેસો ૨ અણુસ્સા ૩ અણુઓગોપવત્તદ્દ ૪ દમંપુણપઠવણં પહુચ્ચ અંગવાહિરસ્સ ઉદ્દેસો ૫ જદ્દ અંગ
વાહિરસ્સ ઉદ્દેસો જાવઅણુઓગોપવત્તદ્દ કિંકાલિયસ્સ ઉદ્દેસો ૪ કિં ઉક્કાલિયસ્સ ઉદ્દેસો ૪ ગોંકાલિયસ્સ વિઉદ્દેસો
૪ ઉક્કાલિયસ્સ ઉદ્દેસો ૪ દમં પુણપઠવણં પહુચ્ચ ઉક્કાલિયસ્સ ઉદ્દેસો ૪ જદ્દ ઉક્કાલિયસ્સ ઉદ્દેસો ૪ કિંઆવસ્સગસ્સ ઉદ્દે
સો ૨ સમુદ્દેસો ૨ અણુસ્સા અણુઓગોપવત્તદ્દ ૪ આવસ્સગવદ્દરિત્તસ્સ ઉદ્દેસો ૪ ગોંઆવસ્સગસ્સવિઉદ્દેસો ૪ આવસ્સ

ભાષા

મનોર્થ ભાવના ઉપયોગને જાણે દેહે તે મન પર્યાવજ્ઞાન ૪ ક્ષેં ચારિ ઘનવાતિયાકર્મને જ્ઞયકરીને જે જ્ઞાન પામે તે સર્વજાણે દેહે તે કેવલ ગ્યાનકરીને
સકલલોક અલોકના દ્રવ્ય જ્ઞેવકાલભાવ જાણે દેહે મત્યાદિક ૪ જ્ઞાનનો પ્રયોજન કેવલીને નથી ૪ અણુઓગોપવત્તદ્દ કેવલી નથી કેવલી તુ સદા ઉપયોગ
વંત છે ૪ જ્ઞાન જ્ઞયાં વાદ કેવલન જાય તં તિષ્ઠાં ચં ચારિ નાં જ્ઞાન દું થાપીને દું સુખ્યા છે તે એમ છે નોં મતિ ૧ અવધિ ૨ મન પર્યાવ ૩ કેવ
લ ૪ એ ૪ જ્ઞાનનો ઉપદેસ ન દેવાદ્ નોં સમ્યક્ પ્રકારે ઉપદેસ મ દેવાદ્ તેસ્યાં માટે જે ઉપદેસ છે તે શ્રુતજ્ઞાનનો છે નોં એકલા ૪ જ્ઞાન થી આજ્ઞા
પિણન દેવાદ્ આજ્ઞા છે તે શ્રુતજ્ઞાનની છે સં તે માટે જે ઉપદેશ છે તે શ્રુતજ્ઞાનનો જ ઉં ઉપદેસ છે જં જો સં શ્રુતજ્ઞાનનો ઉં ઉપદેશ છે ૧ કિં કિસ્યં
અં અંગને વિષે પં રહ્યા શ્રુતગ્યાનનો ઉં ઉપદેસ છે સં સમ્યક્ પ્રકારે જ્ઞાનનો ઉપદેસ છે અં શ્રુતગ્યાનની આગ્યા છે અં શ્રુતજ્ઞાનનો વચ્ચાણ પ્રવર્ત

नंदी सू०

५१८

गस्सवइरित्तस्सविउहेसो ४ जइ आवस्सगस्स उहेसो ४ किंसमाइयस्स १ चउवौसच्छ २ वंदणस्स ३ पडिक्कमणस्स
 ४ काउसग्गस्स ५ पच्चक्खाणस्स ६ सव्वेभिं एतेसिंउहेसो १ समुहेसो २ अणुणा ३ अणुओगोपवत्तइ ४ जइआव
 स्सगवइरित्तस्स उहेसो ४ किंकालिय सुयस्स उहेसो ४ उक्कालियसुयस्स उहेसो ४ कालियस्स विउहेसो ४ उक्का
 लिय सुयस्सविउहेसो ४ जइउक्कालियस्स उहेसो ४ किंटसवेकालियस्स १ कप्पिया २ कप्पियस्स ३ चुल्लक
 प्पसुयस्स ४ महाकप्पसुयस्स ५ उववाइयसुयस्स ६ रायपसेणोसुयस्स ७ जीवाभिगमो ८ पस्सवणाए ९ महा
 पस्सवाणं १० पमायप्पमायस्स ११ नंदोए १२ अणुओगदाराणं १३ देविंदबयस्स १४ तंदुलवेयालियस्स १५ चंदविज्जयस्स
 १६ सूरपंणत्तो १७ पोरसिमंडलस्स १८ मंडलप्पवेसो १९ विट्ठाणुचरण २० विणिष्ठियस्स २१ गणिविज्जा २२
 संलेहणासुयस्स २३ विहारकप्पस्स २४ वीथरागसुयस्स २५ क्काणविभत्ति २६ मरणविभत्ति २७ मरणविसोही
 २८ आयविभत्ति २९ आयविसोही ३० चरणविसोही ३१ आउरपच्चक्खाणस्स ३२ महापच्चक्खाणस्स १ सव्वेसिं

भाषा

कि० किंवा किंयुं अ० अंग थी बाहिर ते उपांगादिकने विषे रक्षा यका श्रुत ग्याननो उप० प्रवर्त्ते एसव प्रश्नका उत्तर भगवंत कहे हे गौतम
 अंगप्रविष्ट अंग बाह्यकालिक उत्कलादिक आवश्यक आवश्यकत्यतिरिक्त दसम कालिकादिक उ० श्रुतग्याननोज उपदेस के श्रुतग्यान नोज समुहेस
 के श्रुतज्ञाननोज आक्षा के श्रुतज्ञान नोज वषाण प्रवर्त्ते के ते भणी सदा श्रुत १ ग्यान के शुशर्णे कोआदर रखणो जिससें शेष चार ग्यानकी प्राप्ति
 होय बांछित सिद्धी होय इति नंदी सूत्र वालाबोध संपूर्णम् ॥

नंदी सू०

५२०

एणसिं उहे सो १ समुहे सो २ अणुणा ३ अणुओगोपवत्तइ ४ जइकालियस्स उहे सो जाव अणुओगोपवत्तइ किं उत्तरज्झ
यणाणं १ दसाणं २ कप्पस्स ३ ववहारस्स ४ निसीहस्स ५ महानिसीहस्स ६ इतिभासियाणं ७ जंबूहीवपणत्ती ८
चंदपणत्ती ९ दौवपणत्ती १० सागरपणत्ती ११ खुड्डियाविमाणपविभत्ती १२ महल्लियाविमाणपविभत्ती १३ अं
गचूलिया १४ वंगचूलिया १५ विवाहचूलिया १६ अरुणोववाए १७ वरुणोववाए १८ गुरुलोववाए १९ घरणोव
वाए २० वेसमणोववाए २१ वेलंधरो वायस्स २२ देविंदोववायस्स २३ ऊट्ठाणसुयस्स २४ समुट्ठाणसुयस्स २५ नागपरि
यावणियाणं २६ निरयावलियाणं २७ कप्पियाउ २८ कप्पवडिसियाणं २९ पुप्फियाणं ३० पुप्फचूलियाणं ३१ वि
णिहियाणं ३२ वणिहदसाणं ३३ आसीविसभावाणं ३४ दिट्ठिविसभावणाणं ३५ चारणभा० ३६ समणभा० ३७ महा
सूमिणभा० ३८ तेयग्गिनिसग्गाणं ३९ सब्बेसिंएणसिंउहे सो जावअणुओगोपवत्तइ ४ जइअंगपविट्ठस्स उहे सो जाव
अणुओगोपवत्तइ ४ किआयारस्स १ सुयगडस्स २ ठास्स ३ समवायस्स ४ विवाहपणत्ती ५ नायाधस्सकहाणं ६ उवा
सगदसाणं ७ अंतगडदसाणं ८ अनुत्तरोववाइयदसाणं ९ पण्हावागरणाणं १० विवागसुयस्स ११ दिट्ठिवायस्स
१२ सब्बेसिंएणसिंउहे सो १ समुहे सो २ अणुणा ३ अणुओगोपवत्तइ ४ इमंपुणपट्ठवणं पडुच्च इमस्स साज्जस्स इमाए
साज्जणोए उहे सो समुहे सो १ अणुणा २ अणुओगोपवत्तइ ३ खमासमणं सुत्तेणं अत्थेणं तदुभएणं उहे सोमि
समुहे सोमि अणुजाणामि इति श्रीनंदीसूत्रं समाप्तं ।

